

ੴ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ ॥

ੴ

ੴ

ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦਰਪਣ

ਭਾਗ ਤੀਜਾ

GURMAT SANGEET DARPAN

Part-III

ਪ੍ਰੋ. ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ

ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਮੇਟੀ

(ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ)

ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।

ੴ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ॥

ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦਰਪਣ

ਭਾਗ-ਤੀਜਾ

Gurmat Sangeet Darpan
Part-III

ਪ੍ਰੋ. ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ

ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਮੇਟੀ
ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ
ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ।

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ :

ਸਕੱਤਰ,

ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਮੇਟੀ (ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਕਮੇਟੀ),

ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।

ਜੂਨ 2010

੩੦੦੦

SIKHBOOKCLUB.COM

ਛਾਪਣ ਵਾਲੇ :

ਗੌਲਡਨ ਆਫਸੈਟ ਪ੍ਰੈਸ (ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਕਮੇਟੀ),

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਰਾਮਸਰ ਸਾਹਿਬ,

ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।

ਸਭ ਸਿੱਖਣ ਕੋ ਹੁਕਮ ਹੈ
ਗੁਰੂ ਮਾਨਿਓ ਗ੍ਰੰਥ

ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੱਲੋਂ
ਸ੍ਰੀ ਅਬਚਲ ਨਗਰ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ
ਗੁਰਤਾ ਗੱਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਦੇ

ਤਿੰਨ ਸੌ ਸਾਲਾ ਦਿਵਸ

(ਅਕਤੂਬਰ 2008)

ਨੂੰ

ਸਮਰਪਿਤ

ਸੰਦੇਸ਼

ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਅਚਾਰੀਆ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਪ੍ਰੰਪਰਾਗਤ ਸ਼ੈਲੀ ਨੂੰ ਸੁਰਜੀਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰੋ. ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਅਕੈਡਮੀ, ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਸਚਖੰਡ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਪਿਛਲੇ ਤਕਰੀਬਨ ੧੪ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਤੰਤੀ ਸਾਜ਼ਾਂ ਦੁਆਰਾ ਰਾਗ ਅਧਾਰਿਤ ਕੀਰਤਨ ਦੀਆਂ ਹਾਜ਼ਰੀਆਂ ਭਰਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹ ਅੱਜ ਵੀ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਪੁਰਾਤਨ ਸ਼ੈਲੀ ਨੂੰ ਜੀਵਤ ਰੱਖਣ ਲਈ ਪਹਿਰਾ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕੀਰਤਨ ਨੂੰ ਫਿਲਮੀ ਤਰਜ਼ਾਂ, ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ, ਲੋਕ ਗਾਇਕਾਂ ਦੀਆਂ ਨੀਵੇਂ ਸਤਰ ਦੀਆਂ ਧੁਨਾਂ ਅਤੇ ਬਾਜ਼ਾਰੀ ਕੈਸਟਾਂ ਤੋਂ ਕੀਰਤਨ ਦੇ ਅਸਲ ਰੂਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਚਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਪ੍ਰੋ. ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦੁਆਰਾ ਰਚਿਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸੰਗੀਤ ਦਰਪਣ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਸੰਗੀਤ ਦਰਪਣ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ੩੧ ਮੁੱਖ ਰਾਗਾਂ ਦੀਆਂ ੭੯੨ ਬੰਦਸ਼ਾਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦਰਪਣ ਭਾਗ-੧ ਅਤੇ ਭਾਗ-੨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਹਾਨ ਅਤੇ ਨਿੱਗਰ ਸੇਵਾ ਗੁਰੂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸੋਂ ਲਈ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਨੂੰ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਮੇਟੀ, ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਵਾ ਕੇ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਬਹੁਤ ਭਾਰੀ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਅਤੇ ਦਇਆ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਸਦਕਾ ਹੁਣ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਰਚਿਤ ਮਿਸ਼ਰਤ ਰਾਗਾਂ ਅਤੇ ਰਾਗ ਪ੍ਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਸਰੂਪਾਂ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਸਹਿਤ ਪਰੀਚੈ ਅਤੇ ਤਾਨਾਂ ਤਿਹਾਈਆਂ ਸਹਿਤ ਸੁਖੈਨ ਅਤੇ ਕਠਿਨ ਤਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ੧੯੩ ਸ਼ਬਦ ਬੰਦਸ਼ਾਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦਰਪਣ ਭਾਗ-੩ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੀ ਗੁਰੂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸੋਂ ਸੇਵਾ ਲਈ ਹੈ।

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕਿਰਪਾ ਕਰਨ ਇਹ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਨੋ ਮਨੋ ਪੰਥ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣ। ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੇਹ ਅਰੋਗਤਾ, ਲੰਬੀ ਆਯੂ ਅਤੇ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਲਈ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਇਸ ਮਹਾਨ ਕਾਰਜ ਲਈ ਵਧਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ।

ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ
ਜਥੇਦਾਰ
ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ,
ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਵਿਰਸੇ ਦੀ ਸੰਭਾਲ

ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸੰਗੀਤ ਦਾ ਜੋ ਨਾਦ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਰਬਾਬ ਦੀਆਂ ਤਾਰਾਂ ਛੇੜਨ ਨਾਲ ਆਰੰਭ ਹੋਇਆ ਉਹ ਰੱਬ ਤੋਂ ਟੁੱਟੀਆਂ ਰੂਹਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਫਿਰ ਇਸ ਰੱਬੀ ਨਾਦ ਦੀ ਕੀਰਤਨ ਰੀਤ ਦੀ ਲੜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ, ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ, ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਦੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਰਬਾਬੀਆਂ ਭਾਈ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦਾ, ਭਾਈ ਰਜ਼ਾਦਾ, ਭਾਈ ਸਾਦੂ, ਭਾਈ ਮਾਦੂ, ਭਾਈ ਪਾਂਧਾ, ਭਾਈ ਬੁਲਾ ਤੇ ਭਾਈ ਬਲਵੰਡਿ ਤੇ ਭਾਈ ਸੱਤੇ ਦੁਆਰਾ ਅੱਗੇ ਤੋਰਿਆ। ਫਿਰ ਰਹਿਮਤ ਹੋਈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸਰੰਦੇ ਨਾਲ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਦੀ ਮਹਾਨ ਦਾਤ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ।

ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਅਕੈਡਮੀ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਸਿਧਾਂਤ ਤੇ ਚਲਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਤੰਤੀ ਸਾਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਰਾਗ ਅਧਾਰਿਤ ਕੀਰਤਨ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਦੀ ਜੋ ਦਾਤ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੋਈ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚਾਰਨ ਵਿੱਚ ਸਦੈਵ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਹਨ। ਜਿਥੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਕੀਰਤਨ ਹਾਜ਼ਰੀਆਂ ਭਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਉਥੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਕੇ ਵਿਰਸੇ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ੩੧ ਮੁੱਖ ਰਾਗਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਬਦ ਨੋਟੇਬਨਾਂ ਦਾ ਕਾਰਜ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦਰਪਣ ਭਾਗ-ਪਹਿਲਾ ਤੇ ਭਾਗ-ਦੂਜਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਹਾਨ ਉਪਰਾਲਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਹੁਣ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਰਚਿਤ ਮਿਸ਼ਰਤ ਰਾਗਾਂ ਤੇ ਰਾਗ ਪ੍ਰਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦਰਪਣ ਭਾਗ-ਤੀਜਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਜੋ ਪੁਸਤਕ ਇਹਨਾਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਕੋਲੋਂ ਮਹਾਨ ਸੇਵਾ ਲਈ ਹੈ। ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਯੋਗ ਕਾਰਜ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਢਾਹਿਗੁਰੂ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿਹਤਯਾਥੀ ਬਖਸ਼ਣ ਅਤੇ ਇਹ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣ।

ਗਿਆਨੀ ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

ਹੈਡ ਗ੍ਰੰਥੀ

ਸਚਖੰਡ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ

ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਮੈਨੇ ਜੋਗ ਕੀਤੇਈ

ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਿਹਰਾਮਤਿ ਹੋਈ ਕਿ ੧੯੯੫ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਸਚਖੰਡ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਰਾਗ ਅਧਾਰਿਤ ਤੰਤੀ ਸਾਜਾਂ ਨਾਲ 'ਕੀਰਤਨ ਨਿਰਮੇਲਕ ਹੀਰਾ' ਦੇ ਗਾਇਨ ਦੁਆਰਾ ਗੁਰੂ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਤੋਂ ਅਸੀਸਾਂ ਲੈਣ ਦਾ, ਸੰਗੀਤ ਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਈਸ਼ਵਰੀ ਦਾਤ ਦੀ ਵਿਲੱਖਣ ਵਸਤੂ ਦੇ ਭੰਡਾਰਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਜੋ ਕਿਣਕਾ ਮਾਤਰ ਮੈਨੂੰ ਨਦਰਿ ਕਰਮ ਹੋਇਆ, ਉਸ ਨੂੰ ਸੰਗੀਤ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਨ ਦੀ ਕਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਤੇ ਰਾਗ-ਬੱਧ ਸ਼ਬਦ ਰਚਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਲਿੱਪੀ-ਬੱਧ ਕਰਕੇ 'ਗੁਰਬਾਣੀ ਸੰਗੀਤ ਦਰਪਣ', 'ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਸੰਗੀਤ ਦਰਪਣ', 'ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦਰਪਣ' ਭਾਗ-ਪਹਿਲਾ ਤੇ ਭਾਗ-ਦੂਜਾ ਦੇ ਕਿਤਾਬੀ ਰੂਪ ਸੰਗੀਤ ਸਾਧਕਾਂ, ਕੀਰਤਨਕਾਰਾਂ ਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਭੇਟ ਕਰਨ ਦੇ ਮੈਨੂੰ ਯੋਗ ਕੀਤਾ।

'ਮੈਂ ਨਿਰਗੁਣਿਆਰੇ ਕੇ ਗੁਣ ਨਾਹੀ ਆਪੇ ਤਰਸੁ ਪਇਓਈ'। ਹੁਣ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਮਿਸ਼ਰਤ ਰਾਗਾਂ ਤੇ ਰਾਗ ਪ੍ਰਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਰਚਿਤ ਬਾਣੀ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਸਰੂਪਾਂ ਵਿੱਚ ੧੯੩ ਸ਼ਬਦ ਬੰਦਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਨੋਟੇਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਕਾਰਜ 'ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦਰਪਣ' ਭਾਗ-ਤੀਜਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ੩੦੦ ਸਾਲਾ ਗੁਰਤਾ ਗੱਦੀ ਸਥਾਪਨਾ (ਅਕਤੂਬਰ ੨੦੦੮) ਲਈ ਭੇਟ ਹੈ। ਧੰਨ ਧੰਨ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਹੇ ਨਿਜਪਤਿ ਦਾਤੇ! ਹੇ ਮੇਰੇ ਜਜਮਾਨ! ਭੀਖਕ ਭਿਖਾਰੀ ਇਕ ਦਖਿਣਾ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ, ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਲਈ ਸੇਵਕ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਨੂੰ ਓੜਕਿ ਤਕ ਨਿਬਾਹੁਣ ਦਾ ਦਾਨ ਬਖਸ਼ੋ, ਦਾਨ ਬਖਸ਼ੋ।

ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਯੋਗ ਕੀਤਾ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਦੇਵੀਸਿੰਘ ਪਾਟਿਲ ਦੁਆਰਾ ਸੰਗੀਤ ਨਾਟਕ ਅਕੈਡਮੀ ਅਵਾਰਡ (ਗੁਰਬਾਣੀ ਸੰਗੀਤ ੨੦੦੮) ਨਾਲ ਵਿਗਿਆਨ ਭਵਨ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿਖੇ ੧੪ ਜੁਲਾਈ ੨੦੦੯ ਨੂੰ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤੇ ਜਥੇਦਾਰ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬ੍ਰੈਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੁਆਰਾ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਵਲੋਂ ਬ੍ਰੈਮਣੀ ਰਾਗੀ ਅਵਾਰਡ ਨਾਲ ੯ ਅਕਤੂਬਰ ੨੦੦੯, ਗੁ. ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਖੇ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

'ਹਭਿ ਗੁਣ ਤੈਭੇ ਨਾਨਕ ਜੀਉ ਮੈ ਕੂ ਥੀਏ ਮੈ ਨਿਰਗੁਣ ਤੇ ਕਿਆ ਹੋਵੈ॥
ਤਉ ਜੇਵਡੁ ਦਾਤਾਰੁ ਨ ਕੋਈ ਜਾਚਕੁ ਸਦਾ ਜਾਚੇਵੈ॥੧॥' (ਮ.੫, ੯੬੪)

ਦਾਸਰਾ

ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ

ਪੁਸਤਕ ਬਾਰੇ

ਗੁਰੂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਲਾ ਆਪ ਹੀ ਵਰਤਾਈ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ੧੫ ਮੁੱਖ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਸਰੂਪਾਂ ਵਿੱਚ ੩੭੨ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀਆਂ ਨੋਟੇਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਕਾਰਜ 'ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦਰਪਣ' ਭਾਗ-ਪਹਿਲਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਿਆ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਚਾਰ ਸੌ ਸਾਲਾ ਪਹਿਲਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਵਸ ਸਮੇਂ ਸਤੰਬਰ ੨੦੦੪ ਨੂੰ ਮਾਨਯੋਗ ਸ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ (ਮੌਜੂਦਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪੰਜਾਬ) ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਖੇ ਰੀਲੀਜ਼ ਕੀਤਾ। ਫਿਰ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਚਾਰ ਸੌ ਸਾਲਾ ਸਥਾਪਨਾ ਸਮਾਗਮਾਂ ਸਮੇਂ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਗਿਆਨੀ ਜੋਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੇਦਾਂਤੀ ਜਥੇਦਾਰ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ੧੬ ਮੁੱਖ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਸਰੂਪਾਂ ਦੀਆਂ ੪੨੦ ਸ਼ਬਦ ਨੋਟੇਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਕਿਤਾਬੀ ਰੂਪ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦਰਪਣ ਭਾਗ-ਦੂਜਾ ਨੂੰ ੩੦-੬-੨੦੦੬ ਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਰੀਲੀਜ਼ ਕੀਤਾ। ਇਹਨਾਂ ੩੧ ਮੁੱਖ ਰਾਗਾਂ ਦੀਆਂ ਬੰਦਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਲਿੱਪੀ-ਬੱਧ ਕਰਨ ਦਾ ਕਠਿਨ ਕਾਰਜ ਗੁਰੂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਿਰਪਾ ਦੁਆਰਾ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਾਇਆ।

ਫਿਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਰਚਿਤ ਮਿਸ਼ਰਤ ਰਾਗਾਂ ਤੇ ਰਾਗ ਪ੍ਰਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਨੋਟੇਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾਂ ਤੀਬਰਤਾ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਲਿਆ। ਗੁਰੂ ਮਾਨਿਓ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਤਿੰਨ ਸੌ ਸਾਲਾ ਗੁਰਤਾ ਗੱਦੀ ਸਮਾਗਮਾਂ ਸਮੇਂ ਅਕਤੂਬਰ ੨੦੦੮ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਅਬਚਲ ਨਗਰ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ, ਕੀਰਤਨ ਹਾਜ਼ਰੀਆਂ ਭਰ ਕੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰ ਵਿੱਚ ਭਿੱਜੀਆਂ ਤਨ ਮਨ ਧਨ ਦੁਆਰਾ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਜੁੜੀਆਂ ਲੱਖਾਂ ਹੀ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਭਾਰੀ ਹਲੂਣਾ ਮਿਲਿਆ ਤੇ ਐਡੀ ਵੱਡੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੋਈ ਕਿ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦਰਪਣ ਭਾਗ-ਤੀਜਾ ਦਾ ਇਹ ਕਿਤਾਬੀ ਰੂਪ ਬਣ ਜਾਣ ਨਾਲ ਹੁਣ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਰਚਿਤ ਸਾਰੇ ਹੀ ਰਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦ ਬੰਦਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਨੋਟੇਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਕਾਰਜ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

ਰਾਗ ਤਰਤੀਬ - ਮਿਸ਼ਰਤ ਰਾਗ, ਰਾਗ ਪ੍ਰਕਾਰ, ਦਖਣੀ ਰਾਗ, ਸੁਤੰਤਰ ਰਾਗ।

ਮੁੱਖ ਰਾਗ   **ਮਿਸ਼ਰਤ ਰਾਗ**

1. ਰਾਗ ਗਉੜੀ - ਰਾਗ ਗਉੜੀ ਦੀਪਕੀ, ਰਾਗ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਦੀਪਕੀ, ਰਾਗ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ, ਰਾਗ ਗਉੜੀ ਮਾਝ, ਰਾਗ ਗਉੜੀ ਸੋਰਠਿ

2.	ਰਾਗੁ ਆਸਾ	ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਕਾਫੀ, ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਆਸਾਵਰੀ
3.	ਰਾਗੁ ਤਿਲੰਗ	ਰਾਗੁ ਤਿਲੰਗ ਕਾਫੀ
4.	ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ	ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ ਕਾਫੀ, ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ ਲਲਿਤ
5.	ਰਾਗੁ ਗੋਂਡ	ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ ਗੋਂਡ
6.	ਰਾਗੁ ਮਾਰੂ	ਰਾਗੁ ਮਾਰੂ ਕਾਫੀ
7.	ਰਾਗੁ ਬਸੰਤੁ	ਰਾਗੁ ਬਸੰਤੁ ਹਿੰਡੋਲ
8.	ਰਾਗੁ ਕਲਿਆਨ	ਰਾਗੁ ਕਲਿਆਨ ਭੋਪਾਲੀ
9.	ਰਾਗੁ ਪ੍ਰਭਾਤੀ	ਰਾਗੁ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਬਿਭਾਸ, ਰਾਗੁ ਬਿਭਾਸ ਪ੍ਰਭਾਤੀ

ਰਾਗ ਪ੍ਰਕਾਰ

ਮੁਖ ਰਾਗ   **ਰਾਗ ਪ੍ਰਕਾਰ**

1.	ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ	ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਗੁਆਚੇਰੀ, ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਚੇਤੀ, ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ, ਰਾਗੁ ਗੌੜੀ ਮਾਲਵਾ, ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਮਾਲਾ
2.	ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ	ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ ਮੰਗਲ

ਦਖਣੀ ਰਾਗ

ਮੁਖ ਰਾਗ   **ਦਖਣੀ ਰਾਗ**

1.	ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ	ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਦਖਣੀ
2.	ਰਾਗੁ ਵਡਹੰਸੁ	ਰਾਗੁ ਵਡਹੰਸੁ ਦਖਣੀ
3.	ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ	ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ ਦਖਣੀ
4.	ਰਾਗੁ ਰਾਮਕਲੀ	ਰਾਗੁ ਰਾਮਕਲੀ ਦਖਣੀ
5.	ਰਾਗੁ ਮਾਰੂ	ਰਾਗੁ ਮਾਰੂ ਦਖਣੀ
6.	ਰਾਗੁ ਪ੍ਰਭਾਤੀ	ਰਾਗੁ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਦਖਣੀ

ਸੁਤੰਤਰ ਰਾਗ

ਮੁਖ ਰਾਗ   **ਸੁਤੰਤਰ ਰਾਗ**

1.	ਰਾਗੁ ਆਸਾ	ਰਾਗੁ ਆਸਾਵਰੀ ਸੁਧੰਗ (ਕੋਮਲ ਰਿਸ਼ਭ ਆਸਾਵਰੀ), ਰਾਗੁ ਆਸਾਵਰੀ
2.	ਰਾਗੁ ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ	ਰਾਗੁ ਦੇਵ ਗੰਧਾਰ
3.	ਰਾਗੁ ਨਟ ਨਾਰਾਇਨ	ਰਾਗੁ ਨਟ

ਤਾਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ:-

ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦਰਪਣ ਭਾਗ ਪਹਿਲਾ ਤੇ ਭਾਗ ਦੂਜਾ ਵਾਂਗ ਹੀ ਇਥੇ ਭਾਗ ਤੀਜਾ ਵਿਚ ਮੱਧ ਲੈਅ ਦੀਆਂ ਬੰਦਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਦੁਗੁਨ ਦੀਆਂ ਤਾਨਾਂ ਤੇ ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ ਦੀਆਂ ਬੰਦਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਚੌਗੁਨ ਜਾਂ ਅਠਗੁਨ ਦੀਆਂ ਤਾਨਾਂ ਹਨ।

ਤਾਨਾਂ ਦਾ ਰਿਆਜ਼ ਤਾਂ ਸਰਗਮਾਂ ਵਿੱਚ ਜਿਵੇਂ ਸਾਰੋਗਾਮਾ ਰੋਗਾਮਾਪਾ ਹੀ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਕੀਰਤਨ ਸਮੇਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਰਗਮਾਂ ਨੂੰ ਅਕਾਰ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਜਿਵੇਂ ਮੁਪਧੁ ਤੇ ਮੁਪਧੁ ਬੋਲ ਤਾਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਗਾਇਨ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਆSSS ਸਾSਜਨ

ਤਾਲਾਂ:-

ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦਰਪਣ ਭਾਗ-ਪਹਿਲਾ ਵਿੱਚ ਵਰਨਣ ਤਾਲਾਂ ਦਾ ਹੀ ਇਸ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੈ। ਚਾਰ ਨਵੇਂ ਤਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਬੰਦਸ਼ਾਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਰੀਚੈ ਇਥੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਮੰਗਲ ਤਾਲ- ਮਾਤਰਾਂ-6½, ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ, ਤਾਲੀ-ਪਹਿਲੀ, ਤੀਜੀ, ਛੇਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੇ

ਮਾਤਰਾਂ 1 2 3 4 5 6 6½

ਬੋਲ | ਧਿੰ ਤਿਟਕਟ | ਧਿੰ ਧਿੰ ਨਾ | ਧਾਤਿ ਟ

ਤਾਲਚਿੰਨ | x | 2 | 3

ਵਿਸ਼ਵਾ ਤਾਲ - ਮਾਤਰਾਂ-7¼, ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ, ਤਾਲੀ-ਪਹਿਲੀ, ਤੀਜੀ ਤੇ ਛੇਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੇ

ਮਾਤਰਾਂ 1 2 3 4 5 6 7 7¼

ਬੋਲ | ਧਿੰ ਤਿਟਕਟ | ਧਿੰ ਧਿੰ ਨਾ | ਧਾਤਿਟਧਾ ਤਿਟਧਾਤਿ ਟ

ਤਾਲਚਿੰਨ | x | 2 | 3

ਸਾਗਰ ਤਾਲ - ਮਾਤਰਾਂ-17, ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ, ਤਾਲੀ-ਪਹਿਲੀ, 6ਵੀਂ ਤੇ 14ਵੀਂ

ਮਾਤਰ ਤੇ ਖਾਲੀ 10ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੇ

ਮਾਤਰਾਂ 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17

ਬੋਲ | ਧਿੰ ਤਿਟਕਟ ਧਿੰ ਧਿੰ ਨਾ ਤੂ ਨਾ ਕ ਤਾ ਧਾ ਤਿਟਕਟ ਧਿ ਧਿੰ ਨਾ | ਧਾ ਧਾਗੇ ਨਧਾ ਤਿਟਕਟ

ਤਾਲਚਿੰਨ | x | 2 | 0 | 3

ਸਿਖਰ ਤਾਲ - ਮਾਤਰਾਂ-17, ਮੱਧ ਲੈਅ, ਤਾਲੀ-ਪਹਿਲੀ, 9ਵੀਂ, 12ਵੀਂ, 15ਵੀਂ

ਮਾਤਰ ਤੇ ਖਾਲੀ 5ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੇ

ਮਾਤਰਾਂ 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17

ਬੋਲ-1 | ਧਿੰ ਤਿਟਕਟ ਧਿੰ ਨਾ ਤੂ ਨਾ ਕ ਤਾ ਧਾ ਤਿਟ ਕਿਟ ਧਾ ਤਿਟ ਕਿਟ ਧਾ ਤਿਟ ਕਿਟ

ਤਾਲਚਿੰਨ | x | 0 | 2 | 3 | 4

ਬੋਲ-2 | ਧਿੰ ਤਿਟਕਟ ਧਿੰ ਨਾ ਤੂ ਨਾ ਕ ਤਾ ਤਿਟਕਟ ਧਿੰ ਨਾ ਧਿੰ ਧਿੰ ਨਾ ਧਿੰ ਧਿੰ ਨਾ

ਤਾਲ ਚਿੰਨ | x | 0 | 2 | 3 | 4

ਦਖਣੀਂ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਸਰੂਪਾਂ ਲਈ ਸਹਾਇਕ ਪੁਸਤਕਾਂ

ਕਰਨਾਟਕ ਸੰਗੀਤ ਅੰਕ (ਜਨਵਰੀ 1963), ਰਾਗ ਕੋਸ਼, ਸੰਗੀਤ ਪੱਧੜੀਯੋਂ ਕਾ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਅਧਿਐਨ, (ਸੰਗੀਤ ਕਾਰਯਾਲਯਾ ਹਾਥਰਸ), ਰਾਗ ਵਿਯਾਕਰਨ (ਸ੍ਰੀ ਬਿਮਲਾਕਾਂਤ ਰਾਏ ਚੌਧਰੀ)

ਧੰਨਵਾਦ

ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੀ ਸਰਬੋਤਮ ਸੰਸਥਾ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮਤਾ ਨੰਬਰ ੩੦੨ ਮਿਤੀ ੮ ਫਗਣ ਸੰਮਤ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ੫੪੧ (ਮੁਤਾਬਿਕ ੧੯-੨-੨੦੧੦) ਰਾਹੀਂ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦਰਪਣ ਭਾਗ-ਤੀਜਾ ਨੂੰ ਛਾਪਣ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਬਹੁਤ ਧੰਨਵਾਦ।

ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਰਚਿਤ ਮਿਸ਼ਰਤ ਰਾਗਾਂ ਤੇ ਰਾਗ ਪ੍ਰਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਤਾਲ-ਬੱਧ ਸ਼ਬਦ ਬੰਦਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਲਿੱਪੀ-ਬੱਧ ਕਰਨ ਦਾ ਕਾਰਜ ਗੁਰੂ ਮੇਹਰ ਦੁਆਰਾ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਛਪਣ ਨਾਲ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿੱਚ ਰਚਿਤ ਸਾਰੇ ਹੀ ਰਾਗ-ਮੁੱਖ ਰਾਗ, ਮਿਸ਼ਰਤ ਰਾਗ ਤੇ ਰਾਗ ਪ੍ਰਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦ ਬੰਦਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਨੋਟੇਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਕਾਰਜ ਗੁਰੂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਿਹਰ ਦਾ ਪਾਤਰ ਬਣਾ 'ਸਿਰ ਮਸੂਕ ਰਖਾ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੰ ਹਸੁ ਕਾਯਾ ਰਖਾ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰਹ' ਸੰਪੂਰਨ ਕਰਵਾਇਆ ਹੈ।

ਮੇਰੀ ਇਸ ਸੇਵਾ ਨੂੰ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਮੇਟੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨੇ ਪ੍ਰਵਾਣਿਆ ਹੈ ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਵਾ ਕੇ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਰੂਪਾਂ ਵਿੱਚ ਗੁਰਬਾਣੀ ਗਾਇਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚਾਰਨ ਵਿੱਚ ਵੱਡਮੁੱਲਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ (ਪ੍ਰੋ)

(ਨੈਸ਼ਨਲ ਅਵਾਰਡੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸੰਗੀਤ ੨੦੦੮)

ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਅਕੈਡਮੀ

ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ

ਤਤਕਰਾ

੧. ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ

ਪਰੀਚੈ, ਸ਼ਬਦ ਤਰਤੀਬ ਤੇ ਸਵਰ ਵਿਸਥਾਰ		1
ਗੋਵਿੰਦ ਗੁਣ ਗਾਵਹੁ	ਤੀਨ ਤਾਲ	ਮੱਧ ਲੈਅ 4
ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਲਾਲਨ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਾਨ	ਤੀਨ ਤਾਲ	" 6
ਏਕਾ ਟੇਕ ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਚੀਤ	ਏਕ ਤਾਲ	" 7
ਮਾਧਉ ਜਲ ਕੀ ਪਿਆਸ	ਆਡਾ ਚਾਰ ਤਾਲ	" 8
ਸੋ ਕਿਛੁ ਕਰਿ ਜਿਤੁ ਮੈਲੁ	ਝਪ ਤਾਲ	ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ 9
ਰਾਮ ਗੁਜਰੀਆ ਜੀਅ ਕੇ ਜੀਵਨਾ	ਧਮਾਰ ਤਾਲ	" 11
ਤੇ ਹਰਿ ਜਨ ਹਰਿ ਮੇਲਹੁ	ਰੂਪਕ ਤਾਲ	ਮੱਧ ਲੈਅ 12
ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪੂਰਾ	ਦਾਦਰਾ ਤਾਲ	" 13

੨. ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਦਖਣੀ

ਪਰੀਚੈ, ਸ਼ਬਦ ਤਰਤੀਬ ਤੇ ਸਵਰ ਵਿਸਥਾਰ		14
ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਸਾਚੇ ਮੈ ਤੇਰੀ ਟੇਕ	ਤੀਨ ਤਾਲ	ਮੱਧ ਲੈਅ 17
ਰੇ ਮਨ ਮੇਰੇ ਭਰਮੁ ਨ ਕੀਜੈ	ਏਕ ਤਾਲ	" 19
ਨਾਮੁ ਮਿਲੈ ਚਲੈ ਮੈ ਨਾਲਿ	ਝਪ ਤਾਲ	ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ 20
ਨਾ ਜਾਣਾ ਕਰਮ ਕੇਵਡ ਤੇਰੀ ਦਾਤਿ	ਰੂਪਕ ਤਾਲ	ਮੱਧ ਲੈਅ 22

੩. ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਚੇਤੀ

ਪਰੀਚੈ, ਸ਼ਬਦ ਤਰਤੀਬ ਤੇ ਸਵਰ ਵਿਸਥਾਰ		23
ਜੀਅਰੇ ਓਲਾ ਨਾਮ ਕਾ	ਤੀਨ ਤਾਲ	ਮੱਧ ਲੈਅ 26
ਮੇਰੇ ਸਾਹਿਬਾ ਕਉਣੁ ਜਾਣੈ	ਤੀਨ ਤਾਲ	" 28
ਮੋਹਿ ਦਾਸਰੋ ਠਾਕੁਰ ਕੋ	ਏਕ ਤਾਲ	" 29
ਭੁਜ ਬਲ ਬੀਰ ਬ੍ਰਹਮ ਸੁਖ ਸਾਗਰ	ਝਪ ਤਾਲ	ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ 30
ਮਨ ਰਾਮ ਨਾਮ ਗੁਨ ਗਾਈਐ	ਜਗਪਾਲ ਤਾਲ	" 31
ਸੁਖੁ ਨਾਹੀ ਰੇ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਬਿਨਾ	ਦੀਪਚੰਦੀ ਤਾਲ	ਮੱਧ ਲੈਅ 33
ਹੈ ਕੋਈ ਐਸਾ ਹਉਮੈ ਤੋਰੈ	ਰੂਪਕ ਤਾਲ	" 34

੪. ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ

ਪਰੀਚੈ, ਸ਼ਬਦ ਤਰਤੀਬ ਤੇ ਸਵਰ ਵਿਸਥਾਰ		35
ਨਾਮੁ ਨ ਜਾਨਿਆ ਰਾਮ ਕਾ	ਤੀਨ ਤਾਲ	ਮੱਧ ਲੈਅ 38
ਮੇਰੇ ਮਨ ਗੁਰ ਚਰਣੀ ਚਿਤੁ ਲਾਇ	ਤੀਨ ਤਾਲ	" 40
ਹੈ ਕੋਈ ਰਾਮ ਪਿਆਰੇ ਗਾਵੈ	ਏਕ ਤਾਲ	" 41

ਐਸਾ ਨਾਇਕੁ ਰਾਮੁ ਹਮਾਰਾ	ਫਰੋਦਸਤ ਤਾਲ "	42
ਕੋ ਬਨਜਾਰੋ ਰਾਮ ਕੋ	ਮੱਤ ਤਾਲ ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ	44
ਹਮ ਵਣਜਾਰੋ ਰਾਮ ਕੋ	ਝਪ ਤਾਲ "	45
ਕਰਉ ਬੰਦਨਾ ਅਨਿਕ ਵਾਰ	ਏਕ ਤਾਲ "	46
ਨਾਨਕ ਆਏ ਸੇ ਪਰਵਾਣੁ ਹੈ	ਚਾਰ ਤਾਲ "	47
ਮੈ ਬਨਜਾਰਨਿ ਰਾਮ ਕੀ	ਪੜਤਾਲ "	49
ਮੇਰੇ ਰਾਮ ਹਮ ਪਾਪੀ	ਰੂਪਕ ਤਾਲ ਮੱਧ ਲੈਅ	51
੫. ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਦੀਪਕੀ		
ਪਰੀਚੈ, ਸ਼ਬਦ ਤਰਤੀਬ ਤੇ ਸਵਰ ਵਿਸਥਾਰ		53
ਤੁਮ ਗਾਵਹੁ ਮੇਰੇ ਨਿਰਭਉ	ਤੀਨ ਤਾਲ ਮੱਧ ਲੈਅ	58
ਤੁਮ ਗਾਵਹੁ ਮੇਰੇ ਨਿਰਭਉ	ਆਡਾ ਚਾਰ ਤਾਲ "	59
ਅਪੁਨੇ ਜਨ ਕਾ ਪਰਦਾ ਢਾਕੈ	ਮਹੇਸ਼ ਤਾਲ ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ	60
ਸਾਧੋ ਰਾਮ ਸਰਨਿ ਬਿਸਰਾਮਾ	ਰੂਪਕ ਤਾਲ ਮੱਧ ਲੈਅ	62
੬. ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਦੀਪਕੀ		
ਪਰੀਚੈ, ਸ਼ਬਦ ਤਰਤੀਬ ਤੇ ਸਵਰ ਵਿਸਥਾਰ		63
ਤੁਮ ਗਾਵਹੁ ਮੇਰੇ ਨਿਰਭਉ	ਤੀਨ ਤਾਲ ਮੱਧ ਲੈਅ	65
ਤੁਮ ਗਾਵਹੁ ਮੇਰੇ ਨਿਰਭਉ	ਏਕ ਤਾਲ "	66
ਬੋਲਹੁ ਜਸੁ ਜਿਹਥਾ ਦਿਨੁ ਰਾਤਿ	ਝਪ ਤਾਲ ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ	67
੭. ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ		
ਪਰੀਚੈ, ਸ਼ਬਦ ਤਰਤੀਬ ਤੇ ਸਵਰ ਵਿਸਥਾਰ		69
ਤੁਝ ਬਿਨੁ ਕਵਨੁ ਹਮਾਰਾ	ਤੀਨ ਤਾਲ ਮੱਧ ਲੈਅ	73
ਅਪੁਨੇ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਹਉ	ਤੀਨ ਤਾਲ "	75
ਰਮਈਆ ਗੁਨ ਗਾਈਐ	ਸੂਲ ਤਾਲ "	76
ਬੰਦੇ ਬੰਦਗੀ ਇਕਤੀਆਰ	ਏਕ ਤਾਲ ਮੱਧ ਲੈਅ	77
ਸਗਲ ਭਵਨ ਕੇ ਨਾਇਕਾ	ਆਡਾ ਚਾਰਤਾਲ "	79
ਮੇਰੇ ਮਨ ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਸਦ	ਝਪ ਤਾਲ ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ	80
ਕਰਣ ਕਾਰਣ ਪ੍ਰਭੁ ਏਕੁ ਹੈ	ਚਾਰ ਤਾਲ "	82
ਪ੍ਰਭ ਮਿਲਬੇ ਕਉ ਪ੍ਰੀਤਿ	ਪੰਚਮ ਸਵਾਰੀ "	83
ਮਿਲੁ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮਾ ਜੀਉ	ਦੀਪਚੰਦੀ ਤਾਲ ਮੱਧ ਲੈਅ	84
ਕਰਉ ਬੰਦਨਾ ਅਨਿਕ ਵਾਰ	ਦਾਦਰਾ ਤਾਲ "	85
੮. ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਮਾਝ		
ਪਰੀਚੈ, ਸ਼ਬਦ ਤਰਤੀਬ ਤੇ ਸਵਰ ਵਿਸਥਾਰ		86
ਮੀਠੇ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਉ ਜਿੰਦੂ ਤੂੰ	ਤੀਨ ਤਾਲ ਮੱਧ ਲੈਅ	88

ਦੁਖ ਭੰਜਨੁ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਜੀ	ਏਕ ਤਾਲ ਮੱਧ ਲੈਅ	90
ਹਰਿ ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮਾ	ਫਰੋਦਸਤ ਤਾਲ "	91
ਆਉ ਹਮਾਰੈ ਰਾਮ ਪਿਆਰੇ	ਰੂਪਕ ਤਾਲ "	93
੯. ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਮਾਲਵਾ		
ਪਰੀਚੈ, ਸ਼ਬਦ ਤਰਤੀਬ ਤੇ ਸਵਰ ਵਿਸਥਾਰ		94
ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਲੇਹੁ ਮੀਤਾ ਲੇਹੁ	ਤੀਨ ਤਾਲ ਮੱਧ ਲੈਅ	98
ਟੂਟੀ ਗਾਵਨਹਾਰ ਗੋਪਾਲ	ਏਕ ਤਾਲ "	99
ਹਰਿ ਨਾਮ ਲੇਹੁ ਮੀਤਾ ਲੇਹੁ	ਝਪ ਤਾਲ ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ	101
ਕਰਣ ਕਾਰਣ ਪੁਭੁ ਏਕੁ ਹੈ	ਚਾਰ ਤਾਲ "	102
ਰਮਈਆ ਕੇ ਗੁਨ ਚੇਤਿ ਪਰਾਨੀ	ਰੂਪਕ ਤਾਲ ਮੱਧ ਲੈਅ	103
੧੦. ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਮਾਲਾ		
ਪਰੀਚੈ, ਸ਼ਬਦ ਤਰਤੀਬ ਤੇ ਸਵਰ ਵਿਸਥਾਰ		104
ਭਾਵਨੁ ਤਿਆਗਿਓ ਰੀ ਤਿਆਗਿਓ	ਤੀਨ ਤਾਲ ਮੱਧ ਲੈਅ	106
ਮਾਧਉ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਮੁਖ ਕਹੀਐ	ਤੀਨ ਤਾਲ "	108
ਉਬਰਤ ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਕੀ ਸਰਣੀ	ਏਕ ਤਾਲ "	110
ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਅਵਰ ਕ੍ਰਿਆ ਬਿਰਥੇ	ਆਡਾ ਚਾਰ ਤਾਲ "	111
ਮੇ ਕਉ ਇਹ ਬਿਧਿ ਕੇ ਸਮਝਾਵੈ	ਝਪ ਤਾਲ ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ	113
ਪਾਇਆ ਲਾਲੁ ਰਤਨੁ ਮਨਿ	ਜੈ ਤਾਲ "	114
ਪਾਇਓ ਬਾਲ ਬੁਧਿ ਸੁਖੁ ਰੇ	ਰੂਪਕ ਤਾਲ ਮੱਧ ਲੈਅ	116
੧੧. ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਸੋਰਠਿ		
ਪਰੀਚੈ, ਸ਼ਬਦ ਤਰਤੀਬ ਤੇ ਸਵਰ ਵਿਸਥਾਰ		118
ਰੇ ਜੀਅ ਨਿਲਜ ਲਾਜ	ਤੀਨ ਤਾਲ ਮੱਧ ਲੈਅ	120
ਅਬ ਮੇ ਕਉ ਭਏ ਰਾਜਾ ਰਾਮ	ਏਕ ਤਾਲ ਮੱਧ ਲੈਅ	122
ਝਗਰਾ ਏਕੁ ਨਿਬੇਰਹੁ ਰਾਮ	ਆਡਾ ਚਾਰ ਤਾਲ "	123
ਕਹੁ ਰੇ ਪੰਡੀਆ ਕਉਨ ਪਵੀਤਾ	ਝਪ ਤਾਲ ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ	125
ਹਰਿ ਕੇ ਬਿਓਗ ਕੈਸੇ ਜੀਅਉ	ਰੂਪਕ ਤਾਲ ਮੱਧ ਲੈਅ	126
੧੨. ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਕਾਫੀ		
ਪਰੀਚੈ, ਸ਼ਬਦ ਤਰਤੀਬ ਤੇ ਸਵਰ ਵਿਸਥਾਰ		127
ਮੈ ਗਰੀਬ ਸਚੁ ਟੇਕ ਤੂੰ	ਤੀਨ ਤਾਲ ਮੱਧ ਲੈਅ	131
ਹਮ ਚਾਕਰ ਗੋਬਿੰਦ ਕੇ	ਤੀਨ ਤਾਲ "	133
ਆਠ ਪਹਰ ਸਾਲਾਹਿ	ਏਕ ਤਾਲ "	134
ਜਿਉ ਭਾਵੈ ਤਿਉ ਰਾਖੁ	ਮੱਤ ਤਾਲ ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ	135
ਬਲਿਹਾਰੀ ਗੁਰ ਆਪਣੇ ਸਦ ਸਦ	ਝਪ ਤਾਲ "	136

ਹਉ ਵੰਞਾ ਕੁਰਬਾਣੁ ਸਾਈ	ਦੀਪਚੰਦੀ ਤਾਲ "	138
ਮੈ ਸਹੁ ਦਾਤਾ ਏਕੁ ਹੈ	ਰੂਪਕ ਤਾਲ ਮੱਧ ਲੈਅ	139
੧੩. ਰਾਗੁ ਆਸਾਵਰੀ ਸੁਧੰਗ		
ਪਰੀਚੈ, ਸ਼ਬਦ ਤਰਤੀਬ ਤੇ ਸਵਰ ਵਿਸਥਾਰ		140
ਮਾਈ ਮੋਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਰਾਮੁ	ਤੀਨ ਤਾਲ ਮੱਧ ਲੈਅ	144
ਚਿਤਿ ਚਿਤਵਉ ਅਰਦਾਸਿ	ਤੀਨ ਤਾਲ "	145
ਹਉ ਅਨਦਿਨੁ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਕੀਰਤਨੁ	ਏਕ ਤਾਲ "	147
ਮਾਈ ਮੋਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਰਾਮੁ	ਝਪ ਤਾਲ ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ	149
ਜਿਨ ਕਉ ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਆਰੁ	ਏਕ ਤਾਲ "	150
ਮਾਈ ਮੋਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਰਾਮੁ	ਪੜਤਾਲ "	151
ਪੂਰਬੀ ਨ ਪਾਰ ਪਾਵੈ	ਰੂਪਕ ਤਾਲ ਮੱਧ ਲੈਅ	153
੧੪. ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਆਸਾਵਰੀ		
ਪਰੀਚੈ, ਸ਼ਬਦ ਤਰਤੀਬ ਤੇ ਸਵਰ ਵਿਸਥਾਰ		154
ਐਸੇ ਲਾਲਨੁ ਪਾਇਓ ਰੀ ਸਖੀ	ਤੀਨ ਤਾਲ ਮੱਧ ਲੈਅ	155
ਸੁਖਹਿ ਸਮਾਈਐ ਮੇਰੇ ਮਨਾ	ਏਕ ਤਾਲ ਮੱਧ ਲੈਅ	157
ਓਇ ਪਰਦੇਸੀਆ ਹਾਂ	ਪੜਤਾਲ ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ	158
ਤਉ ਮਿਲੀਐ ਗੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾਨਿ	ਰੂਪਕ ਤਾਲ ਮੱਧ ਲੈਅ	160
੧੫. ਰਾਗੁ ਆਸਾਵਰੀ		
ਪਰੀਚੈ, ਸ਼ਬਦ ਤਰਤੀਬ ਤੇ ਸਵਰ ਵਿਸਥਾਰ		161
ਮੇਰੇ ਮਨ ਹਰਿ ਸਿਉ ਲਾਰੀ	ਤੀਨ ਤਾਲ ਮੱਧ ਲੈਅ	166
ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਦਰਿ ਪਏ ਮੇਰੇ ਮਨਾ	ਤੀਨ ਤਾਲ "	168
ਅਗਮੁ ਅਨੰਤੁ ਅਨਾਦਿ ਆਦਿ	ਤੀਨ ਤਾਲ "	170
ਆਪਿ ਨਰਾਇਣੁ ਕਲਾ ਧਾਰਿ	ਏਕ ਤਾਲ "	171
ਅਨਦਿਨੁ ਜਾਗਿਆ ਹਾਂ	ਮਹੇਸ਼ ਤਾਲ ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ	172
ਮੇਰੁ ਕਰੋ ਕ੍ਰਿਣ ਤੇ ਮੋਹਿ ਜਾਹਿ	ਝਪ ਤਾਲ "	174
ਜਿਨਾ ਪਿਰੀ ਪਿਆਰੁ	ਏਕ ਤਾਲ "	175
ਕਬੀਰ ਅਲਹ ਕੀ ਕਰਿ ਬੰਦਗੀ	ਚਾਰ ਤਾਲ "	176
ਮੇਰੇ ਮਨ ਹਰਿ ਸਿਉ ਲਾਰੀ	ਜੈ ਤਾਲ "	177
ਓਇ ਪਰਦੇਸੀਆ ਹਾਂ	ਧਮਾਰ ਤਾਲ (ਪੰਜਾਬ ਬਾਜ) "	178
ਸਜਣੁ ਮੈਡਾ ਚਾਈਆ	" " "	180
ਸਜਣੁ ਮੈਡਾ ਚਾਈਆ	" " "	181
ਐਸੇ ਲਾਲਨੁ ਪਾਇਓ ਰੀ ਸਖੀ	ਪੜਤਾਲ ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ	181
ਏਕਾ ਓਟ ਗਹੁ ਹਾਂ	(ਪੰਜਾਬੀ ਠੇਕਾ) ਛੋਟਾ ਤੀਨਤਾਲ ਮੱਧ ਲੈਅ	184

ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਗੁਨੀ ਹਾਂ	ਰੂਪਕ ਤਾਲ "	185
੧੬. ਰਾਗੁ ਦੇਵਗੰਧਾਰ		
ਪਰੀਚੈ, ਸ਼ਬਦ ਤਰਤੀਬ ਤੇ ਸਵਰ ਵਿਸਥਾਰ		186
ਅਪੁਨੇ ਹਰਿ ਪਹਿ ਬਿਨਤੀ	ਤੀਨ ਤਾਲ ਮੱਧ ਲੈਅ	189
ਪਾਂਇ ਗਹੇ ਜਬ ਤੇ ਤੁਮਰੇ	ਏਕ ਤਾਲ "	190
ਅਪੁਨੇ ਹਰਿ ਪਹਿ ਬਿਨਤੀ	ਝਪ ਤਾਲ ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ	192
ਮੰਦਾ ਕਿਸ ਨੇ ਆਖੀਐ	ਏਕ ਤਾਲ "	193
ਅਪੁਨੇ ਹਰਿ ਪਹਿ ਬਿਨਤੀ	ਪੰਚਮ ਸਵਾਰੀ ਤਾਲ "	194
ਉਲਟੀ ਰੇ ਮਨ ਉਲਟੀ ਰੇ	ਰੂਪਕ ਤਾਲ ਮੱਧ ਲੈਅ	195
੧੭. ਰਾਗੁ ਵਡਹੰਸੁ ਦਖਣੀ		
ਪਰੀਚੈ, ਸ਼ਬਦ ਤਰਤੀਬ ਤੇ ਸਵਰ ਵਿਸਥਾਰ		196
ਜਿਨਿ ਜਗੁ ਸਿਰਜਿ ਸਮਾਇਆ	ਤੀਨ ਤਾਲ ਮੱਧ ਲੈਅ	198
ਸਚੜਾ ਸਾਹਿਬੁ ਸਚੁ ਤੂ	ਤੀਨ ਤਾਲ "	200
ਤਿਸੁ ਗੁਰ ਕਉ ਹਉ ਵਾਰਿਆ	ਏਕ ਤਾਲ ਮੱਧ ਲੈਅ	203
ਇਕੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਜਾਗਤਾ	ਝਪ ਤਾਲ ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ	204
ਬਾਬਾ ਆਇਆ ਹੈ ਉਨਿ ਚਲਣਾ	ਰੂਪਕ ਤਾਲ ਮੱਧ ਲੈਅ	205
੧੮. ਰਾਗੁ ਤਿਲੰਗ ਕਾਫੀ		
ਪਰੀਚੈ, ਸ਼ਬਦ ਤਰਤੀਬ ਤੇ ਸਵਰ ਵਿਸਥਾਰ		207
ਚੇਤਨਾ ਹੈ ਤਉ ਚੇਤ ਲੈ	ਤੀਨ ਤਾਲ ਮੱਧ ਲੈਅ	209
ਹਰਿ ਜਸੁ ਰੇ ਮਨਾ ਗਾਇ ਲੈ	ਏਕ ਤਾਲ "	210
ਜਾਗ ਲੇਹੁ ਰੇ ਮਨਾ ਜਾਗ ਲੇਹੁ	ਫਰੋਦਸਤ ਤਾਲ "	212
ਜਾਗ ਲੇਹੁ ਰੇ ਮਨਾ ਜਾਗ ਲੇਹੁ	ਝਪ ਤਾਲ ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ	213
ਦੇਹੁਰਾ ਮਸੀਤ ਸੋਈ	ਰੂਪਕ ਤਾਲ ਮੱਧ ਲੈਅ	214
੧੯. ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ ਕਾਫੀ		
ਪਰੀਚੈ, ਸ਼ਬਦ ਤਰਤੀਬ ਤੇ ਸਵਰ ਵਿਸਥਾਰ		215
ਮੈ ਅੰਧਲੇ ਹਰਿ ਨਾਮੁ	ਤੀਨ ਤਾਲ ਮੱਧ ਲੈਅ	216
ਬਿਨੁ ਬੁਝੇ ਸਭੁ ਦੁਖੁ	ਏਕ ਤਾਲ "	218
ਚਲੈ ਜਨਮੁ ਸਵਾਰਿ	ਝਪ ਤਾਲ ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ	220
ਹਉ ਨਾ ਛੋਡਉ ਕੰਤ ਪਾਸਰਾ	ਦੀਪਚੰਦੀ ਤਾਲ ਮੱਧ ਲੈਅ	221
ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ਅਪਾਰੁ ਭਗਤਾ	ਰੂਪਕ ਤਾਲ "	223
੨੦. ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ ਲਲਿਤ		
ਪਰੀਚੈ, ਸ਼ਬਦ ਤਰਤੀਬ ਤੇ ਸਵਰ ਵਿਸਥਾਰ		224
ਬਾਵਰੇ ਤੈ ਗਿਆਨ ਬੀਚਾਰੁ	ਤੀਨ ਤਾਲ ਮੱਧ ਲੈਅ	229

ਮਾਧਵੇ ਭਜੁ ਦਿਨ ਨਿਤ ਰੈਣੀ	ਏਕ ਤਾਲ "	230
ਹਰਿ ਕੇ ਲੋਗਾ ਮੇ ਕਉ ਨੀਤਿ	ਫਰੋਦਸਤ ਤਾਲ "	232
ਹਥੁ ਨ ਲਾਇ ਕਸੁੰਭੜੈ	ਜੈ ਤਾਲ ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ	233
ਸਦਾ ਸਦਾ ਜਪੀਐ ਹਰਿ ਨਾਮ	ਰੂਪਕ ਤਾਲ ਮੱਧ ਲੈਅ	235
੨੧. ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ ਦਖਣੀ		
ਪਰੀਚੈ, ਸ਼ਬਦ ਤਰਤੀਬ ਤੇ ਸਵਰ ਵਿਸਥਾਰ		236
ਮੈ ਮਨਿ ਚਾਉ ਘਣਾ	ਤੀਨ ਤਾਲ ਮੱਧ ਲੈਅ	238
ਜਾਗੁ ਸਲੋਨੜੀਏ ਬੋਲੈ ਗੁਰਬਾਣੀ	ਸੂਲ ਤਾਲ "	239
ਭਿੰਨੜੀ ਰੈਣਿ ਭਲੀ ਦਿਨਸ	ਫਰੋਦਸਤ ਤਾਲ "	241
ਮੁੰਧ ਨਵੇਲੜੀਆ ਗੋਇਲਿ	ਮਹੇਸ਼ ਤਾਲ ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ	242
ਮਹਲਿ ਬੁਲਾਇੜੀਏ ਭਗਤਿ	ਰੂਪਕ ਤਾਲ ਮੱਧ ਲੈਅ	243
੨੨. ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ ਮੰਗਲ		
ਪਰੀਚੈ, ਸ਼ਬਦ ਤਰਤੀਬ ਤੇ ਸਵਰ ਵਿਸਥਾਰ		244
ਕਿਆ ਗੁਣ ਤੇਰੇ ਕਹਿ ਸਕਉ	ਤੀਨ ਤਾਲ ਮੱਧ ਲੈਅ	246
ਹਰਿ ਖੇਜਰੁ ਵਡਭਾਗੀਹੋ	ਤੀਨ ਤਾਲ "	248
ਮੇਰਾ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਸੇਜੈ ਆਇਆ	ਏਕ ਤਾਲ "	249
ਨਿੰਮਾਣਿਆ ਹਰਿ ਮਾਣੁ ਹੈ	ਆਛਾ ਚਾਰ ਤਾਲ "	250
ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਸਜਣੁ ਲੋੜਿ ਲਹੁ	ਖਪ ਤਾਲ ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ	251
ਹਮ ਮੂਰਖ ਮੁਗਧ ਮਿਲਾਇਆ	ਰੂਪਕ ਤਾਲ ਮੱਧ ਲੈਅ	252
੨੩. ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ ਗੌਂਡ		
ਪਰੀਚੈ, ਸ਼ਬਦ ਤਰਤੀਬ ਤੇ ਸਵਰ ਵਿਸਥਾਰ		253
ਆਜੁ ਨਾਮੇ ਬੀਠਲੁ ਦੇਖਿਆ	ਤੀਨ ਤਾਲ ਮੱਧ ਲੈਅ	254
ਐਸੇ ਰਾਮਾ ਐਸੇ ਹੇਰਉ	ਏਕ ਤਾਲ "	256
ਆਜੁ ਨਾਮੇ ਬੀਠਲੁ ਦੇਖਿਆ	ਜਗਪਾਲ ਤਾਲ ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ	257
ਅਪਨੇ ਕਰਮ ਕੀ ਗਤਿ	ਰੂਪਕ ਤਾਲ "	258
੨੪. ਰਾਗੁ ਰਾਮਕਲੀ ਦਖਣੀ		
ਪਰੀਚੈ, ਸ਼ਬਦ ਤਰਤੀਬ ਤੇ ਸਵਰ ਵਿਸਥਾਰ		260
ਮੇਰਾ ਗੁਰੁ ਦਇਆਲੁ ਸਦਾ	ਤੀਨ ਤਾਲ ਮੱਧ ਲੈਅ	262
ਕਹੁ ਰੇ ਗਿਆਨੀ ਬ੍ਰਹਮ ਬੀਚਾਰੁ	ਤੀਨ ਤਾਲ "	264
ਮੇਰੈ ਅੰਤਰਿ ਲੋਚਾ ਮਿਲਣ ਕੀ	ਏਕ ਤਾਲ ਮੱਧ ਲੈਅ	265
ਮੇਰਾ ਗੁਰੁ ਦਇਆਲੁ ਸਦਾ	ਮੱਤ ਤਾਲ ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ	266
ਸੁਣਿ ਸਜਣ ਪ੍ਰੀਤਮ ਮੇਰਿਆ	ਰੂਪਕ ਤਾਲ ਮੱਧ ਲੈਅ	268
ਹੋਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸੁਆਮੀ ਮੇਰੇ	ਤੀਨ ਤਾਲ ਮੱਧ ਲੈਅ	268

ਮਿਤ੍ਰ ਪਿਆਰਾ ਨਾਨਕ ਜੀ	ਏਕ ਤਾਲ	”	270
੨੫. ਰਾਗੁ ਨਟ			
ਪਰੀਚੈ, ਸ਼ਬਦ ਤਰਤੀਬ ਤੇ ਸਵਰ ਵਿਸਥਾਰ			271
ਮੇਰੇ ਮਨ ਭਜੁ ਠਾਕੁਰ ਅਗਮ	ਤੀਨ ਤਾਲ	ਮੱਧ ਲੈਅ	274
ਰਾਮ ਗੁਰ ਸਰਨਿ ਪ੍ਰਭੂ ਰਖਵਾਰੇ	ਏਕ ਤਾਲ	”	276
ਰਾਮ ਮੇਰੇ ਮਨਿ ਤਨਿ ਨਾਮੁ ਅਧਾਰੇ	ਝਪ ਤਾਲ	ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ	278
ਕੇਉ ਹੈ ਮੇਰੇ ਸਾਜਨੁ ਮੀਤੁ	ਪੜਤਾਲ	”	280
ਰਾਮ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਲੇਹੁ ਉਬਾਰੇ	ਦੀਪਚੰਦੀ ਤਾਲ	ਮੱਧ ਲੈਅ	282
੨੬. ਰਾਗੁ ਮਾਰੂ ਕਾਫੀ			
ਪਰੀਚੈ, ਸ਼ਬਦ ਤਰਤੀਬ ਤੇ ਸਵਰ ਵਿਸਥਾਰ			284
ਬਲਿਹਾਰੀਆ ਗੁਰ ਆਪਣੇ	ਤੀਨ ਤਾਲ	ਮੱਧ ਲੈਅ	286
ਮੈਡਾ ਮਨੁ ਰਤਾ ਆਪਨੜੇ ਪਿਰ	ਤੀਨ ਤਾਲ	ਮੱਧ ਲੈਅ	288
ਬਾਬਾ ਮੂਰਖੁ ਹਾ ਨਾਵੈ ਬਲਿ ਜਾਉ	ਜਗਪਾਲ ਤਾਲ	ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ	289
ਅਬ ਮੈ ਕਹਾ ਕਰਉ ਰੀ ਮਾਈ	ਰੂਪਕ ਤਾਲ	ਮੱਧ ਲੈਅ	291
੨੭. ਰਾਗੁ ਮਾਰੂ ਦਖਣੀ			
ਪਰੀਚੈ, ਸ਼ਬਦ ਤਰਤੀਬ ਤੇ ਸਵਰ ਵਿਸਥਾਰ			292
ਕਾਇਆ ਨਗਰੁ ਨਗਰ ਗੜ	ਤੀਨ ਤਾਲ	ਮੱਧ ਲੈਅ	294
ਦਰਸਨੁ ਪਾਵਾ ਜੇ ਤੁਧੁ ਭਾਵਾ	ਏਕ ਤਾਲ	”	296
ਆਪੇ ਆਪੁ ਉਪਾਇ ਨਿਰਾਲਾ	ਝਪ ਤਾਲ	ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ	299
ਜੇ ਤੂੰ ਮਿਤ੍ਰੁ ਅਸਾਡੜਾ	ਰੂਪਕ ਤਾਲ	ਮੱਧ ਲੈਅ	301
੨੮. ਰਾਗੁ ਬਸੰਤੁ ਹਿੰਡੋਲ			
ਪਰੀਚੈ, ਸ਼ਬਦ ਤਰਤੀਬ ਤੇ ਸਵਰ ਵਿਸਥਾਰ			302
ਮਾਈ ਮੈ ਧਨੁ ਪਾਇਓ ਹਰਿ ਨਾਮੁ	ਤੀਨ ਤਾਲ	ਮੱਧ ਲੈਅ	307
ਪਿਤਾ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਭ ਧਨੀ	ਤੀਨ ਤਾਲ	ਮੱਧ ਲੈਅ	308
ਕਾਰੇ ਕਲਰਾ ਸਿੰਚਹੁ ਜਨਮੁ	ਸੂਲ ਫਾਕ ਤਾਲ	”	309
ਤੇਰਿਆ ਭਗਤਾ ਕਉ ਬਲਿਹਾਰਾ	ਏਕ ਤਾਲ	”	311
ਸੁਆਮੀ ਪੰਡਿਤਾ ਤੁਮੁ ਦੇਹੁ ਮਤੀ	ਫਰੇਦਸਤ ਤਾਲ	ਮੱਧ ਲੈਅ	313
ਕਹੁ ਪੰਡਿਤ ਸੂਚਾ ਕਵਨੁ ਠਾਉ	ਝਪਤਾਲ	ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ	314
ਪਿਤਾ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਭ ਧਨੀ	ਦੀਪਚੰਦੀ ਤਾਲ	ਚਲੰਤ ਲੈਅ	316
ਇਨ੍ ਬਿਧਿ ਪਾਸਾ ਢਾਲਹੁ ਬੀਰ	ਰੂਪਕ ਤਾਲ	ਮੱਧ ਲੈਅ	317
੨੯. ਰਾਗੁ ਕਲਿਆਨੁ ਭੋਪਾਲੀ			
ਪਰੀਚੈ, ਸ਼ਬਦ ਤਰਤੀਬ ਤੇ ਸਵਰ ਵਿਸਥਾਰ			318
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਸੁਆਮੀ	ਤੀਨ ਤਾਲ	ਮੱਧ ਲੈਅ	321

ਵਾਹਗੁਰੂ ਤੇਰਾ ਸਭੁ ਸਦਕਾ	ਤੀਨ ਤਾਲ "	322
ਰਾਖਿ ਲੇਹੁ ਨਾਨਕ ਕੇ ਸੁਆਮੀ	ਏਕ ਤਾਲ "	324
ਤਜਿ ਮਨ ਕਾ ਅਭਿਮਾਨੁ	ਆਡਾ ਚਾਰ ਤਾਲ "	325
ਆਪਿ ਨਰਾਇਣੁ ਕਲਾ ਧਾਰਿ	ਝਪ ਤਾਲ ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ	326
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਸੁਆਮੀ	ਜੈ ਤਾਲ ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ	328
ਕੀਆ ਖੇਲੁ ਬਡ ਮੇਲੁ ਤਮਾਸਾ	ਰੂਪਕ ਤਾਲ ਮੱਧ ਲੈਅ	329
੩੦. ਰਾਗੁ ਪਰਭਾਤੀ ਬਿਭਾਸ		
ਪਰੀਚੈ, ਸ਼ਬਦ ਤਰਤੀਬ ਤੇ ਸਵਰ ਵਿਸਥਾਰ		330
ਬੋਲਹੁ ਸਚੁ ਨਾਮ ਕਰਤਾਰ	ਤੀਨ ਤਾਲ ਮੱਧ ਲੈਅ	334
ਕਰਤਾ ਤੂ ਮੇਰਾ ਜਜਮਾਨੁ	ਏਕ ਤਾਲ ਮੱਧ ਲੈਅ	335
ਕੁਰਬਾਣੁ ਜਾਈ ਗੁਰ ਪੂਰੇ	ਰੂਪ ਤਾਲ ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ	337
ਜਪਿ ਮਨ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ	ਪੜਤਾਲ "	338
ਰਮ ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮ ਜਾਪ	" "	340
ਚਰਨ ਕਮਲ ਸਰਨਿ ਟੇਕ	" "	341
ਸਤਿਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਨਾਮੁ ਦੀਆ	ਦੀਪਚੰਦੀ ਤਾਲ ਮੱਧ ਲੈਅ	343
ਤੂਹੈ ਹੈ ਵਾਹੁ ਤੇਰੀ ਰਜਾਇ	ਰੂਪਕ ਤਾਲ "	344
੩੧. ਰਾਗੁ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਦਖਣੀ		
ਪਰੀਚੈ, ਸ਼ਬਦ ਤਰਤੀਬ ਤੇ ਸਵਰ ਵਿਸਥਾਰ		346
ਕੋਈ ਜਾਣਿ ਨ ਭੂਲੈ ਭਾਈ	ਤੀਨ ਤਾਲ ਮੱਧ ਲੈਅ	348
ਬੂਠੀ ਦੁਰਮਤਿ ਕੀ ਚਤੁਰਾਈ	ਏਕਤਾਲ ਮੱਧ ਲੈਅ	350
ਏਕੋ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਸਭ ਠਾਈ	ਝਪ ਤਾਲ ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ	352
ਸੁਣਿ ਮਨ ਅੰਧੇ ਮੂਰਖ ਗਵਾਰ	ਦੀਪਚੰਦੀ ਤਾਲ ਮੱਧ ਲੈਅ	353
੩੨. ਰਾਗੁ ਬਿਭਾਸ ਪ੍ਰਭਾਤੀ		
ਪਰੀਚੈ, ਸ਼ਬਦ ਤਰਤੀਬ ਤੇ ਸਵਰ ਵਿਸਥਾਰ		355
ਲੋਗਾ ਭਰਮਿ ਨ ਭੂਲਹੁ ਭਾਈ	ਤੀਨ ਤਾਲ ਮੱਧ ਲੈਅ	357
ਮੁਲਾਂ ਕਹਹੁ ਨਿਆਉ ਖੁਦਾਈ	ਏਕ ਤਾਲ "	358
ਅਲਹੁ ਰਾਮ ਜੀਵਉ ਤੇਰੇ ਨਾਈ	ਝਪ ਤਾਲ ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ	360
ਲੇਹੁ ਆਰਤੀ ਹੋ ਪੁਰਖ ਨਿਰੰਜਨ	ਦੀਪਚੰਦੀ ਤਾਲ ਮੱਧ ਲੈਅ	361
ਰਾਮ ਰਮਤ ਹਰਿ ਹਰਿ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ	ਰੂਪਕ ਤਾਲ "	362
ਮਿਸ਼ਰਤ ਰਾਗਾਂ ਤੇ ਰਾਗ ਪ੍ਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਸਰੂਪਾਂ ਬਾਰੇ		364-369

੧-ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ

ਭਾਰਤੀ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਦਾ ਉਲੇਖ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਮੱਧ ਕਾਲ ਦੇ ਸੰਗੀਤ ਸ਼ਾਸਤਰਕਾਰਾਂ ਜਿਵੇਂ ਦਮੋਦਰ ਪੰਡਿਤ, ਹਿਰਦੈ ਨਾਰਾਯਣ, ਰਾਮਾ ਮਾਤਯ, ਪੁੰਡਰੀਕ ਵਿਨੁਲ, ਵਿਅੰਕਟਮੁਖੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੀ ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਮੁੱਖ ਰਾਗ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੇ, ਤੀਜੇ, ਚੌਥੇ ਤੇ ਪੰਜਵੇਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਤੇ ਭਗਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਤੇ ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਰਚਿਤ ਹੈ। ਵੈਸੇ ਇਹ ਰਾਗ ਅਪ੍ਰਚਲਿਤ ਤੇ ਕਠਨ ਰਾਗਾਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਗਾਇਕ ਗ੍ਰੰਥਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪ੍ਰੋ. ਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਨੇ 'ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਸਾਗਰ' ਭਾਗ-ਤੀਜਾ ਵਿੱਚ ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਪੂਰਵੀ ਥਾਟ ਤੋਂ ਮੰਨੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਰਿਸ਼ਭ, ਧੈਵਤ ਕੋਮਲ, ਮਧਿਅਮ ਤੀਵਰ ਤੇ ਹੋਰ ਸਵਰ ਸੁਧ ਹਨ। ਆਰੋਹ ਵਿੱਚ ਗੰਧਾਰ ਤੇ ਪੰਚਮ ਤੇ ਅਵਰੋਹ ਵਿੱਚ ਪੰਚਮ ਵਰਜਿਤ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਜਾਤੀ ਔੜਵ-ਸ਼ਾੜਵ ਹੈ। ਵਾਦੀ ਰਿਸ਼ਭ ਸੰਵਾਦੀ ਧੈਵਤ ਤੇ ਸਮਾਂ ਦਿਨ ਦਾ ਚੌਥਾ ਪਹਿਰ ਹੈ। ਆਰੋਹ- ਸ ਰੁ ਮੰ ਧੁ ਨ ਸੰ ਅਵਰੋਹ- ਸੰ ਨ ਧੁ, ਮੰ ਗ ਰੁ ਸ। ਪਕੜ - ਸ, ਨੁ ਰੁ ਗ ਰੁ, ਮੰ ਗ ਰੁ, ਧੁ - ਮੰ ਗ ਰੁ, ਨੁ ਧੁ ਨੁ, ਰੁ ਸ। ਸੰਤ ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਗੰਧਰਵ ਨੇ ਵੀ 'ਸੁਰ ਸਿਮਰਣ ਸੰਗੀਤ' ਭਾਗ-ਚੌਥਾ ਵਿੱਚ ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਨੂੰ ਪੂਰਵੀ ਥਾਟ ਦਾ ਹੀ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਰਿਸ਼ਭ ਧੈਵਤ ਕੋਮਲ, ਮਧਿਅਮ ਤੀਵਰ ਤੇ ਹੋਰ ਸਵਰ ਸੁਧ ਹਨ। ਪੰਚਮ ਵਰਜਿਤ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਜਾਤੀ ਸ਼ਾੜਵ-ਸ਼ਾੜਵ ਹੈ। ਵਾਦੀ ਧੈਵਤ ਸੰਵਾਦੀ ਰਿਸ਼ਭ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਮੰਦਰ ਤੇ ਮੱਧ ਸਪਤਕਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਮਾਂ ਸ਼ਾਮ ਦਾ ਹੈ। ਆਰੋਹ- ਨੁ ਰੁ ਗ, ਮੰ ਧੁ ਨ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ - ਸੰ ਨ ਧੁ ਮੰ ਗ ਰੁ ਸ। ਪਕੜ - ਰੁ ਗ ਰੁ, ਧੁ ਮੰ ਗ ਨੁ, ਸ ਰੁ ਨੁ ਸ। ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਰਾਗ ਰਤਨਾਵਲੀ' ਵਿੱਚ ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਨੂੰ ਮਾਰਵਾ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਰਿਸ਼ਭ ਕੋਮਲ ਦੋਵੇਂ ਮਧਿਅਮ, ਪੰਚਮ ਵਰਜਿਤ ਤੇ ਹੋਰ ਸਵਰ ਸੁਧ ਹਨ। ਜਾਤੀ ਔੜਵ-ਸ਼ਾੜਵ ਹੈ। ਵਾਦੀ ਗੰਧਾਰ ਸੰਵਾਦੀ ਧੈਵਤ ਤੇ ਸਮਾਂ ਦਿਨ ਦਾ ਚੌਥਾ ਪਹਿਰ ਹੈ। ਸੰਗੀਤਕਾਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮ ਦਾ ਸੰਧੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਆਰੋਹ - ਸਗ, ਮੰ ਧ ਨ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ - ਸੰ ਨ ਧ, ਮੰ,

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ

ਧ ਗ ਮਗ, ਮੰਗ, ਰੁ ਸ। ਮੁਖ ਅੰਗ - ਨ ਧ, ਮ ਧ, ਗ ਮ ਗ, ਮ ਗ, ਰੁ ਸ। ਭਾਈ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਨੇ 'ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਰੀਤ ਰਤਨਾਵਲੀ' ਭਾਗ-ਪਹਿਲਾ ਵਿੱਚ ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਨੂੰ ਮਾਰਵਾ ਅੰਗ ਦਾ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਰਿਸ਼ਭ ਕੋਮਲ, ਮਧਿਅਮ ਤੀਵਰ ਹੋਰ ਸਵਰ ਸੁਧ ਹਨ। ਆਰੋਹ ਵਿੱਚ ਰਿਸ਼ਭ ਤੇ ਪੰਚਮ ਅਤੇ ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ ਪੰਚਮ ਵਰਜਿਤ ਹਨ ਅਤੇ ਜਾਤੀ ਔੜਵ-ਸ਼ਾੜਵ ਹੈ। ਵਾਦੀ ਗੰਧਾਰ ਸੰਵਾਦੀ ਸ਼ੜਜ ਤੇ ਸਮਾਂ ਸ਼ਾਮ ਦਾ ਹੈ। ਆਰੋਹ - ਸ ਗ ਮ ਧ ਨ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ - ਸੰ ਨ ਧ ਮ ਗ ਰੁ ਸ। ਡਾਕਟਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਨੇ 'ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਰਾਗ-ਕੋਸ਼' ਵਿੱਚ ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਦਾ ਇੱਕ ਸਰੂਪ ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗ, ਪੂਰਵੀ ਥਾਟ, ਜਾਤੀ ਔੜਵ-ਸ਼ਾੜਵ, ਵਾਦੀ ਰਿਸ਼ਭ ਤੇ ਸੰਵਾਦੀ ਪੰਚਮ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਆਰੋਹ - ਸ ਰੁ ਮ ਪ ਨ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ - ਸੰ ਨ ਧ ਪ ਮ ਗ ਰੁ ਸ। ਮੁਖ ਅੰਗ- ਰੁ ਨ, ਸ, ਪ, ਮ ਰੁ ਸ। ਦੂਜਾ ਸਰੂਪ ਮਾਰਵਾ ਥਾਟ, ਜਾਤੀ ਔੜਵ-ਸ਼ਾੜਵ, ਵਾਦੀ ਗੰਧਾਰ, ਸੰਵਾਦੀ ਪੈਵਤ, ਤੇ ਪੰਚਮ ਵਰਜਿਤ ਤੇ ਨਿਆਸ ਸੁਰ ਨਿਸ਼ਾਦ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਆਰੋਹ - ਸ ਗ ਮ ਧ ਨ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ - ਸੰ ਨ ਧ, ਮ ਗ, ਮ ਗ, ਰੁ ਸ। ਮੁਖ ਅੰਗ - ਨੁ ਸ ਗ, ਮ ਧ ਮ ਗ, ਮ ਗ ਰੁ ਸ।

ਮਾਰਵਾ ਥਾਟ ਦਾ ਇਹ ਰਾਗ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੁਤੰਤਰ ਰਾਗ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਮਾਰਵਾ, ਪੂਰੀਆ ਤੇ ਸੋਹਣੀ ਰਾਗਾਂ ਦੀ ਝਲਕ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਗਉੜੀ ਅੰਗ ਰੁ ਗ ਰੁ ਸ ਨੁ ਦੇ ਜੋੜਨ ਨਾਲ ਇਸ ਦਾ ਇੱਕ ਆਪਣਾ ਵੱਖਰਾ ਚਲਣ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਰਾਗ ਦੂਜਿਆਂ ਰਾਗਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਾਰਵਾ ਵਿੱਚ ਸ, ਨੁ ਰੁ, ਨੁ ਧ, ਨੁ ਰੁ, ਗ ਰੁ, ਗ ਮ ਧ ਮ ਗ ਰੁ, ਨੁ ਰੁ ਸ ਸਵਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਨਾਲ ਰਾਗ ਦਾ ਚਲਣ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਰਿਸ਼ਭ ਤੇ ਪੈਵਤ ਤੇ ਨਿਆਸ ਹੈ। ਰਿਸ਼ਭ ਪੈਵਤ ਦਾ ਸੰਵਾਦ ਹੈ। ਰਾਗ ਪੂਰੀਆ ਵਿੱਚ ਗੰਧਾਰ-ਨਿਸ਼ਾਦ ਦਾ ਸੰਵਾਦ ਹੈ। ਮੰਦਰ ਤੇ ਮੱਧ ਸਪਤਕ ਵਿੱਚ ਰਾਗ ਦਾ ਚਲਣ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਨੁ ਧ ਨੁ, ਨੁ ਰੁ ਗ, ਗ ਮ ਗ, ਰੁ ਸ, ਨੁ ਸ ਨੁ ਧ ਨੁ, ਮੁ ਧ ਨੁ ਸਵਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਰਾਗ ਸੋਹਣੀ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਮੱਧ ਤੇ ਤਾਰ ਸਪਤਕ ਵਿੱਚ ਹੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਪੈਵਤ-ਗੰਧਾਰ ਦਾ ਸੰਵਾਦ ਹੈ। ਗ ਮ ਧ ਨ ਸੰ, ਰੁੰ ਸੰ, ਸੰ ਨ ਧ ਨ ਧ ਮ ਗ ਸਵਰ ਸੰਗਤੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਦਾ ਚਲਣ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਰਕੇ ਮੱਧ ਸਪਤਕ ਵਿੱਚ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਗ ਮ ਗ, ਸੰ ਨ ਧ, ਮ ਧ ਮ ਗ, ਰੁ ਸ, ਰੁ ਗ ਰੁ ਸ ਨੁ ਸਵਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਨਾਲ ਇਹ ਰਾਗ ਦੂਜੇ ਸਮਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਕ ਰਾਗਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਰਾਗ ਨਿਰੁਣਾਣਿਕ ਕਮੋਟੀ ਨੇ ਮਾਰਵਾ ਥਾਟ ਦੇ ਰਿਸ਼ਭ ਕੋਮਲ, ਮਧਿਅਮ ਤੀਵਰ, ਪੰਚਮ ਵਰਜਿਤ ਦੇ ਔੜਵ-ਸ਼ਾੜਵ ਜਾਤੀ ਦੇ ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਨੂੰ ਹੀ ਪ੍ਰਵਾਣਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ 'ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕ' ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਹੀ ਸਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹੀ ਸਰੂਪ ਇੱਥੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸ਼ਬਦ ਤਰਤੀਬ:-

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਰਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਨੂੰ ਤੀਜਾ ਅਸਥਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਗਉੜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਵਿੱਚ ਬਾਣੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਰਚਨਾ ਗਉੜੀ ਦੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਬਦ ਤਰਤੀਬ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ। ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਮਹਲਾ ੧ ਚਉਪਦੇ ਦੁਪਦੇ ਪੰਨਾ ੧੫੧ ਤੋਂ ੧੫੨ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕ ॥੩॥੧॥ ਤੋਂ ॥੪॥੪॥ ਤੱਕ ੪ ਸ਼ਬਦ, ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਅਸਟਪਦੀਆ ਮਹਲਾ ੧ ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਪੰਨਾ ੨੨੦ ਤੋਂ ੨੨੮ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕ ॥੮॥੧॥ ਤੋਂ ॥੮॥੧੬॥ ੧੬ ਅਸਟਪਦੀਆਂ ਕੁਲ ੨੦ ਸ਼ਬਦ ਹਨ। ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ॥ ਮਹਲਾ ੩ ਚਉਪਦੇ॥ ਪੰਨਾ ੧੫੭ ਤੋਂ ੧੬੨ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕ ॥੪॥੧॥੨੧॥ ਤੋਂ ॥੪॥੧੪॥੩੪॥ ੧੪ ਸ਼ਬਦ ਤੇ ਪੰਨਾ ੨੨੯ ਤੋਂ ੨੩੩ ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਮਹਲਾ ੩ ਅਸਟਪਦੀਆ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕ ॥੮॥੧॥ ਤੋਂ ॥੮॥੮॥ ੮ ਸ਼ਬਦ ਕੁਲ ੨੨ ਸ਼ਬਦ ਹਨ। ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਮਹਲਾ ੪ ਚਉਥਾ ਚਉਪਦੇ ਪੰਨਾ ੧੬੩ ਤੋਂ ੧੬੫ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕ ॥੪॥੧॥੩੯ ਤੋਂ ॥੪॥੬॥੪੪ ੬ ਸ਼ਬਦ ਫਿਰ ਪੰਨਾ ੧੬੬ ਅੰਕ ॥੪॥੩॥੯॥੪੭॥ ਇਕ ਸ਼ਬਦ, ਇਹ ੭ ਸ਼ਬਦ ਹਨ। ਮਹਲਾ ੫ ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਚਉਪਦੇ ਪੰਨਾ ੧੭੫ ਤੋਂ ੧੮੫ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕ ॥੪॥੨॥੭੧॥ ਤੋਂ ॥੪॥੨੮॥੯੭॥ ਫਿਰ ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ਚਉਪਦੇ ਦੁਪਦੇ ਪੰਨਾ ੧੮੫ ਤੋਂ ੨੦੨ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕ ॥੪॥੨੯॥੯੮॥ ਤੋਂ ॥੪॥੧੧੧३॥ ੧੧੩ ਸ਼ਬਦ ਹਨ। ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ਅਸਟਪਦੀਆ ਪੰਨਾ ੨੩੫ ਤੋਂ ੨੪੦ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕ ॥੮॥੧॥ ਤੋਂ ॥੮॥੧੧॥ ੧੧ ਸ਼ਬਦ, ਕੁਲ ੧੨੪ ਸ਼ਬਦ ਹਨ। ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਭਗਤਾਂ ਕੀ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਸ੍ਰੀ ਕਬੀਰ ਜੀਉ ਕੇ ਚਉਪਦੇ ੧੪ ਪੰਨਾ ੩੨੩ ਤੋਂ ੩੩੦ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕ ॥੪॥੧॥ ਤੋਂ ॥੨॥੩੫॥ (ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਕੇ ਪਦੇ ਪੈਤੀਸ)॥ ਫਿਰ ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਅਸਟਪਦੀ ਕਬੀਰ ਜੀ ਕੀ ਪੰਨਾ ੩੩੦ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕ ॥੯॥੧॥੩੬॥ ਤੋਂ ॥੨॥੩੭॥ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਹਨ। ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਕੇ ਪਦੇ ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਪੰਨਾ ੩੪੫ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕ ॥੩॥੧॥ ਤੋਂ ॥੩॥੨॥ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਹਨ।

ਪਰੀਚੈ:-

ਰਾਗੁ- ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਬਾਟ-ਮਾਰਵਾ
 ਸਵਰ- ਰਿਸ਼ਭ ਕੋਮਲ, ਮਧਿਅਮ ਤੀਵਰ, ਹੋਰ ਸਭ ਸੁਧ
 ਵਰਜਿਤ ਸਵਰ-ਆਰੋਹ ਵਿੱਚ ਰਿਸ਼ਭ ਤੇ ਪੰਚਮ ਤੇ ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ ਪੰਚਮ
 ਜਾਤੀ - ਔੜਵ-ਸ਼ਾੜਵ ਵਾਦੀ-ਗੰਧਾਰ ਸੰਵਾਦੀ-ਧੈਵਤ
 ਸਮਾਂ - ਦਿਨ ਦਾ ਚੌਥਾ ਪਹਿਰ (ਸ਼ਾਮ ਦਾ ਸੰਧੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼)

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ

ਆਰੋਹ- ਸ ਗ, ਮੰ ਧ, ਨ ਸੰ ਅਵਰੋਹ-ਸੰ ਨ ਧ, ਮੰ ਗ ਰੁ ਸ, ਰੁ ਗ ਰੁ ਸ ਨ
 ਮੁਖ ਅੰਗ (ਪਕੜ) - ਸੰ ਨ ਧ, ਮੰ ਧ ਮੰ ਗ ਰੁ ਸ, ਰੁ ਗ ਰੁ ਸ ਨ

ਸਵਰ ਵਿਸਥਾਰ:-

1. ਸ, ਨੁ ਸ, ਸ ਨੁ ਧ, ਨੁ ਸ, ਸ ਗ, ਸ ਗ ਮੰ ਗ, ਧ ਮੰ ਗ, ਰੁ ਸ, ਰੁ ਗ ਰੁ ਸ ਨੁ, ਸ।
2. ਸ ਗ, ਗ ਮੰ ਗ, ਰੁ ਸ, ਸ ਗ ਮੰ ਧ ਮੰ ਗ, ਮੰ ਧ ਮੰ ਗ, ਗ ਮੰ ਧ ਮੰ ਗ, ਗ ਮੰ ਧ ਨ ਧ, ਸੰ ਨ ਧ, ਮੰ ਧ ਨ ਸੰ, ਸੰ ਚੁੰ ਸੰ, ਸੰ ਨ ਧ, ਮੰ ਧ ਮੰ ਗ, ਗ ਮੰ ਧ ਮੰ ਗ, ਮੰ ਗ ਰੁ ਸ, ਰੁ ਗ ਰੁ ਸ, ਨੁ ਸ।
3. ਗ ਮੰ ਧ ਨ ਧ, ਮੰ ਧ ਨ ਧ, ਮੰ ਧ ਨ, ਮੰ ਧ ਨ ਸੰ, ਨ ਸੰ ਚੁੰ ਸੰ, ਨੁ ਸੰ ਨ, ਚੁੰ ਗੰ ਚੁੰ ਸੰ ਨ, ਸੰ ਨ ਧ, ਮੰ ਧ ਮੰ ਨ ਧ, ਮੰ ਧ ਮੰ ਗ, ਗ ਮੰ ਧ ਮੰ ਗ, ਗ ਮੰ ਗ, ਮੰ ਗ ਰੁ ਸ ਨੁ, ਰੁ ਗ ਰੁ ਸ, ਨੁ ਸ।

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫॥ (੧੯੩)

ਹਿਰਦੈ ਚਰਨ ਕਮਲ ਪ੍ਰਭ ਧਾਰੇ॥ ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰ ਮਿਲਿ ਨਿਸਤਾਰੇ ॥੧॥ ਗੋਵਿੰਦ ਗੁਣ ਗਾਵਹੁ
 ਮੇਰੇ ਭਾਈ॥ ਮਿਲਿ ਸਾਧੂ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਈ॥੧॥ਰਹਾਉ॥ ਦੁਲਭ ਦੇਹ ਹੋਈ ਪਰਵਾਨੁ॥
 ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਪਾਇਆ ਨਾਮ ਨੀਸਾਨੁ॥੨॥ ਹਰਿ ਸਿਮਰਤ ਪੂਰਨ ਪਦੁ ਪਾਇਆ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ
 ਭੈ ਭਰਮ ਮਿਟਾਇਆ॥੩॥ ਜਤ ਕਤ ਦੇਖਉ ਤਤ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ॥ ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਹਰਿ ਕੀ
 ਸਰਣਾਇ॥੪॥੬੯॥੧੩੮॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਨਿਸਤਾਰੇ- ਧਾਰ ਲੰਘ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਦੁਲਭ-ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ। ਨੀਸਾਨੁ-ਪਰਵਾਨਾ, ਰਾਹਦਾਰੀ। ਪੂਰਨ ਪਦੁ-ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ। ਭੈ-ਭਰ। ਤਤ-ਉਧਰ ਹੀ।

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਤੀਨ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾ-16 ਮੱਧ ਲੈਅ ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
								ਗ	-	ਮੰ	ਧ	ਮੰ	ਗ	ਰੁ	ਸ
								ਗੋ	s	ਵਿੰ	ਦ	ਗੁ	s	ਣ	s
ਸ	ਸੁ	ਗ	ਮੰ	ਗ	ਰੁ	ਸ	-	ਗ	ਮੰ	ਧ	ਨ	ਸੰ	ਨ	ਧ	ਧ
ਗ	ਵ	ਮੇ	ਰੇ	ਭਾ	s	ਈ	s	ਮਿ	ਲਿ	ਸਾ	s	ਧੂ	s	ਹ	ਰਿ
ਮੰ	-	ਗ	ਗ	ਰੁ	ਗ	ਰੁ	ਨੁ	ਨੁ							
ਨਾ	s	ਮੁ	ਧਿ	ਆ	s	s	ਈ	s							
x				2				0				3			

ਅੰਤਰਾ

ਸ	ਸੰਸੰ	ਧ	ਨ	ਸੰ	-	ਰੁੰ	ਸੰ	ਗ	-	ਮੰ	ਧ	ਨ	-		
ਕ	ਮਲ	ਪ੍ਰ	ਭ	ਧਾ	s	ਰੇ	s	ਹਿ	ਰ	ਦੈ	s	ਚ	ਰ	ਨ	s
ਮ	ਧ	ਮੰ	ਗ	ਰੁਗ	ਮੰਗ	ਰੁਸ	ਨੁ	ਸੰ	-	ਧ	ਨ	ਸੰ	ਨੀ	ਧ	ਧ
ਮਿ	ਲਿ	ਨਿ	ਸ	ਤਾ	s	ਸ	ਰੇ	ਪੂ	s	ਰੇ	s	ਸ	ਤਿ	ਗੁ	ਰ
x				2				0							3

ਤਾਨਾਂ:-

1. ਰੁਗ ਰੁਸ ਨੁਸ ਗਮ ਧਮ ਗਮ ਗਰੁ ਸ-
2. ਗਮ ਧਨ ਸੰਨ ਧਧ ਮਧ ਮਗ ਰੁਗ ਰੁਸ
3. ਗਮ ਧਨ ਸੰ- ਧਨ ਸੰਨ ਧਮ ਗਰੁ ਸ-
4. ਗਮ ਧਮ ਧਨੀ ਧਮ ਸੰਨ ਧਮ ਗਰੁ ਸ-
5. ਰੁਗ ਰੁਸ ਗਮ ਗਰੁ ਮਧ ਮਗ ਧਨ ਧਮ ਨਸੰ ਨਧ ਧਨ ਧਮ
ਮਧ ਮਗ ਰੁਗ ਰੁਸ
6. ਸਗ ਮਗ ਰੁਗ ਰੁਸ ਗਮ ਧਮ ਗਮ ਗਰੁ ਮਧ ਨਸੰ ਧਨ ਧਮ
ਗਮ ਧਮ ਗਰੁ ਸ-
7. ਗਮ ਧਗ ਮਧ ਗਮ ਧਮ ਗਮ ਗਰੁ ਸ- ਧਨ ਸੰਧ ਨਸੰ ਧਨ
ਸੰਨ ਧਮ ਗਰੁ ਸ-
8. ਸਗ ਮਗ ਗਮ ਧਮ ਮਧ ਨਧ ਧਨ ਸੰਨ ਸੰਰੁੰ ਸੰਨ ਧਨ ਧਮ
ਮਧ ਮਗ ਰੁਸ ਨੁਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

1. 9ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ 4 ਮਾਤਰਾਂ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਤਕ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 13ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਜੋੜ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
2. ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ 8ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 9ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
3. 9ਵੀਂ ਤੋਂ ਦੂਜੀ ਮਾਤਰ ਤਕ 10 ਮਾਤਰਾਂ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ 5 ਮਾਤਰਾਂ

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ

ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ 9ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤਕ ਦੁਗੁਨ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਸੌਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
4. 9ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ 9ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੌਮ ਤੇ ਮੁਕਾਅ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ (੧੮੧)

ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਸਖਾ ਤੂੰਹੀ ਮੇਰਾ ਮੀਤੁ॥ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਤੁਮ ਸੰਗਿ ਹੀਤੁ॥ ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਪਤਿ ਤੂਰੈ ਮੇਰਾ ਗਹਣਾ ॥ ਤੁਝ ਬਿਨੁ ਨਿਮਖੁ ਨ ਜਾਈ ਰਹਣਾ॥੧॥ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਲਾਲਨ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਾਨ॥ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਸਾਹਿਬ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਖਾਨ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥ ਜਿਉ ਤੁਮ ਰਾਖਹੁ ਤਿਵ ਹੀ ਰਹਨਾ॥ ਜੇ ਤੁਮ ਕਹਹੁ ਸੋਈ ਮੋਹਿ ਕਰਨਾ॥ ਜਹ ਪੇਖਉ ਤਹਾ ਤੁਮ ਬਸਨਾ॥ ਨਿਰਭਉ ਨਾਮੁ ਜਪਉ ਤੇਰਾ ਰਸਨਾ॥੨॥ ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਨਵ ਨਿਧਿ ਤੂੰ ਭੰਡਾਰੁ॥ ਰੰਗ ਰਸਾ ਤੂੰ ਮਨਹਿ ਅਧਾਰੁ॥ ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਸੋਭਾ ਤੁਮ ਸੰਗਿ ਰਚੀਆ॥ ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਓਟ ਤੂੰ ਹੈ ਮੇਰਾ ਤਕੀਆ॥੩॥ ਮਨ ਤਨ ਅੰਤਰਿ ਤੁਹੀ ਧਿਆਇਆ॥ ਮਰਮੁ ਤੁਮਾਰਾ ਗੁਰ ਤੇ ਪਾਇਆ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਦ੍ਰਿੜਿਆ ਇਕੁ ਏਕੈ॥ ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਟੇਕੈ॥੪॥੧੮॥੮੭॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਸਖਾ-ਸਾਥੀ। ਹੀਤੁ-ਹਿਤੁ, ਪਿਆਰ। ਪਤਿ-ਇੱਜ਼ਤ। ਲਾਲਨ-ਸੋਹਣਾ ਲਾਲ। ਖਾਨ-ਸਰਦਾਰ। ਪੇਖਉ-ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ। ਬਸਨਾ-ਵੱਸਦਾ। ਨਵ ਨਿਧਿ-ਧਰਤੀ ਦੇ ਨੌਂ ਖਜ਼ਾਨੇ। ਭੰਡਾਰੁ-ਖਜ਼ਾਨਾ। ਅਧਾਰੁ-ਆਸਰਾ। ਰਚੀਆ-ਸੁਰਤਿ ਜੋੜੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਤਕੀਆ-ਸਹਾਰਾ। ਮਰਮੁ-ਤੇਵ। ਟੇਕੈ-ਸਹਾਰਾ, ਆਸਰਾ।

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਤੀਨ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-16 ਮੱਧ ਲੈਅ ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
								ਗ	ਮ	ਧ	ਮ	ਗ	ਰੁ	ਸ	ਸ
								ਤੂੰ	ਸ	ਮੇ	ਰੇ	ਸ	ਲਾ	ਲ	ਨ
ਗ	~	ਰੁ	ਗ	ਰੁਰੁ	ਸ	ਨੁ	-	ਗ	ਮ	ਧ	ਮ	ਮਧੁ	ਨ	ਸੰਨੁ	ਧ
ਤੂੰ	ਸ	ਮੇ	ਰੇ	ਪ੍ਰਾ	ਸ	ਨ	ਸ	ਤੂੰ	ਸ	ਮੇ	ਰੇ	ਸਾ	ਸ	ਹਿ	ਬ
ਮ	ਧ	ਮ	ਗ	ਰੁਗ	ਰੁਸ	ਨੁਸ	ਨੁ								
ਤੂੰ	ਸ	ਮੇ	ਰੇ	ਖਾ	ਸ	ਸ	ਨ	ਸ							
x				2				0				3			

ਅੰਤਰਾ

ਮ	ਧ	ਮ	ਗ	ਮ	ਧ	-	ਨ
ਤੂੰ	ਸ	ਮੇ	ਰਾ	ਸ	ਖਾ	ਸ	ਸ

ਸੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਰੁੰ	ਸੰ	-	ਨ	ਸੰ	ਰੁੰ	ਸੰ	ਨਨ	ਸੰ	ਨ	ਧ
ਤੂੰ	ਹੀ	ਮੇ	ਰਾ	ਮੀ	s	ਤੁ	s	ਤੂੰ	s	ਮੇ	ਰਾ	ਪ੍ਰੀ	s	ਤ	ਖੁ
ਮੰ	ਧ	ਮੰ	ਗ	ਮੁਧੁ	ਮਗੁ	ਰੁਗੁ	ਰੁਸੁ								
ਤੁ	ਮ	ਸੰ	ਗਿ	ਹੀs	ss	ਤੁs	ss								
x				2				0				3			

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

(੧੮੭-੮੮)

ਮੀਤੁ ਕਰੈ ਸੋਈ ਹਮ ਮਾਨਾ ॥ ਮੀਤ ਕੇ ਕਰਤਬ ਕੁਸਲ ਸਮਾਨਾ॥੧॥ ਏਕਾ ਟੇਕ ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਚੀਤ॥ ਜਿਸੁ ਕਿਛੁ ਕਰਣਾ ਸੁ ਹਮਰਾ ਮੀਤ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮੀਤੁ ਹਮਾਰਾ ਵੇਪਰਵਾਹਾ॥ ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਮੋਹਿ ਅਸਨਾਹਾ॥੨॥ ਮੀਤੁ ਹਮਾਰਾ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ॥ ਸਮਰਥ ਪੁਰਖੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਸੁਆਮੀ॥੩॥ ਹਮ ਦਾਸੇ ਤੁਮ ਠਾਕੁਰ ਮੇਰੇ ॥ ਮਾਨੁ ਮਹਤੁ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭੁ ਤੇਰੇ ॥੪॥੪੦॥੧੦੯॥
 ਪਦ ਅਰਥ:- ਹਮ-ਮੈਂ। ਮਾਨਾ-ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ। ਕੁਸਲ-ਸੁਖ। ਕੁਸਲ ਸਮਾਨਾ-ਸੁਖ-ਰੂਪ। ਮਨਿ ਚੀਤ-ਮਨ-ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ। ਕਿਛੁ ਕਰਣਾ-ਇਹ ਸਾਰੀ ਕਰਨਾ। ਵੇਪਰਵਾਹਾ-ਬੇ-ਮੁਥਾਜ। ਅਸਨਾਹਾ-ਪਿਆਰ। ਅੰਤਰਜਾਮੀ-ਦਿਲ ਦੀ ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ। ਸਮਰਥ-ਸਭ ਭਾਕਤਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ। ਦਾਸੇ-ਸੇਵਕ। ਠਾਕੁਰ-ਮਾਲਕ। ਮਹਤੁ-ਮਹੱਤਤਾ, ਵਡਿਆਈ।

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਏਕ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-12 ਮੱਧ ਲੈਅ ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਗਮੰ	ਧ	ਮੰ	ਗ	ਰੁ	ਸ	ਸੰਨ	ਧਨ	ਧਮੰ	ਗ	ਮੰ	ਗ
ਏs	s	ਕਾ	ਟੇ	s	ਕ	ਮੇs	ਰੈs	ਮਨਿ	ਚੀ	s	ਤ
ਸੰਸੰ	ਨ	ਧ	ਮੰ	ਗ	ਗ	ਗਮੰ	ਧ	ਮੰ	ਗ	ਰੁ	ਸ
ਜਿਸੁ	ਕਿ	ਛੁ	ਕ	ਰ	ਣਾ	ਸੁs	ਹ	ਮ	ਰਾ	ਮੀ	ਤ
x		0		2		0		3		4	

ਅੰਤਰਾ

ਗ	ਮੰ	ਗ	ਮੰ	ਧ	ਨ	ਸੰ	ਸੰ	ਸੰਸੰ	ਧ	ਨ	ਸੰ
ਮੀ	ਤੁ	s	ਕ	ਰੈ	s	ਸੋ	ਈ	ਹਮ	ਮਾ	s	ਨਾ
ਧਨ	ਸੰਰੁੰ	ਸੰ	ਨਨ	ਸੰਨ	ਧ	ਧਨ	ਧਮੰ	ਗ	ਗਮੰ	ਗਰੁ	ਸ
ਮੀs	ਤs	ਕੇ	ਕਰ	ਤs	ਬ	ਕੁs	ਸs	ਲ	ਸs	ਮਾs	ਨਾ
x		0		2		0		3		4	

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ

ਤਾਨਾਂ:-

1. ਗਮੰ ਗਰੁ ਸ- ਗਮੰ ਧਨ ਸੰਨ ਧਮੰ ਮਧ ਮੰਗ ਗਮੰ ਗਗ ਰੁਸ
2. ਰੁਗ ਰੁਸ ਗਮੰ ਗਰੁ ਮਧ ਮੰਗ ਧਨ ਧਮੰ ਸੰਨ ਧਮੰ ਗਰੁ ਸ-
3. ਗਮੰ ਧਨ ਸੰ- ਧਨ ਸੰਨ ਧਮੰ ਧਨ ਧਮੰ ਮਧ ਮੰਗ ਰੁਗ ਰੁਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

1. ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਛੇਵੀਂ ਮਾਤਰ ਬੰਦਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਗਾ ਕੇ ਫਿਰ ਚੌਥੀ ਤੋਂ ਛੇਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਦੋ ਵਾਰ ਹੋਰ ਗਾ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
2. ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ 6ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਬੰਦਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਗਾ ਕੇ ਫਿਰ 7ਵੀਂ-8ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
3. ਬੰਦਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਅਸਥਾਈ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਚੱਕਰ ਲੈ ਕੇ 2 ਮਾਤਰਾਂ ਦਾ ਦਮ ਫਿਰ 9ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਫਿਰ ਦਮ ਤੇ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਮ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਜੀ॥

(੩੨੩-੨੪)

ਮਾਧਉ ਜਲ ਕੀ ਪਿਆਸ ਨ ਜਾਇ॥ ਜਲ ਮਹਿ ਅਗਨਿ ਉਠੀ ਅਧਿਕਾਇ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥
 ਤੂੰ ਜਲਨਿਧਿ ਹਉ ਜਲ ਕਾ ਮੀਨੁ॥ ਜਲ ਮਹਿ ਰਹਉ ਜਲਹਿ ਬਿਨੁ ਖੀਨੁ॥੧॥ ਤੂੰ ਪਿੰਜਰੁ
 ਹਉ ਸੁਆਟਾ ਤੋਰ॥ ਜਮੁ ਮੰਜਾਰੁ ਕਹਾ ਕਰੈ ਮੋਰ॥੨॥ ਤੂੰ ਤਰਵਰੁ ਹਉ ਪੰਖੀ ਆਹਿ॥
 ਮੰਦਭਾਗੀ ਤੇਰੇ ਦਰਸਨੁ ਨਾਹਿ॥੩॥ ਤੂੰ ਸਤਿਗੁਰੁ ਹਉ ਨਉਤਨੁ ਚੇਲਾ ॥ ਕਹਿ ਕਬੀਰ
 ਮਿਲੁ ਅੰਤ ਕੀ ਬੇਲਾ॥੪॥੨॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਮਾਧਉ-ਹੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਪਤੀ ਪ੍ਰਭੂ! ਜਲ ਮਹਿ-ਨਾਮ-ਰੂਪ ਪਾਣੀ ਪੀਂਦਿਆਂ ਪੀਂਦਿਆਂ। ਅਗਨਿ-
 ਤਾਂਘ ਰੂਪੀ ਅੱਗ। ਅਧਿਕਾਇ-ਵਧੀਕ। ਜਲਨਿਧਿ-ਸਮੁੰਦਰ। ਮੀਨੁ-ਮੱਛੀ। ਖੀਨੁ-ਕਮਜ਼ੋਰ, ਮੁਰਦਾ। ਪਿੰਜਰੁ-ਪਿੰਜਰਾ।
 ਸੁਆਟਾ-ਤੋਤਾ। ਮੰਜਾਰੁ-ਬਿੱਲਾ। ਤਰਵਰੁ-ਸੋਹਣਾਂ ਰੁੱਖ। ਨਉਤਨੁ-ਨਵਾਂ।

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਆਡਾ ਚਾਰ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-14 ਮੱਧ ਲੈਅ

ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
												ਮੰ	ਧੁ
												ਮਾ	ਧਉ
ਸੰ	ਸੰ	ਨ	ਧ	ਮੰ	ਧ	ਮੰ	ਗ	ਰੁ	-	ਸ	-	ਸ	ਸ
ਜ	ਲ	ਕੀ	ਪਿ	ਆ	ਸ	ਨ	s	ਜਾ	s	ਇ	s	ਜ	ਲ

ਗ	ਗ	ਮ	ਧ	ਨ	ਧ	ਸ	ਨ	ਧ	ਮ	ਗ	ਗ	
ਮ	ਹਿ	ਅ	ਗ	ਨਿ	s	ਉ	ਠੀ	ਅ	ਧਿ	ਕਾ	ਇ	
x		2		0		3		0		4		0

ਅੰਤਰਾ

										ਮ	ਧ	
										ਕੁੰ	s	
ਸ	ਸ	ਧ	ਨ	ਸੰਸ	-	ਧ	ਨ	ਸ	ਨ	ਧ	ਧ	ਨ
ਜ	ਲ	ਨਿ	ਧਿ	ਹਉ	s	ਜ	ਲ	ਕਾ	s	ਮੀ	ਨੁ	ਜ
ਸ	ਨ	ਧ	ਮਮ	ਗ	ਮਮ	ਧ	ਮ	ਗ	-	ਰੁ	ਸ	
ਮ	ਹਿ	ਰ	ਹਉ	ਜ	ਲਹਿ	ਥਿ	ਨੁ	ਖੀ	s	ਨੁ	s	
x		2		0		3		0		4		0

ਤਾਨਾਂ:- ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੱਕ

1. ਸਗ ਮਗ ਰੁਸ ਸਗ ਮਧ ਮਗ ਰੁਸ ਧਨ ਸੰਨ ਧਮ ਗਗ ਰੁਸ
2. ਗਮ ਧਮ ਗਗ ਰੁਸ ਗਮ ਧਨ ਸੰਨ ਧਮ ਗਮ ਧਮ ਗਗ ਰੁਸ
3. ਗਮ ਧਨ ਧਮ ਗਮ ਧਨ ਸੰਨ ਧਮ ਗਮ ਧਮ ਗਮ ਗਗ ਰੁਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

1. ਬੰਦਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 2 ਮਾਤਰਾਂ ਦਾ ਮੁਖੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ। ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਤੇ 's' ਦਾ ਲਗਾਉ ਹੈ।
2. ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਤੇ 's' ਦੇ ਕੇ 13ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਤੱਕ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਸੱਮ ਤੋਂ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ 2 ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
3. ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ-ਦੂਜੀ ਮਾਤਰ ਤੇ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 5ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ ਮੁਖੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਸਮਾਪਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਤੇ 's' ਤੇ 5ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੇ 'ਪਿਆ' ਦਾ ਲਗਾਉ ਦੇਣਾ ਹੈ।

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

(੧੯੯)

ਸੋ ਕਿਛੁ ਕਹਿ ਜਿਤੁ ਮੈਲੁ ਨ ਲਾਗੈ ॥ ਹਰਿ ਕੀਰਤਨ ਮਹਿ ਏਹੁ ਮਨੁ ਜਾਗੈ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
 ਏਕੋ ਸਿਮਰਿ ਨ ਦੂਜਾ ਭਾਉ॥ ਸੰਤਸੰਗਿ ਜਪਿ ਕੇਵਲ ਨਾਉ॥੧॥ ਕਰਮ ਧਰਮ ਨੇਮ ਬੁਝ
 ਪੂਜਾ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਬਿਨੁ ਜਾਨੁ ਨ ਦੂਜਾ॥੨॥ ਤਾ ਕੀ ਪੂਰਨ ਹੋਈ ਘਾਲ॥ ਜਾ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਅਪੁਨੇ
 ਪੁਛ ਨਾਲਿ॥੩॥ ਸੋ ਬੈਸਨੋ ਹੈ ਅਪਰ ਅਪਾਰੁ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਜਿਨਿ ਤਜੇ ਬਿਕਾਰ
 ॥੪॥੯੬॥੧੬੫॥

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ

ਪਦ ਅਰਥ:- ਜਾਰੀ-ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਸੁਚੇਤ ਰਹੇ। ਭਾਉ-ਪਿਆਰ। ਘਾਲ-ਮਿਹਨਤ। ਬੈਸਨੋ-ਵਿਸ਼ਨੂ ਦਾ ਭਗਤ। ਅਪਰ ਅਪਾਰ-ਬਹੁਤ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ।

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਝਪ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-10 ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ

ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਗ	ਮਮ	ਧ	ਮ	ਗਗ	ਸੰਨ	ਧ	ਮਧ	ਮਗ	ਰੁਸ
ਸੋ	ਕਿਛੁ	ਕ	ਰਿ	ਜਿਤੁ	ਮੈਸ	ਲੁ	ਨਸ	ਲਾਸ	ਗੈਸ
ਸ	ਨੁਸ	ਗਗ	ਰੁਰੁ	ਸਸ	ਗ	ਮਧ	ਮਗ	ਰੁਗ	ਰੁਸ
ਹ	ਰਿਸ	ਕੀਰ	ਤਨ	ਮਹਿ	ਏ	ਹੁਸ	ਮਨੁ	ਜਾਸ	ਗੈਸ
x		2			0		3		

ਅੰਤਰਾ

ਗਮ	ਗ	ਮ	ਧ	ਨ	ਸੰ	ਸੰਸ	ਸੰ	ਰੁੰ	ਸੰ
ਏਸ	ਕੇ	ਸਿ	ਮ	ਰਿ	ਨ	ਦੁਜਾ	ਭਾ	ਸ	ਉ
ਸੰ	ਗੰਰੁੰ	ਸੰ	ਸੰਨ	ਧਧ	ਮਧ	ਮਗ	ਰੁਗ	ਰੁਸ	ਨੁਸ
ਸੰ	ਤਸ	ਸੰ	ਰਿਸ	ਜਪਿ	ਕੇਸ	ਵਲ	ਨਾਸ	ਸਸ	ਉਸ
x		2			0		3		

ਤਾਨਾਂ:-

1. ਸਗਮਗ ਧਮਗਮ ਮਧਮਧ ਨਧਮਧ ਧਨਧਨ ਸੰਨਧਨ ਮਧਮਧ ਨਧਮਧ
ਗਮਗਮ ਗਗਰੁਸ
2. ਸਗਮਗ ਧਮਗਮ ਗਮਧਮ ਨਧਮਧ ਮਧਨਧ ਸੰਨਧਨ ਧਨਸੰਨ ਸੰਨਧਮ
ਮਧਮਗ ਮਗਰੁਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

1. ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੇ 'ਸੋ ਕਿਛੁ' ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਫਿਰ ਤੀਜੀ ਤੋਂ 5ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
2. ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਤੀਜੀ-ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
3. 6ਵੀਂ ਤੋਂ 10ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 6ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਮ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਕੇ ਪਦੇ ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ (੩੪੫)

ੴ ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨੂਰਪ੍ਰਸਾਦਿ॥ ਮੇਰੀ ਸੰਗਤਿ ਪੈਚ ਸੋਚ ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ॥ ਮੇਰਾ ਕਰਮੁ ਕੁਟਿਲਤਾ ਜਨਮੁ ਕੁਭਾਂਤੀ॥੧॥ ਰਾਮ ਗੁਸਈਆ ਜੀਅ ਕੇ ਜੀਵਨਾ॥ ਮੋਹਿ ਨ ਬਿਸਾਰਹੁ ਮੈ ਜਨੁ ਤੇਰਾ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥ ਮੇਰੀ ਹਰਹੁ ਬਿਪਤਿ ਜਨ ਕਰਹੁ ਸੁਭਾਈ॥ ਚਰਣ ਨ ਛਾਡਉ ਸਰੀਰ ਕਲ ਜਾਈ ॥੨॥ ਕਹੁ ਰਵਿਦਾਸ ਪਰਉ ਤੇਰੀ ਸਾਭਾ॥ ਬੋਗਿ ਮਿਲਹੁ ਜਨ ਕਰਿ ਨ ਬਿਲਾਂਬਾ॥੩॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਪੈਚ-ਨੀਚ। ਸੋਚ-ਚਿੰਤਾ। ਕੁਟਿਲਤਾ-ਖੋਟ। ਕੁਭਾਂਤੀ-ਨੀਵੀ ਜਾਤਿ ਵਿਰੋ। ਗੁਸਈਆ-ਹੇ ਧਰਤੀ ਦੇ ਸਾਈ। ਜੀਅ ਕੇ ਜੀਵਨਾ-ਹੇ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦ ਦੇ ਆਸਰੇ। ਹਰਹੁ-ਦੂਰ ਕਰੇ। ਬਿਪਤਿ-ਮੁਸ਼ੀਬਤ। ਸੁਭਾਈ-ਚੰਗੀ ਭਾਵਨਾ ਵਾਲਾ। ਕਲ-ਸਤਿਆ। ਜਾਈ-ਚਲੀ ਜਾਏ। ਸਾਭਾ-ਸਰਨ। ਬੋਗਿ-ਛੋੜੀ। ਬਿਲਾਂਬਾ-ਦੇਰ।

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਧਮਾਰ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-14 ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
							ਗ	ਮ	ਗ	ਗ	ਮੁਗ	ਰੁ	ਸ
							ਰਾ	ਮ	ਸ	ਗੁ	ਸਈ	ਆ	ਸ
ਗ	ਮ	ਗ	ਮਧ	ਮਗ	ਰੁ	ਸ	ਗ	ਮ	ਗ	ਸੰ	ਨ	ਧਧ	-
ਜੀਅ	ਸ	ਕੇ	ਜੀਸ	ਵਸ	ਨਾ	ਸ	ਮੇ	ਹਿ	ਨ	ਬਿ	ਸਾ	ਰਹੁ	ਸ
ਮ	ਧ	ਮ	ਗ	-	ਰੁਗ	ਰੁਸ							
ਮੈ	ਜ	ਨੁ	ਤੇ	ਸ	ਰਾ	ਸ	ਸ						
x					2		0			3			

ਅੰਤਰਾ

							ਗ	ਮ	ਗ	ਮ	ਧਧ	ਧ	ਨ
							ਮੇ	ਰੀ	ਸ	ਸੰ	ਗਤਿ	ਪੇ	ਚ
ਸੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਧ	ਨ	ਸੰ	-	ਸੰ	ਗੰ	ਰੁੰ	ਸੰਸੰ	ਸੰਸੰ	ਨਨ	ਧ
ਸੇ	ਚ	ਦਿ	ਨੁ	ਰਾ	ਤੀ	ਸ	ਮੇ	ਰਾ	ਸ	ਕਰ	ਮੁਕੁ	ਟਿਲ	ਤਾ
ਮ	ਧ	ਮ	ਮਧ	ਮਗ	ਰੁਗ	ਰੁਸ							
ਜ	ਨ	ਮੁ	ਕੁ	ਭਾਂ	ਤੀ	ਸ	ਸ						
x					2		0			3			

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ

ਤਾਨਾਂ:-

1. ਗਮਗਮ ਧਮਗਮ ਗਗਰੁਸ ਮਧਮਧ ਨਧਮਧ ਗਮਗਮ ਧਮਗਮ ਗਗਰੁਸ
ਧਨਧਨ ਸੰਨਧਮ ਮਧਮਗ ਗਮਗਮ ਧਮਗਮ ਗਗਰੁਸ
2. ਗਮਧਮ ਗਮਗਗ ਰੁਰੁਸਸ ਗਮਧਮ ਧਨਧਮ ਗਮਧਮ ਗਮਗਗ ਰੁਰੁਸਸ
ਗਮਧਮ ਧਨਸੰਨ ਧਨਧਮ ਗਮਧਮ ਗਮਗਗ ਰੁਰੁਸਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

1. ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਦੇ ਕੇ 8ਵੀਂ ਤੋਂ 10ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 11ਵੀਂ ਤੋਂ 14ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਜੋੜ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
2. ਮਧ ਮਗ ਰੁਸ ਇਸ ਟੁਕੜੇ ਤੇ ਜੀਓ ਵਓ ਨਾਓ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਚੌਥੀ ਤੋਂ 6ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੇ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
3. 8ਵੀਂ ਤੋਂ 14ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 8ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਮ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਮਹਲਾ ੪॥

(੧੬੪)

ਮਾਤਾ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰੇ ਪੁਤੁ ਖਾਇ॥ ਮੀਨੇ ਪ੍ਰੀਤਿ ਭਈ ਜਲਿ ਨਾਇ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰੀਤਿ ਗੁਰਸਿਖ ਮੁਖਿ
ਪਾਇ॥੧॥ ਤੇ ਹਰਿ ਜਨ ਹਰਿ ਮੇਲਹੁ ਹਮ ਪਿਆਰੇ॥ ਜਿਨ ਮਿਲਿਆ ਦੁਖ ਜਾਹਿ ਹਮਾਰੇ॥੧॥
ਰਹਾਉ॥ ਜਿਉ ਮਿਲਿ ਬਛਰੇ ਗਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਗਾਵੈ॥ ਕਾਮਨਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਜਾ ਪਿਰੁ ਘਰਿ ਆਵੈ॥ ਹਰਿ
ਜਨ ਪ੍ਰੀਤਿ ਜਾ ਹਰਿ ਜਸੁ ਗਾਵੈ॥੨॥ ਸਾਰੰਗ ਪ੍ਰੀਤਿ ਬਸੈ ਜਲ ਧਾਰਾ॥ ਨਰਪਤਿ ਪ੍ਰੀਤਿ
ਮਾਇਆ ਦੇਖਿ ਪਸਾਰਾ॥ ਹਰਿ ਜਨ ਪ੍ਰੀਤਿ ਜਪੈ ਨਿਰੰਕਾਰਾ॥੩॥ ਨਰ ਪ੍ਰਾਣੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਮਾਇਆ
ਧਨੁ ਖਾਟੇ॥ ਗੁਰਸਿਖ ਪ੍ਰੀਤਿ ਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ਗਲਾਟੇ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸਾਧ ਪਗ
ਚਾਟੇ॥੪॥੩॥੪੧॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਪ੍ਰੀਤਿ-ਖੁਸ਼ੀ। ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰੇ-ਖੁਸ਼ੀ ਮਨਾਂਦੀ ਹੈ। ਮੀਨੇ-ਸੱਛੀ ਨੂੰ। ਜਲਿ ਪਾਣੀ ਵਿਚ। ਨਾਇ-ਨਹਾ ਕੇ।
ਮੁਖਿ-ਮੂੰਹ ਵਿਚ। ਹਰਿ-ਹੇ ਹਰੀ! ਹਮ-ਮੈਨੂੰ। ਬਛਰੇ-ਵੱਛੇ ਨੂੰ। ਕਾਮਨਿ-ਇਸਤਰੀ। ਪਿਰੁ-ਪਤੀ। ਸਾਰੰਗ-ਪਖੀਰੇ ਨੂੰ।
ਜਲ ਧਾਰਾ-ਪਾਣੀ ਦੀ ਧਾਰ, ਵਰਖਾ। ਨਰਪਤਿ-ਰਾਜਾ। ਦੇਖਿ-ਵੇਖ ਕੇ। ਨਰ ਪ੍ਰਾਣੀ-ਹਰੇਕ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ। ਗੁਰਸਿਖ-ਗੁਰੂ
ਦੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ। ਗਲਾਟੈ-ਗਲ ਲਾ ਕੇ। ਪਗ-ਪੈਰ। ਚਾਟੇ-ਚੁੰਮਣ ਨਾਲ।

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਰੂਪਕ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-7 ਮੱਧ ਲੈਅ

ਅਸਥਾਈ

ਅੰਤਰਾ

1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	5	6	7
ਗ	ਮ	ਗ	ਮ	ਧ	ਮ	ਗ	ਸੰ	ਧ	ਨ	ਸੰਸੰ	ਚੁੰ	ਸੰ	ਸੰ
ਤੇ	ਹ	ਰਿ	ਜ	ਨ	ਹ	ਰਿ	ਮਾ	ਤਾ	ਸ	ਪ੍ਰੀ	ਤਿ	ਕ	ਰੇ
ਗ	ਮ	ਗ	ਚੁ	ਚੁ	ਸਸ	ਸ	ਧ	ਨ	ਸੰ	ਧ	ਨ	ਧ	-
ਮੇ	ਲ	ਹੁ	ਹ	ਮ	ਪਿਆ	ਰੇ	ਪੁ	ਸ	ਚੁ	ਖਾ	ਸ	ਇ	ਸ
ਸੰ	ਨ	ਧ	ਨ	ਧ	ਮ	ਗ	ਅਗਲੀ ਪੰਗਤੀ 'ਮਿਨੇ ਪ੍ਰੀਤਿ ਭਈ' ਉਪਰੋਕਤ ਅਨੁਸਾਰ						
ਜਿ	ਨ	ਸ	ਮਿ	ਲਿ	ਆ	ਸ	ਸੰਸੰ	ਨ	ਧ	ਨਨ	ਧ	ਮ	ਗ
ਗਗ	ਮ	ਧ	ਮ	ਗ	ਚੁ	ਸ	ਸਤਿ	ਗੁ	ਰ	ਪ੍ਰੀ	ਸ	ਤਿ	ਸ
ਦੁਖ	ਜਾ	ਹਿ	ਹ	ਮਾ	ਰੇ	ਸ	ਗਮ	ਗ	ਮ	ਗ	ਚੁ	ਸ	ਸ
							ਗੁਰ	ਸਿ	ਖ	ਮੁ	ਖਿ	ਪਾ	ਇ
x			2		3		x			2		3	

ਗਉੜੀ ਮਃ ਪ॥ (੨੦੨)

ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ॥ ਚਰਨ ਕਮਲ ਗੁਰ ਰਿਦੈ ਬਸਾਇਆ॥੧॥ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪੂਰਾ॥ ਤਿਸਹਿ ਅਰਾਧਿ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਧੀਰਾ॥ ਰਹਾਉ॥ ਅਨਦਿਨੁ ਜਪਉ ਗੁਰੁ ਗੁਰ ਨਾਮ॥ ਤਾ ਤੇ ਸਿਧਿ ਭਏ ਸਗਲ ਕਾਮ॥੨॥ ਦਰਸਨ ਦੇਖਿ ਸੀਤਲ ਮਨ ਭਏ॥ ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਕਿਲਬਿਖ ਗਏ॥੩॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਕਹਾ ਭੈ ਭਾਈ॥ ਅਪਨੇ ਸੇਵਕ ਕੀ ਆਪਿ ਪੈਜ ਰਖਾਈ॥੪॥੧੧੨॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਚਰਨ ਕਮਲ-ਕੋਲ ਫੁਲਾ ਵਰਗੇ ਸੋਹਣੇ ਚਰਨ। ਧੀਰਾ-ਧੀਰਜ ਵਾਲਾ। ਅਨਦਿਨੁ-ਹਰ ਰੋਜ਼। ਕਿਲਬਿਖ-ਪਾਪ। ਭੈ-ਫਰ, ਖਤਰੇ। ਪੈਜ-ਇੱਜ਼ਤ।

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਦਾਦਰਾ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-6 ਮੱਧ ਲੈਅ

ਅਸਥਾਈ

ਅੰਤਰਾ

1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	6
ਸੰ	ਨ	ਧ	ਮ	ਗ	ਗ	ਮ	ਧ	ਮ	ਧ	ਧ	ਨ
ਗੁ	ਰ	ਸ	ਗੋ	ਬਿੰ	ਦੁ	ਸਿ	ਮ	ਰਿ	ਸਿ	ਮ	ਰਿ
ਚੁਚੁ	ਗਗ	ਚੁ	ਸ	-	ਨੁ	ਸੰ	ਸੰਸੰ	ਸੰਸੰ	ਧ	ਨ	ਸੰ
ਪਾਰ	ਬ੍ਰਹ	ਮੁ	ਪੂ	ਸ	ਰਾ	ਸਿ	ਮਰਿ	ਸੁਖੁ	ਪਾ	ਇ	ਆ
ਸ	ਗ	ਮ	ਧ	ਮ	ਗ	ਨ	ਸੰ	ਨ	ਧ	ਮ	ਗ
ਤਿ	ਸ	ਰਿ	ਅ	ਰਾ	ਧਿ	ਚ	ਰ	ਨ	ਕ	ਮ	ਲ
ਮ	ਧ	ਮਮ	ਗ	ਚੁ	ਸ	ਚੁਚੁ	ਗ	ਚੁ	ਸ	ਨੁਨੁ	ਸ
ਮੇ	ਰਾ	ਮਨੁ	ਧੀ	ਸ	ਰਾ	ਗੁਰ	ਰਿ	ਚੈ	ਬ	ਸਾਇ	ਆ
x			0			x			0		

੨-ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਦਖਣੀ

ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਅੱਜ ਦੇ ਸੰਗੀਤ ਪੱਧਰੀਆਂ ਉੱਤਰੀ ਸੰਗੀਤ ਪੱਧਰੀ ਤੇ ਦੱਖਣੀ ਸੰਗੀਤ ਪੱਧਰੀ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹਨ, ਪਰ ਬਾਰਵੀਂ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਤੱਕ ਇੱਥੇ ਇੱਕੋ ਹੀ ਸੰਗੀਤ ਪੱਧਰੀ ਸੀ। ਦੱਖਣੀ ਸੰਗੀਤ ਪੱਧਰੀ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦਾ ਮੱਤ ਹੈ ਕਿ ਦੱਖਣੀ ਪੱਧਰੀ ਭਾਵੇਂ ਕਰਨਾਟਕ, ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਤੇ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਪ੍ਰਾਂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਭਾਰਤੀ ਸੰਗੀਤ ਦਾ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਤੇ ਅਸਲ ਰੂਪ ਹੈ, ਜੋ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸੰਗੀਤ ਤੋਂ ਅਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉੱਤਰੀ ਸੰਗੀਤ ਪੱਧਰੀ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦਾ ਮੱਤ ਹੈ ਕਿ ਸੰਗੀਤ ਸਦੈਵ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਰਹਿਣ ਸਹਿਣ ਵਿੱਚ ਬਾਹਰੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕਬੂਲਦੇ ਹਾਂ, ਸੰਗੀਤ ਨੇ ਵੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਕਬੂਲਿਆ ਹੈ। ਅੱਜ ਉੱਤਰੀ ਸੰਗੀਤ ਦਾ ਘੇਰਾ ਏਨਾ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਨਾ ਕੇਵਲ ਭਾਰਤ ਸਗੋਂ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਕੋਨੇ ਕੋਨੇ ਵਿੱਚ ਉੱਤਰੀ ਸੰਗੀਤ ਮਕਬੂਲ ਹੈ ਤੇ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਜਿੱਥੇ ਉੱਤਰੀ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ੧੯ ਰਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਬਾਣੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਦੱਖਣੀ ਸੰਗੀਤ ਪੱਧਰੀ ਦੇ ਛੇ ਰਾਗਾਂ, ਗਉੜੀ ਦਖਣੀ, ਵਡਹੰਸੁ ਦਖਣੀ, ਬਿਲਾਵਲੁ ਦਖਣੀ, ਰਾਮਕਲੀ ਦਖਣੀ, ਮਾਰੂ ਦਖਣੀ ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਦਖਣੀ ਵਿੱਚ ਵੀ ਬਾਣੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਦਖਣੀ ਸੰਗੀਤ ਪੱਧਰੀ ਦੇ ਰਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਬਾਣੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰਕੇ ਦੋਹਾਂ ਪੱਧਰੀਆਂ ਦੇ ਪਾੜੇ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਲਈ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵੱਡਾ ਯੋਗਦਾਨ ਹੈ।

ਸੰਗੀਤ ਕਾਰਯਾਲਯ ਹਾਥਰਸ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ 'ਰਾਗ-ਕੋਸ਼' ਵਿੱਚ ਦਖਣੀ ਰਾਗਾਂ ਬਾਰੇ ਪੰਨਾ ੪੮ ਤੇ ਦਿੱਤੇ ਸਰੂਪਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਨੰਬਰ ੧੭੫ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਗ ਗੌਰੀ ਨੂੰ ਮਾਯਾਮਾਲਵਗੌੜ ਮੇਲ ਜਨਯ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਆਰੋਹ - ਸ ਰ ਮ ਪ ਨ ਸ਼। ਅਵਰੋਹ - ਸ ਨ ਧ ਪ ਮ ਗ ਰ ਸ। ਕਰਨਾਟਕ ਸੰਗੀਤ ਅੰਕ ਜਨਵਰੀ ੧੯੬੩ ਪੰਨਾ ੧੬੪ ਲੜੀ ਨੰਬਰ ੨੦੮ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਗ-ਗੌਰੀ, ਮੇਲ-ਮਾਯਾਮਾਲਵਗੌੜ ਤੇ ਸਵਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ। ਆਰੋਹ- ਸ ਰ ਮ ਪ ਨ ਸ਼। ਅਵਰੋਹ- ਸ ਨ ਧ ਪ ਮ ਗ ਰ ਸ। ਸ੍ਰੀ ਵਿਮਲਾਕਾਂਤ ਰਾਏ ਚੌਧਰੀ ਦੇ 'ਰਾਗ ਵਿਯਾਕਰਣ' ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਨਾ ੩੬ ਤੇ ਦਖਣੀ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਸਰੂਪਾਂ ਵਿੱਚ ਲੜੀ ਨੰਬਰ ੨੦੨ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਗ-ਗੌਰੀ, ਮੇਲ-ਮਾਯਾਮਾਲਵਗੌੜ ਤੇ ਸਵਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ। ਆਰੋਹ - ਸ ਰੁ ਮ ਪ ਨ ਸ਼। ਅਵਰੋਹ- ਸ ਨ ਧੁ ਪ ਮ ਗ ਰੁ ਸ। ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਇਸੇ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਪੰਨਾ ੨੩ ਲੜੀ ਨੰਬਰ ੧੫ ਤੇ ਮਾਯਾਮਾਲਵਗੌੜ ਮੇਲ ਦੇ ਉੱਤਰੀ ਸੰਗੀਤ

ਪੱਧਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਵਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਸ ਰੁ ਗ ਮ ਪ ਯੁ ਨ।

ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਗਾਇਕ ਗ੍ਰੰਥਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸੰਤ ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਗੰਧਰਵ ਨੇ 'ਸੁਰ ਸਿਮਰਣ ਸੰਗੀਤ' ਭਾਗ-੪ ਵਿੱਚ ਰਾਗ ਗਉੜੀ ਦਖਣੀ ਨੂੰ ਭੈਰਵ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਗ ਵਿਚ ਦੋਨੋਂ ਰਿਸ਼ਭ, ਧੈਵਤ ਕੋਮਲ ਤੇ ਹੋਰ ਸਵਰ ਸੁਧ ਹਨ। ਗੰਧਾਰ ਵਰਜਿਤ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਜਾਤੀ ਸ਼ਾੜਵ-ਸ਼ਾੜਵ ਹੈ। ਵਾਦੀ ਸ਼ੜਜ, ਸੰਵਾਦੀ ਪੰਚਮ ਤੇ ਸਮਾਂ ਸੰਧਿਆ ਕਾਲ ਹੈ। ਆਰੋਹ - ਸ ਰ ਮ ਪ, ਯੁ ਨ ਸ। ਅਵਰੋਹ - ਸ ਨ ਯੁ ਪ, ਯੁ ਮ, ਰੁ ਨ ਸ। ਪਕੜ- ਸ ਮ ਰ ਮ ਪ ਯੁ ਨ ਯੁ ਪ, ਮਰੁ, ਰੁ, ਰੁ, ਮਰੁ, ਨ ਸ। ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਰਾਗ ਰਤਨਾਵਲੀ' ਵਿੱਚ ਗਉੜੀ ਦਖਣੀ ਨੂੰ ਦਖਣੀ ਪੱਧਤੀ ਦੇ ਮਾਯਾਮਾਲਵਗੌੜ ਮੇਲ ਦਾ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਸੰਗੀਤ ਪੱਧਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਭੈਰਵ ਥਾਟ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਭ, ਧੈਵਤ ਕੋਮਲ ਹੋਰ ਸਤ ਸਵਰ ਸੁਧ ਹਨ। ਅਰੋਹ ਵਿੱਚ ਗੰਧਾਰ ਤੇ ਧੈਵਤ ਵਰਜਿਤ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਜਾਤੀ ਔੜਵ-ਸੰਪੂਰਨ, ਵਾਦੀ ਰਿਸ਼ਭ, ਸੰਵਾਦੀ ਪੰਚਮ ਤੇ ਸਮਾਂ ਦਿਨ ਦਾ ਚੌਥਾ ਪਹਿਰ ਹੈ। ਰਾਗ ਦਾ ਆਰੰਭ ਸ ਰੁ ਪ ਦੁਆਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਆਰੋਹ - ਸ ਰੁ ਪ, ਮ ਪ, ਨ ਸ। ਅਵਰੋਹ - ਸ ਨ ਯੁ ਪ, ਮ ਪ, ਗ ਰੁ, ਮ ਗ ਰੁ ਸ। ਮੁਖ ਅੰਗ - ਸ ਰੁ ਪ, ਨ ਯੁ ਪ, ਮ ਪ, ਗ ਰੁ, ਮ ਗ ਰੁ ਸ। ਡਾਕਟਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਨੇ 'ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਰਾਗ-ਕੋਸ਼' ਵਿੱਚ ਗਉੜੀ ਦਖਣੀ ਦਾ ਇਹੀ ਸਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਉਤਰੀ ਸੰਗੀਤ ਪੱਧਤੀ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪੰਡਿਤ ਭਾਤਖੰਡੇ, ਵੀ.ਐਨ. ਪਟਵਰਧਨ ਤੇ ਹੋਰ ਗੁਣੀ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਵੀ ਰਾਗ ਗਉੜੀ ਪੂਰਵੀ ਅੰਗ ਤੋਂ ਗਉੜੀ ਭੈਰਵ ਅੰਗ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿੱਚ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਕਈ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਵੀ ਗਉੜੀ ਭੈਰਵ ਅੰਗ ਨੂੰ ਹੀ ਸਵੀਕਾਰਿਆ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਥੇ ਗਉੜੀ ਦਖਣੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਦਖਣੀ ਪੱਧਤੀ ਦੇ ਮਾਯਾਮਾਲਵਗੌੜ ਮੇਲ ਦੇ ਗੌਰੀ ਰਾਗ ਦਾ ਹੀ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਜੋ ਸਾਡੇ ਭੈਰਵ ਰਾਗ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੈ। ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਗਉੜੀ ਤੇ ਗਉੜੀ ਦਖਣੀ ਦੋਵੇਂ ਰਾਗ ਹੀ ਭੈਰਵ ਥਾਟ ਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸਵਰ ਤੇ ਜਾਤੀ ਵੀ ਦੋਹਾਂ ਰਾਗਾਂ ਦੀ ਮਿਲਦੀ ਜੁਲਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਰਾਗ ਚਲਨ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਇਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਰਾਗ ਗਉੜੀ ਵਿੱਚ ਸਪਤਕ ਦੇ ਪੂਰਵਾਂਗ ਵਿੱਚ ਸ, ਰੁ ਗ ਰੁ, ਮ ਗ ਰੁ, ਮ ਪ ਮ, ਮ ਯੁ ਪ, ਯੁ ਪ ਮ ਪ, ਮ ਪ ਯੁ ਮ ਪ ਮ ਗ, ਰੁ ਗ ਰੁ, ਸ ਨ ਯੁ ਨ ਸ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਵਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਨਾਲ ਗਉੜੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਰਾਗ ਗਉੜੀ ਦਖਣੀ ਦੇ ਪੂਰਵਾਂਗ ਵਿੱਚ ਸ ਰੁ ਸ, ਨੁ ਰੁ ਸ, ਸ ਰੁ, ਰੁ ਮ ਪ, ਯੁ ਪ ਮ ਪ, ਪ ਯੁ ਮ ਪ, ਮ ਗ ਰੁ, ਸ ਨੁ ਰੁ ਸ। ਐਸੇ ਸਵਰ-ਸਮੂਹ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਨਾਲ ਗਉੜੀ ਦਖਣੀ ਗਉੜੀ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਉਤਰਾਂਗ ਵਿੱਚ ਗਉੜੀ ਵਿੱਚ ਮ ਪ ਯੁ ਪ, ਮ ਪ ਨ,

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਦਖਣੀ

ਮ ਪ ਨ ਸੰ ਨ, ਮ ਪ ਨ ਸੰ, ਰੁੰ ਗੰ ਰੁੰ ਸੰ ਨ, ਨ ਧੁ ਨ, ਧੁ ਪ, ਮ ਪ ਨ ਧੁ ਪ,
ਮ ਪ ਮ, ਗ ਰੁ ਗ, ਰੁ ਗ ਰੁ ਸ ਨੁ ਸਵਰ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਗਉੜੀ ਦਖਣੀ ਵਿੱਚ
ਪ, ਧੁ ਮ ਪ, ਧੁ ਪ, ਮ ਪ ਨ ਸੰ, ਸੰ ਰੁੰ ਸੰ, ਨ ਰੁੰ ਸੰ, ਸੰ ਨ ਧੁ ਪ, ਧੁ ਮ ਪ, ਪ
ਮ ਪ ਮ, ਗ ਰੁ ਸ, ਨੁ ਰੁ ਸ। ਐਸੇ ਸਵਰ-ਸਮੂਹ ਉਤਰਾਂਗ ਵਿੱਚ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
ਦੇਹਾਂ ਰਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਬਾਟ, ਜਾਤੀ, ਵਾਦੀ, ਸੰਵਾਦੀ ਤੇ ਸਵਰ ਸਮਾਨ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਬਹੁਤ
ਧਿਆਨ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਦੋਹਾਂ ਰਾਗਾਂ ਦਾ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਰੂਪ ਕਾਇਮ ਰਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ
ਹੈ। ਵੈਸੇ ਗਉੜੀ ਵਿੱਚ ਭੈਰਵ ਅੰਗ ਤੇ ਗਉੜੀ ਦਖਣੀ ਵਿੱਚ ਕਾਲਿੰਗੜਾ ਅੰਗ ਦਾ
ਕੁਝ ਕੁ ਝੁਕਾਅ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਗਉੜੀ ਭੈਰਵ ਅੰਗ ਤੇ ਗਉੜੀ ਦੱਖਣੀ ਦੇ
ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਰੂਪਾਂ ਨੂੰ ਗਾਇਣ ਸਮੇਂ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਕਠਿਨ ਹੈ। ਗਉੜੀ ਦੇ
ਚਲਨ ਵਿੱਚ ਰੁ ਗ ਰੁ ਸ ਨੁ, ਨੁ ਧੁ ਨੁ ਪੂਰਵਾਂਗ ਵਿੱਚ ਬਾਰ ਬਾਰ ਲੈਣਾ ਹੈ, ਪਰ
ਗਉੜੀ ਦਖਣੀ ਵਿੱਚ ਸ, ਨੁ ਰੁ ਸ, ਮ ਪ ਮ ਗ ਰੁ, ਮ ਗ ਰੁ, ਨੁ ਰੁ ਸ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਗ
ਨਾਲ ਇਹ ਰਾਗ ਇਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਦਖਣੀ ਪੱਧਤੀ ਵਿੱਚ ਜੇ ਗਉੜੀ ਰਾਗ ਹੈ, ਉਹ ਉੱਤਰੀ ਸੰਗੀਤ ਪੱਧਤੀ ਅਨੁਸਾਰ
ਭੈਰਵ ਬਾਟ ਦਾ ਹੈ। ਰਾਗ ਨਿਰਣਾਇਕ ਕਮੇਟੀ ਦੁਆਰਾ ਗਉੜੀ ਦਖਣੀ ਦਾ ਇਹੀ
ਪ੍ਰਵਾਣਿਤ ਸਰੂਪ 'ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕ' ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਥੇ ਵੀ
ਉਹੀ ਸਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸ਼ਬਦ ਤਰਤੀਬ:-

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਰਾਗ ਤਰਤੀਬ ਵਿਚ ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਨੂੰ ਤੀਜਾ ਅਸਥਾਨ
ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਇਸ ਮੁਖ ਰਾਗ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਗਉੜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਗਉੜੀ
ਗੁਆਰੇਰੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੂਜਾ ਰਾਗ ਗਉੜੀ ਦਖਣੀ ਹੈ। ਸ਼ਬਦ ਤਰਤੀਬ ਵਿਚ ਗਉੜੀ
ਮਹਲਾ ੧ ਦਖਣੀ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਪੰਨਾ ੧੫੨ ਤੋਂ ੧੫੩ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕ॥੪॥੫॥ ਤੋਂ
॥੪॥੧੨॥ ਅਠ ਸ਼ਬਦ ਰਚਿਤ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਚੇਤੀ ਦੀ ਬਾਣੀ
ਆਰੰਭ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਪਰੀਚੈ:-

ਰਾਗੁ - ਗਉੜੀ ਦਖਣੀ ਮੇਲ-ਮਾਯਾਮਾਲਵਗੌੜ (ਭੈਰਵ ਬਾਟ-ਕਾਲਿੰਗੜਾ ਅੰਗ)

ਸਵਰ - ਰਿਸ਼ਭ ਧੈਵਤ ਕੋਮਲ, ਹੋਰ ਸਭ ਸ਼ੁਧ

ਵਰਜਿਤ ਸਵਰ - ਆਰੋਹ ਵਿੱਚ ਗੰਧਾਰ ਤੇ ਧੈਵਤ

ਜਾਤੀ - ਔੜਵ-ਸੰਪੂਰਨ

ਵਾਦੀ - ਰਿਸ਼ਭ, ਸੰਵਾਦੀ-ਪੰਚਮ

ਸਮਾਂ - ਸਵੇਰ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਰ

ਆਰੋਹ - ਸ ਰੁ, ਮ ਪ, ਨ ਸੰ

ਅਵਰੋਹ - ਸੰ ਨ ਧੁ ਪ, ਮ ਗ ਰੁ ਸ

ਮੁਖ ਅੰਗ - ਸ ਰੁ, ਮ ਪ, ਧੁ ਮ ਪ, ਮ ਗ ਰੁ ਸ, ਨੁ ਰੁ ਸ।

ਸਵਰ ਵਿਸਥਾਰ:-

1. ਸ, ਸ ਰੁ, ਨੁ ਸ, ਸ ਨੁ ਧੁ ਪ, ਧੁ ਮੁ ਪ, ਨੁ ਸ ਰੁ ਸ, ਨੁ ਰੁ ਸ, ਸ ਰੁ ਮ ਪ ਮ ਗ ਰੁ, ਮ ਪ ਧੁ ਮ ਪ, ਮ ਗ ਰੁ, ਸ ਨੁ ਰੁ ਸ।
2. ਸ, ਰੁ ਮ ਪ ਮ ਗ ਰੁ, ਮ ਪ ਧੁ ਮ ਪ, ਪ ਧੁ ਮ ਪ, ਮ ਪ ਨ, ਮ ਪ ਨ ਨ ਸੰ, ਸੰ ਰੁੰ ਨ ਸੰ, ਸੰ ਨ ਧੁ ਪ, ਮ ਪ ਨ ਧੁ ਪ, ਧੁ ਮ ਪ, ਮ ਗ ਰੁ, ਸ ਨੁ ਰੁ ਸ।
3. ਸ ਰੁ ਮ ਪ, ਧੁ ਮ ਪ, ਨ ਸੰ, ਸੰ ਰੁੰ ਸੰ, ਰੁੰ ਮੰ ਪੰ ਮੰ ਗੰ ਰੁੰ, ਮੰ ਪੰ ਧੁੰ ਮੰ ਪੰ, ਮੰ ਗੰ ਰੁੰ ਸੰ, ਸੰ ਰੁੰ ਨ ਸੰ, ਸੰ ਨ ਸੰ ਨ ਧੁ ਪ, ਧੁ ਮ ਪ, ਮ ਗ ਰੁ, ਸ ਨੁ ਰੁ ਸ।

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੧॥ (੧੫੩)

ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਮਾਇਆ ਮਹਿ ਚੀਤੁ॥ ਬੁਠ ਵਿਕਾਰਿ ਜਾਗੈ ਹਿਤ ਚੀਤੁ॥ ਪੂੰਜੀ ਪਾਪ ਲੋਭ ਕੀ ਕੀਤੁ॥ ਤਰੁ ਤਾਰੀ ਮਨਿ ਨਾਮੁ ਸੁਚੀਤੁ॥੧॥ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਸਾਚੇ ਮੈ ਤੇਰੀ ਟੇਕ॥ ਹਉ ਪਾਪੀ ਤੂੰ ਨਿਰਮਲੁ ਏਕ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥ ਅਗਨਿ ਪਾਣੀ ਬੋਲੈ ਭੜਵਾਉ॥ ਜਿਹਵਾ ਇੰਦ੍ਰੀ ਏਕੁ ਸੁਆਉ॥ ਦਿਸਟਿ ਵਿਕਾਰੀ ਨਾਹੀ ਭਉ ਭਾਉ॥ ਆਪੁ ਮਾਰੇ ਤਾ ਪਾਏ ਨਾਉ॥੨॥ ਸਬਦਿ ਮਰੈ ਫਿਰਿ ਮਰਣੁ ਨ ਹੋਇ॥ ਬਿਨੁ ਮੂਏ ਕਿਉ ਪੂਰਾ ਹੋਇ॥ ਪਰਪੰਚਿ ਵਿਆਪਿ ਰਹਿਆ ਮਨੁ ਦੋਇ॥ ਬਿਰੁ ਨਾਰਾਇਣੁ ਕਰੇ ਸੁ ਹੋਇ॥੩॥ ਬੋਹਿਥਿ ਚੜਉ ਜਾ ਆਵੈ ਵਾਰੁ॥ ਠਾਕੈ ਬੋਹਿਥ ਦਰਗਹ ਮਾਰੁ॥ ਸਚੁ ਸਾਲਾਹੀ ਪੰਨੁ ਗੁਰਦੁਆਰੁ॥ ਨਾਨਕ ਦਰਿ ਘਰਿ ਏਕੰਕਾਰੁ ॥੪॥੨॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਬੁਠ ਵਿਕਾਰਿ-ਬੁਠ ਬੋਲਣ ਦੇ ਭੈੜ ਵਿਚ। ਜਾਗੈ-ਤਤਪਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਿਤ-ਮੋਹ, ਖਿੱਚ। ਜਾਗੈ ਹਿਤ-ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਤਰੁ-ਤੁਲਹਾ। ਤਾਰੀ-ਬੋੜੀ। ਸੁਚੀਤੁ-ਚਿੰਤਾ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ਵਾਹੁ-ਅਸਚਰਜ। ਭੜਵਾਉ-ਭੈੜਾ ਵਾਕ। ਏਕੁ ਸੁਆਉ-ਇਕ ਇਕ ਚਸਕਾ। ਦਿਸਟਿ-ਨਜ਼ਰ, ਧਿਆਨ, ਰੁਚੀ। ਵਿਕਾਰੀ-ਵਿਕਾਰਾਂ ਵੱਲ। ਆਪੁ-ਆਪਾ-ਭਾਵ। ਮਰਣੁ-ਆਤਮਕ ਮੌਤ। ਪਰਪੰਚਿ-ਪਰਪੰਚ ਵਿਚ, ਜਗਤ-ਖੇਡ ਵਿਚ। ਦੋਇ-ਦੈਤ ਵਿਚ। ਬਿਰੁ-ਅਡੋਲ-ਚਿੰਤਾ। ਬੋਹਿਥਿ-ਜ਼ਹਾਜ਼ ਵਿਚ, ਨਾਮ-ਜਹਾਜ਼ ਵਿਚ। ਠਾਕੈ-ਚੋਕੇ ਹੋਏ। ਸਾਲਾਹੀ-ਮੈਂ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਘਰਿ-ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ।

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਦਖਣੀ ਤੀਨ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-16 ਮੱਧ ਲੈਅ ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
								ਪ	ਪ	ਧੁ	ਮ	ਪ	-	ਮ	ਗ
								ਵਾ	ਹੁ	ਵਾ	ਹੁ	ਸਾ	s	ਚੇ	s
ਰੁ	-	ਮ	ਗ	ਰੁ	-	ਸ	-	ਮੁ	ਪ	ਧੁ	ਮ	ਪ	-	ਨ	ਸੰ
ਮੈ	s	ਤੇ	ਰੀ	ਏ	s	ਕ	s	ਹਉ	s	s	s	ਪਾ	s	ਪੀ	s
ਨ	ਧੁ	ਪੁਪ	ਪੁਪ	ਮੁਪ	ਮਗੁ	ਰੁ	ਸ								
ਤੂੰ	s	ਨਿਰ	ਮਲੁ	ਏ	ss	ਕ	s								
x				2				0				3			

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਦਖਣੀ

ਅੰਤਰਾ

ਸ	ਸੰਸ	ਸ	ਰੁੰ	ਨ	ਰੁੰ	ਸ	-	ਮ	ਪ	ਧ	ਮ	ਪੁਪ	-	ਨ	-
ਮਾ	ਇਆਮ	ਹਿ	ਚੀ	ਚੀ	ਸ	ਤੁ	ਸ	ਕਾ	ਸ	ਮੁ	ਸ	ਕੋ	ਸ	ਧੁ	ਸ
ਪ	ਧੁ	ਮ	ਪ	ਮੁਪ	ਮੁਪ	ਮਗ	ਰੁਸ	ਸੰ	ਰੁੰ	ਨ	-	ਸੰ	ਨ	ਧੁ	ਪ
ਜਾ	ਗੈ	ਹਿ	ਤ	ਚੀ	ਸ	ਤੁ	ਸ	ਝੁ	ਸ	ਠ	ਸ	ਵਿ	ਕਾ	ਰਿ	ਸ
x				2				0				3			

ਤਾਨਾਂ:-

1. ਸੁਰੁ ਨੁਸੁ ਰੁਰੁ ਮੁਪ ਧੁਮ ਪੁਪ ਮਗ ਰੁਸੁ
2. ਸੁਰੁ ਮੁਪ ਧੁਮ ਪੁਪ ਨਨ ਧੁਪ ਮਗ ਰੁਸੁ
3. ਮੁਪ ਧੁਪ ਧੁਮ ਪੁਪ ਮਗ ਰੁਸੁ ਨੁਰੁ ਸੁ-
4. ਪੁਧੁ ਮੁਪ ਨਸੰ ਨਨ ਧੁਪ ਮਗ ਰੁਸੁ ਨੁਸੁ
5. ਸੁਰੁ ਮੁਪ ਮਗ ਰੁਸੁ ਰੁਮ ਪੁਧੁ ਮੁਪ ਨਨ ਸੰਰੁੰ ਨਸੰ ਨਨ ਧੁਪ
ਮਗ ਰੁਸੁ ਨੁਰੁ ਸੁ-
6. ਪੁਧੁ ਮੁਪ ਮਗ ਰੁਸੁ ਪਨ ਸੰਰੁੰ ਸੰਨ ਧੁਪ ਨਨ ਧੁਪ ਮੁਪ ਧੁਪ
ਮਗ ਰੁਸੁ ਨੁਰੁ ਸੁ-

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

1. 9ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 13ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਜੋੜ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
2. 9ਵੀਂ ਤੋਂ ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਦੇ 12 ਮਾਤਰਾਂ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ 6 ਮਾਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸੱਮ ਤੋਂ 2 ਵਾਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 9ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਪਹਿਲੀ ਲੈਅ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
3. 9ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਅਸਥਾਈ ਦੀ ਦੁਗੁਨ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 9ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੀ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਦੁਗੁਨ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 13ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਪਹਿਲੀ ਲੈਅ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
4. 9ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 9ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਮ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੧॥

(੧੫੩)

ਉਲਟਿਓ ਕਮਲੁ ਬ੍ਰਹਮੁ ਬੀਚਾਰਿ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਧਾਰ ਗਗਨਿ ਦਸ ਦੁਆਰਿ॥ ਤ੍ਰਿਭਵਣੁ ਬੇਧਿਆ
ਆਪਿ ਮੁਰਾਰਿ॥੧॥ ਰੇ ਮਨ ਮੇਰੇ ਭਰਮੁ ਨ ਕੀਜੈ॥ ਮਨਿ ਮਾਨਿਐ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਸੁ ਪੀਜੈ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਜਨਮੁ ਜੀਤਿ ਮਰਣਿ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ॥ ਆਪਿ ਮੂਆ ਮਨੁ ਮਨ ਤੇ ਜਾਨਿਆ॥ ਨਜਰਿ ਭਈ ਘਰੁ
ਘਰ ਤੇ ਜਾਨਿਆ॥੨॥ ਜਤੁ ਸਤੁ ਤੀਰਥੁ ਮਜਨੁ ਨਾਮਿ॥ ਅਧਿਕ ਬਿਥਾਰੁ ਕਰਉ ਕਿਸੁ ਕਾਮਿ॥
ਨਰ ਨਾਰਾਇਣ ਅੰਤਰਜਾਮਿ॥੩॥ ਆਨ ਮਨਉ ਤਉ ਪਰ ਘਰ ਜਾਉ॥ ਕਿਸੁ ਜਾਚਉ ਨਾਹੀ ਕੋ
ਥਾਉ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮਤਿ ਸਹਜਿ ਸਮਾਉ॥੪॥੮॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਉਲਟਿਓ-ਪਰਤਿਆ ਹੈ, ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਲੋਂ ਹਟਿਆ ਹੈ। ਕਮਲੁ-ਹਿਰਦਾ ਕਮਲ। ਬ੍ਰਹਮੁ
ਬੀਚਾਰਿ-ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਕੇ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਵਿੱਚ ਚਿੱਤ ਜੋਤਿਆਂ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਧਾਰ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ
ਧਾਰ, ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਵਰਖਾ। ਗਗਨਿ-ਗਗਨ ਵਿਚ, ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ, ਚਿੱਤ-ਰੂਪ ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ। ਦਸ ਦੁਆਰਿ-
ਦਸਵੇਂ ਦੁਆਰ ਵਿਚ, ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ। ਤ੍ਰਿਭਵਣੁ-ਤਿੰਨ ਭਵਨ, ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ। ਬੇਧਿਆ-ਵਿੰਨ ਲਿਆ, ਵਿਆਪਕ।
ਮਨਿ ਮਾਨਿਐ-ਜੇ ਮਨ ਮੰਨ ਜਾਏ। ਜਤੁ-ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ। ਸਤੁ-ਪਵਿਤ੍ਰ ਆਚਰਨ। ਮਜਨੁ-ਮਜਨੁ, ਚੁੱਭੀ,
ਇਸ਼ਨਾਨ। ਅਧਿਕ-ਬਹੁਤਾ। ਬਿਥਾਰੁ-ਖਿਲਾਰਾ। ਨਰ ਨਾਰਾਇਣ-ਪਰਮਾਤਮਾ। ਅੰਤਰਜਾਮਿ-ਦਿਲਾਂ ਦੀ ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ।
ਮਨਉ-ਜੇ ਮੈਂ ਮੰਨਾ। ਜਾਚਉ-ਮੈਂ ਮੰਗਾਂ। ਸਹਜਿ-ਅਡੋਲਤਾ ਵਿੱਚ।

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਦੱਖਣੀ ਏਕ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-12 ਮੱਧ ਲੈਅ

ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਪੁ	ਪੁ	ਮ	ਪ	ਮ	ਮ	ਗ	ਰੁ	ਨੁ	ਰੁ	ਸ	ਸ
ਰੋs	ss	ਮ	ਨ	ਮੇ	ਰੇ	ਭ	ਰ	ਮੁ	ਨ	ਕੀ	ਜੈ
ਸ	ਰੁ	ਗ	ਰੁ	ਮ	ਪ	ਨ	ਪੁ	ਪ	ਧੁ	ਮ	ਪ
ਮ	ਨਿ	ਮਾ	ਨਿ	ਐ	s	ਅੰ	ਮਿਤੁ	ਰ	ਸੁ	ਪੀ	ਜੈ
x		0		2		0		3		4	

ਅੰਤਰਾ

ਮ	ਪ	ਪੁ	ਮ	ਪ	ਪੁ	ਨਨ	ਨ	ਸੰ	ਰੁੰ	ਨ	ਸੰ
ਉ	ਲ	ਟਿ	ਓ	ਕ	ਮਲੁ	ਬ੍ਰਹ	ਮੁ	ਬੀ	s	ਚਾ	ਰਿ
ਸੰ	ਨ	ਪੁ	ਪ	ਮ	ਪ	ਮ	ਗਗ	ਰੁ	ਸ	ਨੁ	ਸ
ਅੰ	s	ਮਿ	ਤ	ਧਾ	ਰ	ਗ	ਗਨਿ	ਦ	ਸ	ਦੁਆ	ਰਿ
ਤ੍ਰਿ	ਭ	ਵ	ਣੁ	ਬੇ	ਧਿਆ	ਆ	ਪਿ	ਮੁ	s	ਰਾs	ਰਿ
x		0		2		0		3		4	

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਦਖਣੀ

ਤਾਨਾਂ:-

1. ਸੁਰੁ ਮੁਪ ਮਗੁ ਰੁਸੁ ਸੁਰੁ ਮੁਪ ਧੁਮੁ ਪੁਪੁ ਮਗੁ ਰੁਸੁ ਨੁਰੁ ਸੁ-
2. ਪੁਪੁ ਮੁਪ ਮਗੁ ਰੁਸੁ ਨਨੁ ਧੁਪੁ ਸੰਨੁ ਧੁਪੁ ਮਗੁ ਰੁਸੁ ਨੁਰੁ ਸੁਸੁ
3. ਪੁਪੁ ਪੁਮੁ ਮੁਪੁ ਮਗੁ ਰੁਸੁ ਨੁਸੁ ਨਨੁ ਧੁਪੁ ਮੁਪੁ ਮਗੁ ਰੁਸੁ ਨੁਸੁ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

1. ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ 6ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਸੱਮ ਤੋਂ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ 5ਵੀਂ-6ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
2. ਸੱਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
3. 7ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 7ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੧ ਦਖਣੀ॥ (੧੫੨)

ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਬੁਝੈ ਮਾਨੈ ਨਾਉ॥ ਤਾ ਕੈ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੈ ਜਾਉ॥ ਆਪਿ ਭੁਲਾਏ ਠਉਰ ਨ ਠਾਉ॥
 ਤੂੰ ਸਮਝਾਵਹਿ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਉ॥੧॥ ਨਾਮੁ ਮਿਲੈ ਚਲੈ ਮੈ ਨਾਲਿ॥ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਬਾਧੀ ਸਭ
 ਕਾਲਿ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥ ਖੇਤੀ ਵਣਜੁ ਨਾਵੈ ਕੀ ਓਟ॥ ਪਾਪੁ ਪੁੰਨੁ ਬੀਜ ਕੀ ਪੋਟ॥ ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਜੀਅ
 ਮਹਿ ਚੋਟ॥ ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਰਿ ਚਲੇ ਮਨਿ ਖੋਟ॥੨॥ ਸਾਚੇ ਗੁਰ ਕੀ ਸਾਚੀ ਸੀਖ॥ ਤਨੁ ਮਨੁ ਸੀਤਲੁ
 ਸਾਚੁ ਪਰੀਖ॥ ਜਲ ਪੁਰਾਇਨਿ ਰਸ ਕਮਲ ਪਰੀਖ॥ ਸਬਦਿ ਰਤੇ ਮੀਠੇ ਰਸ ਈਖ॥੩॥ ਹੁਕਮਿ
 ਸੰਜੋਗੀ ਗੜਿ ਦਸ ਦੁਆਰ॥ ਪੰਚ ਵਸਹਿ ਮਿਲਿ ਜੋਤਿ ਅਪਾਰ॥ ਆਪਿ ਤੁਲੈ ਆਪੇ ਵਣਜਾਰ॥
 ਨਾਨਕ ਨਾਮਿ ਸਵਾਰਣਹਾਰ॥੪॥੫॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਬੁਝੈ-ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਮਾਨੈ-ਯਕੀਨ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਭੁਲਾਏ-ਖੁੰਝਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਠਉਰ ਨ ਠਾਉ-ਹੋਰ ਸਹਾਰਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦਾ। ਬਾਧੀ-ਜਕੜੀ ਹੋਈ। ਕਾਲਿ-ਕਾਲ ਵਿੱਚ, ਮੌਤ ਦੇ ਡਰ ਵਿੱਚ। ਬੀਜ ਕੀ ਪੋਟ-ਬੀਜ ਦੀ ਪੋਟਲੀ। ਮਨਿ ਖੋਟ-ਮਨ ਵਿੱਚ ਖੋਟ ਵਿਕਾਰ। ਸੀਖ-ਸਿੱਖਿਆ। ਪਰੀਖ-ਪਰਖ, ਪਛਾਣ। ਪੁਰਾਇਨਿ-ਚੌਪਤੀ, ਪਾਣੀ ਉਤੇ ਫੈਲਣ ਵਾਲੀ ਇਕ ਸਬਜ਼ੀ। ਰਸ ਕਮਲ-ਜਲ ਦਾ ਕੌਲ ਫੁੱਲ। ਰਸ ਈਖ-ਗੰਨੇ ਦਾ ਰਸ। ਸੰਜੋਗੀ-ਪੂਰਬਲੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ। ਗੜਿ-ਸਰੀਰ-ਕਿਲੇ ਵਿਚ। ਦਸ ਦੁਆਰ-ਦਸਾਂ ਦਰਾਂ ਵਾਲਾ। ਤੁਲੈ-ਤੁਲਦਾ ਹੈ। ਵਣਜਾਰ-ਵਣਜ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਦੱਖਣੀ ਝਪ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-10 ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਪ	ਧੁ	ਮ	ਪ	-	ਮਪ	ਮ	ਗ	ਰੁ	ਸ
ਨਾ	ਮੁ	ਮਿ	ਲੈ	ਸ	ਚਲੈ	ਮੈ	ਨਾ	ਸ	ਲਿ
ਨੁ	ਸ	ਨੁ	ਰੁ	ਸ	ਪਧੁ	ਮਪ	ਮਗ	ਰੁ	ਸ
ਬਿ	ਨੁ	ਨਾ	ਸ	ਵੈ	ਬਾਸ	ਪੀਸ	ਸਭ	ਕਾ	ਲਿ
x		2			0		3		

ਅੰਤਰਾ

ਮ	ਪ	ਨਨ	ਧੁ	ਪ	ਨ	ਸੰ	ਸੰ	ਰੁੰ	ਸੰ
ਸੁ	ਟਿ	ਸੁਟਿ	ਬੁ	ਝੈ	ਮਾ	ਨੈ	ਨਾ	ਸ	ਉ
ਸੰ	ਨਸੰ	ਨ	ਧੁ	ਪ	ਪਧੁ	ਮਮ	ਪ	ਮਗ	ਰੁਸ
ਤਾ	ਕੈਸ	ਸ	ਦ	ਸ	ਬਲਿ	ਹਾਰੈ	ਜਾ	ਸਸ	ਉਸ
x		2			0		3		

ਤਾਨਾਂ:-

1. ਸਰੁਗਰੁ ਮਗਰੁਸ ਪਧੁਮਪ ਨਨਧੁਪ ਪਨਸੰਰੁ ਨਸੰਨਨ ਸੰਨਧੁਪ ਮਪਧੁਪ
ਮਗਰੁਸ ਨੁਰੁਸਸ
2. ਮਪਨਸੰ ਰੁੰਸੰਨਸੰ ਸੰਰੁੰਮੰਗੰ ਰੁੰਰੁੰਸੰਸੰ ਸੰਰੁੰਨਸੰ ਨਨਸੰਨ ਧੁਪਮਪ ਮਪਧੁਪ
ਮਗਰੁਸ ਨੁਰੁਸਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

1. ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਸੱਮ ਤੋਂ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਤੀਜੀ-ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
2. ਅਸਥਾਈ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਚੱਕਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ 2 ਮਾਤਰਾਂ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ 8ਵੀਂ ਤੋਂ 10ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਇਹੀ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
3. 6ਵੀਂ ਤੋਂ 10ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ 6ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਮ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਦਖਣੀ

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੧॥

(੧੫੪)

ਕਿਰਤੁ ਪਇਆ ਨਹ ਮੇਟੈ ਕੋਇ ॥ ਕਿਆ ਜਾਣਾ ਕਿਆ ਆਗੈ ਹੋਇ ॥ ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਣਾ
ਸੋਈ ਹੁਆ ॥ ਅਵਰੁ ਨ ਕਬਣੈ ਵਾਲਾ ਦੁਆ ॥੧॥ ਨਾ ਜਾਣਾ ਕਰਮ ਕੇਵਡ ਤੇਰੀ ਦਾਤਿ ॥
ਕਰਮੁ ਧਰਮੁ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਕੀ ਜਾਤਿ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤੂ ਏਵਡੁ ਦਾਤਾ ਦੇਵਣਹਾਰੁ ॥ ਤੋਟਿ
ਨਾਹੀ ਤੁਧੁ ਭਗਤਿ ਭੰਡਾਰ ॥ ਕੀਆ ਗਰਬੁ ਨ ਆਵੈ ਰਾਸਿ ॥ ਜੀਉ ਪਿੰਡੁ ਸਭੁ ਤੇਰੈ
ਪਾਸਿ ॥੨॥ ਤੂ ਮਾਰਿ ਜੀਵਾਲਹਿ ਬਖਸਿ ਮਿਲਾਇ ॥ ਜਿਉ ਭਾਵੀ ਤਿਉ ਨਾਮੁ ਜਪਾਇ ॥
ਤੂੰ ਦਾਨਾ ਬੀਨਾ ਸਾਚਾ ਸਿਰਿ ਮੇਰੈ ॥ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇਇ ਭਰੋਸੈ ਤੇਰੈ ॥੩॥ ਤਨ ਮਹਿ ਮੈਲੁ ਨਾਹੀ
ਮਨੁ ਰਾਤਾ ॥ ਗੁਰ ਬਚਨੀ ਸਚੁ ਸਬਦਿ ਪਛਾਤਾ ॥ ਤੇਰਾ ਤਾਣੁ ਨਾਮ ਕੀ ਵਡਿਆਈ ॥ ਨਾਨਕ
ਰਹਣਾ ਭਗਤਿ ਸਰਣਾਈ ॥੪॥੧੦॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਕਿਰਤੁ-ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਕੰਮ। ਭੰਡਾਰ-ਖਜ਼ਾਨੇ। ਗਰਬੁ-ਅਹੰਕਾਰ। ਪਿੰਡੁ-ਸਰੀਰ। ਤੇਰੈ ਪਾਸਿ-ਤੇਰੇ
ਆਸਰੇ। ਮਾਰਿ-ਆਪਾ-ਭਾਵ ਮਾਰ ਕੇ। ਦਾਨਾ-(ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਦੀ) ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ। ਬੀਨਾ-ਵੇਖਣ ਵਾਲਾ। ਰਾਤਾ-
ਰੰਗਿਆ ਹੋਇਆ। ਤਾਣੁ-ਤਾਕਤ, ਆਸਰਾ।

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਦਖਣੀ ਰੂਪਕ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾ-7 ਮੱਧ ਲੇਖ

ਅਸਥਾਈ

ਅੰਤਰਾ

1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	5	6	7
ਪ	ਧੁ	ਪ	ਮ	ਪ	ਮ	-	ਪ	ਧੁ	ਪ	ਮ	ਪ	ਨ	-
ਨਾ	ਜਾ	ਣਾ	ਕ	ਰ	ਮ	ਸ	ਕਿ	ਰ	ਰੁ	ਪ	ਇ	ਆ	ਸ
ਮ	ਗ	ਰੁ	ਨੁ	ਰੁ	ਸ	ਸ	ਸੰਸ	ਰੁੰ	ਰੁੰ	ਨ	ਰੁੰ	ਸੰ	-
ਕੇ	ਵ	ਡ	ਤੇ	ਰੀ	ਦਾ	ਤਿ	ਨਹ	ਮੇ	ਟੈ	ਕੇ	ਸ	ਇ	ਸ
ਪ	ਨ	ਨ	ਸੰ	ਨੁਨ	ਧੁ	ਪ	ਸੰ	ਨ	-	ਧੁ	ਪ	ਮ	ਪ
ਕ	ਰ	ਮੁ	ਧ	ਰਮੁ	ਤੇ	ਰੇ	ਕਿ	ਆ	ਸ	ਜਾ	ਸ	ਣਾ	ਸ
ਮ	ਪ	ਮ	ਗ	ਰੁ	ਨੁ	ਸ	ਮ	ਪ	ਮ	ਗ	ਰੁ	ਨੁ	ਸ
ਨਾ	ਮ	ਕੀ	ਜਾ	ਸ	ਤਿ	ਸ	ਕਿ	ਆ	ਸ	ਆ	ਗੈ	ਹੇ	ਇ
x			2		3		x			2		3	

੩-ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਚੇਤੀ

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਚੇਤੀ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਸੰਗੀਤ ਪੱਧਤੀ ਦੇ ਅਪ੍ਰਚਲਿਤ ਤੇ ਕਠਿਨ ਰਾਗਾਂ ਦੀ ਗਣਨਾ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤ ਹੀ ਘੱਟ ਸੰਗੀਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਰਾਗ ਦਾ ਵਰਨਣ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਮੱਧ ਕਾਲ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਲੋਚਨ ਪੰਡਿਤ ਨੇ 'ਰਾਗ ਤਰੰਗਣੀ' ਵਿੱਚ ਗੌਰੀ ਠਾਠ ਤੋਂ ਚੈਤੀ ਗੌਰੀ ਨੂੰ ਜਨਯ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। 'ਰਾਗ ਵਿਬੋਧ' ਦੇ ਕਰਤਾ ਪੰਡਿਤ ਸੋਮਨਾਥ (੧੬੧੦ ਈ:) ਨੇ ਮਾਲਵਰੀਡ ਮੇਲ ਤੋਂ ਚੈਤੀਗੌੜੀ ਨੂੰ ਜਨਯ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ।

ਆਧੁਨਿਕ ਕਾਲ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ 'ਰਾਗ ਵਿਗਿਆਨ' ਭਾਗ-4 ਦੇ ਕਰਤਾ ਪੰਡਿਤ ਵੀ. ਐਨ. ਪਟਵਰਧਨ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਰਾਗ ਨੂੰ ਚੇਤਰ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਗਉਣ ਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਇਸ ਰਾਗ ਦਾ ਨਾਮ ਚੈਤੀ ਗੌਰੀ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ ਗਾ। ਉਹ ਸ੍ਰੀ-ਗਉੜੀ ਤੇ ਪੂਰਵੀ-ਗਉੜੀ ਦੇ ਮਿਸ਼ਰਨ ਤੋਂ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਇਸ ਰਾਗ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੋਈ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਰਿਸ਼ਭ ਪੈਵਤ ਕੋਮਲ ਦੇਨੋਂ ਮਧਿਅਮ ਤੇ ਹੋਰ ਸਭ ਸਵਰ ਸੁਧ ਹਨ। ਆਰੋਹ ਵਿੱਚ ਗੰਧਾਰ ਵਰਜਿਤ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਜਾਤੀ ਸ਼ਾੜਵ-ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਪੰਚਮ-ਸ਼ੜਜ ਦਾ ਸੰਵਾਦ ਤੇ ਸਮਾਂ ਸ਼ਾਮ ਦਾ ਹੈ। ਆਰੋਹ - ਸ ਰੁ ਮ ਪ ਮ ਯੁ ਨ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ - ਸੰ ਨ ਯੁ ਪ ਯੁ ਮ, ਪ ਮ ਯੁ ਮ ਗ ਰੁ ਗ ਰੁ ਸ। ਪਕੜ - ਨ ਯੁ ਪ ਯੁ ਮ, ਮ ਯੁ ਮ ਗ, ਰੁ ਗ ਰੁ ਸ। ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਖੋਜੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਨੇ 'ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼' ਵਿਚ ਗਉੜੀ ਚੇਤੀ ਨੂੰ ਔੜਵ ਜਾਤੀ ਦੀ ਰਾਗਨੀ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ੜਜ, ਪੰਚਮ, ਨਿਸ਼ਾਦ ਸੁਧ, ਰਿਸ਼ਭ ਕੋਮਲ ਤੇ ਮਧਿਅਮ ਤਵਿਰ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਗੰਧਾਰ ਵਾਦੀ ਤੇ ਪੈਵਤ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ। ਗਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦਿਨ ਦਾ ਚੌਥਾ ਪਹਿਰ ਹੈ।

ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਗਾਇਕ ਗ੍ਰੰਥਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸ. ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਐਬਟਾਬਾਦ ਨੇ 'ਗੁਰਬਾਣੀ ਸੰਗੀਤ' ਭਾਗ-ਪਹਿਲਾ ਵਿਚ ਗਉੜੀ ਚੇਤੀ ਨੂੰ ਮਾਰਵਾ ਥਾਟ ਦਾ ਖਾੜਵ-ਸੰਪੂਰਨ ਜਾਤੀ ਦਾ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਸ਼ੜਜ-ਪੰਚਮ ਦਾ ਸੰਵਾਦ ਤੇ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਰ ਹੈ। ਆਰੋਹ - ਸ ਰੁ ਗ ਰੁ ਮ ਪ, ਮ ਯ ਨ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ- ਸੰ ਨ ਯ ਪ ਮ ਗ ਰੁ ਸ। ਪਕੜ - ਸ ਰੁ ਪ, ਮ ਗ ਰੁ ਸ, ਨ ਯ ਨ, ਸ। 'ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਸਾਗਰ' ਭਾਗ-ਤੀਜਾ ਦੇ ਕਰਤਾ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਇਆਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵੀ ਗਉੜੀ ਚੇਤੀ ਦਾ ਇਕ ਸਰੂਪ ਮਾਰਵਾ ਥਾਟ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਜਾਤੀ ਖਾੜਵ-ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਆਰੋਹ - ਸਰੁ ਗਰੁ,

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਚੇਤੀ

ਮੰਪ, ਮੰ ਧ ਨ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ - ਸੰ ਨ ਕੁੰ ਨ ਧ ਮੰ ਗ ਪ, ਮੰ ਗ ਰੁ ਸ। ਇਹ ਸਰੂਪ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਸਰੂਪ ਨਾਲ ਕਾਫੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਦੂਜਾ ਸਰੂਪ ਪੂਰਵੀ ਬਾਟ ਦਾ ਖਾੜਵ-ਸੰਪੂਰਨ ਜਾਤੀ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਦੋਨੋਂ ਮਧਿਅਮ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਆਰੋਹ- ਸ ਰੁ ਮੰ ਪ, ਮੰ ਧੁ ਨ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ- ਸੰ ਨ ਧੁ ਪ, ਧੁ ਮ, ਪ ਮੰ ਧੁ ਮੰ ਗ ਰੁ ਗ ਰੁ ਸ। ਗਉੜੀ ਚੇਤੀ ਦਾ ਤੀਜਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਬੰਦਸਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ ਇਹ ਵੀ ਪੂਰਵੀ ਬਾਟ ਦਾ ਔੜਵ-ਔੜਵ ਜਾਤੀ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ, ਗੰਧਾਰ ਤੇ ਧੈਵਤ ਵਰਜਿਤ ਹਨ। ਪੰਚਮ-ਬੜਜ ਦਾ ਸੰਵਾਦ ਹੈ ਤੇ ਸਮਾਂ ਦਿਨ ਦਾ ਚੌਥਾ ਪਹਿਰ ਹੈ। ਆਰੋਹ- ਸ, ਰੁ ਮੰ ਪ, ਨ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ- ਸੰ ਨ ਪ, ਮੰ ਰੁ ਸ। ਪਕੜ - ਸ ਨੁ ਪ, ਨੁ ਸ ਰੁ ਸ, ਸ ਰੁ ਪ, ਮੰ ਪ ਰੁ, ਰੁਨ, ਸ। ਗਉੜੀ ਚੇਤੀ ਦੇ ਇਸ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਬੁਧ ਮੰਨਦਿਆਂ ਹੋਇਆ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਪੰਡਿਤ ਸੋਮਨਾਥ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਸਰੂਪ 'ਗਉੜੀ ਚੇਤੀ ਚਾਪਗਾ ਗੰਧਾਰ ਧੈਵਤ ਰਹਿਤ' ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਰੀਤ ਰਤਨਾਵਲੀ ਦੇ ਕਰਤਾ ਭਾਈ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਗਉੜੀ ਚੇਤੀ ਨੂੰ ਮਾਰਵਾ ਬਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਸਰੂਪ ਵੀ ਸਰਦਾਰ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਐਬਟਾਬਾਦ ਦੇ 'ਗੁਰਬਾਣੀ ਸੰਗੀਤ' ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਸਰੂਪ ਨਾਲ ਕਾਫੀ ਮਿਲਦਾ ਜੁਲਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ-ਪ ਦੀ ਬਜਾਇ ਪ - ਸ ਦਾ ਸੰਵਾਦ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਆਰੋਹ-ਸਰੁ ਗਰੁ ਮੰਪ ਮੰਧ ਨਸੰ, ਅਵਰੋਹ -ਸੰ ਨ ਧ, ਮੰ ਗ ਪ, ਮੰ ਗ ਰੁ ਸ।

ਪ੍ਰੋ. ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਰਾਗ ਰਤਨਾਵਲੀ' ਵਿਚ ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਚੇਤੀ ਦੇ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਸਰੂਪ ਮਾਰਵਾ ਬਾਟ ਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਸਰੂਪ ਵਿੱਚ ਗਉੜੀ ਅੰਗ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ ਤੇ ਦੋਨੋਂ ਮਧਿਅਮ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਤੀਜਾ ਸਰੂਪ ਜਿਸ ਦਾ ਉਹਨਾਂ ਪਰਚੈ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਤੇ ਗਉੜੀ ਦਾ ਮਿਸ਼ਰਨ ਹੈ। ਇਹ ਪੂਰਵੀ ਬਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਰਿਸ਼ਭ ਧੈਵਤ ਕੋਮਲ ਤੇ ਦੋਨੋਂ ਮਧਿਅਮ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੈ। ਆਰੋਹ ਵਿੱਚ ਗੰਧਾਰ ਵਰਜਿਤ, ਜਾਤੀ ਸ਼ਾੜਵ-ਸੰਪੂਰਨ ਤੇ ਸਮਾਂ ਦਿਨ ਦਾ ਚੌਥਾ ਪਹਿਰ ਹੈ। ਵਾਦੀ-ਪੰਚਮ ਤੇ ਸੰਵਾਦੀ ਬੜਜ ਹੈ। ਆਰੋਹ- ਸ, ਰੁ ਰੁ, ਮੰ ਪ, ਮੰ ਪ, ਨ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ- ਸੰ ਨ ਧੁ ਪ, ਧੁ ਮ, ਮ ਪ, ਮੰ ਧੁ ਮੰ, ਗਰੁ ਗਰੁ ਸ। ਮੁਖ ਅੰਗ- ਨ ਧੁ ਪ, ਧੁ ਮ, ਪ ਮੰ ਧੁ ਮੰ, ਗਰੁ ਗਰੁ ਸ। ਡਾਕਟਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਨੇ 'ਆਇ ਗ੍ਰੰਥ ਰਾਗ-ਕੋਸ਼' ਵਿੱਚ ਗਉੜੀ ਚੇਤੀ ਦੇ ਦੋ ਸਰੂਪ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਪਹਿਲਾ ਸਰੂਪ ਬਾਟ-ਪੂਰਵੀ, ਜਾਤੀ-ਔੜਵ ਸੰਪੂਰਨ, ਵਾਦੀ-ਪੰਚਮ ਤੇ ਸੰਵਾਦੀ-ਬੜਜ ਤੇ ਸਮਾਂ ਦਿਨ ਦਾ ਚੌਥਾ ਪਹਿਰ। ਆਰੋਹ- ਸ ਰੁ ਰੁ, ਮੰ ਪ, ਮੰ ਪ ਨ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ- ਸੰ ਨ ਧੁ ਪ, ਧੁ ਮ, ਪ ਮੰ ਧੁ ਮੰ, ਗ ਰੁ ਗ ਰੁ ਸ। ਮੁਖ ਅੰਗ- ਨ ਧੁ ਪ, ਧੁ ਮ, ਪ ਮੰ ਧੁ ਮੰ, ਗ ਰੁ ਗ ਰੁ ਸ। ਦੂਜਾ ਸਰੂਪ- ਬਾਟ ਮਾਰਵਾ, ਜਾਤੀ-ਸ਼ਾੜਵ-ਸੰਪੂਰਨ,

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਚੇਤੀ

ਵਰਜਿਤ ਸਵਰ - ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ ਜਾਤੀ - ਸ਼ਾਕਵ-ਸੰਪੂਰਨ
 ਵਾਦੀ - ਪੰਚਮ ਸੰਵਾਦੀ - ਸ਼ਕਤਮ
 ਸਮਾਂ - ਦਿਨ ਦਾ ਚੌਥਾ ਪਹਿਰ ਆਰੋਹ - ਸ ਰੁ ਮੰ ਪ, ਮੰ ਯੁ ਨ ਸੰ
 ਅਵਰੋਹ - ਸੰ ਨ ਯੁ ਪ, ਯੁ ਮ, ਪ ਮੰ ਯੁ ਮੰ ਗ, ਰੁ ਗ ਰੁ ਸ
 ਮੁਖ ਅੰਗ - ਨ ਯੁ ਪ ਯੁ ਮ, ਪ ਮੰ ਯੁ ਮੰ ਗ, ਰੁ ਗ ਰੁ ਸ
ਸਵਰ ਵਿਸਥਾਰ:-

1. ਸ, ਰੁ ਸ, ਰੁ ਨੁ ਸ, ਨੁ ਯੁ ਪੁ, ਪੁ ਯੁ ਮੁ ਪੁ, ਯੁ ਮੁ ਪੁ, ਮੁ ਯੁ, ਮੁ ਯੁ ਨੁ ਸ, ਰੁ ਨੁ
 ਸ, ਰੁ ਗ ਰੁ, ਰੁ ਮੰ ਪ, ਮੰ ਯੁ ਪ, ਪ ਯੁ ਮ, ਪ ਮੰ ਯੁ ਮੰ ਗ, ਰੁ ਗ ਰੁ ਸ।
2. ਸ, ਰੁ ਗ ਰੁ, ਮੰ ਪ, ਰੁ ਮੰ ਪ, ਮੰ ਯੁ ਪ, ਮੰ ਯੁ ਨ, ਮੰ ਯੁ ਨ ਸੰ, ਨ ਰੁੰ ਸੰ, ਨ ਯੁ
 ਪ, ਪ ਯੁ ਮ, ਪ ਗ, ਮੰ ਯੁ ਮੰ ਗ, ਰੁ ਗ ਰੁ ਸ।
3. ਪ, ਮੰ ਪ, ਮੰ ਯੁ ਪ, ਮੰ ਯੁ ਨ, ਮੰ ਯੁ ਨ ਸੰ, ਨ ਰੁੰ ਸੰ, ਨ ਰੁ, ਰੁੰ ਗੰ ਰੁੰ, ਮੰ ਮੰ ਗੰ
 ਰੁੰ, ਸੰ ਨ ਸੰ ਨ, ਯੁ ਪ, ਸੰ ਨ ਯੁ ਪ, ਪ ਯੁ ਮ, ਮ ਪ ਗ, ਮੰ ਯੁ ਮੰ ਗ, ਰੁ ਗ
 ਰੁ ਸ।

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ਪ॥ (੨੧੧)

ਜੀਅਰੇ ਓਲਾ ਨਾਮ ਕਾ॥ ਅਵਰੁ ਜਿ ਕਰਨ ਕਰਾਵਨੋ ਤਿਨ ਮਹਿ ਭਉ ਹੈ ਜਾਮ ਕਾ॥੧॥
 ਰਹਾਉ॥ ਅਵਰ ਜਤਨਿ ਨਹੀ ਪਾਈਐ॥ ਵਡੈ ਭਾਗਿ ਹਰਿ ਧਿਆਈਐ॥੧॥ ਲਾਖ
 ਹਿਕਮਤੀ ਜਾਨੀਐ॥ ਆਗੈ ਤਿਲੁ ਨਹੀ ਮਾਨੀਐ॥੨॥ ਅਹੰਬੁਧਿ ਕਰਮ ਕਮਾਵਨੇ॥ ਗ੍ਰਿਹ
 ਬਾਲੂ ਨੀਰਿ ਬਹਾਵਨੇ॥੩॥ ਪ੍ਰਭੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਕਿਰਪਾ ਕਰੈ॥ ਨਾਮੁ ਨਾਨਕ ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ
 ਮਿਲੈ॥੪॥੪॥੧੪੨॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਜੀਅਰੇ-ਹੇ ਜੀਵ! ਓਲਾ-ਆਸਰਾ। ਕਰਨ ਕਰਾਵਨੋ-ਦੋੜ-ਭੱਜ, ਕੰਮ-ਕਾਜ। ਭਉ ਹੈ ਜਾਮ ਕਾ -ਜਮ
 ਦਾ ਡਰ। ਜਤਨਿ-ਜਤਨ ਨਾਲ। ਹਿਕਮਤੀ-ਹਿਕਮਤਾਂ (ਚਤਰਾਈਆਂ) ਦੇ ਕਾਰਨ। ਆਗੈ-ਪਰਲੋਕ ਵਿੱਚ। ਮਾਨੀਐ-
 ਆਦਰ ਮਿਲਦਾ। ਅਹੰਬੁਧਿ-ਅਹੰਕਾਰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਅਕਲ। ਬਾਲੂ-ਰੇਤ। ਨੀਰਿ-ਨੀਰ ਨੇ, ਪਾਣੀ ਨੇ। ਬਹਾਵਨੇ
 -ਰੋੜ ਦਿੱਤੇ। ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ-ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ।

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਚੇਤੀ ਤੀਨ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-16 ਮੱਧ ਲੈਅ ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
								ਰੁ	ਗ	ਰੁ	ਸ	ਰੁ	-	ਮੰ	ਪ
								ਜੀ	ਅ	ਰੇ	s	ਓ	s	ਲਾ	s
ਪ	ਯੁ	ਮ	ਪ	ਮੁ	ਮੰਗ	ਰੁ	ਸ	ਰੁ	ਗ	ਰੁ	ਰੁ	ਮੰ	ਮੰ	ਪ	-
ਨਾ	s	ਮ	s	ਕਾ	s	s	s	ਅ	ਵ	ਰੁ	ਜਿ	ਕ	ਰ	ਨ	s

ਮ	ਧੁ	ਨ	ਸੰ	ਨ	ਧੁ	ਪ	-	ਨ	ਸੰ	ਨ	ਧੁ	ਪੁ	ਧੁ	ਮ	ਪ
ਕ	ਰਾ	ਸ	ਵ	ਨੌ	ਸ	ਸ	ਸ	ਤਿ	ਨ	ਮ	ਹਿ	ਭਉ	ਸ	ਰੈ	ਸ
ਮ	ਧੁ	ਮ	ਗ	ਰੁ	ਗ	ਰੁ	ਸ								
ਜਾ	ਸ	ਮ	ਸ	ਕਾ	ਸ	ਸ	ਸ								
x				2				0						3	

ਅੰਤਰਾ

ਸੰ	-	-	ਸੰ	ਨ	ਰੁੰ	ਸੰ	-	ਰੁੰ	ਗੰ	ਰੁੰ	ਸੰ	ਮੰ	ਧੁ	ਨ	ਨ
ਪਾ	ਸ	ਸ	ਈ	ਐ	ਸ	ਸ	ਸ	ਵ	ਸ	ਭੈ	ਸ	ਤਾ	ਸ	ਗਿ	ਸ
ਧੁ	ਮ	ਪ	ਗ	ਮਧੁ	ਮਗ	ਰੁ	ਸ								
ਹ	ਸ	ਰਿ	ਸ	ਧਿ	ਆ	ਈ	ਐ								
x				2				0						3	

ਤਾਨਾਂ:-

1. ਸਰੁ ਗਰੁ ਮਪ ਧੁਪ ਧੁਮ ਪਗ ਮਗ ਰੁਸ
2. ਰੁਗ ਰੁਸ ਮਪ ਧੁਮ ਪਗ ਮਧੁ ਮਗ ਰੁਸ
3. ਮਧੁ ਨਸੰ ਨਧੁ ਪਧੁ ਮਮ ਪਗ ਮਗ ਰੁਸ
4. ਨਸੰ ਨਧੁ ਪਧੁ ਮਮ ਪਪ ਮਧੁ ਮਗ ਰੁਸ
5. ਨਨ ਧੁਪ ਧੁਮ ਪਪ ਮਧੁ ਮਗ ਰੁਸ ਨੁਸ
6. ਮਧੁ ਨਨ ਸੰਨ ਧੁਪ ਧੁਮ ਪਗ ਮਗ ਰੁਸ
7. ਧੁਪ ਮਗ ਰੁਸ ਮਪ ਮਧੁ ਨਸੰ ਨਧੁ ਪਪ ਪਧੁ ਮਮ ਪਪ ਗਗ
ਮਧੁ ਮਗ ਰੁਰੁ ਸਸ
8. ਗਗ ਰੁਸ ਮਗ ਰੁਸ ਮਧੁ ਪਪ ਮਗ ਰੁਸ ਨਸੰ ਨਧੁ ਪਧੁ ਮਪ
ਮਧੁ ਮਗ ਰੁਰੁ ਸਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

1. 9ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 13ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
2. ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ 8ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੀ ਸੱਮ ਤੋਂ ਦੁਗੁਨ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ ਮੁਖੜੇ ਦੀ 9ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਚੇਤੀ

3. 9ਵੀਂ ਤੋਂ 8ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤਕ ਇਕ ਆਵਰਤ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 9ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 13ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
4. 9ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 9ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਅ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਗਉੜੀ ਚੇਤੀ ਮਹਲਾ ੧॥

(੧੫੬)

ਕਤ ਕੀ ਮਾਈ ਬਾਪੁ ਕਤ ਕੇਰਾ ਕਿਛੁ ਬਾਵਹੁ ਹਮ ਆਏ॥ ਅਗਨਿ ਬਿੰਬ ਜਲ ਭੀਤਰਿ ਨਿਪਜੇ
ਕਾਹੇ ਕੀਮਿ ਉਪਾਏ॥੧॥ ਮੇਰੇ ਸਾਹਿਬਾ ਕਉਣੁ ਜਾਣੈ ਗੁਣ ਤੇਰੇ॥ ਕਹੇ ਨ ਜਾਨੀ ਅਉਗਣ
ਮੇਰੇ॥੧॥ਰਹਾਉ॥ ਕੇਤੇ ਰੁਖ ਬਿਰਖ ਹਮ ਚੀਨੇ ਕੇਤੇ ਪਸੂ ਉਪਾਏ॥ ਕੇਤੇ ਨਾਗ ਕੁਲੀ ਮਹਿ ਆਏ
ਕੇਤੇ ਪੰਖ ਉਡਾਏ॥੨॥ ਹਟ ਪਟਣ ਬਿਜ ਮੰਦਰ ਭੰਨੈ ਕਰਿ ਚੋਰੀ ਘਰਿ ਆਵੈ॥ ਅਗਰੁ ਦੇਖੈ
ਪਿਛਹੁ ਦੇਖੇ ਤੁਝ ਤੇ ਕਹਾ ਛਪਾਵੈ॥੩॥ ਤਟ ਤੀਰਥ ਹਮ ਨਵ ਖੰਡ ਦੇਖੇ ਹਟ ਪਟਣ ਬਾਜਾਰਾ॥
ਲੈ ਕੈ ਤਕੜੀ ਤੋਲਣਿ ਲਾਗਾ ਘਟ ਹੀ ਮਹਿ ਵਣਜਾਰਾ॥੪॥ ਜੇਤਾ ਸਮੁੰਦੁ ਸਾਗਰੁ ਨੀਰਿ ਭਰਿਆ
ਤੇਤੇ ਅਉਗਣ ਹਮਾਰੇ॥ ਦਇਆ ਕਰਹੁ ਕਿਛੁ ਮਿਹਰ ਉਪਾਵਹੁ ਡੁਬਦੇ ਪਬਰ ਤਾਰੇ॥੫॥
ਜੀਅੜਾ ਅਗਨਿ ਬਰਾਬਰਿ ਤਪੈ ਭੀਤਰਿ ਵਗੈ ਕਾਤੀ॥ ਪ੍ਰਣਵਤਿ ਨਾਨਕੁ ਹੁਕਮੁ ਪਠਾਣੈ ਸੁਖ
ਹੋਵੈ ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ॥੬॥੫॥੧੭॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਕਤ ਕੀ-ਕੌੜੇ ਦੀ। ਕਤ ਕੇਰਾ-ਕੌੜੇ ਦਾ। ਅਗਨਿ ਬਿੰਬ-ਮਾਂ ਦੇ ਪੇਟ ਦੀ ਅੱਗ। ਜਲ-ਪਿਤਾ ਦਾ
ਬੀਰਜ। ਨਿਪਜੇ-ਨਿੰਮੇ, ਮਾਂ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿੱਚ ਟਿਕਾਏ ਗਏ। ਉਪਾਏ-ਪੇਦਾ ਕੀਤੇ। ਚੀਨੇ-ਵੇਖੇ। ਨਾਗ ਕੁਲੀ-ਸੱਪਾਂ ਦੀਆਂ
ਕੁਲਾਂ। ਪਟਣ-ਸ਼ਹਰ। ਬਿਜ-ਪੱਕੇ। ਮੰਦਰ-ਘਰ। ਭੰਨੈ-ਸੰਨ੍ਹ ਲਾਂਦਾ ਹੈ। ਨਵ ਖੰਡ-ਨੌ ਖੰਡਾਂ ਵਾਲੀ ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ।
ਸਾਗਰ-ਸਮੁੰਦਰ। ਨੀਰਿ-ਪਾਣੀ। ਵਗੈ-ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਾਤੀ- (ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ) ਛੁਰੀ।

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਚੇਤੀ ਤੀਨ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-16 ਮੱਧ ਲੈਅ

ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
								ਮੁ	ਨ	ਧੁ	ਪ	ਧੁ	ਮ	ਪ	-
								ਮੇ	s	ਰੇ	s	ਸਾ	ਹਿ	ਬਾ	s
ਮ	ਧੁ	ਮ	ਗ	ਰੁ	ਮੰ	ਰੁ	ਸ	ਰੁ	ਗ	ਰੁ	ਮੰ	ਪ	ਮੰ	ਧੁ	ਪ
ਕਉ	ਣੁ	ਜਾ	ਣੈ	ਗੁ	ਣੁ	ਤੇ	ਰੇ	ਕ	ਰੇ	ਨ	s	ਜਾ	s	ਨੀ	s
ਨਨ	-	ਸੰ	ਨ	ਧੁ	-	ਪ	-								
ਅਉ	s	ਗੁ	ਣ	ਮੇ	s	ਰੇ	s								
x				2				0				3			

ਅੰਤਰਾ

ਨ	ਰੁੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਰੁੰ	ਗੰ	ਰੁੰ	ਸੰ	ਨ	ਸੰ	ਨ	ਧੁ	ਨ	-	ਸੰ	-
ਬਾ	ਪੁ	ਕ	ਤ	ਕੇ	s	ਰਾ	s	ਕ	ਤ	ਕੀ	s	ਮਾ	s	ਈ	s
ਪ	ਪ	ਮੰ	ਧੁ	ਮੰ	ਗ	ਰੁਗ	ਰੁਸ	ਨ	ਸੰ	ਨ	ਧੁ	ਪ	-	ਧੁ	ਮ
ਹ	ਮ	ਆ	s	ਏ	s	ss	ss	ਕਿ	ਦੂ	s	s	ਬਾ	s	ਵ	ਹੁ
x				2				0							3

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫॥ (੨੧੨)

ਮੋਹਿ ਦਾਸਰੇ ਠਾਕੁਰ ਕੋ॥ ਧਾਨੁ ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਖਾਨਾ॥੧॥ਰਹਾਉ॥ ਐਸੇ ਹੈ ਰੇ ਖਸਮੁ ਹਮਾਰਾ॥ ਖਿਨ
ਮਹਿ ਸਾਜਿ ਸਵਾਰਣਹਾਰਾ॥੧॥ ਕਾਮੁ ਕਰੀ ਜੇ ਠਾਕੁਰ ਭਾਵਾ॥ ਗੀਤ ਚਰਿਤ ਪ੍ਰਭ ਕੇ ਗੁਨ
ਗਾਵਾ॥੨॥ ਸਰਣਿ ਪਰਿਓ ਠਾਕੁਰ ਵਜੀਰਾ॥ ਤਿਨਾ ਦੇਖਿ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਧੀਰਾ॥੩॥ ਏਕ ਟੇਕ
ਏਕੋ ਆਧਾਰਾ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਕੀ ਲਾਗਾ ਕਾਰਾ ॥੪॥੧੧॥੧੪੯॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਦਾਸਰੇ-ਨਿਮਾਣਾ ਸੇਵਕ। ਧਾਨੁ-ਦਾਨ ਵਜੋਂ ਦਿੱਤਾ ਅੰਨ। ਖਾਨਾ-ਖਾਂਦਾ ਹਾਂ। ਸਾਜਿ-ਸਾਜ ਕੇ, ਰਚਨਾ ਕਰਕੇ। ਸਵਾਰਣਹਾਰਾ-ਸੁੰਦਰ ਬਣਾ ਦੇਣ ਦੀ ਸਮਰਥਾ ਵਾਲਾ। ਕਾਮੁ-ਕੰਮ। ਚਰਿਤ-ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਵੀਆਂ ਗੱਲਾਂ। ਠਾਕੁਰ ਵਜੀਰਾ-ਠਾਕੁਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਵਜੀਰ (ਸੰਤ ਜਨ)। ਧੀਰਾ-ਧੀਰਜ ਵਾਲਾ। ਆਧਾਰਾ-ਆਸਰਾ। ਕਾਰਾ-ਕਾਰ ਵਿਚ, ਕੰਮ ਵਿਚ।

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਚੇਤੀ ਏਕ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾ-12 ਮੱਧ ਲੈਅ

ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਪ	ਧੁ	ਮ	ਮ	ਪ	-	ਮ	ਧੁ	ਮ	ਗ	ਰੁ	ਸ
ਮੋ	ਹਿ	ਦਾ	ਸ	ਰੇ	s	ਠਾ	s	ਕੁ	ਰ	ਕੇ	s
ਰੁ	ਗ	ਰੁ	ਮੰ	ਪ	-	ਮਧੁ	ਨ	ਸੰ	ਨ	ਧੁ	ਪ
ਧਾ	s	ਨੁ	ਪ੍	ਭ	s	ਕਾ	s	ਖਾ	s	ਨਾ	s
x		0		2		0		3		4	

ਅੰਤਰਾ

ਮ	ਪ	ਮ	ਧੁ	ਨ	ਨ	ਸੰ	ਸੰ	ਨ	ਰੁੰ	ਸੰ	ਸੰ
ਐ	s	ਸੇ	ਹੈ	s	ਰੇ	ਖ	ਸ	ਮੁ	ਹ	ਮਾ	ਰਾ
ਨ	ਰੁੰ	ਗੰ	ਰੁੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਨ	ਸੰ	ਨ	ਧੁ	ਪ	ਪ
ਖਿ	ਨ	ਮਾ	ਹਿ	ਸਾ	ਜਿ	ਸ	ਵਾ	ਰ	ਣ	ਹਾ	ਰਾ

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਚੇਤੀ

ਨ	ਸੰ	ਨ	ਧੁ	ਪ	ਪ	ਧੁ	ਮ	ਪਗ	ਮਧੁ	ਮੰਗ	ਰੁਸ
ਖਿ	ਨ	ਮ	ਹਿ	ਸਾ	ਜਿ	ਸ	ਵਾ	ਰs	ਟs	ਹਾs	ਰਾs
x		0		2		0		3		4	

ਤਾਨਾਂ:-

1. ਸੁਰੁ ਮੁਪ ਧੁਪ ਮੁਪ ਨਨ ਸੰਨ ਧੁਪ ਮੁਪ ਧੁਮ ਪਗ ਮੰਗ ਰੁਸ
2. ਮਧੁ ਨਸੰ ਨਰੁ ਸੰਨ ਧੁਪ ਪਧੁ ਮਮ ਪੁਪ ਮਧੁ ਮੰਗ ਰੁਗ ਰੁਸ
3. ਪਪ ਮੁਪ ਮਧੁ ਨਸੰ ਨਨ ਧੁਪ ਪਧੁ ਮਮ ਪਪ ਗਗ ਮੰਗ ਰੁਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

1. ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ 5ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ ਤੀਜੀ ਤੋਂ 5ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 2 ਵਾਰ ਹੋਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
2. ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਤੇ 'ਸਰੋ' ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਦੇ 4 ਮਾਤਰਾਂ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
3. 7ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 7ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਅ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ਪ॥

(੨੦੩)

ਭੁਜ ਬਲ ਬੀਰ ਬ੍ਰਹਮ ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਗਰਤ ਪਰਤ ਗਹਿ ਲੇਹੁ ਅੰਗੁਰੀਆ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
 ਸ੍ਵਨਿ ਨ ਸੁਰਤਿ ਨੈਨ ਸੁੰਦਰ ਨਹੀ ਆਰਤ ਦੁਆਰਿ ਰਟਤ ਪਿੰਗੁਰੀਆ॥੧॥ ਈਨਾ ਨਾਥ
 ਅਨਾਥ ਕਰੁਣਾ ਮੈ ਸਾਜਨ ਮੀਤ ਪਿਤਾ ਮਹਤਰੀਆ॥ ਚਰਨ ਕਵਲ ਹਿਰਦੈ ਗਹਿ ਨਾਨਕ
 ਭੈ ਸਾਗਰ ਸੰਤ ਖਾਰਿ ਉਤਰੀਆ॥੨॥੨॥੧੧੫॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਭੁਜ-ਬਾਂਹ। ਭੁਜ ਬਲ-ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਵਿਚ ਤਾਕਤ ਹੈ। ਸੁਖ ਸਾਗਰ-ਹੇ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ! ਗਰਤ-ਟੋਆ। ਪਰਤ-ਭਿਗਦਾ। ਗਹਿ ਲੇਹੁ-ਫੜ ਲੈ। ਅੰਗੁਰੀਆ-ਉਂਗਲੀ। ਸ੍ਵਨਿ-ਕੰਨ ਵਿਚ। ਸੁਰਤਿ-ਸੁਣਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ। ਆਰਤ-ਦੁਖੀਆ। ਰਟਤ-ਪੁਕਾਰਦਾ। ਪਿੰਗੁਰੀਆ-ਪਿੰਗਲਾ, ਪੈਰਹੀਣ। ਈਨਾ ਨਾਥ-ਹੇ ਗਰੀਬਾਂ ਦੇ ਖਸਮ! ਅਨਾਥ-ਯਤੀਮ। ਕਰੁਣਾ ਮੈ-ਤਰਸ ਰੂਪ। ਮਹਤਰੀਆ-ਮਾਂ। ਚਰਨ ਕਵਲ-ਕੋਲ ਫੁੱਲਾਂ ਵਰਗੇ ਚਰਨ। ਗਹਿ-ਫੜ ਕੇ।

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਚੇਤੀ ਝਪ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-10 ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ

ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਨ	ਸੰ	ਨਸੰ	ਨਧੁ	ਪ	ਧੁਧੁ	ਮ	ਪਗ	ਮੰਗ	ਰੁਸ
ਭੁ	ਜ	ਬਲ	ਬੀs	ਰ	ਬ੍ਰ	ਮ	ਸੁਖ	ਸਾs	ਗਰ

ਰੁਰੁ	ਮ	ਪ	ਮੁਰੁ	ਪ	ਨਨ	ਸੰਸੰ	ਨਨ	ਧੁ	ਪ
ਗਰ	ਤ	ਪ	ਰਸ	ਤ	ਗਹਿ	ਲੇਹੁ	ਅੰਗੁ	ਰੀ	ਆ
x		2			0		3		

ਅੰਤਰਾ

ਮੁਪ	ਮ	ਧੁ	ਧੁਧੁ	ਨ	ਸੰ	ਸੰ	ਨ	ਰੁੰਰੁੰ	ਸੰਸੰ
ਸੁਵ	ਨਿ	ਨ	ਸੁਰ	ਤਿ	ਨੈ	ਨ	ਸੁੰ	ਦਰ	ਨਹੀ
ਨਰੁੰ	ਗੰਰੁੰ	ਸੰਸੰ	ਨਧੁ	ਪ	ਧੁਮ	ਪਗ	ਮੁਧੁ	ਮੰਗ	ਰੁਸ
ਆS	ਰਤ	ਦੁਆ	SS	ਰਿ	ਰਟ	ਤS	ਪਿੰਗੁ	ਰੀS	ਆS
x		2			0		3		

ਤਾਨਾਂ:-

1. ਰੁਗਮੰਗੁ ਰੁਗਰੁਸੁ ਮੁਪਧੁਪੁ ਨਨਧੁਪੁ ਮੁਧੁਨਸੰ ਨਰੁੰਗੰਰੁੰ ਸੰਨਧੁਪੁ ਪਧੁਮਪੁ
ਮੁਧੁਮੰਗੁ ਰੁਗਰੁਸੁ
2. ਰੁਗਰੁਗੁ ਮੰਗਰੁਸੁ ਮੁਪਮੁਪੁ ਧੁਪਮੁਪੁ ਮੁਧੁਮੁਧੁ ਨਸੰਰੁੰਸੰ ਰੁੰਗੰਰੁੰਸੰ ਨਨਧੁਪੁ
ਧੁਮਪਗੁ ਮੰਗਰੁਸੁ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

1. ਪਹਿਲੀ-ਦੂਜੀ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੇ ਲੈ ਕੇ ਤੀਜੀ ਤੋਂ 5ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਤਿੰਨ ਮਾਤਰਾਂ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
2. ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ 5ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਦੂਜੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ ਚੌਥੀ-ਪੰਜਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਦੇ ਵਾਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
3. 6ਵੀਂ ਤੋਂ 10ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 6ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਅ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ਪ॥

(੨੧੧)

ਮਨ ਰਾਮ ਨਾਮ ਗੁਨ ਗਾਈਐ॥ ਨੀਤ ਨੀਤ ਹਰਿ ਸੇਵੀਐ ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਹਰਿ
ਪਿਆਈਐ॥੧॥ਰਹਾਉ॥ ਸੰਤਸੰਗਿ ਹਰਿ ਮਨਿ ਵਸੈ॥ ਦੁਖੁ ਦਰਦੁ ਅਨੇਰਾ ਭ੍ਰਮੁ ਨਸੈ॥੧॥ ਸੰਤ
ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਹਰਿ ਜਾਪੀਐ॥ ਸੋ ਜਨੁ ਦੁਖਿ ਨ ਵਿਆਪੀਐ॥੨॥ ਜਾ ਕਉ ਗੁਰੁ ਹਰਿ ਮੰਤ੍ਰੁ ਦੇ॥ ਸੋ

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਚੇਤੀ

ਉਬਰਿਆ ਮਾਇਆ ਅਗਨਿ ਤੇ॥੩॥ ਨਾਨਕ ਕਉ ਪ੍ਰਭ ਮਇਆ ਕਰਿ॥ ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਤਨਿ ਵਾਸੈ
ਨਾਮੁ ਹਰਿ॥੪॥੭॥੧੪੫॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਕ੍ਰਮ-ਭਟਕਣਾ। ਪ੍ਰਸਾਦਿ-ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ। ਵਿਆਪੀਐ-ਦਬ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਇਆ-ਦਇਆ।

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਚੇਤੀ ਜਗਪਾਲ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-11 ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ

ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
ਮ	ਧੁ	ਨਸੰ	ਨਧੁ	ਪ	ਪਧੁ	ਮ	ਪ	ਮਧੁ	ਮਗ	ਰੁਸ
ਮ	ਨ	ਰਾਮ	ਨਾਸ	ਮ	ਗੁਸ	ਨ	ਗਾ	ਈਸ	ਐਸ	ਸਸ
ਰੁ	ਰੁ	ਰੁਗ	ਰੁ	ਸ	ਰੁ	ਮ	ਪ	ਪਮ	ਧੁ	ਪ
ਨੀ	ਤ	ਨੀਸ	ਸ	ਤ	ਹ	ਰਿ	ਸੇ	ਵੀਸ	ਐ	ਸ
ਨ	ਸੰ	ਨਸੰ	ਨਧੁ	ਪ	ਧੁ	ਮ	ਪ	ਮਧੁ	ਮਗ	ਰੁਸ
ਸਾ	ਸਿ	ਸਾਸ	ਸਸ	ਸਿ	ਹ	ਰਿ	ਧਿ	ਆਈ	ਐਸ	ਸਸ
x					2		3		4	

ਅੰਤਰਾ

ਮ	ਪ	ਮ	ਧੁ	ਨ	ਸੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਨ	ਰੁੰ	ਸੰ
ਸੰ	ਤ	ਸੰ	ਸ	ਗਿ	ਹ	ਰਿ	ਮ	ਨਿ	ਵ	ਸੈ
ਨ	ਰੁੰ	ਗੰ	ਰੁੰ	ਸੰ	ਨ	ਸੰ	ਸੰ	ਨਨ	ਧੁ	ਪ
ਦੁ	ਖੁ	ਦ	ਕ	ਦੁ	ਅ	ਨੇ	ਰਾ	ਕ੍ਰਮ	ਨ	ਸੈ
ਪ	ਧੁ	ਮ	ਪ	ਪ	ਮ	ਮਧੁ	ਮਗ	ਮਗ	ਰੁ	ਸ
ਦੁ	ਖੁ	ਦ	ਰ	ਦੁ	ਅ	ਨੇਸ	ਰਾਸ	ਕ੍ਰਮ	ਨ	ਸੈ
x					2		3		4	

ਤਾਨਾਂ :-

1. ਸਰੁਰੁਸ ਰਗਗਰੁ ਮਪਪਮ ਮਧੁਧਮ ਧੁਨਨਧੁ ਨਸੰਸੰਨ ਨਰੁੰਰੁੰਸ ਧੁਨਨਧੁ
ਖਧੁਧਮ ਮਪਪਗ ਮਗਰੁਸ
2. ਗਗਰੁਗ ਰੁਸਮੰਮ ਗਗਰੁਸ ਪਪਮਧੁ ਪਪਮਧੁ ਨਨਧੁਪ ਨਸੰਨਨ ਧੁਪਪਧੁ
ਮਮਪਪ ਮਧੁਮਗ ਰੁਰੁਸਸ
3. ਰਗਰੁਰੁ ਮਗਰੁਸ ਰੁਰੁਮਪ ਮਧੁਪਪ ਮਗਰੁਸ ਮਧੁਨਸੰ ਨਰੁੰਸੰਸ ਨਨਧੁਪ
ਪਧੁਮਮ ਪਪਮਧੁ ਮਗਰੁਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

1. ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ 5ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਬੰਦਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਇੱਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਚੌਥੀ-ਪੰਜਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਫਿਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
2. ਪਹਿਲੀਆਂ 2 ਮਾਤਰਾਂ ਬੰਦਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ ਤੀਜੀ ਤੋਂ 5ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਤਿੰਨ ਮਾਤਰਾਂ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
3. ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਤੇ 'ਨਾਮ' ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਸੱਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 6ਵੀਂ ਤੋਂ 11ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੇ 6 ਮਾਤਰਾਂ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 5ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਮ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਚੇਤੀ ਮਹਲਾ ਪ॥ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥ (੨੧੦)

ਸੁਖੁ ਨਾਹੀ ਰੇ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਬਿਨਾ॥ ਜੀਤਿ ਜਨਮੁ ਇਹੁ ਰਤਨੁ ਅਮੋਲਕੁ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਜਪਿ ਇਕ ਬਿਨਾ॥੧॥ਰਹਾਉ॥ ਸੁਤ ਸੰਪਤਿ ਬਨਿਤਾ ਬਿਨੋਦ॥ ਛੋਡਿ ਗਏ ਬਹੁ ਲੋਗੁ ਭੋਗ॥੧॥ ਹੈਵਰ ਗੈਵਰ ਰਾਜ ਰੰਗ॥ ਤਿਆਗਿ ਚਲਿਓ ਹੈ ਮੂੜੁ ਨੰਗ॥੨॥ ਚੋਆ ਚੰਦਨ ਦੇਹ ਫੂਲਿਆ॥ ਸੇ ਤਨੁ ਧਰ ਸੰਗਿ ਰੁਲਿਆ॥੩॥ ਮੋਹਿ ਮੋਹਿਆ ਜਾਨੈ ਦੂਰਿ ਹੈ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸਦਾ ਹਦੂਰਿ ਹੈ॥੪॥੧॥੧੩੯॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਅਮੋਲਕੁ-ਜਿਸਦਾ ਮੁਲ ਨ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਸੁਤ-ਪੁੱਤਰ। ਸੰਪਤਿ-ਧਨ-ਪਦਾਰਥ। ਬਨਿਤਾ-ਇਸ਼ਤੀ। ਬਿਨੋਦ-ਲਾਡ ਪਿਆਰ। ਹੈਵਰ-ਵਧੀਆ ਘੋੜੇ। ਗੈਵਰ-ਵਧੀਆ ਹਾਥੀ। ਮੂੜ -ਮੂਰਖ। ਚੋਆ-ਅਤਰ। ਦੇਹ-ਸਰੀਰ। ਫੂਲਿਆ-ਰੰਕਾਰੀ ਹੋਇਆ। ਮੋਹਿ-ਮੋਹ ਵਿਚ। ਮੋਹਿਆ-ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ।

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਚੇਤੀ ਦੀਪਚੰਦੀ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-14 ਮੱਧ ਲੈਅ

ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
ਸੰ	ਨ	ਧੁ	ਪ	ਧੁ	ਮ	ਪ	ਮੰ	ਧੁਧੁ	ਧੁ	ਮ	ਗ	ਰੁ	ਸ
ਸੁ	ਖੁ	ਸ	ਨਾ	ਹੀ	ਰੇ	ਸ	ਹਰਿ	ਭਗ	ਤਿ	ਬਿ	ਸ	ਨਾ	ਸ
ਸ	ਰੁ	ਰੁ	ਮੰ	ਮ	ਪ	ਪ	ਮ	ਧੁ	ਨ	ਧੁ	ਧੁ	ਪ	ਪ
ਜੀ	ਸ	ਤਿ	ਜਨ	ਮੁ	ਇ	ਹੁ	ਰ	ਤ	ਨੁ	ਅ	ਮੇ	ਲ	ਕੁ
ਸੰ	ਨ	ਧੁ	ਪ	ਧੁਧੁ	ਮ	ਪ	ਮ	ਧੁ	ਮ	ਗ	ਰੁ	ਸ	-
ਸਾ	ਸ	ਧ	ਸੰ	ਗਤਿ	ਜ	ਪਿ	ਇ	ਕ	ਸ	ਖਿ	ਸ	ਨਾ	ਸ
x			2				0			3			

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਚੇਤੀ

ਅੰਤਰਾ

ਸ	ਰੁ	-	ਰੁ	ਗ	ਰੁ	ਸ	ਨ	ਸ	ਨ	ਧੁ	ਧੁ	ਪ	-
ਸੁ	ਤ	s	ਸੰ	s	ਪ	ਤਿ	ਬ	ਨਿ	ਤਾ	ਬਿ	ਨੇ	ਦ	s
ਪ	ਧੁ	ਮ	ਪ	-	ਗ	-	ਮਿ	ਧੁ	ਮ	ਗ	ਰੁ	ਸ	-
ਛੋ	ਛਿ	s	ਗ	s	ਏ	s	ਬਹੁ	ਲੋ	ਗ	ਭੋ	s	ਗ	s
x			2				0			3			

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫॥

(੨੧੨)

ਹੈ ਕੋਈ ਐਸਾ ਹਉਮੈ ਤੋਰੈ ॥ ਇਸੁ ਮੀਠੀ ਤੇ ਇਹੁ ਮਨੁ ਹੋਰੈ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ ਅਗਿਆਨੀ ਮਾਨੁਖੁ
 ਭਇਆ ਜੋ ਨਾਰੀ ਸੋ ਲੋਰੈ ॥ ਰੈਣਿ ਅੰਧਾਰੀ ਕਾਰੀਆ ਕਵਨ ਜੁਗਤਿ ਜਿਤੁ ਭੋਰੈ ॥੧॥ ਭ੍ਰਮਤੋ
 ਭ੍ਰਮਤੋ ਹਾਰਿਆ ਅਨਿਕ ਬਿਧੀ ਕਰਿ ਠੋਰੈ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਕਿਰਪਾ ਭਈ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਨਿਧਿ
 ਮੋਰੈ ॥੨॥੧੨॥੧੫੦॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਤੋਰੈ-ਤੋੜ ਦੇਵੇ। ਮੀਠੀ-ਮਿੱਠੀ ਲੱਗਣ ਵਾਲੀ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ। ਹੋਰੈ-ਰੋਕ ਦੇਵੇ। ਅਗਿਆਨੀ-ਬੇਜਾਣ। ਲੋਰੈ-
 ਚੁੱਢਦਾ ਹੈ। ਰੈਣਿ-ਰਾਤ। ਅੰਧਾਰੀ-ਹਨੇਰੀ। ਕਾਰੀਆ-ਕਾਲੀ। ਜੁਗਤਿ-ਤਰੀਕਾ। ਭੋਰੈ-ਦਿਨ ਚੜ੍ਹ ਪਏ। ਭ੍ਰਮਤੋ ਭ੍ਰਮਤੋ-ਭਟਕਦਾ
 ਭਟਕਦਾ। ਹਾਰਿਆ-ਥੱਕ ਗਿਆ। ਠੋਰੈ-ਟੋਲ, ਭਾਲ। ਨਿਧਿ-ਖਜ਼ਾਨਾ। ਮੋਰੈ-ਮੇਰੇ ਵਾਸਤੇ।

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਚੇਤੀ ਰੂਪਕ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾ-7 ਮੱਧ ਲੈਅ

ਅਸਥਾਈ

ਅੰਤਰਾ

1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	5	6	7
ਨ	-	-	ਧੁ	ਧੁ	ਮ	ਪ	ਮਿ	ਧੁ	ਨ	ਸੰ	ਸੰ	ਰੁ	ਸੰ
ਰੈ	s	s	ਕੇ	ਈ	ਐ	ਸਾ	ਅਗਿ	ਆ	ਨੀ	ਮਾ	ਨੁਖੁ	ਭਇ	ਆ
ਮਿ	ਧੁ	-	ਮ	ਗ	ਰੁ	ਸ	ਰੁੰ	ਗੰ	ਰੁੰ	ਸੰ	ਨ	ਧੁ	ਪ
ਹਉ	ਮੈ	s	ਤੋ	s	ਰੈ	s	ਜੇ	ਨਾ	ਹੀ	ਸੋ	s	ਲੇ	ਰੈ
ਰੁ	ਗ	ਰੁ	ਮ	ਮ	ਪ	-	ਧੁ	ਮ	ਪ	ਮਧੁ	ਮਗੁ	ਰੁ	ਸ
ਇ	ਸੁ	s	ਮੀ	ਠੀ	ਤੇ	s	ਜੇ	ਨਾ	ਹੀ	ਸੋ	ss	ਲੇ	ਰੈ
ਮਿ	ਧੁ	ਧੁ	ਨ	ਸੰ	ਰੁੰ	ਸੰ	ਅਗਲੀ	ਪੰਗਤੀ	'ਰੈਣਿ	ਅੰਧਾਰੀ	ਕਾਰੀਆ'		
ਇਹੁ	ਮ	ਨੁ	ਹੋ	s	ਰੈ	s	ਉਪਰੋਕਤ	ਅਨੁਸਾਰ					
x			2		3		x			2		3	

੪-ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ

ਰਾਗ ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ ਦਾ ਵਰਨਣ ਮੱਧ ਕਾਲ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਜਿਵੇਂ ਰਾਗਤਰੰਗਣੀ, ਰਾਗਤਤਵਿਬੋਧ, ਰਾਗ ਮੰਜਰੀ, ਰਸਕੌਮੁਦੀ, ਰਾਗਵਿਬੋਧ, ਚਤੁਰਦੰਡਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਕਾ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਸੰਗੀਤ ਮਹਿਫਲਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਸ ਰਾਗ ਦਾ ਗਾਇਣ ਵਾਦਨ ਤੇ ਸੰਗੀਤ ਗੋਸਟੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਸ ਰਾਗ ਬਾਰੇ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਮੁਖ ਰਾਗ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਖੋਜੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਦੇ 'ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ' ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ ਸੰਪੂਰਨ ਜਾਤੀ ਦੀ ਰਾਗਨੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ੜਜ ਗੰਧਾਰ ਪੰਚਮ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸੁਧ, ਰਿਸ਼ਭ ਗੰਧਾਰ ਕੋਮਲ ਤੇ ਮਧਮ ਤੀਵਰ ਲਗਦੇ ਹਨ। ਮਧਮ ਵਾਦੀ ਰਿਸ਼ਭ ਸੰਵਾਦੀ ਤੇ ਗ੍ਰਹ ਸੁਰ ਸ਼ੜਜ ਹੈ, ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਦਿਨ ਦਾ ਚੌਥਾ ਪਹਿਰ ਹੈ।

ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਗਾਇਕ ਗ੍ਰੰਥਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸੰਤ ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਗੰਧਰਵ ਨੇ 'ਸੁਰ ਸਿਮਰਣ ਸੰਗੀਤ' ਭਾਗ-੪ ਵਿੱਚ ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ ਨੂੰ ਭੈਰਵ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਰਿਸ਼ਭ ਕੋਮਲ ਹੋਰ ਸਵਰ ਸੁਧ ਹਨ। ਕਦੇ ਕਦੇ ਤੀਵਰ ਮਧਿਅਮ ਤੇ ਕੋਮਲ ਨਿਸ਼ਾਦ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਅਲੱਪਤਵ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੰਧਾਰ ਤੇ ਧੈਵਤ ਵਰਜਿਤ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਜਾਤੀ ਔੜਵ-ਔੜਵ ਹੈ। ਵਾਦੀ ਰਿਸ਼ਭ ਸੰਵਾਦੀ ਪੰਚਮ ਤੇ ਸਮਾਂ ਸ਼ਾਮ ਦਾ ਹੈ। ਆਰੋਹ-ਸ, ਨੁ ਰੁ ਮ ਪ ਨ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ- ਸੰ ਨ ਪ ਮ ਰੁ, ਪ ਮ ਰੁ, ਨੁ ਸ। ਪਕੜ- ਸ ਰੁ ਨੁ, ਪੁ ਮੁ ਪੁ ਨੁ, ਪ ਰੁ ਸ ਰੁ ਨੁ ਸ। ਡਾਕਟਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਨੇ 'ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਰਾਗ-ਕੋਸ਼' ਵਿੱਚ ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ ਦੇ ਦੋ ਸਰੂਪ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਪਹਿਲਾ ਸਰੂਪ ਥਾਟ-ਭੈਰਵ, ਜਾਤੀ-ਔੜਵ-ਸ਼ਾੜਵ, ਵਾਦੀ-ਧੈਵਤ, ਸੰਵਾਦੀ-ਰਿਸ਼ਭ ਤੇ ਸਮਾਂ-ਸਵੇਰ ਦਾ ਹੈ। ਆਰੋਹ-ਸ ਰੁ, ਮ ਧੁ ਨ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ- ਸੰ ਨ ਧੁ ਮ, ਰੁ, ਸ ਨ ਧੁ, ਸ ਨੁ ਰੁ ਸ। ਮੁੱਖ ਅੰਗ- ਸ ਰੁ ਮ, ਰੁ ਸ ਨੁ ਧੁ, ਸ ਨੁ, ਰੁ ਸ। ਦੂਜਾ ਸਰੂਪ ਥਾਟ-ਪੂਰਵੀ, ਜਾਤੀ-ਸ਼ਾੜਵ-ਸੰਪੂਰਨ, ਵਾਦੀ-ਗੰਧਾਰ, ਸੰਵਾਦੀ-ਨਿਸ਼ਾਦ, ਸਮਾਂ-ਦਿਨ ਦਾ ਚੌਥਾ ਪਹਿਰ। ਆਰੋਹ- ਨੁ ਧੁ ਸ ਨੁ, ਰੁ ਗ ਮ ਪ, ਮ ਧੁ ਨ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ- ਸੰ ਰੁ ਨ ਸੰ ਨ ਧੁ ਨ, ਧੁ ਪ, ਮ ਗ, ਮ ਗ ਰੁ ਸ। ਮੁੱਖ ਅੰਗ - ਮ ਗ ਰੁ, ਸ ਰੁ ਨੁ ਸ, ਨੁ ਧੁ ਸ ਨੁ।

ਪ੍ਰ. ਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਨੇ 'ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਸਾਗਰ' ਭਾਗ-ਤੀਜਾ ਵਿਚ ਗਉੜੀ

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ

ਬੈਰਾਗਣਿ ਦੇ ਤਿੰਨ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਰੂਪਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਕ ਪੂਰਵੀ ਥਾਟ ਦਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਿਸ਼ਭ, ਧੈਵਤ ਕੋਮਲ ਮਧਿਅਮ ਤੀਵਰ ਹੋਰ ਸਵਰ ਸੁਧ ਹਨ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਗੰਧਾਰ-ਨਿਸ਼ਾਦ ਦਾ ਸੰਵਾਦ ਹੈ। ਆਰੋਹ ਵਿੱਚ ਧੈਵਤ ਵਰਜਿਤ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਜਾਤੀ ਸ਼ਾੜਵ-ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਆਰੋਹ- ਸ, ਨੁ ਰੁ ਗ, ਮ ਪ ਨ, ਸੰ। ਅਵਰੋਹ- ਸੰ ਰੁੰ ਨ ਸੰ ਨ ਯੁ ਨ, ਯੁ ਪ, ਮ ਗ, ਮਗਰਸ। ਰਾਗ ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ ਦਾ ਦੂਜਾ ਸਰੂਪ ਭੈਰਵ ਠਾਟ ਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਰਿਸ਼ਭ ਧੈਵਤ ਕੋਮਲ, ਦੋਵੇਂ ਨਿਸ਼ਾਦ ਆਰੋਹ ਵਿੱਚ ਸੁਧ ਤੇ ਅਵਰੋਹ ਵਿੱਚ ਕੋਮਲ ਹੋਰ ਸਵਰ ਸੁਧ ਹਨ। ਗੰਧਾਰ ਪੰਚਮ ਵਰਜਿਤ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਜਾਤੀ ਔੜਵ-ਔੜਵ ਹੈ। ਵਾਦੀ ਧੈਵਤ ਸੰਵਾਦੀ ਰਿਸ਼ਭ ਤੇ ਸਮਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਹੈ। ਆਰੋਹ - ਸ ਰੁ ਮ ਯੁ, ਨ ਸੰ ਅਵਰੋਹ- ਸੰ ਨੁ ਯੁ, ਮ ਰੁ ਸ। ਇਸ ਰਾਗ ਦਾ ਤੀਜਾ ਸਰੂਪ ਵੀ ਭੈਰਵ ਥਾਟ ਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਰਿਸ਼ਭ ਕੋਮਲ ਦੋਵੇਂ ਧੈਵਤ, ਦੋਨੋਂ ਨਿਸ਼ਾਦ ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਸਵਰ ਸੁਧ ਹਨ। ਵਾਦੀ ਮਧਿਅਮ ਸੰਵਾਦੀ ਖੜਜ ਤੇ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਚੌਥਾ ਪਹਿਰ (ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ) ਹੈ। ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਪੰਚਮ ਅਲਪ ਰਹੇਗਾ। ਜਾਤੀ ਵਕਰ ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਆਰੋਹ-ਸ, ਰੁ ਗ ਮ, ਪਯੁ ਪਮ, ਯੁ ਨ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ- ਸੰ ਨੁ ਯ ਪ, ਯੁ ਮ ਪ ਗਮ, ਗ ਰੁ ਗ, ਰੁ ਸ ਨੁ ਯੁ ਨੁ, ਰੁ ਸ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਾਗ ਦੇ ਇਸ ਸਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸ਼ਬਦ ਬੰਦਸ਼ਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ।

ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਰਾਗ ਰਤਨਾਵਲੀ' ਵਿੱਚ ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ ਭੈਰਵ ਅੰਗ, ਜਾਤੀ ਔੜਵ, ਰਿਸ਼ਭ ਧੈਵਤ ਕੋਮਲ, ਗੰਧਾਰ ਪੰਚਮ ਵਰਜਿਤ ਤੇ ਦੋਨੋਂ ਨਿਸ਼ਾਦ ਵਾਲਾ ਹੀ ਸਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਰੀਤ ਰਤਨਾਵਲੀ ਦੇ ਕਰਤਾ ਭਾਈ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵੀ ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ ਦਾ ਇਹੀ ਭੈਰਵ ਅੰਗ ਦਾ ਔੜਵ-ਔੜਵ ਜਾਤੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਆਰੋਹ- ਸ ਰੁ ਮ ਯੁ ਨ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ- ਸੰ ਨ ਸੰ ਨੁ ਯੁ ਮ ਰੁ ਸ, ਨੁ ਸ ਰੁ ਸ। ਉਹਨਾਂ ਵੈਸੇ ਪੂਰਵੀ ਅੰਗ ਵਿਚ ਵੀ ਇਸ ਰਾਗ ਦੀਆਂ ਦੋ ਬੰਦਸ਼ਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਮੱਤ ਅਨੁਸਾਰ ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ ਪੂਰਵੀ ਅੰਗ ਮੰਦਰ ਸਪਤਕ ਦੇ ਪ ਤੋਂ ਮਧ ਸਪਤਕ ਤੱਕ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਵਾਦੀ ਗ ਸੰਵਾਦੀ ਪ ਸਮਾਂ ਸ਼ਾਮ। ਅਲਾਪ- ਸ ਨੁ ਰੁਸ, ਨੁ ਯੁ ਪੁ ਰੁ ਸ, ਗ ਗ ਰੁ ਸ, ਪ, ਮਪ ਯੁਪ, ਮ ਗ ਰੁ ਸ ਨੁ ਸ।

ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਇਹਨਾਂ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ ਭੈਰਵ ਅੰਗ ਔੜਵ ਜਾਤੀ ਦੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਹੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਰਕੇ ਸਵੀਕਾਰਿਆ ਹੈ। ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ ਦਾ ਭੈਰਵ ਅੰਗ ਦਾ ਇਹ ਸਰੂਪ ਰਾਗ ਗੁਨਕਲੀ, ਮਾਲਕੌਂਸ ਤੇ ਚੰਦ੍ਰਕੌਂਸ ਦਾ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁੰਦਰ ਮਿਸ਼ਰਨ ਹੈ। ਗੰਧਾਰ ਵਰਜਿਤ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਰਿਸ਼ਭ ਕੋਮਲ ਤੇ ਮਧਿਅਮ ਸਵਰ ਲੈਣ ਨਾਲ ਸ ਰੁ, ਮ ਰੁ ਇਹ ਗੁਨਕਲੀ ਰਾਗ ਦਾ ਸਰੂਪ ਨਜ਼ਰ

ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ ਰੁ ਨੁ ਸ ਸਵਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਨਾਲ ਗੁਨਕਲੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਅਲੋਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਪੰਚਮ ਵਰਜਿਤ ਹੈ ਤੇ ਮ ਧੁ ਨੁ ਧੁ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਨਾਲ ਮਾਲਕੋਂਸ ਦਾ ਸਰੂਪ ਜਾਗਦਾ ਹੈ ਪਰ ਮ ਧੁ ਨੁ ਧੁ ਮ ਰੁ ਜੋੜਨ ਨਾਲ ਮਾਲਕੋਂਸ ਅਲੋਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਰੋਹ ਵਿੱਚ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸੁਧ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਨਾਲ ਮ ਧੁ ਨੁ ਸੰ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਚੰਦਰਕੋਂਸ ਦਾ ਸਰੂਪ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸੰ ਰੁੰ - ਸੰ, ਨ ਸੰ ਨ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਨਾਲ ਚੰਦਰਕੋਂਸ ਅਲੋਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਗਉੜੀ ਜਾਗਦਾ ਹੈ। ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ ਦਾ ਸਰੂਪ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਰਾਗ ਦੀ ਬੜਤ ਬਹੁਤ ਹੀ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਪੂਰਵਾਂਗ ਵਿੱਚ ਰੁ ਮ ਰੁ ਸ ਫਿਰ ਨੁ ਸ ਨੁ, ਧੁ ਨੁ ਸ ਨੁ ਸ ਸਵਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਨਾਲ ਇਸ ਰਾਗ ਦਾ ਆਪਣਾ ਸਰੂਪ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਬੇਸ਼ਕ ਇਹ ਰਾਗ ਗਾਇਣ ਵਿੱਚ ਅਤਿ ਕਠਿਨ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਆਪਣਾ ਹੀ ਇੱਕ ਵੱਖਰਾ ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਮਧੁਰ ਸਰੂਪ ਹੈ। ਮ ਧੁ ਮ ਰੁ ਜਾਂ ਧੁ ਨੁ ਧੁ ਮ ਰੁ ਜਾਂ ਧੁ ਨੁ ਸੰ ਰੁੰ ਨ ਸੰ, ਮੰ ਰੁੰ ਸੰ, ਨ ਸੰ ਨ, ਧੁ ਨ, ਸੰ ਨੁ ਧੁ ਮ ਐਸੇ ਸਵਰ-ਸਮੂਹ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਨਾਲ ਰਾਗ ਦੀ ਇੱਕ ਆਪਣੀ ਹੀ ਛਬੀ ਦਿਸ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਸਾਂਤ ਤੇ ਕਰੁਣਾ ਰਸ ਵਾਤਾਵਰਨ ਛਾਇਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਰਾਗ ਨਿਚਣਾਇਕ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਰਾਗ ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ ਦੇ ਭੈਰਵ ਅੰਗ ਦੇ ਔੜਵ ਜਾਤੀ ਵਾਲੇ ਇਸ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਣਿਤ ਕੀਤਾ ਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਹੀ ਸਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ ਦਾ ਇਹੀ ਸਰੂਪ ਇੱਥੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸ਼ਬਦ ਤਰਤੀਬ:-

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਰਾਗ ਤਰਤੀਬ ਵਿੱਚ ਰਾਗ ਗਉੜੀ ਦਾ ਤੀਜਾ ਸਥਾਨ ਹੈ। ਰਾਗ ਗਉੜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ, ਗਉੜੀ ਦਖਣੀ, ਗਉੜੀ ਚੇਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ। ਸ਼ਬਦ ਰਚਨਾ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ। ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ ਮਹਲਾ ੧ ਪੰਨਾ ੧੫੬ ਤੋਂ ੧੫੭ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕ ॥੪॥੧॥੧੮॥ ਤੋਂ ॥੪॥੨॥੧੯॥ ਦੇ ਸ਼ਬਦ, ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ ਮਹਲਾ ੧ ਪੰਨਾ ੨੨੮ ਤੋਂ ੨੨੯ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕ ॥੮॥੧॥੧੭॥ ਤੋਂ ॥੯॥੨॥੧੮॥ ਦੇ ਸ਼ਬਦ, ਕੁਲ ਚਾਰ ਸ਼ਬਦ ਹਨ। ਮਹਲਾ ੩ ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ ਪੰਨਾ ੧੬੨ ਤੋਂ ੧੬੩ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕ ॥੪॥੧॥੧੫॥੩੫॥ ਤੋਂ ॥੪॥੪॥੧੮॥੩੮॥ ਚਾਰ ਸ਼ਬਦ, ਰਾਗ ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ ਮਹਲਾ ੩॥ ਪੰਨਾ ੨੩੩ ਤੋਂ ੨੩੪ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕ ॥੮॥੧॥੧੯॥ ਇਕ ਸ਼ਬਦ, ਕੁਲ ਪੰਜ ਸ਼ਬਦ ਹਨ। ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ ਮਹਲਾ ੪ ਪੰਨਾ ੧੬੫ ਤੋਂ ੧੬੬ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕ ॥੪॥੧॥੧੭॥੪੫॥ ਤੋਂ ੪॥੨॥੮॥੪੬॥ ਦੇ ਸ਼ਬਦ, ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ ਮਹਲਾ ੪ ਪੰਨਾ ੧੬੬ ਤੋਂ ੧੬੮ ਤਕ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕ ॥੪॥੪॥੧੦॥੪੮॥ ਤੋਂ ॥੪॥੮॥੧੪॥੫੨॥ ਪੰਜ ਸ਼ਬਦ, ਕੁਲ ਸੱਤ

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ

ਸ਼ਬਦ ਹਨ। ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ ਮਹਲਾ ੫ ਪੰਨਾ ੨੦੩ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕ ॥੫॥੧॥੧੧੬॥
 ਇਕ ਸ਼ਬਦ, ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ ਰਹੋਏ ਕੇ ਛੰਤ ਕੇ ਘਰਿ ਮ: ੫ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕ ੪॥੧॥
 ੧੧੭॥ ਇਕ ਸ਼ਬਦ, ਕੁਲ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਹਨ। ਭਗਤ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ
 ਕਬੀਰ ਜੀ ਪੰਨਾ ੩੩੨ ਤੋਂ ੩੩੪ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕ ॥੪॥੧॥੪੫॥ ਤੋਂ ॥੪॥੭॥੫੧॥ ਸੱਤ
 ਸ਼ਬਦ ਹਨ। ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ ਗਵਿਦਾਸ ਜੀਉ ਪੰਨਾ ੩੪੫ ਤੋਂ ੩੪੬ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕ
 ॥੪॥੧॥ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਤੇ ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕ ॥੮॥੧॥ ਇਕ ਸ਼ਬਦ, ਕੁਲ
 ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਹਨ।

ਪਰੀਚੈ:-

ਰਾਗੁ - ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ

ਬਾਟ - ਭੇਰਵ

ਸਵਰ - ਰਿਸ਼ਭ ਪੈਵਤ ਕੋਮਲ ਦੋਨੋਂ ਨਿਸ਼ਾਦ ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਸੁੱਧ ਤੇ
 ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ ਕੋਮਲ

ਵਰਜਿਤ ਸਵਰ - ਗੰਧਾਰ ਤੇ ਪੰਚਮ

ਜਾਤੀ - ਔੜਵ-ਔੜਵ

ਵਾਦੀ - ਪੈਵਤ

ਸੰਵਾਦੀ - ਰਿਸ਼ਭ

ਸਮਾਂ - ਸਵੇਰ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਰ

ਆਰੋਹ - ਸ ਰੁ, ਮ ਧੁ, ਨ ਸੰ

ਅਵਰੋਹ - ਸੰ ਨ ਸੰ, ਨ ਧੁ, ਮ ਰੁ ਸ, ਨੁ ਸ ਨੁ, ਸ ਰੁ ਸ।

ਮੁਖ ਅੰਗ - ਸੰ ਰੁੰ ਨ ਸੰ ਨੁ ਧੁ, ਮ ਧੁ ਮ ਰੁ, ਰੁ ਸ ਨੁ ਧੁ ਨੁ ਸ

ਸਵਰ ਵਿਸਥਾਰ:-

1. ਸ, ਸ ਰੁ ਨੁ ਸ, ਨੁ ਧੁ ਨੁ, ਸ ਨੁ ਧੁ, ਮ ਧੁ, ਨੁ ਧੁ, ਨੁ ਸ, ਰੁ ਸ, ਸ ਰੁ, ਮ ਰੁ,
 ਮ ਧੁ ਮ ਰੁ, ਧੁ ਮ ਰੁ, ਸ ਨੁ ਸ, ਨੁ ਧੁ ਨੁ, ਸ ਰੁ ਸ।
2. ਸ ਰੁ ਮ ਰੁ, ਰੁ ਮ ਧੁ ਮ, ਮ ਧੁ ਨੁ ਧੁ, ਸੰ ਨੁ ਧੁ, ਮ ਧੁ ਨ, ਧੁ ਨ ਸੰ, ਸੰ ਰੁੰ - ਨ
 ਸੰ, ਧੁ ਨ ਸੰ, ਨ ਧੁ ਨ, ਸੰ ਨੁ ਧੁ ਨੁ ਧੁ ਮ, ਮ ਧੁ ਮ ਰੁ, ਰੁ ਮ ਰੁ, ਸ ਨੁ ਸ ਰੁ ਸ।
3. ਮ ਧੁ ਮ, ਮ ਧੁ ਨੁ ਧੁ, ਧੁ ਨੁ ਧੁ ਮ, ਧੁ ਨ ਸੰ, ਧੁ ਨ ਸੰ ਰੁੰ - ਸੰ, ਸੰ ਰੁੰ ਰੁੰ ਸੰ,
 ਸੰ ਰੁੰ ਰੁੰ ਮੰ ਰੁੰ, ਸੰ ਰੁੰ ਨ ਸੰ, ਨ ਧੁ ਨ, ਧੁ ਨ ਸੰ, ਸੰ ਰੁੰ ਨ ਸੰ, ਧੁ ਨ ਸੰ ਨੁ ਧੁ,
 ਸੰ ਨੁ ਧੁ ਨੁ ਧੁ, ਮ ਧੁ ਮ ਰੁ, ਧੁ ਨੁ ਧੁ ਮ ਰੁ, ਮ ਰੁ ਰੁ ਸ, ਨੁ ਸ ਰੁ - ਸ।

ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ ਮਹਲਾ ੧॥ (੧੫੬-੫੭)

ਰੈਣਿ ਗਵਾਈ ਸੋਇ ਕੈ ਦਿਵਸੁ ਗਵਾਇਆ ਖਾਇ॥ ਹੀਰੇ ਜੈਸਾ ਜਨਮੁ ਹੈ ਕਉਡੀ ਬਦਲੇ
 ਜਾਇ॥੧॥ ਨਾਮੁ ਨ ਜਾਨਿਆ ਰਾਮ ਕਾ॥ ਮੂੜੇ ਫਿਰਿ ਪਾਛੈ ਪਛੁਤਾਹਿ ਰੇ॥੧॥ਰਹਾਉ॥ ਅਨਤਾ
 ਧਨੁ ਧਰਣੀ ਧਰੇ ਅਨਤ ਨ ਚਾਹਿਆ ਜਾਇ॥ ਅਨਤ ਕਉ ਚਾਹਨ ਜੋ ਗਏ ਸੇ ਆਏ ਅਨਤ
 ਗਵਾਇ॥੨॥ ਆਪਣ ਲੀਆ ਜੇ ਮਿਲੈ ਤਾ ਸਭੁ ਕੋ ਭਾਗਨੁ ਹੋਇ॥ ਕਰਮਾ ਉਪਰਿ ਨਿਬੜੈ ਜੇ
 ਲੋਚੈ ਸਭੁ ਕੋਇ॥੩॥ ਨਾਨਕ ਕਰਣਾ ਜਿਨਿ ਕੀਆ ਸੋਈ ਸਾਰ ਕਰੇਇ॥ ਹੁਕਮੁ ਨ ਜਾਪੀ ਖਸਮ
 ਕਾ ਕਿਸੈ ਵਡਾਈ ਦੇਇ॥੪॥੧॥੧੮॥

ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗਤਿ ਦਰਪਣ ਭਾਗ-ਤੀਜਾ

ਪਦ ਅਰਥ:- ਰੈਣਿ-ਰਾਤ। ਦਿਵਸੁ-ਦਿਨ। ਸੂਕੇ-ਹੇ ਸੂਰਯ। ਅਨਤਾ-ਬੇਅੰਤ। ਧਰਣੀ ਧਰੇ-ਇੱਕਠਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਨਤ-ਅਨੰਤ ਪ੍ਰਭੂ। ਅਨਤ ਕਉ-ਬੇਅੰਤ ਧਨ ਨੂੰ। ਅਨਤ ਗਵਾਇ-ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਯਾਦ ਗਵਾ ਕੇ। ਆਪਣ ਲੀਆ-ਨਿਰੀ ਇਛਾ ਕੀਤਿਆਂ। ਭਾਗਨੁ-ਧਨਾਢ, ਨਾਮ ਖਜ਼ਾਨੇ ਦੇ ਮਾਲਕ। ਕਰਮਾ-ਅਮਲਾਂ। ਲੋਚੈ-ਤਾਂਘ ਕਰੇ। ਕਰਣਾ- ਜਗਤ। ਸਾਰ-ਸੰਭਾਲ। ਨ ਜਾਪੀ-ਸਮਝ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦਾ।

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ ਤੀਨ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾ-16 ਮੱਧ ਲੈਅ

ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
											ਮ	-	ਧੁ	-	ਨੁ
											ਨਾ	ਸ	ਮੁ	ਸ	ਨ
ਧੁ	ਧੁ	ਮ	-	ਧੁ	ਮ	ਰੁ	ਰੁ	ਸ	ਨੁ	ਸ	ਮ	ਧੁ	ਨ	ਸੰ	ਨ
ਜਾ	ਨਿ	ਆ	ਸ	ਰਾ	ਸ	ਸ	ਮ	ਕਾ	ਸ	ਸ	ਮੁ	ਝੇ	ਵਿ	ਸ	ਰਿ
ਸੰ	-	ਨੁ	ਧੁ	ਧੁ	ਨੁ	ਧੁ	ਮ	ਰੁ	-	ਸ					
ਪਾ	ਸ	ਛੈ	ਸ	ਪ	ਛੁ	ਤਾ	ਰਿ	ਰੇ	ਸ	ਸ					
x				2				0				3			

ਅੰਤਰਾ

											ਮ	ਧੁ	ਨ	ਧੁ	ਨ
											ਰੈ	ਸ	ਟਿ	ਸ	ਸ
ਸੰ	ਸੰ	ਸੰ	-	ਧੁ	ਨ	ਸੰ	-	ਰੁੰ	-	ਸੰ	ਸੰ	ਰੁੰ	ਨ	ਸੰ	ਨ
ਗ	ਵਾ	ਈ	ਸ	ਸੋ	ਸ	ਇ	ਸ	ਕੈ	ਸ	ਸ	ਦਿ	ਵ	ਸੁ	ਸ	ਸ
ਸੰ	ਨੁ	ਧੁ	ਮ	ਮ	ਧੁ	ਮ	-	ਰੁ	-	ਸ					
ਗ	ਵਾ	ਇ	ਆ	ਖਾ	ਸ	ਸ	ਸ	ਇ	ਸ	ਸ					
x				2				0				3			

ਤਾਨਾਂ:-

1. ਸੁਰੁ ਮਰੁ ਮਧੁ ਨੁਧੁ ਮਧੁ ਮਮ ਰੁਸੁ ਨੁਸੁ ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਾਨ ਫਿਰ ਮੁਖੜਾ ਲੈਣਾ ਹੈ।
2. ਸੁਰੁ ਮਰੁ ਮਧੁ ਨੁਧੁ ਨਸੰ ਨੁਧੁ ਮਮ ਰੁਸੁ " " "
3. ਸੁਰੁ ਮਧੁ ਨਨ ਧੁਨ ਸੰਸੰ ਨੁਧੁ ਮਰੁ ਸ- " " "
4. ਮਧੁ ਨਸੰ ਨਨ ਧੁਨ ਨਸੰ ਨੁਧੁ ਮਰੁ ਸ- " " "
5. ਸੁਰੁ ਮਰੁ ਸੁਰੁ ਮਧੁ ਮਰੁ ਸੁਰੁ ਮਧੁ ਨੁਧੁ ਮਰੁ ਸੁਰੁ ਮਧੁ ਨਨ ਧੁਨ ਸੰਨੁ ਧੁਮ ਰੁਸੁ
6. ਧੁਨੁ ਧੁਮ ਮਧੁ ਮਮ ਰੁਰੁ ਸਸ ਨਨ ਧੁਨ ਸੰਨੁ ਧੁਮ ਧੁਨੁ ਧੁਮ ਮਧੁ ਮਮ ਰੁਰੁ ਸਸ

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) 12ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਪੰਜ ਮਾਤਰਾਂ ਦੇ ਮੁਖੜੇ ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) ਬੰਦਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਮੁਖੜਾ ਲੈ ਕੇ ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਤੀਜੀ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਇੱਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਮੁਖੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 3) 12ਵੀਂ ਤੋਂ ਤੀਜੀ ਮਾਤਰ ਨੂੰ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਦੋ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 12ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।

ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ ਮਹਲਾ ੩॥ (੧੬੨)

ਸਭੁ ਜਗੁ ਕਾਲੈ ਵਸਿ ਹੈ ਬਾਧਾ ਦੂਜੈ ਭਾਇ॥ ਹਉਮੈ ਕਰਮ ਕਮਾਵਦੇ ਮਨਮੁਖਿ ਮਿਲੈ ਸਜਾਇ॥੧॥ ਮੇਰੇ ਮਨ ਗੁਰ ਚਰਣੀ ਚਿਤੁ ਲਾਇ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ਲੈ ਦਰਗਹ ਲਏ ਛਡਾਇ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥ ਲਖ ਚਉਰਾਸੀਹ ਭਰਮਦੇ ਮਨਹਠਿ ਆਵੈ ਜਾਇ॥ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਨ ਚੀਨਿਓ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਜੋਨੀ ਪਾਇ॥੨॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਆਪੁ ਪਛਾਣਿਆ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਵਸਿਆ ਮਨਿ ਆਇ॥ ਅਨਦਿਨੁ ਭਗਤੀ ਰਤਿਆ ਹਰਿ ਨਾਮੇ ਸੁਖਿ ਸਮਾਇ॥੩॥ ਮਨੁ ਸਬਦਿ ਮਰੈ ਪਰਤੀਤਿ ਹੋਇ ਹਉਮੈ ਤਜੇ ਵਿਕਾਰ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਕਰਮੀ ਪਾਈਅਨਿ ਹਰਿ ਨਾਮਾ ਭਗਤਿ ਭੰਡਾਰ॥੪॥੨॥੧੬॥੩੬॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਕਾਲੈ ਵਸਿ-ਆਤਮਕ ਮੌਤ ਦੇ ਵੱਸ ਵਿਚ। ਬਾਧਾ-ਬੱਝਾ ਹੋਇਆ। ਦੂਜੈ ਭਾਇ-ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ। ਨਿਧਾਨੁ-ਖਜ਼ਾਨਾ। ਚੀਨਿਓ-ਪਛਾਣਿਆ। ਪਰਤੀਤ-ਸ਼ਰਧਾ। ਕਰਮੀ-ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਹੀ।

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ ਤੀਨ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-16 ਮੱਧ ਲੈਅ ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
								ਸ	ਰੁ	ਮ	ਰੁ	ਧੁ	ਮ	ਰੁ	ਸ
								ਮੇ	ਰੇ	ਮ	ਨ	ਗੁ	ਸ	ਰ	ਸ
ਰੁ	ਰੁ	ਸ	-	ਨੁ	ਧੁ	ਨੁ	ਸ	ਧੁ	ਨ	ਸੰ	ਨੁ	ਧੁ	-	ਮ	-
ਚ	ਰ	ਣੀ	ਸ	ਚਿ	ਤੁ	ਲਾ	ਇ	ਗੁ	ਰ	ਮੁ	ਖਿ	ਨਾ	ਸ	ਮੁ	ਸ
ਮ	ਮ	ਧੁ	ਮ	ਧੁ	ਨੁ	ਧੁ	ਮ	ਧੁ	ਨ	ਸੰ	ਨ	ਸੰ	-	ਨੁ	ਧੁ
ਨਿ	ਧਾ	ਸ	ਨੁ	ਲੈ	ਸ	ਸ	ਸ	ਦ	ਰ	ਗ	ਹ	ਲ	ਸ	ਏ	ਸ
ਮ	ਧੁ	ਮ	-	ਰੁ	-	ਸ	-								
ਛ	ਸ	ਭਾ	ਸ	ਇ	ਸ	ਸ	ਸ								
x				2				0				3			

ਅੰਤਰਾ

	ਮ	ਧੁ	ਨੁ	ਧੁ	ਮ	-	ਧੁ	ਨ	
	ਸ	ਭ	ਜ	ਗੁ	ਕਾ	s	ਲੈ	s	
ਸ -	ਨ	ਧੁ	ਨ	-	ਸ	-	ਸ	-	
ਵ s	ਸਿ s	ਹੈ s	s s	ਸ	ਬਾ s	ਧਾ s	ਦੂ s	ਜੈ s	
ਧੁ ਨੁ	ਧੁ ਮ	ਰੁ ਸ	ਨੁ ਸ						
ਭਾ s	s s	ਇ s	s s						
x		2		0			3		

ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ ਰਹੋਏ ਕੇ ਛੰਤ ਕੇ ਘਰਿ ਮਃ ੫ ੧੯ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

(੨੦੩)

ਹੈ ਕੋਈ ਰਾਮ ਪਿਆਰੇ ਗਾਵੈ॥ ਸਰਬ ਕਲਿਆਣ ਸੂਖ ਸਚੁ ਪਾਵੈ॥ਰਹਾਉ॥ ਬਨੁ ਬਨੁ ਖੋਜਤ ਫਿਰਤ ਬੈਰਾਗੀ॥ ਬਿਰਲੇ ਕਾਹੂ ਏਕ ਲਿਵ ਲਾਗੀ॥ ਜਿਨਿ ਹਰਿ ਪਾਇਆ ਸੇ ਵਡਭਾਗੀ॥੧॥ ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਸਨਕਾਦਿਕ ਚਾਰੈ॥ ਜੋਗੀ ਜਤੀ ਸਿਧ ਹਰਿ ਆਰੈ॥ ਜਿਸਹਿ ਪਰਾਪਤਿ ਸੇ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਰੈ॥੨॥ ਤਾ ਕੀ ਸਰਣਿ ਜਿਨ ਬਿਸਰਤ ਨਾਹੀ॥ ਵਡਭਾਗੀ ਹਰਿ ਸੰਤ ਮਿਲਾਹੀ॥ ਜਨਮ ਮਰਣ ਤਿਹ ਮੂਲੇ ਨਾਹੀ॥੩॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਮਿਲੁ ਪ੍ਰੀਤਮ ਪਿਆਰੇ॥ ਬਿਨਉ ਸੁਨਹੁ ਪ੍ਰਭ ਉਚ ਅਪਾਰੇ॥ ਨਾਨਕੁ ਮਾਂਗਤੁ ਨਾਮੁ ਅਧਾਰੇ ॥੪॥੧॥੧੧੭॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਸਰਬ-ਸਾਰੇ। ਕਲਿਆਣ-ਸੂਖ। ਸਚੁ-ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ। ਬਨੁ ਬਨੁ-ਹਰੇਕ ਜੰਗਲ। ਬੈਰਾਗੀ-ਵਿਰੱਕਤ। ਏਕ ਲਿਵ-ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਲਗਨ। ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ-ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦੇਵਤੇ। ਸਨਕਾਦਿਕ-ਸਨਕ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਭਰਾ ਸਨੰਦਨ ਸਨਾਤਨ ਤੇ ਸਨਤ ਕੁਮਾਰ। ਆਰੈ-ਤਾਂਘ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਗਾਰੈ-ਗਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੂਲੇ-ਬਿਲਕੁਲ। ਅਧਾਰੇ-ਆਸਰਾ।

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ ਏਕ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-12 ਮੱਧ ਲੈਅ

ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਮ	ਧੁਨੁ	ਧੁ	ਮ	ਧੁ	ਮ	ਰੁ	ਰੁ	ਸ	ਨੁ	ਸ	ਸ
ਰੈ	ਕੋs	ਈ	ਰਾ	s	ਮ	ਪਿ	ਆ	ਰੋ	ਗਾ	s	ਵੈ
ਮ	ਧੁ	ਨ	ਧੁਧੁ	ਨ	ਸੰ	ਨੁ	ਧੁ	ਮ	ਧੁਮ	ਰੁ	ਸ
ਸ	ਰ	ਬ	ਕਲਿ	ਆ	ਣ	ਸੂ	ਖ	ਸ	ਚੁs	ਪਾ	ਵੈ
x		0		2		0		3		4	

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ

ਅੰਤਰਾ

ਮ	ਧ	ਮ	ਧ	ਨ	ਨ	ਸੰ	ਸੰ	ਨ	ਧ	ਨ	ਸੰ
ਬਨੁ	ਬ	ਨੁ	ਖੇ	ਜ	ਤ	ਫਿ	ਰ	ਤ	ਬੈ	ਰਾ	ਗੀ
ਧੁ	ਧੁ	ਨ	ਸੰ	ਨ	ਸੰ	ਰੁੰ	-	ਰੁੰ	ਨੁਨੁ	ਸੰ	ਸੰ
ਬਿ	ਰ	ਲੇ	ਕਾ	s	ਰੂ	ਏ	s	ਕ	ਲਿਵ	ਲਾ	ਗੀ
ਨੁਨੁ	ਧੁ	ਨ	ਸੰ	ਸੰ	ਨੁ	ਧੁ	ਮ	ਰੁ	ਸ	ਨੁ	ਸ
ਜਿਨਿ	ਹ	ਰਿ	ਪਾ	ਇ	ਆ	ਸੇ	ਵ	ਭ	ਭਾ	s	ਗੀ
x		0		2		0		3		4	

ਤਾਨਾ:-

1. ਸਰੁ ਮਧੁ ਮਰੁ ਮਧੁ ਨਸੰ ਨਨੁ ਧੁਨੁ ਸਰੁੰ ਨਸੰ ਧੁਨੁ ਧੁਮ ਰੁਸ
2. ਧੁਨੁ ਸਰੁੰ ਨਸੰ ਨੁਧੁ ਮਧੁ ਨਸੰ ਧੁਨੁ ਧੁਮ ਮਧੁ ਮਮ ਰੁਰੁ ਸਸ
3. ਮਧੁ ਨੁਧੁ ਮਮ ਰੁਸ ਨਨੁ ਧੁਨੁ ਸੰਨੁ ਧੁਮ ਮਧੁ ਨੁਧੁ ਮਮ ਰੁਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

1. ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਛੇਵੀਂ ਮਾਤਰ ਬੰਦਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ ਚੌਥੀ ਤੋਂ 6ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਦੋ ਵਾਰ ਹੋਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
2. ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਤੀਜੀ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
3. 7ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 7ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।

ਗਉੜੀ॥

(੩੩੩)

ਪਾਪੁ ਪੁੰਨੁ ਦੁਇ ਬੈਲ ਬਿਸਾਹੇ ਪਵਨੁ ਪੂਜੀ ਪਰਗਾਸਿਓ॥ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਗੁਣਿ ਭਰੀ ਘਟ ਭੀਤਰਿ
ਇਨ ਬਿਧਿ ਟਾਂਡ ਬਿਸਾਹਿਓ॥੧॥ ਐਸਾ ਨਾਇਕੁ ਰਾਮੁ ਹਮਾਰਾ ॥ ਸਗਲ ਸੰਸਾਰੁ ਕੀਓ
ਬਨਜਾਰਾ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥ ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਦੁਇ ਭਏ ਜਗਾਤੀ ਮਨ ਤਰੰਗ ਬਟਵਾਰਾ॥ ਪੰਚ ਤਤੁ ਮਿਲਿ
ਦਾਨੁ ਨਿਬੇਰਹਿ ਟਾਂਡਾ ਉਤਰਿਓ ਪਾਰਾ॥੨॥ ਕਹਤ ਕਬੀਰੁ ਸੁਨਹੁ ਰੇ ਸੰਤਹੁ ਅਬ ਐਸੀ ਬਨਿ
ਆਈ॥ ਘਾਟੀ ਚਢਤ ਬੈਲੁ ਇਕੁ ਥਾਕਾ ਚਲੇ ਗੋਨਿ ਛਿਟਕਾਈ॥੩॥੫॥੪੯॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਬੈਲ-ਬਲਦ। ਬਿਸਾਹੇ-ਖਰੀਦੇ ਹਨ। ਪਵਨੁ-ਸੁਆਸ। ਪੂਜੀ-ਰਾਜ। ਪਰਗਾਸਿਓ-ਪਰਗਟ ਹੋਇਆ ਹੈ,
ਜੰਮਿਆ ਹੈ। ਗੁਣਿ-ਛੱਟ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਸੌਦਾ ਪਾਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਘਟ ਭੀਤਰ-ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ। ਇਨ ਬਿਧਿ- ਇਸ
ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ। ਟਾਂਡ-ਮਾਲ, ਸੌਦਾ। ਬਿਸਾਹਿਓ-ਖੀਦਿਆ ਹੈ। ਜਗਾਤੀ-ਮਸੂਲੀਏ। ਬਟਵਾਰਾ-ਲੁਟੇਰੇ।
ਨਿਬੇਰਹਿ-ਮੁਕਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਬੈਲੁ ਇਕੁ- ਪਾਪ-ਰੂਪ ਬੈਲ। ਚਲੇ-ਤੁਰ ਪਿਆ। ਗੋਨਿ-(ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ) ਛੱਟ। ਛਿਟਕਾਈ-
ਸੁੱਟ ਕੇ।

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ ਫਰੋਦਸਤ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-14 ਮੱਧ ਲੈਅ
ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
ਮ	ਧੁ	ਨ	ਸੰ	ਸੰ	ਨੁ	ਧੁ	ਮ	ਮ	ਧੁ	ਮ	ਰੁ	ਰੁ	ਸ
ਐ	s	ਸਾ	s	ਨਾ	s	ਇ	ਕੁ	ਰਾ	s	ਮੁ	ਹ	ਮਾ	ਰਾ
ਨੁ	ਧੁ	ਨੁ	ਸ	ਰੁ	ਰੁ	ਮ	-	ਧੁ	-	ਮ	ਰੁਰੁ	ਰੁ	ਸ
ਸ	ਗ	ਲ	s	ਸੰ	ਸਾ	ਰੁ	s	ਕੀ	s	ਓ	ਬਨ	ਜਾ	ਰਾ
x		0		2		3		4			5		

ਅੰਤਰਾ

ਸੰ	-	ਨੁ	ਧੁ	ਨ	ਨ	ਧੁ	ਨ	ਸੰ	ਨ	ਸੰ	ਰੁੰ	ਰੁੰ	ਸੰ
ਪਾ	s	ਪੁ	s	ਪੁੰ	ਨੁ	ਦੁ	ਇ	ਫੈ	s	ਲ	ਬਿ	ਸਾ	ਹੇ
ਸੰ	ਰੁੰ	ਮੰ	ਰੁੰ	ਸੰ	ਨੁ	ਧੁ	ਮ	ਧੁਧੁ	ਮ	ਮ	ਰੁ	-	ਸ
ਪ	ਵ	ਨੁ	s	ਪੁ	s	ਜੀ	s	ਪਰ	ਗਾ	ਸਿ	ਓ	s	s
x		0		2		3		4			5		

ਤਾਨਾਂ:-

1. ਸਰੁ ਮਰੁ ਮਧੁ ਮਮ ਧੁਨੁ ਧੁਮ ਧੁਨੁ ਸੰਰੁ ਸੰਸੰ ਨੁਧੁ ਮਧੁ ਮਮ ਰੁਰੁ ਸਸ
2. ਸਰੁ ਮਮ ਰੁਸ ਮਧੁ ਨੁਧੁ ਮਮ ਧੁਨੁ ਸੰਰੁ ਸੰਸੰ ਨਨੁ ਸੰਨੁ ਧੁਮ ਰੁਰੁ ਸਸ
3. ਧੁਨੁ ਸੰਰੁ ਸੰਸੰ ਨਸੰ ਨਨੁ ਧੁਨੁ ਸੰਨੁ ਧੁਮ ਧੁਨੁ ਧੁਮ ਮਧੁ ਮਮ ਰੁਰੁ ਸਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

1. ਸੱਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
2. ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ 2 ਮਾਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 5ਵੀਂ ਤੋਂ 8ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਤੀਜੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
3. ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ 8ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਬੰਦਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਲੈ ਕੇ 2 ਮਾਤਰਾਂ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ 9ਵੀਂ ਤੋਂ 14ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ 6 ਮਾਤਰਾਂ ਤੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 11ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਆਰੰਭ ਕਰਕੇ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਮ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥ ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀਉ॥ (੩੪੫-੪੬)

ਘਟ ਅਵਘਟ ਡੂਗਰ ਘਣਾ ਇਕੁ ਨਿਰਗੁਣੁ ਬੈਲੁ ਹਮਾਰ॥ ਰਮਈਏ ਸਿਉ ਇਕ ਬੇਨਤੀ ਮੇਰੀ
ਪੂੰਜੀ ਰਾਖੁ ਮੁਰਾਰਿ॥੧॥ ਕੋ ਬਨਜਾਰੋ ਰਾਮ ਕੋ ਮੇਰਾ ਟਾਂਡਾ ਲਾਦਿਆ ਜਾਇ ਰੇ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਹਉ ਬਨਜਾਰੋ ਰਾਮ ਕੋ ਸਹਜ ਕਰਉ ਬਾਪਾਰੁ॥ ਮੈ ਰਾਮ ਨਾਮ ਧਨੁ ਲਾਦਿਆ ਬਿਖੁ ਲਾਦੀ
ਸੰਸਾਰਿ॥੨॥ ਉਰਵਾਰ ਪਾਰ ਕੇ ਦਾਨੀਆ ਲਿਖਿ ਲੇਹੁ ਆਲ ਪਤਾਲੁ॥ ਮੋਹਿ ਜਮ ਡੰਡੁ ਨ
ਲਾਗਈ ਤਜੀਲੇ ਸਰਬ ਜੰਜਾਲ॥੩॥ ਜੈਸਾ ਰੰਗੁ ਕਸੁੰਭ ਕਾ ਤੈਸਾ ਇਹੁ ਸੰਸਾਰੁ॥ ਮੇਰੇ ਰਮਈਏ
ਰੰਗੁ ਮਜੀਠ ਕਾ ਕਹੁ ਰਵਿਦਾਸ ਚਮਾਰ॥੪॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਘਟ ਅਵਘਟ-ਅੱਖੇ ਰਸਤੇ। ਡੂਗਰ-ਪਹਾੜੀ, ਪਹਾੜ ਦਾ। ਘਣਾ-ਬਹੁਤਾ। ਨਿਰਗੁਣ-ਗੁਣਹੀਨ, ਮਾੜਾ
ਜਿਹਾ। ਹਮਾਰ-ਅਸਾਡਾ, ਮੇਰਾ। ਰਮਈਏ-ਸੋਹਣਾ ਰਾਮ। ਮੁਰਾਰਿ-ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਕੋ-ਕੋਈ। ਬਨਜਾਰੋ-ਵਣਜ ਕਰਨ ਵਾਲਾ,
ਵਪਾਰੀ। ਟਾਂਡਾ-ਬੱਲਦਾਂ ਜਾਂ ਰੇੜ੍ਹਿਆਂ ਦਾ ਸਮੂਹ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਵਪਾਰ- ਸੌਦਾਗਰੀ ਦਾ ਮਾਲ ਲੱਦਿਆ ਹੋਇਆ
ਹੋਵੇ, ਕਾਫਲਾ। ਸਹਜ ਬਾਪਾਰੁ-ਸਹਜ ਦਾ ਵਪਾਰ। ਬਿਖੁ-ਜ਼ਹਿਰ। ਸੰਸਾਰਿ-ਸੰਸਾਰ ਨੇ। ਦਾਨੀਆ-ਜਾਨਣ ਵਾਲਿਓ।
ਆਲ ਪਤਾਲੁ-ਮਨ ਮਰਜ਼ੀ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ। ਡੰਡੁ-ਡੰਨ। ਤਜੀਲੇ-ਛੱਡ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਰਮਈਏ ਰੰਗੁ-ਸੋਹਣੇ ਰਾਮ ਦਾ ਰੰਗ।
ਮਜੀਠ ਕਾ-ਮਜੀਠ ਦਾ ਰੰਗ, ਪੱਕਾ ਰੰਗ।

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ ਮੱਤ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-9 ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ

ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9
ਮ	ਧੁ	ਧੁਨੁ	ਧੁ	ਮ	ਧੁਮ	ਰੁ	ਸ	ਨੁਸ
ਕੋ	ਸ	ਬਨ	ਜਾ	ਰੋ	ਰਾਸ	ਮ	ਕੋ	ਸਸ
ਧੁਨੁ	ਸੰ	ਨਨੁ	ਧੁਨੁ	ਸੰ	ਨੁਧੁ	ਮ	ਰੁਸ	ਨੁਸ
ਮੇਸ	ਰਾ	ਟਾਂਡਾ	ਲਾਦਿ	ਆ	ਜਾ	ਇ	ਰੇਸ	ਸਸ
x		2			3			

ਅੰਤਰਾ

ਮ	ਮਧੁ	ਮਮ	ਧੁ	ਨ	ਸੰ	ਸੰਸੰ	ਰੁੰ	ਸੰ
ਘ	ਟਸ	ਅਵ	ਘ	ਟ	ਭੂ	ਗਰ	ਘ	ਣਾ
ਸੰਚੁੰ	ਮੰ	ਰੁੰਚੁੰ	ਸੰ	ਨੁਧੁ	ਮਧੁ	ਮ	ਰੁਸ	ਨੁਸ
ਇਸ	ਕੁ	ਨਿਰ	ਗੁ	ਵੁਸ	ਬੈਸ	ਲੁ	ਹਮਾ	ਰਸ
x		2			3			

ਤਾਨਾਂ :-

1. ਸਰੁਮਮ ਰੁਮਧੁਧੁ ਮਧੁਮਮ ਰੁਸਨੁਸ ਮਧੁਨੁਧੁ ਨਨੁਸੰਸੰ ਸੰਚੁੰਸੰਸੰ ਨੁਨੁਧੁਮ ਰੁਸਨੁਸ

2. ਮਧੁਨਧੁ ਮਧੁਮਮ ਰੁਸਨੁਸ ਧੁਨਸੰਰੁ ਸੰਸੰਨਸੰ ਨਸੰਨੁਧੁ ਨੁਨੁਧੁਮ ਧੁਧੁਮਰੁ ਮਮਰੁਸ
 3. ਸਰੁਸਰੁ ਨੁਸਰੁਮ ਰੁਮਰੁਸ ਮਧੁਮਧੁ ਮਮਧੁਨ ਸੰਸੰਰੁਸੰ ਨਸੰਨਸੰ ਨੁਧੁਮਧੁ ਮਮਰੁਸ
 ਤਿਹਾਈਆਂ:-

1. ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਮ ਧੁਧੁ ਮਮ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਵਰਾਂ ਤੇ 'ਕੇ ਬਨ ਜਾਰੇ' ਤਿੰਨ ਮਾਤਰਾਂ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
2. ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੇ 'ਕੇ' ਫਿਰ ਧੁਨੁ ਧੁਮ ਤੇ 'ਬਨ ਜਾਰੇ' 2 ਮਾਤਰਾਂ ਵਿਚ ਫਿਰ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ 'ਬਨ ਜਾਰੇ' ਫਿਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
3. 6ਵੀਂ ਤੋਂ 9ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਚਾਰ ਮਾਤਰਾਂ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 7ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਮ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ ਮਹਲਾ ੪॥ (੧੬੫)

ਸਾਹੁ ਹਮਾਰਾ ਤੂੰ ਧਣੀ ਜੈਸੀ ਤੂੰ ਰਾਸਿ ਦੇਹਿ ਤੈਸੀ ਹਮ ਲੇਹਿ॥ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਵਣਜਹ ਰੰਗ ਸਿਉ ਜੇ ਆਪਿ ਦਇਆਲੁ ਹੋਇ ਦੇਹਿ॥੧॥ ਹਮ ਵਣਜਾਰੇ ਰਾਮ ਕੇ॥ ਹਰਿ ਵਣਜੁ ਕਰਾਵੈ ਦੇ ਰਾਸਿ ਰੇ॥੧॥ਰਹਾਉ॥ ਲਾਹਾ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਧਨੁ ਖਟਿਆ ਹਰਿ ਸਚੇ ਸਾਹ ਮਨਿ ਭਾਇਆ॥ ਹਰਿ ਜਪਿ ਹਰਿ ਵਖਰੁ ਲਦਿਆ ਜਮੁ ਜਾਗਾਤੀ ਨੇੜਿ ਨ ਆਇਆ॥੨॥ ਹੋਰੁ ਵਣਜੁ ਕਰਹਿ ਵਾਪਾਰੀਏ ਅਨੰਤ ਤਰੰਗੀ ਦੁਖੁ ਮਾਇਆ ॥ ਓਇ ਜੇਹੈ ਵਣਜਿ ਹਰਿ ਲਾਇਆ ਫਲੁ ਤੇਹਾ ਤਿਨ ਪਾਇਆ॥੩॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਵਣਜੁ ਸੋ ਜਨੁ ਕਰੇ ਜਿਸੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਹੋਇ ਪ੍ਰਭੁ ਦੇਈ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਸਾਹੁ ਹਰਿ ਸੇਵਿਆ ਫਿਰਿ ਲੇਖਾ ਮੂਲਿ ਨ ਲੇਈ॥੪॥੧॥੨॥੪੫॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਧਣੀ-ਮਾਲਕ। ਰਾਸਿ-ਸਰਮਾਇਆ। ਵਣਜਹ-ਵਣਜ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਰੰਗ ਸਿਉ-ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ। ਵਣਜਾਰੇ-ਵਪਾਰੀ। ਲਾਹਾ-ਲਾਭ, ਨਫਾ। ਭਾਇਆ-ਪਿਆਰਾ ਲਗਾ। ਜਮੁ ਜਾਗਾਤੀ-ਜਮ-ਮਸ਼ੂਲੀਆ। ਅਨੰਤ ਤਰੰਗੀ-ਅਨੇਕਾਂ ਲਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਫਸ ਕੇ। ਦੇਈ-ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ ਝਪ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-10 ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਧੁਨ	ਸੰ	ਨੁਨੁ	ਧੁ	ਮ	ਮਧੁ	ਮ	ਰੁ	-	ਸ
ਹੜ	ਮ	ਵਣ	ਜਾ	ਰੇ	ਰਾੜ	ਮ	ਕੇ	ੜ	ੜ
ਸ	ਨੁ	ਧੁਨੁ	ਸਸ	ਰੁਰੁ	ਮ	ਧੁ	ਮ	ਰੁ	ਸ
ਹ	ਰਿ	ਵਣ	ਜੁਕ	ਰਾਵੈ	ਦੇ	ੜ	ਰਾ	ਸਿ	ਰੇ
x		2			0		3		

ਅੰਤਰਾ

ਮ	ਮੁ	ਮ	ਧੁ	ਧੁ	ਨ	ਧੁ	ਸੰ	ਨ	ਸੰ
ਸਾ	ਹੁ	ਹ	ਮਾ	ਰਾ	ਤੂੰ	ਸ	ਧ	ਣੀ	ਸ
ਧੁ	ਨ	ਸੰ	ਰੁੰ	ਸੰ	ਰੁੰ	ਰੁੰ	ਸੰ	ਧੁ	ਧੁ
ਜੈ	ਸੀ	ਤੂੰ	ਰਾਸਿ	ਦੇਹਿ	ਤੈ	ਸੀ	ਹਮ	ਲੇ	ਹਿ
ਮਮ	ਧੁ	ਮ	ਧੁ	ਧੁ	ਨ	ਧੁ	ਸੰ	ਨ	ਸੰ
ਹਰਿ	ਨਾ	ਮੁ	ਵਣੈ	ਜਹ	ਰੰ	ਗ	ਸਿ	ਉ	ਸ
ਸੰ	ਨ	ਸੰ	ਧੁ	ਮ	ਮੁ	ਮ	ਰ	ਰੁ	ਨੁ
ਜੈ	ਆਪਿ	ਦਇ	ਆ	ਲੁ	ਹੈ	ਇ	ਦੇ	ਚਿ	ਸ
x		2			0		3		

ਤਾਨਾਂ:-

1. ਸਰੁਸਸ ਮਧਮਮ ਧੁਨੁਧਮ ਰੁਰੁਸਸ ਮਧਮਮ ਧੁਨੁਧਮ ਧੁਨਸੰਸ ਨਸੰਨੁਧ
ਮਧਮਮ ਰੁਰੁਸਸ
2. ਧੁਨਸੰਧੁ ਨਸੰਧੁਨ ਸੰਰੁੰਸੰਸ ਨੁਧਮਧੁ ਨੁਮਧੁਨ ਮਧੁਨੁਨ ਧੁਨੁਧਮ ਸੰਨੁਧੁਨ
ਧੁਮਰੁਰੁ ਸਰੁਨੁਸ
3. ਸਰੁਮਧੁ ਮਮਰੁਸ ਮਧੁਨੁਨੁ ਧੁਨੁਧਮ ਨਨਧੁਨ ਸੰਸੰਨੁਧੁ ਧੁਨਸੰਨੁ ਧੁਨੁਧਮ
ਮਧਮਮ ਰੁਸਨੁਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

1. ਪਹਿਲੀਆਂ ਦੇ ਮਾਤਰਾਂ ਨੂੰ ਦੁਗੁਨ ਵਿਚ ਇਕ ਮਾਤਰ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਦੂਜੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤੀਜੀ ਤੋਂ ਪੰਜਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
2. ਬੰਦਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਪੰਜਵੀਂ ਮਾਤਰ ਬਰਾਬਰ ਗਾ ਕੇ ਫਿਰ 6ਵੀਂ-7ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਦੁਗੁਨ ਵਿਚ ਇਕ ਮਾਤਰ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ 'ਰਮ' ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਤੇ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ 'ਰਮ' ਲੈ ਕੇ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ 'ਰਮ' ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
3. 6ਵੀਂ ਤੋਂ 10ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ 6ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।

(ਬਿਤੀ ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫॥)

(੨੯੬)

ਸਲੋਕ॥ ਕਰਉ ਬੰਦਨਾ ਅਨਿਕ ਵਾਰ ਸਰਨਿ ਪਰਉ ਹਰਿ ਰਾਇ॥ ਭ੍ਰਮੁ ਕਟੀਐ ਨਾਨਕ
ਸਾਧਸੰਗਿ ਦੁਤੀਆ ਭਾਉ ਮਿਟਾਇ॥੨॥

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ ਏਕ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-12 ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ
ਅਸਥਾਈ

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

ਰੁ-	ਸਸ	ਸਨੁਪੁਨੁ	ਸ-	ਰੁ-ਸਰੁ	ਮਧੁਮ-	ਧੁ-ਨਸੰ	ਨਧੁਮ-	ਧਮਰੁ-	ਸਸਨੁਸ			ਸਰੁਮਰੁ	ਧੁਮਰੁਸ
ਅਸ	ਨਿਕ	ਵਾਸਸ	ਰਸ	ਸਸਰਸ	ਨਿਸਸ	ਪਸਸ	ਰਉਸ	ਹਸਰਿਸ	ਰਾਸਇਸ			ਕਸਰਉ	ਬੰਦਨਾ
X		0		2		0		3				4	

ਅੰਤਰਾ

ਸੰ-	ਨਧੁਨਸੰ	ਸੰਰੁੰ	ਰੁੰਮਰੁੰ	ਸੰਨੁਧੁ-	ਨਸੰ	ਧੁਨੁਧੁਮ	ਮਧੁਮ-	ਰੁਰੁ	ਸ-ਨੁਸ			ਮਧੁਮ-	ਧੁਧੁਨ-
ਨਾਸ	ਨਸਕਸ	ਸਾਧ	ਸੰਸਰਿਗ	ਦੁਸਤੀਸ	ਆਸ	ਭਾਸਸ	ਉਸਸ	ਮਿਟਾ	ਇਸਸ			ਕਮੁਸ	ਕਟੀਐਸ
X		0		2		0		3				4	

ਅਲਾਪ:-

1. ਸ-ਰੁਸ ਨੁਧੁਨੁ- ਸ-ਨੁਸ ਸਰੁਮ- ਧੁਮ ਧੁਨੁਧੁ- ਮ- ਰੁਸ
2. ਸਰੁਮ- ਧੁਮ ਧੁਨੁਧੁ- ਨਸੰ ਸੰਰੁੰ- ਧੁਨੁਧੁ- ਮਰੁ ਸ-ਨੁਸ

ਤਾਨਾਂ:-

1. ਸਰੁਸਰੁਮਧੁਮ ਰੁਰੁਸਸਮਧੁਮਧੁ ਧੁਨੁਧੁਮਧੁਮਮ ਧੁਨੁਧੁਨਸੰਰੁੰਨਸੰ
ਧੁਨੁਧੁਮਧੁਮਧੁ ਧੁਨੁਧੁਮਰੁਰੁਸਸ
2. ਮਧੁਮਧੁਮਧੁਮਮ ਰੁਰੁਸਸਧੁਨੁਧੁਨੁ ਧੁਨੁਧੁਮਨਸੰਨਸੰ ਨਸੰਰੁੰਧੁਨੁਧੁਨੁ
ਧੁਨੁਧੁਮਧੁਮਧੁ ਮਧੁਮਮਰੁਰੁਸਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

1. 11ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 9ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
2. 11ਵੀਂ-12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 10ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਦੁਗੁਨ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।

ਸਲੋਕ ਮ: ਪ॥ (ਗਉੜੀ ਕੀ ਵਾਰ ਮਹਲਾ ਪ॥੩੨੦)

ਨਾਨਕ ਆਏ ਸੇ ਪਰਵਾਣੁ ਹੈ ਜਿਨ ਹਰਿ ਵੁਠਾ ਚਿਤਿ॥ ਗਾਲੀ ਆਲ ਪਲਾਲੀਆ ਕੰਮਿ
ਨ ਆਵਹਿ ਮਿਤ॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਵੁਠਾ-ਵਸਿਆ ਹੈ। ਗਾਲੀ ਆਲ ਪਲਾਲੀਆ-ਫੋਕੀਆਂ ਗੱਲਾਂ।

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ ਚਾਰ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-12 ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਨ	ਸੰ	ਸੰ	ਨੁ	ਧੁ	ਮ	ਧੁਧੁ	ਨੁ	ਧੁ	ਮ	ਰੁ	ਸ
ਨਾ	ਨ	ਕ	ਆ	ਏ	ਸੇ	ਪਰ	ਵਾ	ਣੁ	ਹੈ	ਸ	ਸ
ਧੁ	ਨੁ	ਸ	ਰੁ	ਮ	ਰੁ	ਧੁ	ਮ	-	ਰੁ	-	ਸ
ਜਿ	ਸ	ਨ	ਹ	ਸ	ਰਿ	ਵੁ	ਠਾ	ਸ	ਚਿ	ਸ	ਤਿ
x		0		2		0		3		4	

ਅੰਤਰਾ

ਮ	ਧੁ	ਮ	ਧੁ	-	ਨ	ਸੰ	ਨਸੰ	ਨ	ਧੁ	ਨ	ਸੰ
ਗਾ	ਸ	ਲੀ	ਆ	ਸ	ਲ	ਪ	ਲਾਸ	ਲੀ	ਆ	ਸ	ਸ
ਸੰ	ਰੁੰ	ਮੰ	ਰੁੰ	-	ਸੰ	ਨੁ	ਧੁ	ਮ	ਰੁ	ਨੁ	ਸ
ਕੰ	ਸ	ਮਿ	ਨ	ਸ	ਸ	ਆ	ਵ	ਹਿ	ਮਿ	ਸ	ਤ
x		0		2		0		3		4	

SIKHBOOKCLUB.COM

ਲੈਅਕਾਰੀਆਂ:-

ਇਕਗੁਨ-ਦੁਗੁਨ-ਅਸਥਾਈ ਦੇ ਦੋਨੋਂ ਚੱਕਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ ਪਹਿਲੇ ਚੱਕਰ ਦੀ ਦੁਗੁਨ 6 ਮਾਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਫਿਰ 7ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਦੋ ਵਾਰ ਦੁਗੁਨ ਵਿਚ 6 ਮਾਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।

ਦੁਗੁਨ-ਚੌਗੁਨ- ਪਹਿਲੇ ਚੱਕਰ ਦੀ ਦੁਗੁਨ 6 ਮਾਤਰਾਂ ਵਿਚ ਫਿਰ ਇਸ ਚੱਕਰ ਦੀ ਚੌਗੁਨ ਤਿੰਨ ਮਾਤਰਾਂ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 7ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਦੋ ਵਾਰ ਚੌਗੁਨ ਤਿੰਨ ਮਾਤਰਾਂ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।

ਤਿਗੁਨ- ਅਸਥਾਈ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਚੱਕਰ ਦੀ ਦੋ ਵਾਰ ਤਿਗੁਨ ਅਠ ਮਾਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 7ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਦੋ ਵਾਰ ਤਿਗੁਨ ਵਿੱਚ 4 ਮਾਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਪਹਿਲੀ ਲੈਅ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।

ਤਿਗੁਨ-ਛੇਗੁਨ-ਪੂਰੀ ਅਸਥਾਈ ਨੂੰ ਤਿਗੁਨ 8 ਮਾਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ ਪਹਿਲੀ ਲਾਈਨ ਨੂੰ ਛੇਗੁਨ 2 ਮਾਤਰਾਂ ਵਿਚ ਤੇ ਫਿਰ 7ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਦੋ ਵਾਰ ਛੇਗੁਨ ਵਿਚ 2 ਮਾਤਰਾਂ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਪਹਿਲੀ ਲੈਅ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।

ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ ਮਹਲਾ ੧॥ (੧੫੭)

ਹਰਣੀ ਹੋਵਾ ਬਨਿ ਬਸਾ ਕੰਦ ਮੂਲ ਚੁਣਿ ਖਾਉ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਮੇਰਾ ਸਹੁ ਮਿਲੈ ਵਾਰਿ ਵਾਰਿ
ਹਉ ਜਾਉ ਜੀਉ॥੧॥ ਮੈ ਬਨਜਾਰਨਿ ਰਾਮ ਕੀ॥ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਵਖਰੁ ਵਾਪਾਰੁ ਜੀ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥
ਕੋਕਿਲ ਹੋਵਾ ਅੰਬਿ ਬਸਾ ਸਹਜਿ ਸਬਦ ਬੀਚਾਰੁ॥ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ ਮੇਰਾ ਸਹੁ ਮਿਲੈ ਦਰਸਨਿ
ਰੂਪਿ ਅਪਾਰੁ॥੨॥ ਮਛਲੀ ਹੋਵਾ ਜਲਿ ਬਸਾ ਜੀਅ ਜੰਤ ਸਭਿ ਸਾਰਿ॥ ਉਰਵਾਰਿ ਪਾਰਿ ਮੇਰਾ
ਸਹੁ ਵਸੈ ਹਉ ਮਿਲਉਗੀ ਬਾਹ ਪਸਾਰਿ॥੩॥ ਨਾਗਨਿ ਹੋਵਾ ਧਰ ਵਸਾ ਸਬਦੁ ਵਸੈ ਭਉ
ਜਾਇ॥ ਨਾਨਕ ਸਦਾ ਸੋਹਾਗਣੀ ਜਿਨ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਇ॥੪॥੨॥੧੯॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਬਨਿ-ਜੰਗਲ। ਬਸਾ-ਮੈਂ ਵਸਾਂ। ਕੰਦ ਮੂਲ-ਘਾਹ-ਬੂਟ। ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ-ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ।
ਬਨਜਾਰਨਿ-ਵਣਜ ਕਰਨ ਵਾਲੀ। ਵਖਰੁ-ਸੌਂਦਾ। ਕੋਕਿਲ-ਕੋਇਲ। ਸਹਜਿ-ਅਭੋਲ, ਮਸਤ ਹੋ ਕੇ। ਦਰਸਨਿ ਰੂਪਿ-
ਸੋਹਣੇ ਰੂਪ ਵਾਲਾ। ਸਾਰਿ-ਸੰਭਾਲਦਾ ਹੈ। ਪਸਾਰਿ-ਖਿਲਾਰ ਕੇ। ਨਾਗਨਿ-ਸਪਣੀ। ਧਰ-ਧਰਤੀ ਵਿਚ। ਜੋਤੀ-ਜੋਤਿ-
ਸਰੂਪ ਪੁਤ੍ਰ ਵਿਚ।

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ ਪੜਤਾਲ

ਹਰ ਅੰਤਰੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਸਥਾਈ ਤੇ ਪਹਿਲੀ ਲੈਅ ਅਨੁਸਾਰ ਵਾਪਸ ਆਉਣਾ ਹੈ।

ਅਸਥਾਈ ਰਸਟੀਕ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-10½ ਵਿਲਭਿੰਤ ਲੈਅ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	10½
ਰੁ	-	ਮਮ	ਮਧੁ	ਨੁਧੁ	-ਮ	ਧੁ-	ਮਰੁ	--	ਸ-	-
ਮੈ	ਸ	ਬਨ	ਜਾਸ	ਸਰ	ਸਨਿ	ਰਾਸ	ਮਕੀ	ਸਸ	ਸਸ	ਸ
ਮਧੁ	ਨ	ਸੰ	ਸੰ	ਨੁ	ਧੁਮ	ਧੁਮ	ਮਮ	ਰੁਰੁ	ਸ-	ਸ
ਤੇਸ	ਰਾ	ਸ	ਨਾ	ਸ	ਮੁਸ	ਵਖ	ਰੁਵਾ	ਪਾਰੁ	ਜੀਸ	ਸ
x		2		3		4				

ਅੰਤਰਾ

ਮ	ਧੁ	ਮ	ਧੁ-	ਨੁਧੁ	-	ਨੁਧੁ	ਨਸੰ	--	ਧੁਨ	ਸੰ
ਹ	ਰ	ਣੀ	ਹੋਸ	ਸਵਾ	ਸ	ਬਸ	ਨਿਬ	ਸਸ	ਸਾਸ	ਸ
ਧੁ	-	ਨ	ਸੰ	-	ਸੰ	ਗੁੰ-	ਗੁੰਸੰ	--	ਧੁਨ	ਸੰ
ਕੰ	ਸ	ਦ	ਮੁ	ਸ	ਲ	ਚੁਸ	ਣਿਖਾ	ਸਸ	ਉਸ	ਸ
ਮ	ਧੁ	ਮਮ	ਧੁ	ਨੁਧੁ	-ਧੁ	ਨ-	ਨਸੰ	--	ਧੁਨ	ਸੰ
ਗੁ	ਰ	ਪਰ	ਸਾ	ਦੀਮੇ	ਸਰਾ	ਸਸ	ਹੁਮਿ	ਸਸ	ਲੈਸ	ਸ
ਸੰ-	ਨਸੰ	ਨੁਧੁ	ਧੁ-	ਧੁਨੁ	ਧੁਮ	ਧੁਧੁ	ਮਰੁ	-ਰੁ	ਸ-	ਸ
ਵਾਸ	ਸਸ	ਰਿਸ	ਵਾਸ	ਸਸ	ਰਿਸ	ਰਉ	ਸਜਾ	ਸਉ	ਜੀਸ	ਉ
x		2		3		4				

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ

ਦੁਜਾ ਅੰਤਰਾ ਏਕ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾ-12 ਦੁਗੁਨ ਲੈਅ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਮ	ਮ	ਮ	ਧੁ	ਨ	-	ਸੰ	ਸੰ	ਨੁਪੁ	ਨ	ਸੰ	-
ਕੋ	ਕਿ	ਲ	ਹੇ	ਵਾ	ਸ	ਅੰ	ਬਿ	ਸਸ	ਬ	ਸਾ	ਸ
ਧੁਧੁ	ਧੁ	ਨ	ਸੰ	ਸੰ	-	ਕੁੰ	ਕੁੰ	-	ਸੰ	-	-
ਸਹ	ਜਿ	ਸ	ਬ	ਦ	ਸ	ਬੀ	ਚਾ	ਸ	ਰੁ	ਸ	ਸ
ਮਮ	ਮ	ਮ	ਧੁਧੁ	ਨ	ਨ	ਸੰ	ਸੰ	ਨੁਪੁ	ਨ	ਸੰ	-
ਸਹ	ਜਿ	ਸੁ	ਭਾਇ	ਮੇ	ਰਾ	ਸ	ਹੁ	ਸਸ	ਮਿ	ਲੈ	ਸ
ਸੰਸੰ	ਨੁ	ਧੁ	ਨੁ	ਧੁ	ਮ	ਰੁ	ਰੁ	-	ਸ	-	-
ਦਰ	ਸ	ਨਿ	ਕੁ	ਸ	ਪਿ	ਅ	ਪਾ	ਸ	ਰੁ	ਸ	ਸ
x		0		2		0		3		4	

ਤੀਜਾ ਅੰਤਰਾ ਵਰੋਦਸਤ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾ-14 ਦੁਗੁਨ ਲੈਅ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
ਸੰ	ਸੰ	ਸੰ	-	ਨ	ਸੰ	ਨੁ	ਧੁ	ਨੁ	-	ਧੁ	ਨੁ	ਧੁ	ਮ
ਮ	ਛ	ਲੀ	ਸ	ਹੇ	ਸ	ਵਾ	ਸ	ਜ	ਸ	ਲਿ	ਬ	ਸਾ	ਸ
ਮਮ	-	-	-	ਧੁ	-	ਨ	-	ਸੰ	-	ਨ	ਧੁ	ਨ	ਸੰ
ਜੀਅ	ਸ	ਸ	ਸ	ਜੰ	ਸ	ਤ	ਸ	ਸ	ਸ	ਭਿ	ਸਾ	ਸ	ਰਿ
ਸੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਨ	ਸੰ	ਨੁ	ਧੁ	ਨੁ	ਨੁ	ਨੁ	ਧੁ	ਧੁਨੁ	ਧੁਮ
ਉ	ਰ	ਵਾ	ਰਿ	ਪਾ	ਰਿ	ਮੇ	ਰਾ	ਸ	ਹੁ	ਵ	ਸੈ	ਸਸ	ਸਸ
ਨੁਨੁ	-	-	ਨੁ	ਧੁਧੁ	ਨੁ	ਧੁ	ਮ	ਮ	ਰੁ	ਰੁ	ਸ	ਨੁਪੁ	ਨੁਸ
ਹਉ	ਸ	ਸ	ਮਿ	ਲਉ	ਸ	ਗੀ	ਸ	ਬਾ	ਹ	ਪ	ਸਾ	ਸਸ	ਰਿਸ
x		0		2		3		4			5		

ਚੌਥਾ ਅੰਤਰਾ ਤੀਨ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾ-16 ਦੁਗੁਨ ਲੈਅ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
ਮ	-	ਮ	ਮ	ਧੁ	-	ਨ	-	-	ਸੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਨ	ਧੁ	ਨ	ਸੰ
ਨਾ	ਸ	ਗ	ਨਿ	ਹੇ	ਸ	ਵਾ	ਸ	ਸ	ਧ	ਰ	ਵ	ਸਾ	ਸ	ਸ	ਸ
ਧੁ	ਧੁ	ਨ	ਨ	ਸੰ	-	-	-	ਸੰਸੰ	ਕੁੰ	-	-	ਸੰ	-	ਸੰ	-
ਸ	ਬ	ਦੁ	ਵ	ਸੈ	ਸ	ਸ	ਸ	ਭਉ	ਜਾ	ਸ	ਸ	ਸ	ਸ	ਇ	ਸ

ਮ	-	ਮ	ਮ	ਧੁ	ਧੁ	ਨ	-	-	ਸੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਨ	-	ਸੰ	-
ਨਾ	s	ਨ	ਕ	ਸ	ਦਾ	s	s	s	ਸੋ	ਹਾ	ਗ	ਣੀ	s	s	s
ਸੰ	-	ਨੁ	ਧੁ	ਮਧੁ	ਨੁ	ਧੁ	ਮ	ਧੁ	-	ਮ	-	ਰੁ	ਰੁ	ਸ	-
ਜਿ	s	s	ਨ	ਜੋ	s	ਤੀ	s	ਜੋ	s	ਤਿ	s	ਸ	ਮਾ	ਇ	s
x				2				0						3	

ਤਾਨਾਂ:-

1. ਮਮਰੁਰੁ ਸਸਧੁਧੁ ਮਧੁਮਮ ਨੁਨੁਧੁਨੁ ਧੁਮਸੰਸੰ ਨਸੰਨਨੁ ਸੰਨੁਧੁਨੁ ਧੁਮਧੁਧੁ
ਮਧੁਮਰੁ ਮਮਰੁਰੁ ਸਸ
2. ਧੁਨਸੰਧੁ ਨਸੰਧੁਨੁ ਸੰਸੰਨਸੰ ਨੁਧੁਮਧੁ ਨੁਮਧੁਨੁ ਮਧੁਨੁਨੁ ਧੁਨੁਧੁਮ ਸਰੁਮਸ
ਰੁਮਸਰੁ ਮਮਰੁਰੁ ਸਸ
3. ਧੁਧੁਮਧੁ ਮਮਰੁਰੁ ਸਸਨੁਨੁ ਧੁਨੁਧੁਮ ਮਧੁਮਮ ਰੁਰੁਸਸ ਨਨੁਧੁਨੁ ਸੰਨੁਧੁਨੁ
ਧੁਮਮਧੁ ਮਮਰੁਰੁ ਸਸ
4. ਸਰੁਸਸ ਰੁਮਰੁਰੁ ਮਧੁਮਮ ਧੁਨੁਧੁਧੁ ਨਸੰਨਨੁ ਸੰਰੁੰਸੰਸੰ ਨਸੰਨੁਨੁ ਧੁਨੁਧੁਧੁ
ਮਧੁਮਮ ਰੁਮਰੁਰੁ ਸਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

1. ਧੁਧੁ ਮ ਇਸ 1½ ਮਾਤਰਾਂ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 7ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ
ਰਾਮ ਕੀ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
2. ਧੁ ਮ ਰੁ- ਸ 3½ ਮਾਤਰਾਂ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ
ਰਾ ਮ ਕੀs s ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
3. ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਮ ਰੁਰੁ ਸਸ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਮਾਤਰਾਂ ਤੇ 'ਮੈ ਬਣਜਾ ਰਨਿ' ਲੈ ਕੇ
ਧੁਮ ਰੁ- ਸ ਫਿਰ ਇਹ 2½ ਮਾਤਰਾਂ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ
ਰਾਮ ਕੀs s ਆਉਣਾ ਹੈ।

ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ ਮਹਲਾ ੪॥ (੧੬੭)

ਹਮਰੈ ਮਨਿ ਚਿਤਿ ਹਰਿ ਆਸ ਨਿਤ ਕਿਉ ਦੇਖਾ ਹਰਿ ਦਰਸੁ ਤੁਮਾਰਾ॥ ਜਿਨਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਾਈ
ਸੋ ਜਾਣਤਾ ਹਮਰੈ ਮਨਿ ਚਿਤਿ ਹਰਿ ਬਹੁਤੁ ਪਿਆਰਾ॥ ਹਉ ਕੁਰਬਾਨੀ ਗੁਰ ਆਪਣੇ ਜਿਨਿ
ਵਿਛੁੜਿਆ ਮੇਲਿਆ ਮੇਰਾ ਸਿਰਜਨਹਾਰਾ॥੧॥ ਮੇਰੇ ਰਾਮ ਹਮ ਪਾਪੀ ਸਰਣਿ ਪਰੇ ਹਰਿ
ਦੁਆਰਿ॥ ਮਤੁ ਨਿਰਗੁਣ ਹਮ ਮੇਲੈ ਕਬਹੂੰ ਅਪੁਨੀ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਿ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥ ਹਮਰੇ
ਅਵਗੁਣ ਬਹੁਤੁ ਬਹੁਤੁ ਹੈ ਬਹੁ ਬਾਰ ਬਾਰ ਹਰਿ ਗਣਤ ਨ ਆਵੈ॥ ਤੂੰ ਗੁਣਵੰਤਾ ਹਰਿ ਹਰਿ

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ

ਦਇਆਲੁ ਹਰਿ ਆਪੇ ਬਖਸਿ ਲੈਹਿ ਹਰਿ ਭਾਵੈ॥ ਹਮ ਅਪਰਾਧੀ ਰਾਖੇ ਗੁਰ ਸੰਗਤੀ ਉਪਦੇਸੁ
 ਦੀਓ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਛਡਾਵੈ॥੨॥ ਤੁਮਰੇ ਗੁਣ ਕਿਆ ਕਹਾ ਮੇਰੇ ਸਤਿਗੁਰਾ ਜਬ ਗੁਰੁ ਬੋਲਹ ਤਬ
 ਬਿਸਮੁ ਹੋਇ ਜਾਇ॥ ਹਮ ਜੈਸੇ ਅਪਰਾਧੀ ਅਵਰੁ ਕੋਈ ਰਾਖੈ ਜੈਸੇ ਹਮ ਸਤਿਗੁਰਿ ਰਾਖਿ ਲੀਏ
 ਛਡਾਇ॥ ਤੂੰ ਗੁਰੁ ਪਿਤਾ ਤੂੰਹੈ ਗੁਰੁ ਮਾਤਾ ਤੂੰ ਗੁਰੁ ਬੰਧਪੁ ਮੇਰਾ ਸਖਾ ਸਖਾਇ॥੩॥ ਜੋ ਹਮਰੀ
 ਬਿਧਿ ਹੋਤੀ ਮੇਰੇ ਸਤਿਗੁਰਾ ਸਾ ਬਿਧਿ ਤੁਮ ਹਰਿ ਜਾਣਹੁ ਆਪੇ॥ ਹਮ ਰੁਲਤੇ ਫਿਰਤੇ ਕੋਈ ਬਾਤ
 ਨ ਪੂਛਤਾ ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਸੰਗਿ ਕੀਰੇ ਹਮ ਥਾਪੇ॥ ਧੰਨੁ ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜਨ ਕੇਰਾ ਜਿਤੁ
 ਮਿਲਿਐ ਚੁਕੇ ਸਭਿ ਸੋਗ ਸੰਤਾਪੇ॥੪॥੫॥੧੧॥੪੯॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਮਨਿ-ਮਨ ਵਿਚ। ਚਿਤਿ-ਚਿਤ ਵਿਚ। ਦੁਆਰਿ-ਦਰ ਤੇ। ਗਣਤ ਨ ਆਵੈ- ਗਿਣਤੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ
 ਸਕਦੀ। ਗੁਣਵੰਤਾ-ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ। ਗੁਰੁ ਬੋਲਹ-ਅਸੀਂ 'ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ' ਬੋਲਦੇ ਹਾਂ। ਬਿਸਮੁ-ਅਸਚਰਜ ਆਤਮਕ
 ਹਾਲਤ। ਬੰਧਪੁ-ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ। ਬਿਧਿ-ਹਾਲਤ। ਕੀਰੇ-ਕੀੜੇ। ਥਾਪੇ-ਥਾਪਨਾ ਦਿੱਤੀ, ਵਡਿਆਈ ਦਿੱਤੀ। ਕੇਰਾ-ਦਾ।

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ ਰੂਪਕ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-7 ਮੱਧ ਲੈਅ ਅਸਥਾਈ ਅੰਤਰਾ

1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	5	6	7
ਧੁ	ਖ	ਖ	ਰੁ	-	ਸ	-	ਖ	ਧੁ	ਖ	ਧੁ	ਨੁ	ਧੁ	ਖ
ਮੇ	ਸ	ਰੇ	ਰਾ	ਸ	ਮ	ਸ	ਮ	ਤੁ	ਸ	ਨਿ	ਰ	ਗੁ	ਣ
ਨੁਧੁ	ਨੁ	ਸ	ਰੁ	ਰੁ	ਮ	-	ਧੁ	ਨ	ਨ	ਸੰ	ਨ	ਸੰ	ਨਸੰ
ਹਮ	ਪਾ	ਪੀ	ਸ	ਰ	ਣਿ	ਸ	ਹ	ਸ	ਮ	ਮੇ	ਲੈ	ਕਬ	ਰੁੰ
ਧੁਨੁ	ਧੁ	ਮ	ਰੁ	ਰੁ	ਸਨੁ	ਸ	ਰੁੰ	ਮੰ	ਰੁੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਨੁ	ਧੁ
ਪਸ	ਰੇ	ਸ	ਹ	ਰਿ	ਦੁਆ	ਰਿ	ਅ	ਪੁ	ਨੀ	ਕਿ	ਰ	ਪਾ	ਸ
							ਮ	ਧੁ	ਮ	ਰੁ	-	ਸ	-
							ਧਾ	ਸ	ਸ	ਰਿ	ਸ	ਸ	ਸ
x			2		3		x			2		3	

੫-ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਦੀਪਕੀ

ਭਾਰਤੀ ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਰਾਗ ਗਉੜੀ ਤੇ ਰਾਗ ਦੀਪਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਰਾਗਾਂ ਦਾ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਰਨਣ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਮਿਸ਼ਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਵੱਖਰਾ ਸਰੂਪ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਐਸੇ ਰਾਗ ਜੋ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰੂਪਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਦਵਾਨ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਇੱਕ-ਮਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਦੀਪਕੀ ਇਕ ਅਤਿ ਅਪ੍ਰਚਲਿਤ ਰਾਗ ਹੈ ਤੇ ਛਾਯਾਲਗ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਵਚਗ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਗਉੜੀ ਰਾਗ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿੱਚ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦਰਪਣ ਭਾਗ-ਪਹਿਲਾ ਵਿੱਚ ਵਰਨਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ।

ਦੂਜਾ ਰਾਗ ਦੀਪਕੀ/ਦੀਪਕ ਦਾ ਗਾਇਨ ਸੰਗੀਤ ਗੋਸ਼ਟੀਆਂ ਤੇ ਸੰਗੀਤ ਮਹਿਫਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁਣਨ ਗੋਚਰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਘਟ ਹੈ। ਮੱਧ ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਰਾਗ-ਰਾਗਨੀ ਵਰਗੀਕਰਣ ਦੇ ਚਾਰ ਮੁੱਖ ਮੱਤਾਂ ਸ਼ਿਵਮਤ, ਕਾਲੀਨਾਥਮਤ, ਭਰਤਮਤ ਤੇ ਹਨੂਮਾਨਮਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਭਰਤ ਤੇ ਹਨੂਮਾਨਮਤ ਨੇ ਰਾਗ ਦੀਪਕ ਨੂੰ ਪੁਰਸ਼ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਮੱਧ ਕਾਲ ਦੇ ਸੰਗੀਤ ਗ੍ਰੰਥਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਲੋਚਨ ਪੰਡਿਤ ਨੇ 'ਰਾਗ ਤਰੰਗਣੀ' ਵਿਚ ੧੨ ਠਾਠ ਮੰਨੇ ਹਨ ਤੇ ਦੀਪਕ ਨੂੰ 12ਵਾਂ ਠਾਠ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਭਾਵਭਟ ਨੇ 'ਅਨੂਪ ਬਿਲਾਸ' ਵਿੱਚ ੬੭ ਰਾਗਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਦੀਪਕ ਰਾਗ ਵੀ ਹੈ। ਰਾਮਾਯਾਤਯ ਨੇ 'ਸਵਰਮੇਲ ਕਲਾਨਿਧੀ' ਵਿੱਚ ੨੦ ਮੇਲਾਂ ਤੋਂ ੬੩ ਜਨਯ ਰਾਗ ਮੰਨੇ ਹਨ ਤੇ ਸ਼ੁਧ ਰਾਮਕਰੀ ਮੇਲ ਤੋਂ ਦੀਪਕ ਨੂੰ ਜਨਯ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਸੰਗੀਤ ਸ਼ਾਸਤਰਿਕ ਦੇ ਕਰਤਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਤੁਲਾਜੀਗਾਵ ਭੌਂਸਲੇ ਨੇ ਸ਼ੁਧ ਰਾਮਕਰੀ ਜਨਕ ਮੇਲ ਤੋਂ ਦੀਪਕ ਨੂੰ ਜਨਯ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ।

ਦੀਪਕ ਰਾਗ ਦੇ ਸਰੂਪ ਬਾਰੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮਤ ਹਨ। ਪੰਡਿਤ ਭਾਰਖੰਡੇ ਨੇ 'ਕ੍ਰਿਮਿਕ ਪੁਸਤਕ ਮਾਲਿਕਾ' ਪੰਜਵਾਂ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਦੀਪਕ ਰਾਗ ਨੂੰ ਪੂਰਵੀ, ਕਲਿਯਾਣ ਤੇ ਬਿਲਾਵਲ ਥਾਟਾਂ ਤੋਂ ਉਤਪਨ ਤਿੰਨ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਰੂਪ ਮੰਨੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੂਰਵੀ ਥਾਟ ਦੇ ਦੀਪਕ ਰਾਗ ਦੇ ਆਰੋਹ ਵਿੱਚ ਰਿਸ਼ਭ ਤੇ ਅਵਰੋਹ ਵਿੱਚ ਨਿਸ਼ਾਦ ਵਰਜਿਤ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਤੇ ਸ਼ੜਜ-ਪੰਚਮ ਦਾ ਸੰਵਾਦ ਹੈ। ਕੋਈ ਪੰਚਮ- ਸ਼ੜਜ ਦਾ ਸੰਵਾਦ ਵੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਸਮਾਂ ਸ਼ਾਮ ਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਇਸ ਦੀ ਜਾਤੀ ਸੰਪੂਰਨ ਵੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਚਲਨ - ਸ, ਪ ਗਪਗਰੁਸ, ਸਗਪ, ਮਧੁਪ, ਗਮੰਧੁਪਸ, ਨਸਰੰਸੇ, ਪ, ਗਪਗਰੁਸ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਕਲਿਯਾਣ ਥਾਟ ਤੋਂ

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਦੀਪਕੀ

ਉਤਪਨ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਦੀਪਕ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਨਿਸ਼ਾਦ ਵਰਜਿਤ ਹੈ। ਦੀਪਕ ਦਾ ਤੀਜਾ ਸਰੂਪ ਬਿਲਾਵਲ ਮੇਲ ਜਨਮ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਬਿਹਾਗਾ ਤੇ ਝੰਝੋਟੀ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਮਿਸ਼ਰਨ ਨਾਲ ਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਰੋਹ ਵਿੱਚ ਰਿਸ਼ਭ ਵਰਜਿਤ ਹੈ ਤੇ ਪੈਵਤ ਦਾ ਵਕਰ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੈ ਤੇ ਵਾਦੀ ਗੰਧਾਰ ਹੈ। ਕੋਈ ਕੋਈ ਸ਼ੜਜ ਨੂੰ ਵੀ ਵਾਦੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਮੰਦਰ ਤੇ ਮਧ ਸਪਤਕ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਕੋਈ ਇਸ ਨੂੰ ਖਮਾਜ ਮੇਲ ਦਾ ਰਾਗ ਵੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਚਲਨ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ। ਪੁ ਮੁਪੁਧ, ਪੁਨ, ਨਸ, ਸਗ, ਗਰਸ, ਗਮਪ, ਧਪ, ਨੁਧਪ, (ਮ) ਗਸ, ਪਮਗ, ਰਸ, ਨੁ, ਧ, ਪੁਧਸ, ਸ ਨੁ, ਧੁਪ।

ਸ਼੍ਰੀ ਵਿਮਲਾਕਾਂਤ ਰਾਏ ਚੌਧਰੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗ੍ਰੰਥ 'ਰਾਗ ਵਿਯਾਕਰਣ' ਵਿੱਚ ਰਾਗ ਦੀਪਕ ਦਾ ਇੱਕ ਸਰੂਪ ਪੂਰਵੀ ਥਾਟ ਤੋਂ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਰਿਸ਼ਭ, ਪੈਵਤ ਕੋਮਲ, ਮਧਿਅਮ ਤੀਵਰ ਜਾਤੀ ਵਕਰ-ਸ਼ਾੜਵ ਹੈ। ਪੰਚਮ-ਸ਼ੜਜ ਦਾ ਸੰਵਾਦ ਹੈ। ਸਮਾਂ ਬਾਮ ੫.੩੦ ਤੋਂ ੭.੦੦ ਵਜੇ ਹੈ। ਆਰੋਹ- ਸ ਗ ਮ ਗ ਪ ਧੁ ਪ ਨ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ - ਸ ਪ ਮ ਧੁ ਪ ਗ ਰੁ ਸ। ਦੂਜਾ ਸਰੂਪ ਬਿਲਾਵਲ ਥਾਟ ਦਾ ਹੈ। ਆਰੋਹ ਵਿੱਚ ਰਿਸ਼ਭ ਤੇ ਅਵਰੋਹ ਵਿੱਚ ਨਿਸ਼ਾਦ ਵਰਜਿਤ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਜਾਤੀ ਵਕਰ ਸ਼ਾੜਵ-ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਗੰਧਾਰ - ਪੈਵਤ ਦਾ ਸੰਵਾਦ ਤੇ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਹਿਰ ੧੦.੦੦ ਤੋਂ ੧੧.੩੦ ਵਜੇ ਹੈ। ਆਰੋਹ - ਸ ਗ ਮ ਪ ਧ ਪ ਨ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ - ਸ ਪ ਧ ਮ ਪ ਮ ਗ ਰ ਸ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਾਗ ਦੀਪਕਾ ਦਾ ਇੱਕ ਵੱਖਰਾ ਸਰੂਪ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜੋ ਕਲਿਯਾਣ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ ਤੇ ਯਮਨ ਤੇ ਹਿੰਡੋਲ ਦਾ ਮਿਸ਼ਰਨ ਹੈ। ਰਿਸ਼ਭ ਵਰਜਿਤ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਇਸ ਦੀ ਜਾਤੀ ਸ਼ਾੜਵ ਹੈ। ਪੰਚਮ - ਸ਼ੜਜ ਦਾ ਸੰਵਾਦ ਹੈ ਤੇ ਸਮਾਂ ਬਾਮ ੭ ਤੋਂ ੯ ਵਜੇ ਹੈ। ਆਰੋਹ- ਸ ਗ ਮ ਪ ਧ ਨ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ- ਸ ਨ ਧ ਪ ਮ ਗ ਸ। ਪਦਮ ਵਿਭੂਸ਼ਨ ਉਸਤਾਦ ਅਲਾਉਦੀਨ ਖਾਨ ਇਸ ਦੀਪਕਾ ਰਾਗ ਦੇ ਰਚਨਾਕਾਰ ਹਨ। ਉਹ ਇਸ ਰਾਗ ਨੂੰ ਰਾਗ ਹੇਮੰਤ ਦੀ ਰਾਗਨੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ।

ਆਚਾਰੀਯ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨਾਰਾਯਨ ਰਤੰਜਨਕਰ ਨੇ 'ਅਭਿਨਵ ਗੀਤ ਮੰਜਰੀ' ਭਾਗ-੧ ਦੇ ੧੧੯-੧੨੦ ਪੰਨੇ ਤੇ ੨ ਬੰਦਸ਼ਾਂ ਦੀਪਕ ਰਾਗ ਦੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਆਰੋਹ ਵਿੱਚ ਸੁਧ ਤੇ ਅਵਰੋਹ ਵਿੱਚ ਕੋਮਲ ਨਿਸ਼ਾਦ ਤੇ ਹੋਰ ਸਵਰ ਸੁਧ ਹਨ। ਰਾਗ ਦਾ ਚਲਨ ਮੰਦਰ ਸਪਤਕ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸੰਗੀਤ ਕਾਰਯਾਲਯਾ ਹਾਥਰਸ ਦੇ 'ਅਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਰਾਗ' ਭਾਗ-੧ ਅਨੁਸਾਰ 'ਚੜਤ ਜਹਾਂ ਸੁਰ ਰਿਖਬ ਨਹਿ ਉਤਰਤ ਨਹੀਂ ਨਿਖਾਦ।। ਭਯੋ ਪੂਰਵੀ ਠਾਠ ਮੈਂ ਦੀਪਕ ਸ-ਪ ਸੰਵਾਦ'।। (ਰਾਗ ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ ਸਾਰ।।੬੬।।) ਰਾਗ ਦੀਪਕ, ਪੂਰਬੀ ਥਾਟ, ਰਿਸ਼ਭ ਪੈਵਤ ਕੋਮਲ, ਮਧਿਅਮ ਤੀਵਰ ਤੇ ਆਰੋਹ ਵਿੱਚ ਰਿਸ਼ਭ ਵਰਜਿਤ ਹੈ ਤੇ ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ ਨਿਸ਼ਾਦ ਵਰਜਿਤ ਹੈ। ਆਰੋਹ-

ਨਰੁਸ, ਨਸਰਾਪ, ਮਧੁਪ, ਗਸਮਧੁਪਸੰਸ। ਅਵਰੋਹ- ਸੰਸਪ, ਮਧੁਮਗ, ਗਪਗਸਰੁਸ।
 ਮੁਖ ਅੰਗ- ਸੰਸ, ਪ, ਗ, ਪਗ, ਰੁਸ। ਪੰਡਿਤ ਰਾਮਾਸ਼ੈ ਝਾ ਨੇ 'ਅਭਿਨਵ ਰੀਤਿਯਲੀ' ਭਾਗ-
 ੫ ਦੇ ਪੰਨੇ ੨੮੧ ਤੇ ਰਾਗ ਦੀਪਕ ਵਿੱਚ ਝਪ ਤਾਲ ਦੀ ਇੱਕ ਬੰਦਸ਼ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ
 ਰਿਸ਼ਤ ਧੈਵਤ ਕੋਮਲ ਤੇ ਮਧਿਅਮ ਤੀਵਰ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੈ। ਰਾਗ ਦੀਪਕ ਦੇ ਇਹ ਸਰੂਪ ਤਾਂ
 ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਪਰ ਗਉੜੀ ਦੀਪਕੀ ਦਾ ਮਿਸ਼ਰਤ ਸਰੂਪ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਰਾਗ ਦੀਪਕ ਤੇ ਰਾਗ ਮੇਘ ਦੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਬਾਰੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਸੁਆਮੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ
 'The story of Indian Music', Chapter No. 23, "Western Versus
 Indian Music" page No. 245 ਤੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਵਰਨਣ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

It is said that Dipak Raga which was once sung by Tansen in Akbar's Court scalded the singer badly. The last time Megha was sung by Ostad Zakir-ud-din Khan of Udaipur at the first music conference in Baroda in 1916, 'much to our amazement' (writes Atiya Begum who was present) 'a sudden storm brewed, the rains poured in torrents and the disturbance lasted for a couple of hours. The late Ustad Mohammad Ali Khan, the last descendant of Tansen, when challenged in 1928 to play Dipak Raga performed it on a rabab in the temple of Hanuman at Gaya, and the flames evoked by the Dipak Raga burnt a part of the musical instrument, which has been preserved in the temple and is still worshipped.

ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਗਾਇਕ ਗ੍ਰੰਥਕਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰੋ. ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ
 ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਰਾਗ ਰਤਨਾਵਲੀ' ਵਿੱਚ ਰਾਗ ਗਉੜੀ ਦੀਪਕੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਗਉੜੀ ਤੇ
 ਦੀਪਕ ਦੇ ਮਿਸ਼ਰਨ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਰਾਗ ਨੂੰ ਪੂਰਬੀ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ
 ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਰਿਸ਼ਤ, ਧੈਵਤ ਕੋਮਲ, ਮਧਿਅਮ ਤੀਵਰ ਤੇ ਹੋਰ ਸਵਰ ਸ਼ੁਧ ਹਨ। ਜਾਤੀ
 ਵਕਰ ਸੰਪੂਰਨ ਤੇ ਗੰਧਾਰ-ਨਿਸ਼ਾਦ ਦਾ ਸੰਵਾਦ ਹੈ। ਸਮਾਂ ਦਿਨ ਦਾ ਚੌਥਾ ਪਹਿਰ ਹੈ।
 ਇਹ ਸ਼ਾਮ ਦਾ ਸੰਧੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਾਗ ਹੈ। ਆਰੋਹ - ਸ, ਨੁ ਰੁ ਗ ਰੁ, ਗ ਮ ਪ, ਮ ਧੁ
 ਪ, ਮ ਧੁ ਨ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ- ਸੰ, ਨ ਸੰ ਧੁ ਪ, ਪ ਧੁ ਪ ਮ ਪ ਮ ਗ ਮ, ਪ ਗ,
 ਰੁ ਸ। ਮੁੱਖ ਅੰਗ - ਪ ਧੁ ਪ ਮ ਪ ਮ ਪ, ਗ ਮ ਪ ਗ, ਰੁ ਸ, ਨੁ ਧੁ ਸ ਨੁ, ਰੁ
 ਸ। ਇਸ ਰਾਗ ਦੇ ਇਸ ਸਰੂਪ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਿਸ ਦੀਪਕ ਰਾਗ ਦਾ
 ਗਉੜੀ ਨਾਲ ਮਿਸ਼ਰਨ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਉਹ ਦੀਪਕ ਰਾਗ ਪੂਰਬੀ ਥਾਟ ਦਾ ਹੀ ਹੈ।

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਦੀਪਕੀ

ਸੰਤ ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਗੰਧਰਵ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗ੍ਰੰਥ 'ਸੁਰ ਸਿਮਰਣ ਸੰਗੀਤ' ਭਾਗ ਚੌਥਾ ਵਿੱਚ ਗਉੜੀ ਦੀਪਕੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸੰਕੀਰਨ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਿਚ ੧੨ ਸਵਰ ਹੀ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਵਾਦੀ ਮਧਿਅਮ ਸੰਵਾਦੀ ਸ਼ੜਜ ਤੇ ਸਮਾਂ ਸੰਧਿਆ ਕਾਲ ਹੈ। ਆਰੋਹ ਵਿੱਚ ਧੈਵਤ ਵਰਜਿਤ ਹੈ ਤੇ ਜਾਤੀ ਵਕਰ ਛਾੜਵ-ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਆਰੋਹ - ਵਕਰ ਸ਼ਾੜਵ- ਸ, ਰੁ ਨੁ ਸ, ਮ, ਗ ਮ ਗੁ ਰ ਗੁ ਮ ਪ, ਮ ਨੁ, ਪ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ- 'ਵਕਰ ਸੰਪੂਰਨ' ਸੰ ਰੰ ਨੁ ਸੰ, ਰੁੰ ਨੁ ਸੰ, ਨੁਪ ਪਮ ਪ, ਧੁ ਪ, ਮਗੁ, ਰ ਗੁ ਸ, ਰੁ ਨੁ ਸ, ਨੁ ਧੁ, ਪੁ ਰੁ ਸ। ਪਕੜ - ਰੁ ਨੁ ਸ, ਮ, ਗ ਮ, ਗੁ ਰ ਗੁ, ਮ ਪ, ਧੁ ਪ ਗੁਸ, ਨੁ ਧੁ ਪੁ ਰੁ, ਸ, ਮ ਸ। ਡਾ. ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਨੇ 'ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਰਾਗ-ਕੋਸ਼' ਵਿੱਚ ਗਉੜੀ ਦੀਪਕੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਗਉੜੀ ਤੇ ਦੀਪਕੀ ਦੇ ਸੁਮੇਲ ਤੋਂ ਮੰਨੀ ਹੈ। ਥਾਟ-ਪੂਰਵੀ, ਜਾਤੀ-ਵਕਰ ਸੰਪੂਰਨ, ਵਾਦੀ ਗੰਧਾਰ, ਸੰਵਾਦੀ ਨਿਸ਼ਾਦ ਤੇ ਸਮਾਂ ਦਿਨ ਦਾ ਚੌਥਾ ਪਹਿਰ। ਆਰੋਹ- ਸ, ਨੁ ਰੁ ਗ ਰੁ, ਗ ਮ ਪ, ਮ ਧ ਪ, ਮ ਧ ਨ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ- ਸੰ, ਨੁ ਸੰ ਧੁ ਪ, ਪ ਧੁ, ਪ ਮ ਪ, ਗ ਮ ਪ ਗ, ਰੁ ਸ। ਮੁੱਖ ਅੰਗ- ਪ ਧੁ ਪ ਮ ਗ, ਮ ਪ ਗ, ਰੁ ਸ, ਨੁ ਧੁ ਸ ਨੁ ਰੁ ਸ।

ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਰੀਤ ਰਤਨਾਵਲੀ ਭਾਗ-ਪਹਿਲਾ ਗਉੜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਪੰਨਾ ੬੪ ਤੇ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਬੰਦਸ਼ 'ਅਬ ਮੋਹਿ ਜਲਤ ਰਾਮ ਜਲੁ ਪਾਇਆ' ਹੈ। ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਕਰਤਾ ਭਾਈ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਕਹਿਣ ਅਨੁਸਾਰ ਸੀਨਾ-ਬਾ-ਸੀਨਾ ਚਲੀ ਆ ਰਹੀ ਇਹ ਪੁਰਾਤਨ ਸ਼ਬਦ ਬੰਦਸ਼ ਗਉੜੀ ਦੀਪਕੀ ਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਬੰਦਸ਼ ਦੇ ਆਰੋਹ ਵਿੱਚ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਥਾਟ ਤੇ ਅਵਰੋਹ ਵਿੱਚ ਦੀਪਕ ਕਲਿਆਣ ਥਾਟ ਜਿਸ ਵਿਚ ਧੈਵਤ ਸੁਧ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੈ, ਦਾ ਚਲਨ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਪੰਡਿਤ ਭਾਤਖੰਡੇ ਨੇ ਰਾਗ ਦੀਪਕ ਦੇ ਦੋ ਸਰੂਪ ਇਕ ਕਲਿਆਣ ਤੇ ਦੂਜਾ ਬਿਲਾਵਲ ਮੇਲ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁਧ ਧੈਵਤ ਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੈ। 'ਰਾਗ ਵਿਆਕਰਣ' ਦੇ ਕਰਤਾ ਨੇ ਵੀ ਦੀਪਕ ਰਾਗ ਦੇ ਇੱਕ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਬਿਲਾਵਲ ਥਾਟ ਦਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਓਨ੍ਹਾਂ ਇੱਕ ਰਾਗ ਦੀਪਕਾ ਦਾ ਸਰੂਪ ਵੀ ਕਲਿਆਣ ਥਾਟ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਅਚਾਰੀਯ ਰਤੰਜਨਕਰ ਦੇ 'ਅਭਿਨਵ ਗੀਤ ਮੰਜਰੀ' ਵਿੱਚ ਵੀ ਦੀਪਕ ਵਿੱਚ ਸੁਧ ਸਵਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੈ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਕੋਮਲ ਹੈ। ਸੋ ਗਉੜੀ ਨੂੰ ਪੂਰਵੀ ਅੰਗ ਆਰੋਹ ਵਿੱਚ ਲੈਣ ਨਾਲ ਅਵਰੋਹ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸੁਧ ਧੈਵਤ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੋਣ ਨਾਲ ਦੀਪਕ ਰਾਗ ਜੋੜਨ ਨਾਲ ਜੇ ਸਰੂਪ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਇਸ ਪੁਰਾਤਨ ਸ਼ਬਦ ਬੰਦਸ਼ ਦੇ ਸਰੂਪ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਜੁਲਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਗ ਗਉੜੀ ਦੀਪਕੀ ਦੇ ਇਸ ਸਰੂਪ ਦਾ ਅਧਾਰ ਪੁਰਾਤਨ ਸਰੂਪ ਤੋਂ ਹੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਆਰੋਹ ਵਿੱਚ ਰਾਗ ਗਉੜੀ (ਪੂਰਵੀ ਅੰਗ) ਤੇ ਅਵਰੋਹ ਵਿੱਚ ਰਾਗ ਦੀਪਕ/ਦੀਪਕਾ ਹੈ। ਇਹ ਰਾਗ

ਗਉੜੀ ਤੇ ਦੀਪਕ ਦਾ ਇੱਕ ਸੁੰਦਰ ਮਿਸ਼ਰਨ ਹੈ। ਰਾਗ ਨਿਰਣਾਇਕ ਕਮੋਟੀ ਨੇ ਰਾਗ ਗਉੜੀ ਦੀਪਕੀ ਦੇ ਐਸੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਹੀ ਪ੍ਰਵਾਣਿਆ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਸ ਸਰੂਪ ਦਾ ਹੀ ਵਰਨਣ ਹੈ। ਸੋ ਰਾਗ ਗਉੜੀ ਦੀਪਕੀ ਦਾ ਇਹੀ ਸਰੂਪ ਪ੍ਰਵਾਣਿਤ ਮੰਨ ਕੇ ਇੱਥੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸ਼ਬਦ ਤਰਤੀਬ:-

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਰਾਗ ਗਉੜੀ ਨੂੰ ਤੀਜਾ ਅਸਥਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਰਾਗ ਗਉੜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ, ਗਉੜੀ ਦਖਣੀ, ਗਉੜੀ ਚੇਤੀ ਤੇ ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ। ਗਉੜੀ ਦੇ ਮਿਸ਼ਰਤ ਰਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਰਾਗ ਗਉੜੀ ਦੀਪਕੀ ਵਿੱਚ ਇਕ ਹੀ ਸ਼ਬਦ ਸੋਹਿਲਾ ਬਾਣੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾ ਸ਼ਬਦ 'ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਦੀਪਕੀ ਮਹਲਾ ੧' ਪੰਨਾ ੧੨ ਤੇ ਅੰਕਿਤ ਹੈ। ਇਹੀ ਸ਼ਬਦ ਪੰਨਾ ੧੫੭ ਤੇ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਦੀਪਕੀ ਮਹਲਾ ੧ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਅੰਕਿਤ ਹੈ। ਉਥੇ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਰਹਾਉ ਦੀ ਪੰਗਤੀ 'ਹਉ ਵਾਰੀ ਜਾਉ ਜਿਤੁ ਸੋਹਿਲੈ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਹੋਇ' ਹੈ, ਪਰ ਇੱਥੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ 'ਹਉ ਵਾਰੀ ਜਿਤੁ ਸੋਹਿਲੈ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਹੋਇ' ਹੈ।

ਪਰੀਚੈ:-

ਰਾਗੁ - ਗਉੜੀ ਦੀਪਕੀ ਬਾਟ ਉਪਬਾਟ- ਪੂਰਵੀ ਕਲਿਆਣ
 ਸਵਰ - ਰਿਸ਼ਭ ਕੋਮਲ, ਮਧਿਅਮ ਤੀਵਰ ਹੋਰ ਸਭ ਸ਼ੁਧ
 ਵਰਜਿਤ ਸਵਰ - ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ ਤੇ ਧੈਵਤ ਜਾਤੀ - ਔੜਵ-ਸੰਪੂਰਨ
 ਵਾਦੀ - ਸ਼ੜਜ ਸੰਵਾਦੀ - ਪੰਚਮ ਸਮਾਂ- ਰਾਤ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਰ
 ਆਰੋਹ - ਸ ਰੁ ਗ ਰੁ, ਮ ਪ, ਨ ਸ, ਰੁੰ ਸੰ
 ਅਵਰੋਹ - ਸੰ ਨ ਧ ਪ, ਧ ਪ ਮੰ ਗ ਸ, ਰੁ ਗ ਰੁ ਸ ਨੁ ਸ।
 ਮੁਖ ਅੰਗ - ਧ ਪ ਮੰ ਗ ਸ, ਰੁ ਗ ਰੁ ਸ ਨੁ ਸ।

ਸਵਰ ਵਿਸਥਾਰ:-

1. ਸ, ਸ ਰੁ ਸ, ਰੁ ਗ ਰੁ, ਸ, ਨੁ ਸ ਨੁ, ਨੁ ਧੁ ਪੁ ਮੁ ਪੁ ਨੁ ਧੁ ਪੁ, ਮੁ ਪੁ, ਨੁ ਸ, ਸ ਰੁ ਸ, ਰੁ ਗ ਰੁ ਮ ਪ, ਧ ਪ ਮ ਗ, ਮ ਗ ਸ, ਰੁ ਗ ਰੁ ਸ ਨੁ ਸ।
2. ਸ ਰੁ ਗ ਰੁ, ਮ ਪ, ਪ ਧ ਪ ਮ ਗ, ਰੁ ਮ ਪੁ, ਨ ਧ ਪੁ, ਪ ਨ ਸੰ, ਸੰ ਨ ਧ ਪ, ਧ ਪ ਮ ਗ, ਪ ਧ ਪ ਮ ਗ, ਰੁ ਗ ਰੁ, ਮ ਪ, ਪ ਮ ਗ, ਧ ਪ ਮ ਗ ਸ, ਰੁ ਗ ਰੁ ਸ ਨੁ ਸ।
3. ਪ ਮ ਗ, ਮ ਪ ਨ ਸੰ, ਨ ਧ ਪ, ਨ ਸੰ, ਨ ਸੰ ਰੁੰ ਸੰ ਨ, ਪ ਨ ਸੰ, ਰੁੰ ਗੰ ਰੁੰ, ਰੁੰ ਮ ਪ, ਮ ਗੰ ਰੁੰ ਸੰ, ਨ ਸੰ ਨ, ਪ ਨ ਸੰ, ਸੰ ਨ ਧ ਪ, ਨ ਧ ਪ, ਧ ਪ ਮ ਗ, ਪ ਧ ਪ ਮ ਗ ਸ, ਰੁ ਗ ਰੁ ਸ ਨੁ ਸ।

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਦੀਪਕੀ

ਸੋਹਿਲਾ ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਦੀਪਕੀ ਮਹਲਾ ੧ ੧੯ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥੧੨॥
 ਜੈ ਘਰਿ ਕੀਰਤਿ ਆਖੀਐ ਕਰਤੇ ਕਾ ਹੋਇ ਬੀਚਾਰੋ॥ ਤਿਤੁ ਘਰਿ ਗਾਵਹੁ ਸੋਹਿਲਾ ਸਿਵਰਿਹੁ
 ਸਿਰਜਣਹਾਰੋ॥੧॥ ਤੁਮ ਗਾਵਹੁ ਮੇਰੇ ਨਿਰਭਉ ਕਾ ਸੋਹਿਲਾ॥ ਹਉ ਵਾਰੀ ਜਿਤੁ ਸੋਹਿਲੈ ਸਦਾ ਸੁਖੁ
 ਹੋਇ॥੧॥ਰਹਾਉ॥ ਨਿਤ ਨਿਤ ਜੀਅਤੇ ਸਮਾਲੀਅਨਿ ਦੇਖੈਗਾ ਦੇਵਣਹਾਰੁ॥ ਤੇਰੇ ਦਾਨੈ ਕੀਮਤਿ ਨਾ
 ਪਵੈ ਤਿਸੁ ਦਾਤੇ ਕਵਣੁ ਸੁਮਾਰੁ॥੨॥ ਸੰਬਤਿ ਸਾਹਾ ਲਿਖਿਆ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਪਾਵਹੁ ਤੇਲੁ॥ ਦੇਹੁ ਸਜਣ
 ਅਸੀਸੜੀਆ ਜਿਉ ਹੋਵੈ ਸਾਹਿਬ ਸਿਉ ਮੇਲੁ॥੩॥ ਘਰਿ ਘਰਿ ਏਹੋ ਪਾਹੁਚਾ ਸਦਤੇ ਨਿਤ ਪਵੰਨਿ॥
 ਸਦਣਹਾਰਾ ਸਿਮਰੀਐ ਨਾਨਕ ਸੇ ਦਿਹ ਆਵੰਨਿ ॥੪॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਜੈ ਘਰਿ-ਜਿਸ ਸਤਸੰਗਿ ਘਰ ਵਿਚ। ਕੀਰਤਿ-ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ। ਸੋਹਿਲਾ-ਸੁਹਾਗ ਦਾ ਗੀਤ।
 ਸਮਾਲੀਅਨਿ-ਸੰਭਾਲ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਦਾਨੈ ਕੀਮਤਿ-ਉਸ ਦੀਆਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦਾ ਮੁਲ। ਸੁਮਾਰੁ-ਅੰਦਾਜ਼ਾ, ਅੰਤ।
 ਸੰਬਤਿ-ਸਾਲ, ਵਰ੍ਹਾ। ਸਾਹਾ-ਵਿਆਹੇ ਜਾਣ ਦਾ ਦਿਨ। ਲਿਖਿਆ-ਮਿਥਿਆ ਹੋਇਆ। ਪਾਵਹੁ ਤੇਲ-ਕੁੜੀ ਦੇ
 ਮਾਈਏਂ ਸਮੇਂ ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਤੇਲ ਪਾਉਣਾ। ਪਾਹੁਚਾ-ਸੱਦਾ। ਪਵੰਨਿ-ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਦਿਹ-ਦਿਨ। ਆਵੰਨਿ-
 ਆਉਂਦੇ ਹਨ।

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਦੀਪਕੀ ਤੀਨ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-16 ਮੱਧ ਲੈਅ

ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
								ਰੁ	ਮ	ਪ	ਪੁ	ਧ	ਪ	ਮ	ਗ
								ਰੁ	ਮ	ਗਾ	ਵਹੁ	ਮੇ	ਸ	ਰੇ	ਸ
ਗ	ਮ	ਗਗ	ਸ	ਰੁ	ਗ	ਰੁ	ਸ	ਮਮ	ਪ	ਨ	ਸੇ	ਨ	ਧ	ਪੁ	ਪ
ਨਿ	ਰ	ਭਉ	ਕਾ	ਸੇ	ਹਿ	ਲਾ	ਸ	ਹਉ	ਸ	ਵਾ	ਰੀ	ਜਿ	ਤੁ	ਸੋਹਿ	ਲੈ
ਧ	ਪ	ਮ	ਗ	ਮਗ	ਸ	ਰੁਗ	ਰੁਸ								
ਸ	ਦਾ	ਸੁ	ਖੁ	ਹੇ	ਸ	ਇ	ਸ								
x				2				0				3			

ਅੰਤਰਾ

								ਪ	-	ਮ	ਪ	ਮ	ਪ	ਨ	ਨ
								ਜੈ	ਸ	ਘ	ਰਿ	ਕੀ	ਸ	ਰ	ਤਿ
ਸ	-	ਨ	ਸ	ਰੁੰ	ਸ	ਨ	-	ਸ	ਸ	ਗ	ਮ	ਗ	-	ਸ	-
ਆ	ਸ	ਖੀ	ਸ	ਐ	ਸ	ਸ	ਸ	ਕ	ਰ	ਕੇ	ਸ	ਕਾ	ਸ	ਸ	ਸ
ਸ	ਨ	ਧ	ਪ	ਧ	ਪ	ਮ	ਗ	ਮ	ਪ	ਨ	ਸ	ਨ	ਧ	ਪ	-
ਹੇ	ਸ	ਇ	ਸ	ਬੀ	ਚਾ	ਰੇ	ਸ	ਕ	ਰ	ਕੇ	ਸ	ਕਾ	ਸ	ਸ	ਸ
ਧ	ਪ	ਮ	ਗ	ਸ	ਰੁਗ	ਰੁਸ	ਨੁਸ								
ਹੇ	ਸ	ਇ	ਸ	ਬੀ	ਚਾ	ਰੇ	ਸ								
x				2				0				3			

ਤਾਨਾਂ:-

1. ਸੁਰੁ ਸਸ ਮਪ ਧਪ ਮਗ ਸਸ ਰੁਗ ਰੁਸ
2. ਗਗ ਸਸ ਮਗ ਪਮ ਧਪ ਨਧ ਪਮ ਗਸ
3. ਗਮ ਗਸ ਪਮ ਧਪ ਨਸ ਨਧ ਪਮ ਗਸ
4. ਮਪ ਨਸ ਨਧ ਪਮ ਗਮ ਗਸ ਰੁਗ ਰੁਸ
5. ਪਧ ਪਮ ਗਗ ਸਸ ਪਨ ਸੰਨ ਧਪ ਮਪ ਨਨ ਧਪ ਮਗ ਪਮ
ਗਮ ਗਸ ਰੁਗ ਰੁਸ
6. ਮਪ ਮਗ ਪਧ ਪਮ ਗਮ ਗਸ ਰੁਗ ਰੁਸ ਪਨ ਸੰਨ ਧਪ ਮਗ
ਗਮ ਗਸ ਰੁਗ ਰੁਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

1. 9ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 13ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
2. 9ਵੀਂ ਤੋਂ 8ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਇਕ ਪੂਰੇ ਚੱਕਰ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 9ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 13ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
3. 9ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ 9ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।

ਸ਼ਬਦ - ਪਹਿਲੀ ਸ਼ਬਦ ਬੰਦਸ਼ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਦੀਪਕੀ ਆਡਾ ਚਾਰ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ -14 ਮੱਧ ਲੈਅ
ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
ਰੁ	ਮ	ਮ	ਪਪ	ਮ	ਪ	ਧਧ	ਪਪ	ਮਗ	ਸ	ਰੁ	ਗ	ਰੁ	ਸ
ਤੁ	ਮ	ਗਾ	ਵਹੁ	ਮੇ	ਰੇ	ਨਿਰ	ਭਉ	ਕਾ	ਸ	ਸੇ	ਹਿ	ਲਾ	ਸ
ਸਸ	ਰੁ	ਗ	ਰੁ	ਮ	ਪ	ਮਮ	ਪ	ਧ	ਪ	ਮ	ਗ	ਸ	ਸ
ਹਉ	ਸ	ਵਾ	ਰੀ	ਜਿ	ਤੁ	ਸੇਹਿ	ਲੈ	ਸ	ਦਾ	ਸੁ	ਖੁ	ਹੇ	ਇ
x		2		0		3		0		4		0	

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਦੀਪਕੀ

ਅੰਤਰਾ

ਪ	ਪ	ਮ	ਮ	ਪ	ਪ	ਨ	-	ਸ	-	ਸ	ਰੁੰ	ਸ	-
ਜੈ	ਘ	ਰਿ	ਕੀ	ਰ	ਤਿ	ਆ	s	ਖੀ	s	ਐ	s	s	s
ਸੰ	ਸੰ	ਗੰ	ਗੰ	-	ਸੰ	ਨ	ਧ	ਪ	ਮ	ਗ	ਸ	ਰੁਗ	ਰੁਸ
ਕ	ਰ	ਤੇ	ਕਾ	s	s	ਹੇ	s	ਇ	s	ਬੀ	ਚਾ	ਰੇs	ss
x		2		0		3		0		4		0	

ਤਾਨਾਂ:-

1. ਪਧ ਪਮ ਮਪ ਮਗ ਗਮ ਗਸ ਮਪ ਨਸ ਨਧ ਪਧ ਪਮ ਗਮ ਗਮ ਗਸ
2. ਰੁਗ ਰੁਸ ਮਪ ਧਪ ਗਮ ਗਸ ਮਪ ਨਸ ਨਧ ਪਮ ਗਮ ਗਸ ਰੁਗ ਰੁਸ
3. ਸਰੁ ਗਰੁ ਮਪ ਧਪ ਮਪ ਨਸ ਨਨ ਧਪ ਪਧ ਪਪ ਮਗ ਸਸ ਰੁਗ ਰੁਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

1. ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
2. ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ 6ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ ਤੀਜੀ ਤੋਂ 6ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਦੇ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
3. 9ਵੀਂ ਤੋਂ 14ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 11ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਮ ਕਰਨਾ ਹੈ।

(ਗਉੜੀ ਸੁਖਮਨੀ ਮ: ਪ)

(੨੮੫)

ਅਪੁਨੇ ਜਨ ਕਾ ਪਰਦਾ ਢਾਕੈ॥ ਅਪਨੇ ਸੇਵਕ ਕੀ ਸਰਪਰ ਰਾਖੈ॥ ਅਪਨੇ ਦਾਸ ਕਉ ਦੇਇ ਵਡਾਈ॥ ਅਪਨੇ ਸੇਵਕ ਕਉ ਨਾਮੁ ਜਪਾਈ॥ ਅਪਨੇ ਸੇਵਕ ਕੀ ਆਪਿ ਪਤਿ ਰਾਖੈ॥ ਤਾ ਕੀ ਗਤਿ ਮਿਤਿ ਕੋਇ ਨ ਲਾਖੈ॥ ਪ੍ਰਭ ਕੇ ਸੇਵਕ ਕਉ ਕੇ ਨ ਪਹੁਚੈ॥ ਪ੍ਰਭ ਕੇ ਸੇਵਕ ਉਚ ਤੇ ਉਚੇ॥ ਜੋ ਪ੍ਰਭਿ ਅਪਨੀ ਸੇਵਾ ਲਾਇਆ ॥ ਨਾਨਕ ਸੋ ਸੇਵਕੁ ਦਰ ਦਿਸਿ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ॥੪॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਪਰਦਾ ਢਾਕੈ-ਲਾਜ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਸਰਪਰ-ਜ਼ਰੂਰ। ਗਾਤ-ਹਾਲਤ, ਅਵਾਥ। ਮਿਤਿ-ਮਿਣਤੀ। ਨ ਲਾਖੈ-ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਸਕਦਾ। ਦਰ-ਦਸ। ਦਿਸਿ-ਪਾਸੇ।

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਦੀਪਕੀ ਮਹੇਸ਼ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-9 ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ
ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9
ਰੁਗ	ਰੁ	ਮਮ	ਪ	ਧਪ	ਮਗ	ਸ	ਰੁਗ	ਰੁਸ
ਅਪੁ	ਨੇ	ਜਨ	ਕਾ	ਪਰ	ਦਾਸ	ਢਾ	ਕੈਸ	ਸਸ
ਸਸ	ਨੁਨੁ	ਸਸ	ਰੁਮ	ਪਪ	ਪਧ	ਪ	ਮਗ	ਸ
ਅਪ	ਨੇਸੇ	ਵਕ	ਕੀਸ	ਸਰ	ਪਰ	ਰਾ	ਬੈਸ	ਸ
x				2		3		

ਅੰਤਰਾ

ਪਪ	ਮਪ	ਪਪ	ਨਨ	ਸੰਸ	-	ਸੰ	ਰੁੰ	ਸੰ
ਅਪ	ਨੇਸ	ਦਾਸ	ਕਉ	ਦੇਇ	ਸ	ਵ	ਡਾ	ਈ
ਸੰਸ	ਨਸੰ	ਗੰਗੰ	ਸੰਸ	ਨਸੰ	ਨ	ਧਪ	ਮਗ	ਸ
ਅਪ	ਨੇਸੇ	ਵਕ	ਕਉ	ਨਾਸ	ਮੁ	ਜਸ	ਪਾਸ	ਈ
x				2		3		

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਰੁਗਰੁਸ ਰੁਰੁਮਪ ਧਪਮਗ ਮਗਸਸ ਮਪਨਨ ਸੰਨਧਪ ਪਧਪਪ ਮਪਮਗ ਰੁਗਰੁਸ
- 2) ਰੁਗਰੁਸ ਮਪਮਗ ਰੁਗਰੁਸ ਮਪਧਪ ਮਪਨਨ ਸੰਸੰਨਸ ਰੁੰਗਰੁੰਸ ਨਨਧਪ ਮਗਸਸ
- 3) ਸਰੁਗਰੁ ਮਪਧਪ ਮਪਨਨ ਧਪਮਪ ਮਪਨਸ ਰੁੰਗਰੁੰਸ ਨਨਧਪ ਮਪਮਗ ਰੁਗਰੁਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

1. ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ ਤੀਜੀ-ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਦੋ ਵਾਰ ਹੋਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
2. ਪਹਿਲੀਆਂ ਦੋ ਮਾਤਰਾਂ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੇ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ ਤੀਜੀ-ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਦੂਜੀ-ਤੀਜੀ ਮਾਤਰ ਤੇ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
3. ਤੀਜੀ ਮਾਤਰ ਤੇ 'ਜਨ ਕਾ' ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਫਿਰ 5ਵੀਂ ਤੋਂ 9ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਮ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਦੀਪਕੀ

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੯ ॥

(੨੨੦)

ਸਾਖੈ ਰਾਮ ਸਰਨਿ ਬਿਸਰਾਮਾ॥ ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਪੜੇ ਕੇ ਇਹ ਗੁਨ ਸਿਮਰੇ ਹਰਿ ਕੇ
 ਨਾਮਾ॥੧॥ਰਹਾਉ॥ ਲੋਭ ਮੋਹ ਮਾਇਆ ਮਮਤਾ ਫੁਨਿ ਅਉ ਬਿਖਿਅਨ ਕੀ ਸੇਵਾ॥ ਹਰਖ
 ਸੋਗ ਪਰਸੈ ਜਿਹ ਨਾਹਨਿ ਸੇ ਮੁਰਤਿ ਹੈ ਦੇਵਾ॥੧॥ ਸੁਰਗ ਨਰਕ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਿਖੁ ਏ ਸਭ
 ਤਿਉ ਕੰਚਨ ਅਰੁ ਪੈਸਾ॥ ਉਸਤਤਿ ਨਿੰਦਾ ਏ ਸਮ ਜਾ ਕੈ ਲੋਭੁ ਮੋਹੁ ਫੁਨਿ ਤੈਸਾ॥੨॥ ਦੁਖੁ
 ਸੁਖੁ ਏ ਬਾਧੇ ਜਿਹ ਨਾਹਨਿ ਤਿਹ ਤੁਮ ਜਾਨਉ ਗਿਆਨੀ॥ ਨਾਨਕ ਮੁਕਤਿ ਤਾਹਿ ਤੁਮ
 ਮਾਨਉ ਇਹ ਬਿਧਿ ਕੇ ਜੋ ਪ੍ਰਾਨੀ॥੩॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਬਿਸਰਾਮਾ-ਸ਼ਾਤੀ, ਸੁਖ। ਗੁਨ-ਲਾਭ। ਬਿਖਿਅਨ ਕੀ ਸੇਵਾ-ਵਿਬਿਧੀ ਦਾ ਸੇਵਨ। ਹਰਖ-ਖੁਸ਼ੀ। ਸੋਗ-
 ਗ਼ਮੀ। ਪਰਸੈ-ਛੋਹ। ਨਾਹਨਿ-ਨਹੀਂ। ਦੇਵਾ-ਭਗਵਾਨ। ਬਿਖੁ-ਜ਼ਹਰ। ਸਮ-ਇਕੋ ਜਿਹਾ। ਬਾਧੇ-ਬੰਨਦੇ।

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਦੀਪਕੀ ਰੂਪਕ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-7 ਮੱਧ ਲੈਅ

ਅਸਥਾਈ

ਅੰਤਰਾ

1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	5	6	7
ਸ	ਰੁ	-	ਮ	ਪ	ਧ	ਪ	ਮ	ਪ	ਪ	ਨ	-	ਸ	-
ਸਾ	ਧੋ	ਸ	ਰਾ	ਸ	ਮ	ਸ	ਲੋ	ਸ	ਭ	ਮੋ	ਸ	ਹ	ਸ
ਮ	ਗ	ਗ	ਸ	ਰੁਗ	ਰੁ	ਸ	ਨ	ਸ	ਸ	ਰੁੰਰੁੰ	ਗ	ਰੁੰ	ਸ
ਸ	ਰ	ਨਿ	ਬਿ	ਸS	ਰਾ	ਮਾ	ਮਾ	ਇ	ਆ	ਮਮ	ਤਾ	ਭੁ	ਨਿ
ਰੁ	ਮ	ਪ	ਨ	ਨ	ਧ	ਪ	ਪੁਪ	ਨ	ਸ	ਨ	ਧ	ਪ	-
ਬੇ	ਸ	ਦ	ਪੁ	ਰਾ	ਨ	ਸ	ਅਉ	ਬਿ	ਖਿ	ਅ	ਨ	ਕੀ	ਸ
ਮ	ਗ	ਸ	ਰੁ	ਗ	ਰੁ	ਸ	ਮ	ਗ	ਸ	ਰੁ	ਗ	ਰੁ	ਸ
ਪ	ੜੇ	ਕੇ	ਇ	ਹ	ਗੁ	ਨ	ਸੇ	ਸ	ਸ	ਵਾ	ਸ	ਸ	ਸ
'ਸਿਮਰੇ ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮਾ'													
ਪਿਛਲੇ ਦੋਨੋ ਆਵਰਤ ਤੇ ਲੈਣਾ ਹੈ।													
x			2		3		x			2		3	

੬-ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਦੀਪਕੀ

ਭਾਰਤੀ ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਰਾਗ ਗਉੜੀ, ਪੂਰਬੀ ਅਤੇ ਦੀਪਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਰਾਗਾਂ ਬਾਰੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਵਰਨਣ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪਹਿਲਾ ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਅਪ੍ਰਚਲਿਤ ਤੇ ਕਠਿਨ ਰਾਗ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਰਾਗ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਵਰਨਣ 'ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦਰਪਣ' ਭਾਗ-ਪਹਿਲਾ ਵਿਚ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਦੂਜਾ ਪੂਰਵੀ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਪਰ ਕੁਝ ਕਠਿਨ ਰਾਗ ਹੈ। ਰਾਗ ਪੂਰਵੀ ਥਾਟ ਪੂਰਵੀ ਦਾ ਆਖਿਯ ਰਾਗ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਸਰੂਪ ਬਾਰੇ ਸਭ ਸੰਗੀਤ ਵਿਦਵਾਨ ਇੱਕ-ਮਤ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਵਰਨਣ ਇਥੇ ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਦੇ ਪਰਿਚੈ ਵਿਚ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦੀਪਕ ਇੱਕ ਕਠਿਨ ਰਾਗ ਹੈ ਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿੱਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਵਰਨਣ ਗਉੜੀ ਦੀਪਕੀ ਰਾਗ ਵਿਚ ਇਥੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਦੀਪਕੀ ਤਿੰਨਾਂ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਮਿਸ਼ਰਨ ਵਿੱਚ ਬਣੀ ਰਚਿਤ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਗ ਦਾ ਕੋਈ ਵੱਖਰਾ ਸਰੂਪ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਵੈਸੇ ਇਸ ਰਾਗ ਨੂੰ ਅਤਿ ਅਪ੍ਰਚਲਿਤ ਰਾਗਾਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਹੀ ਰਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮੱਧ ਕਾਲ ਦੇ ਸੁਧ ਛਾਯਾਲਗ ਸੰਕੀਰਨ ਰਾਗ-ਵਰਗੀਕਰਣ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਰਾਗ ਸੰਕੀਰਨ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਵਰਗ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਕਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰੋ. ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਰਾਗ ਰਤਨਾਵਲੀ' ਵਿੱਚ ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਦੀਪਕੀ ਨੂੰ ਪੂਰਵੀ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਭ, ਪੈਵਤ ਕੋਮਲ ਦੋਨੋਂ ਮਧਿਅਮ ਤੇ ਹੋਰ ਸਵਰ ਸੁਧ ਹਨ। ਗੰਧਾਰ-ਨਿਸ਼ਾਦ ਦਾ ਸੰਵਾਦ ਤੇ ਸਮਾਂ ਦਿਨ ਦਾ ਚੌਥਾ ਪਹਿਰ ਹੈ। ਆਰੋਹ- ਸ, ਨ, ਰੁ ਗ, ਰੁ, ਗ, ਮ ਪ, ਮ ਯੁ ਪ, ਮ ਯੁ ਨ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ- ਸੰ, ਨ ਸੰ ਯੁ ਪ, ਪ ਯੁ ਪ ਮ ਪ ਮ ਗ ਮ ਰੁ ਮ ਗ, ਪ ਗ, ਰੁ ਸ। ਮੁੱਖ ਅੰਗ- ਪ ਯੁ ਪ ਮ ਪ ਮ ਗ ਮ ਪ ਗ, ਰੁ ਸ, ਨ ਯੁ ਸ ਨ, ਰੁ ਸ। ਡਾਕਟਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਰਾਗੁ -ਕੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਦੀਪਕੀ ਨੂੰ ਪੂਰਵੀ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਰਿਸ਼ਭ ਪੈਵਤ ਕੋਮਲ ਮਧਿਅਮ ਤੀਵਰ ਹੋਰ ਸਵਰ ਸੁਧ ਹਨ। ਵਾਦੀ ਗੰਧਾਰ ਸੰਵਾਦੀ ਨਿਸ਼ਾਦ ਜਾਤੀ ਸ਼ਾੜਵ-ਵਕਰ ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਰਾਗ ਦਾ ਹੋਰ ਸਰੂਪ ਪ੍ਰੋ. ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਸਰੂਪ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਹੈ।

ਸੰਤ ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਗੰਧਰਵ ਨੇ 'ਸੁਰ ਸਿਮਰਣ ਸੰਗੀਤ' ਭਾਗ-ਚੌਥਾ ਵਿੱਚ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਦੀਪਕੀ ਨੂੰ ਭੈਰਵ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਰਿਸ਼ਭ ਪੈਵਤ ਕੋਮਲ ਦੋਨੋਂ

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਦੀਪਕੀ

ਮਧਿਅਮ ਤੇ ਹੋਰ ਸਵਰ ਸੁਧ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਸੁਧ ਧੈਵਤ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਲਗਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਵਾਦੀ ਮਧਿਅਮ, ਸੰਵਾਦੀ ਸ਼ੜਜ ਤੇ ਸਮਾਂ ਸੰਧਿਆ ਕਾਲ ਹੈ। ਪੂਰਵਾਂਗ ਵਿੱਚ ਲਲਿਤ ਤੇ ਉਤਰਾਂਗ ਵਿੱਚ ਗਉੜੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਆਰੋਹ- ਸ ਰੁ ਗ ਮ, ਮ ਮ ਗ ਮ ਪ ਧੁ ਪ, ਪ ਧੁ ਨ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ- ਸੰ ਨ ਧੁ ਪ, ਧੁ ਮ ਮ ਧੁ, ਮ ਮ ਗ ਮ ਰੁ ਸ। ਪਕੜ - ਸ ਰੁ ਨ, ਸ, ਰੁ ਗ ਮ, ਮ ਮ ਗ ਰੁ, ਸ ਰੁ ਨ ਸ।

ਇਥੇ ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਦੀਪਕੀ ਦੇ ਆਰੋਹ ਵਿੱਚ ਗਉੜੀ ਤੇ ਪੂਰਬੀ ਹੈ। ਰੁ ਗ ਰੁ ਮ ਪ ਧੁ ਪ (ਗਉੜੀ) ਮ ਧੁ ਨੀ ਸੰ (ਪੂਰਬੀ) ਤੇ ਅਵਰੋਹ ਵਿੱਚ ਦੀਪਕੀ ਪੂਰਬੀ ਤੇ ਦੀਪਕੀ ਗਉੜੀ ਦਾ ਮਿਸ਼ਰਨ ਹੈ। ਸੰ ਨ ਧੁ ਪ (ਦੀਪਕੀ) ਮ ਗ ਮ ਗ ਮ ਗ। (ਪੂਰਬੀ) ਮ ਗ ਸ (ਦੀਪਕੀ) ਰੁ ਗ ਰੁ ਸ (ਗਉੜੀ)। ਸੋ ਇਸ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਤੇ ਦੀਪਕੀ ਤਿੰਨ ਰਾਗਾਂ ਦਾ ਮਿਸ਼ਰਨ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਸਰੂਪ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਜੋੜਨ ਨਾਲ ਇਸ ਰਾਗ ਦਾ ਸਰੂਪ ਬਣਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਰਾਗ ਨਿਰਣਾਇਕ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਦੀਪਕੀ ਦਾ ਇਹੀ ਪ੍ਰਵਾਣਿਤ ਸਰੂਪ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਇੱਥੇ ਵੀ ਉਹੀ ਸਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸ਼ਬਦ ਤਰਤੀਬ:-

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਮੁੱਖ ਰਾਗ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਗਉੜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਗਉੜੀ ਗੁਆਚੇਰੀ, ਗਉੜੀ ਦਖਣੀ, ਗਉੜੀ ਚੇਤੀ ਤੇ ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ ਵਿਚ ਬਣੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ। ਮਿਸ਼ਰਤ ਰਾਗਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਵਿਚ ਗਉੜੀ ਦੀਪਕੀ ਦਾ ਸੋਹਿਲਾ ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਦੀਪਕੀ ਮਹਲਾ ੧ ਪੰਨਾ ੧੨ ਤੇ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕਿਤ ਹੈ। ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਦੀਪਕੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੰਨਾ ੧੫੭ ਤੇ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਦੀਪਕੀ ਮਹਲਾ ੧ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕ ॥੩॥੧॥੨੦॥ ਇਕ ਹੀ ਸ਼ਬਦ ਹੈ। ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਰਹਾਉ ਦੀ ਪੰਗਤੀ 'ਹਉ ਵਾਰੀ ਜਾਉ ਜਿਤੁ ਸੋਹਿਲੈ ਸਦਾ ਸੁਖ ਹੋਇ' ਹੈ।

ਪਰੀਚੈ:-

ਰਾਗੁ - ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਦੀਪਕੀ

ਸਵਰ - ਰਿਸ਼ਭ ਕੋਮਲ, ਢੋਨੋਂ ਮਧਿਅਮ, ਢੋਨੋਂ ਧੈਵਤ ਬਾਕੀ ਸੁਧ

ਵਰਜਿਤ ਸਵਰ - ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਾਤੀ - ਸੰਪੂਰਨ ਵਾਦੀ - ਪੰਚਮ

ਸੰਵਾਦੀ - ਸ਼ੜਜ ਸਮਾਂ - ਸ਼ਾਮ ਦਾ ਸੰਧੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼

ਆਰੋਹ - ਸ, ਰੁ ਗ ਰੁ, ਮ ਪ ਧੁ ਪ, ਮ ਧੁ ਨ ਸੰ

ਅਵਰੋਹ - ਸੰ ਨ ਧੁ ਪ, ਮ ਗ - ਮ ਗ - ਮ ਗ ਸ, ਰੁ ਗ ਰੁ ਸ ਨ ਸ

ਮੁੱਖ ਅੰਗ (ਪਕੜ) - ਮ ਧੁ ਪ, ਨ ਧੁ ਪ, ਮ ਗ - ਮ ਗ - ਮ ਗ ਸ, ਰੁ ਗ ਰੁ ਸ ਨ ਸ।

ਸਵਰ-ਵਿਸਥਾਰ:-

- 1) ਸ ਨ ਰੁ ਸ, ਨ ਧ ਪ, ਮ ਧੁ ਨ, ਸ, ਰੁ ਗ ਰੁ ਸ, ਰੁ ਗ ਰੁ ਮ ਪ, ਮ ਧੁ ਪ, ਧ ਪ ਮ ਗ, ਮ ਗ ਮ ਗ ਸ, ਰੁ ਗ ਰੁ ਸ ਨ ਸ
- 2) ਸ, ਰੁ ਗ ਰੁ, ਗ ਮ ਪ, ਮ ਧੁ ਪ, ਮ ਧੁ ਨ ਸ, ਨ ਰੁ ਸ, ਨ ਸ ਨ, ਧ ਪ, ਸ ਨ ਧ ਪ, ਮ ਧੁ ਪ, ਪ ਧ ਪ ਮ ਗ - ਮ ਗ ਮ ਗ ਸ, ਰੁ ਗ ਰੁ ਸ ਨ, ਸ।
- 3) ਪ, ਮ ਪ, ਮ ਧੁ ਪ, ਮ ਧੁ ਨ ਸ, ਨ ਰੁ ਸ, ਰੁ ਗ ਰੁ ਸ, ਰੁ ਮ ਪ, ਮ ਗ, ਗ ਮ ਗ, ਮ ਗ ਸ, ਸ ਰੁ ਨ ਸ ਨ, ਸ ਨ ਧ ਪ, ਨ ਧ ਪ, ਮ ਪ ਧੁ ਪ, ਧ ਪ ਮ ਗ, ਗ ਮ ਗ, ਮ ਗ ਮ ਗ ਸ, ਰੁ ਗ ਰੁ ਸ।

ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਦੀਪਕੀ ਮਹਲਾ ੧ ੧੯ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥ (੧੫੭)

ਜੈ ਘਰਿ ਕੀਰਤਿ ਆਖੀਐ ਕਰਤੇ ਕਾ ਹੋਇ ਬੀਚਾਰੋ॥ ਤਿਤੁ ਘਰਿ ਗਾਵਹੁ ਸੋਹਿਲਾ ਸਿਵਰਹੁ ਸਿਰਜਣਹਾਰੋ॥੧॥ ਤੁਮ ਗਾਵਹੁ ਮੇਰੇ ਨਿਰਭਉ ਕਾ ਸੋਹਿਲਾ॥ ਹਉ ਵਾਰੀ ਜਾਉ ਜਿਤੁ ਸੋਹਿਲੈ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਹੋਇ॥੧॥ਰਹਾਉ॥ ਨਿਤ ਨਿਤ ਜੀਅਤੇ ਸਮਾਲੀਅਨਿ ਦੇਖੈਗਾ ਦੇਵਣਹਾਰੁ॥ ਤੇਰੇ ਦਾਨੈ ਕੀਮਤਿ ਨਾ ਪਵੈ ਤਿਸੁ ਦਾਤੇ ਕਵਣੁ ਸੁਮਾਰੁ॥੨॥ ਸੰਬਤਿ ਸਾਹਾ ਲਿਖਿਆ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਪਾਵਹੁ ਤੇਲੁ॥ ਦੇਹੁ ਸਜਣ ਆਸੀਸੜੀਆ ਜਿਉ ਹੋਵੈ ਸਾਹਿਬ ਸਿਉ ਮੇਲੁ॥੩॥ ਘਰਿ ਘਰਿ ਏਹੋ ਪਾਹੁਚਾ ਸਦਤੇ ਨਿਤ ਪਵੰਨਿ॥ ਸਦਣਹਾਰਾ ਸਿਮਰੀਐ ਨਾਨਕ ਸੇ ਦਿਹ ਆਵੰਨਿ॥੪॥੧॥੨੦॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਜੈ ਘਰਿ-ਜਿਸ ਸਤਸੰਗਿ ਘਰ ਵਿਚ। ਕੀਰਤਿ-ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ। ਸੋਹਿਲਾ-ਸੁਹਾਗ ਦਾ ਗੀਤ। ਸਮਾਲੀਅਨਿ-ਸੰਭਾਲ ਰੇ ਰਹੀ ਹੈ। ਦਾਨੈ ਕੀਮਤਿ-ਉਸ ਦੀਆਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦਾ ਮੁਲ। ਸੁਮਾਰੁ-ਅੰਦਾਜ਼ਾ, ਅੰਤ। ਸੰਬਤਿ-ਸਾਲ, ਵਰ੍ਹਾ। ਸਾਹਾ-ਵਿਆਹੇ ਜਾਣ ਦਾ ਦਿਨ। ਲਿਖਿਆ-ਮਿਥਿਆ ਹੋਇਆ। ਪਾਵਹੁ ਤੇਲ-ਕੁੜੀ ਦੇ ਮਾਂਈਏ ਸਮੇਂ ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਤੇਲ ਪਾਉਣਾ। ਪਾਹੁਚਾ-ਸੱਦਾ। ਪਵੰਨਿ-ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਦਿਹ-ਦਿਨ। ਆਵੰਨਿ-ਆਉਂਦੇ ਹਨ।

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਦੀਪਕੀ ਤੀਨ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-16 ਮੱਧ ਲੈਅ ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
								ਮ	ਧੁ	ਪ	ਪੁ	ਨ	ਧ	ਪ	ਮ
								ਤੁ	ਮ	ਗਾ	ਵਹੁ	ਮੇ	s	ਰੇ	s
ਗ	ਮ	ਗਗ	ਮਗ	ਸ	ਰੁਗ	ਰੁਸ	ਨੁਸ	ਮਮ	ਧੁਧੁ	ਨ	ਸ	ਨ	ਧ	ਪੁ	ਪ
ਨਿ	ਰ	ਭਉ	ਕਾ	ਸੇ	ਹਿ	ਲਾ	ਸ	ਹਉ	ਵਾਰੀ	ਜਾ	ਉ	ਜਿ	ਤੁ	ਸੋਹਿ	ਲੈ
ਮ	ਗ	ਮ	ਗ	ਮ	ਗ	ਸ	-								
ਸ	ਦਾ	ਸੁ	ਖੁ	ਰੋ	s	ਇ	s								
x				2				0				3			

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਦੀਪਕੀ

ਅੰਤਰਾ

ਸੰ - ਸੰ ਨ	ਰੁੰ - ਸੰ -	ਮੰ ਪ ਧੁ ਪ	ਮੰ ਧੁ ਨ ਨ
ਆ s ਖੀ s	ਐ s s s	ਜੈ s ਘ ਰਿ	ਕੀ s ਰ ਤਿ
ਮੰ ਗਮ ਗ ਮੰ	ਗ ਸ ਰੁਗ ਰੁਸ	ਰੁੰ ਗੰ ਰੁੰ ਸੰ	ਨ ਧ ਪ -
ਹੋ ss ਇ s	ਬੀ ਚਾ ਰੋs ss	ਕ ਰ ਤੇ s	ਕਾ s s s
x	2	0	3

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਸੁਰੁ ਗਰੁ ਮਪ ਧਪ ਮਗ ਮਗ ਮਗ ਸ-
- 2) ਮਪ ਧੁਪ ਨਧ ਪਮ ਗ- ਮਗ ਮਗ ਸ-
- 3) ਮਧੁ ਨਸੰ ਨਧ ਪਪ ਮਗ ਮਗ ਮਗ ਸ-
- 4) ਨਧ ਪਮ ਗਮ ਗ- ਮਗ ਸ- ਰੁਗ ਰੁਸ
- 5) ਗਮ ਪਮ ਧੁਪ ਮਪ ਮਧੁ ਨਸੰ ਨਰੁੰ ਸੰਨ ਧਪ ਮਪ ਮਗ ਮਗ
ਮਗ ਸ- ਰੁਗ ਰੁਸ
- 6) ਪਧੁ ਮਪ ਮਗ ਮਗ ਮਗ ਸਸ ਮਧੁ ਨਸੰ ਨਧ ਪਪ ਸੰਨ ਧਪ
ਮਗ ਮਗ ਮਗ ਸ-

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

1. 9ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 13ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
2. 9ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 13ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਦੋ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
3. 9ਵੀਂ ਤੋਂ 8ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਇਕ ਚੱਕਰ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 9ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 13ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।

ਬਬਦ 'ਤੁਮ ਗਾਵਹੁ ਮੇਰੇ' ਪਹਿਲੀ ਬੰਦਬ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਦੀਪਕੀ ਏਕ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-12 ਮੱਧ ਲੈਅ

ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਰੁ	ਗ	ਰੁ	ਰੁਰੁ	ਸ	ਸ	ਰੁਰੁ	ਮੰਮ	ਪ	ਮੰ	ਧੁ	ਪ
ਤੁ	ਮ	ਗਾ	ਵਹੁ	ਮੇ	ਰੇ	ਨਿਰ	ਭਉ	ਕਾ	ਸੋ	ਹਿ	ਲਾ

ਨਨ	ਸੱਸ	ਨਨ	ਧੁਧ	ਪੁਪੁ	ਮੰ	ਗ	ਮ	ਗ	ਮੰ	ਗ	ਸ
ਹਉ	ਵਾਰੀ	ਜਾਉ	ਜਿਤੁ	ਸੋਹਿ	ਲੈ	ਸ	ਦਾ	ਸੁ	ਖੁ	ਹੋ	ਇ
x		0		2		0		3		4	

ਅੰਤਰਾ

ਮੰ	ਪ	ਪ	ਮੰ	ਧੁ	ਪ	ਮੰ	ਧੁ	ਨ	ਸੰ	ਨ	ਸੰ
ਜੈ	s	ਘ	ਰਿ	ਕੀ	s	ਰ	ਤਿ	ਆ	ਖੀ	ਐ	s
ਸੰ	ਨ	ਧ	ਪ	ਮੰ	ਗ	ਮ	ਗ	ਮੰਗ	ਸ	ਰੁਗ	ਰੁਸ
ਕ	ਰ	ਤੇ	ਕਾ	ਹੋ	s	ਇ	s	ਬੀs	ਚਾ	ਰੋs	ss
x		0		2		0		3		4	

ਤਾਨਾਂ:-

1. ਸਰੁ ਗਰੁ ਮਪੁ ਧੁਪੁ ਨਧੁ ਪ- ਮਪੁ ਮੰਗ ਰਾਮ ਗ- ਮੰਗ ਰੁਸ
2. ਮਧੁ ਨਸੰ ਨਧੁ ਪ- ਸੰਨ ਧੁਪੁ ਮਪੁ ਮੰਗ ਰਾਮ ਗ- ਮੰਗ ਰੁਸ
3. ਰੁਗ ਰੁਸ ਗਮ ਗਗ ਮਪੁ ਧੁਪੁ ਸੰਨ ਧੁਪੁ ਮੰਗ ਮਗ ਮੰਗ ਰੁਸ
- 4) ਮਪੁ ਧੁਪੁ ਮਧੁ ਨਨ ਸੰਨ ਰੁੰਸੰ ਨਧੁ ਪਪੁ ਮੰਗ ਮਗ ਮੰਗ ਸਸ
- 5) ਮਧੁ ਨਨ ਸੰਨ ਰੁੰਸੰ ਨਨ ਧਪੁ ਮੰਗ ਮਗ ਮੰਗ ਸਸ ਰੁਗ ਰੁਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

1. ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
2. ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ 6ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਬੰਦਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ 5ਵੀਂ-6ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
3. ਬੰਦਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ 7ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਦੇ ਵਾਰ ਹੋਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।

(ਗਉੜੀ ਸੁਖਮਨੀ ਮਹਲਾ ੫)

(੨੮੬)

ਬੋਲਹੁ ਜਸੁ ਜਿਹਬਾ ਦਿਨੁ ਰਾਤਿ॥ ਪ੍ਰਭਿ ਅਪਨੈ ਜਨ ਕੀਨੀ ਦਾਤਿ॥ ਕਰਹਿ ਭਗਤਿ ਆਤਮ ਕੈ ਚਾਇ॥ ਪ੍ਰਭ ਅਪਨੇ ਸਿਉ ਰਹਹਿ ਸਮਾਇ॥ ਜੋ ਹੋਆ ਹੋਵਤ ਸੇ ਜਾਨੈ॥ ਪ੍ਰਭ ਅਪਨੇ ਕਾ ਹੁਕਮੁ ਪਛਾਨੈ॥ ਤਿਸ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਕਉਨ ਬਖਾਨਉ॥ ਤਿਸ ਕਾ ਗੁਨੁ ਕਹਿ ਏਕ ਨ ਜਾਨਉ॥ ਆਠ ਪਹਰ ਪ੍ਰਭ ਬਸਹਿ ਹਜੂਰੇ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸੇਈ ਜਨ ਪੂਰੇ॥੧॥

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਦੀਪਕੀ

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਦੀਪਕੀ ਝਪ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-10 ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੋਅ
ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਗੁਮ	ਪੁਪ	ਮਧੁ	ਪੁਪ	ਮਪ	ਨਧ	ਪ	ਮਗ	ਮਗ	ਸ
ਬੋਠ	ਲਹੁ	ਜਸੁ	ਜਿਹ	ਬਾਠ	ਦਿਠ	ਨੁ	ਰਾਠ	ਤਿਠ	ਸ
ਰੁਗ	ਰੁ	ਸਸ	ਮਧੁ	ਨਨ	ਧਪ	ਮਗ	ਮਗ	ਮਗ	ਸ
ਪ੍ਰ	ਭਿ	ਅਪ	ਨੈਠ	ਜਨ	ਕੀਠ	ਨੀਠ	ਦਾਠ	ਤਿਠ	ਸ
x		2			0		3		

ਅੰਤਰਾ

ਮਪ	ਧੁਪ	ਮਧੁ	ਨ	ਨ	ਸੰਸੰ	ਸੰ	ਨ	ਸੰ	ਸੰ
ਕਠ	ਰਹਿ	ਭਠ	ਗ	ਤਿ	ਆਤ	ਮ	ਕੈ	ਚਾ	ਇ
ਰੁੰਗੁੰ	ਰੁੰ	ਸੰਸੰ	ਨ	ਧੁਪ	ਮੰ	ਗਗ	ਮਗ	ਮਗ	ਸ
ਪ੍ਰ	ਭ	ਅਪ	ਨੇ	ਸਿਉ	ਰ	ਹਹਿ	ਸਠ	ਮਾਠ	ਇ
x		2			0		3		

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਰੁਗਰੁਸੁ ਰੁਮਪਪ ਮਧੁਪਪ ਮਧੁਨਨ ਸੰਨਰੁੰਸੰ ਰੁੰਗੁੰਰੁੰਸੰ ਨਨਧਪ ਮਪਮਗ
ਗਮਗਗ ਮਗਸਸ
- 2) ਸਰੁਗਰੁ ਮਪਧੁਪ ਮਧੁਪਪ ਨਨਧਪ ਮਧੁਨਸੰ ਨਰੁੰਸੰਸੰ ਨਨਧਪ ਧਪਮਗ
ਗਮਗਗ ਮਗਸਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

1. ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਤੀਜੀ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
2. ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੇ 'ਬੋਲਹੁ' ਤੇ ਦੂਜੀ ਤੇ 'ਜਸੁ' ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਫਿਰ ਚੌਥੀ-ਪੰਜਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਤੀਜੀ-ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਤੇ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
3. 6ਵੀਂ ਤੋਂ 10ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 6ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।

੭-ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ

ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਸੰਗੀਤ ਪੱਧਤੀ ਵਿੱਚ ਗਉੜੀ ਤੇ ਪੂਰਵੀ ਦੋਨੋਂ ਹੀ ਰਾਗ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿੱਚ ਹਨ ਪਰ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਰਾਗ ਦਾ ਮਿਸ਼ਰਤ ਰੂਪ ਸ਼ਿਆਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੱਧ ਕਾਲ ਦੇ ਸੰਗੀਤ ਸ਼ਾਸਤਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਮਿਸ਼ਰਤ ਰਾਗ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਇਥੇ ਗਉੜੀ ਦੇ ਤਕਰੀਬਨ ਸਾਰੇ ਹੀ ਮਿਸ਼ਰਤ ਰਾਗਾਂ ਨੂੰ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਅੰਗ ਦੇ ਸਰੂਪ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਬਾਰੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਸਹਿਤ ਵਰਨਣ 'ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦਰਪਣ' ਭਾਗ-ਪਹਿਲਾ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਚੁਕਾ ਹੈ ਤੇ ਰਾਗ ਪੂਰਬੀ ਬਾਰੇ ਵਿਵਰਨ ਇੱਥੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਮੱਧ ਕਾਲ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਲੋਚਨ ਪੰਡਿਤ ਨੇ 'ਰਾਗ ਤਰੰਗਣੀ' ਵਿਚ ਪੂਰਵ ਠਾਠ ਤੋਂ ਪੂਰਵਾ ਜਨਯ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਪੁੰਡਰੀਕ ਵਿਨੁਲ ਨੇ 'ਚੰਦ੍ਰੋਦਯ' (੧੬ਵੀਂ ਖ਼ਤਾਬਦੀ) ਵਿਚ ਮਾਲਵਗੌਡ ਮੇਲ ਤੋਂ ਪੂਰਵੀ ਜਨਯ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਤੇ 'ਰਾਗ ਮੰਜਰੀ' ਵਿਚ ਗੌਡੀ ਮੇਲ ਤੋਂ ਪੂਰਵੀ ਨੂੰ ਜਨਯ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਪੰਡਿਤ ਸੋਮਨਾਥ ਨੇ 'ਰਾਗਵਿਬੋਧ' ਵਿਚ ਮਾਲਵਗੌਡ ਮੇਲ ਤੋਂ ਪੂਰਵੀ ਨੂੰ ਜਨਯ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਤੁਲਸੀਰਾਵ ਭੌਂਸਲੇ ਨੇ 'ਸੰਗੀਤਸਾਰਾਮ੍ਰਿਤ' ਵਿਚ ਮਾਲਵਗੌਡ ਮੇਲ ਤੋਂ ਪੂਰਵੀ ਜਨਯ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ।

ਉਤਰੀ ਸੰਗੀਤ ਪੱਧਤੀ ਦੇ ਦਸ ਥਾਟਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪੂਰਵੀ ਇਕ ਥਾਟ ਹੈ ਤੇ ਰਾਗ ਪੂਰਵੀ ਇਸ ਦਾ ਆਸ਼੍ਰਿਯ ਰਾਗ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਬਿਮਲਾਕਾਂਤ ਰਾਏ ਚੌਧਰੀ ਨੇ 'ਰਾਗ ਵਿਯਾਕਰਣ' ਵਿਚ ਪੂਰਵੀ ਦੇ ਦੋ ਸਰੂਪ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਪਹਿਲੇ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਭ ਧੈਵਤ ਕੋਮਲ ਦੋਨੋਂ ਮਧਿਅਮ ਹੋਰ ਸਵਰ ਸੁਧ ਹਨ। ਵਾਦੀ-ਗ, ਸੰਵਾਦੀ-ਨ, ਜਾਤੀ ਔੜਵ-ਸੰਪੂਰਨ ਤੇ ਸਮਾਂ ਸ਼ਾਮ ੪ ਤੋਂ ੭ ਵਜੇ ਹੈ। ਆਰੋਹ- ਨੁ ਸ ਗ ਮ ਪ ਨ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ- ਸੰ ਨ ਧੁ ਪ ਮ ਗ ਮ ਰੁ ਸ। ਪੂਰਵੀ ਦੇ ਦੂਜੇ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਭ ਕੋਮਲ ਦੋਨੋਂ ਮਧਿਅਮ ਹੋਰ ਸਵਰ ਸੁਧ ਹਨ। ਵਾਦੀ-ਪ, ਸੰਵਾਦੀ-ਸ, ਜਾਤੀ ਵਕਰ ਬਾੜਵ-ਸੰਪੂਰਨ ਤੇ ਸਮਾਂ ੪ ਤੋਂ ੭ ਵਜੇ ਸ਼ਾਮ ਹੈ। ਆਰੋਹ-ਨੁ ਸ ਗ ਮ ਪ ਧ ਪ ਨ ਸੰ ਅਵਰੋਹ- ਸੰ ਨ ਧ ਪ ਮ ਗ ਮ ਗ ਰੁ ਸ। ਪੰਡਿਤ ਅੱਪਾ ਤੁਲਸੀ ਦੇ 'ਰਾਗ ਚੰਦ੍ਰਿਕਾਸਾਰ' ਅਨੁਸਾਰ 'ਕੋਮਲ ਰਿਧਿ ਤੀਵਰ ਗਾਨਿ ਦੇਉ ਮਧਿਅਮ ਲਾਗ।। ਗ ਨ ਵਾਦੀ ਸੰਵਾਦਿ ਤੇ ਬਨਤ ਪੂਰਵੀ ਰਾਗ'। ਪੰਡਿਤ ਭਾਤਖੰਡੇ ਨੇ 'ਕ੍ਰਮਿਕ ਪੁਸਤਕ ਮਾਲਿਕਾ' ਦੂਸਰੀ ਪੁਸਤਕ ਪੰਨਾ

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ

੨੩੩-੩੪ ਤੇ ਪੂਰਵੀ ਰਾਗ ਦਾ ਪਰੀਚੈ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਭ ਧੈਵਤ ਕੋਮਲ ਮਧਿਅਮ ਦੋਨੋਂ ਜਾਤੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਗ ਵਾਦੀ ਤੇ ਨ ਸੰਵਾਦੀ ਤੇ ਸਮਾਂ ਦਿਨ ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਪਹਿਰ ਹੈ। ਆਰੋਹ- ਸ, ਰੁ ਗ, ਮ ਪ, ਧੁ, ਨ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ - ਸੰ ਨ ਧੁ ਪ, ਮ, ਗ, ਰੁ ਸ। ਪਕੜ - ਨੁ ਸ ਰੁ ਗ, ਮ ਗ, ਮ, ਗ, ਰੁ ਗ, ਰੁ ਸ। ਉਹ ਲਿਖਦੇ ਹਨ, 'ਉੱਤਰ ਭਾਰਤ ਕੀ ਓਰ ਤੀਬਰ ਧੈਵਤ ਕਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਇਸ ਰਾਗ ਮੇਂ ਕਹੀਂ ਕਹੀਂ ਦਿਖਾਈ ਪੜਤਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਕੋਈ ਗਾਇਕ ਇਸਮੇਂ ਦੋਨੋਂ ਧੈਵਤ ਭੀ ਲਗਾਤੇ ਹੈ'। ਪੰਡਿਤ ਵਿਣਾਇਕ ਨਾਰਾਇਣ ਪਟਵਰਧਨ ਨੇ 'ਰਾਗ ਵਿਗਿਆਨ' ਦੁਤੀਯਾ ਭਾਗ ਵਿਚ ਰਾਗ ਪੂਰਵੀ ਦਾ ਲਗਭਗ ਇਹੀ ਸਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਰਾਗ ਪੂਰਵੀ ਦੀ ਜਾਤੀ ਸ਼ਾੜਵ-ਸੰਪੂਰਨ ਮੰਨੀ ਹੈ। ਆਰੋਹ- ਨੁ ਸ ਰੁ ਗ ਮ ਧੁ ਨ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ- ਸੰ ਨ ਰੁ ਨ ਧੁ ਪ ਮ ਗ ਮ ਗ ਰੁ ਮ ਗ, ਮ ਰੁ ਸ। ਸ੍ਰੀ ਵੀ. ਐਸ. ਨਿਗਮ ਨੇ 'ਸੰਗੀਤ ਕੌਮਦੀ' ਭਾਗ ਤੀਜਾ ਵਿਚ ਰਾਗ ਪੂਰਵੀ ਦਾ ਐਸਾ ਹੀ ਸਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਗਾਇਕ ਗ੍ਰੰਥਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ 'ਗੁਰਬਾਣੀ ਸੰਗੀਤ' ਦੇ ਕਰਤਾ ਸਰਦਾਰ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਐਥਟਾਬਾਦ ਅਨੁਸਾਰ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਪੂਰਵੀ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਰਿਸ਼ਭ ਧੈਵਤ ਕੋਮਲ, ਦੋਨੋਂ ਮਧਿਅਮ ਤੇ ਹੋਰ ਸਭ ਸਵਰ ਸੁੱਧ ਹਨ। ਜਾਤੀ ਵਕਰ ਸੰਪੂਰਨ, ਰਿਸ਼ਭ-ਪੰਚਮ ਦਾ ਸੰਵਾਦ ਤੇ ਸਮਾਂ ਸ਼ਾਮ ਦਾ ਹੈ। ਆਰੋਹ- ਸ ਰੁ ਗ ਰੁ, ਮ ਪ ਧੁ ਪ ਨ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ- ਸੰ ਨ ਧੁ ਪ, ਮ ਗ ਰੁ ਸ ਮ ਗ ਮ ਗ, ਰੁ ਸ ਹੈ। ਪਕੜ- ਰੁ - ਗ ਰੁ ਮ ਗ ਰੁ ਸ, ਨੁ ਧੁ ਨੁ, ਰੁ ਸ। 'ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਰੀਤ ਰਤਨਾਵਲੀ' ਦੇ ਕਰਤਾ ਭਾਈ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਅਨੁਸਾਰ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਪੂਰਵੀ ਅੰਗ, ਜਾਤੀ ਵਕਰ ਸੰਪੂਰਨ, ਰਿਸ਼ਭ ਧੈਵਤ ਕੋਮਲ ਦੋਨੋਂ ਮਧਿਅਮ, ਰਿਸ਼ਭ ਵਾਦੀ ਪੰਚਮ ਸੰਵਾਦੀ ਤੇ ਸਮਾਂ ਸ਼ਾਮ ਹੈ। ਆਰੋਹ- ਸ ਰੁ ਗ ਰੁ, ਮ ਪ ਧੁ ਪ ਨ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ- ਸੰ ਨ ਧੁ ਪ ਮ ਗ ਮ ਗ ਰੁ ਸ ਨੁ ਸ। ਉਹਨਾਂ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਦੋ ਬੰਦਸ਼ਾਂ ਇਕ ਚਾਰ ਤਾਲ ਦੂਜੀ ਜੈ ਤਾਲ ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦ 'ਕਵਨ ਗੁਨ ਪ੍ਰਾਨਪਤਿ ਮਿਲਉ ਮੇਰੀ ਮਾਈ' ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ।

'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਰਾਗ ਰਤਨਾਵਲੀ' ਦੇ ਕਰਤਾ ਪ੍ਰੋ. ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਗਉੜੀ ਤੇ ਪੂਰਵੀ ਦਾ ਮਿਸ਼ਰਨ ਹੈ। ਪੂਰਵੀ ਥਾਟ, ਰਿਸ਼ਭ ਧੈਵਤ ਕੋਮਲ, ਦੋਵੇਂ ਮਧਿਅਮ ਤੇ ਹੋਰ ਸਭ ਸਵਰ ਸੁੱਧ ਹਨ। ਜਾਤੀ ਵਕਰ ਸੰਪੂਰਨ ਤੇ ਸਮਾਂ - ਦਿਨ ਦਾ ਚੌਥਾ ਪਹਿਰ ਹੈ। ਆਰੋਹ- ਸ, ਨੁ ਰੁ ਗ ਰੁ ਗ ਮ ਪ, ਮ ਪ ਧੁ ਪ, ਨ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ- ਸੰ ਨ ਧੁ ਪ, ਮ ਗ ਮ ਗ, ਮ ਗ, ਰੁ ਸ, ਨੁ ਰੁ ਸ। ਮੁੱਖ ਅੰਗ- ਪ, ਮ ਗ ਮ ਗ, ਮ ਗ, ਰੁ ਸ, ਨੁ ਧੁ ਸ ਨੁ, ਰੁ ਸ। 'ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਸਾਗਰ' ਭਾਗ ਤੀਜਾ ਦੇ ਕਰਤਾ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਨੂੰ ਪੂਰਵੀ ਥਾਟ ਦਾ

ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਰਿਸ਼ਵ ਧੈਵਤ ਕੋਮਲ, ਮਧਿਅਮ ਤੀਵਰ ਹੋਰ ਸਵਰ ਸ਼ੁਧ ਹਨ। ਜਾਤੀ-
 ਖਾੜਵ-ਸੰਪੂਰਨ, ਵਾਦੀ-ਰਿਸ਼ਭ ਤੇ ਸੰਵਾਦੀ -ਪੰਚਮ ਹੈ। ਆਰੋਹ- ਸ, ਰੁ ਗ ਰੁ, ਪ, ਮੰਪ,
 ਧੁ ਨ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ- ਸੰ ਨ, ਰੁੰ ਨ ਧੁ ਪ, ਮੰ ਗ ਰੁ, ਸ ਨ ਧੁ ਨ, ਰੁ ਸ। ਪਕੜ- ਨ
 ਰੁ ਗ ਰੁ, ਮੰ ਗ ਰੁ ਸ, ਨ ਧੁ ਨ, ਰੁ ਸ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼- ਰੁ - ਪ, ਸ - ਪ ਤੇ ਸ - ਧੁ ਦੀ
 ਸਵਰ ਸੰਗਤੀ। ਖਾਸ ਅੰਗ - ਰੁ ਗ ਰੁ, ਮੰ ਗ ਰੁ ਸ, ਨ ਧੁ ਨ, ਰੁ ਸ।

ਸੰਤ ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਗੰਧਰਵ ਦੇ 'ਸੁਰ ਸਿਮਰਣ ਸੰਗੀਤ' ਭਾਗ-ਚੌਥਾ ਅਨੁਸਾਰ
 ਰਾਗ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ, ਥਾਟ-ਪੂਰਵੀ, ਰਿਸ਼ਭ ਧੈਵਤ ਕੋਮਲ, ਦੋਨੋਂ ਮਧਮ, ਵਾਦੀ-
 ਰਿਸ਼ਭ, ਸੰਵਾਦੀ-ਪੰਚਮ, ਸਮਾਂ-ਸੰਧਿਆ ਕਾਲ, ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ ਵਰਜਿਤ ਤੇ
 ਜਾਤੀ ਸ਼ਾੜਵ-ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਗ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਮੱਧ ਤੇ ਤਾਰ ਸਪਤਕ ਵਿੱਚ
 ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਆਰੋਹ- ਸ ਰੁ ਮੰ ਪ ਧੁ ਨ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ- ਸੰ ਨ ਧੁ ਪ, ਮੰ ਗ ਰੁ ਸ।
 ਪਕੜ- ਮ ਰੁ ਮੰ ਪ, ਧੁ ਪ ਧੁ ਮੰ ਪ, ਗ ਮ ਗ ਰੁ ਸ। 'ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਰਾਗ-ਕੋਸ਼' ਦੇ
 ਕਰਤਾ ਡਾ. ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਪੂਰਵਾਂਗ ਵਿੱਚ ਗਉੜੀ ਤੇ
 ਉਤਰਾਂਗ ਵਿੱਚ ਪੂਰਬੀ ਦੇ ਚਲਨ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਰਾਗ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
 ਇਸ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਭ ਧੈਵਤ ਕੋਮਲ, ਮਧਿਅਮ-ਤੀਵਰ, ਬਾਕੀ ਸਵਰ ਸ਼ੁਧ ਹਨ। ਥਾਟ-
 ਪੂਰਵੀ, ਜਾਤੀ-ਸ਼ਾੜਵ-ਸੰਪੂਰਨ, ਵਾਦੀ-ਰਿਸ਼ਭ, ਸੰਵਾਦੀ ਪੰਚਮ ਤੇ ਸਮਾਂ ਸ਼ਾਮ ਦਾ
 ਸੰਧੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ। ਆਰੋਹ- ਸ, ਨ, ਰੁ ਗ ਰੁ, ਗ ਮੰ ਪ, ਮੰ ਪ ਧੁ ਪ, ਮੰ ਧੁ ਨ ਸੰ।
 ਅਵਰੋਹ- ਸੰ ਨ ਧੁ ਪ, ਮੰ ਗ ਰੁ ਮੰ ਗ, ਮੰ ਗ ਰੁ ਸ, ਨ ਧੁ, ਸ, ਨ ਰੁ ਸ।
 ਮੁੱਖ ਅੰਗ- ਸ, ਨ, ਰੁ ਗ ਰੁ ਮੰ ਗ ਰੁ ਸ, ਨ ਧੁ ਨ ਰੁ ਸ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਰਾਗ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਲਗਭਗ ਮਿਲਦਾ ਜੁਲਦਾ ਹੀ ਹੈ।
 ਇਥੇ ਰਾਗ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਦੇ ਸਰੂਪ ਲਈ ਆਰੋਹ ਗਉੜੀ ਪੂਰਵੀ ਅੰਗ ਤੇ ਅਵਰੋਹ ਰਾਗ
 ਪੂਰਵੀ ਨੂੰ ਜੋੜਿਆ ਹੈ। ਆਰੋਹ-ਸ ਰੁ ਗ ਰੁ, ਮੰ ਪ ਧੁ ਪ, ਨ ਸੰ (ਗਉੜੀ) ਤੇ ਅਵਰੋਹ-
 ਸੰ ਨ ਧੁ ਪ, ਮੰ ਗ ਮ ਗ ਮੰ ਗ ਰੁ ਸ (ਪੂਰਵੀ)। ਇਹ ਰਾਗ ਗਉੜੀ ਤੇ ਪੂਰਵੀ ਰਾਗਾਂ ਦਾ
 ਸੁੰਦਰ ਮਿਸ਼ਰਨ ਹੈ। ਰਾਗ ਨਿਰਣਾਇਕ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਰਾਗ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਣਿਤ ਸਰੂਪ
 ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਇਹੀ ਸਰੂਪ ਇਥੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾ
 ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸ਼ਬਦ ਤਰਤੀਬ:-

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਰਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਰਾਗ ਗਉੜੀ ਨੂੰ ਤੀਜਾ ਸਥਾਨ
 ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਰਾਗ ਗਉੜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ, ਗਉੜੀ ਦਖਣੀ,
 ਗਉੜੀ ਚੇਤੀ, ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ ਤੇ ਰਾਗ ਗਉੜੀ ਦੇ ਮਿਸ਼ਰਤ ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ ਗਉੜੀ

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ

ਦੀਪਕੀ, ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਦੀਪਕੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਵਿੱਚ ਬਾਣੀ ਰਚਿਤ ਹੈ। ਸ਼ਬਦ ਤਰਤੀਬ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ। ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਛੰਤ ਮਹਲਾ ੧ ਪੰਨਾ ੨੪੨ ਤੋਂ ੨੪੩ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕ ੪॥੧॥ ਤੋਂ ੪॥੨॥ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਹਨ। ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਛੰਤ ਮਹਲਾ ੩ ਪੰਨਾ ੨੪੩ ਤੋਂ ੨੪੭ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕ ੪॥੧॥ ਤੋਂ ੪॥੫॥੭॥ ੫ ਸ਼ਬਦ ਹਨ। ਮਹਲਾ ੪ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਪੰ. ੧੬੮ ਤੋਂ ੧੭੨ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕ ॥੪॥੧॥੧੫॥੫੩॥ ਤੋਂ ॥੪॥੧੨॥੨੬॥੬੪॥ ੧੨ ਸ਼ਬਦ ਤੇ ਪੰਨਾ ੨੩੪ ਤੋਂ ੨੩੫ ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਮਹਲਾ ੪ ਕਰਹਲੇ ਅੰਕ ੧੦॥੧॥ ਤੋਂ ੧੦॥੨॥ ਦੇ ਸ਼ਬਦ, ਕੁਲ ੧੪ ਸ਼ਬਦ ਹਨ। ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਮਹਲਾ ੫ ਪੰਨਾ ੨੦੪ ਤੋਂ ੨੦੬ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕ ॥੪॥੧॥੧੯੮ ਤੋਂ ੨॥੪॥੧੨੧॥ ਚਾਰ ਸ਼ਬਦ ਫਿਰ ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਮਹਲਾ ੫ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕ ॥੧॥੧੨੨॥ ਤੋਂ ॥੪॥੧੬॥੧੩੭॥ ੧੬ ਸ਼ਬਦ, ਪੰ. ੨੧੦ ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਮਹਲਾ ੫ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕ ॥੪॥੧॥੧੩੮॥ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਤੇ ਪੰ. ੨੧੨ ਤੋਂ ੨੧੩ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਮਹਲਾ ੫ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕ ॥੪॥੧੪॥੧੫੨॥ ਤੋਂ ॥੪॥੧੫॥੧੫੩॥ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਹਨ। ਭਗਤ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਕਬੀਰ ਜੀ ਪੰਨਾ ੩੩੪ ਤੋਂ ੩੪੦ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕ ੪॥੧॥੫੨ ਤੋਂ ੪॥੨੩॥੭੪॥ ੨੩ ਸ਼ਬਦ ਤੇ ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਬਾਵਨ ਅਖਰੀ ਕਬੀਰ ਜੀਉ ਕੀ ਪੰਨਾ ੩੪੦ ਤੋਂ ੩੪੩ ੪੫ ਪਦੇ ਹਨ। ਪੰਨਾ ੩੪੬ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀਉ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕ ॥੩॥੧॥ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਹੈ। ਸੋਹਿਲਾ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਮਹਲਾ ੪ ਤੇ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਮਹਲਾ ੫, ਕੁਲ ਦੋ ਸ਼ਬਦ ਰਚਿਤ ਹਨ।

ਪਰੀਚੈ:-

ਰਾਗ - ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ

ਬਾਣ - ਪੂਰਵੀ

ਸਵਰ - ਰਿਸ਼ਤ, ਪੈਵਤ ਕੋਮਲ ਦੇਨੋਂ ਮਧਿਅਮ ਹੋਰ ਸੁਖ

ਵਰਜਿਤ ਸਵਰ - ਆਰੋਹ ਵਿੱਚ ਗੰਧਾਰ ਤੇ ਪੈਵਤ

ਜਾਤੀ - ਵਕਰ ਸੰਪੂਰਨ

ਵਾਦੀ-ਰਿਸ਼ਤ

ਸੰਵਾਦੀ-ਪੰਚਮ

ਸਮਾਂ - ਸ਼ਾਮ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਰ ਆਰੋਹ - ਸ ਰੁ ਗ ਰੁ, ਮ ਪ ਯੁ ਪ, ਨ ਸੰ

ਅਵਰੋਹ - ਸੰ ਨ ਯੁ ਪ, ਮ ਗ - ਮ ਗ, ਮ ਗ ਰੁ ਸ, ਨ ਰੁ ਸ

ਮੁੱਖ ਅੰਗ (ਪਕੜ) - ਰੁ ਗ ਰੁ, ਮ ਪ, ਪ ਮ ਗ, ਮ ਗ ਮ ਗ ਰੁ ਸ, ਨ ਰੁ ਸ।

ਸਵਰ-ਵਿਸਥਾਰ:-

- 1) ਸ, ਰੁ ਗ ਰੁ ਸ, ਨ ਸ ਨ, ਨ ਯੁ ਸ ਨ, ਰੁ ਸ, ਨ ਸ ਨ ਯੁ ਪ, ਰੁ ਨ ਯੁ ਪ, ਮ ਪ ਨ, ਮ ਪੁ ਨ ਸ, ਨ ਰੁ ਸ, ਸ ਰੁ ਗ ਰੁ, ਮ ਪ ਮਗ ਰੁ ਮ ਪ, ਪ ਮ ਗ - ਮ ਗ, ਮ ਗ ਰੁ ਸ, ਨ ਰੁ ਸ।

ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗਤਿ ਦਰਪਣ ਭਾਗ-ਤੀਜਾ

- 2) ਸ ਰੁ ਗ ਰੁ ਮੰ ਪ, ਰੁ ਮੰ ਪ, ਮੰ ਪ ਯੁ ਪ, ਪ ਮੰ ਗ ਮ ਗ, ਮੰ ਗ ਰੁ ਮੰ ਪ,
 ਮੰ ਪ ਨ, ਪ ਨ ਯੁ ਪ, ਮੰ ਪ ਨ ਸੰ, ਨ ਸੰ ਨ, ਨ ਸੰ ਨ ਯੁ ਪ, ਨ ਯੁ ਨ ਸੰ
 ਨ, ਯੁ ਪ, ਨ ਯੁ ਪ, ਮੰ ਪ ਮੰ ਗ, ਮ ਗ ਮੰ ਗ, ਰੁ ਸ, ਨ ਯੁ ਨੁ ਸ, ਨੁ ਰੁ ਸ।
- 3) ਮੰ ਮੰ ਪ, ਮੰ ਪ ਨ ਯੁ ਪ, ਨ ਸੰ ਨ ਯੁ ਪ, ਮੰ ਪ ਨ ਸੰ, ਨ ਰੁੰ ਸੰ,
 ਨ ਰੁੰ ਗੰ ਰੁੰ, ਮੰ ਗੰ ਰੁੰ, ਸੰ ਰੁੰ ਮੰ ਪੰ, ਮੰ ਗੰ ਮੰ ਗੰ, ਮੰ ਗੰ ਰੁੰ ਸੰ, ਸੰ ਨ ਸੰ,
 ਨ ਸੰ ਨ ਯੁ ਸੰ ਨ, ਸੰ ਨ ਯੁ ਪ, ਪ ਯੁ ਮੰ ਪ, ਪ ਮੰ ਗ - ਮ ਗ ਮੰ ਗ ਰੁ ਸ
 ਨੁ ਰੁ ਸ।

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ਪ॥

(੨੦੬-੦੭)

ਤੁਝ ਬਿਨੁ ਕਵਨੁ ਹਮਾਰਾ॥ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਪ੍ਰਾਨ ਅਧਾਰਾ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥ ਅੰਤਰ ਕੀ ਬਿਧਿ ਤੁਮ
 ਹੀ ਜਾਨੀ ਤੁਮ ਹੀ ਸਜਨ ਸੁਹੇਲੇ॥ ਸਰਬ ਸੁਖਾ ਮੈ ਤੁਝ ਤੇ ਪਾਏ ਮੇਰੇ ਠਾਕੁਰ ਅਗਹ
 ਅਤੋਲੇ॥੧॥ ਬਰਨਿ ਨ ਸਾਕਉ ਤੁਮਰੇ ਰੰਗਾ ਗੁਣ ਨਿਧਾਨ ਸੁਖਦਾਤੇ॥ ਅਗਮ ਅਗੋਚਰ ਪ੍ਰਭ
 ਅਬਿਨਾਸੀ ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਤੇ ਜਾਤੇ॥੨॥ ਭ੍ਰਮੁ ਭਉ ਕਾਟਿ ਕੀਏ ਨਿਹਕੇਵਲ ਜਬ ਤੇ ਹਉਮੈ
 ਮਾਰੀ॥ ਜਨਮ ਮਰਣ ਕੋ ਚੂਕੋ ਸਹਸਾ ਸਾਪਸੰਗਤਿ ਦਰਸਾਰੀ॥੩॥ ਚਰਣ ਪਖਾਰਿ ਕਰਉ ਗੁਰ
 ਸੇਵਾ ਬਾਰਿ ਜਾਉ ਲਖ ਬਰੀਆ॥ ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਇਹੁ ਭਉਜਲੁ ਤਰਿਆ ਜਨ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਿਅ
 ਸੰਗਿ ਮਿਰੀਆ॥੪॥੭॥੧੨੮॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਪ੍ਰਾਨ ਅਧਾਰਾ-ਹੋ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦ ਦੇ ਆਸਰੇ! ਬਿਧਿ-ਹਾਲਤ। ਸੁਹੇਲੇ-ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੇ। ਅਗਹ-ਅਥਾਹ
 ਪ੍ਰਭ। ਅਤੋਲੇ-ਹੋ ਅਭੋਲ ਪ੍ਰਭ! ਬਰਨਿ-ਵਰਨਣ। ਰੰਗਾ-ਚੋਜ। ਗੁਣ ਨਿਧਾਨ-ਹੋ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਖਜਾਨੇ! ਜਾਤੇ-ਪਛਾਣਿਆ।
 ਭ੍ਰਮੁ-ਭਟਕਣਾ। ਭਉ-ਭਰ। ਨਿਹਕੇਵਲ-ਪਵਿੱਤਰ। ਦਰਸਾਰੀ-ਦਰਸਨ ਨਾਲ। ਪਖਾਰਿ-ਹੋ ਕੇ। ਬਾਰਿ ਜਾਉ-ਕੁਰਬਾਨ
 ਜਾਵਾਂ। ਬਰੀਆ-ਵਾਰੀ। ਭਉਜਲੁ-ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ। ਮਿਰੀਆ-ਮਿਲਿਆ।

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਤੀਨ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-16 ਮੱਧ ਲੈਅ

ਅਜਬਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
								ਰੁ	ਗ	ਰੁ	ਸ	ਰ	ਮੰ	ਪ	ਮੰ
								ਤੁ	ਸ	ਝ	ਸ	ਬਿ	ਸ	ਨੁ	ਸ
ਗ	ਗ	ਮ	ਗ	ਮੰ	ਗ	ਰੁ	ਸ	ਮੰ	ਪ	ਯੁ	ਪ	ਨਨ	ਸੰ	ਨ	ਯੁ
ਕ	ਵ	ਨੁ	ਸ	ਹ	ਮਾ	ਰਾ	ਸ	ਮੇ	ਸ	ਰੇ	ਸ	ਪ੍ਰੀ	ਸ	ਤ	ਮ
ਪਪ	ਮੰ	ਗ	-	ਮ	ਗ	ਮੰਗ	ਰੁਸ								
ਪ੍ਰਾ	ਸ	ਨ	ਸ	ਅ	ਧਾ	ਰਾ	ਸ	ਸ							
x				2				0				3			

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ

ਅੰਤਰਾ

ਨ	ਨ	ਸੰ	-	ਰੁੰ	ਨ	ਸੰ	-	ਪ	ਧੁ	ਮ	ਪ	ਨ	ਧੁ	ਪ	ਪ
ਤੁ	ਮ	ਹੀ	s	ਜਾ	s	ਨੀ	s	ਅੰ	s	ਤ	ਰ	ਕੀ	s	ਬਿ	ਧਿ
ਮੰ	ਗ	-	ਮ	ਗ	ਮਗ	ਰੁ	ਸ	ਰੁੰ	ਗੰ	ਰੁੰ	ਸੰ	ਨ	ਧੁ	ਪ	-
ਸੁ	ਰੇ	s	s	ਲੇ	ss	s	s	ਤੁ	ਮ	ਹੀ	s	ਸ	ਜ	ਨ	s
x				2				0						3	

ਤਾਨਾਂ:-

1. ਨੁਰੁ ਗਰੁ ਮਪ ਧੁਪ ਮਗ ਮਗ ਮਗ ਰੁਸ
2. ਰੁਗ ਰੁਰੁ ਮਪ ਧੁਪ ਮਗ ਮਗ ਮਗ ਰੁਸ
3. ਮਪ ਧੁਪ ਨਨ ਧੁਪ ਮਗ ਮਗ ਮਗ ਰੁਸ
4. ਪਨ ਸੰਨ ਧੁਪ ਮਗ ਮਗ -ਮ ਗਰੁ ਸ-
5. ਰੁਗ ਰੁਰੁ ਮਗ ਰੁਸ ਮਪ ਧੁਪ ਮਪ ਮਗ ਨਸ ਨਰੁ ਨਨ ਧੁਪ
ਮਗ ਮਗ ਮਗ ਰੁਸ
6. ਮਗ ਰੁਸ ਮਪ ਧੁਪ ਮਗ ਰੁਸ ਮਪ ਧੁਪ ਨਸ ਰੁੰਸ ਨਨ ਧੁਪ
ਮਗ ਮਗ ਮਗ ਰੁਸ
7. ਨੁਰੁ ਗਰੁ ਮਪ ਧੁਪ ਨਸ ਰੁੰਸ ਰੁੰਗ ਰੁੰਸ ਨਰੁ ਸੰਨ ਧੁਪ ਮਪ
ਮਗ ਮਗ ਮਗ ਰੁਸ
8. ਨੁਰੁ ਗਰੁ ਸਸ ਮਪ ਨਨ ਧੁਪ ਨਸ ਨਰੁ ਸੰਸ ਸੰਨ ਧੁਪ ਮਪ
ਮਗ ਮਗ ਮਗ ਰੁਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

1. 9ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 13ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਜੋੜ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
2. 9ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 13ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
3. 9ਵੀਂ ਤੋਂ 8ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਇਕ ਪੂਰੇ ਚੱਕਰ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 9ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ

13ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।

4. 9ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ 9ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਅ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਮਹਲਾ ੪ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ॥ (੧੬੮-੬੯)

ਹਰਿ ਦਇਆਲਿ ਦਇਆ ਪ੍ਰਭਿ ਕੀਨੀ ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਤਨਿ ਮੁਖਿ ਹਰਿ ਬੋਲੀ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਰੰਗੁ
ਭਇਆ ਅਤਿ ਗੂੜਾ ਹਰਿ ਰੰਗਿ ਭੀਨੀ ਮੇਰੀ ਚੋਲੀ॥੧॥ ਅਪੁਨੇ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਹਉ ਗੋਲੀ॥
ਜਬ ਹਮ ਹਰਿ ਸੇਤੀ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ਕਰਿ ਦੀਨੈ ਜਗਤੁ ਸਭੁ ਗੋਲ ਅਮੋਲੀ ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥
ਕਰਹੁ ਬਿਬੇਕੁ ਸੰਤ ਜਨ ਭਾਈ ਖੋਜਿ ਹਿਰਦੈ ਦੇਖਿ ਵੰਢੋਲੀ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਰੂਪੁ ਸਭ ਜੋਤਿ
ਸਬਾਈ ਹਰਿ ਨਿਕਟਿ ਵਸੈ ਹਰਿ ਕੋਲੀ॥੨॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਿਕਟਿ ਵਸੈ ਸਭ ਜਗ ਕੈ
ਅਪਰੰਪਰ ਪੁਰਖੁ ਅਤੋਲੀ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਪ੍ਰਗਟੁ ਕੀਓ ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਸਿਰੁ ਵੇਚਿਓ ਗੁਰ ਪਹਿ
ਮੋਲੀ॥੩॥ ਹਰਿ ਜੀ ਅੰਤਰਿ ਬਾਹਰਿ ਤੁਮ ਸਰਣਾਗਤਿ ਤੁਮ ਵੰਭੁ ਪੁਰਖ ਵਡੋਲੀ॥ ਜਨੁ
ਨਾਨਕੁ ਅਨਦਿਨੁ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਵੈ ਮਿਲਿ ਸਤਿਗੁਰ ਗੁਰ ਵੇਚੋਲੀ ॥੪॥੧॥੧੫॥੫੩॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਭੀਨੀ-ਭਿੱਜ ਗਈ। ਚੋਲੀ-ਹਿਰਦਾ। ਗੋਲੀ-ਦਾਸੀ। ਗੋਲ-ਗੋਲਾ, ਸੇਵਕ। ਅਮੋਲੀ-ਬਿਨਾ ਮੁੱਲ ਦਿੱਤਿਆਂ।
ਬਿਬੇਕੁ-ਪਰਖ। ਸਬਾਈ-ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿੱਚ। ਕੋਲੀ-ਕੋਲ। ਨਿਕਟਿ-ਨੇੜੇ। ਅਪਰੰਪਰ-ਪਰੇ ਤੋਂ ਪਰੇ। ਮੋਲੀ-ਮੁੱਲ ਤੋਂ।
ਵਡੋਲੀ-ਵਡਾ। ਅਨਦਿਨੁ-ਹਰ ਰੋਜ਼। ਵੇਚੋਲੀ-ਵਿਚੋਲਾ, ਵਕੀਲ।

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਤੀਨ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-16 ਮੱਧ ਲੈਅ
ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
											ਮ	ਪ	ਨ	-	ਧੁ
											ਅ	ਪੁ	ਨੇ	ਸ	ਸ
ਪ	ਪ	ਮਿਮ	ਗ	ਮ	ਗ	ਮਿਮ	ਗ	ਰੁ	-	ਸ	ਰੁ	ਗ	ਰੁ	-	ਸ
ਹ	ਰਿ	ਪੁ	ਭ	ਕੀ	ਸ	ਹਉ	ਸ	ਗੋ	ਸ	ਲੀ	ਜ	ਬ	ਹ	ਸ	ਮ
ਰੁ	ਰੁ	ਮ	ਪ	ਨ	ਧੁ	ਪ	ਮ	ਗ	ਮ	ਗ	ਮ	ਪ	ਨ	-	ਸ
ਹ	ਰਿ	ਸੇ	ਤੀ	ਮ	ਨੁ	ਮਾ	ਨਿ	ਆ	ਸ	ਸ	ਕ	ਰਿ	ਦੀ	ਸ	ਨੇ
ਨ	ਧੁ	ਪ	-	ਗ	ਮ	ਗ	ਮ	ਗ	ਰੁ	ਸ					
ਜ	ਗ	ਤੁ	ਸ	ਸ	ਭੁ	ਗੋ	ਲ	ਅ	ਮੋ	ਲੀ					
x				2				0						3	

ਅੰਤਰਾ

							੧	ਪ	ਨ	-	-
							੨	੪	੪	੪	੪
ਸੰਸੰ	ਸੰ	ਰੁੰ	ਸੰ	ਰੁੰ	ਗੰ	ਰੁੰ	ਸੰ	ਨ	ਧੁ	ਪ	ਨ
ਦਇ	ਆ	ਲਿ	੪	ਦਇ	ਆ	ਪੁ	ਭਿ	ਕੀ	੪	ਨੀ	ਮੇ
ਧੁ	ਪ	ਮੰ	ਗ	ਗ	ਮ	ਗ	ਮੰ	ਗ	ਰੁ	ਸ	
ਮ	ਨਿ	ਤ	ਨਿ	ਮੁ	ਖਿ	ਹ	ਰਿ	ਬੇ	੪	ਲੀ	
x				2				0			3

ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ॥

(੩੩੭)

ਸੁਰਗ ਬਾਸੁ ਨ ਬਾਛੀਐ ਡਰੀਐ ਨ ਨਰਕਿ ਨਿਵਾਸੁ॥ ਹੋਨਾ ਹੈ ਸੋ ਹੋਈ ਹੈ ਮਨਹਿ ਨ ਕੀਜੈ
ਆਸ॥੧॥ ਰਮਈਆ ਗੁਨ ਗਾਈਐ॥ ਜਾ ਤੇ ਪਾਈਐ ਪਰਮ ਨਿਧਾਨੁ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥
ਕਿਆ ਜਪੁ ਕਿਆ ਤਪੁ ਸੰਜਮੇ ਕਿਆ ਬਰਤੁ ਕਿਆ ਇਸਨਾਨੁ॥ ਜਬ ਲਗੁ ਜੁਗਤਿ ਨ
ਜਾਨੀਐ ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਭਗਵਾਨੁ॥੨॥ ਸੰਪੈ ਦੇਖਿ ਨ ਹਰਖੀਐ ਬਿਪਤਿ ਦੇਖਿ ਨ ਰੋਇ॥
ਜਿਉ ਸੰਪੈ ਤਿਉ ਬਿਪਤਿ ਹੈ ਬਿਧ ਨੇ ਰਚਿਆ ਸੋ ਹੋਇ॥੩॥ ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਅਬ ਜਾਨਿਆ
ਸੰਤਨ ਰਿਦੈ ਮਝਾਰਿ॥ ਸੇਵਕ ਸੋ ਸੇਵਾ ਭਲੇ ਜਿਹ ਘਟ ਬਸੈ ਮੁਰਾਰਿ॥੪॥੧॥੧੨॥੬੩॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਸੁਰਗ ਬਾਸੁ-ਸੁਰਗ ਦਾ ਵਾਸਾ। ਬਾਛੀਐ-ਮਾਹਸ਼ ਕਰੀਏ, ਤਾਂਘ ਰਖੀਏ। ਨਰਕਿ-ਨਰਕ ਵਿਚ।
ਮਨਹਿ-ਮਨ ਵਿਚ। ਰਮਈਆ-ਸੋਹਣਾ ਰਾਮ। ਪਰਮ-ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ। ਨਿਧਾਨੁ-ਖਜ਼ਾਨਾ। ਕਿਆ-ਕਿਸ ਅਰਥ? ਸੰਜਮੇ-
ਮਨ ਅਤੇ ਇੰਦਰੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦਾ ਯਤਨ। ਸੰਪੈ-ਸੰਪਤ, ਰਾਜ-ਭਾਗ। ਹਰਖੀਐ-ਖੁਸ਼ ਨ ਹੋਈਐ। ਬਿਪਤਿ-ਬਿਪਤਾ,
ਮੁਸ਼ੀਬਤ। ਬਿਧਿ ਨੇ-ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੇ। ਮਝਾਰਿ-ਵਿਚ। ਜਿਹ ਘਟ-ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ।

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਸੂਲ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾ-10 ਮੱਧ ਲੈਅ

ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਰੁ	ਮੰਮ	ਪ	ਧੁ	ਮੰ	ਪ	ਨ	-	ਧੁ	ਪ
ਰ	ਮਈ	ਆ	੪	ਗੁ	ਨ	ਗਾ	੪	ਈ	ਐ
ਪ	ਮੰ	ਗਗੁ	ਮ	ਗ	ਗ	ਮੰ	ਗ	ਰੁ	ਸ
ਜਾ	ਤੇ	ਪਾਈ	ਐ	ਪ	ਰ	ਮ	ਨਿ	ਧਾ	ਨੁ
x		0		2		3		0	

ਅੰਤਰਾ

ਪ	ਧੁ	ਮ	ਪ	ਨ	ਨ	ਸ	ਰੁੰ	ਨ	ਸ
ਸੁ	ਰ	ਗ	ਬਾ	ਸ	ਸੁ	ਨ	ਬਾ	ਛੀ	ਐ
ਸੰ	ਸੰ	ਰੁੰ	ਰੁੰ	ਨ	ਸੰ	ਨ	ਧੁ	ਪ	ਪ
ਡ	ਰੀ	ਐ	ਨ	ਨ	ਰ	ਕਿ	ਨਿ	ਵਾ	ਸੁ
ਰੁੰ	ਗੰ	ਰੁੰ	ਸੰ	ਸੰ	-	ਨ	ਨ	ਧੁ	ਪ
ਹੇ	ਨਾ	ਹੈ	ਸ	ਸੋ	ਸ	ਹੇ	ਈ	ਰੈ	ਸ
ਪ	ਮਮ	ਗ	-	ਮ	ਗ	ਮ	ਗ	ਰੁ	ਸ
ਮ	ਨਹਿ	ਨ	ਸ	ਕੀ	ਸ	ਜੈ	ਸ	ਆ	ਸ
x		0		2		3		0	

ਤਾਨਾਂ:-

1. ਨੁਰੁ ਗੁਰੁ ਮੁਪ ਧੁਪ ਨਨ ਧੁਪ ਮਗ ਮਗ ਮਗ ਰੁਸ
2. ਸੁਰੁ ਗੁਰੁ ਮੁਪ ਧੁਪ ਨਸੰ ਨਨ ਧੁਪ ਮਗ ਮਗ ਰੁਸ
3. ਮੁਪ ਨਸੰ ਨਨ ਧੁਪ ਮੁਪ ਮਗ ਮਗ ਮਗ ਰੁਰੁ ਸਸ
4. ਨਸੰ ਨਨ ਧੁਪ ਮੁਪ ਪੁਧੁ ਮੁਪ ਮਗ ਮਗ ਮਗ ਰੁਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

1. ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਛੇਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 5ਵੀਂ ਤੋਂ 6ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਦੋ ਵਾਰ ਹੋਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
2. ਪਹਿਲੀਆਂ 4 ਮਾਤਰਾਂ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀਆਂ ਦੇ ਮਾਤਰਾਂ ਤੇ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 5ਵੀਂ-6ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
3. ਪਹਿਲੀਆਂ 4 ਮਾਤਰਾਂ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ-ਦੂਜੀ ਮਾਤਰ ਤੇ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 5ਵੀਂ ਤੋਂ 10ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ 6 ਮਾਤਰਾਂ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਤੀਜੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।

ਗਉੜੀ ੧੩॥

(੨੩੮)

ਫੁਰਮਾਨੁ ਤੇਰਾ ਸਿਰੈ ਊਪਰਿ ਫਿਰਿ ਨ ਕਰਤ ਬੀਚਾਰ॥ ਤੁਹੀ ਦਰੀਆ ਤੁਹੀ ਕਰੀਆ ਤੁਝੈ ਤੇ ਨਿਸਤਾਰ ॥੧॥ ਬੰਦੇ ਬੰਦਗੀ ਇਕਤੀਆਰ॥ ਸਾਹਿਬੁ ਰੋਸੁ ਧਰਉ ਕਿ ਪਿਆਰੁ॥੧॥
ਚਹਾਉ॥ ਨਾਮੁ ਤੇਰਾ ਆਧਾਰੁ ਮੇਰਾ ਜਿਉ ਫੂਲੁ ਜਈ ਹੈ ਨਾਰਿ॥ ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਗੁਲਾਮੁ ਘਰ ਕਾ ਜੀਆਇ ਭਾਵੈ ਮਾਰਿ॥੨॥੧੮॥੬੯॥

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ

ਪਦ ਅਰਥ:- ਫੁਰਮਾਨੁ-ਹੁਕਮ। ਸਿਰੈ ਉਪਰਿ-ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਹੀ। ਫਿਰਿ-ਫਿਰ ਕੇ, ਉਲਟ ਕੇ। ਦਰੀਆ-ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ। ਕਰੀਆ-ਮਲਾਹ। ਤੁਥੈ ਤੇ-ਤੈਥੋਂ ਹੀ। ਨਿਸਤਾਰ-ਪਾਰ-ਉਤਾਰਾ। ਇਕਤਿਆਰ-ਇਖਤਿਆਰ ਕਰ। ਰੇਸੁ-ਗੁੱਸਾ। ਧਰਉ-ਬੇਸ਼ੱਕ ਧਰੇ। ਕਿ-ਜਾਂ। ਫੁਲੁ-ਫੁੱਲ। ਜਈ ਹੈ-ਜੀਉ ਪੈਦਾ ਹੈ, ਖਿੜ ਪੈਦਾ ਹੈ। ਨਾਰਿ-ਪਾਣੀ। ਜੀਆਇ-ਜਿਵਾਲ, ਜਿੰਦਾ ਰੱਖੇ। ਭਾਵੈ-ਭਾਵੇਂ, ਚਾਹੇ।

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਏਕ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾ-12 ਮੱਧ ਲੈਅ

ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਰੁ	ਗ	ਰੁ	ਮ	ਪ	ਮ	ਗ	ਮ	ਗ	ਮਗ	ਰੁ	ਸ
ਬੰ	ਦੇ	ਸ	ਬੰ	ਦ	ਗੀ	ਇ	ਕ	ਤੀ	ਆਸ	ਸ	ਰ
ਮ	ਪ	ਨ	ਸੰ	ਨ	ਨ	ਧੁ	ਪੁ	ਮ	ਗ	ਮ	ਗ
ਸਾ	ਹਿ	ਬੁ	ਰੇ	ਸ	ਸੁ	ਧ	ਰਉ	ਕਿ	ਪਿ	ਆ	ਰੁ
x		0		2		0		3		4	

ਅੰਤਰਾ

ਮਮ	ਪ	ਧੁ	ਪ	ਨ	ਨ	ਸੰ	ਸੰ	-	ਨ	ਰੁੰ	ਸੰ
ਫੁਰ	ਮਾ	ਨੁ	ਤੇ	ਸ	ਰਾ	ਸਿ	ਰੈ	ਸ	ਉ	ਪ	ਰਿ
ਨ	ਧੁ	ਪ	ਮ	ਗ	ਗ	ਮ	ਗ	ਮ	ਗ	ਰੁ	ਸ
ਫਿ	ਰਿ	ਨ	ਕ	ਰ	ਤ	ਬੀ	ਚਾ	ਸ	ਰ	ਸ	ਸ
x		0		2		0		3		4	

ਤਾਨਾਂ:-

1. ਸਰੁ ਰਾਰੁ ਮੁਪ ਧੁਪ ਮੁਪ ਨਸੁ ਨਨ ਧੁਪ ਮਗ ਮਗ ਮਗ ਰੁਸ
2. ਮੁਪ ਨਨ ਧੁਪ ਮੁਪ ਨਸੁ ਨਨ ਧੁਪ ਮੁਪ ਧੁਪ ਮਗ ਮਗ ਰੁਸ
3. ਮੁਪ ਨਸੁ ਰੁਸੁ ਰੁਗੁ ਰੁਸੁ ਨਸੁ ਨਨ ਧੁਪ ਗਮ ਗਗ ਮਗ ਰੁਸ

ਤਿਹਾਣੀਆਂ:-

1. ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਛੇਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤਕ ਬੰਦਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ ਚੌਥੀ ਤੋਂ 6ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਦੇ ਵਾਰ ਹੋਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
2. ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਤੇ ਮੁਪ ਲਗਾਉਣਾ ਹੈ। ਤੀਜੀ ਮਾਤਰ ਤੇ 'ਬੰ' ਤੇ ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ 'ਦਗੀ' ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਦੇ ਇਸ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਸੱਮ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
3. 7ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 7ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਅ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀਉ ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥ (੩੪੬)

ਕੂਪੁ ਭਰਿਓ ਜੈਸੇ ਦਾਦਿਰਾ ਕਛੁ ਦੇਸੁ ਬਿਦੇਸੁ ਨ ਬੂਝ॥ ਐਸੇ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਬਿਖਿਆ ਬਿਮੋਹਿਆ ਕਛੁ
ਆਰਾ ਪਾਰੁ ਨ ਸੂਝ॥੧॥ ਸਗਲ ਭਵਨ ਕੇ ਨਾਇਕਾ ਇਕੁ ਛਿਨੁ ਦਰਸੁ ਦਿਖਾਇ ਜੀ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਮਲਿਨ ਭਈ ਮਤਿ ਮਾਧਵਾ ਤੇਰੀ ਗਤਿ ਲਖੀ ਨ ਜਾਇ॥ ਕਰਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕ੍ਰਮੁ ਚੂਕਈ ਮੈ ਸੁਮਤਿ ਦੇਹੁ
ਸਮਝਾਇ॥੨॥ ਜੋਗੀਸਰ ਪਾਵਹਿ ਨਹੀ ਤੁਅ ਗੁਣ ਕਥਨੁ ਅਪਾਰ॥ ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਕੈ ਕਾਰਣੈ ਕਹੁ
ਰਵਿਦਾਸ ਚਮਾਰ॥੩॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਕੂਪ-ਖੂਹ। ਦਾਦਿਰਾ-ਭੱਠੂ। ਬਿਦੇਸੁ-ਪਰਦੇਸ। ਬੂਝ-ਸਮਝ, ਵਾਕਫੀਅਤ। ਬਿਖਿਆ-ਮਾਇਆ।
ਬਿਮੋਹਿਆ-ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੋਹਿਆ ਹੋਇਆ। ਆਰਾ ਪਾਰੁ-ਉਚਲਾ ਤੇ ਪਾਰਲਾ ਬੰਨਾ। ਨਾਇਕਾ-ਹੇ ਮਾਲਕ! ਮਲਿਨ-
ਮੈਲੀ। ਮਾਧਵਾ-ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਗਤਿ-ਹਾਲਤ। ਪਾਵਹਿ ਨਹੀ-ਅੰਤ ਨਹੀ ਪਾ ਸਕਦੇ। ਤੁਅ-ਤੇਰੇ। ਕਹੁ-ਆਖ, ਬਿਆਨ
ਕਰ।

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਆਡਾ ਚਾਰਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-14 ਮੱਧ ਲੈਅ
ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
ਮ	ਪ	ਪ	ਨ	ਧੁ	ਪ	ਮ	ਗ	ਮ	ਗ	ਮ	ਗ	ਰੁ	ਸ
ਸ	ਗ	ਲ	ਭ	ਵ	ਨ	ਕੇ	ਸ	ਨਾ	ਇ	ਕਾ	ਸ	ਸ	ਸ
ਨ	ਸੰ	ਨ	ਧੁ	ਪ	ਪ	ਮ	ਪ	ਗ	ਮ	ਗ	ਮਗ	ਰੁ	ਸ
ਇ	ਸ	ਕੁ	ਛਿ	ਸ	ਨੁ	ਦ	ਰ	ਸੁ	ਸ	ਦਿ	ਖਾ	ਇ	ਜੀ
x		2		0		3		0		4		0	

ਅੰਤਰਾ

ਮ	ਪ	ਨ	ਧੁ	ਪ	ਪ	ਮ	ਪ	ਨ	ਸੰ	ਨ	ਰੁੰ	ਸੰ	-
ਕੁ	ਸ	ਪੁ	ਭ	ਰਿ	ਓ	ਜੈ	ਸ	ਸੇ	ਸ	ਦਾ	ਦਿ	ਰਾ	ਸ
ਰੁੰ	ਗੰ	ਰੁੰ	ਸੰ	ਨ	ਧੁ	ਪ	ਮ	ਗ	ਮ	ਗ	ਮਗ	ਰੁ	ਸ
ਕ	ਸ	ਛੁ	ਦੇ	ਸ	ਸੁ	ਬਿ	ਦੇ	ਸੁ	ਨ	ਬੁ	ਸੁ	ਝ	ਸ
x		2		0		3		0		4		0	

ਤਾਨਾਂ:-

1. ਰੁਗੁ ਰੁਸੁ ਮੁਪੁ ਪੁਮੁ ਪੁਪੁ ਮੁਪੁ ਧੁਪੁ ਮੁਪੁ ਨਨੁ ਧੁਪੁ ਮੁਪੁ ਗਮੁ
ਗਗੁ ਰੁਸੁ
2. ਸਰੁ ਗਰੁ ਮੁਪੁ ਧੁਪੁ ਨਨੁ ਧੁਪੁ ਨਸੰ ਰੁੰਸੰ ਨਨੁ ਧੁਪੁ ਮੁਗੁ ਮਗੁ
ਮੁਗੁ ਰੁਸੁ

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ

3. ਮੁਪੁ ਨਸੁ ਰੁੰਗੁ ਰੁੰਸੁ ਨਨੁ ਧੁਪੁ ਮੁਪੁ ਧੁਪੁ ਮੁਪੁ ਮੰਗੁ ਮਗੁ ਮੰਗੁ
ਰੁਰੁ ਸੁਸੁ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

1. ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ 6ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਚੌਥੀ ਤੋਂ 6ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
2. ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ 8ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਸੱਮ ਤੋਂ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ 7ਵੀਂ-8ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
3. 7ਵੀਂ ਤੋਂ 14ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ 8 ਮਾਤਰਾਂ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 5ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਮ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ 6ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਤੇ ਮੁਪੁ ਨ ਧੁਪੁ ਸਵਰਾਂ ਤੇ ਸ ਗਲ ਭ ਵਨ ਲੈਣਾ ਹੈ।

ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਮਹਲਾ ੫॥ (੨੧੩)

ਮੇਰੇ ਮਨ ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਸਦ ਕਰੀਐ॥ ਰਤਨ ਜਨਮੁ ਸਫਲੁ ਗੁਰਿ ਕੀਆ ਦਰਸਨ ਕਉ
ਬਲਿਹਰੀਐ॥੧॥ਚਹਾਉ॥ ਜੇਤੇ ਸਾਸ ਗ੍ਰਾਸ ਮਨੁ ਲੇਤਾ ਤੇਤੇ ਹੀ ਗੁਨ ਗਾਈਐ॥ ਜਉ ਹੋਇ ਦੈਆਲੁ
ਸਤਿਗੁਰੁ ਅਪੁਨਾ ਤਾ ਇਹ ਮਤਿ ਬੁਧਿ ਪਾਈਐ॥੧॥ ਮੇਰੇ ਮਨ ਨਾਮਿ ਲਏ ਜਮ ਬੰਧ ਤੇ ਛੂਟਹਿ
ਸਰਬ ਸੁਖਾ ਸੁਖ ਪਾਈਐ॥ ਸੇਵਿ ਸੁਆਮੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਦਾਤਾ ਮਨ ਬੰਛਤ ਫਲ ਆਈਐ॥੨॥ ਨਾਮੁ
ਇਸਟੁ ਮੀਤ ਸੁਤ ਕਰਤਾ ਮਨ ਸੰਗਿ ਤੁਹਾਰੈ ਚਾਲੈ॥ ਕਰਿ ਸੇਵਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਅਪੁਨੇ ਕੀ ਗੁਰ ਤੇ ਪਾਈਐ
ਪਾਲੈ॥੩॥ ਗੁਰਿ ਕਿਰਪਾਲਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਪ੍ਰਭਿ ਧਾਰੀ ਬਿਨਸੇ ਸਰਬ ਅੰਦੇਸਾ॥ ਨਾਨਕ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ
ਹਰਿ ਕੀਰਤਨਿ ਮਿਟਿਓ ਸਗਲ ਕਲੇਸਾ॥੪॥੧੫॥੧੫੩॥

ਪਦ ਅਰਥ:-ਰਤਨ ਜਨਮ-ਕੀਮਤੀ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ। ਸਾਸ-ਸਾਹ। ਗ੍ਰਾਸ-ਗ੍ਰਾਸ, ਗ੍ਰਾਹੀਆਂ। ਜਮ ਬੰਧ-ਜਮਾਂ ਦੇ ਬੰਧਨ ਤੋਂ।
ਇਸਟੁ-ਪਿਆਰ। ਸੁਤ-ਪੁੱਤਰ। ਪਾਲੈ-ਪੱਲੇ। ਬਿਨਸੇ-ਮਿਟ ਗਏ। ਅੰਦੇਸਾ-ਫਿਕਰ। ਕਲੇਸਾ-ਦੁਖ-ਕਲੇਸ਼।

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਝਪ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-10 ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਰੁਰੁ	ਮੁਮੁ	ਪੁਪੁ	ਧੁਧੁ	ਪੁਪੁ	ਮੁਮੁ	ਗ	ਮਗ	ਮੰਗ	ਰੁਸ
ਮੇਰੇ	ਮਨ	ਗੁਰੁ	ਗੁਰੁ	ਗੁਰੁ	ਸ	ਦ	ਕਰੀ	ਐs	ss

ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦਰਪਣ ਭਾਗ-ਤੀਜਾ

ਨੁਸ	ਨ	ਸ	ਰੁਗ	ਰੁ	ਮਿ	ਪ	ਮੁ	ਧੁ	ਪ
ਰਤ	ਨ	ਜ	ਨs	ਮੁ	ਸਫ	ਲੁ	ਗੁਰਿ	ਕੀ	ਆ
ਨ	ਸੰ	ਨ	ਧੁ	ਪੁਪੁ	ਮਿ	ਗਮ	ਗ	ਮੰਗ	ਰੁਸ
ਦ	ਰ	ਸ	ਨ	ਕਉ	ਬ	ਲਿs	ਹ	ਰੀs	ਐs
x		2			0		3		

ਅੰਤਰਾ

ਪ	ਧੁ	ਮਿ	ਪ	ਨ	ਸੰਸੰ	ਸੰ	ਰੁੰਰੁੰ	ਨ	ਸੰ
ਜੇ	ਤੇ	ਸਾ	s	ਸ	ਗਾ	ਸ	ਮਨੁ	ਲੇ	ਤਾ
ਰੁੰ	ਰੁੰ	ਗੰ	ਰੁੰ	ਸੰ	ਨ	ਸੰ	ਨ	ਧੁ	ਪ
ਤੇ	ਤੇ	ਹੀ	s	s	ਗੁ	ਨ	ਗਾ	ਈ	ਐ
ਪੁਪੁ	ਪੁਧੁ	ਮਿ	ਪ	ਨ	ਸੰਸੰ	ਸੰਸੰ	ਰੁੰ	ਨ	ਸੰ
ਜਉ	ਹੋਇ	ਦੈ	ਆ	ਲੁ	ਸਤਿ	ਗੁਰੁ	ਅ	ਪੁ	ਨਾ
ਨਸੰ	ਨਨ	ਧੁ	ਪ	ਮੰਗ	ਮ	ਗ	ਮੰਗ	ਰੁ	ਸ
ਤਾs	ਇਹ	ਮ	s	ਤਿs	ਬੁ	ਧਿ	ਪਾs	ਈ	ਐ
x		2			0		3		

ਤਾਨਾਂ:-

1. ਸੁਰਗੁਰੁ ਮੁਪਧੁਪੁ ਮੁਪਨਨ ਧੁਪਮਪ ਮੁਪਨਸੰ ਨਨਧੁਪ ਮੁਪਧੁਪ ਮੁਪਮੰਗ
ਮਗਮੰਗ ਰੁਸਨੁਸ
2. ਮੁਪਧੁਪੁ ਮੁਪਮੰਗ ਗਮਗਗ ਮੰਗਰੁਸ ਮੁਪਨਸੰ ਰੁੰਗੰਰੁੰਸ ਨਸੰਨਨ ਧੁਪਮਪੁ
ਮੰਗਮੰਗ ਮੰਗਰੁਸ
3. ਰੁਗਰੁਸ ਮੁਪਮੰਗ ਰੁਗਰੁਸ ਮੁਪਨਨ ਸੰਰੁੰਨਸੰ ਨਨਧੁਪ ਮੁਪਨਨ ਸੰਨਧੁਪ
ਮੰਗਮੰਗ ਮੰਗਰੁਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

1. ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੇ 'ਮੇਰੇ ਮਨ' ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਫਿਰ ਤੀਜੀ ਤੋਂ ਪੰਜਵੀ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ

2. ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ 5ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ 6ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੇ ਮੁੱਧੁ ਤੇ ਮੋਰੇਮਨ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਫਿਰ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਾਮ ਤੇ 'ਮੋਰੇਮਨ' ਫਿਰ ਬਿਸਰਾਮ ਤੇ 'ਮੋਰੇਮਨ' ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
3. 6ਵੀਂ ਤੋਂ 10ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ 6ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਅ ਕਰਨਾ ਹੈ।

(ਗਉੜੀ ਸੁਖਮਨੀ ਮ: ਪ)

(੨੭੬)

ਸਲੋਕੁ॥ ਕਰਣ ਕਾਰਣ ਪ੍ਰਭੁ ਏਕੁ ਹੈ ਦੂਸਰ ਨਾਹੀ ਕੋਇ॥ ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਬਲਿਹਾਰਣੈ ਜਲਿ
ਥਲਿ ਮਹੀਅਲਿ ਸੋਇ ॥੧॥

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਚਾਰ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-12 ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ
ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਪ	ਧੁ	ਪ	ਨ	ਸੰ	ਨ	ਧੁਧੁ	ਪ	ਮਗ	ਮਗ	ਰੁ	ਸ
ਕ	ਰ	ਣ	ਕਾ	ਰ	ਣ	ਪੁ	ਸ	ਭੁਸ	ਏs	ਕੁ	ਹੈ
ਸ	ਰੁ	ਰੁਮ	ਪ	ਨ	ਧੁਪ	ਮ	ਗ	ਮਗ	ਮਗ	ਰੁ	ਸ
ਦੁ	ਸ	ਰs	ਨਾ	s	ਹੀs	ਕੋ	s	ss	ਇs	s	s
x		0		2		0		3		4	

ਅੰਤਰਾ

ਪ	ਮ	ਪ	ਧੁ	ਪ	ਨ	ਸੰ	-	ਸੰ	ਰੁੰ	ਰੁੰ	ਸੰ
ਨਾ	ਨ	ਕ	ਤਿ	s	ਸੁ	ਬ	s	ਲਿ	ਹਾ	ਰ	ਣੈ
ਰੁੰਗੰ	ਰੁੰ	ਸੰ	ਨ	ਧੁ	ਪ	ਮਗ	ਮ	ਗ	ਮਗ	ਰੁ	ਸ
ਜs	s	ਲਿ	ਥ	s	ਲਿ	ਮਹੀ	ਅ	ਲਿ	ਸੋs	s	ਇ
x		0		2		0		3		4	

ਲੈਅਕਾਰੀਆਂ:-

ਇਕਗੁਨ-ਦੁਗੁਨ- ਅਸਥਾਈ ਪੂਰੀ ਇਕ ਗੁਨ ਵਿਚ ਲੈਕੇ ਫਿਰ ਪਹਿਲੀ ਲਾਈਨ ਦੀ ਦੁਗੁਨ 6 ਮਾਤਰਾਂ ਵਿਚ ਫਿਰ 7ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ 7ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਦੋ ਵਾਰ 6 ਮਾਤਰਾਂ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।

ਦੁਗੁਨ-ਚੌਗੁਨ- ਅਸਥਾਈ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਚੱਕਰ ਨੂੰ ਦੁਗੁਨ 6 ਮਾਤਰਾਂ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ ਇਸ ਚੱਕਰ ਦੀ ਚੌਗੁਨ ਤਿੰਨ ਮਾਤਰਾਂ ਵਿਚ ਫਿਰ 7ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਚੌਗੁਨ ਵਿਚ ਦੋ ਵਾਰ ਤਿੰਨ ਮਾਤਰਾਂ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।

ਤਿਗੁਨ - ਤਿੰਨ ਮਾਤਰਾਂ ਦੀ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਣਾ ਕੇ ਅਸਥਾਈ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਚੱਕਰ ਦੀ ਤਿਗੁਨ 4 ਮਾਤਰਾਂ ਵਿਚ ਫਿਰ ਇਸ ਚੱਕਰ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ 4 ਮਾਤਰਾਂ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 7ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੀ ਦੇ ਵਾਰ ਤਿਗੁਨ 4 ਮਾਤਰਾਂ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਪਹਿਲੀ ਲੈਅ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।

ਤਿਗੁਨ-ਛੇਗੁਨ- ਅਸਥਾਈ ਦੇ ਦੋਹਾਂ ਚੱਕਰਾਂ ਨੂੰ ਤਿਗੁਨ ਵਿਚ 8 ਮਾਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ ਪਹਿਲੇ ਚੱਕਰ ਦੀ ਛੇਗੁਨ 2 ਮਾਤਰਾਂ ਵਿਚ ਫਿਰ 7ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਦੇ ਵਾਰ ਛੇਗੁਨ ਵਿਚ 2 ਮਾਤਰਾਂ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਪਹਿਲੀ ਲੈਅ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ਪ॥ (੨੦੪)

ਪ੍ਰਭ ਮਿਲਬੇ ਕਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਮਨਿ ਲਾਗੀ॥ ਪਾਇ ਲਗਉ ਮੋਹਿ ਕਰਉ ਬੇਨਤੀ ਕੋਉ ਸੰਤੁ ਮਿਲੈ ਬਡਭਾਗੀ॥੧॥ਰਹਾਉ॥ ਮਨੁ ਅਰਪਉ ਧਨੁ ਰਾਖਉ ਆਗੈ ਮਨ ਕੀ ਮਤਿ ਮੋਹਿ ਸਗਲ ਤਿਆਗੀ॥ ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਹਰਿ ਕਥਾ ਸੁਨਾਵੈ ਅਨਦਿਨੁ ਫਿਰਉ ਤਿਸੁ ਪਿਛੈ ਵਿਰਾਗੀ॥੧॥ ਪੂਰਬ ਕਰਮ ਅੰਕੁਰ ਜਬ ਪ੍ਰਗਟੇ ਭੇਟਿਓ ਪੁਰਖੁ ਰਸਿਕ ਬੈਰਾਗੀ॥ ਮਿਟਿਓ ਅੰਧੇਰੁ ਮਿਲਤ ਹਰਿ ਨਾਨਕ ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੀ ਸੋਈ ਜਾਗੀ॥੨॥੨॥੧੧੯॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਮਿਲਬੇ ਕਉ-ਮਿਲਨ ਵਾਸਤੇ। ਅਰਪਉ-ਹਵਾਲੇ ਕਰਾਂ। ਮਤਿ-ਚਤਰਾਈ। ਵਿਰਾਗੀ-ਬਉਰੀ। ਕਰਮ-ਭਲੇ ਕਰਮ। ਅੰਕੁਰ-ਅੰਗੂਰ। ਪ੍ਰਗਟੇ-ਉਘੜ ਪਏ। ਰਸਿਕ-ਰਸ ਮਾਨਣ ਵਾਲਾ। ਬੈਰਾਗੀ-ਨਿਰਲੇਪ। ਸੋਈ-ਸੁਤੀ ਹੋਈ।

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਪੰਚਮ ਸਵਾਰੀ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-15 ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
ਰੁ	ਗੁ	ਸ	ਰੁ	ਰੁ	ਮ	ਪੁ	ਮ	ਪੁ	ਮ	ਗ	ਮ	ਗ	ਮ	ਗੁ
ਪ੍ਰ	ਭ	ਸ	ਮਿ	ਲ	ਬੇ	ਕਉ	ਪ੍ਰੀ	ਤਿ	ਮ	ਨਿ	ਲਾ	ਸ	ਗੀ	ਸ
ਰੁ-	ਮ	ਪ	ਧ	ਪੁ	ਮ	ਪ	ਨਸ	ਨ	ਪੁ	ਪ	ਮ	ਮ	ਪ	-
ਪਾ	ਇ	ਸ	ਲ	ਗਉ	ਮੇ	ਹਿ	ਕ	ਸ	ਰਉ	ਸ	ਬੇ	ਨ	ਤੀ	ਸ
ਨ	ਸ	ਸ	ਨ	ਧ	ਪ	-	ਮ	ਗ	ਗ	ਮ	ਗ	ਮ	ਰੁ	ਸ
ਕੇ	ਉ	ਸ	ਸ	ਸ	ਤੁ	ਸ	ਮਿ	ਲੈ	ਬ	ਡ	ਭਾ	ਸ	ਗੀ	ਸ
x			2				3				4		5	

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ

ਅੰਤਰਾ

ਮ	ਪੁ	-ਪ	ਨ	ਨ	ਸੰਸ	-	ਸ	ਰੁੰ	ਨ	ਸੰਸ	ਰੁੰ	ਰੁੰਗ	ਰੁੰ	ਸ
ਮ	ਸਨੁ	ਸ	ਅ	ਰ	ਪਉ	ਸ	ਧ	ਨੁ	ਰਾ	ਖਉ	ਆ	ਸ	ਗੈ	ਸ
ਸੰ	ਰੁੰਨ	-ਸੰ	ਨ	ਧੁ	ਪ	ਪ	ਪੁ	ਮੁ	ਮ	ਗ	ਗਮ	ਗ	ਮਗ	ਰੁਸ
ਮ	ਸਨ	ਸਕੀ	ਮ	ਤਿ	ਮੇ	ਹਿ	ਸ	ਗ	ਲ	ਸ	ਤਿ	ਆ	ਗੀ	ਸ
x			2				3				4		5	

ਤਾਨਾਂ:-

- ਰੁਗਰੁਰੁ ਮੁਪਮੁਗ ਮਗਮਗ ਰੁਰੁਸ ਮੁਪਧੁਪ ਨਨਧੁਪ ਨਸੰਨਨ ਰੁੰਗਰੁੰਸੰ
ਨਰੁੰਸੰਸੰ ਨਨਧੁਪ ਪਨਧੁਪ ਮੁਪਮੁਗ ਗਮਗਗ ਮਗਰੁਸ ਨੁਰੁਸ
- ਸਰੁਗਰੁ ਮੁਗਰੁਸ ਸਰੁਗਰੁ ਮੁਪਧੁਪ ਮਗਰੁਸ ਸਰੁਗਰੁ ਮੁਪਧੁਪ ਨਸੰਰੁੰਸੰ
ਨਨਧੁਪ ਮੁਗਰੁਸ ਰੁੰਗਰੁੰਸੰ ਨਨਧੁਪ ਮੁਪਮੁਗ ਗਮਗਗ ਮਗਰੁਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- ਸੱਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ 7ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ ਚੌਥੀ ਤੋਂ ਸੱਤਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਦੇ ਵਾਰ ਹੋਰ ਗਾ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- ਸੱਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ 9ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ 8ਵੀਂ-9ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਫਿਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- ਛੇਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੇ 6ਵੀਂ-7ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦਾ 'ਬੇਕਉ' ਉਚਾਰਨ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ 6ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 8ਵੀਂ ਤੋਂ 15ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਸੱਤਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਸੁਕਾਅ ਕਰਨਾ ਹੈ।

(ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੩॥) (੨੪੪-੪੫)

ਮਿਲੁ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮਾ ਜੀਉ ਤੁਧੁ ਬਿਨੁ ਖਰੀ ਨਿਮਾਣੀ॥ ਮੈ ਨੈਣੀ ਨੀਦ ਨ ਆਵੈ ਜੀਉ ਭਾਵੈ ਅੰਨੁ ਨ ਪਾਣੀ॥ ਪਾਣੀ ਅੰਨੁ ਨ ਭਾਵੈ ਮਰੀਐ ਹਾਵੈ ਬਿਨੁ ਪਿਰ ਕਿਉ ਸੁਖੁ ਪਾਈਐ॥ ਗੁਰ ਆਗੈ ਕਰਉ ਬਿਨੰਤੀ ਜੇ ਗੁਰ ਭਾਵੈ ਜਿਉ ਮਿਲੈ ਤਿਵੈ ਮਿਲਾਈਐ॥ ਆਪੇ ਮੇਲਿ ਲਏ ਸੁਖਦਾਤਾ ਆਪਿ ਮਿਲਿਆ ਘਰਿ ਆਏ॥ ਨਾਨਕ ਕਾਮਣਿ ਸਦਾ ਸੁਹਾਗਣਿ ਨਾ ਪਿਰੁ ਮਰੈ ਨ ਜਾਏ॥੪॥੨॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਨਿਮਾਣੀ-ਆਜਿਜ਼। ਹਾਵੈ-ਹਾਹੁਕੇ ਵਿੱਚ। ਕਾਮਣਿ-ਜੀਵ-ਇਸਤਰੀ।

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਦੀਪਚੰਦੀ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-14 ਮੱਧ ਲੈਅ

ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
ਨੁ	ਸੰ	ਨ	ਯੁ	ਪੁ	ਮੰ	ਗ	ਮੁ	ਗ	ਗ	ਮੰ	ਗੁ	ਰੁ	ਸ
ਮਿਲੁ	ਮੇ	ਰੇ	ਪ੍ਰੀ	ਤਮਾ	ਜੀ	ਉ	ਤੁ	ਥਿ	ਨੁ	ਖ	ਰੀਨਿ	ਮਾ	ਣੀ
ਰੁ	ਮੰ	ਪ	ਧੁ	ਪੁ	ਮੁ	ਪੁ	ਗ	ਮ	ਗ	ਮੁ	ਗ	ਰੁ	ਸ
ਮੇ	ਨੈ	ਣੀ	ਨੀ	ਦਨ	ਆਵੈ	ਜੀਉ	ਭਾ	ਵੈ	s	ਅੰਨੁ	ਨ	ਪਾ	ਣੀ
x			2				0			3			

ਅੰਤਰਾ

ਮੁ	ਪ	ਪ	ਨ	-	ਸੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਰੁੰ	ਸੰ	ਨ	ਰੁੰ	ਸੰ	-
ਪਾਣੀਅੰ	ਨੁ	ਨ	s	ਭਾ	ਵੈ	ਮ	ਰੀ	ਐ	ਹਾ	s	ਵੈ	s	
ਨ	ਸੰ	ਨ	ਧੁ	-	ਪ	-	ਮੁ	ਗ	ਗ	ਮ	ਗ	ਮੁ	ਰੁਸ
ਥਿ	ਨੁ	s	ਪਿ	s	ਰ	s	ਕਿਉ	ਸੁ	ਖੁ	ਪਾ	ਈ	ਐs	ss
x			2				0			3			

(ਬਿਤੀ ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ਪ॥ ਸਲੋਕ॥)

ਸਲੋਕ॥ ਕਰਉ ਬੰਦਨਾ ਅਨਿਕ ਵਾਰ ਸਰਨਿ ਪਰਉ ਹਰਿ ਰਾਇ ॥ ਭ੍ਰਮੁ ਕਟੀਐ ਨਾਨਕ ਸਾਧਸੰਗਿ ਦੁਤੀਆ ਭਾਉ ਮਿਟਾਇ ॥੨॥

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਦਾਦਰਾ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-6 ਮੱਧ ਲੈਅ

ਅਸਥਾਈ

ਅੰਤਰਾ

1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	6
ਰੁ	ਗੁ	ਰੁ	ਮੰ	ਪ	ਪ	ਮੁ	ਪ	ਨ	ਸੰ	ਨ	ਸੰ
ਕ	ਰਉ	s	ਬੰ	ਦ	ਨਾ	ਭ੍ਰ	s	ਮੁ	ਕ	ਟੀ	ਐ
ਮੰ	ਗੁ	ਗ	ਮੁ	ਰੁ	ਸ	ਨ	ਰੁੰ	ਸੰ	ਰੁੰਗੰ	ਰੁੰ	ਸੰ
ਅ	ਨਿs	ਕ	ਵਾs	s	ਰ	ਨਾ	ਨ	ਕ	ਸਾਧ	ਸੰ	ਗਿ
ਮੰ	ਪ	ਨ	ਧੁ	ਪੁ	-	ਨ	ਸੰ	ਨ	ਧੁ	ਧੁ	ਪ
ਸ	ਰ	ਨਿ	ਪ	ਰਉ	s	ਦੁ	ਤੀ	ਆ	ਭਾ	ਉ	s
ਮੰ	ਗ	ਮ	ਗ	ਰੁ	ਸ	ਮੁ	ਮ	ਗ	ਮੁ	ਰੁ	ਸ
ਹ	s	ਰਿ	ਰਾ	s	ਇ	ਮਿs	ਟਾ	s	ਇs	s	s
x			0			x			0		

੮-ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਮਾਝ

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਮਾਝ ਦਾ ਸਰੂਪ ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਤੇ ਰਾਗੁ ਮਾਝ ਦੇ ਮਿਸ਼ਰਨ ਤੋਂ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਰਾਗ ਗਉੜੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਭੈਰਵ ਅੰਗ ਤੇ ਪੂਰਵੀ ਅੰਗ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿੱਚ ਹੈ ਪਰ ਰਾਗ ਮਾਝ ਦਾ ਵਰਨਣ ਘੱਟ ਹੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਤੇ ਰਾਗੁ ਮਾਝ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਰਨਣ 'ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦਰਪਣ' ਭਾਗ ਪਹਿਲਾ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਮਾਝ ਦੇ ਮਿਸ਼ਰਤ ਸਰੂਪ ਬਾਰੇ ਭਾਰਤੀ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਕਾਰਾਂ ਨੇ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ ਪਰ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਕੁਝ ਗ੍ਰੰਥਕਾਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਰਾਗ ਬਾਰੇ ਵਰਨਣ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤੇ ਸ਼ਬਦ ਬੰਦਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸਵਰ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵੀ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ।

ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਗਾਇਕ ਗ੍ਰੰਥਕਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸੰਤ ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਗੰਧਰਵ ਨੇ 'ਸੁਰ ਸਿਮਰਣ ਸੰਗੀਤ' ਭਾਗ-ਚੌਥਾ ਵਿੱਚ ਗਉੜੀ ਮਾਝ ਨੂੰ ਮਾਰਵਾ ਬਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ 'ਮਨ-ਲਕਸ਼ ਸੰਗੀਤ' ਨਾਮਕ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਮਾਰਵਾ ਬਾਟ ਦੇ ਲਲਿਤ ਗਉੜੀ ਜੋ ਭਟਿਆਰ ਗਉੜੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਹੀ ਗਉੜੀ ਮਾਝ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਦੋਨੋਂ ਮਧਿਅਮ ਦੋਨੋਂ ਪੈਵਤ, ਦੋਨੋਂ ਨਿਸ਼ਾਦ ਹੋਰ ਸਵਰ ਸੁਧ ਹਨ। ਆਰੋਹ ਤੇ ਅਵਰੋਹ ਵਕਰ ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ, ਵਾਦੀ ਪੰਚਮ ਤੇ ਸੰਵਾਦੀ ਸ਼ੜਜ ਹੈ। ਗਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਰਕੇ ਸਵੇਰ ਦਾ ਹੈ ਪਰ ਦੋਨੋਂ ਟਾਈਮ ਵੀ ਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਆਰੋਹ- ਸ, ਨੁ ਰੁ ਗ ਮ ਪ ਗ, ਮ ਧੁ ਨ ਰੁੰ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ- ਸੰ ਨ ਧੁ ਪ, ਪ ਨੁ ਧ ਪ, ਮ ਪ, ਗ ਮ, ਪ ਗ ਰੁ ਸ। ਪਕੜ- ਨੁ ਰੁ ਗ ਮ, ਪ ਗ ਰੁ ਸ, ਮ ਪ ਧੁ ਨ ਪ ਧ ਮ, ਪ ਗ ਰੁ ਸ। ਪ੍ਰਿਸ਼ੀਪਲ ਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਦੇ 'ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਸਾਗਰ' ਭਾਗ-ਤੀਜਾ ਅਨੁਸਾਰ ਗਉੜੀ ਮਾਝ ਦੇ ਸਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦੋਨੇ ਰਿਸ਼ਭ ਦੋਨੇ ਗੰਧਾਰ, ਦੋਨੋਂ ਪੈਵਤ ਤੇ ਦੋਨੋਂ ਨਿਸ਼ਾਦ ਹੋਰ ਸਵਰ ਸੁਧ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੈ। ਜਾਤੀ ਵਕਰ- ਸੰਪੂਰਨ, ਸ਼ੜਜ-ਪੰਚਮ ਦਾ ਸੰਵਾਦ ਤੇ ਸਮਾਂ ਦਿਨ ਦਾ ਚੌਥਾ ਪਹਿਰ ਹੈ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼- ਰ-ਪ, ਪ-ਗੁ ਤੇ ਗੁ-ਸ ਦੀ ਸਵਰ-ਸੰਗਤੀ। ਆਰੋਹ- ਸ, ਰੁ ਗ ਮ, ਪ ਧੁ ਮ ਪ, ਨ ਸੰ, ਜਾਂ ਮ ਪ ਧੁ ਨ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ- ਸੰ ਨੁ ਧ ਪ, ਮ ਪ ਗ ਮ, ਰ ਪ ਗੁਰ ਗੁ - ਸ। ਪਕੜ- ਸ, ਰੁ ਗ ਮ, ਪ ਧੁ ਪ, ਮ ਪ ਗ ਮ, ਰ ਪ, ਗੁਰ ਗੁਸ ਨ੍ਧੁਨੁ, ਰੁ ਸ। 'ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਰੀਤ ਰਤਨਾਵਲੀ' ਭਾਗ-ਪਹਿਲਾ ਦੇ ਕਰਤਾ ਭਾਈ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਗੁਰਚਰਨ

ਸਿੰਘ ਨੇ ਗਉੜੀ ਮਾਝ ਰਾਗ ਵਿਚ ਇਕ ਬੰਦਸ਼ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਸਵਰ ਸੁਧ ਤੇ ਵਿਕਰਤ ਸਾਰੇ ਹੀ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਦੋਨਾਂ ਰਾਗਾਂ ਦਾ ਮਿਸ਼ਰਨ ਹੈ ਤੇ ਨਿਖਾਦ ਬਹੁਤ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਅਤੇ ਪੰਚਮ ਤੇ ਵੀ ਜ਼ੋਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਬੰਦਸ਼ ਵਿੱਚ ਆਰੋਹ ਵਿੱਚ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਅੰਗ ਮਧਿਅਮ ਤੀਵਰ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪ੍ਰੋ. ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਰਾਗ ਰਤਨਾਵਲੀ' ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਰਾਗ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਸੁਧ ਤੇ ਵਿਕਰਤ ਭਾਵ ੧੨ ਸਵਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੈ। ਜਾਤੀ ਵਕਰ- ਸੰਪੂਰਨ, ਬਾਟ-ਉਪਬਾਟ ਪੱਧਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਰਾਗ ਪੂਰਵੀ ਤੇ ਖਮਾਜ ਬਾਟ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਮਾਂ ਦਿਨ ਦਾ ਚੌਥਾ ਪਹਿਰ ਹੈ। ਆਰੋਹ- ਸ, ਰੁ ਰੁਰੁ ਮ ਪ, ਮਪ ਧੁ ਪ, ਮ ਪ ਨ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ- ਸੰ ਨੁ ਧ ਪ, ਧੁ ਪ ਮਪ, ਮ ਗ, ਮ ਗੁ ਰ ਸ, ਨੁ ਧੁ ਸ ਨੁ ਰੁ ਸ। ਮੁਖ ਅੰਗ- ਸ, ਰੁ ਮ ਪ, ਧੁ ਪ ਮ ਪ, ਮ ਗ, ਮ ਗੁ ਰ ਸ, ਨੁ ਰੁ ਸ। ਡਾਕਟਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਦੇ 'ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਰਾਗ-ਕੋਸ਼' ਅਨੁਸਾਰ ਗਉੜੀ ਮਾਝ ਦਾ ਸਰੂਪ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ। ਬਾਟ-ਖਮਾਜ, ਜਾਤੀ-ਸ਼ਾਸ਼ਵ-ਵਕਰ ਸੰਪੂਰਨ, ਵਾਦੀ-ਰਿਸ਼ਭ, ਸੰਵਾਦੀ-ਪੰਚਮ ਤੇ ਸਮਾਂ-ਦਿਨ ਦਾ ਚੌਥਾ ਪਹਿਰ। ਆਰੋਹ- ਸ ਗ ਮ ਰ ਪ, ਰ ਮ ਪ ਨ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ-ਸੰ ਧ ਨੁ ਪ, ਮ ਪ ਧ ਧ ਮ ਗ ਮ ਰ, ਰ ਗੁ ਰ ਸ। ਮੁਖ ਅੰਗ- ਸ ਗ ਮ ਰ ਰ ਪ, ਰ ਮ ਪ, ਮ ਪ ਧ ਪ ਮ ਗ, ਮ ਰ ਰ ਗ ਸ ਰ ਸ, ਸ ਰ ਸ ਨੁ ਨੁ ਸ, ਧੁ ਨੁ ਖੁ ਨੁ ਸ।

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਮਾਝ ਵਿੱਚ ਗਉੜੀ (ਪੂਰਵੀ ਅੰਗ) ਤੇ ਮਾਝ (ਖਮਾਜ ਅੰਗ) ਦਾ ਮਿਸ਼ਰਨ ਹੈ। ਸੁਧ ਤੇ ਵਿਕਰਤ ਸਾਰੇ ਸਵਰ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਗਉੜੀ ਤੇ ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ ਮਾਝ ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਰਾਗ ਨਿਰਣਾਇਕ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਗਉੜੀ ਮਾਝ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਣਿਤ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਦੋਨੋਂ ਰਿਸ਼ਭ, ਦੋਨੋਂ ਗੰਧਾਰ, ਦੋਨੋਂ ਮਧਿਅਮ, ਦੋਨੋਂ ਧੈਵਤ ਤੇ ਦੋਨੋਂ ਨਿਸ਼ਾਦ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕ ਵਿੱਚ ਗਉੜੀ ਮਾਝ ਦਾ ਇਹੀ ਸਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਇੱਥੇ ਵੀ ਇਹੀ ਸਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸ਼ਬਦ ਤਰਤੀਬ:-

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਗਉੜੀ ਮੁਖ ਰਾਗ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਗਉੜੀ ਗੁਆਚੇਰੀ, ਗਉੜੀ ਦਖਣੀ, ਗਉੜੀ ਚੇਤੀ, ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ, ਤੇ ਫਿਰ ਗਉੜੀ ਦੇ ਮਿਸ਼ਰਤ ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ ਗਉੜੀ ਦੀਪਕੀ, ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਦੀਪਕੀ, ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਤੋਂ ਬਾਦ ਗਉੜੀ ਮਾਝ ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ। ਸ਼ਬਦ ਰਚਨਾ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ। ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਮਾਝ ਮਹਲਾ ੪ ਪੰਨਾ ੧੭੨ ਤੋਂ ੧੭੫ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕ ॥੪॥੧॥੨੭॥੬੫॥ ਤੋਂ ॥੪॥੬॥੨੦॥੧੮॥੩੨॥ ੭੦॥ ਛੇ ਸ਼ਬਦ ਹਨ। ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਮਾਝ ਮਹਲਾ ੫ ਪੰਨਾ ੨੧੬ ਤੋਂ ੨੧੮ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕ ॥੫॥੧॥੧੬੬ ਤੋਂ ॥੪॥੩॥੧੬੮॥ ਤਿੰਨ ਸ਼ਬਦ ਫਿਰ ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਮਾਝ ਮਹਲਾ ੫

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਮਾਝ

ਸ਼ਬਦ ਅੰਕ ॥੪॥੧॥੧੬੯॥ ਤੋਂ ॥੪॥੪॥੧੭੨॥ ਚਾਰ ਸ਼ਬਦ ਤੇ ਪੰਨਾ ੨੪੦ ਤੋਂ
੨੪੧ ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਮਾਝ ਮਹਲਾ ੫ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕ ॥੮॥੧੨॥ ਇਕ ਸ਼ਬਦ, ਇਹ ੮
ਸ਼ਬਦ ਹਨ।

ਪਰੀਚੈ:-

ਰਾਗੁ - ਗਉੜੀ ਮਾਝ

ਥਾਟ - ਉਪਥਾਟ ਪਧਤੀ ਅਨੁਸਾਰ - ਪੂਰਵੀ ਤੇ ਖਮਾਜ ਥਾਟ

ਸਵਰ - ਸਾਰੇ ਸ਼ੁਧ ਤੇ ਸਾਰੇ ਵਿਕਰਤ (੧੨ ਸਵਰ) ਵਰਜਿਤ ਸਵਰ - ਕੋਈ ਨਹੀਂ

ਜਾਤੀ - ਸੰਪੂਰਨ ਵਾਦੀ - ਪੰਚਮ

ਸੰਵਾਦੀ - ਸ਼ੜਜ ਸਮਾਂ - ਸ਼ਾਮ

ਆਰੋਹ - ਸ ਰੁ ਗ ਰੁ, ਮੰ ਪ ਯੁ ਪ, ਨ ਸੰ

ਅਵਰੋਹ - ਸੰ ਨੁ ਧ ਪ, ਧ ਮ ਗ ਮ, ਰ ਪ ਗੁ, ਰ ਗੁ ਸ ਰ ਨੁ ਸ

ਮੁੱਖ ਅੰਗ - ਰੁ ਗ ਰੁ, ਮੰ ਪ ਯੁ ਪ, ਨੁ ਧ ਪ ਮ ਗ ਮ, ਰ ਪ ਗੁ ਰ ਸ ਰ ਨੁ ਸ
ਸਵਰ ਵਿਸਥਾਰ:-

- 1) ਸ, ਰੁ ਗ ਰੁ, ਸ ਨੁ ਸ, ਨੁ ਧ ਪ, ਮੰ ਪ ਯੁ ਪ, ਨੁ ਸ, ਰੁ ਗ ਰੁ, ਮੰ ਪ, ਮੰ ਪ
ਯੁ ਪ, ਧ ਮ ਗ ਮ ਰ, ਪ ਗੁ ਰ ਗੁ ਸ ਰ ਨੁ ਸ, ਸ, ਰੁ ਗ ਰੁ, ਸ ਨੁ ਸ।
- 2) ਸ ਰੁ ਗ ਰੁ, ਰੁ ਗ ਰੁ ਮੰ ਪ, ਮੰ ਪ ਯੁ ਪ, ਧ ਮ ਗ ਮ ਰ ਪ ਨੁ ਧ ਪ,
ਮੰ ਪ ਨੁ ਸ, ਸੰ ਨੁ ਧ ਪ, ਮੰ ਪ ਯੁ ਮੰ ਪ, ਧ ਮ ਗ ਮ ਰ ਪ ਗੁ, ਸ ਰ ਨੁ ਸ।
- 3) ਪ ਮੰ ਪ, ਮੰ ਪ ਯੁ ਪ, ਮੰ ਪ ਨੁ ਸ, ਰੁੰ ਗੰ ਰੁੰ ਸੰ, ਰੁੰ ਮੰ ਪੰ, ਧੰ ਮੰ ਗੰ ਮੰ, ਰੰ ਪੰ
ਗੁੰ ਸੰ ਰੰ ਨੁ ਸੰ, ਸੰ ਨੁ ਧ ਪ, ਮੰ ਪ ਯੁ ਪ, ਨੁ ਧ ਪ, ਮ ਗ ਮ, ਰ ਪ ਗੁ ਸ ਰ
ਨੁ ਸ।

ਗਉੜੀ ਮਾਝ ਮਹਲਾ ੫॥

(੨੧੮)

ਮੀਠੇ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਉ ਜਿੰਦੂ ਤੂੰ ਮੀਠੇ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਉ॥ ਸਚੇ ਸੇਤੀ ਰਤਿਆ ਮਿਲਿਆ
ਨਿਥਾਵੇ ਥਾਉ॥੧॥ਰਹਾਉ॥ ਹੋਰਿ ਸਾਦ ਸਭਿ ਫਿਕਿਆ ਤਨੁ ਮਨੁ ਫਿਕਾ ਹੋਇ॥ ਫਿਣੁ
ਪਰਮੇਸਰ ਜੋ ਕਰੇ ਫਿਣੁ ਸੁ ਜੀਵਣੁ ਸੋਇ॥੧॥ ਅੰਚਲੁ ਗਹਿ ਕੈ ਸਾਧ ਕਾ ਤਰਣਾ ਇਹੁ
ਸੰਸਾਰੁ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਆਰਾਧੀਐ ਉਪਰੈ ਸਭ ਪਰਵਾਰੁ॥੨॥ ਸਾਜਨੁ ਬੰਧੁ ਸੁਮਿਤ੍ਰੁ ਸੋ ਹਰਿ
ਨਾਮੁ ਹਿਰਦੈ ਦੇਇ॥ ਅਉਗਣ ਸਭਿ ਮਿਟਾਇ ਕੈ ਪਰਉਪਕਾਰੁ ਕਰੇਇ॥੩॥ ਮਾਲੁ ਖਜਾਨਾ
ਬੇਹੁ ਘਰੁ ਹਰਿ ਕੇ ਚਰਣ ਨਿਧਾਨ॥ ਨਾਨਕੁ ਜਾਚਕੁ ਦਰਿ ਤੇਰੈ ਪ੍ਰਭ ਤੁਧਨੋ ਮੰਗੈ
ਦਾਨੁ॥੪॥੪॥੧੭੨॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਜਿੰਦੂ-ਹੇ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦ! ਸੇਤੀ-ਨਾਲ। ਸਾਦ-ਸੁਆਦ। ਫਿਣੁ-ਫਿਟਕਾਰ-ਯੋਗ। ਅੰਚਲੁ-ਪੱਲਾ। ਗਹਿ ਕੈ-
ਫੜ ਕੇ। ਸਾਧ-ਗੁਰੁ। ਉਪਰੈ-ਬਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬੰਧੁ-ਸੰਬੰਧੀ। ਬੇਹੁ-ਪਿੰਡ, ਵਸੋ। ਨਿਧਾਨ-ਖਜਾਨੇ। ਜਾਚਕੁ-ਮੰਗਤਾ।

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਮਾਝ ਤੀਨ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾ-16 ਮੱਧ ਲੈਅ

ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
								ਰੁ	ਗ	ਰੁ	-	ਮ	ਪ	ਧੁ	ਪ
								ਮੀ	ਸ	ਠੇ	ਸ	ਹ	ਰਿ	ਗੁ	ਣ
ਰ	ਪ	ਗੁ	-	ਰਗੁ	ਸਰ	ਨੁ	ਸ	ਮ	ਪ	ਧੁ	ਪ	ਨ	ਸੰ	ਨੁ	ਧ
ਗਾ	ਸ	ਉ	ਸ	ਜਿੰ	ਦੂ	ਕੁੰ	ਸ	ਮੀ	ਸ	ਠੇ	ਸ	ਹ	ਸ	ਰਿ	ਸ
ਪ	ਧ	ਮ	ਗਮ	ਰਪ	ਗੁ	ਸਰ	ਨੁ								
ਗੁ	ਸ	ਣ	ਸ	ਗਾ	ਸ	ਉ	ਸ								
x				2				0				3			

ਅੰਤਰਾ

								ਪ	ਮਪ	ਧੁ	ਪ	ਨ	-	ਸੰ	-
								ਸ	ਸ	ਚੇ	ਸ	ਸੇ	ਸ	ਤੀ	ਸ
ਰੁੰ	ਗੰ	ਰੁੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਨੁ	ਧ	ਪ	ਮ	ਪ	ਧੁ	ਪ	ਸੰ	ਨੁ	ਧ	ਪ
ਰ	ਸ	ਤਿ	ਸ	ਆ	ਸ	ਸ	ਸ	ਮਿ	ਲਿ	ਆ	ਸ	ਨਿ	ਥਾ	ਵੇ	ਸ
ਧਮ	ਗਮ	ਰਪ	ਗੁ	ਰਗੁ	ਸਰ	ਨੁ	ਸ								
ਥਾ	ਸ	ਸ	ਸ	ਉ	ਸ	ਸ	ਸ								
x				2				0				3			

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਰੁਗੁ ਰੁਸ ਰੁਮ ਪਪ ਮਪ ਗੁ- ਸਰ ਨੁਸ
- 2) ਰੁਮ ਪਧੁ ਮਪ ਧਮ ਗਮ ਗੁ- ਸਰ ਨੁਸ
- 3) ਰੁਮ ਪਨ ਸੰਨੁ ਧਪ ਮਗ ਮਗੁ ਸਰ ਨੁਸ
- 4) ਮਪ ਨਸੰ ਨੁਧ ਪਧ ਮਪ ਗੁ- ਸਰ ਨੁਸ
- 5) ਪਧੁ ਮਪ ਨਸੰ ਨੁਧ ਪਮ ਪਗੁ ਸਰ ਨੁਸ
- 6) ਮਪ ਨਸੰ ਨੁਧ ਪਮ ਗਮ ਗੁ- ਸਰ ਨੁਸ
- 7) ਰੁਗੁ ਰੁਸ ਰੁਮ ਪਪ ਪਧੁ ਮਪ ਨਸੰ ਰੰਸੰ ਨੁਨੁ ਧਪ ਪਧ ਮਪ
ਗੁ- ਸਰ ਨੁਨੁ ਸ-
- 8) ਮਪ ਧੁਪ ਨਨੁ ਸੰਸੰ ਰੁੰਗੁ ਰੁੰਸੰ ਨੁਨੁ ਧਪ ਪਧ ਮਪ ਮਗੁ ਮ-
ਰਪ ਗੁ- ਸਰ ਨੁਸ

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਮਾਝ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) 9ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 13ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਜੋੜ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) 9ਵੀਂ ਤੋਂ ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਦੇ 12 ਮਾਤਰਾਂ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਦੋ ਵਾਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 9ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 3) 9ਵੀਂ ਤੋਂ 8ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਪੂਰੇ ਚੱਕਰ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 9ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 13ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 4) 9ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ 9ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਅ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ਮਾਂਝ ॥

(੨੧੮)

ਦੁਖ ਭੰਜਨੁ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਜੀ ਦੁਖ ਭੰਜਨੁ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ॥ ਆਠ ਪਹਰ ਆਰਾਧੀਐ ਪੂਰਨ
 ਸਤਿਗੁਰ ਗਿਆਨੁ॥੧॥ਰਹਾਉ॥ ਜਿਤੁ ਘਟਿ ਵਸੈ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਸੋਈ ਸੁਹਾਵਾ ਥਾਉ॥ ਜਮ
 ਕੰਕਰੁ ਨੇੜਿ ਨ ਆਵਈ ਰਸਨਾ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਉ॥੧॥ ਸੇਵਾ ਸੁਰਤਿ ਨ ਜਾਣੀਆ ਨਾ ਜਾਪੈ
 ਆਰਾਧਿ॥ ਓਟ ਤੇਰੀ ਜਗਜੀਵਨਾ ਮੇਰੇ ਠਾਕੁਰ ਅਗਮ ਅਗਾਧਿ॥੨॥ ਭਏ ਕ੍ਰਿਪਾਲ
 ਗੁਸਾਈਆ ਨਠੇ ਸੋਗ ਸੰਤਾਪ॥ ਤਤੀ ਵਾਉ ਨ ਲਗਈ ਸਤਿਗੁਰਿ ਰਖੇ ਆਪਿ॥੩॥ ਗੁਰੁ
 ਨਾਰਾਇਣੁ ਦਯੁ ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਸਚਾ ਸਿਰਜਣਹਾਰੁ॥ ਗੁਰਿ ਤੁਠੈ ਸਭ ਕਿਛੁ ਪਾਇਆ ਜਨ
 ਨਾਨਕ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੁ॥੪॥੨॥੧੭੦॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਦੁਖ ਭੰਜਨੁ-ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ਘਟਿ-ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ। ਜਮ ਕੰਕਰੁ-ਜਮਦੂਤ। ਸੁਰਤਿ-ਸੁਝ।
 ਨ ਜਾਪੈ ਆਰਾਧਿ-ਮੈਨੂੰ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਦਾ ਆਰਾਧਨ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਸੁੱਝਦਾ। ਅਗਮ-ਹੇ ਅਪਹੁੰਚ ਪ੍ਰਭੂ! ਅਗਾਧਿ-ਹੇ ਅਬਾਹ
 ਪ੍ਰਭੂ! ਗੁਸਾਈਆ-ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਮਾਲਕ। ਦਯੁ-ਦਇਆਲੂ। ਗੁਰਿ ਤੁਠੈ-ਜੇ ਗੁਰੂ ਤਰੁੱਠ ਪਏ।

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਮਾਝ ਏਕ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-12 ਮੱਧ ਲੈਅ

ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਰੁ	ਗ	ਰੁ	ਮ	ਪ	ਪ	ਪਧ	ਮਗ	ਮ	ਗੁ	ਸਰ	ਨੁਸ
ਦੁ	ਖ	ਸ	ਭੰ	ਜ	ਨੁ	ਤੇ	ਸ	ਰਾ	ਨਾ	ਮੁ	ਜੀ
ਰੁ	ਮ	ਪ	ਨ	ਨ	ਸੰ	ਨ	ਸੰ	ਨੁ	ਧ	ਪ	ਪ
ਦੁ	ਖ	ਸ	ਭੰ	ਜ	ਨੁ	ਤੇ	ਸ	ਰਾ	ਸ	ਨਾ	ਮੁ
ਮ	ਪ	ਮ	ਪ	ਨ	ਨ	ਸੰਨੁ	ਧ	ਪ	ਨ	-	ਸੰ
ਆ	ਸ	ਠ	ਪ	ਹ	ਰ	ਆ	ਰਾ	ਧੀ	ਐ	ਸ	ਸ
ਸੰ	ਨੁ	ਧ	ਪਪ	ਮ	ਪ	ਮਗ	ਮ	ਗੁ	ਸਰ	ਨੁ	ਸ
ਪੂ	ਰ	ਨ	ਸਤਿ	ਗੁ	ਰ	ਗਿ	ਆ	ਸ	ਨੁ	ਸ	ਸ
x		0		2		0		3		4	

ਅੰਤਰਾ

ਮੁੱਖ	ਪ	ਪ	ਮ	ਪ	ਨ	ਸੰ	-	ਸੰ	ਗੁੰਗੁੰ	ਸੰਰੰ	ਨਸੰ
ਜਿਤੁ	ਘ	ਟਿ	ਵ	ਸੈ	s	ਪਾ	s	ਰ	ਬੁ	ਹs	ਮੁs
ਨ	ਸੰ	-	ਨੁ	ਧ	ਪ	ਮ	ਗ	ਮ	ਗੁ	ਸਰ	ਨੁਸ
ਸੋ	ਈ	s	ਸੁ	ਹਾ	ਵਾ	ਥਾ	s	s	ਉ	ss	ss
x		0		2		0		3		4	

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਰੁਗੁ ਰੁਸੁ ਰੁਮੰ ਪੁਪੁ ਮੁਪੁ ਨੁਸੰ ਨੁਨੁ ਧੁਪੁ ਗੁ- ਸੁਰੁ ਨੁਨੁ ਸੁ-
- 2) ਰੁਮੰ ਪੁਪੁ ਮੁਪੁ ਨੁਸੰ ਨੁਨੁ ਧੁਪੁ ਪੁਧੁ ਮੁਪੁ ਗੁ- ਸੁਰੁ ਨੁਨੁ ਸੁ-
- 3) ਰੁਮੰ ਪੁਧੁ ਮੁਪੁ ਨੁਸੰ ਨੁਨੁ ਧੁਪੁ ਮੁਗੁ ਮੁ- ਗੁ- ਰੁਗੁ ਸੁਰੁ ਨੁਸੁ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਛੇਵੀਂ ਮਾਤਰ ਬੰਦਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਲੈ ਕੇ ਵਿਰ ਚੌਥੀ ਤੋਂ ਛੇਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਦੋ ਵਾਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਦੇ ਸਵਰ ਤੇ - ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਤੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ s ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਦੁ ਖ s s ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 3) 7ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 7ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਅ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਗਉੜੀ ਮਾਝ ਮਹਲਾ ਪ॥ (੨੧੮)

ਹਰਿ ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮਾ॥ ਜਪਿ ਪੂਰਨ ਹੋਏ ਕਾਮਾ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥ ਰਾਮ ਗੋਬਿੰਦ ਜਪੇਇਆ ਹੋਆ ਮੁਖੁ ਪਵਿਤ੍ਰੁ॥ ਹਰਿ ਜਸੁ ਸੁਣੀਐ ਜਿਸ ਤੇ ਸੋਈ ਭਾਈ ਮਿਤ੍ਰੁ॥੧॥ ਸਭਿ ਪਦਾਰਥ ਸਭਿ ਫਲਾ ਸਰਬ ਗੁਣਾ ਜਿਸੁ ਮਾਹਿ॥ ਕਿਉ ਗੋਬਿੰਦੁ ਮਨਹੁ ਵਿਸਾਰੀਐ ਜਿਸੁ ਸਿਮਰਤੁ ਦੁਖ ਜਾਹਿ॥੨॥ ਜਿਸੁ ਲਭਿ ਲਗਿਐ ਜੀਵੀਐ ਭਵਜਲੁ ਪਈਐ ਪਾਰਿ॥ ਮਿਲਿ ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ਉਧਾਰੁ ਹੋਇ ਮੁਖ ਉਜਲ ਦਰਬਾਰਿ॥੩॥ ਜੀਵਨ ਰੂਪ ਗੋਪਾਲ ਜਸੁ ਸੰਤ ਜਨਾ ਕੀ ਰਾਸਿ॥ ਨਾਨਕ ਉਬਰੇ ਨਾਮੁ ਜਪਿ ਦਰਿ ਸਚੈ ਸਾਬਾਸਿ॥੪॥੩॥੧੭੧॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਜਸੁ-ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ। ਜੀਵੀਐ-ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਭਵਜਲੁ-ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ। ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ-ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ। ਉਧਾਰੁ-ਬਚਾਉ। ਰਾਸਿ-ਸਰਮਾਇਆ। ਉਬਰੇ-ਬਚ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ।

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਮਾਝ

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਮਾਝ ਫਰੇਦਸਤ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-14 ਮੱਧ ਲੈਅ

ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
ਮ	ਪ	ਧੁ	ਪ	ਪੁਨ	ਸੰ	ਨੁਪ	ਪ	ਰ	ਪ	ਗੁ	ਰਗੁ	ਸਰ	ਨੁਸ
ਹ	ਰਿ	ਰਾ	ਮ	ਰਾਸ	ਸ	ਮਸ	ਸ	ਰਾ	ਸ	ਮ	ਰਾਸ	ਸਸ	ਮਾਸ
ਰੁ	ਗ	ਰੁ	-	ਮੰ	ਪ	ਧੁ	ਪ	ਸੰ	ਨੁ	ਧੁਪ	ਰਗੁ	ਸਰ	ਨੁਸ
ਜ	ਸ	ਪਿ	ਸ	ਪੂ	ਸ	ਰ	ਨ	ਹੇ	ਸ	ਏਸ	ਕਾਸ	ਸਸ	ਮਾਸ
x		0		2		3		4			5		

ਅੰਤਰਾ

ਮ	ਪ	ਧੁ	ਪੁਪ	ਨ	ਨ	ਸੰ	ਸੰ	ਰੁੰਗੁੰ	ਰੁੰ	ਸੰਸੰ	ਨੁ	ਧ	ਪੁਪ
ਰਾ	ਮ	ਗੋ	ਬਿੰਦਾ	ਜ	ਪੇ	ਦਿ	ਆ	ਹੇਸ	ਆ	ਮੁਖੁ	ਪ	ਵਿ	ਰੁ
ਸੰ	ਨੁ	ਧ	ਪ	ਪਧ	ਮਪ	ਗੁਗੁ	ਰ	ਗੁ	ਸ	ਰ	ਨੁ	ਸ	ਸਸ
ਹ	ਰਿ	ਜ	ਸੁ	ਸੁਣੀ	ਐਸ	ਜਿਸ	ਤੇ	ਸੋ	ਈ	ਭਾ	ਈ	ਮਿ	ਰੁ
x		0		2		3		4			5		

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਰੁਗੁ ਰੁਸੁ ਰੁਮੰ ਪੁਪ ਮੁਪ ਧੁਪ ਮੁਪ ਨੁਸੰ ਨੁਨੁ ਧੁਪ ਮੁਪ ਗੁ- ਸਰ ਨੁਸ
- 2) ਮੁਪ ਨੁਸੰ ਰੁੰਗੁ ਰੁੰਸੰ ਨੁਨੁ ਧੁਪ ਮੁਪ ਨੁਸੰ ਨੁਨੁ ਧੁਪ ਮੁਪ ਗੁ- ਸਰ ਨੁਸ
- 3) ਮੁਪ ਮੁਪ ਧੁਪ ਮੁਪ ਨੁਸੰ ਨੁਸੰ ਨੁਨੁ ਧੁਪ ਮਗੁ ਮ- ਰਪ ਗੁ- ਸਰ ਨੁਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ 14ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦਾ ਇਕ ਚੱਕਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ 9ਵੀਂ ਤੋਂ 14ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 3) ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ 8ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 2 ਮਾਤਰਾਂ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ 9ਵੀਂ ਤੋਂ 14ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ 6 ਮਾਤਰਾਂ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 11ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫ ਮਾਝ॥

(੨੧੭)

ਆਉ ਹਮਾਰੈ ਰਾਮ ਪਿਆਰੇ ਜੀਉ॥ ਰੈਣਿ ਦਿਨਸੁ ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਚਿਤਾਰੇ ਜੀਉ॥ ਸੰਤ ਦੇਉ ਸੰਦੇਸਾ ਪੈ ਚਰਣਾਰੇ ਜੀਉ॥ ਤੁਧੁ ਬਿਨੁ ਕਿਤੁ ਬਿਧਿ ਤਰੀਐ ਜੀਉ॥੧॥ ਸੰਗਿ ਤੁਮਾਰੈ ਮੈ ਕਰੇ ਅਨੰਦਾ ਜੀਉ॥ ਵਣਿ ਤਿਣਿ ਤ੍ਰਿਭਵਣਿ ਸੁਖ ਪਰਮਾਨੰਦਾ ਜੀਉ॥ ਸੇਜ ਸੁਹਾਵੀ ਇਹੁ ਮਨੁ ਬਿਗਸੰਦਾ ਜੀਉ॥ ਪੇਖਿ ਦਰਸਨੁ ਇਹੁ ਸੁਖੁ ਲਗੀਐ ਜੀਉ॥੨॥ ਚਰਣ ਪਖਾਰਿ ਕਰੀ ਨਿਤ ਸੇਵਾ ਜੀਉ॥ ਪੂਜਾ ਅਰਚਾ ਬੰਦਨ ਦੇਵਾ ਜੀਉ॥ ਦਾਸਨਿ ਦਾਸੁ ਨਾਮੁ ਜਪਿ ਲੇਵਾ ਜੀਉ॥ ਬਿਨਉ ਠਾਕੁਰ ਪਹਿ ਕਰੀਐ ਜੀਉ॥੩॥ ਇਛੁ ਪੁੰਨੀ ਮੇਰੀ ਮਨੁ ਤਨੁ ਹਰਿਆ ਜੀਉ॥ ਦਰਸਨੁ ਪੇਖਤ ਸਭ ਦੁਖ ਪਰਹਰਿਆ ਜੀਉ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਜਪੇ ਜਪਿ ਤਰਿਆ ਜੀਉ॥ ਇਹੁ ਅਜਰੁ ਨਾਨਕ ਸੁਖੁ ਸਹੀਐ ਜੀਉ॥੪॥੨॥੧੬੭॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਹਮਾਰੈ-ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ-ਘਰ ਵਿਚ। ਰੈਣਿ-ਰਾਤ। ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ- ਹਰੇਕ ਸਾਹ ਦੇ ਨਾਲ। ਚਿਤਾਰੇ-ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਸੰਤ ਦੇਉ-ਮੈਂ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਦੋਂਦਾ ਹਾਂ। ਸੰਦੇਸਾ-ਸਨੇਹਾ। ਪੈ-ਪੈ ਕੇ। ਸੰਗਿ ਤੁਮਾਰੈ-ਤੋਰੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ। ਵਣਿ ਤਿਣਿ-ਸਾਰੀ ਬਨਸਪਤੀ ਵਿਚ। ਤ੍ਰਿਭਵਣਿ-ਤਿੰਨਾਂ ਭਵਨਾਂ ਵਾਲੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ। ਬਿਗਸੰਦਾ-ਖਿੜਿਆ ਹੋਇਆ। ਪਖਾਰਿ-ਧੋ ਕੇ। ਅਰਚਾ-ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਭੇਟ। ਬਿਨਉ-ਬੇਨਤੀ। ਕਰੀਐ-ਕਹਿ ਦੇਣੀ। ਪਰਹਰਿਆ-ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਜਰੁ-ਜਰਾ-ਰਹਿਤ, ਜਿਸਨੂੰ ਬੁਢੇਪਾ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦਾ।

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਮਾਝ ਰੂਪਕ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-7 ਮੱਧ ਲੈਅ

ਅਸਥਾਈ

ਅੰਤਰਾ

1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	5	6	7
ਰੁ	ਮ	-	ਪ	ਪ	ਮ	ਪ	ਮ	ਪ	ਪ	ਨ	ਨ	ਸ	ਸ
ਆ	ਉ	s	ਹ	ਮਾ	ਰੈ	s	ਸ	ਤ	ਦੇ	ਉ	ਸ	ਦੇ	ਸਾ
ਪਧੁ	ਮ	ਪ	ਗੁ	ਸਰ	ਨੁ	ਸ	ਸ	ਗੁ	ਗੁ	ਸ	ਰੰ	ਨ	ਸ
ਰਾs	ਮ	ਪਿ	ਆ	ਰੇs	ਜੀ	ਉ	ਪੈ	ਚ	ਰ	ਣ	ਰੇ	ਜੀ	ਉ
ਮ	ਪ	ਪ	ਮ	ਪ	ਨ	ਸ	ਸੰਸ	ਨ	ਸ	ਨ	ਧ	ਪ	ਪ
ਰੈ	ਣਿ	ਦਿ	ਨ	ਸੁ	ਸਾ	ਸਿ	ਤੁਧੁ	ਬਿ	ਨੁ	ਕਿ	ਤੁ	ਬਿ	ਧਿ
ਨੁ	ਧ	ਪ	ਗੁ	ਸਰ	ਨੁ	ਸ	ਰੁ	ਮ	ਗੁ	-	ਗੁ	ਰ	ਨੁਸ
ਸਾ	ਸਿ	ਚਿ	ਤਾ	ਰੇs	ਜੀ	ਉ	ਤ	-	ਕੀ	s	ਉs	ss	
x			2		3		x					3	

੯-ਰਾਗੁ ਗੌੜੀ ਮਾਲਵਾ

ਭਾਰਤੀ ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਗਉੜੀ ਮਾਲਵਾ ਦਾ ਸਰੂਪ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਰਾਗ ਮਾਲਵ/ਮਾਲਵੀ ਦਾ ਵਰਨਣ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਮੱਧ ਕਾਲ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪ੍ਰੰਡਰੀਕ ਵਿਠੁਲ ਨੇ 'ਚੰਦੋਦਯ' ਵਿੱਚ ਮਾਲਵਗੌੜ ਮੇਲ ਤੋਂ ਮਾਲਵ ਨੂੰ ਜਨਯ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਹੀ ਰਾਗ-ਰਾਗਣੀ ਪੱਧਤੀ ਦੇ ਸਿੱਧਾਂਤ ਨੂੰ ਮੰਨਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ 'ਰਾਗ ਮਾਲਾ' ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਦਾ ਮਾਲਵ ਨੂੰ ਪੁੱਤਰ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਤੁਲਾਜੀਰਾਵ ਭੌਂਸਲੇ ਨੇ 'ਸੰਗੀਤਸਾਰਾਮ੍ਰਿਤ' ਵਿੱਚ ਮਾਲਵਗੌੜ ਮੇਲ ਤੋਂ ਮਾਲਵੀ ਜਨਯ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ।

ਆਧੁਨਿਕ ਕਾਲ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪੰਡਿਤ ਭਾਤਖੰਡੇ ਦੇ 'ਕ੍ਰਿਮਿਕ ਪੁਸਤਕ ਮਾਲਿਕਾ' ਭਾਗ-੫ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਗ ਮਾਲਵੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਪੂਰਵੀ ਥਾਟ ਤੋਂ ਹੈ। ਰਿਸ਼ਭ ਵਾਦੀ ਪੰਚਮ ਸੰਵਾਦੀ ਤੇ ਸਮਾਂ ਸ਼ਾਮ ਦਾ ਹੈ। ਆਰੋਹ ਵਿੱਚ ਨਿਸ਼ਾਦ ਤੇ ਅਵਰੋਹ ਵਿੱਚ ਧੈਵਤ ਦੁਰਬਲ ਹੈ। ਗ ਪ ਤੇ ਨ ਪ ਦੀ ਸੰਗਤੀ ਚੰਗੀ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਰਾਗ ਦਾ ਚਲਨ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ। ਸੰ, ਨਪ, ਗ, ਮੰਗ, ਰੁਸ, ਸਗ, ਮੰਧੁ ਰੁੰਸ, ਸੰ, ਨ, ਪ, ਮੰਗ, ਮੰਗ, ਰੁਸ। ਪੰਡਿਤ ਵੀ.ਐਨ. ਪਟਵਰਧਨ ਦੇ 'ਰਾਗ ਵਿਗਿਆਨ' ਭਾਗ-੬ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਗ ਮਾਲਵ ਵਿੱਚ ਦੋਨੋਂ ਗੰਧਾਰ, ਦੋਨੋਂ ਧੈਵਤ, ਨਿਸ਼ਾਦ ਕੋਮਲ ਤੇ ਹੋਰ ਸਵਰ ਸੁਧ ਹਨ। ਰਿਸ਼ਭ ਵਰਜਿਤ ਤੇ ਜਾਤੀ ਸ਼ਾੜਵ ਹੈ। ਵਾਦੀ-ਮਧਿਅਮ, ਸੰਵਾਦੀ ਸ਼ੜਜ ਤੇ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਤੀਜਾ ਪਹਿਰ ਹੈ। ਰਾਗ ਦਾ ਚਲਨ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ। ਸ ਨੁ ਧੁ ਸ, ਧੁਨੁ ਸ ਗ ਗ ਮ, ਮ ਧੁ ਮ, ਧੁ ਨੁ ਧੁ ਮ, ਪ ਧ ਧ ਨੁ ਧਧਮ ਗ ਮ, ਸ ਗੁ ਸ, ਮਧੁਨੁ ਸੰ, ਸੰ ਨੁ ਧੁ, ਪ ਧ ਧ ਨੁ ਧਧਮ ਗ ਮ, ਗੁ ਗੁ ਸ s ਨੁ ਨੁ ਧੁ ਸ।

ਸ੍ਰੀ ਵਿਮਲਾਕਾਂਤ ਰਾਏ ਚੌਧਰੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗ੍ਰੰਥ 'ਰਾਗ ਵਿਯਾਕਰਣ' ਪੰਨਾ ੪੪੪ ਤੋਂ ਰਾਗ ਮਾਲਵੀ ਦੇ ਤਿੰਨ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਰੂਪ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਪਹਿਲੇ ਸਰੂਪ ਵਿੱਚ ਗੰਧਾਰ ਕੋਮਲ, ਦੋਨੋਂ ਧੈਵਤ ਤੇ ਦੋਨੋਂ ਨਿਸ਼ਾਦ ਹੋਰ ਸਵਰ ਸੁਧ ਹਨ। ਮਧਿਅਮ ਵਰਜਿਤ ਤੇ ਜਾਤੀ ਸ਼ਾੜਵ ਹੈ। ਪੰਚਮ-ਸ਼ੜਜ ਦਾ ਸੰਵਾਦ ਹੈ। ਸਮਾਂ ਚਾਰ ਤੋਂ ਸਾਢੇ ਪੰਜ ਸ਼ਾਮ ਦਾ ਹੈ। ਆਰੋਹ- ਸ ਰ ਗੁ ਪ ਧ ਨੁ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ- ਸੰ ਨ ਧੁ ਪ ਗੁ ਰ ਸ। ਰਾਗ ਮਾਲਵੀ ਦੇ ਦੂਜੇ ਸਰੂਪ ਵਿੱਚ ਰਿਸ਼ਭ ਕੋਮਲ ਮਧਿਅਮ ਤੀਵਰ ਹੋਰ ਸਵਰ ਸੁਧ ਹਨ। ਆਰੋਹ ਵਿੱਚ ਰਿਸ਼ਭ ਤੇ ਪੰਚਮ ਵਰਜਿਤ ਹਨ ਤੇ ਜਾਤੀ ਔੜਵ-ਵਕਰ ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ।

ਗੰਧਾਰ-ਧੈਵਤ ਦਾ ਸੰਵਾਦ ਹੈ। ਸਮਾਂ ਸਾਢੇ ਪੰਜ ਤੋਂ ਸੱਤ ਤਕ ਸ਼ਾਮ ਦਾ ਹੈ। ਆਰੋਹ- ਨੁ ਸ ਗ ਮੰ ਧ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ- ਸੰ ਨ ਪ ਮੰ ਧ ਪ ਗ ਰੁ ਸ। ਮਾਲਵੀ ਦੇ ਤੀਜੇ ਸਰੂਪ ਵਿੱਚ ਰਿਸ਼ਭ ਧੈਵਤ ਕੋਮਲ ਤੇ ਮਧਿਅਮ ਤੀਵਰ ਹੋਰ ਸਵਰ ਸੁਧ ਹਨ। ਆਰੋਹ ਵਿੱਚ ਰਿਸ਼ਭ ਤੇ ਪੰਚਮ ਤੇ ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ ਧੈਵਤ ਵਰਜਿਤ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਜਾਤੀ ਔੜਵ-ਵਕਰ ਸ਼ਾੜਵ ਹੈ। ਵਾਦੀ ਗੰਧਾਰ ਸੰਵਾਦੀ ਨਿਸ਼ਾਦ ਤੇ ਸਮਾਂ ਸਾਢੇ ਪੰਜ ਤੋਂ ਸੱਤ ਵਜੇ ਸ਼ਾਮ ਦਾ ਹੈ। ਆਰੋਹ- ਨੁ ਸ ਗ ਮੰ ਧੁ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ- ਸੰ ਨ ਪ ਮੰ ਗ ਰੁ ਗ ਪ ਗ ਰੁ ਸ।

ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਖੋਜੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਨੇ 'ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼' ਵਿੱਚ ਰਾਗ ਗਉੜੀ ਮਾਲਵਾ ਨੂੰ ਪੂਰਬੀ ਥਾਟ ਦਾ ਸ਼ਾੜਵ-ਸੰਪੂਰਨ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਰਿਸ਼ਭ, ਧੈਵਤ ਕੋਮਲ, ਮਧਿਅਮ ਤੀਵਰ ਤੇ ਹੋਰ ਸਵਰ ਸੁਧ ਹਨ। ਰਿਸ਼ਭ ਵਾਦੀ ਧੈਵਤ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ। ਪੰਚਮ ਤੇ ਗੰਧਾਰ ਦੀ ਸੰਗਤੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਸਮਾਂ-ਦਿਨ ਦਾ ਚੌਥਾ ਪਹਿਰ। ਆਰੋਹ- ਸ ਰੁ ਗ ਮੰ ਪ ਧੁ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ- ਸੰ ਨ ਪ ਮੰ ਗ ਰੁ ਸ। ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਇਸ ਰਾਗ ਦਾ ਨਾਉਂ ਆਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਗਉੜੀ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਗਾਇਕ ਗ੍ਰੰਥਕਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਰਾਗ ਰਤਨਾਵਲੀ' ਵਿੱਚ ਗਉੜੀ ਮਾਲਵਾ ਨੂੰ ਪੂਰਵੀ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਰਿਸ਼ਭ ਧੈਵਤ ਕੋਮਲ ਮਧਿਅਮ ਤੀਵਰ ਤੇ ਹੋਰ ਸਵਰ ਸੁਧ ਹਨ। ਜਾਤੀ-ਵਕਰ ਸੰਪੂਰਨ, ਰਿਸ਼ਭ - ਪੰਚਮ ਦਾ ਸੰਵਾਦ ਤੇ ਸਮਾਂ ਦਿਨ ਦਾ ਚੌਥਾ ਪਹਿਰ ਹੈ। ਆਰੋਹ- ਸ, ਨੁ ਰੁ ਗ ਰੁ, ਗ ਮੰ ਧੁ ਪ, ਮੰ ਧੁ ਨ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ-ਸੰ, ਰੁੰ ਨ ਧੁ ਪ, ਮੰ ਗ, ਰੁ ਗ, ਰੁ ਸ। ਮੁੱਖ ਅੰਗ - ਸ ਨੁ ਰੁ ਗ ਰੁ, ਗ ਮੰ ਧੁ ਪ, ਮੰ ਗ, ਰੁ ਗ, ਰੁ ਸ। ਡਾਕਟਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਦੇ 'ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਰਾਗ-ਕੋਸ਼' ਅਨੁਸਾਰ ਗਉੜੀ ਮਾਲਵਾ ਥਾਟ-ਪੂਰਵੀ, ਜਾਤੀ-ਸ਼ਾੜਵ-ਸੰਪੂਰਨ, ਵਾਦੀ-ਰਿਸ਼ਭ, ਸੰਵਾਦੀ-ਧੈਵਤ, ਸਮਾਂ ਸ਼ਾਮ ਹੈ। ਆਰੋਹ- ਸ, ਨੁ ਰੁ, ਗ ਮੰ ਧੁ ਨ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ-ਸੰ ਨ ਧੁ ਪ, ਮੰ ਧੁ ਪ, ਮੰ ਗ ਰੁ ਰੁ ਸ। ਮੁੱਖ ਅੰਗ-ਸ ਰੁ ਗ ਰੁ ਸ, (ਸ) ਨੁ ਧੁ ਪ, ਮੰ ਧੁ ਨੁ ਰੁ ਸ, ਸ ਨੁ ਰੁ ਗ, ਰੁ ਮੰ ਗ ਗ ਰੁ ਰੁ ਸ। ਗਉੜੀ ਮਾਲਵਾ ਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਰੂਪ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਦਖਣੀ ਸੰਗੀਤ ਪੱਧਤੀ ਦੇ ਨਾਮਨਗਾਇਣੀ ਮੇਲ ਅਧੀਨ ਗਉੜੀ ਮਾਰਵ ਦੇ ਨਾਮ ਹੇਠ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਭ ਧੈਵਤ ਕੋਮਲ ਮਧਿਅਮ ਤੀਵਰ ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਨਿਸ਼ਾਦ ਵਰਜਿਤ, ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ ਕੋਮਲ ਨਿਸ਼ਾਦ ਲਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਰੋਹ- ਸ ਰੁ ਮੰ ਪ ਧੁ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ-ਸੰ ਨੁ ਧੁ ਪ ਮੰ ਗ ਰੁ ਗ ਸ। ਮੁੱਖ ਅੰਗ- ਸ ਰੁ ਮੰ ਪ, ਧੁ ਪ, ਮੰ ਗ ਰੁ ਗ ਸ, ਸ ਨੁ ਧੁ ਸ। ਸੰਤ ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਗੰਧਰਵ ਨੇ 'ਸੁਰ ਸਿਮਰਣ ਸੰਗੀਤ' ਭਾਗ-ਚੌਥਾ ਵਿੱਚ ਗਉੜੀ ਮਾਲਵਾ ਨੂੰ ਪੂਰਵੀ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਮਾਲਵਾ

ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਰਿਸ਼ਭ ਧੈਵਤ ਕੋਮਲ ਮਧਿਅਮ ਤੀਵਰ ਹੋਰ ਸਵਰ ਸ਼ੁਧ ਹਨ। ਆਰੋਹ ਵਿੱਚ ਗੰਧਾਰ ਤੇ ਧੈਵਤ ਵਰਜਿਤ ਹਨ ਤੇ ਅਵਰੋਹ ਵਿੱਚ ਗੰਧਾਰ ਵਰਜਿਤ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਜਾਤੀ ਔੜਵ-ਸ਼ਾੜਵ ਹੈ। ਵਾਦੀ ਪੰਚਮ ਤੇ ਸੰਵਾਦੀ ਸ਼ੜਜ ਹੈ। ਉਤਰਾਂਗ ਵਾਦੀ ਰਾਗ ਹੈ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਦਾ ਅੰਗ ਸਪਸ਼ਟ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਚਲਨ ਮੱਧ ਤੇ ਮੰਦਰ ਸਪਤਕ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਮਾਂ ਸੰਧਿਆ ਕਾਲ ਹੈ। ਆਰੋਹ - ਸ ਰੁ ਮ ਪ ਨ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ ਸੰ ਨ ਯੁ ਪ ਮ ਰੁ ਸ। ਪਕੜ - ਸ ਪ, ਮ ਪ ਨ ਪ, ਮ ਪ ਰੁ, ਮ ਰੁ ਸ ਨੁ ਸ।

ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਨੇ 'ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਸਾਗਰ' ਭਾਗ ਤੀਜਾ ਪੰਨਾ ੪੦੦ ਤੇ ਗਉੜੀ ਮਾਲਾ ਨੂੰ ਹੀ ਗਉੜੀ ਮਾਲਵੀ ਤੇ ਗਉੜੀ ਮਾਲਵਾ ਇਕ ਹੀ ਰਾਗ ਦੇ ਤਿੰਨ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਨਾਮ ਮੰਨੇ ਹਨ। ਇਸ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਬੰਦਸ਼ਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਰਾਗ ਨੂੰ ਕਰਤਾ ਨੇ ਪੂਰਬੀ ਥਾਟ ਦਾ ਸ਼ਾੜਵ ਜਾਤੀ ਦਾ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਿਸ਼ਭ ਧੈਵਤ ਕੋਮਲ, ਮਧਿਅਮ ਤੀਵਰ ਤੇ ਹੋਰ ਸਵਰ ਸ਼ੁਧ ਹਨ। ਆਰੋਹ ਵਿੱਚ ਨਿਸ਼ਾਦ ਤੇ ਅਵਰੋਹ ਵਿੱਚ ਧੈਵਤ ਵਰਜਿਤ ਹੈ। ਸ਼ੜਜ- ਪੰਚਮ ਦਾ ਸੰਵਾਦ ਤੇ ਸਮਾਂ ਦਿਨ ਦਾ ਚੌਥਾ ਪਹਿਰ ਹੈ। ਆਰੋਹ- ਸ, ਰੁ ਗ ਮ ਪ, ਮ ਯੁ ਸੰ, ਅਵਰੋਹ - ਸੰ ਨ ਪ, ਮ ਗ ਰੁ ਸ। ਪਕੜ- ਸ, ਗ ਮ ਯੁ ਸੰ, ਨ ਪ ਮ ਗ, ਪ ਗ, ਰੁ ਮ ਗ ਰੁ ਸ ਨੁ, ਸ।

ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਰਾਗ ਗਉੜੀ ਮਾਲਵਾ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਸਰੂਪ ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ ਹਨ ਪਰ ਪੰਡਿਤ ਭਾਂਤਖੰਡੇ ਜੀ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਸਰੂਪ, ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਦੇ 'ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼', ਰਾਗ ਵਿਯਾਕਰਣ ਦਾ ਸਰੂਪ ਨੰ. 3 ਤੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਦਾ ਗਉੜੀ ਮਾਲਾ/ਮਾਲਵਾ/ਮਾਲਵੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਕਾਫੀ ਹੱਦ ਤਕ ਨੇੜੇ ਨੇੜੇ ਹੀ ਹਨ। ਇਹ ਰਾਗ ਕਠਿਨ ਤੇ ਅਪ੍ਰਚਲਿਤ ਰਾਗਾਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਹੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਚਲਨ ਵਿੱਚ ਰੁ ਮ ਪ ਯੁ ਸੰ /ਸੰ ਨ ਪ ਮ ਗ ਰੁ ਸ ਐਸੇ ਸਵਰ-ਸਮੂਹ ਲੈਣ ਨਾਲ ਰਾਗ ਦਾ ਆਪਣਾ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਾਤਾਵਰਣ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਤਾਨਾਂ ਲੈਣ ਲਈ ਕੁਝ ਕਠਨਾਈ ਹੈ ਪਰ ਬੜ੍ਹਤ ਤੇ ਆਲਾਪਚਾਈ ਵਿੱਚ ਰਾਗ ਰਸ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਰਾਗ ਨਿਰਣਾਇਕ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਰਾਗ ਦਾ ਇਹੀ ਸਰੂਪ ਰਿਸ਼ਭ ਧੈਵਤ ਕੋਮਲ, ਮਧਿਅਮ ਤੀਵਰ, ਜਾਤੀ-ਸ਼ਾੜਵ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਵਾਣਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕ ਵਿੱਚ ਇਹੀ ਸਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਇਥੇ ਗਉੜੀ ਮਾਲਵਾ ਦੇ ਇਸ ਸਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹੀ ਪਰੀਚੇ ਤੇ ਬੰਦਸ਼ਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਸ਼ਬਦ ਤਰਤੀਬ:-

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਰਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਗਉੜੀ ਨੂੰ ਤੀਜਾ ਅਸਥਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ

ਹੈ। ਗਉੜੀ ਦੇ ਮਿਸ਼ਰਤ ਰਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਗਉੜੀ ਦੀਪਕੀ, ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਦੀਪਕੀ, ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਤੇ ਗਉੜੀ ਮਾਝ ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ। ਗਉੜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਗਉੜੀ ਗੁਆਚੇਰੀ, ਗਉੜੀ ਦਖਣੀ, ਗਉੜੀ ਚੇਤੀ, ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਥੇ ਗਉੜੀ ਮਾਲਵਾ ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਰਚਿਤ ਹੈ। ਰਾਗੁ ਗੌੜੀ ਮਾਲਵਾ ਮਹਲਾ ੫ ਪੰਨਾ ੨੧੪ ਇਕ ਹੀ ਸ਼ਬਦ 'ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਲੇਹੁ ਮੀਤਾ ਲੇਹੁ' ਸ਼ਬਦ ਅੰਕ ॥੪॥੧॥੧੫੮॥ ਹੈ। ਸ਼ਬਦਾਰਥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਪੋਥੀ ਪਹਿਲੀ ਤੇ ਮਾਲਵਾ ਵਾਸਤੇ ਫੁਟ ਨੋਟ ਤੇ ਅੰਕਿਤ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਕਈ ਥਾਈਂ ਮਾਲਵੇ ਦੇ ਮੁਹਾਵਰੇ ਅਨੁਸਾਰ 'ਵਵੇ' ਦੀ ਥਾਂ 'ਬਬਾ' ਵਰਤਿਆ ਹੈ ਜਿਵੇਂ 'ਬਿਚਿ ਹਉਮੈ ਬਧੇ ਬਿਕਾਰਾ' ਇਸ ਤੋਂ ਇਸ ਰਾਗ ਦਾ ਮਾਲਵਾ ਪ੍ਰਾਂਤ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਣ ਦਾ ਵੀ ਸੰਕੇਤ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਪਰੀਚੈ:-

ਰਾਗੁ - ਗੌੜੀ ਮਾਲਵਾ

ਬਾਣ - ਪੂਰਵੀ

ਸਵਰ - ਰਿਸ਼ਭ ਧੈਵਤ ਕੋਮਲ ਮਧਿਅਮ ਤਵਿਰ ਹੋਰ ਸ਼ੁਧ

ਵਰਜਿਤ ਸਵਰ - ਆਰੋਹ ਵਿੱਚ ਨਿਸ਼ਾਦ, ਅਵਰੋਹ ਵਿੱਚ ਧੈਵਤ

ਜਾਤੀ - ਸ਼ਾੜਵ-ਸ਼ਾੜਵ

ਵਾਦੀ - ਰਿਸ਼ਭ

ਸੰਵਾਦੀ - ਪੰਚਮ

ਸਮਾਂ - ਦਿਨ ਦਾ ਚੌਥਾ ਪਹਿਰ

ਆਰੋਹ - ਸ, ਰੁ ਗ ਰੁ ਸ, ਰੁ ਗ ਮ ਪ, ਧੁ ਸੰ

ਅਵਰੋਹ - ਸੰ ਨ ਪ, ਮ ਗ, ਰੁ ਸ

ਮੁੱਖ ਅੰਗ (ਪਕੜ)- ਰੁ ਗ ਰੁ ਸ, ਨ ਪ ਮ ਗ ਰੁ ਸ

ਸਵਰ-ਵਿਸਥਾਰ:-

1) ਸ ਰੁ, ਰੁ ਗ ਰੁ, ਸ ਨ ਪੁ ਮੁ ਪੁ, ਮੁ ਪੁ ਧੁ ਸ, ਪੁ ਧੁ ਸ, ਰੁ ਗ ਰੁ, ਗ ਮ ਗ, ਮ ਗ ਰੁ, ਰੁ ਗ ਮ ਗ, ਗ ਮ ਪ, ਗ ਮ ਪ ਮ ਪ ਮ ਗ, ਪ ਮ ਗ ਰੁ, ਰੁ ਗ ਰੁ ਸ।

2) ਸ, ਰੁ ਗ ਰੁ, ਗ ਮ ਗ ਰੁ, ਰੁ ਗ ਮ ਗ ਮ ਪ, ਗ ਮ ਪ ਨ ਪ ਮ ਪ, ਪ ਧੁ ਸੰ, ਮ ਪ ਧੁ ਸੰ, ਪ ਧੁ ਸੰ ਨ, ਸੰ ਨ ਪ, ਨ ਪ ਮ ਪ, ਨ ਪ ਮ ਗ ਮ ਪ, ਮ ਗ ਪ ਮ ਗ, ਮ ਪ ਮ ਗ ਰੁ, ਰੁ ਗ ਰੁ, ਸ।

3) ਪ, ਮ ਪ, ਗ ਮ ਪ, ਨ ਪ ਮ ਗ ਮ ਪ, ਪ ਧੁ ਸੰ, ਸੰ ਰੁ ਸੰ, ਰੁ ਗ ਰੁ ਸੰ, ਰੁ ਮ ਪ, ਮ ਗ ਰੁ ਸੰ, ਸੰ ਰੁ ਰੁ ਸੰ, ਸੰ ਨ ਪ, ਪ ਧੁ ਸੰ ਨ ਪ, ਪ ਮ ਗ ਰੁ, ਮ ਗ ਰੁ, ਰੁ ਗ ਰੁ ਸ।

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਮਾਲਵਾ

ਰਾਗੁ ਗੌੜੀ ਮਾਲਵਾ ਮਹਲਾ ੫ ੧੯ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥ (੨੧੪)
 ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਲੇਹੁ ਮੀਤਾ ਲੇਹੁ ਆਗੈ ਬਿਖਮ ਪੰਥੁ ਭੈਆਨ॥੧॥ਰਹਾਉ॥ ਸੇਵਤ ਸੇਵਤ ਸਦਾ
 ਸੇਵਿ ਤੇਰੈ ਸੰਗਿ ਬਸਤੁ ਹੈ ਕਾਲੁ॥ ਕਰਿ ਸੇਵਾ ਤੂੰ ਸਾਧ ਕੀ ਹੋ ਕਾਟੀਐ ਜਮ ਜਾਲੁ॥੧॥
 ਹੋਮ ਜਗ ਤੀਰਥ ਕੀਏ ਬਿਚਿ ਹਉਮੈ ਬਧੇ ਬਿਕਾਰ॥ ਨਰਕੁ ਸੁਰਗੁ ਦੁਇ ਭੁੰਚਨਾ ਹੋਇ
 ਬਹੁਰਿ ਬਹੁਰਿ ਅਵਤਾਰ॥੨॥ ਸਿਵ ਪੁਰੀ ਬ੍ਰਹਮ ਇੰਦ੍ਰ ਪੁਰੀ ਨਿਹਚਲੁ ਕੋ ਥਾਉ ਨਾਹਿ॥
 ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਸੇਵਾ ਸੁਖੁ ਨਹੀ ਹੋ ਸਾਕਤ ਆਵਹਿ ਜਾਹਿ॥੩॥ ਜੈਸੇ ਗੁਰਿ ਉਪਦੇਸਿਆ ਮੈ
 ਤੈਸੇ ਕਹਿਆ ਪੁਕਾਰਿ ॥ ਨਾਨਕੁ ਕਹੈ ਸੁਨਿ ਰੇ ਮਨਾ ਕਰਿ ਕੀਰਤਨੁ ਹੋਇ ਉਧਾਰੁ
 ॥੪॥੧॥੧੫੮॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਮੀਤਾ-ਹੇ ਮਿੱਤਰ! ਬਿਖਮ-ਔਖਾ। ਪੰਥ-ਰਸਤਾ। ਭੈਆਨ-ਭਿਆਨਕ, ਡਰਾਉਣਾ। ਸਾਧੂ-ਗੁਰੂ। ਜਮ
 ਜਾਲੁ-ਮੌਰ ਦਾ ਜਾਲ ਜੋ ਜਮ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਹੋਮ-ਹਵਨ। ਬਧੇ-ਵਧ ਗਏ। ਭੁੰਚਨਾ-ਭੋਗਣੇ ਪਏ। ਅਵਤਾਰ-
 ਜਨਮ।

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਮਾਲਵਾ ਤੀਨ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-16 ਮੱਧ ਲੈਅ
 ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
								ਨ	ਨ	ਪ	ਮ	ਗ	ਰੁ	ਗ	ਮ
								ਹ	ਰਿ	ਨਾ	ਮੁ	ਲੇ	ਸ	ਹੁ	ਸ
ਪ	-	ਮ	ਗ	ਰੁ	ਗ	ਰੁ	ਸ	ਰੁ	-	ਗ	ਮ	ਪ	ਧੁ	ਸ	-
ਮੀ	ਸ	ਤਾ	ਸ	ਲੇ	ਸ	ਹੁ	ਸ	ਆ	ਸ	ਗੈ	ਸ	ਬਿ	ਖ	ਮ	ਸ
ਨ	ਪ	ਮ	ਗ	ਮਪ	ਮਗ	ਰੁਗ	ਰੁਸ								
ਪੰ	ਸ	ਥੁ	ਸ	ਭੈ	ਆ	ਨ	ਸ	ਸ							
x				2				0				3			

ਅੰਤਰਾ

								ਪ	-	ਮ	ਮ	ਪ	-	ਧੁ	ਧੁ
								ਸੇ	ਸ	ਵ	ਤ	ਸੇ	ਸ	ਵ	ਤ
ਸ	-	ਸ	-	ਰੁੰ	-	ਸੰ	-	ਰੁੰ	ਗੰ	ਰੁੰ	-	ਸੰ	-	ਨ	ਪ
ਸ	ਸ	ਦਾ	ਸ	ਸੇ	ਸ	ਵਿ	ਸ	ਤੇ	ਸ	ਰੈ	ਸ	ਸੰ	ਸ	ਗਿ	ਸ
ਮ	ਪ	ਮ	ਗ	ਰੁਗ	ਮਪ	ਮਗ	ਰੁਸ								
ਬ	ਸ	ਤੁ	ਰੈ	ਕਾ	ਸ	ਲੁ	ਸ	ਸ							
x				2				0				3			

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਸੁਰੁ ਗੁਰੁ ਰੁਗੁ ਮੁਪੁ ਨੁਪੁ ਮੁਗੁ ਰੁਗੁ ਰੁਸੁ
- 2) ਰੁਗੁ ਰੁਸੁ ਰੁਗੁ ਮੁਪੁ ਨੁਨੁ ਪੁਮੁ ਗੁਰੁ ਸੁ-
- 3) ਰੁਗੁ ਮੁਪੁ ਗੁਮੁ ਪੁਪੁ ਸੁਨੁ ਪੁਪੁ ਮੁਗੁ ਰੁਸੁ
- 4) ਰੁਗੁ ਮੁਪੁ ਧੁਧੁ ਸੁਸੁ ਰੁੰਸੁ ਨੁਪੁ ਮੁਗੁ ਰੁਸੁ
- 5) ਮੁਪੁ ਧੁਧੁ ਸੁੰਰੁ ਸੁਨੁ ਪੁਪੁ ਮੁਗੁ ਰੁਗੁ ਰੁਸੁ
- 6) ਸੁਰੁ ਗੁਮੁ ਗੁਰੁ ਗੁਮੁ ਪੁਪੁ ਨੁਪੁ ਮੁਗੁ ਰੁਸੁ
- 7) ਸੁਰੁ ਗੁਮੁ ਰੁਗੁ ਮੁਪੁ ਗੁਮੁ ਪੁਪੁ ਮੁਪੁ ਧੁਸੁ ਸੁੰਰੁ ਸੁੰਸੁ ਨੁਪੁ ਮੁਗੁ
ਪੁਮੁ ਗੁਰੁ ਮੁਗੁ ਰੁਸੁ
- 8) ਗੁਮੁ ਪੁਗੁ ਮੁਪੁ ਨੁਨੁ ਪੁਮੁ ਗੁਰੁ ਮੁਗੁ ਰੁਸੁ ਪੁਪੁ ਸੁਪੁ ਧੁਸੁ ਨੁਨੁ
ਪੁਪੁ ਮੁਗੁ ਰੁਗੁ ਰੁਸੁ
- 9) ਸੁਰੁ ਗੁਰੁ ਸੁਰੁ ਗੁਮੁ ਗੁਰੁ ਸੁਰੁ ਗੁਮੁ ਪੁਮੁ ਗੁਰੁ ਸੁਰੁ ਗੁਮੁ ਪੁਪੁ
ਸੁੰਨੁ ਪੁਮੁ ਗੁਰੁ ਸੁ-
- 10) ਰੁਗੁ ਮੁਪੁ ਮੁਗੁ ਰੁਗੁ ਰੁਸੁ ਰੁਗੁ ਮੁਪੁ ਧੁਧੁ ਸੁੰਸੁ ਰੁੰਗੁ ਰੁੰਸੁ ਨੁਨੁ
ਪੁਮੁ ਗੁਗੁ ਰੁਗੁ ਰੁਸੁ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

1. 9ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 13ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
2. 9ਵੀਂ ਤੋਂ ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਦੋ ਵਾਰ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 9ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
3. ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ 8ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਸੱਮ ਤੋਂ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 9ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
4. 9ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ 9ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਮ ਕਰਨਾ ਹੈ।

(ਗਉੜੀ ਸੁਖਮਨੀ ਮ: ਪ)

(੨੮੨)

ਟੂਟੀ ਗਾਢਨਹਾਰ ਗੋਪਾਲ॥ ਸਰਬ ਜੀਆ ਆਪੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ॥ ਸਗਲ ਕੀ ਚਿੰਤਾ ਜਿਸੁ ਮਨ ਮਾਹਿ॥ ਤਿਸ ਤੇ ਬਿਰਥਾ ਕੋਈ ਨਾਹਿ॥ ਰੇ ਮਨ ਮੇਰੇ ਸਦਾ ਹਰਿ ਜਾਪਿ॥ ਅਬਿਨਾਸੀ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪੇ

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਮਾਲਵਾ

ਆਪਿ॥ ਆਪਨ ਕੀਆ ਕਛੁ ਨ ਹੋਇ॥ ਜੇ ਸਉ ਪ੍ਰਾਨੀ ਲੋਚੈ ਕੋਇ॥ ਤਿਸੁ ਬਿਨੁ ਨਾਹੀ ਤੇਰੈ ਕਿਛੁ ਕਾਮ॥ ਗਤਿ ਨਾਨਕ ਜਪਿ ਏਕ ਹਰਿ ਨਾਮ ॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਬਿਰਥਾ-ਖਾਲੀ, ਨਾ-ਉਮੇਦ। ਸਉ-ਸੌ ਵਾਰੀ। ਲੋਚੈ-ਚਾਹੈ। ਗਤਿ-ਮੁਕਤੀ।

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਮਾਲਵਾ ਏਕ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾ-12 ਮੱਧ ਲੈਅ ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਮ	ਪ	ਧੁ	ਸੰ	ਨ	ਪ	ਮ	ਗ	ਰੁ	ਗ	ਰੁ	ਸ
ਟੂ	s	ਟੀ	ਗਾ	ਢ	ਨ	ਗਾ	ਰ	ਗੋ	ਪਾ	s	ਲ
ਸ	ਰੁ	ਰੁ	ਮ	ਪ	ਪ	ਨ	ਪ	-	ਮਗ	ਰੁ	ਸ
ਸ	ਰ	ਬ	ਜੀ	s	ਆ	ਆ	ਪੇ	s	ਪ੍ਰਿਤਿ	ਪਾ	ਲ
x		0		2		0		3		4	

ਅੰਤਰਾ

ਮ	ਪ	ਪ	ਧੁ	ਪ	ਧੁ	ਸੰਸੰ	ਸੰ	ਰੁੰ	ਗੰ	ਰੁੰ	ਸੰ
ਸ	ਗ	ਲ	ਕੀ	ਚਿੰ	ਤਾ	ਜਿਸੁ	ਮ	ਨ	ਮਾ	s	ਹਿ
ਰੁੰ	ਗੰ	ਰੁੰ	ਸੰ	ਨ	ਪ	ਮ	ਗ	ਰੁਗ	ਰੁ	-	ਸ
ਤਿ	ਸ	ਤੇ	ਬਿ	ਰ	ਥਾ	ਕੇ	s	ਈs	ਨਾ	s	ਹਿ
x		0		2		0		3		4	

ਤਾਨਾਂ:-

1. ਸੁਰੁ ਗੁਰੁ ਮੁਪੁ ਮੁਪੁ ਪੁਧੁ ਸੰਸੰ ਨਨੁ ਪੁਪੁ ਮੁਪੁ ਮੁਗੁ ਰੁਰੁ ਸੁਸੁ
2. ਮੁਪੁ ਮੁਗੁ ਰੁਗੁ ਰੁਸੁ ਮੁਪੁ ਧੁਧੁ ਸੰਸੰ ਰੁੰਸੰ ਨਨੁ ਪੁਪੁ ਮੁਗੁ ਰੁਸੁ
3. ਮੁਪੁ ਧੁਧੁ ਸੰਸੰ ਰੁੰਸੰ ਰੁੰਗੰ ਰੁੰਸੰ ਨਨੁ ਪੁਪੁ ਮੁਗੁ ਰੁਗੁ ਰੁਰੁ ਸੁਸੁ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

1. ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਤੇ s ਲਗਾ ਕੇ 'ਟੂ s ਟੀ s' ਨੂੰ ਸੱਮ ਤੋਂ ਚਾਰ ਮਾਤਰਾਂ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
2. ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ 6ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ ਚੌਥੀ ਤੋਂ 6ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਦੋ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
3. 7ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 7ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਮ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਬਬਦ 'ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਲੇਹੁ ਮੀਤਾ ਲੇਹੁ' ਤੀਨਤਾਲ ਬੰਦਸ਼ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਮਾਲਵਾ ਝਪ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾ-10 ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ
ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਰੁ	ਗ	ਰੁਰੁ	ਗਮਿ	ਪ	ਮ	ਗ	ਰੁਗ	ਰੁ	ਸ
ਹ	ਰਿ	ਨਾਮੁ	ਲੇਸ	ਹੁ	ਮੀ	ਤਾ	ਲੇਸ	ਹੁ	ਸ
ਰੁਗ	ਮ	ਪ	ਧੁ	ਸੰ	ਨ	ਪ	ਮਗ	ਰੁਗ	ਰੁਸ
ਆਸ	ਗੈ	ਬਿ	ਖ	ਮ	ਪੰ	ਬੁ	ਭੈਸ	ਆਸ	ਨਸ
x		2			0		3		

ਅੰਤਰਾ

ਪ	ਮੁਪ	ਧੁ	ਸੰ	ਸੰ	ਰੁੰ	ਰੁੰਗ	ਰੁੰ	-	ਸੰ
ਸੇ	ਵਤ	ਸੇ	ਵ	ਤ	ਸ	ਦਾਸ	ਸੇ	ਸ	ਵਿ
ਸੰ	ਨ	ਪ	ਮ	ਪ	ਮੁਪ	ਮਗ	ਰੁਗ	ਰੁ	ਸ
ਤੇ	ਰੈ	ਸੰ	ਸ	ਗਿ	ਬਸ	ਤੁਸ	ਹੈਸ	ਕਾ	ਲੁ
x		2			0		3		

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਰੁਗਮੁਪ ਮਗਰੁਸ ਗਮਪਪ ਮਪਮਗ ਮਪਧੁਧੁ ਸੰਰੁੰਸੰ ਰੁੰਗਰੁੰਸੰ ਨਨਪਪ
ਮਪਮਗ ਰੁਗਰੁਸ
- 2) ਗਗਰੁਗ ਰੁਸਪਪ ਮਪਮਗ ਨਨਪਪ ਮਗਪਧੁ ਸੰਸੰਰੁੰਸੰ ਨਨਪਪ ਮਗਮਮ
ਗਮਗਰੁ ਗਗਰੁਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

1. ਪਹਿਲੀ-ਦੂਜੀ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਇਕ ਮਾਤਰ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ ਤੀਜੀ ਤੋਂ ਪੰਜਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
2. ਪਹਿਲੀ-ਦੂਜੀ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਇਕ ਮਾਤਰ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ ਦੂਜੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤੀਜੀ ਤੋਂ 5ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਚੌਥੀ-ਪੰਜਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਮਾਲਵਾ

3. 6ਵੀਂ ਤੋਂ 10ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 6ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਅ ਕਰਨਾ ਹੈ।

(ਗਉੜੀ ਸੁਖਮਨੀ ਮ: ਪ)

(੨੭੬)

ਸਲੋਕੁ॥ ਕਰਣ ਕਾਰਣ ਪੁਛੁ ਏਕੁ ਹੈ ਦੂਸਰ ਨਾਹੀ ਕੋਇ॥ ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਬਲਿਹਾਰਣੈ ਜਲਿ ਬਲਿ ਮਹੀਅਲਿ ਸੋਇ ॥੧॥

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਮਾਲਵਾ ਚਾਰ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-12 ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਪ	ਧੁ	ਧੁ	ਸੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਨਨ	-	ਪ	ਮਗੁ	ਰੁ	ਸ
ਕ	ਰ	ਣ	ਕਾ	ਰ	ਣ	ਪ੍ਰ	ਸ	ਭੁ	ਏਸ	ਕੁ	ਹੈ
ਸ	ਰੁ	ਰੁ	ਗ	ਮ	ਪ	ਨ	ਪ	ਮ	ਗ	ਰੁ	ਸ
ਦੂ	ਸ	ਰ	ਨਾ	ਸ	ਹੀ	ਕੋ	ਸ	ਸ	ਇ	ਸ	ਸ
x		0		2		0		3		4	

ਅੰਤਰਾ

ਪ	ਮ	ਪ	ਧੁ	ਪ	ਧੁ	ਸੰ	-	ਸੰ	ਰੁੰ	ਰੁੰ	ਸੰ
ਨਾ	ਨ	ਕ	ਤਿ	ਸ	ਸੁ	ਬ	ਸ	ਲਿ	ਹਾ	ਰ	ਣੈ
ਰੁੰਗੁ	ਰੁੰ	ਸੰ	ਨ	-	ਪ	ਮਮ	ਗ	ਗ	ਰੁਗੁ	ਰੁ	ਸ
ਜਸ	ਸ	ਲਿ	ਬ	ਸ	ਲਿ	ਮਹੀ	ਅ	ਲਿ	ਸੋਸ	ਸ	ਇ
x		0		2		0		3		4	

ਲੈਅਕਾਰੀਆਂ:-

ਇਕਗੁਨ - ਦੁਗੁਨ - ਅਸਥਾਈ ਪੂਰੀ ਇਕ ਗੁਨ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ ਪਹਿਲੇ ਚੱਕਰ ਦੀ ਦੁਗੁਨ 6 ਮਾਤਰਾਂ ਵਿਚ ਫਿਰ 7ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ 7ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ 2 ਵਾਰ ਦੁਗੁਨ ਵਿਚ 6 ਮਾਤਰਾਂ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।

ਦੁਗੁਨ-ਚੌਗੁਨ- ਅਸਥਾਈ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ ਪਹਿਲੇ ਚੱਕਰ ਨੂੰ ਦੁਗੁਨ 6 ਮਾਤਰਾਂ ਵਿਚ ਫਿਰ ਇਸ ਚੱਕਰ ਦੀ ਚੌਗੁਨ ਤਿੰਨ ਮਾਤਰਾਂ ਵਿਚ ਫਿਰ 7ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਚੌਗੁਨ ਵਿਚ ਦੋ ਵਾਰ ਤਿੰਨ ਮਾਤਰਾਂ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ। (ਦੁਗੁਨ ਦੇ ਮਾਤਰਾਂ ਇਕ ਮਾਤਰ ਵਿੱਚ ਚੌਗੁਨ 4 ਮਾਤਰਾਂ ਇਕ ਮਾਤਰ ਵਿਚ ਲੈਣੀਆਂ ਹਨ)।

ਤਿਗੁਨ-ਤਿੰਨ ਮਾਤਰਾਂ ਦੀ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਣਾ ਕੇ ਅਸਥਾਈ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਚੱਕਰ ਨੂੰ 4 ਮਾਤਰਾਂ ਵਿਚ ਦੋ ਵਾਰ 8 ਮਾਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 7ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਤਿਗੁਨ ਵਿਚ ਦੋ ਵਾਰ 4 ਮਾਤਰਾਂ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਪਹਿਲੀ ਲੈਅ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ। ਤਿਗੁਨ-ਛੇਗੁਨ- ਅਸਥਾਈ ਦੇ ਦੋਹਾਂ ਚੱਕਰਾਂ ਨੂੰ ਤਿਗੁਨ ਵਿਚ 4+4=8 ਮਾਤਰਾਂ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ ਪਹਿਲੇ ਚੱਕਰ ਦੀ ਛੇਗੁਨ 2 ਮਾਤਰਾਂ ਵਿਚ ਫਿਰ 7ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਦੋ ਵਾਰ ਛੇਗੁਨ ਵਿਚ 2 ਮਾਤਰਾਂ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਪਹਿਲੀ ਲੈਅ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।

(ਗਉੜੀ ਸੁਖਮਨੀ ਮ: ਪ)

(੨੬੬-੬੭)

ਰਮਈਆ ਕੇ ਗੁਨ ਚੇਤਿ ਪਰਾਨੀ॥ ਕਵਨ ਮੂਲ ਤੇ ਕਵਨ ਦ੍ਰਿਸਟਾਨੀ॥ ਜਿਨਿ ਤੂੰ ਸਾਜਿ ਸਵਾਰਿ ਸੀਗਾਰਿਆ॥ ਗਰਭ ਅਗਨਿ ਮਹਿ ਜਿਨਹਿ ਉਬਾਰਿਆ॥ ਬਾਰ ਬਿਵਸਥਾ ਤੁਝਹਿ ਪਿਆਰੈ ਦੂਧ॥ ਭਰਿ ਜੋਬਨ ਭੋਜਨ ਸੁਖ ਸੁਧ ॥ ਬਿਰਧਿ ਭਇਆ ਉਪਰਿ ਸਾਕ ਸੈਨ॥ ਮੁਖਿ ਅਪਿਆਉ ਬੈਠ ਕਉ ਦੈਨ॥ ਇਹੁ ਨਿਰਗੁਨੁ ਗੁਨੁ ਕਛੁ ਨ ਬੂਝੈ ॥ ਬਖਸਿ ਲੇਹੁ ਤਉ ਨਾਨਕ ਸੀਝੈ॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਰਮਈਆ-ਸੋਹਣਾ ਰਾਮ। ਚੇਤਿ-ਯਾਦ ਕਰ। ਦ੍ਰਿਸਟਾਨੀ-ਵਿਖਾ ਦਿੱਤਾ। ਗਰਭ ਅਗਨਿ-ਪੇਟ ਦੀ ਅੱਗ। ਉਬਾਰਿਆ-ਬਚਾਇਆ। ਬਾਰ-ਬਾਲਕ। ਸੁਧ-ਸੁਝ। ਅਪਿਆਉ-ਚੰਗੇ ਭੋਜਨ। ਸੀਝੈ-ਸਫਲ ਹੋਵੈ।

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਮਾਲਵਾ ਰੂਪਕ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-7 ਮੱਧ ਲੈਅ ਅਸਥਾਈ ਅੰਤਰਾ

1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	5	6	7
ਗ	ਮੰ	ਪ	ਧੁ	-	ਸੰ	ਸੰ	ਪ	ਮੰ	ਪ	ਧੁ	-	ਪ	ਧੁ
ਰ	ਮਈ	ਆ	ਕੇ	ਸ	ਗੁ	ਨ	ਜਿ	ਨਿ	ਤੂੰ	ਸਾ	ਸ	ਜਿ	ਸ
ਨ	ਪ	ਪ	ਮੰ	ਗ	ਰੁ	ਸ	ਸੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਰੁੰ	ਗੰ	ਰੁੰ	ਸੰ
ਚੇ	ਸ	ਤਿ	ਪ	ਰਾ	ਨੀ	ਸ	ਸ	ਵਾ	ਰਿ	ਸੀ	ਗਾ	ਰਿ	ਆ
ਧੁ	ਧੁ	ਸ	ਰੁ	ਗ	ਰੁ	ਸ	ਸੰ	ਨ	ਨ	ਪ	ਪ	ਮੰ	ਗਗ
ਕ	ਵ	ਨ	ਮੁ	ਲ	ਤੇ	ਸ	ਗ	ਰ	ਭ	ਅ	ਗ	ਨਿ	ਮਹਿ
ਗ	ਮੰ	ਪ	ਮੰ	ਗ	ਮੰਗ	ਰੁਸ	ਪ	ਮੰ	ਗ	ਰੁ	ਗ	ਰੁ	ਸ
ਕ	ਵ	ਨ	ਦਿ	ਸ	ਟਾ	ਨੀ	ਜਿ	ਨ	ਹਿ	ਉ	ਬਾ	ਰਿ	ਆ
x			2		3		x			2		3	

੧੦-ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਮਾਲਾ

ਗਉੜੀ ਮਾਲਾ ਦਾ ਸਰੂਪ ਭਾਰਤੀ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਕਾਰਾਂ ਨੇ ਵਰਨਣ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਪੰਡਿਤ ਭਾਤਖੰਡੇ, ਪੰਡਿਤ ਵੀ.ਐਨ. ਪਟਵਰਧਨ, ਖ਼ੀ ਵਿਮਲਾ ਕਾਂਤ ਰਾਏ ਚੌਧਰੀ ਤੇ ਹੋਰ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਰਾਗ ਮਾਲਵ/ਮਾਲਵੀ ਦਾ ਵਿਵਰਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਗਉੜੀ ਮਾਲਵਾ ਦੇ ਪਰੀਚੈ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਚੁਕਾ ਹੈ। ਪਰ ਗਉੜੀ ਮਾਲਾ ਇਕ ਭਿੰਨ ਰਾਗ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਰਾਗ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੋਈ ਹੈ।

ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਖੋਜੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗ੍ਰੰਥ 'ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼' ਪੰਨਾ ੩੮੯ ਤੇ ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਮਾਲਾ ਦਾ ਵਿਵਰਣ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਗਉੜੀ ਮਾਲਾ ਸੰਪੂਰਨ ਜਾਤੀ ਦੀ ਰਾਗਨੀ ਹੈ। ਸ਼ੜਜ, ਮਧਮ, ਪੰਚਮ, ਨਿਸ਼ਾਦ ਸੁਧ, ਰਿਸ਼ਭ ਗੰਧਾਰ ਧੈਵਤ ਕੋਮਲ ਲਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਧੈਵਤ ਵਾਦੀ ਤੇ ਰਿਸ਼ਭ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ। ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਰ।

ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਗਾਇਕ ਗ੍ਰੰਥਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਡਾਕਟਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਨੇ 'ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਰਾਗ-ਕੋਸ਼' ਵਿੱਚ ਗਉੜੀ ਮਾਲਾ ਨੂੰ ਪੂਰਵੀ ਅੰਗ ਦਾ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਰਿਸ਼ਭ ਵਾਦੀ ਪੰਚਮ ਸੰਵਾਦੀ, ਜਾਤੀ ਸੰਪੂਰਨ ਤੇ ਸਮਾਂ ਸ਼ਾਮ ਦਾ ਹੈ। ਆਰੋਹ- ਸ ਰੁ ਗ ਮ ਪ ਪ ਮ ਧ ਸ। ਅਵਰੋਹ- ਸ ਨ ਧ ਗ ਮ ਗ ਰੁ ਸ। ਇਕ ਹੋਰ ਸਰੂਪ ਵਿੱਚ ਗਉੜੀ ਮਾਲਾ ਨੂੰ ਭੈਰਵ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਜਾਤੀ ਸੰਪੂਰਨ, ਵਾਦੀ-ਪੰਚਮ, ਸੰਵਾਦੀ-ਰਿਸ਼ਭ, ਸਮਾਂ ਸਵੇਰ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਰ। ਆਰੋਹ- ਸ ਰੁ ਗ ਮ ਪ ਧੁ ਨੁ ਧੁ, ਪ, ਮ ਪ ਧੁ ਨ ਸ। ਅਵਰੋਹ- ਸ ਨ ਧੁ ਪ ਮ ਗ ਰੁ ਰੁ ਸ। ਸੰਤ ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਗੰਧਰਵ ਨੇ 'ਸੁਰ ਸਿਮਰਣ ਸੰਗੀਤ' ਭਾਗ-੪ ਵਿੱਚ ਗਉੜੀ ਮਾਲਾ ਨੂੰ ਪੂਰਵੀ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਰਿਸ਼ਭ, ਧੈਵਤ ਕੋਮਲ, ਦੋਨੇ ਮਧਿਅਮ ਦੋਨੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਹੋਰ ਸਵਰ ਸੁਧ ਹਨ। ਵਾਦੀ-ਰਿਸ਼ਭ ਸੰਵਾਦੀ-ਪੰਚਮ ਜਾਤੀ-ਸੰਪੂਰਨ ਤੇ ਸਮਾਂ ਸ਼ਾਮ ਦਾ ਹੈ। ਆਰੋਹ- ਸ ਰੁ ਗ ਮ, ਪ ਧੁ ਸ। ਅਵਰੋਹ- ਸ ਨ ਧੁ, ਮ ਗ ਰੁ ਸ। ਪਕੜ- ਗ, ਪ ਧੁ ਨੁ ਧੁ ਪ, ਮ ਧੁ ਮ ਗ, ਮ ਗ ਰੁ ਨੁ s s ਸ। ਭਾਈ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਦੇ 'ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਰੀਤ ਰਤਨਾਵਲੀ' ਭਾਗ-ਪਹਿਲਾ ਪੰਨਾ ੫੬ ਅਨੁਸਾਰ ਗਉੜੀ ਮਾਲਾ ਰਾਗ ਪੂਰਵੀ ਅੰਗ ਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਭ ਧੈਵਤ ਕੋਮਲ ਮਧਿਅਮ ਤੀਵਰ ਤੇ

ਹੋਰ ਸਵਰ ਸ਼ੁੱਧ ਹਨ। ਜਾਤੀ ਸੰਪੂਰਨ, ਵਾਦੀ ਰਿਸ਼ਭ ਸੰਵਾਦੀ ਪੰਚਮ ਤੇ ਸਮਾਂ ਸ਼ਾਮ ਦਾ ਹੈ। ਆਰੋਹ- ਸ ਰੁ ਗ ਮ ਪ ਮ ਧ ਨ ਸੰ ਤੇ ਅਵਰੋਹ- ਸੰ ਨ ਪ ਗ ਮ ਗ ਰੁ ਸ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਰਾਗ ਰਤਨਾਵਲੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੋ. ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਮਾਲਾ ਦਾ ਇਕ ਸਰੂਪ ਭੈਰਵੀ ਅੰਗ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਸੁਰ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵੀ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਦੂਜਾ ਸਰੂਪ ਪੂਰਵੀ ਬਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਰਿਸ਼ਭ ਧੈਵਤ ਕੋਮਲ ਮਧਿਅਮ ਤੀਵਰ ਹੋਰ ਸਵਰ ਸ਼ੁਧ ਹਨ। ਜਾਤੀ ਵਕਰ ਸੰਪੂਰਨ, ਰਿਸ਼ਭ-ਪੰਚਮ ਦਾ ਸੰਵਾਦ ਤੇ ਸਮਾਂ ਦਿਨ ਦਾ ਚੌਥਾ ਪਹਿਰ ਹੈ। ਆਰੋਹ- ਸ, ਨ ਰੁ ਗ ਮ ਪ, ਮ ਧ ਨ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ- ਸੰ, ਰੁੰ ਨ ਪ, ਧੁ ਮ ਗ ਰੁ, ਮ ਗ ਰੁ, ਸ। ਮੁੱਖ ਅੰਗ- ਨ ਪ, ਧੁ ਮ ਗ ਰੁ, ਮ ਗ, ਰੁ ਸ। ਰਾਗ ਦਾ ਇਹ ਸਰੂਪ 'ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਰੀਤ ਰਤਨਾਵਲੀ' ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਸਰੂਪ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਜੁਲਦਾ ਹੈ।

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਮਾਲਾ ਦੇ ਸਰੂਪ ਲਈ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਦੇ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਸਰੂਪ ਤੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਭੈਰਵੀ ਅੰਗ ਦੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਅਧਾਰ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਰਾਗ ਦੇ ਇਸ ਸਰੂਪ ਨਾਲ ਇਹ ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਮਾਲਾ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਭਿੰਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗਉੜੀ ਮਾਲਾ ਦੇ ਇਸ ਸਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪੂਰਵਾਂਗ ਵਿੱਚ ਰਾਗ ਭੈਰਵੀ ਤੇ ਉਤਰਾਂਗ ਵਿੱਚ ਭੈਰਵ ਵਾਲੇ ਹੀ ਸਵਰ ਹਨ ਪਰ ਰਾਗ ਦਾ ਚਲਨ ਐਸਾ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭੈਰਵ ਤੇ ਭੈਰਵੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਰੁ, ਗੁ ਰੁ ਨ ਸ, ਮ ਗੁ ਰੁ, ਗੁ ਰੁ ਸ ਰੁ ਨ ਸ। ਐਸੇ ਸਵਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਨਾਲ ਇਸ ਰਾਗ ਦਾ ਬਿਲਾਸਖਾਨੀ ਤੇ ਤੋੜੀ ਅੰਗ ਦੇ ਰਾਗਾਂ ਦਾ ਝਾਵਲਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸ਼ੁਧ ਤੇ ਹੋਰ ਚਲਨ ਨਾਲ ਤੋੜੀ/ਭੈਰਵੀ ਐਸੇ ਅੰਗ ਦੀ ਛਾਯਾ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਤਰਾਂਗ ਵਿੱਚ ਧੈਵਤ ਕੋਮਲ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸ਼ੁਧ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਈ ਰਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਗਉੜੀ ਮਾਲਾ ਦਾ ਇਕ ਆਪਣਾ ਵਖਰਾ ਚਲਨ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਮ ਪ ਧੁ ਨ ਧੁ ਪ, ਧੁ ਪ ਧੁ ਨ ਸੰ, ਰੁੰ ਨ ਸੰ, ਰੁੰ, ਗੁੰ ਰੁੰ ਸੰ, ਰੁੰ ਨ ਸੰ, ਨ ਧੁ ਨ ਧੁ ਪ ਐਸੇ ਸਵਰ-ਸਮੂਹ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਨਾਲ ਰਾਗ ਦਾ ਆਪਣਾ ਇਕ ਭਿੰਨ ਸਰੂਪ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਆਪਣਾ ਇਕ ਵਖਰਾ ਰਸ ਵੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਵੈਸੇ ਭਾਰਤੀ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਰਾਗ ਵਸੰਤ ਮੁਖਾਰੀ ਦੇ ਚਲਨ ਵਿੱਚ ਪੂਰਵਾਂਗ ਵਿੱਚ ਭੈਰਵ ਤੇ ਉਤਰਾਂਗ ਵਿੱਚ ਭੈਰਵੀ ਦੇ ਸਵਰ ਹਨ ਪਰ ਇਥੇ ਗਉੜੀ ਮਾਲਾ ਵਿੱਚ ਪੂਰਵਾਂਗ ਵਿੱਚ ਭੈਰਵੀ ਤੇ ਉਤਰਾਂਗ ਵਿੱਚ ਭੈਰਵ ਦੇ ਸਵਰ ਜੋੜਨ ਨਾਲ ਰਾਗ ਦਾ ਸਰੂਪ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਰਾਗ ਨਿਰਣਾਇਕ ਕਮੋਟੀ ਨੇ ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਮਾਲਾ ਦੇ ਇਸ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਣਿਆ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕ ਵਿੱਚ ਵੀ ਰਾਗ ਦਾ ਇਹੀ ਸਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਇਥੇ ਵੀ ਇਹੀ ਪ੍ਰਵਾਣਿਤ ਸਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਮਾਲਾ

ਸ਼ਬਦ ਤਰਤੀਬ:-

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਦੇ ਮਿਸ਼ਰਤ ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ ਗਉੜੀ ਦੀਪਕੀ, ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਦੀਪਕੀ, ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਤੇ ਗਉੜੀ ਮਾਝ ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਰਚਿਤ ਹੈ। ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਗਉੜੀ ਗੁਆਚੇਰੀ, ਗਉੜੀ ਦੱਖਣੀ, ਗਉੜੀ ਚੇਤੀ, ਗਉੜੀ ਬੈਰਗਾਣਿ, ਗਉੜੀ ਮਾਲਵਾ ਤੋਂ ਬਾਦ ਗਉੜੀ ਮਾਲਾ ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ। ਸ਼ਬਦ ਰਚਨਾ ਵਿੱਚ ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਮਾਲਾ ਮਹਲਾ ੫ ਪੰਨਾ ੨੧੪ ਤੋਂ ੨੧੬ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕ ॥੪॥੧॥੧੫੯ ਤੋਂ ॥੨॥੭॥੧੬੫॥ ੭ ਸ਼ਬਦ ਇਸ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਰਚਿਤ ਹਨ।

ਪਰੀਚੈ:-

ਰਾਗੁ-ਗਉੜੀ ਮਾਲਾ

ਥਾਟ-ਉਪਥਾਟ-ਭੈਰਵੀ ਭੈਰਵ

ਸਵਰ-ਰਿਸ਼ਭ, ਧੈਵਤ, ਗੰਧਾਰ ਕੋਮਲ ਚੋਰ ਸ਼ੁਧ

ਵਰਜਿਤ ਸਵਰ - ਕੋਈ ਨਹੀਂ

ਜਾਤੀ-ਸੰਪੂਰਨ

ਵਾਦੀ-ਰਿਸ਼ਭ

ਸੰਵਾਦੀ-ਧੈਵਤ

ਸਮਾਂ - ਰਾਤ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਰ

ਆਰੋਹ - ਸ ਰੁ ਗੁ ਮ ਪ ਯੁ ਨ ਸੰ

ਅਵਰੋਹ - ਸੰ ਨ ਯੁ ਨ, ਯੁ ਪ ਮ ਗੁ ਰੁ ਸ

ਮੁੱਖ ਅੰਗ - ਰੁ, ਗੁ ਰੁ ਸ, ਨ ਯੁ ਨ, ਸ, ਯੁ ਪ ਮ ਗੁ ਰੁ, ਸ।

ਸਵਰ ਵਿਸਥਾਰ:-

- 1) ਸ, ਰੁ, ਗੁ ਰੁ ਨੁ ਸ, ਨੁ ਸ ਨੁ, ਨੁ ਯੁ ਨੁ, ਯੁ ਨੁ ਯੁ ਪ, ਪ ਯੁ ਨੁ ਯੁ, ਨੁ ਸ, ਰੁ, ਗੁ ਰੁ, ਗੁ ਮ ਗੁ ਰੁ, ਗੁ ਮ ਪ ਯੁ ਪ ਮ ਗੁ, ਪ ਮ ਗੁ ਰੁ, ਗੁ ਰੁ, ਮ ਗੁ ਰੁ, ਸ ਰੁ ਨੁ ਸ।
- 2) ਸ, ਸ ਰੁ ਗੁ ਰੁ, ਗੁ ਮ ਗੁ ਰੁ, ਗੁ ਮ ਪ ਯੁ ਪ, ਯੁ ਮ ਪ, ਮ ਪ ਯੁ ਨ ਯੁ, ਨ ਯੁ ਪ, ਮ ਪ ਯੁ ਨ ਸੰ, ਯੁ ਨ ਸੰ, ਨ ਯੁ ਨ, ਸੰ ਰੁੰ ਨ ਸੰ, ਨ ਸੰ ਨ, ਸੰ ਨ ਯੁ ਨ ਯੁ ਪ, ਪ ਯੁ ਨ ਯੁ ਪ, ਪ ਯੁ ਮ ਪ, ਯੁ ਪ ਮ ਪ ਮ ਗੁ, ਮ ਗੁ ਰੁ, ਗੁ ਰੁ, ਸ ਰੁ ਨੁ ਸ।
- 3) ਮ ਪ ਯੁ, ਪ ਯੁ ਨ ਯੁ, ਨ ਯੁ ਨ, ਯੁ ਨ ਸੰ, ਸੰ ਰੁੰ ਨ ਸੰ, ਸੰ ਰੁੰ, ਗੁੰ ਰੁੰ ਸੰ, ਰੁੰ ਗੁੰ ਰੁੰ, ਨ ਸੰ ਰੁੰ ਸੰ, ਸੰ ਰੁੰ ਨ ਸੰ, ਯੁ ਨ ਸੰ, ਨ ਯੁ ਨ, ਪ ਯੁ ਨ ਯੁ ਪ, ਯੁ ਪ ਯੁ ਮ ਪ, ਮ ਪ ਮ ਗੁ, ਗੁ ਮ ਗੁ ਰੁ, ਰੁ ਗੁ ਰੁ, ਸ ਰੁ ਨੁ ਸ।

ਗਉੜੀ ਮਾਲਾ ਮਹਲਾ ੫॥ (੨੧੪-੧੫)

ਭਾਵਨੁ ਤਿਆਗਿਓ ਰੀ ਤਿਆਗਿਓ॥ ਤਿਆਗਿਓ ਮੈ ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਤਿਆਗਿਓ॥ ਸਰਬ ਸੁਖ ਆਨੰਦ ਮੰਗਲ ਰਸ ਮਾਨਿ ਗੋਬਿੰਦੈ ਆਗਿਓ॥੧॥ਰਹਾਉ॥ ਮਾਨੁ ਅਭਿਮਾਨੁ ਦੋਊ ਸਮਾਨੇ

ਮਸਤਕੁ ਡਾਰਿ ਗੁਰ ਪਾਗਿਓ॥ ਸੰਪਤ ਹਰਖੁ ਨ ਆਪਤ ਦੁਖਾ ਰੰਗੁ ਠਾਕੁਰੈ ਲਾਗਿਓ॥੧॥
 ਬਾਸ ਬਾਸਰੀ ਏਕੈ ਸੁਆਮੀ ਉਦਿਆਨ ਦ੍ਰਿਸਟਾਗਿਓ॥ ਨਿਰਭਉ ਭਏ ਸੰਤ ਭ੍ਰਮੁ ਡਾਰਿਓ
 ਪੂਰਨ ਸਰਬਾਗਿਓ॥੨॥ ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰਤੈ ਕਾਰਣੁ ਕੀਨੋ ਮਨਿ ਬੁਰੋ ਨ ਲਾਗਿਓ॥ ਸਾਧਸੰਗਤਿ
 ਪਰਸਾਇ ਸੰਤਨ ਕੈ ਸੋਇਓ ਮਨੁ ਜਾਗਿਓ॥੩॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਓੜਿ ਤੁਹਾਰੀ ਪਰਿਓ
 ਆਇਓ ਸਰਣਾਗਿਓ॥ ਨਾਮ ਰੰਗੁ ਸਹਜ ਰਸ ਮਾਣੇ ਫਿਰਿ ਦੂਖੁ ਨ ਲਾਗਿਓ ॥੪॥੨॥੧੬੦॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਭਾਵਨੁ-ਸੰਕਲਪ। ਰੀ-ਹੋ ਭੈਣ! ਗੁਰ ਮਿਲਿ- ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ। ਮਾਨਿ-ਮੰਨ ਕੇ। ਆਗਿਓ-ਆਗਿਆ,
 ਰਜ਼ਾ। ਮਾਨੁ-ਆਦਰ। ਅਭਿਮਾਨੁ-ਅਹੰਕਾਰ, ਆਕੜ। ਸਮਾਨੇ-ਇਕੋ ਜਿਹੇ। ਮਸਤਕੁ-ਮੱਥਾ। ਪਾਗਿਓ-ਪੈਰਾਂ ਉਤੇ।
 ਸੰਪਤ ਹਰਖੁ- ਧਨ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ। ਆਪਤ ਦੁਖਾ- ਬਿਪਤਾ ਦਾ ਦੁੱਖ। ਰੰਗੁ-ਪ੍ਰੇਮ। ਬਾਸ ਬਾਸਰੀ-ਸਭ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ।
 ਉਦਿਆਨ-ਜੰਗਲਾਂ ਵਿੱਚ। ਦ੍ਰਿਸਟਾਗਿਓ-ਨਜ਼ਰੀ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਭ੍ਰਮੁ-ਭਟਕਣਾ। ਪੂਰਨ-ਵਿਆਪਕ। ਸਰਬਾਗਿਓ-
 ਸਰਬੰਗ, ਸਭ ਦੇ ਦਿਲ ਦੀ ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ। ਕਰਤੈ-ਕਰਤਾਰ ਨੇ। ਕਾਰਣੁ-ਸਬੱਬ। ਓੜਿ-ਸਰਨ ਵਿੱਚ। ਸਹਜ-
 ਆਤਮਕ ਅਡੋਲਤਾ।

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਮਾਲਾ ਤੀਨ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-16 ਮੱਧ ਲੈਅ
 ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
								ਪੁ	ਨ	ਧੁ	ਪ	ਧੁ	ਨ	ਸੰ	ਨ
								ਭਾ	ਸ	ਵ	ਨੁ	ਤਿ	ਆ	ਗਿ	ਓ
ਪੁ	ਪ	ਮ	ਗੁ	ਰੁ	ਸ	ਨੁ	ਸ	ਨੁ	ਧੁ	ਨੁ	ਨੁ	ਸ	ਰੁ	ਗੁ	ਰੁ
ਰੀ	s	s	s	ਤਿ	ਆ	ਗਿ	ਓ	ਤਿ	ਆ	ਗਿ	ਓ	ਮੈ	s	s	s
ਗੁ	ਮ	ਪ	ਪ	ਧੁ	ਧੁ	ਪ	ਪ	ਮ	ਪ	ਧੁ	-	ਨ	-	ਸੰ	-
ਗੁ	ਰ	ਮਿ	ਲਿ	ਤਿ	ਆ	ਗਿ	ਓ	ਸ	ਰ	ਬ	s	ਸੁ	s	ਖ	s
ਨ	ਨ	ਸੰ	ਨ	ਧੁ	ਧੁ	ਪ	ਪ	ਪ	ਧੁ	ਮ	ਪ	ਗੁ	ਮ	ਪ	-
ਆ	ਨੰ	ਵ	ਮੰ	ਗ	ਲ	ਰ	ਸ	ਮਾ	s	ਨਿ	s	ਗੋ	ਖਿੰ	ਵੈ	s
ਧੁ	ਪ	ਮ	ਗੁ	ਰੁ	-	ਨੁ	ਸ								
ਆ	s	ਗਿ	s	ਓ	s	s	s								
x				2				0				3			

ਅੰਤਰਾ

								ਮ	ਪ	ਧੁ	-	ਨ	ਨ	ਸੰ	ਸੰ
								ਮਾ	s	ਨੁ	s	ਅ	ਭਿ	ਮਾ	ਨੁ
ਸੰ	ਰੁੰ	ਨ	ਸੰ	ਧੁ	ਨ	ਸੰ	-	ਨ	ਧੁ	ਨ	ਨ	ਸੰ	ਨ	ਧੁ	ਪ
ਦੇ	s	ਉ	s	ਸ	ਮਾ	ਨੇ	s	ਮ	ਸ	ਤ	ਕੁ	ਭਾ	s	ਰਿ	s

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਮਾਲਾ

ਮ	ਪ	ਮ	ਗੁ	ਰੁ	ਸ	ਨੁ	ਸ	
ਗੁ	s	ਰ	s	ਪਾ	ਗਿ	ਓ	s	
x			2			0		3

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਸੁਰੁ ਗੁਰੁ ਸੁਰੁ ਗੁਮੁ ਪਮੁ ਗੁਰੁ ਸੁਰੁ ਨੁਸੁ
- 2) ਸੁਰੁ ਗੁਮੁ ਪੁਪੁ ਨੁਪੁ ਪਮੁ ਗੁਰੁ ਸੁਰੁ ਨੁਸੁ
- 3) ਮੁਪੁ ਧੁਨੁ ਧੁਪੁ ਮੁਪੁ ਧੁਪੁ ਮਗੁ ਰੁਸੁ ਨੁਸੁ
- 4) ਮੁਪੁ ਧੁਨੁ ਸੰਨੁ ਧੁਪੁ ਮਗੁ ਰੁਗੁ ਰੁਸੁ ਨੁਸੁ
- 5) ਮੁਪੁ ਧੁਨੁ ਸੰਰੁ ਸੰਨੁ ਧੁਪੁ ਮਗੁ ਰੁਗੁ ਰੁਸੁ
- 6) ਸੁਰੁ ਗੁਰੁ ਰੁਗੁ ਮਗੁ ਗੁਮੁ ਪਮੁ ਮੁਪੁ ਧੁਪੁ ਪੁਪੁ ਨਨੁ ਧੁਨੁ ਸੰਨੁ
ਧੁਪੁ ਮਗੁ ਰੁਗੁ ਰੁਸੁ
- 7) ਪੁਪੁ ਪਮੁ ਮੁਪੁ ਮਗੁ ਰੁਗੁ ਰੁਸੁ ਧੁਨੁ ਸੰਰੁ ਸੰਨੁ ਧੁਪੁ ਮੁਪੁ ਧੁਨੁ
ਧੁਪੁ ਮਗੁ ਰੁਗੁ ਰੁਸੁ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) 9ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 13ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ 8ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਸੱਮ ਤੋਂ ਦੁਗੁਨ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 9ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਦੁਗੁਨ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 3) 9ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 9ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਮ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਗਉੜੀ ਮਾਲਾ ਪ॥

(੨੧੬)

ਮਾਧਉ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਮੁਖਿ ਕਹੀਐ॥ ਹਮ ਤੇ ਕਛੁ ਨ ਹੋਵੈ ਸੁਆਮੀ ਜਿਉ ਰਾਖਹੁ ਤਿਉ ਰਹੀਐ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਕਿਆ ਕਿਛੁ ਕਰੈ ਕਿ ਕਰਣੈਹਾਰਾ ਕਿਆ ਇਸੁ ਹਾਥਿ ਬਿਚਾਰੇ॥ ਜਿਤੁ ਤੁਮ ਲਾਵਹੁ ਤਿਤ ਹੀ ਲਾਗਾ ਪੂਰਨ ਖਸਮ ਹਮਾਰੇ॥੧॥ ਕਰਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਰਬ ਕੇ ਦਾਤੇ ਏਕ ਰੂਪ ਲਿਵ ਲਾਵਹੁ॥ ਨਾਨਕ ਕੀ ਬੇਨੰਤੀ ਹਰਿ ਪਹਿ ਅਪੁਨਾ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵਹੁ ॥੨॥੧੬੫॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਮਾਧਉ-ਹੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਪਤੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ! ਲਿਵ-ਲਗਨ। ਲਾਵਹੁ-ਪੈਦਾ ਕਰੋ। ਪਹਿ-ਪਾਸ।

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਮਾਲਾ ਤੀਨ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-16 ਮੱਧ ਲੈਅ
ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
														ਮ	ਪ
														ਮਾ	ਧਉ
ਧੁ	ਪ	-	ਧੁ	ਪ	ਮ	ਪ	ਮ	ਗੁ	ਰੁ	ਰੁ	ਗੁ	ਰੁ	ਸ	ਨੁ	ਸ
ਹ	ਰਿ	ੜ	ਹ	ਰਿ	ੜ	ਹ	ਰਿ	ੜ	ਮੁ	ਖਿ	ਕ	ਹੀ	ਐ	ਹ	ਮ
ਰੁ	-	-	ਗੁ	ਮ	ਗੁ	ਪ	ਮ	ਗੁ	ਪ	ਮ	ਗੁ	ਰੁ	ਸ	ਪ	ਧੁ
ਤੇ	ੜ	ੜ	ਕ	ਛੁ	ੜ	ਨ	ੜ	ੜ	ਹੇ	ਵੈ	ਸੁ	ਆ	ਮੀ	ਜਿ	ਉ
ਨ	ਸੰ	ਨ	ਧੁ	ਨ	ਧੁ	ਪ	ਧੁ	ਪ	ਮ	ਗੁ	ਰੁ	ਰੁ	ਸ		
ਰਾ	ੜ	ੜ	ਖ	ਹੁ	ੜ	ਤਿ	ਉ	ੜ	ਰ	ਹੀ	ੜ	ਐ	ੜ		
	x				2				0				3		

ਅੰਤਰਾ

														ਮ	ਪ
														ਕਿ	ਆ
ਧੁ	ਧੁ	ਨ	-	ਸੰ	-	ਸੰ	ਸੰ	ਰੁੰ	ਰੁੰ	ਗੁੰ	ਰੁੰ	ਸੰ	-	ਸੰ	ਸੰ
ਕਿ	ਛੁ	ਕ	ੜ	ਰੈ	ੜ	ਕਿ	ਕ	ਰ	ਣੈ	ਹਾ	ੜ	ਰਾ	ੜ	ਕਿ	ਆ
ਰੁੰ	ਰੁੰ	ਗੁੰ	ਰੁੰ	ਸੰ	-	ਨ	-	ਸੰ	ਨ	ਧੁ	-	ਪ	-	ਮ	ਪ
ਇ	ਸੁ	ਹਾ	ੜ	ਥਿ	ੜ	ਬਿ	ੜ	ਚਾ	ੜ	ਕੇ	ੜ	ੜ	ੜ	ਜਿ	ਰੁ
ਧੁ	ਧੁ	ਨ	-	ਸੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਰੁੰ	ਨ	ਸੰ	ਨ	ਧੁ	ਪ	-	ਪ	ਧੁ
ਰੁ	ਮ	ਲਾ	ੜ	ਵ	ਹੁ	ਤਿ	ਤ	ਹੀ	ੜ	ਲਾ	ੜ	ਗਾ	ੜ	ਪੂ	ੜ
ਨ	ਨ	ਧੁ	ਨ	ਧੁ	ਪ	ਮ	ਗੁ	ਰੁ	-	ਗੁ	ਰੁ	ਨੁ	ਸ		
ਰ	ਨ	ਖ	ਸ	ਮ	ੜ	ਹ	ੜ	ਮਾ	ੜ	ਰੇ	ੜ	ੜ	ੜ		
	x			2				0					3		

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 15ਵੀਂ ਤੋਂ 5ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ 7 ਮਾਤਰਾਂ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਦੇ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 2 ਮਾਤਰਾਂ ਦਾ ਮੁਖੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- ਤੀਜੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ 15ਵੀਂ ਤੋਂ ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ 2 ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ ਮੁਖੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਤੇ 'ਹ' ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ 'ੜ' ਦਾ ਲਗਾਉ ਕਰਨਾ ਹੈ।
- ਮੁਖੜਾ ਲੈ ਕੇ ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ 6ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਫਿਰ ਮੁਖੜਾ ਤੇ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਲੈਣਾ ਹੈ ਫਿਰ ਮੁਖੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਮ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਮਾਲਾ

ਗਉੜੀ ਮਾਲਾ ਮਹਲਾ ੫॥ (੨੧੫)

ਉਬਰਤ ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਕੀ ਸਰਣੀ॥ ਸਰਬ ਲੋਕ ਮਾਇਆ ਕੇ ਮੰਡਲ ਗਿਰਿ ਗਿਰਿ ਪਰਤੇ
 ਪਰਣੀ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥ ਸਾਸਤ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਬੇਦ ਬੀਚਾਰੇ ਮਹਾ ਪੁਰਖਨ ਇਉ ਕਹਿਆ॥ ਬਿਨੁ
 ਹਰਿ ਭਜਨ ਨਾਹੀ ਨਿਸਤਾਰਾ ਸੂਖੁ ਨ ਕਿਨਹੂੰ ਲਹਿਆ॥੧॥ ਤੀਨਿ ਭਵਨ ਕੀ ਲਖਮੀ ਜੇਰੀ
 ਬੁਝਤ ਨਾਹੀ ਲਹਰੇ॥ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਕਹਾ ਬਿਤਿ ਪਾਵੈ ਫਿਰਤੇ ਪਹਰੇ ਪਹਰੇ॥੨॥
 ਅਨਿਕ ਬਿਲਾਸ ਕਰਤ ਮਨ ਮੋਹਨ ਪੂਰਨ ਹੋਤ ਨ ਕਾਮਾ॥ ਜਲਤੋ ਜਲਤੋ ਕਬਹੂ ਨ ਬੁਝਤ
 ਸਗਲ ਬ੍ਰਿਥੇ ਬਿਨੁ ਨਾਮਾ॥੩॥ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਜਪਹੁ ਮੇਰੇ ਮੀਤਾ ਇਹੈ ਸਾਰ ਸੁਖੁ ਪੂਰਾ॥
 ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਜਨਮ ਮਰਣੁ ਨਿਵਾਰੈ ਨਾਨਕ ਜਨ ਕੀ ਧੁਰਾ ॥੪॥੪॥੧੬੨॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਉਬਰਤ-ਬਚਦਾ ਹੈ। ਰਾਜਾ ਰਾਮ- ਪੁਤ੍ਰ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ। ਸਰਬ ਲੋਕ-ਮਾਤ ਲੋਕ, ਪਤਾਲ ਲੋਕ, ਅਕਾਸ਼ ਲੋਕ-
 ਇਹ ਸਾਰੇ ਹੀ। ਮੰਡਲ-ਚੱਕਰ। ਗਿਰਿ-ਭਿੱਗ ਕੇ। ਪਰਣੀ-ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ। ਨ ਕਿਨਹੂੰ-ਕਿਸੇ ਨੇ ਭੀ ਨਹੀਂ। ਤੀਨਿ ਭਵਨ-
 ਮਾਤ, ਪਾਤਾਲ ਤੇ ਅਕਾਸ਼। ਜੇਰੀ-ਜੋੜ ਲਈ। ਬੁਝਤ ਨਾਹੀ-ਮਿਟਦੀਆਂ ਨਹੀਂ। ਲਹਰੇ-ਲੋਭ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ। ਬਿਤਿ-
 ਟਿਕਾਉ। ਫਿਰਤੇ-ਭਟਕਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਪਹਰੇ ਪਹਰੇ- ਹਰ ਵੇਲੇ। ਬਿਲਾਸ-ਮੌਜਾਂ। ਕਾਮਾ-ਕਾਮਨਾ, ਵਾਸ਼ਨਾ। ਨ ਬੁਝਤ-
 ਨਹੀਂ ਬੁਝਦੀ। ਬ੍ਰਿਥੇ-ਵਿਅਰਥ। ਸਾਰ-ਸ਼ੇਬਟ। ਧੁਰਾ-ਚਰਨ-ਧੁੜ।

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਮਾਲਾ ਏਕ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-12 ਮੱਧ ਲੈਅ
 ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਧੁ	ਪ	ਮ	ਗੁ	ਰੁ	ਗੁ	ਰੁ	ਸ	ਰੁ	ਸ	ਨੁ	ਸ
ਉ	ਬ	ਰ	ਤ	ਰਾ	ਜਾ	ਰਾ	ਮ	ਕੀ	ਸ	ਰ	ਣੀ
ਮ	ਗੁ	ਮ	ਪ	ਧੁ	ਪ	ਧੁ	ਨੁ	ਸੰ	ਨ	ਧੁ	ਨ
ਸ	ਰ	ਬ	ਲੇ	ਸ	ਕ	ਮਾ	ਇਆ	ਕੇ	ਮੰ	ਡ	ਲ
ਧੁ	ਨ	ਸੰ	ਨ	ਧੁ	ਪ	ਮ	ਗੁ	ਰੁ	ਸ	ਨੁ	ਸ
ਗਿ	ਰਿ	ਗਿ	ਰਿ	ਪ	ਰ	ਭੇ	ਸ	ਧ	ਰ	ਣੀ	ਸ
x		0		2		0		3		4	

ਅੰਤਰਾ

ਮ	ਪ	ਧੁ	ਧੁ	ਨੁ	ਨ	ਸੰ	-	ਰੁੰ	ਨ	ਸੰ	ਸੰ
ਸਾ	ਸ	ਤ	ਸਿੰ	ਮਿੰ	ਤਿ	ਬੇ	ਸ	ਦ	ਬੀ	ਚਾ	ਰੇ
ਸੰ	ਰੁੰ	ਰੁੰ	ਗੁੰ	ਰੁੰ	ਸੰ	ਨ	ਨ	ਸੰ	ਨ	ਧੁ	ਪ
ਮ	ਹਾ	ਪੁ	ਰ	ਖ	ਨ	ਇ	ਉ	ਕ	ਹਿ	ਆ	ਸ

ਪ	ਪ	ਧੁ	ਪ	ਮ	ਗੁ	ਰੁ	ਗੁ	ਰੁ	ਸ	ਨੁ	ਸ
ਮ	ਹਾ	ਪੁ	ਰ	ਖ	ਨ	ਇ	ਉ	ਕ	ਹਿ	ਆ	s
x		0		2		0		3		4	

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਸੁਨੁ ਧੁਨੁ ਸਰੁ ਗੁਰੁ ਮਗੁ ਰੁਸ ਧੁਪ ਮਪੁ ਨਨ ਧੁਪ ਮਗੁ ਰੁਸ
- 2) ਸਰੁ ਗੁਮ ਪਧੁ ਮਪੁ ਧੁਨ ਧੁਪ ਮਪੁ ਧੁਨ ਸੁਨ ਧੁਪ ਮਗੁ ਰੁਸ
- 3) ਮਪੁ ਧੁਨੁ ਸੁਰੁ ਨਸੁ ਰੁਰੁ ਗੁਰੁ ਨਸੁ ਨਨ ਧੁਪ ਮਪੁ ਮਗੁ ਰੁਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

1. ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਦੇ ਚਾਰ ਮਾਤਰਾਂ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
2. ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਛੇਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ 6 ਮਾਤਰਾਂ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਬੰਦਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ 5ਵੀਂ-6ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
3. 7ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 7ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਮ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਗਉੜੀ ਮਾਲਾ ਮਹਲਾ ੫॥

(੨੧੬)

ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਅਵਰ ਕ੍ਰਿਆ ਬਿਰਥੇ॥ ਜਪ ਤਪ ਸੰਜਮ ਕਰਮ ਕਮਾਣੇ ਇਹਿ ਓਰੈ ਮੂਸੇ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
 ਬਰਤ ਨੇਮ ਸੰਜਮ ਮਹਿ ਰਹਤਾ ਤਿਨ ਕਾ ਆਢੁ ਨ ਪਾਇਆ॥ ਆਗੈ ਚਲਣੁ ਅਉਰੁ ਹੈ ਭਾਈ ਊਂਹਾ
 ਕਾਮਿ ਨ ਆਇਆ॥੧॥ ਤੀਰਥਿ ਨਾਇ ਅਰੁ ਧਰਨੀ ਕ੍ਰਮਤਾ ਆਗੈ ਠਉਰ ਨ ਪਾਵੈ॥ ਊਹਾ ਕਾਮਿ
 ਨ ਆਵੈ ਇਹ ਬਿਧਿ ਓਹੁ ਲੋਗਨ ਹੀ ਪਤੀਆਵੈ॥੨॥ ਚਤੁਰ ਬੇਦ ਮੁਖ ਬਚਨੀ ਉਚਰੈ ਆਗੈ ਮਹਲੁ
 ਨ ਪਾਈਐ॥ ਬੁਝੈ ਨਾਹੀ ਏਕੁ ਸੁਧਾਖਰੁ ਓਹੁ ਸਗਲੀ ਝਾਖ ਝਖਾਈਐ॥੩॥ ਨਾਨਕੁ ਕਹਤੋ ਇਹੁ
 ਬੀਚਾਰਾ ਜਿ ਕਮਾਵੈ ਸੁ ਪਾਰ ਗਰਾਮੀ॥ ਗੁਰੁ ਸੇਵਹੁ ਅਰੁ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵਹੁ ਤਿਆਗਹੁ ਮਨਹੁ
 ਗੁਮਾਨੀ॥੪॥੬॥੧੬੪॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਅਵਰ-ਹੋਰ। ਕ੍ਰਿਆ-ਕਰਮ। ਸੰਜਮ-ਮਨ ਨੂੰ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਰੋਕਣ ਦੇ ਯਤਨ। ਓਰੈ-ਉਰੇ ਉਰੇ ਹੀ।
 ਮੂਸੇ-ਠੱਗੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਆਢੁ-ਅੱਧੀ ਕੌਡੀ। ਆਗੈ-ਅਗਾਂਹ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ। ਊਹਾ-ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਦਰਗਾਹ
 ਵਿਚ। ਤੀਰਥਿ-ਤੀਰਥ ਉੱਤੇ। ਧਰਨੀ-ਧਰਤੀ। ਠਉਰ-ਥਾਂ। ਬਿਧਿ-ਤਰੀਕਾ। ਪਤੀਆਵੈ-ਤਸੱਲੀ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਚਤੁਰ-
 ਚਾਰ। ਮੁਖ ਬਚਨੀ-ਮੂੰਹ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਨਾਲ। ਸੁਧਾਖਰੁ-ਸੁੱਧ ਅਖਰ, ਪਵਿੱਤਰ ਲਵਜ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ। ਝਾਖ
 ਝਖਾਈਐ-ਖੁਆਰੀ ਹੀ ਸ਼ੇਰੜਦਾ ਹੈ। ਨਾਨਕੁ ਕਹਤੋ-ਨਾਨਕ ਆਖਦਾ ਹੈ। ਪਾਰ ਗਰਾਮੀ-ਤਾਰੂ। ਮਨਹੁ-ਮਨ ਤੋਂ।
 ਗੁਮਾਨੀ-ਗੁਮਾਨ, ਹੰਕਾਰ।

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਮਾਲਾ

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਮਾਲਾ ਆਛਾ ਚਾਰਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-14 ਮੱਧ ਲੈਅ

ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
ਸ	ਰੁ	ਗੁ	ਮ	ਪ	ਧੁ	ਪ	ਪੁ	ਮੁ	ਗੁ	ਰੁ	ਨੁ	ਸ	-
ਰ	ਰਿ	ਸ	ਬਿ	ਨੁ	ਸ	ਅ	ਵਰ	ਕਿ	ਆ	ਬਿ	ਰ	ਬੇ	ਸ
ਪੁ	ਧੁ	ਪ	ਮ	ਗੁ	ਮ	ਪ	ਧੁ	ਨ	ਨ	ਧੁ	ਨ	ਧੁ	ਪ
ਜਪ	ਤ	ਪ	ਸੰ	ਜ	ਮ	ਕ	ਰ	ਮ	ਕ	ਮਾ	ਸ	ਣੇ	ਸ
ਧੁ	ਨ	ਸੰ	ਨ	ਧੁ	ਪ	ਧੁ	ਪ	ਮ	ਗੁ	ਰੁ	ਸ	ਨੁ	ਸ
ਇ	ਹਿ	ਸ	ਓ	ਸ	ਠੈ	ਮੁ	ਸ	ਸ	ਸ	ਸੇ	ਸ	ਸ	ਸ
x		2		0		3		0		4		0	

ਅੰਤਰਾ

ਮ	ਪ	ਧੁ	ਨ	ਧੁ	ਪ	ਧੁ	ਧੁ	ਨ	ਨੁ	ਸੰ	ਰੁੰ	ਨ	ਸੰ
ਬ	ਰ	ਤ	ਨੇ	ਸ	ਮ	ਸੰ	ਜ	ਮ	ਮਹਿ	ਰ	ਹ	ਤਾ	ਸ
ਸੰ	ਰੁੰ	ਗੁੰ	ਰੁੰ	ਨ	ਸੰ	ਨ	ਧੁ	ਪ	ਮ	ਗੁ	ਰੁ	ਨੁ	ਸ
ਤਿ	ਨ	ਕਾ	ਆ	ਸ	ਢੁ	ਨ	ਸ	ਪਾ	ਇ	ਆ	ਸ	ਸ	ਸ
x		2		0		3		0		4		0	

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਸਰੁ ਗੁਰੁ ਸਰੁ ਗੁਮ ਪਧੁ ਨਨ ਧੁਨ ਧੁਪ ਮੁਪ ਧੁਪ ਮੁਪ ਮਗੁ ਰੁਸ ਨੁਸ
- 2) ਪਧੁ ਪਮ ਮਪ ਮਗੁ ਰੁਸ ਨੁਸ ਪਧੁ ਨਸ ਰੁੰਗੁ ਰੁੰਸ ਨਨ ਧੁਪ ਮਗੁ ਰੁਸ
- 3) ਮਪ ਧੁਪ ਮਪ ਧੁਨ ਧੁਪ ਮਪ ਧੁਨ ਸੰਰੁ ਨਸ ਨਨ ਧੁਪ ਮਪ ਮਗੁ ਰੁਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

1. ਬੰਦਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਛੇਵੀਂ ਮਾਤਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਚੌਥੀ ਤੋਂ ਛੇਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
2. ਬੰਦਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਅੱਠਵੀਂ ਮਾਤਰ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ 7ਵੀਂ-8ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
3. ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਤੇ 'ਹ ਰਿ ਬਿ ਨੁ' ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 5ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ 7ਵੀਂ ਤੋਂ 14ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ 8 ਮਾਤਰਾਂ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।

ਗਉੜੀ ਮਾਲਾ ਮਹਲਾ ੫॥ (੨੧੫-੧੬)

ਮੋ ਕਉ ਇਹ ਬਿਧਿ ਕੇ ਸਮਝਾਵੈ॥ ਕਰਤਾ ਹੋਇ ਜਨਾਵੈ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥ ਅਨਜਾਨਤ ਕਿਛੁ ਇਨਹਿ ਕਮਾਨੇ ਜਪ ਤਪ ਕਛੁ ਨ ਸਾਧਾ॥ ਦਹ ਦਿਸਿ ਲੈ ਇਹੁ ਮਨੁ ਦਉਰਾਇਓ ਕਵਨ ਕਰਮ ਕਰਿ ਬਾਧਾ॥੧॥ ਮਨ ਤਨ ਧਨ ਭੂਮਿ ਕਾ ਠਾਕੁਰੁ ਹਉ ਇਸ ਕਾ ਇਹੁ ਮੇਰਾ॥ ਭਰਮ ਮੋਹ ਕਛੁ ਸੂਝਸਿ ਨਾਹੀ ਇਹ ਪੈਖਰੁ ਪਏ ਪੈਰਾ॥੨॥ ਤਬ ਇਹੁ ਕਹਾ ਕਮਾਵਨ ਪਰਿਆ ਜਬ ਇਹੁ ਕਛੁ ਨ ਹੋਤਾ॥ ਜਬ ਏਕ ਨਿਰੰਜਨ ਨਿਰੰਕਾਰ ਪ੍ਰਭ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਆਪਹਿ ਕਰਤਾ॥੩॥ ਅਪਨੇ ਕਰਤਬ ਆਪੇ ਜਾਨੈ ਜਿਨਿ ਇਹੁ ਰਚਨੁ ਰਚਾਇਆ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਕਰਣਹਾਰੁ ਹੈ ਆਪੇ ਸਤਿਗੁਰਿ ਭਰਮੁ ਚੁਕਾਇਆ॥੪॥੫॥੧੬੩॥

ਪਦ ਅਰਥ:-ਕਰਤਾ ਹੋਇ-ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ। ਜਨਾਵੈ-ਸਮਝਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਨਹਿ-ਇਸ ਜੀਵ ਨੇ। ਸਾਧਾ-ਸਾਧਨਾਂ। ਦਹ ਦਿਸਿ-ਦਸੀਂ ਪਾਸੀਂ। ਦਉਰਾਇਓ-ਦੌੜਾਇਆ। ਬਾਧਾ-ਬੱਝਾ ਪਿਆ ਹੈ। ਭੂਮਿ-ਧਰਤੀ। ਪੈਖਰ-ਢੰਗੇ।

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਮਾਲਾ ਝਪ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-10 ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ
ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਰੁ	ਗੁਰੁ	ਸੁ	ਨੁ	ਸ	ਧੁ	ਮ	ਗੁਗੁ	ਰੁ	ਸ
ਮੋ	ਕਉ	ਇਹ	ਬਿ	ਧਿ	ਕੋs	s	ਸਮ	ਝਾ	ਵੈ
ਪੁ	ਨ	ਧੁਨ	ਧੁ	ਪ	ਮਗੁ	ਰੁ	ਰਗੁ	ਰੁ	ਨੁਸ
ਕਰ	ਤਾ	ਹੋs	ਇ	s	ਜs	ਨਾ	ਵੈs	s	ss
x		2			0		3		

ਅੰਤਰਾ

ਮਮ	ਪ	ਧੁ	ਧੁ	ਨਨ	ਸੰਸੰ	ਸੰ	ਰੁੰ	ਨ	ਸੰ
ਅਨ	ਜਾ	ਨ	ਤ	ਕਿਛੁ	ਇਨ	ਹਿ	ਕ	ਮਾ	ਨੇ
ਸੰ	ਰੁੰ	ਗੁੰ	ਰੁੰ	ਸੰ	ਨ	ਸੰ	ਨ	ਧੁ	ਪ
ਜ	ਪ	ਤ	s	ਪ	ਕ	ਛੁ	ਨ	ਸਾ	ਧਾ
ਮਮ	ਪੁਪੁ	ਧੁ	-	ਨਨ	ਸੰ	ਸੰ	ਰੁੰਰੁੰ	ਨਨ	ਸੰ
ਦਹ	ਦਿਸਿ	ਲੈ	s	ਇਹੁ	ਮ	ਨੁ	ਦਉ	ਰਾਇ	ਓ
ਨਨ	ਸੰ	ਨ	ਧੁ	ਪ	ਮਗੁ	ਰੁ	ਰਗੁ	ਰੁ	ਨੁਸ
ਕਵ	ਨ	ਕ	ਰ	ਮ	ਕs	ਰਿ	ਬਾs	ਧਾ	ss
x		2			0		3		

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਮਾਲਾ

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਸੁਰਗਮ ਪਧੁਪਮ ਗੁਰੁਸਰੁ ਗੁਮਪਧੁ ਨਧੁਪਮ ਗੁਰੁਸਰੁ ਗੁਮਪਧੁ ਨਸੰਨਧੁ
ਪਮਗੁਰੁ ਸਰੁਨਸ
- 2) ਪਧੁਪਮ ਮਮਮਗੁ ਰੁਗੁਰੁਸ ਨਸਪਧੁ ਨਨਸੰਸ ਰੁੰਨਸੰਸ ਨਨਧੁਨ ਧੁਪਮਪ
ਮਗੁਰੁਗੁ ਰੁਸਨਸ
- 3) ਪਧੁਪਮ ਪਮਗੁਮ ਗੁਰੁਗੁਰੁ ਸਰੁਨਸ ਸੰਰੁੰਨ ਸੰਨਧੁਨ ਧੁਪਧੁਪ ਮਮਮਗੁ
ਮਗੁਰੁਗੁ ਸਰੁਨਸ

ਤਿਹਾਣੀਆਂ:-

- 1) ਪਹਿਲੀ-ਦੂਜੀ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੇ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ ਤੀਜੀ ਤੋਂ ਪੰਜਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) ਚੌਥੀ-ਪੰਜਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ 'ਬਿਧਿ' ਨੂੰ ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਤੇ ਉਚਾਰਨ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਤੀਜੀ-ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 3) 6ਵੀਂ ਤੋਂ 10ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 6ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਮ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਗਉੜੀ ਮਾਲਾ ਮਹਲਾ ੫॥

(੨੧੫)

ਪਾਇਆ ਲਾਲੁ ਰਤਨੁ ਮਨਿ ਪਾਇਆ॥ ਤਨੁ ਸੀਤਲੁ ਮਨੁ ਸੀਤਲੁ ਥੀਆ ਸਤਗੁਰ ਸਬਦਿ ਸਮਾਇਆ॥੧॥ਰਹਾਉ॥ ਲਾਬੀ ਭੂਖ ਤ੍ਰਿਸਨ ਸਭ ਲਾਬੀ ਚਿੰਤਾ ਸਗਲ ਬਿਸਾਰੀ॥ ਕਰੁ ਮਸਤਕਿ ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਧਰਿਓ ਮਨੁ ਜੀਤੋ ਜਗੁ ਸਾਰੀ॥੧॥ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਅਘਾਇ ਰਹੇ ਰਿਦ ਅੰਤਰਿ ਡੋਲਨ ਤੇ ਅਬ ਚੁਕੇ॥ ਅਖੁਟੁ ਖਜਾਨਾ ਸਤਿਗੁਰਿ ਦੀਆ ਤੋਟਿ ਨਹੀ ਰੇ ਮੂਕੇ॥੨॥ ਅਚਰਜੁ ਏਕੁ ਸੁਨਹੁ ਰੇ ਭਾਈ ਗੁਰਿ ਐਸੀ ਬੂਝ ਬੁਝਾਈ॥ ਲਾਹਿ ਪਰਦਾ ਠਾਕੁਰੁ ਜਉ ਭੋਟਿਓ ਤਉ ਬਿਸਰੀ ਤਾਤਿ ਪਰਾਈ॥੩॥ ਕਹਿਓ ਨ ਜਾਈ ਏਹੁ ਅਚੰਭਉ ਸੋ ਜਾਨੈ ਜਿਨਿ ਚਾਖਿਆ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸਚ ਭਏ ਬਿਗਾਸਾ ਗੁਰਿ ਨਿਧਾਨੁ ਰਿਦੈ ਲੈ ਰਾਖਿਆ॥੪॥੩॥੧੬੧॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਪਾਇਆ-ਲੱਭ ਲਿਆ ਹੈ। ਮਨਿ-ਮਨ ਵਿੱਚ। ਥੀਆ-ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਮਾਇਆ-ਲੀਨ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਤ੍ਰਿਸਨ-ਤ੍ਰੇਹ। ਕਰੁ-ਹੱਥ। ਮਸਤਕਿ-ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ। ਅਘਾਇ ਰਹੇ- ਰੱਜ ਗਏ। ਰਿਦ-ਹਿਰਦਾ। ਚੁਕੇ-ਹੱਟ ਗਏ। ਮੂਕੇ-ਮੁੱਕਦਾ। ਤਾਤਿ-ਈਰਖਾ। ਅਚੰਭਉ- ਅਸਚਰਜ ਕੌਤਕ। ਜਿਨਿ-ਜਿਸ ਨੇ। ਸਚ ਬਿਗਾਸਾ-ਸੱਚ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਨਿਧਾਨੁ-ਖਜ਼ਾਨਾ। ਰਿਦੈ-ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ।

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਮਾਲਾ ਜੈ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾ-13 ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ
ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
ਪ	ਧੁਧੁ	ਨੁਸੇ	ਨੁਪੁ	ਪ	ਧੁ	ਪ	ਮ	-	ਗੁਗੁ	ਰੁ	ਰੁ	ਸ
ਪਾ	ਇਆ	ਲਾਸ	ਸ	ਲੁ	ਰ	ਤ	ਨੁ	ਸ	ਮਨਿ	ਪਾ	ਇ	ਆ
ਨੁ	ਸ	ਰੁ	ਰੁ	ਗੁ	ਮ	ਮ	ਗੁ	-	ਰੁ	ਗੁ	ਰੁ	ਸ
ਤ	ਨੁ	ਸੀ	ਤ	ਲੁ	ਮ	ਨੁ	ਸੀ	ਸ	ਤ	ਲੁ	ਥੀ	ਆ
ਪ	ਧੁ	ਨ	ਸੇ	ਨ	ਧੁ	ਨ	ਧੁ	ਪ	ਮ	ਗੁ	ਰੁ	ਸ
ਸ	ਤ	ਗੁ	ਸ	ਰ	ਸ	ਬ	ਦਿ	ਸ	ਸ	ਮਾ	ਇ	ਆ
x					2				3		4	

ਅੰਤਰਾ

ਮ	ਪ	ਧੁ	-	ਨ	ਨੁਨ	ਸੇ	ਸੇ	ਸੇ	ਸੇ	ਰੁੰ	-	ਸੇ
ਲਾ	ਥੀ	ਭੁ	ਸ	ਖ	ਕਿ	ਸ	ਨ	ਸ	ਭ	ਲਾ	ਸ	ਥੀ
ਸੇ	ਰੁੰ	ਗੁੰ	ਰੁੰ	ਸੇ	ਨ	ਸੇ	ਨ	ਨ	ਸੇ	ਨ	ਧੁ	ਪ
ਚਿੰ	ਸ	ਤਾ	ਸ	ਸ	ਸ	ਗ	ਲ	ਬਿ	ਸਾ	ਸ	ਰੀ	ਸ
ਮ	ਪ	ਧੁਧੁ	ਧੁ	ਨ	ਸੇ	ਸੇ	ਸੇ	ਸੇ	ਰੁੰ	ਰੁੰ	ਸੇ	-
ਕ	ਰੁ	ਮਸ	ਤ	ਕਿ	ਗੁ	ਰਿ	ਧੂ	ਠੈ	ਧ	ਰਿ	ਓ	ਸ
ਨ	ਸੇ	ਨ	ਧੁ	ਪ	ਧੁ	ਪ	ਮ	ਗੁ	ਰੁ	-	ਨੁ	ਸ
ਮ	ਨੁ	ਜੀ	ਸ	ਤੇ	ਜ	ਗੁ	ਸਾ	ਸ	ਰੀ	ਸ	ਸ	ਸ
x					2				3		4	

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਸਰਗੁਮ ਗੁਰਸਰੁ ਗੁਮਪਮ ਗੁਰਸਰੁ ਗੁਮਪਧੁ ਪਮਗੁਰੁ ਸਰਗੁਮ ਪਧੁਨਧੁ
ਪਮਗੁਰੁ ਸਰਗੁਮ ਪਧੁਨਸੇ ਨਧੁਪਮ ਗੁਰੁਸ-
- 2) ਧੁਧੁਪਧੁ ਧੁਪਧੁਧੁ ਪਧੁਪਮ ਨਨਧੁਨ ਨਧੁਨਨ ਧੁਨਧੁਪ ਸੇਸੇਨਸੇ ਸੇਨਸੇਸੇ
ਨਸੇਨਧੁ ਪਧੁਪਮ ਮਪਮਗੁ ਗੁਮਗੁਰੁ ਰੁਗੁਰੁਸ
- 3) ਗੁਗੁਰੁਗੁ ਰੁਸਮਮ ਗੁਮਗੁਰੁ ਪਪਮਪ ਮਗੁਧੁਧੁ ਪਧੁਪਮ ਨੁਨਧੁਨ ਧੁਪਸੇਸੇ
ਨਸੇਨਸੇ ਰੁੰਰੁੰਸੇਰੁੰ ਸੇਨਸੇਸੇ ਨਸੇਨਧੁ ਨੁਨਧੁਨ ਧੁਪਧੁਧੁ ਪਧੁਪਮ ਪਪਮਪ

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਮਾਲਾ

<u>ਮਗਮਮ</u>	<u>ਗਮਗਰੁ</u>	<u>ਗੁਗਰੁਗੁ</u>	<u>ਰੁਸਨੁਸ</u>	ਨਸੰ	--	-ਨਨ	ਸੰ-	--	ਨਸੰ
				ਪਾਇਆ SS Sਪਾਇ ਆS SS ਪਾਇਆ					
4) <u>ਪਧੁਪਧੁ</u>	<u>ਪਧੁਪਮ</u>	<u>ਮਪਮਪ</u>	<u>ਮਪਮਗੁ</u>	<u>ਗਮਗਮ</u>	<u>ਗਮਗਰੁ</u>	<u>ਰੁਗਰੁਗੁ</u>	<u>ਰੁਗਰੁਸ</u>		
<u>ਨਸੰਨਸੰ</u>	<u>ਨਸੰਨਧੁ</u>	<u>ਧਨਧੁਨ</u>	<u>ਧਨਧੁਪ</u>	<u>ਪਧੁਪਧੁ</u>	<u>ਪਧੁਪਮ</u>	<u>ਮਪਮਪ</u>	<u>ਮਪਮਗੁ</u>		
<u>ਗਮਗਮ</u>	<u>ਗਮਗਰੁ</u>	<u>ਰੁਗਰੁਗੁ</u>	<u>ਰੁਗਰੁਸ</u>	ਪਧੁ	ਨਸੰ	-	ਨਸੰ	-	ਨਸੰ
				ਪਾਇਆ ਲਾਲ S ਲਾਲ S ਲਾਲ					

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

1. ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਪੰਜਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤਕ ਬੰਦਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਤੀਜੀ ਤੋਂ ਪੰਜਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
2. ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਪੰਜਵੀਂ ਮਾਤਰ ਗਾ ਕੇ ਫਿਰ ਪਹਿਲੀ-ਦੂਜੀ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
3. 6ਵੀਂ ਤੋਂ 13ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਤੀਜੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲੀ-ਦੂਜੀ ਮਾਤਰ ਤੇ 'ਪਾਇਆ ਲਾਲੁ' ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਮਾਲਾ ਮਹਲਾ ੫॥ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥ (੨੧੪)
 ਪਾਇਓ ਬਾਲ ਬੁਧਿ ਸੁਖੁ ਰੇ॥ ਹਰਖ ਸੋਗੁ ਹਾਨਿ ਮਿਰਤੁ ਦੂਖ ਸੁਖ ਚਿਤਿ ਸਮਸਰਿ ਗੁਰ
 ਮਿਲੇ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥ ਜਉ ਲਉ ਹਉ ਕਿਛੁ ਸੋਚਉ ਚਿਤਵਉ ਤਉ ਲਉ ਦੁਖਨੁ ਭਰੇ॥ ਜਉ
 ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਭੇਟਿਆ ਤਉ ਆਨਦੁ ਸਹਜੇ॥੧॥ ਜੇਤੀ ਸਿਆਨਪੁ ਕਰਮੁ ਹਉ ਕੀਏ
 ਤੇਤੇ ਬੰਧੁ ਪਰੇ॥ ਜਉ ਸਾਧੂ ਕਰੁ ਮਸਤਕਿ ਧਰਿਓ ਤਬੁ ਹਮ ਮੁਕਤੁ ਭਏ॥੨॥ ਜਉ ਲਉ
 ਮੇਰੋ ਮੇਰੋ ਕਰਤੋ ਤਉ ਲਉ ਬਿਖੁ ਘੇਰੇ॥ ਮਨੁ ਤਨੁ ਬੁਧਿ ਅਰਪੀ ਠਾਕੁਰੁ ਕਉ ਤਬੁ ਹਮ
 ਸਹਜਿ ਸੋਏ॥੩॥ ਜਉ ਲਉ ਪੋਟ ਉਠਾਈ ਚਲਿਅਉ ਤਉ ਲਉ ਡਾਨੁ ਭਰੇ॥ ਪੋਟ ਡਾਰਿ
 ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਮਿਲਿਆ ਤਉ ਨਾਨਕੁ ਨਿਰਭਏ ॥੪॥੧॥੧੫੯॥

ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦਰਪਣ ਭਾਗ-ਤੀਜਾ

ਪਦ ਅਰਥ:- ਬਾਲ ਬੁਧਿ-ਬਾਲਕਾਂ ਵਾਲੀ ਅਕਲ ਨਾਲ। ਰੇ-ਹੇ ਭਾਈ! ਹਰਖ-ਖੁਬੀ। ਰਾਨਿ-ਘਾਟਾ। ਮਿਰਤੁ-ਮੌਤ। ਚਿਤਿ-ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ। ਸਮਸਚਿ-ਬਰਾਬਰ, ਇਕੋ ਜਿਹੇ। ਜਉ ਲਉ-ਜਦ ਤਕ। ਚਿਤਵਉ-ਚਿਤਵਦਾ ਹਾਂ। ਭੋਟਿਆ-ਮਿਲਿਆ। ਜੇਤੀ-ਜਿਤਨੀ। ਤੇਤੇ-ਉਤਨੇ ਹੀ। ਬੰਧ-ਬੰਧਨ। ਸਾਧੁ-ਗੁਰੂ। ਕਰੁ-ਹੱਥ। ਮਸਤਕਿ-ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ। ਮੁਕਤ-ਸੁੰਤਰ। ਬਿਖੁ-ਜ਼ਹਿਰ। ਬੁਧਿ-ਅਕਲ। ਅਰਪੀ-ਭੇਟ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਪੋਟ-ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦੀ ਪੋਟਲੀ। ਡਾਨ-ਸਜਾ, ਡੰਨ ਭਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਡਾਰਿ-ਸੁੱਟ ਕੇ। ਨਿਰਭਏ-ਨਿਡਰ ਹੋ ਗਿਆ।

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਮਾਲਾ ਰੂਪਕ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾ-7 ਮੱਧ ਲੈਅ ਅਸਥਾਈ ਅੰਤਰਾ

ਅਸਥਾਈ							ਅੰਤਰਾ						
1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	5	6	7
ਧੁ	ਨ	ਸੰ	ਨ	ਨ	ਧੁ	ਪ	ਮਮ	ਪਪ	-	ਧੁਧੁ	-	ਨ	ਨ
ਪਾ	ਇ	ਓ	ਬਾ	ਲ	ਬੁ	ਧਿ	ਜਉ	ਲਉ	ੲ	ਹਉ	ੲ	ਕਿ	ਛ
ਮ	ਗੁ	ਰੁ	ਸ	ਰੁ	ਨੁ	ਸ	ਸੰ	-	ਕੁੰਕੁੰ	ਨ	ਨ	ਸੰਸੰ	-
ਸੁ	ਖੁ	ੲ	ਰੇ	ੲ	ੲ	ੲ	ਸੇ	ੲ	ਚਉ	ਰਿ	ਤ	ਵਉ	ੲ
ਸ	ਰੁ	ਰੁ	ਨੁ	ਨੁ	ਸ	ਸ	ਕੁੰਕੁੰ	-	ਸੰ	ਨਨ	ਧੁ	ਪ	-
ਹ	ਰ	ਖ	ਸੇ	ਗ	ਹਾ	ਨਿ	ਤਉ	ੲ	ੲ	ਲਉ	ੲ	ੲ	ੲ
ਪ	ਧੁ	ਪ	ਮ	ਪ	ਮ	ਮ	ਧੁ	ਧੁ	ਨ	ਸੰ	-	ਨ	ਸੰ
ਮਿ	ਰ	ਰੁ	ਦੂ	ਖ	ਸੁ	ਖ	ਦੁ	ਖ	ਨੁ	ਭ	ੲ	ਰੇ	ੲ
ਪ	ਧੁ	ਨ	ਧੁ	ਨ	ਧੁ	ਪ	ਨਨ	ਸੰ	-	ਨਨ	ਧੁ	-	ਪ
ਬਿ	ਤਿ	ੲ	ਸ	ਮ	ਸ	ਰਿ	ਤਉ	ੲ	ੲ	ਲਉ	ੲ	ੲ	ੲ
ਮ	ਗੁ	ਰੁ	ਸ	ਰੁ	ਨੁ	ਸ	ਪ	ਮ	ਗੁ	ਰੁ	ਸ	ਨੁ	ਸ
ਗੁ	ਰੁ	ੲ	ਮਿ	ੲ	ਲੇ	ੲ	ਦੁ	ਖ	ਨੁ	ਭ	ੲ	ਰੇ	ੲ
x			2		3		x			2		3	

੧੧-ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਸੋਰਠਿ

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਸੋਰਠਿ ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਤੇ ਰਾਗੁ ਸੋਰਠਿ ਦਾ ਮਿਸ਼ਰਨ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਗਉੜੀ ਤੇ ਸੋਰਠਿ ਦੋ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਾਗ ਹਨ ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਮਿਸ਼ਰਤ ਸਰੂਪ ਗਉੜੀ ਸੋਰਠਿ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਤੇ ਰਾਗੁ ਸੋਰਠਿ ਦਾ ਪਰੀਚੈ 'ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦਰਪਣ' ਭਾਗ-ਪਹਿਲਾ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਚੁਕਾ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਸੋਰਠਿ ਦਾ ਮਿਸ਼ਰਤ ਸਰੂਪ ਅਪ੍ਰਚਲਿਤ ਤੇ ਕਠਿਨ ਰਾਗਾਂ ਦੀ ਗਨਣਾ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਮਿਸ਼ਰਤ ਰਾਗਾਂ ਤੇ ਰਾਗ ਪ੍ਰਕਾਰਾਂ ਦਾ ਗਾਇਣ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿਚ ਨ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵੀ ਐਸੇ ਰਾਗਾਂ ਬਾਰੇ ਸਮੱਗਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਫਿਰ ਵੀ ਕੁਝ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਰਾਗ ਦੇ ਪਰੀਚੈ ਤੇ ਬੰਦਸ਼ਾਂ ਆਪਣੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ।

ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਗਾਇਕ ਗ੍ਰੰਥਕਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਭਾਈ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਨੇ 'ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਰੀਤ ਰਤਨਾਵਲੀ' ਵਿਚ ਗਉੜੀ ਸੋਰਠਿ ਨੂੰ ਪੂਰਵੀ ਅੰਗ ਦਾ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਵਾਦੀ-ਸ, ਸੰਵਾਦੀ-ਪ, ਜਾਤੀ-ਵਕਰ ਸੰਪੂਰਨ, ਸਮਾਂ-ਪਹਿਲੀ ਰਾਤ। ਆਰੋਹੀ- ਸ ਰੁ ਗ ਰੁ ਸ, ਮ ਰ ਮ ਪ ਧ ਪ ਨ ਸੰ। ਅਵਰੋਹੀ-ਸੰ ਨੁ ਧ ਪ, ਧੁ ਮ ਪ, ਮ ਰ ਮਗਰੁ ਸ ਨੁ ਸ। ਸ. ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਐਬਟਾਬਾਦ ਨੇ 'ਗੁਰਬਾਣੀ ਸੰਗੀਤ' ਵਿਚ ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਸੋਰਠਿ ਨੂੰ ਪੂਰਵੀ ਅੰਗ ਦਾ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਜਾਤੀ ਵਕਰ ਸੰਪੂਰਨ, ਸ਼ੜਜ-ਪੰਚਮ ਦਾ ਸੰਵਾਦ ਤੇ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਰ ਹੈ। ਆਰੋਹ- ਸਰੁ ਗਰੁ ਸ ਮਰ ਮਪ ਨਸੰ। ਅਵਰੋਹ- ਸੰ ਨੁ ਧ ਪ ਧੁ ਮ ਪ ਮਗ ਰੁ ਗ ਰੁ ਸ। ਪਕੜ - ਸਮਰ ਮ ਪ, ਧੁ ਮ ਪ, ਮਗ, ਰਗ, ਰੁਸ, ਨ, ਰੁਸ। ਸੰਤ ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਗੰਧਰਵ ਨੇ 'ਸੁਰ ਸਿਮਰਣ ਸੰਗੀਤ' ਭਾਗ-ਚੌਥਾ ਵਿੱਚ ਗਉੜੀ ਸੋਰਠਿ ਨੂੰ ਭੈਰਉ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਦੋਨੋਂ ਰਿਸ਼ਭ, ਦੋਨੋਂ ਮਧਿਅਮ, ਦੋਨੋਂ ਨਿਸ਼ਾਦ ਹੋਰ ਸਵਰ ਸੁਧ ਹਨ। ਆਰੋਹ ਵਿੱਚ ਗੰਧਾਰ ਤੇ ਧੈਵਤ ਵਰਜਿਤ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਜਾਤੀ ਔੜਵ-ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਵਾਦੀ ਪੰਚਮ ਸੰਵਾਦੀ ਸ਼ੜਜ ਤੇ ਸਮਾਂ ਸੰਧਿਆ ਕਾਲ ਹੈ। ਆਰੋਹ- ਸ ਰ ਮ ਪ ਨ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ- ਸੰ ਰ ਨੁ ਧ ਪ, ਧ ਮ ਪ ਗ, ਮ ਗ ਰੁ ਨੁ ਸ। ਪਕੜ-ਸ, ਮ ਰ, ਮ ਪ, ਧ ਮ, ਗਰੁ ਨੁ ਸ। 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਰਾਗ ਰਤਨਾਵਲੀ' ਦੇ ਕਰਤਾ ਪ੍ਰੋ. ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਰਾਗ ਥਾਟ-ਉਪਥਾਟ ਪੱਧਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਪੂਰਵੀ ਖਮਾਜ

ਥਾਟ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਦੋਨੋਂ ਰਿਸ਼ਭ, ਦੋਨੋਂ ਮਧਿਅਮ, ਦੋਨੋਂ ਧੈਵਤ, ਦੋਨੋਂ ਨਿਸ਼ਾਦ ਹੋਰ ਸਵਰ ਸੁਧ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਾਤੀ ਸ਼ਾਬਦ-ਸੰਪੂਰਨ, ਸ਼ੜਜ-ਪੰਚਮ ਦਾ ਸੰਵਾਦ ਹੈ ਤੇ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਹਿਰ ਹੈ। ਆਰੋਹ-ਸ, ਨੁ ਰੁ ਗ ਰੁ ਸ, ਮ ਰ ਮ ਪ, ਨ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ-ਸ, ਰੰ ਨੁ ਧ ਪ, ਮ ਪ ਧੁ ਮ ਪ, ਮ ਰ, ਮ ਗ ਰੁ ਸ, ਨੁ ਰੁ ਸ। ਮੁੱਖ ਅੰਗ - ਸ, ਮਰ, ਮ ਪ, ਧੁ ਮ ਪ, ਮ ਗ, ਰੁ ਸ, ਨੁ ਰੁ ਸ। ਡਾਕਟਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਦੇ 'ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਰਾਗ-ਕੋਸ਼' ਵਿੱਚ ਇਸ ਰਾਗ ਦਾ ਸਰੂਪ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਸਰੂਪ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਜੁਲਦਾ ਹੈ। ਆਰੋਹ-ਸ, ਨੁ ਰੁ ਗ ਰੁ ਸ, ਮ ਰ ਮ ਪ ਨ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ-ਸ ਰੰ ਨੁ ਧ ਪ, ਧੁ ਮ ਪ ਮ ਗ, ਰੁ ਸ ਨੁ ਰੁ ਸ। ਪਕੜ-ਸ, ਮਰ ਮ ਪ, ਧੁ ਮ ਪ, ਮ ਗ ਰੁ ਗ ਰੁ ਗ ਰੁ ਸ, ਨੁ ਰੁ ਸ।

ਇਥੇ ਰਾਗ ਗਉੜੀ ਸੋਰਠਿ ਦੇ ਸਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦੋਨੋਂ ਰਿਸ਼ਭ, ਦੋਨੋਂ ਮਧਿਅਮ, ਦੋਨੋਂ ਧੈਵਤ ਤੇ ਦੋਨੋਂ ਨਿਸ਼ਾਦ ਹੋਰ ਸਵਰ ਸੁਧ ਹਨ। ਪੰਚਮ-ਸ਼ੜਜ ਦਾ ਸੰਵਾਦ ਤੇ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਰ ਹੈ। ਆਰੋਹ-ਸ ਰੁ ਗ ਰੁ, ਮ ਪ ਧੁ ਪ, ਨ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ-ਸੰ ਨੁ ਧ ਪ, ਧ ਮਰ ਨੁ ਸ। ਇਸ ਰਾਗ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਥਾਟ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਨਹੀਂ ਰਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਆਰੋਹ ਵਿੱਚ ਗਉੜੀ ਰਾਗ ਪੂਰਬੀ ਥਾਟ ਦਾ ਹੈ ਤੇ ਅਵਰੋਹ ਵਿੱਚ ਸੋਰਠਿ ਖਮਾਜ ਥਾਟ ਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਰਾਗ ਦਾ ਪੂਰਵੀ - ਖਮਾਜ ਅੰਗ ਹੀ ਮੰਨਾਰੋ। ਇਸ ਰਾਗ ਦੇ ਚਲਨ ਵਿੱਚ ਗਉੜੀ ਤੇ ਸੋਰਠਿ ਦੋਨੋਂ ਹੀ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਮਿਸ਼ਰਨ ਨਾਲ ਇਸ ਦਾ ਆਪਣਾ ਇਕ ਸੁੰਦਰ ਸਰੂਪ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਰੁ ਗ ਰੁ, ਮ ਪ, ਪ ਧ ਮਰ, ਮ ਪ, ਮ ਪ ਧੁ ਪ, ਧ ਮਰ, ਨ ਸੰ, ਰੰ ਨੁ ਧ ਪ, ਪ ਧ ਮਰ ਐਸੇ ਸਵਰ ਸਮੂਹ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਨਾਲ ਦੋਨਾਂ ਹੀ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਸਰੂਪ ਬਣਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਐਸੇ ਮਿਸ਼ਰਤ ਰਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਅਲਾਪ ਤੇ ਛੋਟੀਆਂ ਤਾਨਾਂ ਤਾਂ ਲਈਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਲੰਮੀਆਂ ਤਾਨਾਂ ਤੇ ਖਾਸ ਕਰ ਸਪਾਟ ਤਾਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਮੁਸ਼ਕਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਰਾਗ ਨਿਰਣਾਇਕ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਇਹੀ ਪ੍ਰਵਾਣਿਤ ਸਰੂਪ ਆਰੋਹ-ਗਉੜੀ ਤੇ ਅਵਰੋਹ-ਸੋਰਠਿ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਰਾਗ ਦਾ ਇਹੀ ਸਰੂਪ ਇੱਥੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸ਼ਬਦ ਤਰਤੀਬ:-

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਵਿੱਚ ਗਉੜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰਾਂ ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ, ਗਉੜੀ ਦਖਣੀ, ਗਉੜੀ ਚੇਤੀ, ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ, ਗੌੜੀ ਮਾਲਵਾ, ਗਉੜੀ ਮਾਲਾ ਤੇ ਗਉੜੀ ਦੇ ਮਿਸ਼ਰਤ ਰਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਗਉੜੀ ਦੀਪਕੀ, ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਦੀਪਕੀ, ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ, ਗਉੜੀ ਮਾਝ ਤੇ ਬਾਅਦ ਗਉੜੀ ਸੋਰਠਿ ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਰਚਿਤ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਵਿਚ ਰਚਿਤ ਭਗਤ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੀ

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਸੋਰਠਿ

ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ 'ਗਉੜੀ ਭੀ ਸੋਰਠਿ ਭੀ' ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਪੰਨਾ ੩੩੦ ਤੋਂ ੩੩੧ ਤਕ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕ ॥੫॥੩੮ ਤੋਂ ੩॥੪੨॥ ਪੰਜ ਸ਼ਬਦ ਹਨ। ਇਥੇ 'ਗਉੜੀ ਭੀ ਸੋਰਠਿ ਭੀ' ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਗਉੜੀ ਰਾਗ ਵਿਚ ਵੀ ਤੇ ਸੋਰਠਿ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਵੀ ਗਾਏ ਜਾਣੇ ਹਨ, ਸਗੋਂ ਗਉੜੀ ਤੇ ਸੋਰਠਿ ਦੇ ਮਿਸ਼ਰਤ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਹੀ ਗਾਏ ਜਾਣੇ ਹਨ।

ਪਰੀਚੈ:-

ਰਾਗੁ - ਗਉੜੀ ਸੋਰਠਿ ਪੂਰਵੀ ਖਮਾਜ ਅੰਗ
 ਸਵਰ - ਦੋਨੋਂ ਰਿਸ਼ਭ, ਦੋਨੋਂ ਮਧਿਅਮ, ਦੋਨੋਂ ਧੈਵਤ, ਦੋਨੋਂ ਨਿਸ਼ਾਦ ਹੋਰ ਸਭ ਸ਼ੁਧ
 ਵਰਜਿਤ ਸਵਰ - ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ
 ਜਾਤੀ - ਸੰਪੂਰਨ-ਸ਼ਾੜਵ ਵਾਦੀ-ਪੰਚਮ
 ਸੰਵਾਦੀ - ਸ਼ੜਜ ਸਮਾਂ-ਰਾਤ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਰ
 ਆਰੋਹ - ਸ ਰੁ ਗ ਰੁ , ਮ ਪ ਯੁ ਪ, ਨ ਸੰ
 ਅਵਰੋਹ - ਸੰ ਨੁ ਧ ਪ, ਧ ਮ ਰ ਨੁ ਸ।
 ਮੁੱਖ ਅੰਗ - ਰੁ ਗ ਰੁ, ਮ ਪ ਧ ਮ ਰ, ਨੁ ਸ
 ਸਵਰ ਵਿਸਥਾਰ:-

- 1) ਸ, ਰੁ ਗ ਰੁ ਸ, ਨੁ ਧ ਪ, ਪ ਯੁ ਮ ਪ, ਨੁ ਸ, ਰੁ ਗ ਰੁ, ਮ ਪ, ਪ ਯੁ ਮ ਪ, ਧ ਮ ਰ ਪ ਧ ਮ ਰ, ਰ ਨੁ ਸ।
  - 2) ਸ, ਰੁ ਗ ਰੁ, ਮ ਪ ਧ ਮ ਰ, ਨੁ ਸ, ਰੁ ਮ ਪ, ਨੁ ਧ ਪ, ਪ ਯੁ ਮ ਪ, ਮ ਪ ਨ, ਪ ਨ ਸੰ, ਨੁ ਧ ਪ, ਮ ਪ ਯੁ ਪ, ਪ ਧ ਮ ਰ, ਨੁ ਧ ਪ, ਧ ਮ ਰ, ਮ ਰ ਨੁ ਸ।
  - 3) ਪ ਮ ਪ, ਮ ਪ ਨ, ਪ ਨ ਸੰ, ਨ ਸੰ, ਰੁੰ ਗੰ ਰੁੰ, ਸੰ ਨ ਸੰ, ਰੁੰ ਮ ਪੰ ਮ ਰ ਨ ਸੰ ਸੰ ਰ ਨੁ ਧ ਪ, ਸੰ ਨੁ ਧ ਪ, ਰੁ ਮ ਪ, ਪ ਯੁ ਮ ਪ, ਪ ਧ ਮ ਰ, ਧ ਮ ਰ ਨੁ ਸ
- ਗਉੜੀ ਭੀ ਸੋਰਠਿ ਭੀ॥ (੩੩੦)**

ਰੇ ਜੀਅ ਨਿਲਜ ਲਾਜ ਤੇਹਿ ਨਾਹੀ॥ ਹਰਿ ਤਜਿ ਕਤ ਕਾਹੂ ਕੇ ਜਾਂਗੀ॥੧॥ਰਹਾਉ॥ ਜਾ ਕੋ ਠਾਕੁਰ ਊਚਾ ਹੋਈ॥ ਸੋ ਜਨੁ ਪਰ ਘਰ ਜਾਤ ਨ ਸੋਹੀ॥੧॥ ਸੋ ਸਾਹਿਬੁ ਰਹਿਆ ਭਰਪੂਰਿ॥ ਸਦਾ ਸੰਗਿ ਨਾਹੀ ਹਰਿ ਦੂਰਿ॥੨॥ ਕਵਲਾ ਚਰਨ ਸਰਨ ਹੈ ਜਾ ਕੇ॥ ਕਹੁ ਜਨ ਕਾ ਨਾਹੀ ਘਰ ਤਾ ਕੇ॥੩॥ ਸਭੁ ਕੋਊ ਕਹੈ ਜਾਸੁ ਕੀ ਬਾਤਾ॥ ਸੋ ਸੰਮੁਖੁ ਨਿਜ ਪਤਿ ਹੈ ਦਾਤਾ॥੪॥ ਕਹੈ ਕਬੀਰੁ ਪੂਰਨ ਜਗ ਸੋਈ॥ ਜਾ ਕੇ ਹਿਰਦੈ ਅਵਰੁ ਨ ਹੋਈ॥੫॥੩੮॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਨਿਲਜ-ਬੇਸ਼ਰਮ। ਤਜਿ-ਛੱਡ ਕੇ। ਕਾਹੂ-ਕਿਸ ਦੇ ਪਾਸ? ਸੋਹੀ-ਸੋਝਦਾ। ਭਰਪੂਰਿ-ਵਿਆਪਕ। ਕਵਲਾ-ਲਛਮੀ, ਮਾਇਆ। ਕਹੁ ਜਨ-ਹੇ ਭਾਈ ਦੱਸ! ਕਾ ਨਾਹੀ-ਕਿਹੜੀ ਭੈ ਨਹੀਂ? ਜਾਸੁ-ਜਿਸ (ਪ੍ਰਭੂ) ਦੀਆਂ। ਬਾਤਾ-ਵਡਿਆਈਆਂ। ਸੰਮੁਖੁ-ਸਮਰੱਥਾ ਵਾਲਾ, ਸੱਤਿਆ ਵਾਲਾ। ਨਿਜ ਪਤਿ-ਅਸਾਡਾ ਖਸਮ। ਦਾਤਾ-ਦੇਣ ਵਾਲਾ।

ਰਾਗ ਗਉੜੀ ਸੋਰਠਿ ਤੀਨ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾ-16 ਮੱਧ ਲੈਅ
ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
								ਰੁ	ਗ	ਰੁਰੁ	ਸ	ਰੁ	ਮ	ਪ	-
								ਰੇ	ਸ	ਜੀਅ	ਸ	ਨਿ	ਲ	ਜ	ਸ
ਨ	ਸੰ	ਸੰ	ਰੰ	ਨੁ	ਧ	ਪ	-	ਰੁ	ਮ	ਪ	ਪ	ਪ	ਧੁ	ਮ	ਪ
ਲਾ	ਜ	ਕੁੰ	ਹਿ	ਨਾ	ਸ	ਹੀ	ਸ	ਹ	ਰਿ	ਤ	ਜਿ	ਕ	ਸ	ਤ	ਸ
ਪ	ਧ	ਮ	ਰ	ਨੁ	-	ਸ	-								
ਕਾ	ਹੁ	ਕੇ	ਸ	ਜਾਂ	ਸ	ਹੀ	ਸ								
x				2				0				3			

ਅੰਤਰਾ

								ਪ	ਧੁ	ਮ	ਪ	ਨ	-	ਸੰ	ਸੰ
								ਜਾ	ਸ	ਕੇ	ਸ	ਨਾ	ਸ	ਕੁ	ਰੁ
ਰੁੰ	ਗੰ	ਰੁੰ	ਸੰ	ਰੰ	ਨੁ	ਧ	ਪ	ਮ	ਪ	ਧੁ	ਪ	ਮ	ਪ	ਨ	ਸੰ
ਉ	ਸ	ਚਾ	ਸ	ਰੋ	ਸ	ਈ	ਸ	ਸੋ	ਸ	ਜ	ਨੁ	ਪ	ਰ	ਘ	ਰ
ਨੁ	ਧ	ਪ	ਧ	ਮ	ਰ	ਨੁ	ਸ								
ਜਾ	ਤ	ਨ	ਸ	ਸੋ	ਸ	ਹੀ	ਸ								
x				2				0				3			

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਰੁਗਾ ਰੁਸ ਰੁਮ ਪਪ ਧਮ ਰ- ਨੁਨੁ ਸ-
- 2) ਸਰੁ ਗਰੁ ਮਪ ਧੁਪ ਪਧ ਮਰ ਨੁਨੁ ਸ-
- 3) ਰੁਮ ਪਧੁ ਮਪ ਨਸੰ ਨੁਧ ਪਧ ਮਰ ਨੁਸ
- 4) ਮਪ ਧੁਪ ਪਧ ਮਰ ਸੰਨੁ ਧਪ ਮਰ ਸ-
- 5) ਮਰ ਨੁਸ ਰੁਗਾ ਰੁਸ ਮਪ ਨਸੰ ਪਧ ਮਰ
- 6) ਮਪ ਨਸੰ ਰੰਨੁ ਧਪ ਪਧ ਮਰ ਨੁਨੁ ਸ-
- 7) ਰੁਗਾ ਰੁਸ ਰੁਮ ਪਪ ਪਧੁ ਮਪ ਧਮ ਰਸ ਮਪ ਨਸੰ ਰੁੰਗੀ ਰੁੰਸੰ
- 8) ਮਪ ਧੁਪ ਨਨੁ ਸੰਸੰ ਰੁੰਗੀ ਰੁੰਸੰ ਨੁਧ ਪਪ ਨਸੰ ਨੁਧ ਪਧ ਮਰ

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਸੋਰਠਿ

ਤਿਹਾਈਆ:-

- 1) 9ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 13ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) 9ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 13ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ 2 ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 3) ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ 8ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 9ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 4) 9ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 9ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਮ ਕਰਨਾ ਹੈ।

(ਗਉੜੀ ਭੀ ਸੋਰਠਿ ਭੀ॥) (੩੩੧)

ਅਬ ਮੇ ਕਉ ਭਏ ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਸਹਾਈ ॥ ਜਨਮ ਮਰਨ ਕਟਿ ਪਰਮ ਗਤਿ ਪਾਈ॥੧॥
 ਰਹਾਉ॥ ਸਾਧੂ ਸੰਗਤਿ ਦੀਓ ਰਲਾਇ॥ ਪੰਚ ਦੂਤ ਤੇ ਲੀਓ ਛਡਾਇ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਜਪਉ
 ਜਪੁ ਰਸਨਾ॥ ਅਮੋਲ ਦਾਸੁ ਕਰਿ ਲੀਨੋ ਅਪਨਾ॥੧॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀਨੋ ਪਰਉਪਕਾਰੁ॥ ਕਾਢਿ
 ਲੀਨ ਸਾਗਰ ਸੰਸਾਰ॥ ਚਰਨ ਕਮਲ ਸਿਉ ਲਾਗੀ ਪ੍ਰੀਤਿ॥ ਗੋਬਿੰਦੁ ਬਸੈ ਨਿਤਾ ਨਿਤ
 ਚੀਤ॥੨॥ ਮਾਇਆ ਤਪਤਿ ਬੁਝਿਆ ਅੰਗਿਆਰੁ॥ ਮਨਿ ਸੰਤੋਖੁ ਨਾਮੁ ਆਧਾਰੁ॥ ਜਲਿ
 ਥਲਿ ਪੂਰਿ ਰਹੇ ਪ੍ਰਭ ਸੁਆਮੀ॥ ਜਤ ਪੇਖਉ ਤਤ ਅੰਤਰਜਾਮੀ॥੩॥ ਅਪਨੀ ਭਗਤਿ ਆਪ
 ਹੀ ਦ੍ਰਿੜਾਈ॥ ਪੂਰਬ ਲਿਖਤੁ ਮਿਲਿਆ ਮੇਰੇ ਭਾਈ॥ ਜਿਸੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ ਤਿਸੁ ਪੂਰਨ ਸਾਜ॥
 ਕਬੀਰ ਕੋ ਸੁਆਮੀ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ॥੪॥੪੦॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਰਾਜਾ-ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ। ਸਹਾਈ-ਮਦਦਗਾਰ। ਪਰਮ ਗਤਿ-ਉੱਚੀ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ। ਪੰਚ ਦੂਤ-ਪੰਜ ਵੈਰੀ (ਕਾਮ ਆਦਿਕ)। ਰਸਨਾ-ਜੀਭ। ਅਮੋਲ-ਮੁੱਲ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾ। ਸਾਗਰ-ਸਮੁੰਦਰ। ਚਰਨ ਕਮਲ-ਕੋਲ ਫੁੱਲਾਂ ਵਰਗੇ ਸੋਹਣੇ ਚਰਣ। ਚੀਤ-ਚਿੰਤ। ਤਪਤਿ-ਸੜਨਿ। ਅੰਗਿਆਰੁ-ਬਲਦਾ ਭਾਂਬੜ। ਆਧਾਰੁ-ਆਸਰਾ। ਪੇਖਉ-ਮੈਂ ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ। ਤਤ-ਓਹਰ ਹੀ। ਦ੍ਰਿੜਾਈ-ਪੱਕੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਪੂਰਬ-ਪਿਛਲੇ ਜਨਮਾਂ ਦਾ। ਸਾਜ-ਬਣਤਰ, ਸਬੱਬ।

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਸੋਰਠਿ ਏਕ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-12 ਮੱਧ ਲੈਅ
 ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਮਮ	ਪ	ਰੁਰੁ	ਮਮ	ਪ	ਪ	ਧ	ਮ	ਰ	ਨੁ	ਸ	ਸ
ਅਬ	ਮੋ	ਕਉ	ਭਏ	ਰਾ	ਜਾ	ਰਾ	s	ਮ	ਸ	ਹਾ	ਈ
ਰੁਰੁ	ਮ	ਪ	ਮਪ	ਨ	ਸੰ	ਸੰਰੰ	ਨੁ	ਧ	ਪੁਧ	ਮ	ਰ
ਜਨ	ਮ	ਮ	ਰਨ	ਕ	ਟਿ	ਪs	ਰ	ਮ	ਗਤਿ	ਪਾ	ਈ
x		0		2		0		3		4	

ਅੰਤਰਾ

ਮ	ਪ	ਨ	ਨ	ਸੰ	ਸੰ	ਨ	ਸੰ	ਰੰ	ਨੁ	ਧ	ਪ
ਸਾ	s	ਯੂ	ਸੰ	ਗ	ਤਿ	ਦੀ	s	ਓ	ਰ	ਲਾ	ਇ
ਨ	ਸੰ	-	ਰੁੰਗੰ	ਰੁੰ	ਸੰ	ਪ	ਧ	ਮ	ਰ	ਨੁ	ਸ
ਪੰ	ਚ	s	ਦੂਸ	ਤ	ਤੇ	ਲੀ	ਓ	s	ਛ	ਡਾ	ਇ
x		0		2		0		3		4	

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਸੁਰੁ ਗੁਰੁ ਮੁਪ ਯੁਪ ਮੁਪ ਨਸੰ ਨੁਨੁ ਧਪ ਪਧ ਮਰ ਨੁਨੁ ਸ-
- 2) ਰੁਮ ਪਪ ਮੁਪ ਮੁਪ ਨਨੁ ਸੰਸੰ ਨੁਧ ਪਪ ਧਮ ਰ- ਨੁਨੁ ਸ-
- 3) ਰੁਮ ਪਪ ਨਨੁ ਸੰਸੰ ਨੁਨੁ ਧਪ ਸੰਨੁ ਧਪ ਧਮ ਰ- ਸਸ ਨੁਸ
- 4) ਰੁਮ ਪਪ ਮੁਪ ਰੁਮ ਪਧ ਮਰ ਮੁਪ ਨਸੰ ਰੰਨੁ ਧਪ ਮਰ ਨੁਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

1. ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ 6ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਸੱਮ ਤੋਂ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ ਚੌਥੀ ਤੋਂ 6ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ 2 ਵਾਰ ਹੋਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
2. ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 3) 7ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 7ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।

ਗਉੜੀ॥

(੩੩੧)

ਭਗਰਾ ਏਕੁ ਨਿਬੇਰਹੁ ਰਾਮ॥ ਜਉ ਤੁਮ ਅਪਨੇ ਜਨ ਸੈ ਕਾਮੁ॥੧॥ਰਹਾਉ॥ ਇਹੁ ਮਨੁ ਬਡਾ ਕਿ ਜਾ ਸਉ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ॥ ਰਾਮੁ ਬਡਾ ਕੈ ਰਾਮਹਿ ਜਾਨਿਆ॥੧॥ ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਡਾ ਕਿ ਜਾਸੁ ਉਪਾਇਆ॥ ਬੇਦੁ ਬਡਾ ਕਿ ਜਹਾਂ ਤੇ ਆਇਆ॥੨॥ ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਹਉ ਭਇਆ ਉਦਾਸੁ॥ ਤੀਰਥੁ ਬਡਾ ਕਿ ਹਰਿ ਕਾ ਦਾਸੁ॥੩॥੪੨॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਭਗਰਾ-ਸ਼ੰਕਾਰ। ਸੈ-ਨਾਲ। ਬਡਾ-ਸਤਿਕਾਰ-ਜੋਗ। ਮਾਨਿਆ-ਪਤੀਜ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਾਨਿਆ-ਪਛਾਣ ਲਿਆ ਹੈ। ਉਪਾਇਆ-ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ। ਉਦਾਸੁ-ਦੁਚਿੱਤਾ।

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਸੋਰਠਿ

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਸੋਰਠਿ ਆਡਾ ਚਾਰਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-14 ਮੱਧ ਲੈਅ
ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
ਪ	ਮ	ਪ	ਮ	ਧੁ	ਪ	ਸੰ	ਨੁ	ਧ	ਪ	ਮ	ਰ	ਨੁ	ਸ
ਝ	ਗ	ਰਾ	ਏ	ਸ	ਕੁ	ਨਿ	ਬੇ	ਰ	ਹੁ	ਰਾ	ਸ	ਮ	ਸ
ਰੁਰੁ	ਗ	ਰੁ	ਮ	ਪ	ਪ	ਪ	ਧ	ਮ	ਰ	ਨੁ	-	ਸ	-
ਜਉ	ਤੁ	ਮ	ਅ	ਪ	ਨੇ	ਜ	ਨ	ਸੌ	ਸ	ਕਾ	ਸ	ਮੁ	ਸ
x		2		0		3		0		4		0	

ਅੰਤਰਾ

ਮੁਮ	ਪ	ਪ	ਮ	ਪ	ਨ	ਸੰ	ਸੰਸ	ਸੰ	ਸੰ	ਰੰ	ਨੁ	ਧ	ਪ
ਇਹੁ	ਮ	ਨੁ	ਬ	ਛਾ	ਕਿ	ਜਾ	ਸਉ	ਮ	ਨੁ	ਮਾ	ਨਿ	ਆ	ਸ
ਮ	ਪ	ਪ	ਮ	ਪ	ਨ	ਸੰ	ਨੁ	ਧ	ਪ	ਪਧ	ਮ	ਰ	ਸ
ਰਾ	ਸ	ਮੁ	ਬ	ਛਾ	ਕੈ	ਰਾ	ਸ	ਮ	ਹਿ	ਜਾਸ	ਨਿ	ਆ	ਸ
x		2		0		3		0		4		0	

ਤਾਨਾਂ :-

- 1) ਰੁਗੁ ਰੁਸੁ ਰੁਮੁ ਪਪੁ ਮਪੁ ਧੁਪੁ ਨਨੁ ਸੰਸੁ ਨਸੁ ਰੰਸੁ ਨੁਨੁ ਧਪੁ ਮਰੁ ਨੁਸੁ
- 2) ਰੁਮੁ ਪਧੁ ਮਪੁ ਰੁਮੁ ਪਪੁ ਨਸੁ ਨੁਨੁ ਧਪੁ ਸੰਨੁ ਧਪੁ ਧਮੁ ਰ- ਨੁਨੁ ਸ-

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

1. ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ 6ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਚੌਥੀ ਤੋਂ 6ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
2. ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਤੇ ਪੰਚਮ ਦਾ ਲਗਾਉ ਦੇ ਕੇ ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਤੇ 'ਝ ਗ ਰਾ ਸ' ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਤੀਜੀ ਵਾਰ ਇਹ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
3. ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਤੇ 'ਏਕੁ' ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕਰਕੇ 7ਵੀਂ ਤੋਂ 14ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ 8 ਮਾਤਰਾਂ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਪੰਜਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਅ ਕਰਨਾ ਹੈ।

(ਗਉੜੀ ਭੀ ਸੋਰਠਿ ਭੀ॥)

(੩੩੧)

ਜਲਿ ਹੈ ਸੂਤਕੁ ਥਲਿ ਹੈ ਸੂਤਕੁ ਸੂਤਕ ਓਪਤਿ ਹੋਈ ॥ ਜਨਮੇ ਸੂਤਕੁ ਮੁਏ ਫੁਨਿ ਸੂਤਕੁ
ਸੂਤਕ ਪਰਜ ਬਿਗੋਈ ॥੧॥ ਕਹੁ ਰੇ ਪੰਡੀਆ ਕਉਨ ਪਵੀਤਾ॥ ਐਸਾ ਗਿਆਨੁ ਜਪਹੁ ਮੇਰੇ
ਮੀਤਾ॥੧॥ਰਹਾਉ॥ ਨੈਨਹੁ ਸੂਤਕੁ ਬੈਨਹੁ ਸੂਤਕੁ ਸੂਤਕੁ ਸ੍ਵਨੀ ਹੋਈ॥ ਉਠਤ ਬੈਠਤ
ਸੂਤਕੁ ਲਾਗੈ ਸੂਤਕੁ ਪਰੈ ਰਸੋਈ॥੨॥ ਫਾਸਨ ਕੀ ਬਿਧਿ ਸਭੁ ਕੋਉ ਜਾਨੈ ਛੂਟਨ ਕੀ ਇਕੁ
ਕੋਈ॥ ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਰਾਮੁ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰੈ ਸੂਤਕੁ ਤਿਨੈ ਨ ਹੋਈ॥੩॥੪੧॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਸੂਤਕੁ-ਜੰਮਣ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਅਪਵਿੱਤਰਤਾ। ਓਪਤਿ-ਪੈਦਾਇਸ਼। ਫੁਨਿ-ਫਿਰ। ਪਰਜ-ਪਰਜਾ, ਦੁਨੀਆ। ਬਿਗੋਈ-ਖੁਆਰ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਬੈਨਹੁ-ਬਚਨਾ ਵਿਚ। ਫਾਸਨ-ਫਸਨ ਦੀ। ਬਿਧਿ-ਤਰੀਕਾ।

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਸੋਰਠਿ ਝਪ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾ-10 ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ

ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਰੁਗੁ	ਰੁਸੁ	ਰੁ	ਮ	ਪ	ਪਧ	ਮ	ਰ	ਨੁ	ਸ
ਕਹੁ	ਰੇs	ਪੰ	ਡੀ	ਆ	ਕਉ	ਨ	ਪ	ਵੀ	ਤਾ
ਰੁਮੁ	ਪ	ਮਪ	ਨ	ਸੰ	ਨੁਧ	ਪਪ	ਧਮ	ਰ	ਨੁਸ
ਐs	ਸਾ	ਗਿs	ਆ	ਨੁ	ਜs	ਪਹੁ	ਮੇਰੇ	ਮੀ	ਤਾs
x		2			0		3		

ਅੰਤਰਾ

ਮਮ	ਪ	ਮਪ	ਨ	ਸੰ	ਸੰਰੇ	ਨਸੰ	ਨੁ	ਧ	ਪ
ਜਲਿ	ਹੈ	ਸੁs	ਤ	ਕੁ	ਥਲਿ	ਹੈs	ਸੂ	ਤ	ਕੁ
ਮਪ	ਨਨ	ਸੰ	ਨ	ਸੰ	ਪ	ਪਧ	ਮ	ਰ	ਨੁਸ
ਸੁs	ਤਕ	ਓ	ਪ	ਤਿ	ਰੇ	ss	ਈ	s	ss
x		2			0		3		

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਸਰੁਗਾਰੁ ਮਪਧੁਪ ਮਪਮਪ ਮਪਨਨ ਸੰਸੰਨਸੰ ਮਪਨਸੰ ਨੁਨੁਧਪ ਸੰਨੁਧਪ
ਧਮਰ- ਨੁਨੁਸ-
- 2) ਸਰੁਗਾਰੁ ਰੁਮਪਪ ਰੁਮਮਰੁ ਮਮਪਪ ਮਪਮਪ ਪਪਨਨ ਮਪਨਸੰ ਨੁਧਪ-
ਧਮਰ- ਨੁਨੁਸ-

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਸੋਰਠਿ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

1. ਪਹਿਲੀਆਂ ਦੇ ਮਾਤਰਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਮਾਤਰ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਤੀਜੀ ਤੋਂ ਪੰਜਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
2. ਪਹਿਲੀ-ਦੂਜੀ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਤੀਜੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
3. ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਪੰਜਵੀਂ ਮਾਤਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 6ਵੀਂ ਤੋਂ 10ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।

(ਗਉੜੀ ਭੀ ਸੋਰਠਿ ਭੀ॥) (੩੩੧)

ਕਉਨੁ ਕੋ ਪੂਤੁ ਪਿਤਾ ਕੋ ਕਾ ਕੋ॥ ਕਉਨੁ ਮਰੈ ਕੋ ਦੇਇ ਸੰਤਾਪੋ॥੧॥ ਹਰਿ ਠਗ ਜਗ ਕਉ ਠਗਉਰੀ ਲਾਈ॥ ਹਰਿ ਕੇ ਬਿਓਗ ਕੈਸੇ ਜੀਅਉ ਮੇਰੀ ਮਾਈ॥੧॥ਰਹਾਉ॥ ਕਉਨ ਕੋ ਪੁਰਖੁ ਕਉਨ ਕੀ ਨਾਰੀ॥ ਇਆ ਤਤ ਲੇਹੁ ਸਰੀਰ ਬਿਚਾਰੀ॥੨॥ ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਠਗ ਸਿਉ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ॥ ਗਈ ਠਗਉਰੀ ਠਗੁ ਪਹਿਚਾਨਿਆ॥੩॥੩੯॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਸੰਤਾਪੋ-ਕਲੋੜ। ਹਰਿ ਠਗ-ਪ੍ਰਭੂ ਠੱਗ ਨੇ। ਠਗਉਰੀ-ਠੱਗ-ਬੁਟੀ। ਬਿਓਗ-ਵਿਛੋੜਾ। ਇਆ ਤਤ-ਇਸ ਅਸਲੀਅਤ ਦਾ। ਸਰੀਰ-ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ। ਮਾਨਿਆ-ਇੱਕ ਮਿੱਕ ਹੋ ਗਿਆ। ਪਹਿਚਾਨਿਆ-ਸਾਂਝ ਪਾ ਲਈ ਹੈ।

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਸੋਰਠਿ ਰੂਪਕ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-7 ਮੱਧ ਲੈਅ

ਅਸਥਾਈ

ਅੰਤਰਾ

1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	5	6	7
ਮ	ਪ	-	ਮ	ਪ	ਨ	ਨ	ਮ	ਪ	ਮ	ਪ	ਨ	ਸ	-
ਹ	ਰਿ	ੜ	ਕੇ	ਬਿ	ਓ	ਗ	ਕਉ	ਨੁ	ਕੇ	ਪੂ	ੜ	ਤੁ	ੜ
ਸ	ਨੁ	ਧਧ	ਪ	ਧਧ	ਮ	ਰ	ਨ	ਸ	ਰੁੰਗ	ਰੁੰ	ਸ	ਸ	-
ਕੈ	ਸੇ	ਜੀਅ	ਉ	ਮੇਰੀ	ਮਾ	ਈ	ਪਿ	ਤਾ	ਕੇੜ	ਕਾ	ੜ	ਕੋ	ੜ
ਪੁਪ	ਮ	ਪ	ਰੁ	ਰੁ	ਮਮ	ਪ	ਮਮ	ਪ	ਨ	ਸ	ਨ	ਸ	-
ਹਰਿ	ਠ	ਗ	ਜ	ਗ	ਕਉ	ੜ	ਕਉ	ਨੁ	ੜ	ਮ	ੜ	ਰੈ	ੜ
ਨੁ	ਧਧ	ਪ	ਮ	ਰ	ਨੁ	ੜ	ਪ	ਧ	ਮ	ਰ	ਰ	ਨੁ	ੜ
ਠ	ਗਉ	ਰੀ	ਲਾ	ੜ	ਈ	ੜ	ਕੋ	ਦੇ	ਇ	ਸ	ਤਾ	ਪੋ	ੜ
x			2		3		x			2		3	

੧੨-ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਕਾਫੀ

ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਕਾਫੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਤੇ ਰਾਗ ਕਾਫੀ ਦੇ ਮਿਸ਼ਰਨ ਤੋਂ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਦਾ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵ ਪੂਰਨ ਅਸਥਾਨ ਹੈ। ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਵਿੱਚ ਰਚਿਤ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਨਿਤ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਗੁਰ ਅਸਥਾਨਾਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਗ ਵਿਚ ਛੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ੩੧੨ ਤੇ ਪੰਜਾਂ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ੫੩ ਸ਼ਬਦ ਰਚਿਤ ਹਨ। ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਰਨਣ 'ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦਰਪਣ' ਭਾਗ ਪਹਿਲਾ ਵਿਚ ਪੰਨਾ ੭੦ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ।

ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਕਾਫੀ ਦਾ ਦੂਜਾ ਰਾਗ ਰਾਗ ਕਾਫੀ ਹੈ ਜੋ ਭਾਰਤੀ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਇਕ ਲੋਕ ਪ੍ਰਿਅ ਰਾਗਾਂ ਦੀ ਗਣਨਾ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨੁਮਰੀ ਗਾਇਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਕਬੂਲ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੱਧ ਕਾਲ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਕਾਰਾਂ ਨੇ ਰਾਗ ਕਾਫੀ ਬਾਰੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਵਰਨਣ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਕਾਫੀ ਥਾਟ ਅੰਕ ਜਨਵਰੀ ੧੯੫੮ ਪੰਨਾ ੨੪ ਸ੍ਰੀ ਜੀ. ਐਨ. ਗੋਸੁਆਮੀ ਅਨੁਸਾਰ ਲੋਚਨ ਪੰਡਿਤ ਦੇ 'ਰਾਗ ਤਰੰਗਣੀ' ਦਾ ਭੈਰਵੀ ਥਾਟ ਆਧੁਨਿਕ ਕਾਫੀ ਸੀ ਤੇ ਹਿਰਦੈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ (੧੯੬੦ ਈ.) ਅਨੁਸਾਰ ਵੀ 'ਰਾਗ ਤਰੰਗਣੀ' ਦਾ ਭੈਰਵੀ ਥਾਟ ਆਧੁਨਿਕ ਕਾਫੀ ਥਾਟ ਸੀ। ਅੱਜ ਦੇ ਕਾਫੀ ਦੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਦੱਖਣੀ ਪੱਧਤੀ ਵਿਚ ਕਨਕਾਂਗੀ ਮੇਲ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸ਼ੁਧ ਸਪਤਕ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉੱਤਰੀ ਸੰਗੀਤ ਪੱਧਤੀ ਦੇ ਅੱਜ ਦੇ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਦਸ ਥਾਟਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਾਫੀ ਇਕ ਥਾਟ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ ਨਿਸ਼ਾਦ ਕੋਮਲ ਹੋਰ ਸਵਰ ਸ਼ੁਧ ਹਨ। ਰਾਗ ਕਾਫੀ ਕਾਫੀ ਥਾਟ ਦਾ ਆਖਿਯ ਰਾਗ ਹੈ। ਵੈਸ਼ੇ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਤੇ ਮੱਧ ਕਾਲ ਵਿਚ ਸਪਤਕ ਦੇ ਸ਼ੁਧ ਸਵਰ ਕਨਕਾਂਗੀ ਥਾਟ ਭਾਵ ਅੱਜ ਦੇ ਕਾਫੀ ਥਾਟ ਦੇ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਰਾਗ ਕਾਫੀ ਦੇ ਸਰੂਪ ਬਾਰੇ ਤਕਰੀਬਨ ਸਾਰੇ ਵੀ ਵਿਦਵਾਨ ਇਕ-ਮਤ ਹਨ। ਪੰਡਿਤ ਅੱਪਾ ਤੁਲਸੀ ਦੁਆਰਾ ਰਚਿਤ 'ਰਾਗ ਚੰਦ੍ਰਿਕਾਸਾਰ' ਅਨੁਸਾਰ 'ਮਿਦੁ ਮਧਿਅਮ ਗੰਧਾਰ ਹੈ ਮਿਦੁ ਤੀਵਰ ਹੁੰ ਨਿਖਾਟ।। ਕਾਫੀ ਸੁੰਦਰ ਰਾਗ ਹੈ ਪ ਸ ਵਾਦੀ ਸੰਵਾਦ'।। ਪੰਡਿਤ ਅੱਪਾ ਤੁਲਸੀ ਨੇ 'ਰਾਗ ਕਲਪਦ੍ਰੁਮਾਂਕਰੇ' ਤੇ 'ਰਾਗ ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ' ਵਿਚ ਵੀ ਰਾਗ ਕਾਫੀ ਦਾ ਐਸਾ ਹੀ ਵਰਨਣ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਗ ਤੇ ਮ ਕੋਮਲ ਸੁਚ ਹਨ ਤੇ ਕੋਮਲ ਤੇ ਤੀਵਰ ਦੋਨਾਂ ਨਿਸ਼ਾਦਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਵੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਗ ਵਿਚ ਪ ਵਾਦੀ ਤੇ ਸ ਸੰਵਾਦੀ ਸਵਰ ਹਨ। ਕਾਫੀ ਇਕ ਸੁੰਦਰ ਰਾਗ ਹੈ। ਪੰਡਿਤ ਭਾਤਖੰਡੇ ਦੇ 'ਅਭਿਨਵ

ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਕਾਫੀ

ਰਾਗ ਸੰਜਰੀ ਅਨੁਸਾਰ - ਨੁ ਸ, ਰ ਗੁ ਮ ਪ ਯ ਨੁ ਸ਼ ਨੁ ਯ ਪ, ਮ ਗੁ ਰ ਸ ਕਾਫੀ
ਰਾਗ ਦਾ ਐਸਾ ਸਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਕਈ ਗੁਣੀਜਨ ਗੰਧਾਰ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਦਾ ਸੰਵਾਦ
ਵੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਪਰ ਪ - ਸ਼ ਦਾ ਹੀ ਸੰਵਾਦ ਠੀਕ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਮਾਂ ਮੱਧ ਰਾਤ
ਹੈ ਤੇ ਰਾਤ ਦੇ ਦੂਜੇ ਤੇ ਤੀਜੇ ਪਹਿਰ ਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਵਿਦਵਾਨ ਇਸ ਰਾਗ
ਨੂੰ ਸਰਬ ਕਾਲਕ ਰਾਗ ਵੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮੱਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਰਾਗੁ ਹਰ
ਸਮੇਂ ਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸਵੇਰ ਦੇ ਸੰਧੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਮੇਂ ਇਸ ਰਾਗ ਦਾ ਗਾਇਨ ਨਹੀਂ
ਭਾਉਂਦਾ। ਇਸ ਰਾਗ ਵਿਚ ਟੱਪਾ ਨੁਮਰੀ ਆਦਿ ਦਾ ਗਾਇਨ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿੱਚ ਹੈ।
ਫਗਣ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਹੋਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹੋਰੀ ਗਾਇਨ ਵੀ ਇਸ ਰਾਗ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ
ਵਿੱਚ ਹੈ।

ਪੰਡਿਤ ਭਾਤਖੰਡੇ ਦੇ 'ਕ੍ਰਮਿਕ ਪੁਸਤਕ ਮਾਲਕਾ' ਭਾਗ-ਦੂਜਾ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਗ ਕਾਫੀ
ਗੰਧਾਰ ਨਿਸ਼ਾਦ ਕੋਮਲ ਹੋਰ ਸਵਰ ਸ਼ੁਧ ਹਨ। ਵਾਦੀ-ਪੰਚਮ, ਸੰਵਾਦੀ-ਸ਼ੜਜ, ਜਾਤੀ
ਸੰਪੂਰਨ ਤੇ ਗਾਇਨ ਸਮਾਂ ਮੱਧ ਰਾਤ ਹੈ। ਗੁਣੀ ਜਨ ਸ਼ੁਧ ਗੰਧਾਰ ਤੇ ਸ਼ੁਧ ਨਿਸ਼ਾਦ ਦੇ
ਪ੍ਰਯੋਗ ਦੁਆਰਾ ਵੀ ਰਾਗ ਵਿਚ ਰੰਜਕਤਾ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਐਸੀਆਂ ਕਈ ਪ੍ਰਗਲਿਤ
ਬੰਦਸ਼ਾਂ ਹਨ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਧ ਗੰਧਾਰ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਕਿਤੇ ੨
ਗਾਇਕ ਕੋਮਲ ਧੈਵਤ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਵੀ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਆਰੋਹ-ਸ ਰ ਗੁ, ਮ ਪ, ਯ ਨੁ
ਸ਼। ਅਵਰੋਹ- ਸ਼ ਨੁ ਯ, ਪ, ਮ ਗੁ, ਰ, ਸ। ਪਕੜ-ਸ ਸ, ਰ ਰ, ਗੁ ਗੁ, ਮ ਮ, ਪ।
ਪੰਡਿਤ ਵਿਣਾਇਕ ਨਾਰਾਇਣ ਪਟਵਰਧਨ ਦੇ ਰਾਗ ਵਿਗਿਆਨ ਭਾਗ-ਤੀਜਾ ਪੰਨਾ ੨੨੬
ਤੇ ਰਾਗ ਕਾਫੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਐਸਾ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਰਾਗ ਦਾ ਮੁਖ ਅੰਗ - ਪ ਮ ਗੁ
ਰ, ਰ ਗੁ ਮ ਪ, ਮ ਗੁ ਰ ਸ। ਇਸ ਰਾਗ ਵਿਚ ਹੋਰੀ, ਭਜਨ, ਟੱਪਾ ਆਦਿ ਦਾ ਗਾਇਨ
ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਵੀ.ਐਸ.ਨਿਗਮ ਰਚਿਤ 'ਸੰਗੀਤ ਕੋਮਦੀ ਭਾਗ-੧ ਵਿਚ ਵੀ ਰਾਗ ਦਾ ਇਹੀ
ਸਰੂਪ ਹੈ। ਫਗਣ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਹੋਰੀ ਗਾਇਨ ਲਈ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੈ। ਵਸੰਤ
ਵਾਮਨ ਠਕਾਰ ਦੁਆਰਾ 'ਸੰਗੀਤ ਰਾਗ-ਦਰਸ਼ਨ' ਭਾਗ-੧ (ਗੰਧਰਵ ਮਹਾ ਵਿਦਿਆਲਯ
ਸੰਡਲ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ) ਅਨੁਸਾਰ ਵੀ ਰਾਗ ਕਾਫੀ ਦਾ ਐਸਾ ਹੀ ਸਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਵਿਮਲਾਕਾਂਤ ਰਾਏ ਚੌਧਰੀ ਦੇ 'ਰਾਗ ਵਿਯਾਕਰਣ' ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਗ ਕਾਫੀ ਦਾ
ਸਰੂਪ ਐਸਾ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਇਕ ਹੋਰ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਗ ਤੇ ਨ ਦਾ ਸ਼ੁਧ
ਪ੍ਰਯੋਗ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਆਰੋਹ- ਸ ਰ ਗੁ ਮ ਪ ਮ ਗ ਮ ਪ ਯ ਪ ਨ ਸ਼। ਅਵਰੋਹ- ਸ਼
ਨੁ ਯ ਪ ਮ ਗ ਮ ਗੁ ਰ ਸ ਨੁ। ਨ ਸ਼ੁਧ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਯ ਵਰਜਿਤ ਕਰਕੇ ਗ ਮ ਪ ਨ
ਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸ਼ੁਧ ਨ ਤੇ ਯ ਦਾ ਇਕੱਠਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।
ਗੁਣੀਜਨ ਇਸ ਰਾਗ ਵਿਚ ਸ਼ੁਧ ਗੰਧਾਰ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਵਿਵਾਦੀ

ਸਵਰ ਤੇ ਨਾਤੇ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਰਾਗ ਹੋਰ ਭੀ ਸੁੰਦਰ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਗ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਪ ਨੁ ਧ ਪ ਗ ਮ ਪ ਗੁ ਰ, ਜਾਂ ਨੁ ਧ ਪ ਮ ਗ ਮ ਪ। ਨ ਬੁਧ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਗ ਮ ਪ ਨ ਸੰ, ਮ ਮ ਪ ਨ, ਸੰ ਸੰ ਨ ਸੰ ਰੰ ਸੰ ਨੁ ਧ ਪ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੋਮਲ ਧੁ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਵੀ ਨੁ ਧੁ ਮ ਪ ਧੁ ਮ ਪ ਗ ਮ ਗੁ ਰ ਸ ਗੁਣੀਜਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਕਾਫੀ ਦਾ ਮਿਸ਼ਰਤ ਸਰੂਪ ਉਤਰੀ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਇਸ ਮਿਸ਼ਰਤ ਰਾਗ ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਰਚਿਤ ਹੈ ਤੇ ਕੁਝ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਰਾਗ ਦਾ ਵਰਨਣ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ੩੧ ਮੁਖ ਰਾਗਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਰਾਗ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤੇ ਮਿਸ਼ਰਤ ਰਾਗਾਂ ਦੀ ਵੀ ਸੰਖਿਆ ੩੨ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਬਾਣੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੋਈ ਹੈ। ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਕਾਫੀ ਛਾਇਆਲਗ ਰਾਗਾਂ (ਦੋ ਰਾਗਾਂ ਦਾ ਮਿਸ਼ਰਨ) ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਰਾਗ ਦਾ ਮਿਸ਼ਰਨ ਚਾਰ ਰਾਗਾਂ ਆਸਾ ਕਾਫੀ, ਤਿਲੰਗ ਕਾਫੀ, ਸੂਹੀ ਕਾਫੀ ਤੇ ਮਾਰੂ ਕਾਫੀ ਵਿੱਚ ਉਪਲਬਧ ਹੈ। ਰਾਗ ਨਿਰਣਾਇਕ ਕਮੋਟੀ ਨੇ ਮਿਸ਼ਰਤ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਸਰੂਪਾਂ ਬਾਰੇ ਇਹੋ ਹੀ ਨਿਯਮ ਆਰੋਹ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾ ਰਾਗ ਤੇ ਅਵਰੋਹ ਵਿੱਚ ਦੂਜਾ ਰਾਗ ਪ੍ਰਵਾਨਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਸਾ ਕਾਫੀ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਆਰੋਹ ਵਿੱਚ ਆਸਾ ਤੇ ਅਵਰੋਹ ਵਿੱਚ ਕਾਫੀ ਹੈ।

ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਗਾਇਕ ਗ੍ਰੰਥਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਰਾਗ ਰਤਨਾਵਲੀ' ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਗ ਆਸਾ ਕਾਫੀ, ਬਾਟ-ਕਾਫੀ, ਸਵਰ-ਗੰਧਾਰ ਕੋਮਲ ਦੋਵੇਂ ਨਿਸ਼ਾਦ ਤੇ ਹੋਰ ਸਭ ਸੁਧ ਹਨ। ਵਾਦੀ-ਪੰਚਮ, ਸੰਵਾਦੀ-ਰਿਸ਼ਭ, ਜਾਤੀ-ਔੜਵ-ਸੰਪੂਰਨ ਤੇ ਸਮਾਂ - ਰਾਤ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਰ ਹੈ। ਆਰੋਹ-ਸ, ਰ ਮ ਪ, ਧ ਨੁਧ ਧ ਸੰ ਨ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ- ਸੰ, ਰੰ ਨੁ ਧ ਪ, ਧ ਪ ਮ ਪ, ਗੁ ਰ ਸ। ਮੁੱਖ ਅੰਗ- ਨੁ ਧ ਪ, ਧ ਪ ਮ ਪ, ਗੁ ਰ ਸ, ਰ ਮ ਪ। ਡਾਕਟਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਦੇ 'ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਰਾਗ-ਕੋਸ਼' ਅਨੁਸਾਰ, ਰਾਗ-ਆਸਾ ਕਾਫੀ, ਬਾਟ-ਉਪਬਾਟ-ਬਿਲਾਵਲ-ਕਾਫੀ, ਵਾਦੀ-ਮਧਿਅਮ, ਸੰਵਾਦੀ-ਸ਼ੜਜ, ਜਾਤੀ-ਔੜਵ-ਸੰਪੂਰਨ, ਸਮਾਂ-ਸਵੇਰੇ ਤੇ ਸ਼ਾਮ। ਆਰੋਹ- ਸ ਰ ਮ ਪ ਧ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ-ਸੰ ਨੁ ਧ ਪ ਮ ਗੁ ਰ ਸ। ਮੁਖ ਅੰਗ- ਮ ਪ ਧ ਸੰ, ਨੁ ਧ ਪ, ਧ ਮ ਪ ਗੁ ਰ ਸ।

ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਆਸਾ ਤੇ ਕਾਫੀ ਦੋਨਾਂ ਹੀ ਰਾਗਾਂ ਦੀ ਉਪਜ ਲੋਕ ਧੁਨਾਂ ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਮੰਨੀ ਹੈ। ਦੋਹਾਂ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਮਿਸ਼ਰਨ ਤੋਂ ਆਸਾ ਕਾਫੀ ਰਾਗ ਦਾ ਆਪਣਾ ਹੀ ਇਕ ਵੱਖਰਾ ਸਰੂਪ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਰਾਗਾਂ ਦਾ ਇਕ ਸੁੰਦਰ ਮਿਸ਼ਰਨ ਹੈ। ਸ ਰ ਮ, ਮ ਪ ਮ ਗੁ ਰ, ਮ ਪ ਧ, ਮ ਪ ਮ ਗੁ ਰ, ਮ ਪ ਧ - ਸੰ,

ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਕਾਫੀ

ਸੰ ਰੰ ਨੁ ਧ ਪ, ਪ ਧ ਮ ਪ ਮ ਗੁ ਰ, ਰ ਮ ਪ ਧ - ਪ, ਮ ਪ ਮ ਗੁ ਰ, ਗੁ ਰ
 ਸ। ਰਾਗ ਨਿਰਣਾਇਕ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਇਹੀ ਪ੍ਰਵਾਣਿਤ ਸਰੂਪ ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਆਸਾ ਤੇ
 ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕ ਵਿੱਚ
 ਇਹੀ ਸਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਇਥੇ ਵੀ ਇਹੀ ਸਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸ਼ਬਦ ਤਰਤੀਬ:-

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਆਸਾ ਮੁੱਖ ਰਾਗ ਨੂੰ ਚੌਥਾ ਸਥਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਇਸ
 ਮੁੱਖ ਰਾਗ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਹੀ ਆਸਾ ਕਾਫੀ, ਆਸਾਵਰੀ ਸੁਪੰਗ, ਆਸਾ ਆਸਾਵਰੀ ਤੇ
 ਆਸਾਵਰੀ ਵਿੱਚ ਬਾਣੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ। ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਕਾਫੀ ਇਕ ਮਿਸ਼ਰਤ ਰਾਗ ਹੈ
 ਤੇ ਸ਼ਬਦ ਰਚਨਾ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ। ਆਸਾ ਕਾਫੀ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੮ ਅਸਟਪਦੀਆ ਪੰਨਾ
 ੪੧੮ ਤੋਂ ੪੨੨ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕ ॥੧੦॥੧੩॥ ਤੋਂ ॥੮॥੨੨॥ ੧੦ ਸ਼ਬਦ ਹਨ। ਆਸਾ
 ਘਰੁ ੮ ਕਾਫੀ ਮਹਲਾ ੩ ਪੰਨਾ ੩੬੫ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕ ॥੪॥੩੯॥੧੩॥੫੨॥ ਇਕ ਸ਼ਬਦ
 ਤੇ ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੩ ਅਸਟਪਦੀਆ ਘਰੁ ੮ ਕਾਫੀ ਪੰਨਾ ੪੨੪ ਤੋਂ ੪੩੦ ਸ਼ਬਦ
 ਅੰਕ ॥੮॥੪॥੨੬॥ ਤੋਂ ॥੮॥੨੨॥੧੫॥੩੭॥ ੧੨ ਸ਼ਬਦ ਹਨ। ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਘਰੁ
 ੮ ਕੇ ਕਾਫੀ ਮਹਲਾ ੪ ਪੰਨਾ ੩੬੯ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕ ॥੪॥੧੨॥੬੪॥ ਤੋਂ ॥੪॥੧੩॥੬੫॥
 ਦੋ ਸ਼ਬਦ ਹਨ। ਆਸਾ ਘਰੁ ੮ ਕਾਫੀ ਮਹਲਾ ੫ ਪੰਨਾ ੩੯੬ ਤੋਂ ੪੦੧ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕ
 ॥੪॥੧१॥੧੦੩॥ ਤੋਂ ॥੪॥੧੮॥੧੨੦॥ ੧੮ ਸ਼ਬਦ ਹਨ। ਕੁਲ ੪੩ ਸ਼ਬਦ ਹਨ।

ਪਰੀਚੈ:-

ਰਾਗੁ - ਆਸਾ ਕਾਫੀ	ਬਾਣ-ਉਪਬਾਣ-ਬਿਲਾਵਲ ਕਾਫੀ
ਸਵਰ - ਗੰਧਾਰ, ਨਿਸ਼ਾਦ ਕੇਮਲ ਹੋਰ ਸ਼ੁਧ	
ਵਰਜਿਤ ਸਵਰ - ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ	
ਜਾਤੀ - ਔੜਵ- ਵਕਰ ਸੰਪੂਰਨ	ਵਾਦੀ - ਪੰਚਮ
ਸੰਵਾਦੀ - ਸ਼ੜਜ	ਸਮਾਂ -ਰਾਤ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਰ
ਆਰੋਹ - ਸ, ਰ ਮ, ਪ ਧ, ਪ ਧ ਸੰ	
ਅਵਰੋਹ - ਸੰ, ਨੁ ਧ ਪ, ਮ ਗੁ, ਰ, ਸ	
ਮੁੱਖ ਅੰਗ - ਮ ਪ ਧ ਸੰ, ਨੁ ਧ ਪ, ਮ ਪ ਮ ਗੁ ਰ, ਮ ਗੁ ਰ ਸ	

ਸਵਰ ਵਿਸਥਾਰ:-

- 1) ਸ, ਰ ਸ, ਸ ਰ ਨੁ ਧ ਪੁ, ਪੁ ਧ ਪੁ, ਮੁ ਪੁ ਧੁ ਸ, ਸ ਰ, ਰ ਮ ਮ ਪ, ਮ ਪ
 ਮ ਗੁ ਰ, ਰ ਮ, ਪ ਧ - ਪ, ਧ ਪ ਮ ਪ, ਮ ਪ ਮ ਗੁ ਰ, ਪ ਮ ਗੁ ਰ, ਮ ਗੁ
 ਰ, ਸ ਨੁ ਧੁ ਪੁ, ਪੁ ਧੁ ਧੁ ਸ।
- 2) ਸ ਰ ਮ, ਰ ਮ ਪ, ਮ ਪ ਧ ਪ, ਧ ਪ ਮ ਗੁ ਰ, ਮ ਪ ਧ, ਪ ਧ ਪ, ਪ ਧ ਨੁ

ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦਰਪਣ ਭਾਗ-ਤੀਜਾ

ਧ ਪ, ਪ ਧ ਸੰ, ਮ ਪ ਧ ਸੰ, ਸੰ ਨੁ ਧ ਪ, ਧ ਨੁ ਧ ਪ, ਮ ਪ ਧ ਪ, ਧ - ਪ
 ਮ ਪ ਧ ਮ ਪ, ਮ ਪ ਮ ਗੁ ਰ, ਮ ਗੁ ਰ, ਪ ਮ ਗੁ ਰ, ਰ ਮ ਗੁ ਰ ਸ ਧ ਧ ਸ।
 3) ਮ ਪ ਧ - ਪ, ਪ ਨੁ ਧ ਪ ਮ ਪ, ਪ ਧ ਸੰ, ਨੁ ਧ ਪ, ਪ ਧ ਸੰ, ਸੰ ਰੰ ਸੰ,
 ਗੁੰ ਰੰ ਸੰ, ਰੰ ਮੰ ਪੰ, ਮੰ ਪੰ ਮੰ ਗੁੰ ਰੰ, ਮੰ ਗੁੰ ਰੰ ਸੰ, ਸੰ ਰੰ ਨੁ ਧ ਪ, ਮ ਪ
 ਧ ਸੰ, ਸੰ ਨੁ ਧ ਪ, ਮ ਪ ਮ ਗੁ ਰ, ਰ ਮ ਗੁ ਰ, ਸ ਰ ਮ ਪ ਧ - ਪ, ਮ
 ਪ ਮ ਗੁ ਰ, ਮ ਗੁ ਰ ਸ।

ਆਸਾ ਮਰਲਾ ਪ॥ (੩੯੮)

ਕੋਇ ਨ ਕਿਸ ਹੀ ਸੰਗਿ ਕਾਹੇ ਗਰਬੀਐ॥ ਏਕੁ ਨਾਮੁ ਆਧਾਰੁ ਭਉਜਲੁ ਤਰਬੀਐ॥੧॥
 ਮੈ ਗਰੀਬ ਸਚੁ ਟੇਕ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰੇ॥ ਦੇਖਿ ਤੁਮਾਰਾ ਦਰਸਨੋ ਮੇਰਾ ਮਨੁ
 ਧੀਰੇ॥੧॥ਰਹਾਉ॥ ਰਾਜੁ ਮਾਲੁ ਜੰਜਾਲੁ ਕਾਜਿ ਨ ਕਿਤੈ ਗਨੋ ॥ ਹਰਿ ਕੀਰਤਨੁ ਆਧਾਰੁ
 ਨਿਹਚਲੁ ਏਹੁ ਧਨੋ॥੨॥ ਜੇਤੇ ਮਾਇਆ ਰੰਗ ਤੇਤ ਪਛਾਵਿਆ॥ ਸੁਖ ਕਾ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ
 ਗੁਰਮੁਖਿ ਗਾਵਿਆ॥੩॥ ਸਚਾ ਗੁਣੀ ਨਿਧਾਨੁ ਤੂੰ ਪ੍ਰਭ ਗਹਿਰ ਗੰਭੀਰੇ॥ ਆਸ ਭਰੋਸਾ
 ਖਸਮ ਕਾ ਨਾਨਕ ਕੇ ਜੀਅਰੇ॥੪॥੯॥੧੧੧॥

ਪਦ ਅਰਥ:-ਕਿਸ ਹੀ ਸੰਗਿ-ਕਿਸੇ ਦੇ ਭੀ ਨਾਲ। ਗਰਬੀਐ-ਮਾਣ ਕਰੀਏ। ਆਧਾਰੁ-ਆਸਰਾ। ਭਉਜਲੁ-ਸੰਸਾਰ-
 ਸਮੁੰਦਰ। ਤਰਬੀਐ-ਤਰ ਸਕੀਦਾ ਹੈ। ਸਚੁ-ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ। ਟੇਕ-ਸਹਾਰਾ। ਧੀਰੇ-ਧੀਰਜ ਫੜਦਾ ਹੈ।
 ਜੰਜਾਲੁ-ਮੋਹ ਵਿਚ ਵਸਣ ਵਾਲਾ। ਕਾਜਿ ਨ ਕਿਤੈ-ਕਿਸੇ ਭੀ ਕੰਮ ਨਹੀਂ। ਗਨੋ-ਗਿਣ, ਮਿਥ। ਆਧਾਰੁ-ਆਸਰਾ।
 ਰੰਗ-ਤਮਾਸ਼ੇ। ਤੇਤ-ਉਹ ਸਾਰੇ। ਪਛਾਵਿਆ-ਪਰਛਾਵੇਂ। ਸੁਖ ਕਾ ਨਿਧਾਨੁ-ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ। ਗਹਿਰ-ਭੂੰਘਾ।
 ਗੰਭੀਰੇ-ਵੱਡੇ ਜਿਗਰੇ ਵਾਲਾ। ਜੀਅਰੇ-ਹੇ ਜਿੰਦੇ!

ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਕਾਫੀ ਤੀਨ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-16 ਮੱਧ ਲੈਅ
 ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	
								ਸ	ਰ	ਸ	ਸ	ਰ	ਮ	ਪ	ਧ	
								ਮੈ	ਗ	ਰੀ	ਬ	ਸ	ਚੁ	ਟੇ	ਕ	ਤੂੰ
ਸੰ	ਨੁ	ਧ	ਪ	ਪੁ	ਮੁ	ਗੁ	ਰ	ਸ	ਰ	ਮ	ਮ	ਪ	ਪੁ	ਧ	ਪ	
ਮੇ	ਰੇ	ਸ	ਤਿ	ਗੁ	ਰ	ਪੂ	ਰੇ	ਦੇ	ਖਿ	ਤੁ	ਮਾ	ਰਾ	ਦਰ	ਸ	ਨੋ	
ਮ	ਪ	ਗੁ	ਰ	ਮ	ਗੁ	ਰ	ਸ									
ਮੇ	ਰਾ	ਮ	ਨੁ	ਧੀ	ਸ	ਰੇ	ਸ									
x				2				0				3				

ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਕਾਫੀ

ਅੰਤਰਾ

ਰੰ	ਗੁੰ	ਰੰ	ਸੰ	ਨੁ	ਧ	ਪ	ਪ	ਪ	ਧ	ਸੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਰੰ	ਸੰ	
ਕਾ	s	ਹੇ	s	ਗ	ਰ	ਬੀ	ਐ	ਏ	ਕੁ	ਨਾ	ਮੁ	ਆ	ਧਾ	ਰੁ	s
ਧਧ	ਪ	ਮ	ਪ	ਮ	ਗੁ	ਮਗੁ	ਰਸ								
ਭਉ	s	ਜ	ਲੁ	ਤ	ਰ	ਬੀs	ਐs								
x				2				0							3

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਸਰ ਮਪ ਧਪ ਮਪ ਮਗੁ ਰ- ਮਗੁ ਰਸ
- 2) ਰਮ ਪਧ ਮਪ ਧਪ ਮਪ ਮਗੁ ਮਗੁ ਰਸ
- 3) ਰਮ ਪਧ ਸੰਰੰ ਸੰਨੁ ਧਪ ਮਗੁ ਰਚ ਸ-
- 4) ਰਮ ਪਧ ਮਪ ਧਧ ਸੰਰੰ ਸੰਸੰ ਸੰਰੰ ਗੁੰਰੰ ਸੰਨੁ ਧਪ ਮਪ ਧਪ
ਮਪ ਮਗੁ ਰਚ ਸਸ
- 5) ਸਰ ਸਸ ਰਮ ਪਪ ਮਪ ਧਧ ਸੰਰੰ ਸੰਸੰ ਸੰਰੰ ਗੁੰਰੰ ਸੰਨੁ ਧਪ
ਮਗੁ ਰਚ ਮਗੁ ਰਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) 9ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 13ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਜੋੜ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) ਬੰਦਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ 9ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਅਸਥਾਈ ਦੇ ਦੋਹਾਂ ਚੱਕਰਾਂ ਨੂੰ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 9ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 13ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 3) ਅਸਥਾਈ ਦੇ ਦੋਹਾਂ ਚੱਕਰਾਂ ਦੀ ਦੁਗੁਨ ਸੱਮ ਤੋਂ ਸੱਮ ਤੱਕ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 9ਵੀਂ ਤੋਂ ਦੂਜੀ ਮਾਤਰ ਦੇ ਦਸ ਮਾਤਰਾਂ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਮਾਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ 9ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਦੁਗੁਨ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 4) 9ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 9ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਮ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਜਾ ਕਾ ਠਾਕੁਰੁ ਤੁਹੀ ਪ੍ਰਭ ਤਾ ਕੇ ਵਡਭਾਗਾ॥ ਓਹੁ ਸੁਹੇਲਾ ਸਦ ਸੁਖੀ ਸਭੁ ਭ੍ਰਮੁ ਭਉ
 ਭਾਗਾ॥੧॥ ਹਮ ਚਾਕਰ ਗੋਬਿੰਦ ਕੇ ਠਾਕੁਰੁ ਮੇਰਾ ਭਾਰਾ॥ ਕਰਨ ਕਰਾਵਨ ਸਗਲ ਬਿਧਿ
 ਸੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਮਾਰਾ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥ ਦੂਜਾ ਨਾਹੀ ਅਉਰੁ ਕੋ ਤਾ ਕਾ ਭਉ ਕਰੀਐ॥ ਗੁਰ
 ਸੇਵਾ ਮਹਲੁ ਪਾਈਐ ਜਗੁ ਦੁਤਰੁ ਤਰੀਐ॥੨॥ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਤੇਰੀ ਸੁਖੁ ਪਾਈਐ ਮਨ ਮਾਹਿ
 ਨਿਧਾਨਾ॥ ਜਾ ਕਉ ਤੁਮ ਕਿਰਪਾਲ ਭਏ ਸੇਵਕ ਸੇ ਪਰਵਾਨਾ॥੩॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਸੁ ਹਰਿ
 ਕੀਰਤਨੋ ਕੋ ਵਿਰਲਾ ਪੀਵੈ॥ ਵਜਹੁ ਨਾਨਕ ਮਿਲੈ ਏਕੁ ਨਾਮੁ ਰਿਦ ਜਪਿ ਜਪਿ
 ਜੀਵੈ॥੪॥੧੪॥੧੧੬॥

ਪਦ ਅਰਥ:-ਜਾ ਕਾ-ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦਾ। ਠਾਕੁਰੁ-ਮਾਲਕ। ਪ੍ਰਭ-ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ। ਸੁਹੇਲਾ-ਸੌਖਾ। ਸਦ-ਸਦਾ। ਭ੍ਰਮੁ-ਭਟਕਣਾ।
 ਚਾਕਰ-ਸੇਵਕ, ਨੌਕਰ। ਭਾਰਾ-ਵੱਡੇ ਜਿਗਰੇ ਵਾਲਾ। ਸਗਲ ਬਿਧਿ-ਸਾਰੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ। ਕੋ-ਕੋਈ। ਅਉਰੁ-ਹੋਰ।
 ਤਾ ਕਾ-ਉਸ ਦਾ। ਮਹਲੁ-ਪੁਰੁ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ। ਦੁਤਰੁ-ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਾਰ ਲੰਘਣਾ ਔਖਾ ਹੈ। ਤਰੀਐ-ਤਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ
 ਹੈ। ਦ੍ਰਿਸਟਿ-ਨਜ਼ਰ, ਨਿਗਾਹ। ਨਿਧਾਨਾ-ਖਜ਼ਾਨਾ। ਜਾ ਕਉ-ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ। ਪਰਵਾਨਾ-ਕਬੂਲ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਸੁ-ਆਤਮਕ
 ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਜਲ। ਕੀਰਤਨੋ-ਕੀਰਤਨੁ, ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ। ਵਜਹੁ-ਵਜ਼ੀਫਾ, ਤਨਖਾਹ।

ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਕਾਫੀ ਤੀਨ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾ-16 ਮੱਧ ਲੈਅ

ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
											ਮ	ਪ	ਧ	ਪ	ਧ
											ਹ	ਮ	ਚਾ	ਕ	ਰ
ਸੰ	ਸੰ	ਨੁ	ਧ	ਪ	ਪੁਪੁ	ਮ	ਪ	ਮ	ਗੁ	ਰ	ਸਸ	ਰੁਰ	ਮ	ਪ	ਧ
ਗੋ	ਬਿੰ	ਦ	ਕੇ	ਠਾ	ਕੁਰੁ	ਮੇ	ਰਾ	ਭਾ	ਸ	ਰਾ	ਕਰ	ਨਕ	ਰਾ	ਵ	ਨ
ਪੁਪੁ	ਧ	ਮ	ਪ	ਮ	ਗੁਗੁ	ਰ	ਮ	ਗੁ	ਰ	ਸ					
ਸਗ	ਲ	ਬਿ	ਧਿ	ਸੋ	ਸਤਿ	ਗੁ	ਰੂ	ਹ	ਮਾ	ਰਾ					
x				2				0				3			

ਅੰਤਰਾ

											ਮ	ਪ	ਪ	ਧ	ਧ
											ਜਾ	ਕਾ	ਠਾ	ਕੁ	ਰੁ
ਸੰ	ਸੰ	ਰੁਰੁੰ	ਸੰ	ਗੁੰ	ਰੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਨੁ	ਧ	ਪ	ਮ	ਰ	ਮ	ਪ	ਧ
ਤੁ	ਹੀ	ਪ੍ਰ	ਭ	ਤਾ	ਕੇ	ਵ	ਭ	ਭਾ	ਸ	ਗਾ	ਓ	ਹੁ	ਸੁ	ਹੇ	ਲਾ
ਸੰ	ਰੰ	ਸੰ	ਨੁ	ਧ	ਪ	ਮਮ	ਗੁਗੁ	ਰ	-	ਸ					
ਸ	ਦ	ਸੁ	ਖੀ	ਸ	ਭੁ	ਭੁਮੁ	ਭਉ	ਭਾ	ਸ	ਗਾ					
x				2				0				3			

ਹਭੇ ਬੋਕ ਵਿਸਾਰਿ ਹਿਕੋ ਖਿਆਲੁ ਕਰਿ॥ ਝੁਠਾ ਲਾਹਿ ਗੁਮਾਨੁ ਮਨੁ ਤਨੁ ਅਰਪਿ ਧਰਿ॥੧॥
ਆਠ ਪਹਰ ਸਾਲਾਹਿ ਸਿਰਜਨਹਾਰ ਤੂੰ॥ ਜੀਵਾਂ ਤੇਰੀ ਦਾਤਿ ਕਿਰਪਾ ਕਰਹੁ ਮੂੰ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਸੋਈ ਕੰਮੁ ਕਮਾਇ ਜਿਤੁ ਮੁਖੁ ਉਜਲਾ॥ ਸੋਈ ਲਗੈ ਸਚਿ ਜਿਸੁ ਤੂੰ ਦੇਹਿ ਅਲਾ॥੨॥ ਜੋ
ਨ ਵਹੰਦੇ ਮੂਲਿ ਸੇ ਘਰੁ ਰਾਸਿ ਕਰਿ॥ ਹਿਕੋ ਚਿਤਿ ਵਸਾਇ ਕਦੇ ਨ ਜਾਇ ਮਰਿ॥੩॥ ਤਿਨ੍ਹਾ
ਪਿਆਰਾ ਰਾਮੁ ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਭਾਣਿਆ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ਅਕਬੁ ਨਾਨਕਿ ਵਖਾਣਿਆ॥੪॥੫॥ ੧੦੭॥
ਪਦ ਅਰਥ:-ਰਭੇ-ਸਾਰੇ। ਬੋਕ-ਪਦਾਰਥ। ਹਿਕੋ ਖਿਆਲੁ-ਇਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਧਿਆਨ। ਲਾਹਿ-ਦੂਰ ਕਰ
ਦੇ। ਗੁਮਾਨੁ-ਅਹੰਕਾਰ। ਅਰਪਿ-ਅਰਪ ਕੇ, ਭੇਟਾ ਕਰ ਕੇ। ਸਾਲਾਹਿ-ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਕਰ ਕੇ। ਸਿਰਜਨਹਾਰ-ਹੇ ਸਿਰਜਣਹਾਰ!
ਜੀਵਾਂ-ਮੈਂ ਜੀਉ ਪੈਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੂੰ- ਮੈਨੂੰ, ਮੇਰੇ ਉੱਤੇ। ਕਮਾਇ-ਕਰ। ਜਿਤੁ-ਜਿਸ ਦੀ
ਰਾਹੀਂ। ਉਜਲਾ-ਰੋਸ਼ਨ। ਸੋਈ-ਉਹੀ ਮਨੁੱਖ। ਸਚਿ-ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਵਿਚ। ਤੂੰ ਦੇਹਿ-ਤੂੰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਅਲਾ-
ਹੇ ਅੱਲਾ! ਹੇ ਪ੍ਰਭ! ਵਹੰਦੇ-ਨਾਸ ਹੁੰਦਾ। ਮੂਲਿ-ਬਿਲਕੁਲ। ਰਾਸਿ ਕਰਿ-ਠੀਕ ਕਰ। ਹਿਕੋ-ਇਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਹੀ। ਚਿਤਿ-
ਚਿੱਤ ਵਿਚ। ਪ੍ਰਭ ਭਾਣਿਆ-ਪ੍ਰਭ ਨੂੰ ਪਿਆਰੇ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਪਰਸਾਦਿ-ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ। ਅਕਬੁ-ਜਿਸ ਦਾ ਸਹੀ ਸਰੂਪ ਬਿਆਨ
ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ।

ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਕਾਫੀ ਏਕ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-12 ਮੱਧ ਲੈਅ

ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਮ	ਮ	ਰਰ	ਮਮ	ਪ	ਧ	ਸੰਸੰ	ਨੁਨੁ	ਧ	ਪ	ਮਗੁ	ਰਸ
ਆ	ਠ	ਪਹ	ਰਸਾ	ਲਾ	ਹਿ	ਸਿਰ	ਜਨ	ਹਾ	ਰ	ਤੂੰ	ਸ
ਰ	ਮ	ਮ	ਪ	ਧ	ਪ	ਪਮ	ਗੁ	ਰ	ਗੁਗੁ	ਰ	ਸ
ਜੀ	ਵਾਂ	ਤੇ	ਰੀ	ਦਾ	ਤਿ	ਕਿਰ	ਪਾ	ਕ	ਰਹੁ	ਮੂੰ	ਸ
x		0		2		0		3		4	

ਅੰਤਰਾ

ਮ	ਮ	ਪ	ਧਧ	ਸੰ	ਸੰ	ਰੰ	ਗੁੰਗੁ	ਸੰਸੰ	ਨੁ	ਧ	ਪ
ਹ	ਭੇ	ਬੋ	ਕਵਿ	ਸਾ	ਰਿ	ਹਿ	ਕੇ	ਖਿਆ	ਲੁ	ਕ	ਰਿ
ਮ	ਪ	ਧ	ਸੰਸੰ	ਨੁ	ਧ	ਪਧ	ਪਪ	ਮਪ	ਗੁ	ਰ	ਸ
ਝੁ	ਠਾ	ਲਾ	ਹਿਗੁ	ਮਾ	ਨੁ	ਮਨੁ	ਤਨੁ	ਅਰ	ਪਿ	ਧ	ਰਿ
x		0		2		0		3		4	

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਸਰ ਮਮ ਰਮ ਪਪ ਮਪ ਧਧ ਸੰਨੁ ਧਧ ਮਪ ਮਗੁ ਮਗੁ ਰਸ
- 2) ਰਮ ਪਧ ਮਪ ਮਗੁ ਰਸ ਰਮ ਪਧ ਸੰਰੰ ਸੰਨੁ ਧਧ ਮਗੁ ਰਸ
- 3) ਮਪ ਧਮ ਪਧ ਮਪ ਧਧ ਸੰਨੁ ਧਧ ਮਪ ਧਪ ਮਗੁ ਰਰ ਸਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਤੇ ਰਸ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕਰਕੇ, ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਦੇ 4 ਮਾਤਰਾਂ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਸੱਮ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਤੇ ਰਸ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਬੰਦਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਲੈ ਕੇ 2 ਮਾਤਰਾਂ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਤੀਜੀ-ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 3) ਬੰਦਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ 7ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਅ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫॥

(੩੯੮)

ਪੂਰਿ ਰਹਿਆ ਸੂਬ ਠਾਇ ਹਮਾਰਾ ਖਸਮੁ ਸੋਇ॥ ਏਕੁ ਸਾਹਿਬੁ ਸਿਰਿ ਛਤੁ ਦੂਜਾ ਨਾਹਿ ਕੋਇ॥੧॥ ਜਿਉ ਭਾਵੈ ਤਿਉ ਰਾਖੁ ਰਾਖਣਹਾਰਿਆ॥ ਤੁਝ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਰਿਆ॥੧॥ਰਹਾਉ॥ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲੇ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪਿ ਘਟਿ ਘਟਿ ਸਾਰੀਐ॥ ਜਿਸੁ ਮਨਿ ਵੁਠਾ ਆਪਿ ਤਿਸੁ ਨ ਵਿਸਾਰੀਐ॥੨॥ ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰੇ ਸੁ ਆਪਿ ਆਪਣ ਭਾਣਿਆ॥ ਭਗਤਾ ਕਾ ਸਹਾਈ ਜੁਗਿ ਜੁਗਿ ਜਾਣਿਆ ॥੩॥ ਜਪਿ ਜਪਿ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਕਦੇ ਨ ਝੂਰੀਐ॥ ਨਾਨਕ ਦਰਸ ਪਿਆਸ ਲੋਚਾ ਪੂਰੀਐ॥੪॥੧੦੯॥

ਪਦ ਅਰਥ:-ਪੂਰਿ ਰਹਿਆ-ਵਿਆਪਕ ਹੈ, ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਸੂਬ ਠਾਇ-ਹਰੇਕ ਥਾਂ ਵਿਚ। ਸੋਇ-ਉਚ (ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ)। ਸਿਰਿ-ਸਿਰ ਉੱਤੇ। ਛਤੁ-ਛੱਤ੍ਰ। ਰਾਖਣਹਾਰਿਆ-ਹੇ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਵਾਲੇ! ਨਦਰਿ-ਨਿਗਾਹ। ਨਿਹਾਰਿਆ-ਵੇਖਿਆ। ਪ੍ਰਤਿਪਾਲੇ-ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਘਟਿ ਘਟਿ-ਹਰੇਕ ਸਰੀਰ ਵਿਚ। ਸਾਰੀਐ-ਸਾਰੇ, ਸਾਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਮਨਿ-ਮਨ ਵਿਚ। ਵੁਠਾ-ਆ ਵੱਸਿਆ। ਵਿਸਾਰੀਐ-ਵਿਸਾਰਦਾ, ਭੁਲਾਂਦਾ। ਆਪਣ ਭਾਣਿਆ-ਆਪਣੀ ਰਛਾ ਅਨੁਸਾਰ। ਸਹਾਈ-ਮਦਦਗਾਰ। ਜੁਗਿ ਜੁਗਿ-ਹਰੇਕ ਜੁਗ ਵਿਚ। ਜਪਿ-ਜਪ ਕੇ। ਨ ਝੂਰੀਐ-ਚਿੰਤਾ- ਫਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕਰੀਦਾ। ਲੋਚਾ-ਤਾਂਘ। ਪੂਰੀਐ-ਪੂਰੀ ਕਰ।

ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਕਾਫੀ ਮੱਤ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-9 ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9
ਰੁਮ	ਪੁਧ	ਸੰਰੇ	ਸੰ	ਸੰ	ਸੰਨੁ	ਧੁਪ	ਮਗੁ	ਰਸ
ਜਿਉ	ਭਾਵੈ	ਤਿਉ	ਰਾ	ਖੁ	ਰਾਸ	ਖਣ	ਹਾਰਿ	ਆਸ
ਰੁਮ	ਪੁਪ	ਰੁਮ	ਪੁਧ	ਪੁਪ	ਮੁਮ	ਗੁ	ਮਗੁ	ਰਸ
ਤੁਝ	ਬਿਨੁ	ਅਵ	ਰੁਨ	ਕੋਇ	ਨਦ	ਰਿ	ਨਿਹਾ	ਰਿਆ
x		2			3			

ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਕਾਫੀ

ਅੰਤਰਾ

ਮੁਖ	ਪੁਪ	ਧਧ	ਸੰਰੰ	ਸੰ	ਸੰਰੰ	ਨੁ	ਧਧ	ਪੁਪ
ਪੂਰਿ	ਰਹਿਆ	ਸੁਬ	ਠਾੜ	ਇ	ਹਮਾ	ਰਾ	ਖਸਮੁ	ਜੋਇ
ਪੁਪ	ਸੰਸੰ	ਰੰਗੁੰ	ਰੰ	ਸੰ	ਨੁਪੁ	ਪੁਪ	ਮਗੁ	ਰਸ
ਏਕੁ	ਸਾਹਿਬੁ	ਸਿਰਿ	ਛ	ਝੁ	ਦੂਜਾ	ਨਾਹਿ	ਕੋੜ	ਇੜ
x		2			3			

ਤਾਨਾ :-

- 1) ਸਰਮਪ ਰਮਪਧ ਮਪਧਪ ਮਗੁਰਸ ਮਪਧਧ ਪਪਸੰਸੰ ਰੰਗੁੰਰੰਸੰ ਨੁਪਪਪ ਮਗੁਰਸ
- 2) ਸਰਮਮ ਰਮਪਪ ਮਪਧਧ ਸੰਰੰਸੰਸੰ ਸੰਰੰਗੁੰਰੰ ਸੰਨੁਪਪ ਮਪਧਧ ਮਗੁਰ- ਗੁਰਸ-
- 3) ਰਮਪਰ ਮਪਰਮ ਪਧਮਪ ਮਗੁਰਸ ਮਪਧਧ ਸੰਰੰਸੰਸੰ ਰੰਗੁੰਰੰਸੰ ਨੁਨੁਪਪ ਮਗੁਰਸ

ਤਿਹਾਈਆ:-

- 1) ਪਹਿਲੀ-ਦੂਜੀ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਦੂਜੀ-ਤੀਜੀ ਮਾਤਰ ਤੇ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਬਿਸਰਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) ਬੰਦਬ ਅਨੁਸਾਰ ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਪੰਜਵੀਂ ਮਾਤਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ ਚੌਥੀ-ਪੰਜਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ 2 ਮਾਤਰਾਂ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਦੇ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 3) 6ਵੀਂ ਤੋਂ 9ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 7ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਅ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫॥

(੪੦੦-੦੧)

ਸੁਖ ਸਹਜ ਆਨਦੁ ਘਣਾ ਹਰਿ ਕੀਰਤਨੁ ਗਾਉ॥ ਗਰਹ ਨਿਵਾਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਅਪਣਾ ਨਾਉ॥੧॥ ਬਲਿਹਾਰੀ ਗੁਰ ਆਪਣੇ ਸਦ ਸਦ ਬਲਿ ਜਾਉ॥ ਗੁਰੂ ਵਿਟਹੁ ਹਉ ਵਾਰਿਆ ਜਿਸੁ ਮਿਲਿ ਸਦੁ ਸੁਆਉ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥ ਸਗੁਨ ਅਪਸਗੁਨ ਤਿਸ ਕਉ ਲਗਹਿ ਜਿਸੁ ਚੀਤਿ ਨ ਆਵੈ॥ ਤਿਸੁ ਜਮੁ ਨੇੜਿ ਨ ਆਵਈ ਜੋ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭਿ ਭਾਵੈ॥੨॥ ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਜਪ ਤਪ ਜੇਤੇ ਸਭ ਉਪਰਿ ਨਾਮੁ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਰਸਨਾ ਜੋ ਜਪੈ ਤਿਸੁ ਪੂਰਨ ਕਾਮੁ॥੩॥ ਭੈ ਬਿਨਸੇ ਕ੍ਰਮ ਮੋਹ ਗਏ ਕੋ ਦਿਸੈ ਨ ਬੀਆ॥ ਨਾਨਕ ਰਾਖੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮਿ ਫਿਰਿ ਦੂਖੁ ਨ ਬੀਆ ॥੪॥੧੮॥੧੨੦॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਸਰਜ-ਆਤਮਕ ਅਭੋਲਤਾ। ਘਣਾ-ਬਹੁਤ। ਗਾਉ-ਗਾਉਂ, ਮੈਂ ਗਾਂਦਾ ਹਾਂ। ਗਰਹ- ਗ੍ਰਹਿ। ਨਿਵਾਰੇ- ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਦੇ-ਦੇ ਕੇ। ਅਪਣਾ ਨਾਉ-ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਨਾਮ ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਆਪ ਭੀ ਜਪਦਾ ਹੈ। ਸਦ ਸਦ-ਸਦਾ ਸਦਾ, ਸਦਾ ਹੀ। ਜਾਉ-ਜਾਉਂ, ਮੈਂ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। ਬਲਿ-ਸਦਕੇ। ਵਿਟਹੁ-ਤੋਂ। ਹਉ-ਮੈਂ। ਸਦੁ-ਸਦਾ-ਬਿਰ ਨਾਮ। ਸੁਆਉ-ਸੁਆਰਥ, ਜੀਵਨ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ। ਅਪਸਗੁਣ-ਬਦ-ਸਗਨ। ਜਿਸੁ ਚੀਤਿ-ਜਿਸ ਦੇ ਚਿੱਤ ਵਿਚ।

ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦਰਪਣ ਭਾਗ-ਤੀਜਾ

ਪ੍ਰਭਿ-ਪੁਤ੍ਰ ਵਿਚ। ਭਾਵੇ-ਪਿਆਰਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਜੇਤੇ-ਜਿਤਨੇ ਭੀ ਹਨ। ਉਪਰਿ-ਉੱਚਾ, ਸ਼੍ਰੇਣਿ। ਰਸਨਾ-ਜੀਭ। ਪੂਰਨ-ਸਫਲ। ਤੈ-ਡਰ। ਬਿਨਸੇ-ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਬੀਆ-ਦੁਜਾ, ਓਪਰਾ। ਪਾਰਬ੍ਰਹਮਿ-ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨੇ। ਬੀਆ-ਰੋਇਆ, ਵਾਪਰਿਆ।

ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਕਾਫੀ ਝਪ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-10 ਵਿਲੰਬਿਤ ਲੈਅ

ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਪਯ	ਮੁਪ	ਰਮ	ਪਯ	ਪਯ	ਸੰ	ਨੁਯ	ਪ	ਮਗੁ	ਰਸ
ਬਸ	ਲਿਸ	ਹਾਸ	ਰੀਸ	ਸਸ	ਗੁ	ਰਸ	ਆ	ਪਸ	ਟੇਸ
ਸਰ	ਸ	ਰ	ਮ	ਪਯ	ਮੁਪ	ਮਗੁ	ਰ	ਮਗੁ	ਰਸ
ਸਸ	ਦ	ਸ	ਸ	ਦਸ	ਬਸ	ਲਿਸ	ਜਾ	ਉਸ	ਸਸ
x		2			0		3		

ਅੰਤਰਾ

ਪਯ	ਮੁਪ	ਯ	ਪ	ਯ	ਸੰਸੰ	ਰੰਗੁ	ਰੰ	ਸੰਨੁ	ਯਪ
ਗੁਸ	ਰੂਸ	ਫਿ	ਟ	ਹੁ	ਹਉ	ਸਸ	ਵਾ	ਰਿਸ	ਆਸ
ਪਯ	ਸੰ	ਨੁ	ਯ	ਪ	ਮ	ਗੁ	ਰ	ਮਗੁ	ਰਸ
ਜਿਸ	ਸੁ	ਮਿ	ਲਿ	ਸ	ਸ	ਚੁ	ਸੁ	ਆਸ	ਉਸ
x		2			0		3		

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਸਰਮਪ ਰਮਪਯ ਮਪਯਯ ਸੰਰੰਸੰ ਸੰਰੰਗੁਰੰ ਸੰਨੁਯਪ ਯਪਮਪ ਨੁਨੁਯਪ
ਮਪਮਗੁ ਮਗੁਰਸ
- 2) ਰਮਪਯ ਮਪਮਗੁ ਮਗੁਰਸ ਮਪਯਯ ਸੰਸੰਰੰ ਰੰਗੁਰੰ ਨੁਨੁਯਪ ਮਪਯਪ
ਮਗੁਰ- ਗੁਰਸ-
- 3) ਸਰਮਪ ਯਪਮਪ ਮਗੁਰਸ ਮਪਯਯ ਸੰਰੰਸੰ ਨੁਨੁਯਪ ਸੰਰੰਗੁਰੰ ਸੰਨੁਯਪ
ਮਪਮਗੁ ਮਗੁਰਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) 8ਵੀਂ ਤੋਂ 10ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਤਿੰਨ ਮਾਤਰਾਂ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੇ s ਦਾ ਲਗਾਉ ਦੇਣਾ ਹੈ।
- 2) ਬੰਦਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਪਹਿਲੀਆਂ ਚਾਰ ਮਾਤਰਾਂ ਲੈ ਕੇ 5ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ 6ਵੀਂ-7ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਦੋ ਮਾਤਰਾਂ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।

ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਕਾਫੀ

3) 6ਵੀਂ ਤੋਂ 10ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 6ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਮ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫॥ (੩੯੭)

ਸਾਈ ਅਲਖੁ ਅਪਾਰੁ ਭੋਰੀ ਮਨਿ ਵਸੈ॥ ਦੂਖੁ ਦਰਦੁ ਰੋਗੁ ਮਾਇ ਮੈਡਾ ਹਭੁ ਨਸੈ॥੧॥ ਹਉ ਵੰਵਾ ਕੁਰਬਾਣੁ ਸਾਈ ਆਪਣੇ॥ ਹੋਵੈ ਅਨਦੁ ਘਣਾ ਮਨਿ ਤਨਿ ਜਾਪਣੇ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥
 ਬਿੰਦਕ ਗਾਇਲੁ ਸੁਣੀ ਸਚੇ ਤਿਸੁ ਧਣੀ॥ ਸੁਖੀ ਹੂੰ ਸੁਖੁ ਪਾਇ ਮਾਇ ਨ ਕੀਮ ਗਣੀ॥੨॥
 ਨੈਣ ਪਸੰਦੇ ਸੋਇ ਪੇਖਿ ਮੁਸਤਾਕ ਭਈ॥ ਮੈ ਨਿਰਗੁਣਿ ਮੇਰੀ ਮਾਇ ਆਪਿ ਲੜਿ ਲਾਇ ਲਈ॥੩॥
 ਬੇਦ ਕਤੇਬ ਸੰਸਾਰ ਹਭਾ ਹੂੰ ਬਾਹਰਾ॥ ਨਾਨਕ ਕਾ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਦਿਸੈ ਜਾਹਰਾ॥੪॥੩॥੧੦੫॥

ਪਦ ਅਰਥ:-ਸਾਈ-ਸਾਈ। ਅਲਖੁ-ਜਿਸ ਦਾ ਸਹੀ ਰੂਪ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਅਪਾਰੁ-ਬੇਅੰਤ। ਭੋਰੀ-ਰਤਾ ਕੁ ਸਮਾਂ ਭੀ। ਮਨਿ-ਮਨ ਵਿਚ। ਮਾਇ-ਹੇ ਮਾਂ! ਮੈਡਾ-ਮੇਰਾ। ਹਭੁ-ਸਾਰਾ। ਹਉ-ਮੈਂ। ਵੰਵਾ-ਜਾਂਦੀ ਹਾਂ। ਘਣਾ-ਬਹੁਤ। ਮਨਿ-ਮਨ ਵਿਚ। ਤਨਿ-ਤਨ ਵਿਚ। ਜਾਪਣੇ-ਜਪਣ ਨਾਲ। ਬਿੰਦਕ-ਬੋਝੀ ਜਿਤਨੀ ਹੀ। ਗਾਇਲੁ-ਗੱਲ, ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ। ਤਿਸੁ ਧਣੀ-ਉਸ ਮਾਲਕ ਦੀ। ਸੁਖੀ ਹੂੰ ਸੁਖੁ-ਸਭ ਤੋਂ ਸੁਸ਼ਟ ਸੁਖ। ਮਾਇ-ਹੇ ਮਾਂ! ਕੀਮ-ਕੀਮਤ, ਮੁੱਲ। ਨ ਗਣੀ-ਮੈਂ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਨੈਣ ਪਸੰਦੇ-ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲੱਗਣ ਵਾਲਾ। ਪੇਖਿ-ਵੇਖ ਕੇ। ਮੁਸਤਾਕ-ਆਸ਼ਿਕ, ਮੋਹਿਤ। ਮੈ ਨਿਰਗੁਣਿ-ਮੈਨੂੰ ਗੁਣ-ਚੀਨ ਨੂੰ। ਮਾਇ-ਹੇ ਮਾਂ! ਲੜਿ-ਪੱਲੇ ਨਾਲ। ਬੇਦ ਕਤੇਬ-ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਆਦਿਕ ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਪੁਸਤਕ। ਹਭਾ ਹੂੰ-ਸਭਨਾਂ ਤੋਂ। ਬਾਹਰਾ-ਦਿਸਦੇ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ। ਜਾਹਰਾ-ਪ੍ਰਤੱਖ ਹਰ ਥਾਂ ਵੱਸਦਾ ਹੈ।

ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਕਾਫੀ ਦੀਪਚੰਦੀ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-14 ਮੱਧ ਲੈਅ

ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
ਧਧ	ਮ	ਪ	ਰ	ਮ	ਪ	ਧ	ਪ	ਮ	ਗੁ	ਮ	ਗੁ	ਰ	ਸ
ਹਉ	ਵੰ	ਵਾ	ਕੁ	ਰ	ਬਾ	ਣੁ	ਸਾ	ਸ	ਈ	ਆ	ਪ	ਣੇ	ਸ
ਮ	ਪ	ਧ	ਸੰ	ਸੰ	ਰੰ	ਸੰ	ਨੁਨੁ	ਧ	ਪ	ਮ	ਗੁ	ਮਗੁ	ਰਸ
ਹੋ	ਵੈ	ਅ	ਨ	ਦੁ	ਘ	ਣਾ	ਮਨਿ	ਤ	ਨਿ	ਜਾ	ਪ	ਣੇ	ਸ
x			2				0			3			ss

ਅੰਤਰਾ

ਮ	ਪ	ਧ	ਸੰ	ਸੰ	ਰੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਰੰਗੁ	ਰੰਸੰ	ਨੁ	ਨੁ	ਧ	ਪ
ਸਾ	ਈ	ਅ	ਲਖੁ	ਅ	ਪਾ	ਰੁ	ਭੇ	ਰੀ	ਸ	ਮ	ਨਿ	ਵ	ਸੈ
ਧਧ	ਮਮ	ਪ	ਧ	ਸੰ	ਨੁ	ਧ	ਪ	ਮਗੁ	ਰ	ਮ	ਗੁ	ਰ	ਸ
ਦੂਖੁ	ਦਰ	ਦੁ	ਰੋ	ਗੁ	ਮਾ	ਇ	ਮੈ	ਸ	ਡਾ	ਹ	ਭੁ	ਨ	ਸੈ
x			2				0			3			

ਆਸਾ ਘਰੁ ੮ ਕਾਫੀ ਮਹਲਾ ੩ ੧੬ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥ (੩੬੫)

ਹਰਿ ਕੈ ਭਾਣੈ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ਸਚੁ ਸੋਈ ਹੋਈ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਮਨਿ ਵਸੈ ਹਰਿ ਬੂਝੈ
ਸੋਈ॥੧॥ ਮੈ ਸਹੁ ਦਾਤਾ ਏਕੁ ਹੈ ਅਵਰੁ ਨਾਹੀ ਕੋਈ॥ ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਮਨਿ ਵਸੈ ਤਾ
ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਹੋਈ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥ ਇਸੁ ਜੁਗ ਮਹਿ ਨਿਰਭਉ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਹੈ ਪਾਈਐ ਗੁਰ
ਵੀਚਾਰਿ॥ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਜਮ ਕੈ ਵਸਿ ਹੈ ਮਨਮੁਖਿ ਅੰਧ ਗਵਾਰਿ॥੨॥ ਹਰਿ ਕੈ ਭਾਣੈ ਜਨੁ
ਸੇਵਾ ਕਰੈ ਬੂਝੈ ਸਚੁ ਸੋਈ॥ ਹਰਿ ਕੈ ਭਾਣੈ ਸਾਲਾਹੀਐ ਭਾਣੈ ਮੰਨਿਐ ਸੁਖੁ ਹੋਈ॥੩॥ ਹਰਿ
ਕੈ ਭਾਣੈ ਜਨਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਪਾਇਆ ਮਤਿ ਊਤਮ ਹੋਈ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਸਲਾਹਿ ਤੂੰ ਗੁਰਮੁਖਿ
ਗਤਿ ਹੋਈ॥ ੪॥੩੯॥੧੩॥੫੨॥

ਪਦ ਅਰਥ:-ਭਾਣੈ-ਰਜਾ ਅਨੁਸਾਰ। ਸਚੁ- ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪ੍ਰਭੂ। ਮਨਿ-ਮਨ ਵਿਚ। ਸੋਈ-ਉਹੀ ਮਨੁੱਖ। ਮੈ-
ਮੇਰਾ। ਸਹੁ-ਖਸਮ। ਦਾਤਾ-ਦਾਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ਤੇ-ਤੋਂ, ਨਾਲ। ਜੁਗ ਮਹਿ-ਜਗਤ ਵਿਚ, ਜੀਵਨ ਵਿਚ। ਵੀਚਾਰਿ-
ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਰਾਹੀਂ। ਵਸਿ-ਵੱਸ ਵਿਚ। ਮਨਮੁਖਿ-ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲੀ ਜੀਵ-ਇਸ਼ਤਰੀ। ਅੰਧ-
ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿੱਚ ਅੰਨ੍ਹੀ ਹੋਈ ਜੀਵ-ਇਸ਼ਤਰੀ। ਗਵਾਰਿ-ਸੂਰਖ ਜੀਵ-ਇਸ਼ਤਰੀ। ਹਰਿ ਕੈ ਭਾਣੈ-ਪਰਮਾਤਮਾ
ਦੀ ਰਜਾ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ। ਸਾਲਾਹੀਐ-ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਭਾਣੈ ਮੰਨਿਐ-ਜੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ
ਤੁਰਿਆ ਜਾਏ। ਮਤਿ-ਅਕਲ। ਗੁਰਮੁਖਿ-ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪਿਆਂ। ਗਤਿ-ਉੱਚੀ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ।

ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਕਾਫੀ ਰੂਪਕ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾ-7 ਮੱਧ ਲੈਅ
ਅਸਥਾਈ ਅੰਤਰਾ

1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	5	6	7
ਰ	ਮ	ਮ	ਪ	ਪ	ਧਧ	ਪਧ	ਮਮ	ਪ	ਧਧ	ਸੰਸੰ	ਰੰਰੰ	ਸੰ	ਸੰ
ਮੈ	ਸ	ਹੁ	ਦਾ	ਤਾ	ਏਕੁ	ਹੈs	ਹਰਿ	ਕੈ	ਭਾਣੈ	ਸਤਿ	ਗੁਰੁ	ਮਿ	ਲੈ
ਸੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਨੁ	ਧ	ਪ	ਪ	ਰੰ	ਗੁੰ	ਰੰ	ਸੰ	ਨੁ	ਧ	ਪ
ਅ	ਵ	ਰੁ	ਨਾ	ਹੀ	ਕੋ	ਈ	ਸ	ਚੁ	s	ਸੇ	ਝੀ	ਰੇ	ਈ
ਧਧ	ਮਮ	ਪ	ਰ	ਮਮ	ਪ	ਧ	ਮਮ	ਪ	ਧ	ਸੰ	ਸੰ	ਧਧ	ਸੰਸੰ
ਗੁਰ	ਕਿਰ	ਪਾ	ਤੇ	ਮਨਿ	ਵ	ਸੈ	ਗੁਰ	ਪ	ਰ	ਸਾ	ਦੀ	ਮਨਿ	ਵਸੈ
ਸੰਨੁ	ਧ	ਪ	ਮ	ਗੁ	ਰ	ਸ	ਨੁ	ਧ	ਪ	ਮਗੁ	ਰ	ਗੁਰ	ਸ
ਤਾs	ਸ	ਦਾ	ਸੁ	ਖੁ	ਹੋ	ਈ	ਹ	ਰਿ	s	ਬੂs	ਝੈ	ਸੋs	ਈ
x			2		3		x			2		3	

੧੩-ਰਾਗੁ ਆਸਾਵਰੀ ਸੁਧੰਗ (ਕੋਮਲ ਰਿਸ਼ਭ ਆਸਾਵਰੀ)

ਰਾਗੁ ਆਸਾਵਰੀ ਜੋ ਮੱਧ ਕਾਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਸੀ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਕੋਮਲ ਰਿਸ਼ਭ ਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਯੋਗ ਸੀ। ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਇਹ ਰਾਗ ਆਸਾਵਰੀ ਸੁਧੰਗ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੱਧ ਕਾਲ ਦੇ ਕੁਝ ਗ੍ਰੰਥਕਾਰਾਂ ਨੇ ਆਸਾਵਰੀ ਦਾ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਵਰਨਣ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਲੋਚਨ ਪੰਡਿਤ ਨੇ 'ਰਾਗ ਤਰੰਗਣੀ' ਵਿਚ ਗੌਰੀ ਮੇਲ ਤੋਂ ਰਾਗ ਆਸਾਵਰੀ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਮੰਨੀ ਹੈ। ਪੁੰਡਰੀਕ ਵਿਨੁਲ ਨੇ 'ਚੰਦ੍ਰੋਦਯ' ਵਿਚ ਮਾਲਵਗੌਡ ਮੇਲ ਤੋਂ ਤੇ 'ਰਾਗ ਮੰਜਰੀ' ਵਿਚ ਗੌਡੀ ਮੇਲ ਤੋਂ ਆਸਾਵਰੀ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਮੰਨੀ ਹੈ। ਰਾਗ-ਰਾਗਣੀ ਵਰਗੀਕਰਣ ਦੇ ਸਿੱਧਾਂਤ ਨੂੰ ਮੰਨਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਇਹਨਾਂ ਨੇ 'ਰਾਗ ਮਾਲਾ' ਵਿਚ ਸ਼ੁਧ ਭੈਰਵ ਰਾਗ ਦੀ ਆਸਾਵਰੀ ਨੂੰ ਰਾਗਣੀ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਪੰਡਿਤ ਭਾਵਭਟ ਨੇ 'ਅਨੂਪ ਬਿਲਾਸ' ਵਿਚ ੬੭ ਰਾਗਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਆਸਾਵਰੀ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਰਾਗ ਹੈ। ਪੰਡਿਤ ਸੋਮਨਾਥ ਨੇ 'ਰਾਗ ਵਿਬੋਧ' ਵਿਚ ਮਾਲਵ ਗੌਡ ਮੇਲ ਤੋਂ ਰਾਗ ਆਸਾਵਰੀ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਮੰਨੀ ਹੈ। ਆਰੋਬਲ ਨੇ 'ਸੰਗੀਤ ਪਾਚਜਾਤ' ਵਿਚ ਗੌਰੀ ਮੇਲ ਤੋਂ ਆਸਾਵਰੀ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਮੰਨੀ ਹੈ। ਆਸਾਵਰੀ ਬਾਟ ਅੰਕ ੧੯੬੧ ਦੇ ਪੰਨਾ ੧੬ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਡਿਤ ਵਿਅੰਕਟਮੁਖੀ ਦੇ 'ਚਤੁਰਦੰਡਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਕਾ' ਵਿਚ ਜਿਸ ਸਾਵੇਰੀ ਰਾਗ ਦਾ ਵਰਨਣ ਹਨੂਮ ਤੋੜੀ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਸਰੂਪ ਕੋਮਲ ਰਿਸ਼ਭ ਆਸਾਵਰੀ ਦਾ ਹੀ ਹੈ। ਪਟਨਾ ਦੇ ਮੁਹੰਮਦ ਰਜ਼ਾ ਨੇ 'ਨਰ੍ਯਮਾਤੇ ਆਸਫ਼ੀ' ਵਿਚ ਆਸਾਵਰੀ ਨੂੰ ਭੈਰਵ ਰਾਗ ਦੀ ਰਾਗਣੀ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਸਾਰੇ ਗ੍ਰੰਥਕਾਰਾਂ ਨੇ ਰਾਗ ਆਸਾਵਰੀ ਵਿਚ ਕੋਮਲ ਰਿਸ਼ਭ ਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਯੋਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ।

ਪੰਡਿਤ ਭਾਤਖੰਡੇ ਨੇ 'ਕ੍ਰਮਿਕ ਪੁਸਤਕ ਮਾਲਿਕਾ' ਭਾਗ-੨ ਪੰਨਾ ੩੫੫ ਤੇ ਰਾਗ ਆਸਾਵਰੀ ਦਾ ਪਰੀਚੈ ਸ਼ੁਧ ਰਿਸ਼ਭ ਨਾਲ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਇਹ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਤਰ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਆਸਾਵਰੀ ਵਿਚ ਕੋਮਲ ਰਿਸ਼ਭ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਆਸਾਵਰੀ ਰਾਗ ਦੇ ਦੋਨਾਂ ਪ੍ਰਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਬੰਦਸ਼ਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਪੰਡਿਤ ਵਿਣਾਇਕ ਨਾਰਾਇਣ ਪਟਵਰਧਨ ਦੇ 'ਰਾਗ ਵਿਗਿਆਨ' ਪੰਚਮ-ਭਾਗ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਗ ਆਸਾਵਰੀ (ਰਿਸ਼ਭ ਕੋਮਲ ਕੀ) ਦਾ ਚਲਨ ਆਸਾਵਰੀ ਜੈਸਾ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤੇ ਕੇਵਲ ਸ਼ੁਧ ਰਿਸ਼ਭ ਦੀ ਬਜਾਏ ਕੋਮਲ ਰਿਸ਼ਭ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨਿਸ਼ਾਦ

ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਪ ਧੁ ਨੁ ਧੁ ਮ ਪ ਗੁ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਜੌਨਪੁਰੀ ਵਾਂਗ ਵੀ ਮ ਪ ਧੁ ਨੁ ਸੰ ਨੁ ਧੁ ਪ ਸਵਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਵੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਬਿਮਲਾਕਾਂਤ ਰਾਏ ਚੌਧਰੀ ਨੇ 'ਰਾਗ ਵਿਯਾਕਰਣ' ਪੰਨਾ ੧੪੪ ਤੇ ਆਸਾਵਰੀ ਤੋੜੀ ਰਾਗ ਦਾ ਵਰਨਣ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਜਾਤੀ-ਬਾੜਵ-ਵਕਰ ਸੰਪੂਰਨ, ਵਾਦੀ-ਪ, ਸੰਵਾਦੀ-ਸ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਆਰੋਹ- ਸ ਰੁ ਮ ਪ ਧੁ ਨੁ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ- ਸੰ ਨੁ ਧੁ ਪ ਮ ਪ ਗੁ ਰੁ ਸ। ਸਮਾਂ- ੧੦ ਤੋਂ ੧੧-੩੦ ਸਵੇਰ ਦਾ ਹੈ। ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਮ ਪ ਧੁ ਸੰ, ਮ ਪ ਸੰ, ਵੀ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਇਹਨਾਂ ਸ਼ਾਸਤਰਕਾਰਾਂ ਤੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦਾ ਇਹੀ ਮੱਤ ਹੈ ਕਿ ਆਸਾਵਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰਨ ਤੇ ਅਸਲ ਰੂਪ ਰਿਸ਼ਭ ਕੋਮਲ ਨਾਲ ਹੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਸੰਗੀਤ ਕਾਰਯਾਲਯਾ ਹਾਬਰਸ ਜਨਵਰੀ ੧੯੬੧ ਦੇ ਆਸਾਵਰੀ ਬਾਟ ਅੰਕ ਦੇ ਪੰਨਾ ੩੬ ਤੇ ਪੰਡਿਤ ਰਾਮਾਸ਼੍ਰੀ ਝਾ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ 'ਸ਼ੁਧ ਰਿਸ਼ਭ ਕੀ ਆਸਾਵਰੀ ਕੋਈ ਰਾਗ ਨਹੀਂ। ਬੜੇ ਗੁਲਾਮ ਅਲੀ ਸ਼ਾਂ ਦੇ ਰਿਸ਼ਭ ਕੋਮਲ ਆਸਾਵਰੀ ਰਾਗ ਦੇ ਗਾਇਣ ਦੀ ਰਿਕਾਰਡਿੰਗ ਨੂੰ ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਰੇਡੀਓ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਾਰਨ ਸਮੇਂ ਕੇਵਲ ਰਾਗ ਆਸਾਵਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਬੋਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਖਾਂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੀ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਤੋਂ ਆਸਾਵਰੀ ਰਾਗ ਦਾ ਜੋ ਸ਼ੁਧ ਸਰੂਪ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਉਹ ਕੋਮਲ ਰਿਸ਼ਭ ਵਾਲਾ ਹੈ ਤੇ ਸ਼ੁਧ ਰਿਸ਼ਭ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇ ਆਸਾਵਰੀ ਦੇ ਸਰੂਪ ਬਾਰੇ ਤਕਰੀਬਨ ਸਾਰੇ ਹੀ ਵਿਦਵਾਨ ਇਕ-ਮੱਤ ਹਨ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਧਰੁਪਦ-ਧਮਾਰ ਗਾਇਣ ਸ਼ੈਲੀ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਸੀ ਆਸਾਵਰੀ ਕੋਮਲ ਰਿਸ਼ਭ ਨਾਲ ਗਾਇਣ ਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਸੀ ਪਰ ਜਿਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਖਿਆਲ ਗਾਇਣ ਸ਼ੈਲੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀ ਗਈ ਗਾਇਕਾਂ ਨੂੰ ਰਿਸ਼ਭ ਕੋਮਲ ਤੋਂ ਮਧਿਅਮ ਦਾ ਲਗਾਉ ਤੇ ਤਾਨਾਂ ਲੈਣ ਲਈ ਕਠਿਨਾਈ ਆਈ ਤੇ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਆਸਾਵਰੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੀ ਸ਼ੁਧ ਰਿਸ਼ਭ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੁੰਦਾ ਗਿਆ।

'ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ' ਦੇ ਗਾਇਕ ਗ੍ਰੰਥਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸ. ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਐਬਟਾਬਾਦ ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸੰਗੀਤ ਭਾਗ-ਪਹਿਲਾ ਵਿੱਚ ਆਸਾਵਰੀ (ਕੋਮਲ ਰੇ) ਦਾ ਪਰੀਚੈ ਤੇ ਦੋ ਬੰਦਸ਼ਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਰਾਗ ਦੇ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਰੁ ਗੁ ਧੁ ਨੁ ਕੋਮਲ ਹੋਰ ਸਵਰ ਸ਼ੁਧ, ਬਾਟ-ਭੈਰਵੀ, ਵਾਦੀ-ਧੁ, ਸੰਵਾਦੀ-ਗੁ, ਸਮਾਂ ਦਿਨ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਹਿਰ ਤੇ ਜਾਤੀ-ਓੜਵ-ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਆਰੋਹ- ਸ ਰੁ ਮ ਪ ਧੁ ਸੰ ਅਵਰੋਹ- ਸੰ ਨੁ ਧੁ ਪ ਮ ਗੁ ਰੁ ਰੁ ਸ। ਪਕੜ- ਧੁ ਮ ਪ ਗੁ ਰੁ ਸ। ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਨੇ 'ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਸਾਗਰ' ਭਾਗ-ਚੌਥਾ ਵਿੱਚ ਕੋਮਲ ਰਿਸ਼ਭ ਆਸਾਵਰੀ ਦਾ ਪਰੀਚੈ ਦਿੰਦਿਆਂ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਧਰੁਪਦ ਧਮਾਰ ਗਾਇਨ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਸੀ ਉਦੋਂ ਕੋਮਲ ਰਿਸ਼ਭ ਵਾਲਾ ਆਸਾਵਰੀ ਰਾਗ ਹੀ ਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਪਰ ਖਿਆਲ ਗਾਇਨ ਆਉਣ ਨਾਲ ਤਾਨ

ਰਾਗੁ ਆਸਾਵਰੀ ਸੁਧੰਗ

ਪ੍ਰਧਾਨ ਗਾਇਕੀ ਕਾਰਨ ਫਿਰ ਆਸਾਵਰੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਰਿਸ਼ਭ ਕੋਮਲ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਰਿਸ਼ਭ ਸੁਧ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਰਾਗ ਦਾ ਸਰੂਪ ਰਿਸ਼ਭ ਕੋਮਲ ਤੇ ਹੋਰ ਸਭ ਆਸਾਵਰੀ ਜੈਸਾ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਰਾਗ ਰਤਨਾਵਲੀ' ਵਿਚ ਵੀ ਰਿਸ਼ਭ ਕੋਮਲ ਤੇ ਰਿਸ਼ਭ ਸੁਧ ਆਸਾਵਰੀ ਦੇ ਦੋਨਾਂ ਸਰੂਪਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਪਰ ਪਰੀਚੈ ਤੇ ਬੰਦਸ਼ ਸੁਧ ਰਿਸ਼ਭ ਆਸਾਵਰੀ ਵਿਚ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਡਾਕਟਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਨੇ 'ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਰਾਗ-ਕੋਸ਼' ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਭ ਕੋਮਲ ਤੇ ਰਿਸ਼ਭ ਸੁਧ ਆਸਾਵਰੀ ਦੇ ਦੋਨਾਂ ਸਰੂਪਾਂ ਦਾ ਪਰੀਚੈ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਰਾਗੁ ਆਸਾਵਰੀ ਸੁਧੰਗ ਵਿੱਚ ਕੋਮਲ ਰਿਸ਼ਭ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਨਾਲ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਕਰੁਣਾ ਰਸ ਤੇ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਰਸ ਛਾਇਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਆਰੰਭ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸ ਰੁ ਰੁ, ਨੁ ਧੁ ਧੁ ਸ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਨਾਲ ਰਾਗ ਦਾ ਆਪਣਾ ਹੀ ਵਾਤਾਵਰਣ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੁਝ ਝਾਂਵਲਾ ਬਿਲਾਸਖਾਨੀ ਤੋੜੀ ਦਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸ ਰੁ ਮ, ਮ ਪ ਧੁ, ਮ ਪ, ਮ ਪ ਗੁ ਰੁ ਸ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਨਾਲ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਥੇ ਪੂਰਵਾਂਗ ਵਿੱਚ ਆਸਾਵਰੀ ਦਾ ਚਲਨ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸ ਰੁ ਮ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਸਮੇਂ ਰਾਗ ਗੁਨਕਲੀ ਦਾ ਚਲਨ ਬਣਦਾ ਹੈ ਪਰ ਮ ਪ ਗੁ ਰੁ ਸ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਨਾਲ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਅਲੋਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਆਸਾਵਰੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਛਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਤਰਾਂਗ ਵਿੱਚ ਬਿਲਾਸਖਾਨੀ ਵਿੱਚ ਗੁ ਪ ਧੁ, ਸੰ, ਰੁੰ ਗੁੰ ਰੁੰ ਨੁ ਧੁ ਪ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੈ ਪਰ ਇਥੇ ਆਸਾਵਰੀ ਵਿੱਚ ਮ ਪ ਧੁ ਧੁ ਸੰ, ਰੁੰ ਸੰ, ਰੁੰ ਨੁ ਧੁ ਪ, ਪ ਧੁ ਮ ਪ ਗੁ ਰੁ ਸ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਨਾਲ ਆਸਾਵਰੀ ਸੁਧੰਗ ਦਾ ਆਪਣਾ ਵਖਰਾ ਸਰੂਪ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਇਕ ਸੁਤੰਤਰ ਰਾਗ ਹੀ ਮੰਨਣਾ ਠੀਕ ਹੈ।

ਰਾਗ ਨਿਰਣਾਇਕ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਆਸਾਵਰੀ ਸੁਧੰਗ ਦਾ ਕੋਮਲ ਰਿਸ਼ਭ ਆਸਾਵਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਣਿਤ ਸਰੂਪ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕ ਵਿਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੋ ਇੱਥੇ ਵੀ ਇਸ ਰਾਗ ਦਾ ਇਹੀ ਪ੍ਰਵਾਣਿਤ ਸਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਬਬਦ ਤਰਤੀਬ:-

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਰਾਗ ਤਰਤੀਬ ਵਿੱਚ ਰਾਗੁ ਆਸਾਵਰੀ ਸੁਧੰਗ ਵਿੱਚ ਰਚਿਤ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਆਸਾ ਮੁਖ ਰਾਗ ਦੇ ਹੀ ਅਧੀਨ ਅੰਕਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਵੈਸੇ ਰਾਗ ਆਸਾ ਤੇ ਰਾਗ ਆਸਾਵਰੀ ਦੇ ਸਰੂਪ ਭਿੰਨ ਹਨ। ਆਸਾ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਸਵਰ ਸੁਧ ਹਨ। ਇਥੇ ਆਸਾਵਰੀ ਵਿੱਚ ਰਿਸ਼ਭ ਗੰਧਾਰ, ਧੈਵਤ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਕੋਮਲ ਹਨ। ਦੋਹਾਂ ਰਾਗਾਂ ਦੀ ਸਮਾਨਤਾ ਦਾ ਪੱਖ ਵੇਖੀਐ ਤਾਂ ਦੋਹਾ ਰਾਗਾਂ ਦੀ ਜਾਤੀ ਇਕੋ ਹੈ ਤੇ ਸਵਰ ਵੀ ਉਹੀ ਹਨ ਭਾਵੇਂ ਸਵਰਾਂ ਦੇ ਸਰੂਪ ਵੱਖ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਮੱਧ ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਅੱਜ ਦੇ ਗੰਧਾਰ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਦਾ ਕੋਮਲ ਰੂਪ ਉਦੋਂ ਸੁਧ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਤੀਜੇ ਨਾਮ ਦੀ

ਵੀ ਦੋਹਾਂ ਰਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਫੀ ਸਮਾਨਤਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਰਾਗ ਆਸਾ ਕਾਫੀ, ਆਸਾਵਰੀ ਸੁਧੰਗ, ਆਸਾ ਆਸਾਵਰੀ ਤੇ ਆਸਾਵਰੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਾਰ ਰਾਗਾਂ ਨੂੰ ਆਸਾ ਮੁਖ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸਥਾਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸ਼ਬਦ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਰਾਗ ਆਸਾਵਰੀ ਘਰੂ ੧੬ ਕੇ ੨ ਮਹਲਾ ੪ ਸੁਧੰਗ, ਪੰਨਾ ੩੬੯ ਤੋਂ ੩੭੦ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕ॥੨॥੧੪॥੬੬॥ ਤੋਂ ॥੨॥੩੯॥੧੩॥੧੫॥੬੭॥ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਹਨ।

ਪਰੀਚੈ:-

ਰਾਗ - ਆਸਾਵਰੀ ਸੁਧੰਗ (ਕੋਮਲ ਰਿਸ਼ਭ ਆਸਾਵਰੀ) ਥਾਟ - ਭੈਰਵੀ

ਸਵਰ - ਰਿਸ਼ਭ, ਗੰਧਾਰ, ਪੈਵਤ, ਨਿਸ਼ਾਦ ਕੋਮਲ ਹੋਰ ਸਭ ਸੁਪ

ਵਰਜਿਤ ਸਵਰ - ਗੰਧਾਰ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਆਰੋਹ ਵਿੱਚ

ਜਾਤੀ - ਔੜਵ-ਸੰਪੂਰਨ

ਵਾਦੀ - ਪੈਵਤ

ਸੰਵਾਦੀ - ਗੰਧਾਰ

ਸਮਾਂ -ਦਿਨ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਹਿਰ

ਆਰੋਹ - ਸ ਰੁ ਮ ਪ ਯੁ, ਸੰ

ਅਵਰੋਹ - ਸੰ ਨੁ ਯੁ, ਪ, ਮ ਪ ਗੁ ਰੁ ਸ

ਮੁੱਖ ਅੰਗ - ਮ ਪ ਯੁ ਮ ਪ ਗੁ ਰੁ ਸ।

ਸਵਰ ਵਿਸਥਾਰ:-

- 1) ਸ, ਰੁ ਰੁ ਸ, ਨੁ ਯੁ ਯੁ ਸ, ਸ ਰੁ ਨੁ ਯੁ ਯੁ ਸ, ਸ ਰੁ ਨੁ ਯੁ ਪ, ਯੁ ਨੁ ਯੁ ਮ ਪ, ਪੁ ਯੁ ਯੁ ਸ, ਸ ਰੁ ਮ, ਮ ਪ, ਮ ਗੁ ਰੁ ਸ, ਸ ਰੁ - ਗੁ ਰੁ, ਸ ਰੁ ਮ ਪ, ਰੁ ਮ ਪ, ਸ ਰੁ ਮ ਪ, ਯੁ ਯੁ ਪ, ਯੁ ਮ ਪ, ਮ ਪ ਮ ਗੁ ਰੁ, ਰੁ ਸ, ਯੁ ਯੁ ਸ।
- 2) ਸ ਰੁ ਮ, ਰੁ ਮ ਪ, ਸ ਰੁ ਮ ਪ ਯੁ - ਪ, ਮ ਪ ਯੁ ਯੁ ਪ, ਮ ਪ ਯੁ ਨੁ ਯੁ ਪ, ਯੁ ਨੁ ਯੁ ਯੁ ਮ ਪ, ਮ ਪ ਯੁ ਸੰ ਨੁ ਯੁ ਪ, ਮ ਪ ਯੁ ਯੁ ਸੰ - ਯੁ ਸੰ, ਸੰ ਰੁ ਨੁ ਯੁ ਸੰ, ਮ ਪ ਸੰ ਨੁ ਯੁ ਯੁ ਪ, ਮ ਪ ਯੁ - ਮ ਪ, ਸੰ ਨੁ ਯੁ - ਮ ਪ, ਮ ਪ ਯੁ - ਮ ਪ, ਯੁ ਮ ਪ, ਮ ਗੁ ਰੁ, ਸ, ਨੁ ਯੁ ਯੁ ਸ
- 3) ਮ ਪ ਯੁ ਯੁ ਪ, ਮ ਪ ਯੁ - ਸੰ, ਸੰ ਰੁ ਰੁ ਸੰ ਨੁ ਯੁ ਸੰ, ਰੁ - ਗੁ ਰੁ ਸੰ ਨੁ ਯੁ ਸੰ, ਸੰ ਰੁ ਮੰ ਗੁ ਰੁ ਰੁ ਸੰ, ਸੰ ਰੁ ਮੰ ਪੰ, ਯੁ ਯੁ ਮੰ ਪੰ, ਮੰ ਪੰ ਗੁ ਰੁ ਰੁ ਸੰ, ਸੰ ਰੁ ਨੁ ਯੁ ਸੰ, ਪ ਯੁ ਸੰ, ਰੁ ਨੁ ਯੁ ਪ, ਪ ਯੁ ਮ ਪ, ਯੁ ਨੁ ਯੁ ਮ ਪ, ਸੰ ਨੁ ਯੁ ਪ, ਯੁ ਮ ਪ, ਯੁ ਪ ਮ ਪ, ਮ ਪ ਗੁ, ਰੁ ਸ, ਨੁ ਯੁ ਯੁ ਸ

ਮਾਈ ਮੋਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਰਾਮੁ ਬਤਾਵਹੁ ਰੀ ਮਾਈ॥ ਹਉ ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਖਿਨੁ ਪਲੁ ਰਹਿ ਨ ਸਕਉ
ਜੈਸੇ ਕਰਹਲੁ ਬੋਲਿ ਰੀਝਾਈ॥੧॥ਰਹਾਉ॥ ਹਮਰਾ ਮਨੁ ਬੈਰਾਗ ਬਿਰਕਤੁ ਭਇਓ ਹਰਿ
ਦਰਸਨ ਮੀਤ ਕੈ ਤਾਈ॥ ਜੈਸੇ ਅਲਿ ਕਮਲਾ ਬਿਨੁ ਰਹਿ ਨ ਸਕੈ ਤੈਸੇ ਮੋਹਿ ਹਰਿ ਬਿਨੁ
ਰਹਨੁ ਨ ਜਾਈ॥੧॥ ਰਾਖੁ ਸਰਣਿ ਜਗਦੀਸੁਰ ਖਿਆਰੇ ਮੋਹਿ ਸਰਧਾ ਪੂਰਿ ਹਰਿ ਗੁਸਾਈ॥
ਜਨ ਨਾਨਕ ਕੈ ਮਨਿ ਅਨਦੁ ਹੋਤ ਹੈ ਹਰਿ ਦਰਸਨੁ ਨਿਮਖ ਦਿਖਾਈ॥੨॥੩੯॥੧੩॥੧੫॥੬੭॥
ਪਦ ਅਰਥ:-ਮਾਈ-ਹੇ ਮਾਂ! ਰੀ ਮਾਈ-ਹੇ ਮਾਂ! ਕਰਹਲੁ-ਉਠ, ਉਠ ਦਾ ਬੱਚਾ। ਬੋਲਿ-ਵੇਲਾ। ਰੀਝਾਈ-ਰੀਝਦਾ ਹੈ,
ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬੈਰਾਗ-ਵੈਰਾਗਵਾਨ। ਬਿਰਕਤੁ-ਉਦਾਸ, ਉਪਰਾਮ। ਕੈ ਤਾਈ-ਦੀ ਖਾਤਰ। ਅਲਿ-ਭੈਰਾ। ਕਮਲਾ-
ਕਮਲ, ਕੌਲ ਫੁੱਲ। ਮੋਹਿ-ਮੋਢੇ। ਜਗਦੀਸੁਰ-ਹੇ ਜਗਤ ਦੇ ਈਸ਼ੁਰ! ਮੋਹਿ ਸਰਧਾ-ਮੇਰੀ ਸਰਧਾ, ਮੇਰੀ ਕਾਮਨਾ।
ਪੂਰਿ-ਪੂਰੀ ਕਰ। ਗੁਸਾਈ-ਹੇ ਗੁਸਾਈ! ਹੇ ਧਰਤੀ ਦੇ ਖਸਮ! ਕੈ ਮਨਿ-ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ। ਨਿਮਖ-ਅੱਖ ਝਮਕਣ
ਜਿਤਨਾ ਸਮਾਂ। ਦਿਖਾਈ-ਵਿਖਾਲ।

ਰਾਗੁ ਆਸਾਵਰੀ ਸੁਧੰਗ ਤੀਨ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-16 ਮੱਧ ਲੈਅ

ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
								ਸ	ਰੁ	ਮ	ਮ	ਪੁਪੁ	-	ਮ	ਪ
								ਮਾ	ਈ	ਮੋ	ਰੋ	ਪ੍ਰੀ	s	ਤ	ਮੁ
ਪੁ	ਧੁ	ਮ	ਪ	ਗੁਗੁ	ਗੁ	ਰੁ	ਸ	ਮਮ	ਪਪ	ਧੁ	ਪ	ਧੁ	ਨੁ	ਧੁ	ਪ
ਰਾ	ਮੁ	ਬ	ਤਾ	ਵਹੁ	ਰੀ	ਮਾ	ਈ	ਹਉ	ਹਰਿ	ਬਿ	ਨੁ	ਖਿ	ਨੁ	ਪ	ਲੁ
ਮ	ਪ	ਧੁ	ਪ	ਸੰ	ਨੁਨੁ	ਧੁ	ਪ	ਸੰ	-	ਚੁੰ	ਨੁ	ਧੁ	ਧੁ	ਪ	ਪ
ਰ	ਹਿ	ਨ	s	ਸ	ਕਉ	s	s	ਜੈ	s	ਸੇ	s	ਕ	ਰ	ਹ	ਲੁ
ਮ	ਪ	ਧੁ	ਪ	ਮਪੁ	ਧੁਪੁ	ਗੁ	ਰੁਸ								
ਬੇ	s	ਲਿ	s	ਰੀs	ਝਾs	ਈ	ss								
x				2				0				3			

ਅੰਤਰਾ

								ਮਮ	ਮ	ਪ	ਪ	ਧੁ	ਧੁ	ਨੁ	ਧੁ
								ਹਮ	ਰਾ	ਮ	ਨੁ	ਬੈ	ਰਾ	ਗ	s
ਸੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਚੁੰ	ਚੁੰ	ਸੰ	-	ਸੰ	-	ਚੁੰ	ਨੁ	ਧੁ	ਧੁ	ਪ	ਪ
ਬਿ	ਰ	ਕ	ਤੁ	ਭ	ਇ	ਓ	s	ਹ	s	ਰਿ	s	ਦ	ਰ	ਸ	ਨ
ਮ	ਪ	ਧੁ	ਪ	ਮਪੁ	ਧੁਪੁ	ਮਗੁ	ਰੁਸ								
ਮੀ	s	ਤ	ਕੈ	ਤਾs	ss	ਈs	ss								
x				2				0				3			

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਸੁਰੁ ਮਪ ਧੁ- ਮਪ ਧੁਪ ਮਪ ਮਗੁ ਰੁਸ
- 2) ਸੁਰੁ ਮਪ ਧੁਨੁ ਧੁਪ ਧੁ- ਮਪ ਗੁ- ਰੁਸ
- 3) ਸੁਰੁ ਮਪ ਧੁ- ਮਪ ਸੰਨੁ ਧੁਪ ਮਗੁ ਰੁਸ
- 4) ਸੁਰੁ ਮਪ ਧੁਨੁ ਧੁਪ ਮਪ ਧੁਪ ਮਗੁ ਰੁਸ
- 5) ਸੁਰੁ ਮਪ ਧੁਪ ਮਗੁ ਰੁਸ ਸੁਰੁ ਮਪ ਧੁਨੁ ਧੁਪ ਮਪ ਸੰਨੁ ਧੁਪ
ਮਪ ਧੁਪ ਮਗੁ ਰੁਸ
- 6) ਸੁਰੁ ਮਪ ਮਗੁ ਰੁਸ ਮਪ ਧੁਪ ਮਗੁ ਰੁਸ ਮਪ ਧੁਪੁ ਸੰਰੁ ਨੁਧੁ
ਸੰਨੁ ਧੁਪ ਮਗੁ ਰੁਸ
- 7) ਮਪ ਧੁਪ ਮਪ ਧੁਨੁ ਧੁਪ ਮਪ ਧੁਪੁ ਸੰਨੁ ਧੁਪ ਮਪ ਧੁਪੁ ਸੰਰੁ
ਰੰਨੁ ਧੁਪ ਮਗੁ ਰੁਸ
- 8) ਮਪ ਧੁਪ ਮਗੁ ਰੁਸ ਮਪ ਧੁਪੁ ਸੰਨੁ ਧੁਪ ਮਪ ਧੁਪੁ ਸੰਰੁ ਗੁੰਰੁ
ਸੰਨੁ ਧੁਪ ਮਗੁ ਰੁਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) 9ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਸੱਮ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 13ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) 9ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਸੱਮ ਤੋਂ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 13ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 3) 9ਵੀਂ ਤੋਂ 8ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਪੂਰੇ ਇੱਕ ਚੱਕਰ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 9ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 13ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 4) 9ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ 9ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਅ ਕਰਨਾ ਹੈ।

(ਸਵਈਏ ਮਹਲੇ ਤੀਜੇ ਕੇ ੩) (੧੩੯੫)

ਚਿਤਿ ਚਿਤਵਉ ਅਰਦਾਸਿ ਕਹਉ ਪਰੁ ਕਹਿ ਭਿ ਨ ਸਕਉ॥ ਸਰਬ ਚਿੰਤ ਤੁਝੁ ਪਾਸਿ ਸਾਧਸੰਗਿ ਹਉ ਤਕਉ॥ ਤੇਰੈ ਹੁਕਮਿ ਪਵੈ ਨੀਸਾਣੁ ਤਉ ਕਰਉ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਸੇਵਾ॥ ਜਬ ਗੁਰੁ ਦੇਖੈ ਸੁਭ ਦਿਸਟਿ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਮੁਖਿ ਮੇਵਾ॥ ਅਗਮ ਅਲਖ ਕਾਰਣ ਪੁਰਖ ਜੋ ਫੁਰਮਾਵਹਿ ਸੋ ਕਹਉ॥ ਗੁਰੁ ਅਮਰਦਾਸ ਕਾਰਣ ਕਰਣ ਜਿਵ ਤੂ ਰਖਹਿ ਤਿਵ ਰਹਉ॥੪॥੧੮॥

ਰਾਗੁ ਆਸਾਵਰੀ ਸੁਧੰਗ

ਪਦ ਅਰਥ:- ਚਿਤਿ-ਚਿੱਤ ਵਿਚ। ਚਿਤਵਉ-ਚਿਤਵਦਾ ਹਾਂ, ਵਿਚਾਰਦਾ ਹਾਂ। ਕਹਉ-ਆਖਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਆਖਾਂ। ਸਰਬ ਚਿੱਤ-ਸਾਰੇ ਫਿਕਰ। ਤੁਝੁ ਪਾਸਿ-ਤੇਰੇ ਪਾਸ। ਹਉ-ਮੈਂ। ਤੇਰੈ ਹੁਕਮਿ-ਤੇਰੀ ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ। ਨੀਸਾਣੁ-ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ। ਪਵੈ-ਮਿਲੇ। ਤਉ-ਤਦੋਂ। ਸੁਭ ਦਿਸਟਿ-ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਕਰ ਕੇ। ਨਾਮੁ ਮੇਵਾ-ਨਾਮ- ਰੂਪ ਫਲ। ਕਰਤਾ-ਕਰਤਾਰ ਦਾ। ਮੁਖਿ-ਮੂੰਹ ਵਿਚ। ਅਗਮਿ-ਰੇ ਅਗੰਮ ਹਰੀ-ਰੂਪ ਸਤਿਗੁਰੂ! ਵਰਮਾਵਹਿ-ਤੂੰ ਹੁਕਮ ਕਰਦਾ ਹੈਂ। ਕਾਰਣ ਕਰਣ-ਸਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਕਰਤਾ-ਰੂਪ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ।

ਰਾਗੁ ਆਸਾਵਰੀ ਸੁਧੰਗ ਤੀਨ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-16 ਮੱਧ ਲੈਅ ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
												ਸ	ਰੁ	ਮ	ਪ
												ਚਿ	ਸ	ਤਿ	ਸ
ਯੁ	ਯੁ	ਪੁਪ	-	ਯੁ	ਯੁ	ਮ	ਪ	ਮ	ਗੁਗੁ	ਰੁ	ਸ	ਯੁ	-	ਸ	ਰੁ
ਚਿ	ਤ	ਵਉ	ਸ	ਅ	ਰ	ਦਾ	ਸਿ	ਕ	ਹਉ	ਸ	ਸ	ਪ	ਸ	ਰੁ	ਸ
ਮ	ਗੁ	ਰੁ	ਸ	ਮ	ਪ	ਯੁ	ਪ	ਮਪ	ਗੁ	ਰੁਰੁ	ਸ				
ਕ	ਹਿ	ਸ	ਸ	ਭਿ	ਸ	ਨ	ਸ	ਸਸ	ਸ	ਕਉ	ਸ				
x				2				0				3			

ਅੰਤਰਾ

												ਮ	ਪ	ਯੁ	-
												ਸ	ਰ	ਬ	ਸ
ਸੰ	-	ਰੁੰ	ਸੰ	ਯੁ	-	ਸੰ	ਰੁੰ	ਨੁ	ਯੁ	ਪ	-	ਸੰ	ਸੰ	ਰੁੰ	ਸੰ
ਚਿੰ	ਸ	ਤ	ਸ	ਤੁ	ਸ	ਝੁ	ਸ	ਪਾ	ਸ	ਸਿ	ਸ	ਸਾ	ਸ	ਧ	ਸ
ਰੁੰ	ਨੁ	ਯੁ	ਪ	ਯੁਯੁ	ਮ	ਮ	ਪ	ਗੁ	ਰੁ	ਰੁਰੁ	ਸ				
ਸੰ	ਸ	ਗ	ਤਿ	ਹਉ	ਸ	ਸ	ਸ	ਤ	ਸ	ਕਉ	ਸ				
x				2				0				3			

ਤਾਨਾਂ :-

- 1) ਸੁਰੁ ਮੁਪੁ ਯੁਪੁ ਮੁਪੁ ਯੁਪੁ ਮੁਪੁ ਮਗੁ ਰੁਸੁ | 5ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ
- 2) ਮੁਪੁ ਯੁਪੁ ਸੰਨੁ ਯੁਪੁ ਮੁਪੁ ਯੁਪੁ ਮਗੁ ਰੁਸੁ | ਤਾਨਾਂ ਲੈ ਕੇ
- 3) ਸੁਰੁ ਮੁਪੁ ਯੁਪੁ ਸੰਰੁੰ ਸੰਨੁ ਯੁਪੁ ਮਗੁ ਰੁਸੁ | ਮੁਖੜਾ ਲੈਣਾ ਹੈ।

- 4) ਸੁਰੁ ਮੁਪੁ ਰੁਮੁ ਪੁਪੁ ਮੁਪੁ ਧੁਧੁ ਸੁਰੁ ਸੁਸੁ ਰੁਗੁ ਰੁਸੁ ਰੁਨੁ ਧੁਪੁ
ਮੁਪੁ ਧੁਪੁ ਮਗੁ ਰੁਸੁ
- 5) ਮੁਪੁ ਧੁਪੁ ਮੁਪੁ ਧੁਨੁ ਧੁਪੁ ਮੁਪੁ ਧੁਧੁ ਸੁਰੁ ਸੁਸੁ ਰੁਨੁ ਧੁਪੁ ਮੁਪੁ
ਧੁਪੁ ਮੁਪੁ ਮਗੁ ਰੁਸੁ
- 6) ਮੁਪੁ ਧੁਪੁ ਮਗੁ ਰੁਸੁ ਮੁਪੁ ਧੁਧੁ ਸੁਨੁ ਧੁਪੁ ਮੁਪੁ ਧੁਧੁ ਸੁਰੁ ਸੁਨੁ
ਧੁਪੁ ਮੁਪੁ ਮਗੁ ਰੁਸੁ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) 13ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 5ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) 13ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਚੱਕਰ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 13ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਪਹਿਲੀ ਲੈਅ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 3) 13ਵੀਂ ਤੋਂ ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 13ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਦੋ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 13ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।

ਰਾਗੁ ਆਸਾਵਰੀ ਘੁਰੁ ੧੬ ਕੇ ੨ ਮਹਲਾ ੪ ਸੁਧੰਗ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

(੩੬੯)

ਹਉ ਅਨਦਿਨੁ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਕੀਰਤਨੁ ਕਰਉ॥ ਸਤਿਗੁਰਿ ਮੇ ਕਉ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਬਤਾਇਆ ਹਉ ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਬਿਨੁ ਪਲੁ ਰਹਿ ਨ ਸਕਉ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ ਹਮਰੈ ਸ੍ਰਵਣੁ ਸਿਮਰਨੁ ਹਰਿ ਕੀਰਤਨੁ ਹਉ ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਰਹਿ ਨ ਸਕਉ ਹਉ ਇਕੁ ਬਿਨੁ॥ ਜੈਸੇ ਹੰਸੁ ਸਰਵਰ ਬਿਨੁ ਰਹਿ ਨ ਸਕੈ ਤੈਸੇ ਹਰਿ ਜਨੁ ਕਿਉ ਰਹੈ ਹਰਿ ਸੇਵਾ ਬਿਨੁ॥੧॥ ਕਿਨਹੂੰ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਾਈ ਦੂਜਾ ਭਾਉ ਰਿਦ ਧਾਰਿ ਕਿਨਹੂੰ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਾਈ ਮੋਹ ਅਪਮਾਨ॥ ਹਰਿ ਜਨ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਾਈ ਹਰਿ ਨਿਰਬਾਣੁ ਪਦ ਨਾਨਕ ਸਿਮਰਤ ਹਰਿ ਹਰਿ ਭਗਵਾਨ॥੨॥੧੪॥੬੬॥

ਪਦ ਅਰਥ:-ਹਉ-ਮੈਂ। ਅਨਦਿਨੁ- ਹਰ ਰੋਜ਼। ਕਰਉ-ਮੈਂ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਸਤਿਗੁਰਿ-ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ। ਮੇ ਕਉ-ਮੈਨੂੰ। ਰਹਿ ਨ ਸਕਉ-ਮੈਂ ਰਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਹਮਰੈ-ਮੇਰੇ ਪਾਸ। ਸ੍ਰਵਣੁ-ਸੁਣਨ। ਕਿਨਹੂੰ-ਕਿਸੇ ਨੇ। ਦੂਜਾ ਭਾਉ-ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਪਿਆਰ। ਰਿਦ-ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ। ਧਾਰਿ-ਧਾਰ ਕੇ। ਅਪਮਾਨ-ਅਭਮਾਨ, ਅਹੰਕਾਰ। ਨਿਰਬਾਣੁ-ਪਦ-ਵਾਸ਼ਨਾ-ਰਹਿਤ ਅਵਸਥਾ।

ਰਾਗੁ ਆਸਾਵਰੀ ਸੁਪੰਗ

ਰਾਗੁ ਆਸਾਵਰੀ ਸੁਪੰਗ ਏਕ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾ-12 ਮੱਧ ਲੈਅ
ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਮਮ	ਪਪ	ਪਪ	ਧੁਧੁ	ਨੁਧੁ	ਪ	ਮਮ	ਪ	ਮ	ਗੁ	ਰੁਰੁ	ਸ
ਹਉ	ਅਨ	ਦਿਨੁ	ਹਰਿ	ਨਾS	ਮੁ	ਕੀਰ	ਤ	ਨੁ	ਕ	ਰਉ	S
ਧੁਧੁ	ਧੁ	ਸ	ਰੁ	-	ਸਸ	ਰੁਰੁ	ਮ	ਪ	ਧੁ	ਮਮ	ਪ
ਸਤਿ	ਗੁ	ਰਿ	ਮੋ	S	ਕਉ	ਹਰਿ	ਨਾ	ਮੁ	ਬ	ਤਾਇ	ਆ
ਸੰਸੰ	ਰੁੰਰੁੰ	ਨੁਨੁ	ਧੁਧੁ	ਧੁ	ਪ	ਮ	ਪ	ਪ	ਧੁਪ	ਮਗੁ	ਰੁਸ
ਹਉ	ਹਰਿ	ਬਿਨੁ	ਖਿਨੁ	ਪ	ਲੁ	ਰ	ਹਿ	ਨ	Ss	ਕਉ	SS
x		0		2		0		3		4	

ਅੰਤਰਾ

ਮਮ	ਪ	-	ਧੁਧੁ	ਧੁ	ਪੁਧੁ	ਸੰਸੰ	ਸੰਸੰ	ਰੁੰਰੁੰ	ਨੁਨੁ	ਧੁ	ਸੰ
ਹਮ	ਰੈ	S	ਸ੍ਰ	ਵ	ਣS	ਸਿਮ	ਰਨੁ	ਹਰਿ	ਕੀਰ	ਤ	ਨੁ
ਧੁਧੁ	ਧੁਧੁ	ਸੰਸੰ	ਰੁੰ	ਨੁ	ਧੁ	ਪਧੁ	ਪਪ	ਮਪ	ਮਗੁ	ਰੁ	ਸ
ਹਉ	ਹਰਿ	ਬਿਨੁ	ਰ	ਹਿ	ਨ	Ss	ਕਉ	ਹਉ	ਇਕੁ	ਖਿ	ਨੁ
x		0		2		0		3		4	

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਸੁਰੁ ਮਪੁ ਧੁਪੁ ਮਪੁ ਧੁਨੁ ਧੁਪੁ ਮਪੁ ਸੰਨੁ ਧੁਪੁ ਮਪੁ ਮਗੁ ਰੁਸੁ
- 2) ਮਪੁ ਧੁਪੁ ਮਪੁ ਧੁਨੁ ਧੁਪੁ ਮਪੁ ਸੰਨੁ ਧੁਪੁ ਮਪੁ ਧੁਪੁ ਮਗੁ ਰੁਸੁ
- 3) ਮਪੁ ਮਪੁ ਧੁਪੁ ਮਪੁ ਮਗੁ ਰੁਸੁ ਸੰਰੁੰ ਸੰਰੁੰ ਨੁਨੁ ਧੁਪੁ ਮਗੁ ਰੁਸੁ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ 6ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ ਚੌਥੀ ਤੋਂ ਛੇਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਦੇ ਵਾਰ ਹੋਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ 6ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਬੰਦਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ 5ਵੀਂ -6ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 3) 7ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 7ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਮ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਸ਼ਬਦ- 'ਮਾਈ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਰਾਮੁ ਬਤਾਵਹੁ ਰੀ ਮਾਈ' ਤੀਨਤਾਲ ਬੰਦਸ਼ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਰਾਗੁ ਆਸਾਵਰੀ ਸੁਧੰਗਾ ਝਪ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾ-10 ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ

ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਧੁਧੁ ਮਾਈ	ਮਮ ਮੇਰੇ	ਪਧੁ ਪ੍ਰੀ	ਸੰਸੰ ਤਮੁ	ਨੁਧੁ ਰਾਮੁ	ਪੁਪੁ ਬਤਾ	ਮੁਪੁ ਵਹੁ	ਗੁ ਰੀ	ਰੁ ਮਾ	ਸ ਈ
ਨੁਧੁ ਹਉ	ਸਸ ਹਰਿ	ਰੁਰੁ ਬਿਨੁ	ਗੁਰੁ ਖਿਨੁ	ਸਸ ਪਲੁ	ਮ ਰ	ਪ ਹਿ	ਧੁ ਨ	ਮ ਸ	ਪੁਪੁ ਕਉ
ਸੰ ਜੈ	ਰੰਨੁ ਸੇs	ਧੁਧੁ ਕਰ	ਧੁ ਹ	ਪ ਲੁ	ਧੁ ਬੇ	ਮੁਪੁ ਲਿs	ਗੁ ਰੀ	ਰੁ ਝਾ	ਸ ਈ
x		2			0		3		

ਅੰਤਰਾ

ਮਮ ਹਮ	ਪ ਰਾ	ਧੁਧੁ ਮਨੁ	ਨੁਧੁ ਬੈs	ਪਧੁ ਰਾਗ	ਸੰਸੰ ਬਿਰ	ਸੰਸੰ ਕਰੁ	ਰੁੰ ਭ	ਰੁੰ ਇ	ਸੰ ਓ
ਸੰਰੁੰ ਹs	ਗੁੰ ਰਿ	ਰੁੰਨੁ ਦਰ	ਧੁ ਸ	ਪ ਨ	ਮੁਪੁ ਮੀs	ਧੁਧੁ ਤs	ਮਗੁ ਕੈs	ਰੁ ਤਾ	ਸ ਈ
x		2			0		3		

ਤਾਨਾਂ:

- 1) ਸਰੁਮਪੁ ਧੁਪਮਪੁ ਮਗੁਰੁਸੁ ਸਰੁਮਪੁ ਧੁਨੁਧੁਪੁ ਮਗੁਰੁਸੁ ਸਰੁਮਪੁ ਧੁਪਸੰਨੁ
ਧੁਪਮਪੁ ਮਗੁਰੁਸੁ
- 2) ਮਪਮਪੁ ਧੁਪਮਪੁ ਧੁਨੁਧੁਪੁ ਮਗੁਰੁਸੁ ਮਪਮਪੁ ਧੁਪਮਪੁ ਸੰਨੁਧੁਪੁ ਮਪਮਪੁ
ਧੁਪਮਪੁ ਮਗੁਰੁਸੁ
- 3) ਸਰੁਮਮੁ ਰੁਮਪਪੁ ਧੁਪਮਗੁ ਰੁਸਸਰੁ ਮਮਰੁਮੁ ਪਪਧੁਨੁ ਧੁਪਮਪੁ ਧੁਪਸੰਨੁ
ਧੁਪਮਪੁ ਮਗੁਰੁਸੁ
- 4) ਸਰੁਮਪੁ ਧੁਪਮਗੁ ਰੁਸਸਰੁ ਮਪਧੁਨੁ ਧੁਪਮਗੁ ਰੁਸਸਰੁ ਮਪਧੁਪੁ ਸੰਰੁੰਸੰਨੁ
ਧੁਪਮਪੁ ਮਗੁਰੁਸੁ
- 5) ਪਧੁਪਧੁ ਮਪਧੁਪੁ ਮਗੁਰੁਸੁ ਸਰੁਮਪੁ ਧੁਨੁਧੁਪੁ ਪਧੁਪਧੁ ਸੰਰੁੰਸੰਸੰ ਰੁੰਨੁਧੁਪੁ
ਮਪਧੁਪੁ ਮਗੁਰੁਸੁ

ਰਾਗੁ ਆਸਾਵਰੀ ਸੁਪੰਗ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) ਪਹਿਲੀ-ਦੂਜੀ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੇ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ ਤੀਜੀ ਤੋਂ ਪੰਜਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਤੀਜੀ-ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 3) 6ਵੀਂ ਤੋਂ 10ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 6ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਮ ਕਰਨਾ ਹੈ।

(ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੪) ਸਲੋਕ ਵਾਰਾਂ ਤੇ ਵਧੀਕ (੧੪੨੨)

ਜਿਨ ਕਉ ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਆਰੁ ਤਉ ਆਪੇ ਲਾਇਆ ਕਰਮੁ ਕਰਿ॥ ਨਾਨਕ ਲੇਹੁ ਮਿਲਾਇ ਮੈ ਜਾਚਿਕ ਦੀਜੈ ਨਾਮੁ ਹਰਿ॥੧੩॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਕਰਮੁ-ਮਿਹਰ, ਬਖਸ਼ਿਸ਼। ਮੈ ਜਾਚਿਕ-ਮੈਨੂੰ ਮੰਗਤੇ ਨੂੰ। ਦੀਜੈ-ਦੇਹ।

ਰਾਗੁ ਆਸਾਵਰੀ ਸੁਪੰਗ ਏਕ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-12 ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ ਅਸਥਾਈ

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

ਧੁਧੁ	ਪ-ਮਪ	ਧੁਮ-ਪ	ਧੁਨੁ	ਧੁਪ	ਮਪ	ਸੰਨੁਧੁਪ	ਮਪਗੁ-	ਰੁਸ	ਧੁਸ	ਮਗੁਰੁਸ ਸਰੁਮਪ ਜਿਸਨਸ ਕਉਸ
ਪ੍ਰੇ	ਮਸਸ	ਪਿਆਸ	ਰੁਸ	ਤਉ	ਆਪੇ	ਲਾਇਆ	ਕਰਮੁ	ਕਸ	ਰਿਸ	
x		0		2		0		3	4	

ਅੰਤਰਾ

ਸੰ	ਰੁੰਸੇ	ਰੁੰਰੁੰ	ਸੰ-ਰੁੰਨੁ	ਧੁਪ ਧੁਨੁਧੁਪ	ਧੁ-ਮਪ	ਸੰਨੁਧੁਪ	ਮਪਗੁ-	ਰੁਸ	ਮਪ ਧੁ-ਪਧੁ ਨਾਸ ਨਸਕ
ਲੇ	ਰੁਸ	ਮਿਲਾ	ਇਸਸ	ਮੈਸ ਜਾਚਿਕ	ਦੀਜੈ	ਨਾਸਮੁ	ਰੁਸ	ਰਿਸ	
x		0		2		0		3	

ਅਲਾਪ:-

- 1) ਸ- ਰੁੰਨੁਧੁਪ ਧੁਸ ਰੁ-ਮਪ ਧੁਪ ਧੁ-ਮਪ ਮਗੁ ਰੁਸ
- 2) ਸ- ਰੁ-ਗੁਰੁ ਮਪ ਧੁਪ ਮਪਧੁ- ਸੰਨੁਧੁਪ ਮਪਗੁ- ਰੁਸ

ਤਾਨਾਂ:-

1) <u>ਸਰਸਰਮਪੁਪ</u>	<u>ਮਗਰੁਸਸਰੁਸਰੁ</u>	<u>ਮਪੁਪੁਨੁਪੁ</u>	<u>ਮਗਰੁਸਸਰੁਸਰੁ</u>
<u>ਮਪੁਪੁਪੁਸੁਸੁ</u>	<u>ਰੁੰਰੁੰਸੁੰਰੁੰਨੁਪੁ</u>	<u>ਮਪੁਪਮਗਰੁਸ</u>	
2) <u>ਮਪੁਮਪੁਮਪੁ</u>	<u>ਧੁਮਮਮਗਰੁਸ</u>	<u>ਪੁਨੁਪੁਨੁਪੁ</u>	<u>ਨੁਨੁਪੁਮਪੁਪੁ</u>
<u>ਮਗਰੁਸਪੁਸੁਪੁ</u>	<u>ਧੁਸੁਪੁਸੁੰਸੁੰਰੁੰ</u>	<u>ਰੁੰਨੁਪੁਪੁਨੁਪੁ</u>	<u>ਮਪੁਪਮਗਰੁਸ</u>
3) <u>ਸਰਸਰਮਮਮ</u>	<u>ਧੁਮਮਮਮਮ</u>	<u>ਧੁਮਮਪੁੰਨੁਪੁ</u>	<u>ਪੁਪੁਪੁਸੁੰਸੁੰਰੁੰ</u>
<u>ਰੁੰਨੁਪੁਮਮਮ</u>	<u>ਧੁਮਮਮਗਰੁਸ</u>		
5) <u>ਸਰੁਮਪੁਪਮਗੁ</u>	<u>ਰੁਸਸਰੁਮਪੁਨੁ</u>	<u>ਧੁਮਗੁਰੁਸਸਰੁ</u>	<u>ਮਪੁਪੁਸੁੰਨੁਪੁ</u>
<u>ਸੁੰਰੁੰਗੁੰਰੁੰਨੁਪੁ</u>	<u>ਮਪੁਪੁਮਗੁਰੁਸ</u>		
6) <u>ਪੁਮਪੁਪੁਮਪੁ</u>	<u>ਮਗੁਰੁਸਪੁਮਪੁ</u>	<u>ਧੁਮਪੁਨੁਪੁ</u>	<u>ਮਮਗੁਰੁਸਪੁ</u>
<u>ਮਪੁਪੁਮਪੁੰਨੁ</u>	<u>ਧੁਮਮਮਗੁਰੁਸ</u>		
7) <u>ਧੁਪੁਪੁਪੁਪੁ</u>	<u>ਪੁਮਪੁਨੁਪੁ</u>	<u>ਸੁੰਰੁੰਨੁਪੁਸੁੰਰੁੰ</u>	<u>ਸੁੰਰੁੰਨੁਪੁਮਪੁ</u>
<u>ਧੁਪੁਪੁਪੁਪੁ</u>	<u>ਪੁਮਮਮਗੁਰੁਸ</u>		

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) 11ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 9ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) 11ਵੀਂ-12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 10ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।

ਬਬਦ 'ਮਾਈ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਰਾਮੁ ਬਤਾਵਹੁ ਰੀ ਮਾਈ' ਤੀਨਤਾਲ ਬੰਦਸ਼ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਰਾਗੁ ਆਸਾਵਰੀ ਸੁਧੰਗ ਪੜਤਾਲ

ਹਰ ਅੰਤਰੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਸਥਾਈ ਤੇ ਪਹਿਲੀ ਲੈਅ ਅਨੁਸਾਰ ਵਾਪਸ ਆਉਣਾ ਹੈ।

ਅਸਥਾਈ ਜੋਤ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-8½ ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ

1	2	3	4	5	6	7	8	8½
ਮਮ	ਪੁੰ	ਨੁਪੁ	ਮਮ	-ਪੁ	ਮਮ	ਪੁਪੁ	ਗੁਰੁ	ਸ
ਮਾਈ	ਮੇਰੇ	ਪ੍ਰੀਤ	ਮੁਰਾ	ਸਮੁ	ਬਤਾ	ਵਹੁ	ਰੀਮਾ	ਈ
ਸਸਰੁਰੁ	ਮਪੁ	ਧੁ	ਮਪੁ	-ਪੁ	ਮਮ	ਪੁੰ	ਨੁਪੁ	ਪ
ਹਉਹਰਿ	ਬਿਨੁ	ਖਿ	ਨੁਪੁ	ਸਲੁ	ਰਹਿ	ਨਸ	ਕਉ	ਸ
ਸੁੰ	ਰੁੰਨੁ	ਧੁ-	ਮਪੁ	-ਪੁ	ਮ	ਪੁਮਪੁ	ਗੁਰੁ	ਸ
ਜੈ	ਸੇਸ	ਕਸ	ਰਹ	ਸਲੁ	ਬੇ	ਲਿਸਸ	ਰੀਝਾ	ਈ
x		2			3			

ਰਾਗੁ ਆਸਾਵਰੀ ਸੁਪੰਗ

ਅੰਤਰਾ

ਮਮ	ਪ	ਧੁਧੁ	ਨੁਧੁ	ਪੁਧੁ	ਸੰਸੰ	ਸੰਸੰ	ਰੁੰਰੁੰ	ਸੰ
ਹਮ	ਰਾ	ਮਨੁ	ਬੈਰਾ	ਸਗ	ਬਿਰ	ਕਤੁ	ਭਇ	ਓ
ਧੁ	ਸੰ	ਰੁੰਰੁੰ	ਗੁੰਰੁੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਸੰਰੁੰ	ਨੁਧੁ	ਪ
ਹ	ਰਿ	ਦਰ	ਸਸ	ਨ	ਮੀ	ਤਸ	ਕੈਤਾ	ਈ
ਮਮ	ਪਪ	ਧੁਧੁ	ਨੁਨੁ	-ਧੁ	ਸੰਸੰ	ਸੰ	ਰੁੰ-	ਸੰ
ਜੈਸੇ	ਅਲਿ	ਕਮ	ਲਾਬਿ	ਸਨੁ	ਰਹਿ	ਨ	ਸਸ	ਕੈ
ਸੰਸੰ	ਰੁੰਨੁ	ਧੁ	ਮਪ	-ਪ	ਮਮ	ਮਪ	ਗੁਰੁ	ਸ
ਤੈਸੇ	ਮੋਹਿ	ਹ	ਰਿਬਿ	ਸਨੁ	ਰਹ	ਨੁਨ	ਜਾਸ	ਈ
x		2			0		3	

ਦੂਜਾ ਅੰਤਰਾ ਜੈ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾ-13 ਦੁਗੁਨ ਲੈਅ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
ਮ	ਪ	ਧੁ	ਧੁ	ਧੁ	ਸੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਸੰਸੰ	ਰੁੰ	ਰੁੰ	ਸੰ	-
ਰਾ	ਖੁ	ਸ	ਰ	ਣਿ	ਜ	ਗ	ਦੀ	ਸੁਰ	ਪਿ	ਆ	ਰੇ	ਸ
ਸੰ	ਸੰ	ਰੁੰ	ਰੁੰ	ਗੁੰਰੁੰ	ਸੰ	-	ਸੰ	ਰੁੰ	ਨੁਨੁ	ਧੁ	ਪ	ਪ
ਮੋ	ਹਿ	ਸ	ਰ	ਧਾਸ	ਪੂ	ਸ	ਰਿ	ਸ	ਹਰਿ	ਗੁ	ਸਾ	ਈ
ਮ	ਪ	ਧੁ	ਧੁ	ਧੁ	ਸੰ	ਸੰਸੰ	ਸੰਸੰ	ਸੰ	ਰੁੰ	ਰੁੰ	ਸੰ	-
ਜ	ਨ	ਨਾ	ਨ	ਕ	ਕੈ	ਮਨਿ	ਅਨ	ਦੁ	ਰੇ	ਤ	ਹੈ	ਸ
ਸੰ	ਸੰ	ਰੁੰਰੁੰ	ਨੁ	ਧੁ	ਮ	ਪ	ਧੁ	ਪ	ਮ	ਗੁ	ਰੁ	ਸ
ਹ	ਰਿ	ਦਰ	ਸ	ਨੁ	ਨਿ	ਮ	ਖ	ਸ	ਦਿ	ਖਾ	ਈ	ਸ
x					2				3		4	

ਤਾਨਾਂ ਅਸਥਾਈ ਦੀਆਂ:-

- 1) ਸਰੁਗੁਰੁ ਸਰੁਮਪ ਧੁਪਮਗੁ ਰਸਸਰੁ ਮਪਧੁਧੁ ਸੰਸੰਰੁੰਸੰ ਰੁੰਨੁਧੁਪ
ਮਪਮਗੁ ਰੁਸ
- 2) ਮਪਮਪ ਧੁਪਮਗੁ ਰੁਸਮਪ ਮਪਧੁਪ ਮਪਧੁਨੁ ਧੁਪਮਪ ਧੁਧੁਸੰਨੁ
ਧੁਪਮਗੁ ਰੁਸ
- 3) ਮਪਧੁਪ ਮਪਧੁਨੁ ਧੁਪਮਪ ਧੁਧੁਸੰਨੁ ਧੁਪਮਪ ਧੁਧੁਸੰਰੁੰ ਗੁੰਰੁੰਸੰਨੁ
ਧੁਪਮਗੁ ਰੁਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ 5ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਅੱਧੀ ਮਾਤਰ ਦਾ ਬਿਸਰਾਮ ਦੇ ਕੇ ਮੁੱਖ ਇਕ ਮਾਤਰ ਤੇ 'ਮਾਈ' ਦਾ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਉਚਾਰਨ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) ਤੀਜੀ ਮਾਤਰ ਤੇ 'ਪ੍ਰੀਤਮ' ਤੇ ਚੌਥੀ ਤੇ 'ਰਾਮ' ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕਰਕੇ ਫਿਰ ਮੁੱਖ ਪ ਇਸ 1½ ਮਾਤਰ ਤੇ 'ਬਤਾ ਵਹੁ' ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 3) 6ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ 8½ ਮਾਤਰਾਂ ਤਕ ਦੇ 3½ ਮਾਤਰਾਂ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਆਖਰੀ ਅੱਧੀ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਮਾਤਰ ਕਰ ਕੇ 4 ਮਾਤਰਾਂ ਵਿਚ (3½ + 8½ = 12 ਮਾਤਰਾਂ ਨੂੰ) ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਮ ਕਰਨਾ ਹੈ।

(ਤੂੰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥ ਕਬਿੱਤ॥) ਅਕਾਲ ਉਸਤਤ ਪਾਤਸਾਹੀ ੧੦

ਪੂਰਬੀ ਨ ਪਾਰ ਪਾਵੈਂ ਹਿੰਗਲਾ ਹਿਮਾਲੈ ਧਿਆਵੈਂ ਗੋਰ ਗੁਰਦੇਜੀ ਗੁਨ ਗਾਵੈਂ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਹੈਂ॥ ਜੋਗੀ ਜੋਗ ਸਾਧੈ ਪਉਨ ਸਾਧਨਾ ਕਿਤੇਬ ਬਾਧੈ ਆਰਬ ਕੇ ਆਰਬੀ ਅਰਾਧੈਂ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਹੈਂ। ਫਰਾ ਕੇ ਫਿਰੰਗੀ ਮਾਨੈਂ ਕੰਧਾਰੀ ਕੁਰੇਸੀ ਜਾਨੈਂ ਪੱਛਮ ਕੇ ਪੱਛਮੀ ਪਛਾਨੈਂ ਨਿਜ ਕਾਮ ਹੈਂ॥ ਮਰਹਟਾ ਮਘੇਲੇ ਤੇਰੀ ਮਨ ਸੋਂ ਤਪਸਿਆ ਕਰੈ ਦ੍ਰਿੜਵੈ ਤਿਲੰਗੀ ਪਹਚਾਨੈ ਧਰਮ ਧਾਮ ਹੈਂ॥੨॥੨੫੪॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਹਿੰਗਲਾ- ਸਿੰਧ ਤੇ ਬਲੋਚਸਤਾਨ ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਜਿਥੇ ਹਿੰਗਲਾਜਾ ਦੇਵੀ ਦਾ ਮੰਦਰ ਹੈ। ਗੋਰ-ਦੇਸ਼ ਦਾ ਨਾਮ। ਗੁਰਦੇਜੀ-ਦੇਸ਼ ਦਾ ਨਾਂ। ਪਉਨ ਸਾਧਨਾ-ਸਾਧਨ ਕਰਕੇ ਸੁਆਸਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਦੇ ਹਨ। ਆਰਬ-ਅਰਬ ਦੇਸ਼। ਫਰਾ-ਫਰਾਂਸ। ਫਿਰੰਗੀ-ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼। ਕੁਰੇਸੀ-ਕੁਰੇਸ਼ੀ, ਕੁਰੈਸ ਵੰਸ਼ੀ। ਮਘੇਲੇ-ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਇਕ ਜਾਤੀ। ਦ੍ਰਿੜਵੈ-ਪੱਕੇ। ਤਿਲੰਗੀ-ਤਿਲੰਗਾਨਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਜ ਤਾਮਲਨਾਡੂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਦਾ ਵਾਸੀ।

ਰਾਗੁ ਆਸਾਵਰੀ ਸੁਪੰਗ ਰੂਪਕ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-7 ਮੱਧ ਲੈਅ

ਅਸਥਾਈ

ਅੰਤਰਾ

1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	5	6	7
ਮੁੱਖ	ਧੁ	ਧੁ	ਮ	ਪ	ਧੁ	ਪ	ਮ	ਪ	ਧੁ	ਸੰ	ਸੰ	ਰੁੰ	ਸੰ
ਪੂਰ	ਬੀ	ਨ	ਪਾ	ਰ	ਪਾ	ਵੈਂ	ਜੋ	ਗੀ	ੳ	ਜੋ	ਗ	ਸਾ	ਧੈ
ਧੁਧੁ	ਮ	ਪ	ਗੁ	ਗੁ	ਰੁਰੁ	ਸ	ਰੁੰਰੁੰ	ਰੁੰਰੁੰ	ਰੁੰ	ਸੰਸੰ	ਰੁੰਨੁ	ਧੁ	ਪ
ਹਿੰਗ	ਲਾ	ਹਿ	ਮਾ	ਲੈ	ਧਿਆ	ਵੈਂ	ਪਉਨ	ਸਾਧ	ਨਾ	ਕਿਤੇ	ਬੳ	ਬਾ	ਧੈ
ਮ	ਪ	ਧੁਧੁ	ਸੰ	ਨੁ	ਧੁ	ਪ	ਮ	ਪੁਪੁ	ਧੁ	ਸੰ	ਨੁ	ਧੁ	ਪ
ਗੋ	ਰ	ਗੁਰ	ਦੇ	ਜੀ	ਗੁ	ਨ	ਆ	ਰਬ	ਕੇ	ਆ	ਰ	ਬੀ	ੳ
ਮ	ਪ	ਪੁਪੁ	ਗੁ	ਗੁ	ਰੁ	ਸ	ਧੁ	ਮੁਮੁ	ਪੁਪੁ	ਗੁ	ਗੁ	ਰੁ	ਸ
ਗਾ	ਵੈਂ	ਤੇਰੇ	ਨਾ	ਮ	ਰੈਂ	ੳ	ਆ	ਰਾਧੈਂ	ਤੇਰੇ	ਨਾ	ਮ	ਰੈਂ	ੳ
x			2		3		x			2		3	

੧੪-ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਆਸਾਵਰੀ

ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਆਸਾਵਰੀ ਰਾਗ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਹੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਸਰੂਪ ਰਾਗ ਆਸਾ ਤੇ ਆਸਾਵਰੀ ਦੇ ਮਿਸ਼ਰਨ ਤੋਂ ਬਣਿਆਂ ਹੈ। ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਰਾਗਾਂ ਦੀ ਗਨਣਾ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਰਾਗ ਦਾ ਵਿਵਰਣ 'ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦਰਪਣ' ਭਾਗ-ਪਹਿਲਾ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਰਾਗ ਆਸਾਵਰੀ ਵਿੱਚ ਵੀ ਬਾਣੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ਤੇ ਭਾਰਤੀ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਆਸਾਵਰੀ ਦਸ ਬਾਣਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਬਾਣ ਹੈ ਤੇ ਆਸਾਵਰੀ ਰਾਗ ਇਸ ਬਾਣ ਦਾ ਆਸ਼ੀਯ ਰਾਗ ਹੈ। ਰਾਗ ਆਸਾਵਰੀ ਦਾ ਵਿਵਰਣ ਇਸ ਰਾਗ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਰਾਗ ਆਸਾ ਆਸਾਵਰੀ ਦਾ ਕੋਈ ਵਖਰਾ ਮਿਸ਼ਰਤ ਰੂਪ ਸੰਗੀਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਵਰਣਣ ਉਪਲਬੱਧ ਹੈ। ਸੰਗੀਤ ਮਹਿਫਲਾਂ ਜਾਂ ਕੀਰਤਨ ਸਮਾਗਮਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਇਸ ਰਾਗ ਦੇ ਗਾਇਨ ਬਾਰੇ ਜ਼ਿਕਰ ਸੁਣਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਆਸਾ ਮੁਖ ਰਾਗ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਪੰਨਾ ੪੦੯ ਤੇ ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਆਸਾਵਰੀ ਦੇ ਸੱਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਤਕਰੀਬਨ ਸਾਰੇ ਹੀ ਗਾਇਕਾਂ ਤੇ ਗ੍ਰੰਥਕਾਰਾਂ ਨੇ ਰਾਗ ਆਸਾਵਰੀ ਲਈ ਹੀ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ। ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਡੀ.ਲਿਟ. ਟੀਕਾਕਾਰ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਰਪਣ' ਪੇਥੀ ਤੀਜੀ ਪੰਨਾ ੩੩੧ ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਨੋਟ ਲਿਖਦੇ ਹਨ, 'ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਆਸਾ ਤੇ ਆਸਾਵਰੀ ਦੋਹਾਂ ਮਿਲਵੇਂ ਰਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਗਾਏ ਜਾਣੇ ਹਨ'। ਗੁਰੂ ਕਿਰਪਾ ਕੀਤੀ ਇਹ ਮੱਤ ਬਖਸ਼ੀ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਰਾਗੁ ਆਸਾਵਰੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਆਸਾਵਰੀ ਵਿਚ ਗਾਇਣ ਕਰਨ ਦੀ ਸੋਝੀ ਅੰਦਰ ਬੈਠ ਗਈ ਤੇ ਇਸ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸ਼ਬਦ ਗਾਇਨ ਆਰੰਭ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਰਾਗ ਵਿੱਚ 'ਓਇ ਪਰਦੇਸੀਆ ਹਾਂ' ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਗਾਇਨ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਕੀਰਤਨ ਹਾਜ਼ਰੀਆਂ ਭਰਨ ਸਮੇਂ ਵੀ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਰਾਗ ਦੇ ਸਰੂਪ ਲਈ ਆਰੋਹ ਵਿੱਚ ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਦਾ ਤੇ ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ ਰਾਗ ਆਸਾਵਰੀ ਨੂੰ ਜੋੜ ਕੇ ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਆਸਾਵਰੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਇਥੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸ਼ਬਦ ਤਰਤੀਬ:-

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਨੂੰ ਚੌਥਾ ਸਥਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਇਸ ਮੁੱਖ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਮਿਸ਼ਰਤ ਰਾਗਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾ ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਕਾਫੀ ਹੈ ਫਿਰ ਆਸਾਵਰੀ ਸੁਪੰਗ ਵਿੱਚ ਬਾਣੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ਤੇ ਮਿਸ਼ਰਤ ਰਾਗਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਵਿੱਚ ਦੂਜਾ ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਆਸਾਵਰੀ ਵਿੱਚ ਬਾਣੀ ਰਚਿਤ ਹੈ। ਸ਼ਬਦ ਤਰਤੀਬ ਵਿੱਚ ਰਾਗੁ

ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੧੭ ਆਸਾਵਰੀ ਪੰਨਾ ੪੦੯ ਤੋਂ ੪੧੧ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕ ॥੨॥੧॥
੧੫੭॥ ਤੋਂ ॥੨॥੭॥੧੬੩॥੩੩੨॥ ੭ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ।

ਪੜੀਓ:-

ਰਾਗੁ - ਆਸਾ ਆਸਾਵਰੀ	ਬਾਟ - ਉਪਬਾਟ-ਬਿਲਾਵਲ ਆਸਾਵਰੀ
ਸਵਰ - ਗੰਧਾਰ, ਨਿਸ਼ਾਦ ਕੋਮਲ, ਦੇਵੇਂ ਧੈਵਤ ਹੋਰ ਸਭ ਸੁਖ	
ਵਰਜਿਤ ਸਵਰ - ਗੰਧਾਰ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਆਰੋਹ ਵਿੱਚ	
ਜਾਤੀ - ਔੜਵ-ਸੰਪੂਰਨ	ਵਾਦੀ - ਪੰਚਮ
ਸੰਵਾਦੀ - ਬੜਜ	ਸਮਾਂ -ਦਿਨ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਹਿਰ
ਆਰੋਹ - ਸ ਰ ਮ ਪ, ਧ ਸੰ	ਅਵਰੋਹ - ਸੰ ਨੁ ਧੁ ਪ ਮ ਪ ਗੁ ਰ ਸ
ਮੁੱਖ ਅੰਗ - ਰ ਮ, ਪ ਧ - ਪ, ਧੁ ਪ, ਮ ਪ ਗੁ ਰ ਸ।	

ਸਵਰ ਵਿਸਥਾਰ:-

- 1) ਸ, ਧ ਸ, ਪ ਧ ਸ, ਰ ਮ, ਸ ਰ ਮ, ਪ ਧ - ਪ, ਪ ਧੁ - ਮ ਪ, ਧੁ ਪ ਮ ਪ, ਰ ਮ ਪ, ਮ ਪ ਗੁ ਰ ਸ, ਨੁ ਧੁ ਪੁ, ਮੁ ਖ ਧੁ ਸ, ਗੁ ਰ ਸ।
- 2) ਸ, ਰ ਮ, ਪ ਮ ਪ ਧ ਪ, ਧੁ ਪ ਮ ਪ, ਗੁ ਰ, ਮ ਪ ਧ ਸੰ, ਪ ਧ ਸੰ, ਨੁ ਧੁ ਪ, ਸੰ ਰੇ ਨੁ ਧੁ ਪ, ਧੁ ਨੁ ਧੁ ਪ, ਮ ਪ ਧ ਸੰ, ਸੰ ਰੇ ਸੰ, ਰੇ ਨੁ ਧੁ ਪ, ਧੁ ਮ ਪ, ਪ ਧੁ ਮ ਪ, ਮ ਪ ਗੁ ਰ ਸ।
- 3) ਮ ਪ ਧ ਸੰ, ਸੰ ਰੇ ਸੰ, ਸੰ ਰੇ ਮੰ, ਪੰ ਮੰ ਪੰ, ਗੁੰ ਰੰ ਸੰ, ਪ ਧ ਸੰ ਰੰ ਸੰ, ਸੰ ਰੰ ਨੁ ਧੁ ਪ, ਧੁ ਪ ਮ ਪ, ਧੁ ਨੁ ਧੁ ਮ ਪ, ਧੁ ਨੁ ਧੁ ਪ, ਮ ਪ ਧ ਸੰ ਰੰ ਸੰ, ਸੰ ਰੰ ਨੁ ਧੁ ਪ, ਮ ਪ ਧੁ ਪ ਗੁ ਰ ਸ।

ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੧੭ ਆਸਾਵਰੀ ੧੬ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥ (੪੦੯)
ਗੋਬਿੰਦ ਗੋਬਿੰਦ ਕਰਿ ਹਾਂ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਮਨਿ ਪਿਆਰਿ ਹਾਂ॥ ਗੁਰਿ ਕਹਿਆ ਸੁ ਚਿਤਿ ਧਰਿ ਹਾਂ॥
ਅਨ ਸਿਉ ਤੋਰਿ ਫੇਰਿ ਹਾਂ॥ ਐਸੇ ਲਾਲਨੁ ਪਾਇਓ ਰੀ ਸਖੀ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥ ਪੰਕਜ ਮੋਹ ਸਰਿ ਹਾਂ॥
ਪਗੁ ਨਹੀ ਚਲੈ ਹਰਿ ਹਾਂ॥ ਗਹਡਿਓ ਮੂੜ ਨਰਿ ਹਾਂ॥ ਅਨਿਨ ਉਪਾਵ ਕਰਿ ਹਾਂ॥ ਤਉ ਨਿਕਸੈ
ਸਰਨਿ ਪੈ ਰੀ ਸਖੀ॥੧॥ ਬਿਰ ਬਿਰ ਚਿਤ ਬਿਰ ਹਾਂ॥ ਬਨੁ ਗਿ੍ਹੁ ਸਮਸਰਿ ਹਾਂ॥ ਅੰਤਰਿ ਏਕ ਪਿਰ
ਹਾਂ॥ ਬਾਹਰਿ ਅਨੇਕ ਧਰਿ ਹਾਂ॥ ਰਾਜਨ ਜੋਗੁ ਕਰਿ ਹਾਂ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਲੋਗੁ ਅਲੋਗੀ ਰੀ
ਸਖੀ॥੨॥੧॥੧੫॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਕਰਿ-ਆਖ, ਜਪ। ਮਨਿ-ਮਨ ਵਿਚ। ਪਿਆਰਿ-ਪਿਆਰ ਕਰ। ਗੁਰਿ-ਗੁਰੂ ਨੇ। ਚਿਤਿ-ਚਿੱਤ ਵਿਚ। ਧਰਿ-
ਰੱਖ। ਅਨ ਸਿਉ-ਹੋਰ ਨਾਲ। ਤੋਰਿ-ਤੋੜ ਦੇ। ਫੇਰਿ-ਮੋੜ ਲੈ। ਐਸੇ-ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ। ਲਾਲਨੁ-ਪਿਆਰਾ ਪ੍ਰਭੂ। ਰੀ ਸਖੀ-ਰੇ
ਸਹੇਲੀ! ਪੰਕਜ-ਬਿੱਕੜ। ਸਰਿ-ਸਰ ਵਿਚ, ਸੰਸਾਰ-ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ। ਪਗੁ-ਪੈਰ। ਗਹਡਿਓ-ਗੱਡਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਫਸਾਇਆ
ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮੂੜ ਨਰਿ-ਮੂਰਖ ਮਨੁੱਖ ਨੇ। ਅਨਿਨ-ਕੇਵਲ ਇਕ। ਤਉ-ਤਦੋਂ। ਨਿਕਸੈ-ਨਿਕਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਬਿਰ-ਅਡੋਲ,
ਟਿਕਵਾਂ। ਬਨੁ-ਜੰਗਲ। ਗਿ੍ਹੁ-ਘਰ। ਸਮਸਰਿ-ਬਰਾਬਰ। ਅੰਤਰਿ-ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ। ਬਾਹਰਿ-ਜਗਤ ਵਿਚ। ਅਨੇਕ ਧਰਿ-
ਅਨੇਕਾਂ ਕਿਰਤ-ਕਾਰ ਕਰ। ਲੋਗੁ ਅਲੋਗੀ-ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਨਿਰਾਲਾ।

ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਆਸਾਵਰੀ

ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਆਸਾਵਰੀ ਤੀਨ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-16 ਮੱਧ ਲੈਅ
ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
								ਰ	-	ਮ	-	ਪ	-	ਧ	ਧ
								ਐ	s	ਸੇ	s	ਲਾ	s	ਲ	ਨੁ
ਸੰ	ਨੁ	ਧੁ	ਪ	ਮਪ	ਗੁ	ਰ	ਸ	ਮ	-	ਰ	ਮ	ਪ	-	ਧ	ਧ
ਪਾ	ਇ	ਓ	ਰੀ	ਸੋ	ਖੀ	s	s	ਐ	s	ਸੇ	s	ਲਾ	s	ਲ	ਨੁ
ਪ	ਧੁਨੁ	ਧੁ	ਪ	ਧੁ	ਪ	ਮਗੁ	ਰਸ								
ਪਾ	ਇਸ	ਓ	ਰੀ	ਸ	ਖੀ	ss	ss								
x				2				0				3			

ਅੰਤਰਾ

								ਮ	ਪਪ	ਧ	ਪਧ	ਸੰ	ਸੰ	ਰੰ	ਸੰ
								ਗੋ	ਕਿੰਦ	ਗੋ	ਕਿੰਦ	ਕ	ਰਿ	ਹਾਂ	s
ਰੰਰੰ	ਗੁੰਗੁੰ	ਰੰ	ਸੰ	ਰੰ	ਨੁ	ਧੁ	ਪ	ਮਮ	ਪਪ	ਧ	ਧ	ਸੰ	ਸੰ	ਰੰਰੰ	ਸੰ
ਹਰਿ	ਹਰਿ	ਮ	ਨਿ	ਪਿ	ਆ	ਰਿ	ਹਾਂ	ਗੁਰਿ	ਕਹਿ	ਆ	ਸੁ	ਚਿ	ਤਿ	ਧਰਿ	ਹਾਂ
ਨੁਨੁ	ਧੁਧੁ	ਪ	ਮਪ	ਗੁ	ਗੁ	ਰ	ਸ								
ਅਨ	ਸਿਉ	ਤੇ	ਰਿਸ	ਢੇ	ਰਿ	ਹਾਂ	s								
x				2				0				3			

ਤਾਨਾਂ :-

- 1) ਸਰ ਮਪ ਧਪ ਮਪ ਪਧੁ ਮਪ ਮਗੁ ਰਸ
- 2) ਰਮ ਪਧ ਮਪ ਧਧ ਸੰਨੁ ਧੁਪ ਮਗੁ ਰਸ
- 3) ਮਪ ਧਧ ਸੰਰੰ ਸੰਸੰ ਨੁਨੁ ਧੁਪ ਮਗੁ ਰਸ
- 4) ਮਪ ਧਧ ਸੰਰੰ ਸੰਨੁ ਧੁਧ ਮਪ ਮਗੁ ਰਸ
- 5) ਸਰ ਮਪ ਧੁਪ ਮਗੁ ਰਸ ਸਰ ਮਪ ਧਧ ਸੰਰੰ ਸੰਨੁ ਧੁਪ ਧੁਨੁ ਧੁਪ ਮਪ ਮਗੁ ਰਸ
- 6) ਸਰ ਮਪ ਰਮ ਪਧ ਮਪ ਧਧ ਸੰਰੰ ਗੁੰਰੰ ਸੰਨੁ ਧੁਪ ਮਪ ਧੁਨੁ ਧੁਪ ਮਪ ਮਗੁ ਰਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) 9ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 13ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 9ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 3) 9ਵੀਂ ਤੋਂ 8ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦਾ ਪੂਰਾ ਚੱਕਰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ

ਫਿਰ 9ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 13ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।

4) 9ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 9ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਅ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਆਸਾਵਰੀ ਮਹਲਾ ਪ॥ (੪੧੦)

ਏਕਾ ਓਟ ਗਹੁ ਹਾਂ॥ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਕਹੁ ਹਾਂ॥ ਆਗਿਆ ਸਤਿ ਸਹੁ ਹਾਂ॥ ਮਨਹਿ ਨਿਧਾਨੁ ਲਹੁ ਹਾਂ॥ ਸੁਖਹਿ ਸਮਾਈਐ ਮੇਰੇ ਮਨਾ॥੧॥ਰਹਾਉ॥ ਜੀਵਤੁ ਜੋ ਮਰੈ ਹਾਂ ॥ ਦੁਤਰੁ ਸੋ ਤਰੈ ਹਾਂ॥ ਸਭ ਕੀ ਰੇਨੁ ਹੋਇ ਹਾਂ॥ ਨਿਰਭਉ ਕਹਉ ਸੋਇ ਹਾਂ॥ ਮਿਟੇ ਅੰਦੇਸਿਆ ਹਾਂ॥ ਸੰਤ ਉਪਦੇਸਿਆ ਮੇਰੇ ਮਨਾ॥੧॥ ਜਿਸੁ ਜਨ ਨਾਮ ਸੁਖੁ ਹਾਂ॥ ਤਿਸੁ ਨਿਕਟਿ ਨ ਕਦੇ ਦੁਖੁ ਹਾਂ॥ ਜੋ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਸੁ ਸੁਨੇ ਹਾਂ॥ ਸਭੁ ਕੇ ਤਿਸੁ ਮੰਨੇ ਹਾਂ॥ ਸਫਲੁ ਸੁ ਆਇਆ ਹਾਂ॥ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ ਭਾਇਆ ਮੇਰੇ ਮਨਾ॥੨॥੪॥੧੬੦॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਏਕਾ ਓਟ-ਇਕ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਆਸਰਾ। ਗਹੁ-ਫੜ। ਕਹੁ-ਉਚਾਰ। ਆਗਿਆ-ਰਜ਼ਾ, ਹੁਕਮ। ਸਹੁ-ਸਹਾਰ, ਮੰਨ। ਮਨਹਿ-ਮਨ ਵਿਚ। ਨਿਧਾਨੁ-(ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ) ਖਜ਼ਾਨਾ। ਸੁਖਹਿ-ਆਤਮਕ ਅਨੰਦ ਵਿਚ। ਜੋ-ਜੇਹੜਾ ਮਨੁੱਖ। ਮਰੈ-ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਤੋਂ ਅਛੋਹ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੁਤਰੁ-ਮੁਸ਼ਕਲ, ਔਖਾ। ਰੇਨੁ-ਚਰਨ-ਧੂੜ। ਸੋਇ-ਉਸ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਹੀ। ਜਿਸੁ ਜਨ-ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ। ਤਿਸੁ ਨਿਕਟਿ-ਉਸ ਦੇ ਨੇੜੇ। ਸਭੁ ਕੇ-ਹਰੇਕ ਜੀਵ। ਮੰਨੇ-ਆਦਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਭ ਭਾਇਆ-ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਪਿਆਰਾ ਲੱਗਾ।

ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਆਸਾਵਰੀ ਏਕ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-12 ਮੱਧ ਲੈਅ

ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਰ	ਮ	ਮ	ਪ	ਧੁ	ਪ	ਧੁ	ਮ	ਪ	ਗੁ	ਰ	ਸ
ਸੁ	ਖ	ਹਿ	ਸ	ਮਾਈ	ਐ	ਮੇ	s	ਰੇ	ਮ	ਨਾ	s
ਮ	ਪ	ਧ	ਸੰ	ਰੰਰੰ	ਸੰ	ਨੁ	ਧੁ	ਪ	ਮਗੁ	ਰ	ਸ
ਸੁ	ਖ	ਹਿ	ਸ	ਮਾਈ	ਐ	ਮੇ	s	ਰੇ	ਮs	ਨਾ	s
x		0		2		0		3		4	

ਅੰਤਰਾ

ਮ	ਪ	ਧ	ਸੰ	ਰੰਰੰ	ਸੰ	ਰੰਗੁ	ਰੰ	ਸੰਸੰ	ਰੰਨੁ	ਧੁਧੁ	ਪ
ਏ	ਕਾ	ਓ	ਟ	ਗਹੁ	ਹਾਂ	ਗੁਰ	ਕਾ	ਸਬ	ਦੁs	ਕਹੁ	ਹਾਂ
ਪੁਧੁ	ਸੰਰੰ	ਸੰ	ਰੰਨੁ	ਧੁਧੁ	ਪ	ਧੁਧੁ	ਮ	ਪ	ਮਪ	ਗੁਗੁ	ਰਸ
ਆs	ਗਿਆ	ਸ	ਤਿs	ਸਹੁ	ਹਾਂ	ਮਨ	ਹਿ	ਨਿ	ਧਾਨੁ	ਲਹੁ	ਹਾਂs
x		0		2		0		3		4	

ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਆਸਾਵਰੀ

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਸਰ ਮਪ ਧਧ ਸੰਨੁ ਧੁਪ ਮਗੁ ਰਸ ਸਰ ਮਪ ਧੁਪ ਮਗੁ ਰਸ
- 2) ਸਰ ਮਮ ਰਮ ਪਪ ਮਪ ਧਧ ਸੰਰ ਗੁੰਰੰ ਸੰਨੁ ਧੁਪ ਮਗੁ ਰਸ
- 3) ਮਪ ਧਮ ਪਧ ਮਪ ਧਧ ਸੰਰੰ ਸੰਨੁ ਧੁਨੁ ਧੁਪ ਮਪ ਮਗੁ ਰਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਛੇਵੀਂ ਮਾਤਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ ਚੌਥੀ ਤੋਂ ਛੇਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਦੋ ਵਾਰ ਹੋਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਤੀਜੀ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 3) 7ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਦਾ ਆਰੰਭ ਕਰ ਕੇ ਪੂਰਾ ਚੱਕਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ ਚੌਥੀ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਦੋ ਵਾਰ ਹੋਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਮ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਆਸਾਵਰੀ ਮਹਲਾ ਪ ਇਕਤੁਕਾ ॥ (੪੧੦-੧੧)

ਓਇ ਪਰਦੇਸੀਆ ਹਾਂ॥ ਸੁਨਤ ਸੰਦੇਸਿਆ ਹਾਂ॥੧॥ਰਹਾਉ॥ ਜਾ ਸਿਉ ਰਚਿ ਰਹੇ ਹਾਂ॥ ਸਭ ਕਉ ਤਜਿ ਗਏ ਹਾਂ॥ ਸੁਪਨਾ ਜਿਉ ਭਏ ਹਾਂ॥ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਜਿਨ੍ਹਿ ਲਏ ॥੧॥ ਹਰਿ ਤਜਿ ਅਨ ਲਗੇ ਹਾਂ॥ ਜਨਮਹਿ ਮਰਿ ਭਗੇ ਹਾਂ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਨਿ ਲਹੇ ਹਾਂ॥ ਜੀਵਤ ਸੇ ਰਹੇ ਹਾਂ॥ ਜਿਸਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਹੋਇ ਹਾਂ॥ ਨਾਨਕ ਭਗਤੁ ਸੋਇ॥੨॥੧੬੩॥੨੩੨॥

ਪਦ ਅਰਥ:-ਓਇ ਪਰਦੇਸੀਆ-ਹੇ ਪਰਦੇਸੀ! ਹੇ ਜਗਤ ਵਿਚ ਚਾਰ ਦਿਨ ਲਈ ਆਏ ਜੀਵ! ਸੁਨਤ-ਸੁਣਦਾ ਹੈ? ਜਾ ਸਿਉ-ਜਿਸ (ਮਾਇਆ) ਨਾਲ। ਰਚਿ ਰਹੇ-ਮਸਤ ਰਹੇ। ਜਿਨ੍ਹਿ ਲਏ-ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ? ਤਜਿ-ਤਿਆਗ ਕੇ। ਜਨਮਹਿ-ਜਨਮ ਵਿਚ। ਭਗੇ-ਦੌੜਦੇ ਰਹੇ। ਜਨਿ-ਜਨ ਨੇ, ਜਿਸ ਜਿਸ ਜਨ ਨੇ। ਸੇ-ਉਹ ਬੰਦੇ। ਜਿਸਹਿ-ਜਿਸ ਉੱਤੇ।

ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਆਸਾਵਰੀ ਪੜਤਾਲ

ਹਰ ਅੰਤਰੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਸਥਾਈ ਤੇ ਪਹਿਲੀ ਲੈਅ ਅਨੁਸਾਰ ਵਾਪਸ ਆਉਣਾ ਹੈ।

ਅਸਥਾਈ ਸਾਗਰ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-17 ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17

ਸੰ ਧ ਸੰ - -	ਸੰਨੁ ਧੁਪ ਮ ਪਪ	ਗੁ - ਰ ਸ	ਰਰ ਮਮ ਪ ਧਧ
ਹਾਂ s s s s	ਸੁਨ ਤਸੰ ਦੇ ਸਿਆ	ਹਾਂ s s s	ਓਇ ਪਰ ਦੇ ਸੀਆ
x	2	0	3

ਅੰਤਰਾ

ਸ	-	ਰੰ	-	ਸੰ	ਰੰਰੰ	ਰੰਰੰ	ਰੰਰੰ	ਰੰਗੁੰ	ਰੰਨੁ	ਧੁ	-	ਪ	ਮ	ਪੁਪ	ਧੁਧ	ਪੁਪ	
ਹਾਂ	s	s	s	s	ਸਭ	ਕਉ	ਤਜਿ	ਗਏ	ਹਾਂ	s	s	s	ਸ	ਜਾ	ਸਿਉ	ਰਚਿ	ਰਚੇ
ਸ	-	ਰੰ	-	ਸੰ	ਸੰਨੁ	ਧੁਪ	ਮ	ਪ	ਗੁ	ਗੁ	ਰ	ਸ	ਮਮ	ਪ	ਧੁਧ	ਪੁਪ	
ਹਾਂ	s	s	s	s	ਹਸ	ਰਿਸ	ਨਾ	ਮੁ	ਜਿ	ਨਿ	ਲ	ਏ	ਸੁਪ	ਨਾ	ਜਿਉ	ਭਏ	
x					2				0							3	

ਦੂਜਾ ਅੰਤਰਾ ਸ਼ਿਖਰ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾ-17 ਦੁਗੁਨ ਲੈਅ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
ਸੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਪ	ਪ	ਧ	ਧ	ਸੰ	-	-	ਰੰ	-	-	ਸੰ	-	-
ਹ	ਰਿ	ਤ	ਜਿ	ਅ	ਨ	ਲ	ਗੇ	ਹਾਂ	s	s	s	s	s	s	s	s
ਰੰ	ਰੰ	ਰੰਰੰ	ਸੰ	ਰੰ	ਗੁੰ	ਰੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਰੰ	ਨੁ	ਧੁ	-	-	ਪ	-	-
ਜ	ਨ	ਮਹਿ	s	ਮ	s	ਰਿ	s	ਭ	ਗੇ	s	ਹਾਂ	s	s	s	s	s
'ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਨਿ ਲਹੇ ਹਾਂ ਜੀਵਤ ਸੇ ਰਹੇ ਹਾਂ' ਇਹ ਪੰਗਤੀ ਉਪਰੋਕਤ ਅਨੁਸਾਰ																
ਸੰ	ਸੰਸੰ	ਸੰਸੰ	-	ਪ	-	ਧ	-	ਸੰ	-	ਸੰ	ਰੰ	ਨੁ	-	ਧੁ	-	ਪ
ਜਿ	ਸਹਿ	ਕਿ	s	ਪਾ	s	ਲੁ	s	ਹੇ	s	ਇ	ਹਾਂ	s	s	s	s	s
ਪ	-	ਪ	ਪ	ਮ	-	ਪ	ਪ	ਗੁ	-	-	ਰ	-	-	ਸ	-	-
ਨਾ	s	ਨ	ਕ	ਭ	s	ਗ	ਤੁ	ਸੇ	s	s	ਇ	s	s	s	s	s
ਪ	ਪ	ਪ	ਮ	ਮ	ਪ	ਗੁ	ਰ	ਸ	ਰ	ਰ	ਮ	ਮ	ਪ	-	ਧ	ਧ
ਨਾ	ਨ	ਕ	ਭ	ਗ	ਤੁ	ਸੇ	s	ਇ	ਓ	ਇ	ਪ	ਰ	ਦੇ	s	ਸੀ	ਆ
x				0				2			3			4		

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਸਰਮਪ ਧਪਮਪ ਮਪਧੁਪ ਮਗੁਰਸ ਮਪਧਪ ਪਧਸੰਸੰ ਸੰਰੰਸੰਸੰ ਰੰਗੁੰਰੰਸੰ ਸੰਰੰਸੰਨੁ
ਧੁਪਮਪ ਮਗੁਰਸ ਮਪਧਧ ਸੰਰੰਸੰਸੰ ਰੰਗੁੰਰੰਸੰ ਰੰਨੁਧੁਪ ਮਪਧੁਪ ਮਗੁਰਸ
- 2) ਸਰਮਪ ਰਮਪਧ ਮਪਧਧ ਸੰਰੰਸੰਸੰ ਸੰਰੰਗੁੰਰੰ ਸੰਨੁਧੁਪ ਮਪਧੁਪ ਮਗੁਰਸ ਮਪਧਧ
ਪਧਸੰਸੰ ਸੰਰੰਸੰਨੁ ਧੁਪਮਪ ਮਗੁਰਸ ਪਧਮਪ ਸੰਰੰਗੁੰਰੰ ਸੰਨੁਧੁਪ ਮਗੁਰਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਤੀਜੀ ਇਹ ਤਿੰਨ ਮਾਤਰਾਂ ਸੌਮ ਤੋਂ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 14ਵੀਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਇਹ ਪੰਜ ਮਾਤਰਾਂ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਦੋ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ

ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਆਸਾਵਰੀ

ਮੁਖੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।

- 2) 14ਵੀਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 3) 14ਵੀਂ ਤੋਂ 17ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ 4 ਮਾਤਰਾਂ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 6ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਅ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਆਸਾਵਰੀ ਮਹਲਾ ੫॥ (੪੦੯)

ਮਨਸਾ ਏਕ ਮਾਨਿ ਹਾਂ॥ ਗੁਰ ਸਿਉ ਨੇਤ ਧਿਆਨਿ ਹਾਂ॥ ਦ੍ਰਿੜੁ ਸੰਤ ਮੰਤ ਗਿਆਨਿ ਹਾਂ॥ ਸੇਵਾ ਗੁਰ ਚਰਾਨਿ ਹਾਂ॥ ਤਉ ਮਿਲੀਐ ਗੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾਨਿ ਮੇਰੇ ਮਨਾ॥੧॥ਰਹਾਉ॥ ਟੂਟੈ ਅਨ ਭਰਾਨਿ ਹਾਂ॥ ਰਵਿਓ ਸਰਬ ਥਾਨਿ ਹਾਂ॥ ਲਹਿਓ ਜਮ ਭਇਆਨਿ ਹਾਂ॥ ਪਾਇਓ ਪੇਡ ਥਾਨਿ ਹਾਂ॥ ਤਉ ਚੂਕੀ ਸਗਲ ਕਾਨਿ॥੧॥ ਲਹਨੋ ਜਿਸੁ ਮਥਾਨਿ ਹਾਂ॥ ਭੈ ਪਾਵਕ ਪਾਰਿ ਪਰਾਨਿ ਹਾਂ॥ ਨਿਜ ਘਰਿ ਤਿਸਹਿ ਥਾਨਿ ਹਾਂ॥ ਹਰਿ ਰਸ ਰਸਹਿ ਮਾਨਿ ਹਾਂ॥ ਲਾਥੀ ਤਿਸ ਭੁਖਾਨਿ ਹਾਂ॥ ਨਾਨਕ ਸਹਜਿ ਸਮਾਇਓ ਰੇ ਮਨਾ॥੨॥੨॥੧੫੮॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਮਨਸਾ-ਇੱਛਾ। ਮਾਨਿ-ਮੰਨ, ਪੱਕੀ ਕਰ। ਨੇਤ-ਨਿਤ, ਸਦਾ। ਦ੍ਰਿੜੁ-ਮਜ਼ਬੂਤ ਚਿੱਤ ਹੈ। ਗਿਆਨਿ-ਭੁੱਖੀ ਸਾਂਝ ਵਿਚ। ਚਰਾਨਿ-ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ। ਕ੍ਰਿਪਾਨਿ-ਕਿਰਪਾ ਦੀ ਰਾਹੀਂ। ਅਨ-ਹੋਰ। ਭਰਾਨਿ-ਭਟਕਣਾ। ਭਇਆਨਿ-ਭਿਆਨਕ। ਪੇਡ ਥਾਨਿ-ਸੰਸਾਰ-ਰੁੱਖ ਦੇ ਮੁੱਢ-ਹਰੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ। ਕਾਨਿ-ਮੁਥਾਜੀ। ਲਹਨੋ-ਭਾਗ। ਮਥਾਨਿ-ਮੱਥੇ ਉਤੇ। ਭੈ-ਡਰ। ਪਾਵਕ-ਅੱਗ। ਪਾਰਿ ਪਰਾਨਿ-ਪਾਰ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤਿਸ-ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ। ਭੁਖਾਨਿ-ਭੁੱਖ। ਸਹਜਿ-ਆਤਮਕ ਅਡੋਲਤਾ ਵਿਚ।

ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਆਸਾਵਰੀ ਰੂਪਕ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-7 ਮੱਧ ਲੈਅ

ਅਸਥਾਈ

ਅੰਤਰਾ

1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	5	6	7
ਰੁਰ	ਮ	ਪ	ਧ	-	ਪ	ਧ	ਮ	ਪ	ਧ	ਸੰ	ਸੰ	ਰੰਰੰ	ਸੰ
ਤਉ	ਮਿ	ਲੀ	ਐ	ੳ	ੳ	ੳ	ਮ	ਨ	ਸਾ	ਏ	ਕ	ਮਾਨਿ	ਹਾਂ
ਸੰਸੰ	ਰੰਰੰ	ਨੁਨੁ	ਧੁ	ਧੁ	ਮ	ਪ	ਰੰਰੰ	ਗੁੰ	ਰੇ	ਸੰ	ਨੁ	ਧੁਧੁ	ਪ
ਗੁਰ	ਕਿ	ਪਾਨਿ	ਮੇ	ਰੇ	ਮ	ਨਾ	ਗੁਰ	ਸਿ	ਉ	ਨੇ	ਤ	ਧਿਆਨਿ	ਹਾਂ
ਮਮ	ਪ	ਧ	ਮ	ਪ	ਧ	-	ਰੁਰ	ਮ	ਪ	ਧ	ਧ	ਸੰਨੁ	ਧੁਪੁ
ਤਉ	ਮਿ	ਲੀ	ਐ	ੳ	ੳ	ੳ	ਦ੍ਰਿੜੁ	ਸੰ	ਤ	ਮੰ	ਤ	ਗਿਆਨਿ	ਹਾਂੳ
ਪਪ	ਧੁਧੁ	ਮਪ	ਗੁ	ਗੁ	ਰ	ਸ	ਧੁ	ਮ	ਪਪ	ਮ	ਗੁ	ਰ	ਸ
ਗੁਰ	ਕਿ	ਪਾਨਿ	ਮੇ	ਰੇ	ਮ	ਨਾ	ਸੇ	ਵਾ	ਗੁਰ	ਚ	ਰਾ	ਨਿ	ਹਾਂ
x			2		3		x			2		3	

੧੫-ਰਾਗੁ ਆਸਾਵਰੀ

ਆਸਾਵਰੀ ਥਾਟ ਅੰਕ ੧੯੬੧ ਦੇ ਪੰਨਾ ੨੫ ਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਪਰਜੇਸ਼ ਬੈਨਰਜੀ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਆਸਾਵਰੀ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਮਿਸ਼ਰਨ ਹੈ, ਆਸ਼ੀ ਅਤੇ ਅਰੀ। ਆਸ਼ੀ ਭਾਵ ਜ਼ਹਿਰੀਲਾ ਸਰਪ ਤੇ ਅਰੀ ਭਾਵ ਸ਼ਤਰੂ, ਸਰਪ ਦਾ ਦੁਸ਼ਮਨ। ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦਾ ਮੱਤ ਹੈ ਕਿ ਆਸਾਵਰੀ ਰਾਗਨੀ ਸਪੇਰੇ ਦੀ ਬੀਨ ਤੋਂ ਨਿਕਲੀ ਹੈ ਜੋ ਸੱਪ ਦੀ ਦੁਸ਼ਮਨ ਹੈ। ਆਸਾਵਰੀ ਰਾਗਨੀ ਦੇ ਚਿੱਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇੱਕ ਸੁੰਦਰੀ ਬੀਨ ਬਜਾਉਂਦੀ ਹੋਈ ਚੇਹਰਾਂ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਸੱਪਾਂ ਤੋਂ ਘਿਰੀ ਹੋਈ ਦਿਖਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸੱਪ ਬੀਨ ਦੀ ਮਧੁਰ ਰਾਗਨੀ ਸੁਣ ਮਸਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਫਿਰ ਸਪੇਰੇ ਦੇ ਕਾਬੂ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਕਾਲ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਰਾਗ ਦਾ ਵੱਖ ਵੱਖ ਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਵਰਨਣ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਸੌਵਰੀ, ਸਾਵਰੀ, ਸਵਰੀ, ਆਸਾਵਰੀ ਆਦਿ। ਛੇਵੀਂ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਦੇ ਭਰਤ ਦੇ 'ਨਾਟਯਸ਼ਾਸਤਰ' ਵਿੱਚ ਭਾਵੇਂ ਆਸਾਵਰੀ ਨਾਮ ਦੀ ਜਾਤੀ ਜਾਂ ਗ੍ਰਾਮ ਰਾਗ ਦਾ ਵਰਨਣ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਪਰ ਸ਼ਬਦ ਗ੍ਰਾਮ ਦੀ ਚੌਥੀ ਮੂਰਛਨਾ 'ਸੁਧ-ਸ਼ਬਦਾ' ਵਿੱਚ 4, 3, 2, 4, 3, 2, 4 ਸ਼ਰੁਤੀ-ਅੰਤਰ ਹੋਣ ਨਾਲ ਉਹ ਅੱਜ ਦੇ ਆਸਾਵਰੀ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮਧਿਅਮ ਗ੍ਰਾਮ ਦੀ ਸੱਤਵੀ ਮੂਰਛਨਾ ਹੁਸ਼ਯਕਾ ਵਿੱਚ ਵੀ 3, 4, 2, 4, 3, 2, 4, ਦੇ ਸ਼ਰੁਤੀ-ਅੰਤਰ ਹੋਣ ਨਾਲ ਇਹ ਵੀ ਅੱਜ ਦੇ ਸੁਧ ਰਿਸ਼ਭ ਆਸਾਵਰੀ ਦੇ ਸਰੂਪ ਸਮਾਨ ਹੀ ਹੈ। (ਆਸਾਵਰੀ ਥਾਟ ਅੰਕ ਪੰ. ੧੪)

ਮੱਧ ਕਾਲ ਦੇ ਸੰਗੀਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਾਰੰਗਦੇਵ ਦੇ 'ਸੰਗੀਤ ਰਤਨਕਾਰ' ਤੇਰਵੀਂ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਵਿੱਚ ਆਸਾਵਰੀ ਰਾਗ ਦਾ ਨਾਮ ਉਪਲਬਧ ਹੈ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਇਸ ਰਾਗ ਨੂੰ ਭਾਸ਼ੰਗ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। 'ਰਾਗ ਰਤਨਾਕਰ' ਗ੍ਰੰਥ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਗ-ਰਾਗਨੀ ਵਰਗੀਕਰਣ ਵਿੱਚ ਆਸਾਵਰੀ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਗ ਦੀ ਰਾਗਨੀ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ੧੪੧੦ ਈ. ਵਿੱਚ ਲੋਚਨ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ 'ਰਾਗ ਤਰੰਗਣੀ' ਤੇ ੧੫੫੦ ਈ. ਵਿੱਚ ਰਾਮਾਮਾਤਯ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ 'ਸਵਰਮੇਲਕਲਾਨਿਧੀ' ਇਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਹੀ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਆਸਾਵਰੀ ਰਾਗ ਦੇ ਸਰੂਪ ਦਾ ਵਰਨਣ ਹੈ। ਉਸ ਵਿਚ ਵਰਣਿਤ ਸਰੂਪ ਰਾਮਾਮਾਤਯ ਦਾ ਹਿੰਡੋਲ ਮੇਲ ਆਸਾਵਰੀ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੈ। ਲੋਚਨ ਦੇ ਰਾਗ ਤਰੰਗਣੀ ਵਿਚ ਗੌਰੀ ਮੇਲ ਵਿੱਚ ਆਸਾਵਰੀ ਨੂੰ ਸਥਾਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ੧੫੯੫ ਈ. ਵਿੱਚ ਪੁੰਡਰੀਕ ਵਿਠੁਲ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਗ੍ਰੰਥ 'ਰਾਗਮਾਲਾ' ਤੇ 'ਚੰਦ੍ਰੋਦਯ' ਵਿੱਚ ਵੀ ਆਸਾਵਰੀ ਰਾਗ ਦਾ ਵਰਨਣ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਰਾਗੁ ਆਸਾਵਰੀ

ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਸਾਵਰੀ ਨੂੰ ਭੈਰਵ ਦੀ ਇਸਤਰੀ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ੧੬੧੦ ਈ. ਵਿੱਚ ਪੰਡਿਤ ਸੋਮਨਾਥ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗ੍ਰੰਥ 'ਰਾਗ ਵਿਬੋਧ' ਵਿੱਚ ਰਿਸ਼ਭ-ਪੰਚਮ ਵਰਜਿਤ ਆਸਾਵਰੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਹਿੰਡੋਲ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਜੁਲਦਾ ਹੈ ਪਰ ਆਲਾਪ ਦਾ ਚਲਣ ਆਸਾਵਰੀ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ੧੬੨੫ ਈ. ਦੇ ਆਸ-ਪਾਸ ਦਮੋਦਰ ਪੰਡਿਤ ਦੇ 'ਸੰਗੀਤ ਦਰਪਣ' ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਹਨੂਮਤ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਆਸਾਵਰੀ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਦੀ ਇਸਤਰੀ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਪਰ ਇਸੇ ਹੀ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਵਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਰਾਗ ਨੂੰ ਨਾ ਹੀ ਰਾਗਾਂ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਰਾਗਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸਥਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਕ ਹੋਰ ਗ੍ਰੰਥ 'ਚਤੁਰਵਾਰਸ਼ਚਛਤਰਾਗਨਿਰੂਪਣਮ' ਅਨੁਸਾਰ ਛੇ ਪੁਰਸ਼ ਰਾਗਾਂ ਦੀ ਬਜਾਏ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਸ ਰਾਗ ਮੰਨ ਕੇ ਆਸਾਵਰੀ ਨੂੰ ਦੀਪਕ ਰਾਗ ਦੀ ਰਾਗਣੀ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। 'ਅਭਿਨਵ ਰਾਗ ਮੰਜਰੀ' ਵਿੱਚ ਗੌੜੀ ਮੇਲ, 'ਰਾਗ ਵਿਬੋਧ' ਵਿੱਚ ਮਾਲਵਗੌੜ ਮੇਲ ਤੇ ਹਿਰਦੈ ਕੌਂਤਕ (੧੬੬੦) ਵਿੱਚ ਗੌੜੀ ਮੇਲ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਰਾਗ ਆਸਾਵਰੀ ਨੂੰ ਰਖਿਆ ਹੈ। ੧੬੩੯ ਈਸਵੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਵਿਯੰਕਟਮੁਖੀ ਦੇ 'ਚਤੁਰਦੰਡਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਕਾ' ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਰਾਗ ਆਸਾਵਰੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਨਟ ਭੈਰਵੀ ਮੇਲ ਤੋਂ ਮੰਨਿਆ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਆਹੋਬਲ ਦੇ 'ਸੰਗੀਤ ਪਾਰਜਾਤ' (੧੬੬੫ ਈ.) ਦੇ ਆਸਾਵਰੀ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। 'ਸੰਗੀਤ ਦਰਪਣ ਵਿੱਚ' ਰਾਗਾਚਟਵ ਮੱਤ ਵਿੱਚ ਰਾਗ ਵਰਗੀਕਰਣ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰੱਖ ਕੇ ਆਸਾਵਰੀ ਰਾਗ ਨੂੰ ਮਲਾਰ ਰਾਗ ਦਾ ਆਸ਼੍ਰਿਤ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਪਟਨਾ ਦੇ ਮੁਹੰਮਦ ਰਜ਼ਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗ੍ਰੰਥ 'ਨਗਮਾਤੇ ਆਸ਼ਾਵਰੀ' ਵਿੱਚ ਆਸਾਵਰੀ ਨੂੰ ਭੈਰਵ ਦੀ ਇਸਤਰੀ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਤੇ ਸਾਰੇ ਸਵਰ ਕੋਮਲ ਮੰਨੇ ਹਨ।

ਆਸਾਵਰੀ ਰਾਗ ਦਾ ਪੁਰਾਤਨ ਸਰੂਪ ਰਿਸ਼ਭ ਗੰਧਾਰ ਧੈਵਤ ਨਿਸ਼ਾਦ ਕੋਮਲ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਅੱਜ ਦੇ ਕੋਮਲ ਰਿਸ਼ਭ ਆਸਾਵਰੀ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੀ ਸੀ। ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਸੁਧ ਰਿਸ਼ਭ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦਾ ਮੱਤ ਹੈ ਕਿ ਧਰੁਪਦ ਗਾਇਣ ਵਿੱਚ ਅਲਾਪਚਾਰੀ ਤੇ ਲੈਅ ਪ੍ਰਧਾਨ ਗਾਇਣ ਸ਼ੈਲੀ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਰਾਗ ਆਸਾਵਰੀ ਕੋਮਲ ਰਿਸ਼ਭ ਨਾਲ ਹੀ ਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਪਰ ਖਿਆਲ ਸ਼ੈਲੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਨਾਲ ਰਿਸ਼ਭ ਕੋਮਲ ਤੋਂ ਮਧਿਅਮ ਸੁਧ ਦਾ ਲਗਾਉ ਕਠਿਨ ਲੱਗਿਆ। ਆਸਾਵਰੀ ਥਾਟ ਅੰਕ ੧੯੬੧ ਦੇ ਪੰਨਾ ੧੪ ਤੇ 'ਆਸਾਵਰੀ-ਏਕ ਪਰੀਚੈ' ਵਿਚ ਕੁਮਾਰੀ ਮੰਜਰੀ ਵਾਤਲ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਮੁਹੰਮਦ ਸ਼ਾਹ ਰੰਗੀਲੇ ਦੇ ਸਮੇਂ ਸੰਨ ੧੭੧੯ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਸਦਾਰੰਗ ਅਦਾਰੰਗ ਦੇ ਖਿਆਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਸੁਧ ਰਿਸ਼ਭ ਆਸਾਵਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰਾਰੰਭ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਖਿਆਲ ਗਾਇਣ ਵਿੱਚ ਤਾਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਸਮੇਂ ਰਿਸ਼ਭ ਕੋਮਲ ਤੋਂ ਮਧਿਅਮ ਸੁਧ ਦਾ ਲਗਾਉ ਕਠਿਨ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਵਿਰ ਸੁਧ ਰਿਸ਼ਭ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੀ ਹੋਣ

ਲੱਗ ਪਿਆ। ਗਵਾਲੀਅਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਗਾਇਕ ਹੱਦੂ ਖਾਂ, ਹੱਸੂ ਖਾਂ ਤੇ ਨੱਥੂ ਖਾਂ ਆਸਾਵਰੀ ਦੇ ਅਨੇਕ ਖਿਆਲ ਤੀਬਰ ਰਿਸ਼ਭ ਨਾਲ ਹੀ ਗਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਸਾਵਰੀ ਦੇ ਦੋ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੂਪ ਹੋ ਗਏ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਆਸਾਵਰੀ ਦਾ ਕਦੀ ਭੈਰਵ ਕਦੀ ਭੈਰਵੀ, ਕਦੀ ਗੌਰੀ ਥਾਟ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਪੰਡਿਤ ਭਾਤਖੰਡੇ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਗ ਆਸਾਵਰੀ ਵਿੱਚ ਖਿਆਲ ਗਾਇਕ ਉੱਤਰ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕੋਮਲ ਰਿਸ਼ਭ ਤੇ ਦੱਖਣ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਧ ਰਿਸ਼ਭ ਹੀ ਲਗਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਕੋਮਲ ਰਿਸ਼ਭ ਤੋਂ ਮਧਿਅਮ ਜਾਣ ਵਿੱਚ ਕਠਿਨਾਈ ਆਈ ਤੇ ਸਹਿਜੇ-ਸਹਿਜੇ ਰਾਗ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੀ ਸ਼ੁਧ ਰਿਸ਼ਭ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿੱਚ ਆ ਗਿਆ। ਪੰਡਿਤ ਜੀ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਗਵਾਲੀਅਰ ਦੇ ਗਾਇਕਾਂ ਨੇ ਆਸਾਵਰੀ ਦਾ ਗਾਇਨ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਉਹ ਜੌਨਪੁਰੀ ਜੈਸਾ ਹੀ ਰਾਗ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਵੀ.ਐਸ.ਨਿਗਮ ਦੇ 'ਸੰਗੀਤ ਕੌਮਦੀ' ਭਾਗ ਪਹਿਲਾ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਮਪੁਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਗਾਇਕ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਸਾਹਿਬ ਆਸਾਵਰੀ ਵਿੱਚ ਦੋਵੇਂ ਰਿਸ਼ਭ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਆਸਾਵਰੀ ਦਾ ਅੱਜ ਦਾ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਸਰੂਪ ਰਾਗ ਜੌਨਪੁਰੀ ਦੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਨੇੜੇ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਰਾਗਾਂ ਦਾ ਮੁੱਖ ਅੰਤਰ ਇਹੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਸਾਵਰੀ ਦੀ ਔੜਵ-ਸੰਪੂਰਨ ਜਾਤੀ ਹੈ ਤੇ ਜੌਨਪੁਰੀ ਵਿੱਚ ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਨਿਸ਼ਾਦ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਸ਼ਾੜਵ-ਸੰਪੂਰਨ ਜਾਤੀ ਹੈ। ਆਸਾਵਰੀ ਵਿੱਚ ਧੈਵਤ ਦਾ ਤੇ ਜੌਨਪੁਰੀ ਵਿੱਚ ਪੰਚਮ ਦਾ ਮਹੱਤਵ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ। ਸ, ਰ ਮ ਪ, ਗੁ, ਰ ਮ ਪ, ਮ ਪ ਯੁ ਨੁ ਯੁ ਪ, ਮ ਪ ਯੁ ਨੁ ਸ, ਨੁ ਯੁ ਪ, ਮ ਪ ਗੁ, ਰ ਮ ਪ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਵਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਨਾਲ ਜੌਨਪੁਰੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਬਣਦਾ ਹੈ ਪਰ ਆਸਾਵਰੀ ਵਿੱਚ ਰ ਮ ਪ ਯੁ ਯੁ ਪ, ਯੁ ਨੁ ਯੁ ਪ, ਮ ਪ ਗੁ ਰ ਸ, ਨੁ ਯੁ ਯੁ ਸ, ਸ ਰ ਮ ਪ ਯੁ ਪ, ਯੁ ਯੁ ਨੁ ਯੁ ਪ, ਮ ਪ ਯੁ ਯੁ ਸ, ਰ ਨੁ ਯੁ ਪ, ਪ ਯੁ ਨੁ ਯੁ ਪ, ਮ ਪ ਯੁ ਮ ਪ, ਗੁ, ਰ ਸ, ਐਸੇ ਸਵਰ-ਸਮੂਹ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਆਸਾਵਰੀ ਵਿੱਚ ਯੁ ਮ ਪ ਗੁ ਰ ਸ ਸੰਗਤੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਚੰਗੀ ਲਗਦੀ ਹੈ।

ਉੱਤਰੀ ਸੰਗੀਤ ਪੱਧਤੀ ਵਿੱਚ ਆਸਾਵਰੀ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਰਾਗਾਂ ਦੀ ਗਨਣਾ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਤਖੰਡੇ ਦੇ ਥਾਟ-ਰਾਗ ਵਰਗੀਕਰਣ ਵਿੱਚ ਰਾਗ ਆਸਾਵਰੀ, ਆਸਾਵਰੀ ਥਾਟ ਦਾ ਆਸ਼੍ਰਿਯ ਰਾਗ ਹੈ। ਰਾਗ ਦੇ ਇਸ ਸਰੂਪ ਬਾਰੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਇਕ-ਮੱਤ ਹਨ। ਪੰਡਿਤ ਅੱਪਾ ਤੁਲਸੀ ਦੇ 'ਰਾਗ ਚੰਦ੍ਰਕਾਸਾਰ' ਅਨੁਸਾਰ 'ਕੋਮਲ ਗ ਮ ਧ ਨ ਤੀਖ ਰਿਖਵ ਚੜਤ ਗ ਨ ਨਾ ਸੁਹਾਈ। ਧ ਗ ਵਾਦੀ ਸੰਵਾਦਿ ਤੇ ਆਸਾਵਰੀ ਕਹਾਈ।' ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਸਾਵਰੀ ਦਾ ਇਸ ਸਰੂਪ 'ਰਾਗ ਕਲਪਦੁਰਮਾਕਰੇ' ਤੇ ਰਾਗ ਚੰਦ੍ਰਕਾ ਵਿਚ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਪੰਡਿਤ ਭਾਤਖੰਡੇ ਨੇ ਵੀ 'ਅਭਿਨਵ ਰਾਗ ਮੰਜਰੀ' ਵਿਚ ਇਹੀ ਸਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਆਸਾਵਰੀ ਦਾ ਨਿਕਟਵਰਤੀ ਰਾਗ ਗੰਧਾਰੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਚਲਨ ਆਸਾਵਰੀ ਨਾਲ ਬਹੁਤ

ਰਾਗੁ ਆਸਾਵਰੀ

ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਪਰ ਗੰਧਾਰੀ ਦੇ ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਭ ਕੋਮਲ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੈ ਇਹੀ ਮੁੱਖ ਅੰਤਰ ਇਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਰਾਗਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਖੋਜੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਦੇ 'ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼' ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਗੁ ਆਸਾਵਰੀ, ਆਸਾਵਰੀ ਬਾਟ ਦੀ ਰਾਗਨੀ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਸਮੇਂ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਪਹਿਰ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ ਤੀਕ ਹੈ। ਗੰਧਾਰ ਧੈਵਤ ਨਿਸ਼ਾਦ ਕੋਮਲ ਬਾਕੀ ਸਵਰ ਸੁਧ ਹਨ। ਆਰੋਹ-ਸ ਰ ਮ ਪ ਧੁ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ-ਸੰ ਨੁ ਧੁ ਪ ਮ ਗੁ ਰ ਸ। ਜਾਤੀ ਔੜਵ-ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੇ ਆਸਾਵਰੀ ਨੂੰ ਭੈਰਵ ਅਤੇ ਭੈਰਵੀ ਬਾਟ ਤੇ ਗਾਉਣਾ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਡਾਕਟਰ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ 'ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਪਰ ਹੁਣ ਤਕ ਮਿਲੀ ਖੋਜ' ਪੰਨਾ ੨੪ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਆਸਾਵਰੀ ਮੇਘ ਦੀ ਛਾਇਆ ਕਰਕੇ ਆਸਾ ਨਾਲ ਮਿਲੀ ਹੈ। ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਦੀ ਰਾਗਨੀ ਆਸਾਵਰੀ ਉਥੇ ਹੈ ਜਿਥੇ ਕੇਵਲ ਆਸਾਵਰੀ ਅਥਵਾ : 'ਸੁਧੰਗ' ਵਾ 'ਸੁਧ' ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਹੈ ਜੋ ਸਾਬਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਸੁਧ ਅਤੇ ਆਸਾਵਰੀ ਮਿਲੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਹੋਰਨਾਂ ਮੱਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਕਾਲੀਨਾਥ ਮਤ ਵਿੱਚ ਪੰਚਮ ਦੀ ਰਾਗਣੀ ਅਤੇ ਰਾਗਾਰਣਵ ਦੇ ਮਤ ਵਿੱਚ ਮਲਾਰ ਦੀ ਰਾਗਣੀ ਆਸਾਵਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮੇਲ ਵੀ ਆਸਾ ਭੈਰੋਂ ਪਰਜ ਜੇ ਗੰਧਾਰ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਜੋਗੀਆ ਆਸਾਵਰੀ ਮੰਨੀ ਹੈ। ਆਸਾ ਤੇ ਆਸਾਵਰੀ ਦਾ ਮੇਲ ਕੇਵਲ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਹੀ ਵਿਦਮਾਨ ਹੈ। ਡਾਕਟਰ ਚਰਨ ਸਿੰਘ ਦੇ 'ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਪਰ ਹੁਣ ਤਕ ਮਿਲੀ ਖੋਜ' ਪੰਨਾ ੨੦ ਅਨੁਸਾਰ 'ਆਸਾ ਭੈਰਵ ਪਰਜ ਮਲਾਈ ਤਬ ਆਸਾਵਰੀ ਪਾਈ'। 'ਸੁਰ ਤਾਲ ਸਮੂਹ' ਵਿੱਚ ਇਹ ਔੜਵ ਹੈ ਪ੍ਰੰਤੂ ਕਿਸੇ ਮਤ ਵਿਚ ਸੰਪੂਰਨ ਵੀ ਹੈ। ਮਲਾਰ, ਪਰਜ ਅਤੇ ਬਸੰਤ ਮਿਲ ਕੇ ਆਸਾਵਰੀ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਦੋ ਭੇਦ ਹਨ। ਸੁਧ ਆਸਾਵਰੀ, ਤੇ ਜੋਗੀਆ ਆਸਾਵਰੀ। ਮੌਸਮ-ਹੇਮੰਤ ਚਿਤ੍ਰ, ਵੇਲਾ-ਪਹਿਰ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਤੋਂ ਖੁਸ਼ੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਰਾਗਨੀ ਸੁਧ ਸੰਕੀਰਨ ਹੈ, ਮੇਘ ਰਾਗ ਦੀ ਇਸਤਰੀ ਹੈ।

ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਗਾਇਕ ਗ੍ਰੰਥਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸ. ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਐਥਟਾਬਾਦ ਨੇ 'ਗੁਰਬਾਣੀ ਸੰਗੀਤ', ਸੰਤ ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਗੰਧਰਵ ਨੇ 'ਸੁਰ ਸਿਮਰਣ ਸੰਗੀਤ' ਭਾਗ ਛੇਵਾਂ ਤੇ ਭਾਈ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਨੇ 'ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਰੀਤ ਰਤਨਾਵਲੀ' ਵਿੱਚ ਇਹੀ ਰਿਸ਼ਭ ਸੁਧ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਸਰੂਪ ਹੀ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਰਾਗ ਰਤਨਾਵਲੀ' ਤੇ ਡਾਕਟਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਨੇ 'ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਰਾਗ-ਕੋਸ਼' ਵਿੱਚ ਰਾਗ ਆਸਾਵਰੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਕੋਮਲ ਰਿਸ਼ਭ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਵਾਲਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਤੇ ਸੁਧ ਰਿਸ਼ਭ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਨਾਲ ਆਸਾਵਰੀ ਸੁਧੰਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਨੇ 'ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਸਾਗਰ' ਵਿਚ ਕੋਮਲ ਰਿਸ਼ਭ ਦਾ ਪਰੀਚੈ

ਤੇ ਜ਼ਿਕਰ ਵੀ ਕੀਤਾ ਹੈ ਪਰ ਸੁਧ ਰਿਸ਼ਭ ਆਸਾਵਰੀ ਦੀਆਂ ਬੰਦਸ਼ਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਰਾਗ ਨਿਰਣਾਇਕ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਰਾਗ ਆਸਾਵਰੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਸੁਧ ਰਿਸ਼ਭ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਵਾਣਿਤ ਸਰੂਪ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕ ਵਿਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਥੇ ਵੀ ਆਸਾਵਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਸਰੂਪ ਗੰਧਾਰ ਧੈਵਤ ਨਿਸ਼ਾਦ ਕੋਮਲ ਤੇ ਹੋਰ ਸਵਰ ਸੁਧ ਵਾਲਾ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਸਾਵਰੀ ਨੂੰ ਇਕ ਸੁਤੰਤਰ ਰਾਗ ਹੀ ਮੰਨਣਾ ਠੀਕ ਹੈ।

ਸ਼ਬਦ ਤਰਤੀਬ:-

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਰਾਗ ਤਰਤੀਬ ਵਿੱਚ ਆਸਾਵਰੀ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਰਚਿਤ ਬਾਣੀ ਆਸਾ ਮੁੱਖ ਰਾਗ ਦੇ ਹੀ ਅਧੀਨ ਅੰਕਿਤ ਹੈ। ਵੈਸੇ ਰਾਗ ਆਸਾ ਤੇ ਰਾਗ ਆਸਾਵਰੀ ਦੇ ਸਰੂਪ ਭਿੰਨ ਹਨ। ਆਸਾ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਸਵਰ ਸੁਧ ਹਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਆਸਾਵਰੀ ਵਿੱਚ ਗੰਧਾਰ, ਧੈਵਤ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਕੋਮਲ ਹਨ। ਦੋਹਾਂ ਰਾਗਾਂ ਦੀ ਸਮਾਨਤਾ ਦਾ ਪੱਖ ਵੇਖਣ ਤਾਂ ਦੋਹਾਂ ਰਾਗਾਂ ਦੀ ਜਾਤੀ ਇਕੋ ਹੈ ਤੇ ਸਵਰ ਵੀ ਉਹੀ ਹਨ ਪਰ ਸਵਰਾਂ ਦੇ ਸਰੂਪ ਵੱਖ ਹਨ। ਮੱਧ ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਅੱਜ ਦਾ ਗੰਧਾਰ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਕੋਮਲ ਉਦੋਂ ਸੁਧ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਨਾਮ ਦੀ ਵੀ ਦੋਹਾਂ ਰਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਫੀ ਸਮਾਨਤਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਆਸਾ ਕਾਫੀ, ਆਸਾਵਰੀ ਸੁਧੰਗ, ਆਸਾ ਆਸਾਵਰੀ ਤੇ ਆਸਾਵਰੀ ਇਹਨਾਂ ਚਾਰ ਰਾਗਾਂ ਨੂੰ ਆਸਾ ਮੁਖ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸਥਾਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸ਼ਬਦ ਰਚਨਾ ਵਿੱਚ ਪੰਨਾ ੪੩੧ ਤੇ ਆਸਾਵਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੂ ੩ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕ ॥੮॥੧॥੨॥ ਤੇ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕਿਤ ਹੈ। ਵੈਸੇ ਆਸਾਵਰੀ ਸੁਧੰਗ ਦੇ ਦੋ ਸ਼ਬਦ ਤੇ ਰਾਗ ਆਸਾ ਆਸਾਵਰੀ ਦੇ ਸੱਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਗਾਇਨ ਵੀ ਕਚਿਤਨਕਾਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਰਕੇ ਆਸਾਵਰੀ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਹੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਪਰੀਚੈ:-

ਰਾਗ - ਆਸਾਵਰੀ	ਬਾਣ-ਆਸਾਵਰੀ
ਸਵਰ - ਗੰਧਾਰ, ਧੈਵਤ ਨਿਸ਼ਾਦ ਕੋਮਲ ਹੋਰ ਸਭ ਸੁਧ	
ਵਰਜਿਤ ਸਵਰ - ਗੰਧਾਰ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਆਰੋਹ ਵਿੱਚ	
ਜਾਤੀ - ਔੜਵ-ਸੰਪੂਰਨ	ਵਾਦੀ-ਧੈਵਤ
ਸੰਵਾਦੀ - ਗੰਧਾਰ	ਸਮਾਂ-ਦਿਨ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਹਿਰ
ਆਰੋਹ - ਸ ਰ ਮ ਪ ਧੁ, ਸੰ	
ਅਵਰੋਹ - ਸੰ ਨੁ ਧੁ ਪ, ਮ ਪ ਗੁ, ਰ ਸ	
ਮੁੱਖ ਅੰਗ (ਪਕੜ)- ਰ ਮ ਪ, ਧੁ ਪ, ਮ ਪ ਗੁ, ਰ ਸ।	

ਰਾਗੁ ਆਸਾਵਰੀ

ਸਵਰ ਵਿਸਥਾਰ:-

- 1) ਸ, ਸ ਰ ਸ, ਸ ਰ ਨੁ ਧੁ ਧੁ ਪ, ਧੁ ਧੁ ਨੁ ਧੁ ਪ, ਧੁ ਮ ਪ, ਮ ਪ ਧੁ, ਨੁ ਧੁ ਸ, ਸ ਰ ਮ, ਰ ਮ ਪ, ਗੁ ਰ ਸ, ਰ ਮ ਪ ਧੁ ਧੁ ਪ, ਰ ਮ ਪ ਧੁ ਮ ਪ, ਧੁ ਮ ਪ ਗੁ ਰ ਸ, ਨੁ ਧੁ ਧੁ ਸ।
- 2) ਸ ਰ ਸ, ਰ ਮ ਪ, ਮ ਪ ਧੁ ਧੁ ਪ, ਮ ਪ ਧੁ ਨੁ ਧੁ ਧੁ ਪ, ਪ ਧੁ ਨੁ ਧੁ ਪ, ਧੁ ਧੁ ਮ ਪ, ਮ ਪ ਧੁ ਮ ਪ, ਰ ਮ ਪ ਧੁ ਧੁ, ਸੰ ਨੁ ਧੁ ਪ, ਮ ਪ ਧੁ ਧੁ ਸੰ, ਸੰ ਰੰ ਨੁ ਧੁ ਪ, ਮ ਪ ਸੰ ਨੁ ਧੁ ਪ, ਧੁ ਨੁ ਧੁ ਪ, ਧੁ ਮ ਪ ਗੁ, ਪ ਧੁ ਮ ਪ ਗੁ, ਰ ਸ।
- 3) ਮ ਪ ਧੁ, ਧੁ ਸੰ, ਸੰ ਰੰ ਸੰ, ਰੰ ਗੁੰ ਰੰ ਸੰ, ਰੰ ਨੁ ਧੁ ਪ, ਪ ਧੁ ਸੰ ਰੰ ਸੰ, ਰੰ ਗੁੰ ਰੰ ਸੰ, ਰੰ ਮੰ ਪੰ ਧੁੰ ਪੰ, ਧੁੰ ਮੰ ਪੰ ਗੁੰ ਰੰ ਸੰ, ਰੰ ਨੁ ਧੁ ਪ, ਮ ਪ ਧੁ ਨੁ ਧੁ ਧੁ ਪ, ਧੁ ਮ ਪ ਸੰ ਨੁ ਧੁ ਪ, ਸੰ ਰੰ ਨੁ ਧੁ ਪ, ਮ ਪ ਧੁ ਨੁ ਧੁ ਪ, ਸੰ ਨੁ ਧੁ ਪ, ਧੁ ਮ ਪ, ਰ ਮ ਪ ਧੁ ਪ, ਮ ਪ ਗੁ, ਰ ਸ, ਨੁ ਧੁ ਪ, ਧੁ ਸ।

ਆਸਾਵਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੩ (੪੩੧)

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥ ਮੇਰੇ ਮਨ ਹਰਿ ਸਿਉ ਲਾਗੀ ਪ੍ਰੀਤਿ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪਤ ਨਿਰਮਲ ਸਾਚੀ ਰੀਤਿ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥ ਦਰਸਨ ਕੀ ਪਿਆਸ ਘਣੀ ਚਿਤਵਤ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ॥ ਕਰਹੁ ਅਨੁਗ੍ਰਹੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਹਰਿ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਿ ਮੁਰਾਰਿ॥੧॥ ਮਨੁ ਪਰਦੇਸੀ ਆਇਆ ਮਿਲਿਓ ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ॥ ਜਿਸੁ ਵਖਰ ਕਉ ਚਾਹਤਾ ਸੋ ਪਾਇਓ ਨਾਮਹਿ ਰੰਗਿ॥੨॥ ਜੇਤੇ ਮਾਇਆ ਰੰਗ ਰਸ ਬਿਨਸਿ ਜਾਹਿ ਖਿਨ ਮਾਹਿ॥ ਭਗਤ ਰਤੇ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਸਿਉ ਸੁਖੁ ਭੁੰਚਹਿ ਸਭ ਠਾਇ॥੩॥ ਸਭੁ ਜਗੁ ਚਲਤਉ ਪੇਖੀਐ ਨਿਹਚਲੁ ਹਰਿ ਕੋ ਨਾਉ॥ ਕਰਿ ਮਿੜਾਈ ਸਾਧ ਸਿਉ ਨਿਹਚਲੁ ਪਾਵਹਿ ਠਾਉ॥੪॥ ਮੀਤ ਸਾਜਨ ਸੁਤ ਬੰਧਪਾ ਕੋਉ ਹੋਤ ਨ ਸਾਥ॥ ਏਕੁ ਨਿਵਾਹੁ ਰਾਮ ਨਾਮ ਦੀਨਾ ਕਾ ਪ੍ਰਭੁ ਨਾਥ॥੫॥ ਚਰਨ ਕਮਲ ਬੋਹਿਥ ਭਏ ਲਗਿ ਸਾਗਰੁ ਤਰਿਓ ਤੇਹ॥ ਭੇਟਿਓ ਪੂਰਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਾਰਾ ਪ੍ਰਭ ਸਿਉ ਨੇਹ॥੬॥ ਸਾਧ ਤੇਰੇ ਕੀ ਜਾਚਨਾ ਵਿਸਰੁ ਨ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ॥ ਜੋ ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ ਸੋ ਭਲਾ ਤੇਰੇ ਭਾਣੈ ਕਾਰਜ ਰਾਸਿ॥੭॥ ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਪ੍ਰੀਤਮ ਮਿਲੇ ਉਪਜੇ ਮਹਾ ਅਨੰਦ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸਭ ਦੁਖ ਮਿਟੇ ਪ੍ਰਭ ਭੇਟੇ ਪਰਮਾਨੰਦ॥੮॥੧॥੨॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਮਨ-ਹੋ ਮਨ। ਸਾਧਸੰਗਿ-ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ। ਜਪਤ-ਜਪਦਿਆਂ। ਰੀਤਿ-ਮਰਯਾਦਾ। ਘਣੀ-ਬਹੁਤ। ਚਿਤਵਤ-ਚੇਤਾ ਕਰਦਿਆਂ। ਅਨੁਗ੍ਰਹੁ-ਕਿਰਪਾ। ਮੁਰਾਰਿ-ਹੋ ਪ੍ਰਭੂ। ਪਰਦੇਸੀ-ਕਈ ਜੁਨਾਂ ਵਿੱਚ ਭਟਕਦਾ। ਸਾਧ-ਗੁਰੂ। ਨਾਮਹਿ ਰੰਗਿ-ਨਾਮ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ। ਜੇਤੇ-ਜਿਤਨੇ ਭੀ। ਭੁੰਚਹਿ-ਮਾਣਦੇ ਹਨ। ਸਭ ਠਾਇ-ਹਰ ਥਾਂ। ਚਲਤਉ-ਨਾਸਵੰਤ। ਕੋ-ਦਾ। ਨਾਉ-ਨਾਮ। ਪਾਵਹਿ-ਭੁੰ ਪਾ ਲਵੇਂਗਾ। ਠਾਉ-ਥਾਂ। ਬੰਧਪਾ-ਰਿਸ਼ਭੇਦਾਰ। ਨਿਵਾਹੁ-ਸਦਾ ਨਿਭਣ ਵਾਲਾ। ਦੀਨਾ ਕਾ-ਗਰੀਬਾਂ ਦਾ। ਨਾਥ-ਖਸਮ। ਬੋਹਿਥ-ਜਗਾਜ। ਤੇਹ ਲਗਿ-ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਲੱਗ ਕੇ। ਨੇਹ-ਪਿਆਰ। ਸਾਧ-ਸੇਵਕ। ਜਾਚਨਾ-ਮੰਗ। ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ-ਹਰੇਕ ਸਾਧ ਨਾਲ ਤੇ ਗਿਰਾਚੀ ਨਾਲ। ਰਾਸਿ-ਠੀਕ। ਸੁਖ ਸਾਗਰ-ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਸਾਗਰ। ਭੇਟੇ-ਮਿਲੇ। ਪਰਮਾਨੰਦ-ਸਭ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਠ ਆਨੰਦ ਦੇ ਮਾਲਕ।

ਰਾਗੁ ਆਸਾਵਰੀ ਤੀਨ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-16 ਮੱਧ ਲੈਅ

ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
												ਸ	ਰ	ਮ	ਪ
												ਮੇ	ਰੇ	ਮ	ਨ
ਯੁ	ਯੁ	ਪ	ਪ	ਮ	ਪ	ਯੁ	ਪ	ਮਮ	ਗੁ	ਰ	ਸ	ਗੁ	-	ਰ	ਸ
ਹ	ਰਿ	ਸਿ	ਉ	ਲਾ	ਸ	ਗੀ	ਸ	ਪ੍ਰੀ	ਸ	ਤਿ	ਸ	ਸਾ	ਸ	ਧ	ਸ
ਰ	-	ਸ	-	ਰ	ਮ	ਪ	ਸੰ	ਨੁ	ਯੁ	ਪ	-	ਰੰ	ਗੁੰ	ਰੰ	ਸੰ
ਸੰ	ਸ	ਗਿ	ਸ	ਹ	ਰਿ	ਹ	ਰਿ	ਜ	ਪ	ਤ	ਸ	ਨਿ	ਰ	ਮ	ਲ
ਰੰ	ਨੁ	ਯੁ	ਪ	ਮ	ਪ	ਯੁ	ਪ	ਮਪ	ਯੁਪ	ਮਗੁ	ਰਸ				
ਸਾ	ਸ	ਚੀ	ਸ	ਰੀ	ਸ	ਸ	ਸ	ਤਿ	ਸ	ਸ	ਸ				
x				2				0				3			

ਅੰਤਰਾ

												ਮ	ਪ	ਯੁ	ਯੁ
												ਦ	ਰ	ਸ	ਨ
ਸੰ	-	ਰੰ	ਸੰ	ਰੰ	ਗੁੰ	ਰੰ	ਸੰ	ਰੰ	ਨੁ	ਯੁ	ਪ	ਸੰ	ਸੰ	ਰੰ	ਸੰ
ਕੀ	ਸ	ਸ	ਸ	ਪਿ	ਆ	ਸ	ਸ	ਘ	ਸ	ਣੀ	ਸ	ਰਿ	ਤ	ਵ	ਤ
ਨੁ	ਯੁ	ਪ	-	ਮਮ	ਪ	ਯੁ	ਪ	ਮ	ਗੁ	ਰ	ਸ				
ਅ	ਨਿ	ਕ	ਸ	ਪ੍ਰ	ਸ	ਕਾ	ਸ	ਰ	ਸ	ਸ	ਸ				
x				2				0				3			

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਸਰ ਮਪ ਯੁਯੁ ਮਪ ਯੁਪ ਮਪ ਗੁ- ਰਸ
- 2) ਸਰ ਮਪ ਯੁਪ ਯੁਨੁ ਯੁਪ ਮਪ ਮਗੁ ਰਸ
- 3) ਸਰ ਮਪ ਯੁਨੁ ਯੁਪ ਸੰਨੁ ਯੁਪ ਮਗੁ ਰਸ
- 4) ਸਰ ਮਪ ਯੁਪ ਸੰਨੁ ਯੁਪ ਮਪ ਗੁ- ਰਸ
- 5) ਸਰ ਮਪ ਯੁਪ ਮਪ ਗੁ- ਰਸ ਸਰ ਮਪ ਯੁਪ ਯੁਨੁ ਯੁਪ ਮਪ
ਸੰਨੁ ਯੁਪ ਮਗੁ ਰਸ
- 6) ਸਰ ਮਮ ਰਮ ਪਪ ਮਪ ਯੁਯੁ ਸੰਰੰ ਸੰਸੰ ਰੰਗੁੰ ਰੰਸੰ ਰੰਨੁ ਯੁਪ
ਮਪ ਯੁਪ ਗੁ- ਰਸ

ਰਾਗੁ ਆਸਾਵਰੀ

- 7) ਸਰ ਮਪ ਰਮ ਪਧੁ ਮਪ ਧੁਧੁ ਸਰੰ ਸੰਸੰ ਸੰਨੁ ਧੁਪ ਨੁਧੁ ਮਪ
 ਧੁਮ ਪਪ ਗੁ- ਰਸ
 8) ਮਪ ਧੁਪ ਮਗੁ ਰਸ ਮਪ ਧੁਨੁ ਧੁਪ ਮਗੁ ਰਸ ਮਪ ਧੁਧੁ ਸਰੰ
 ਸੰਨੁ ਧੁਪ ਮਗੁ ਰਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) 13ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 5ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) 13ਵੀਂ ਤੋਂ ਦੂਜੀ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਦੇ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 13ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 3) 13ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਇਕ ਪੂਰੇ ਚੱਕਰ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਦੁਗੁਨ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 13ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਦੁਗੁਨ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 4) 13ਵੀਂ ਤੋਂ ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਦੇ 8 ਮਾਤਰਾਂ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 13ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ 2 ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 13ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਮ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਆਸਾਵਰੀ ਮਹਲਾ ਪ॥

(੪੧੦)

ਕਾਰਨ ਕਰਨ ਤੂੰ ਹਾਂ॥ ਅਵਰੁ ਨਾ ਸੁਝੈ ਮੂੰ ਹਾਂ॥ ਕਰਹਿ ਸੁ ਹੋਈਐ ਹਾਂ॥ ਸਹਜਿ ਸੁਖਿ ਸੋਈਐ ਹਾਂ॥
 ਧੀਰਜ ਮਨਿ ਭਏ ਹਾਂ॥ ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਦਰਿ ਪਏ ਮੇਰੇ ਮਨਾ॥੧॥ਰਹਾਉ॥ ਸਾਧੁ ਸੰਗਮੇ ਹਾਂ॥ ਪੂਰਨ ਸੰਜਮੇ
 ਹਾਂ॥ ਜਬ ਤੇ ਛੁਟੇ ਆਪ ਹਾਂ॥ ਤਬ ਤੇ ਮਿਟੇ ਤਾਪ ਹਾਂ॥ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀਆ ਹਾਂ॥ ਪਤਿ ਰਖੁ
 ਬਨਵਾਰੀਆ ਮੇਰੇ ਮਨਾ॥੧॥ ਇਹੁ ਸੁਖੁ ਜਾਨੀਐ ਹਾਂ॥ ਹਰਿ ਕਰੇ ਸੁ ਮਾਨੀਐ ਹਾਂ ॥ ਮੰਦਾ ਨਾਹਿ
 ਕੋਇ ਹਾਂ॥ ਸੰਤ ਕੀ ਚੇਨ ਹੋਇ ਹਾਂ॥ ਆਪੇ ਜਿਸੁ ਰਖੈ ਹਾਂ॥ ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸੋ ਚਖੈ ਮੇਰੇ ਮਨਾ॥੨॥
 ਜਿਸ ਕਾ ਨਾਹਿ ਕੋਇ ਹਾਂ॥ ਤਿਸ ਕਾ ਪ੍ਰਭੂ ਸੋਇ ਹਾਂ॥ ਅੰਤਰਗਤਿ ਬੁਝੈ ਹਾਂ॥ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਤਿਸੁ ਸੁਝੈ
 ਹਾਂ॥ ਪਤਿਤ ਉਧਾਰਿ ਲੇਹੁ ਹਾਂ॥ ਨਾਨਕ ਅਰਦਾਸਿ ਏਹੁ ਮੇਰੇ ਮਨਾ॥੩॥੬॥੧੬੨॥

ਪਦ ਅਰਥ:-ਕਾਰਨ-ਵਸੀਲਾ, ਬਨਉਣ ਵਾਲਾ। ਕਰਨ-ਜਗਤ। ਮੂੰ-ਮੈਨੂੰ। ਕਰਹਿ-ਤੂੰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਹਜਿ-ਆਤਮਕ
 ਅਡੋਲਤਾ ਵਿਚ। ਸੁਖਿ-ਆਨੰਦ ਵਿਚ। ਸੋਈਐ-ਲੀਨ ਰਹੀਏ। ਸਾਧੁ-ਗੁਰੂ। ਸੰਗਮੇ-ਮੇਲ ਵਿਚ, ਸੰਗਤ ਵਿਚ।
 ਸੰਜਮੇ-ਸੰਜਮ ਵਿਚ। ਆਪ-ਆਪਾ-ਤਾਵ। ਤਾਪ-ਦੁੱਖ-ਕਲੇਸ਼। ਬਨਵਾਰੀਆ-ਹੇ ਜਗਤ ਦੇ ਮਾਲਕ-ਪ੍ਰਭੂ! ਮਾਨੀਐ-
 ਪਰਵਾਨ ਕਰੀਏ। ਚੇਨ-ਚਰਨ-ਪ੍ਰਭ। ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ-ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਨਾਮ-ਜਲ। ਅੰਤਰਗਤਿ-ਅੰਦਰ ਦੀ
 ਲੁਕਵੀਂ ਗੱਲ। ਪਤਿਤ-ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਡਿੱਗੇ ਹੋਏ। ਉਧਾਰਿ ਲੇਹੁ-ਬਚਾ ਲੈ।

ਰਾਗੁ ਆਸਾਵਰੀ ਤੀਨ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-16 ਮੱਧ ਲੈਅ

ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
								ਮ	ਪ	ਧੁ	ਪ	ਸੰ	ਨੁ	ਧੁ	ਪ
								ਪ੍ਰ	ਭ	ਕੈ	ਸ	ਦ	ਰਿ	ਪ	ਏ
ਗੁ	-	ਰ	ਸ	ਰ	ਮ	ਪ	-	ਮ	ਪ	ਧੁ	ਸੰ	ਚੰ	ਨੁ	ਧੁ	ਪ
ਮੇ	ਸ	ਰੇ	ਸ	ਮ	ਸ	ਨਾ	ਸ	ਪ੍ਰ	ਭ	ਕੈ	ਸ	ਦ	ਰਿ	ਪ	ਏ
ਮ	ਪ	ਧੁ	ਪ	ਮਪ	ਧੁਪ	ਮਗੁ	ਰਸ								
ਮੇ	ਸ	ਰੇ	ਸ	ਮਸ	ਸਸ	ਨਾਸ	ਸਸ								
x				2				0				3			

ਅੰਤਰਾ

								ਮ	ਪਪ	ਧੁ	ਧੁਧੁ	ਸੰ	-	ਚੰ	ਸੰ
								ਕਾ	ਰਨ	ਕ	ਰਨ	ਚੁੰ	ਸ	ਹਾਂ	ਸ
ਰੰ	ਗੁੰ	ਰੰ	ਸੰ	ਰੰ	ਨੁ	ਧੁ	ਪ	ਸੰ	ਚੰਚੰ	ਗੁੰ	ਚੰ	ਸੰਸੰ	ਨੁ	ਧੁ	ਪ
ਅ	ਵ	ਰੁ	ਨਾ	ਸੁ	ਭੈ	ਮੂੰ	ਹਾਂ	ਕ	ਰਹਿ	ਸੁ	ਸ	ਹੋਈ	ਐ	ਹਾਂ	ਸ
ਪਪ	ਧੁ	ਮ	ਪ	ਧੁਪ	ਮਪ	ਮਗੁ	ਰਸ								
ਸਹ	ਜਿ	ਸੁ	ਖਿ	ਸੋਈ	ਐਸ	ਹਾਂਸ	ਸਸ								
x				2				0				3			

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) 9ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 13ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਜੋੜ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) 9ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 13ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 3) 9ਵੀਂ ਤੋਂ 8ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦਾ ਪੂਰੇ ਚੱਕਰ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 9ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 13ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 4) 9ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਪੂਰੇ ਚੱਕਰ ਨੂੰ 9ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਅ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਅਗਮੁ ਅਨੰਤੁ ਅਨਾਦਿ ਆਦਿ ਜਿਸੁ ਕੋਇ ਨ ਜਾਣੈ॥ ਸਿਵ ਬਿਰੰਚਿ ਧਰਿ ਧਾਨੁ ਨਿਤਹਿ ਜਿਸੁ ਬੇਦੁ
ਬਖਾਣੈ॥ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਨਿਰਵੈਰੁ ਅਵਰੁ ਨਹੀ ਦੂਸਰ ਕੋਈ ॥ ਭੰਜਨ ਗੜ੍ਹਣ ਸਮਥੁ ਤਰਣ ਤਾਰਣ ਪ੍ਰਭੁ
ਸੋਈ॥ ਨਾਨਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਿਨਿ ਜਗੁ ਕੀਓ ਜਨੁ ਮਥੁਰਾ ਰਸਨਾ ਰਸੈ॥ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ
ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਚਿਤਹ ਬਸੈ॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ:-ਅਗਮੁ-ਆਪਹੁੰਚ। ਅਨੰਤੁ-ਬੇਅੰਤ। ਅਨਾਦਿ-(ਅਨ-ਆਦ) ਜਿਸ ਦਾ ਮੁੱਢ ਲੱਭ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਆਦਿ-
ਮੁੱਢ। ਬਿਰੰਚਿ-ਬ੍ਰਹਮਾ। ਨਿਤਹਿ-ਸਦਾ। ਬਖਾਣੈ-ਬਿਆਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਭੰਜਨ ਗੜ੍ਹਣ ਸਮਥੁ-ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸ ਕਰਨ ਤੇ ਪੈਦਾ
ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ। ਤਰਣ ਤਾਰਣ-ਤਾਰਣ ਲਈ ਜਹਾਜ਼। ਤਰਣ-ਜਹਾਜ਼। ਨਾਨਾ ਪ੍ਰਕਾਰ-ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ। ਜਿਨਿ-ਜਿਸ
(ਅਕਾਲਪੁਰਖ) ਨੇ। ਰਸਨਾ ਰਸੈ-ਜੀਭ ਨਾਲ ਜਪਦਾ ਹੈ। ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਚਿਤਹ-ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ।

(ਇਹ ਬੰਦਸ਼ ਭਾਈ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗਾਇਨ ਅਚਾਰੀਆ ਪਾਸੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ।)

ਰਾਗੁ ਆਸਾਵਰੀ ਤੀਨ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-16 ਮੱਧ ਲੈਅ

ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
				ਮ	ਪ	ਧੁ	ਪ	ਮ	ਪ	ਗੁ	ਗੁ	ਰ	ਰ	ਸ	-
ਗੁ	ਰ	ਸ	ਰ	ਮ	ਪ	ਧੁ	ਪ	ਮ	ਪ	ਗੁ	ਗੁ	ਰ	ਰ	ਸ	-
ਅ	ਨਾ	ਸ	ਦਿ	ਆ	ਸ	ਦਿ	ਸ	ਜਿ	ਸੁ	ਕੇ	ਇ	ਨ	ਜਾ	ਣੈ	ਸ
ਸ	ਸ	ਰ	ਰ	ਮ	ਮ	ਪ	ਪ	ਧੁ	-	ਪ	ਧੁ	ਸੰਰੇ	ਗੁੰ	ਰੰ	ਸੰ
ਸਿ	ਵ	ਬਿ	ਰੰ	ਸ	ਚਿ	ਧ	ਰਿ	ਧ੍ਰਾ	ਸ	ਨੁ	ਨਿ	ਤ	ਹਿ	ਜਿ	ਸੁ
ਸੰ	-	ਸੰ	ਰੰ	ਨੁ	ਧੁ	ਪ	-								
ਬੇ	ਸ	ਦੁ	ਬ	ਖਾ	ਸ	ਣੈ	ਸ								
x				2				0				3			

ਅੰਤਰਾ

				ਮ	ਮ	ਪ	-	ਧੁ	-	ਪ	ਧੁ
				ਨਿ	ਰੰ	ਸ	ਸ	ਕਾ	ਸ	ਰੁ	ਸ
ਸੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਰੰ	ਨੁ	ਧੁ	ਪੁਪੁ	ਸੰ	-	ਸੰ	ਰੰ
ਨਿ	ਰ	ਵੈ	ਰੁ	ਅ	ਵ	ਰੁ	ਨਹੀ	ਦੁ	ਸ	ਸ	ਰ
ਮ	ਮ	ਰ	-	ਮ	ਮ	ਪ	-	ਧੁ	ਮ	ਪ	-
ਭੰ	ਜ	ਨ	ਸ	ਗ	ਕੁ	ਣ	-	ਸ	ਮ	ਬ	ਸ
ਸੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਰੰ	ਨੁ	ਧੁ	ਪ	-				
ਤਾ	ਰਣ	ਪੁ	ਭੁ	ਜੋ	ਸ	ਈ	ਸ				
x				2				0			3

ਦੂਜਾ ਅੰਤਰਾ

ਸ	ਸ	-	ਸ	ਰੰ	-	ਸ	-	ਮ	ਮ	ਪੁ	ਪ	ਧੁ	ਧੁ	ਨੁ	ਧੁ
ਜ	ਗੁ	s	ਕੀ	ਓ	s	s	s	ਨਾ	ਨਾ	ਪੁ	ਕਾ	s	ਰ	ਜਿ	ਨਿ
ਸ	ਸ	ਸ	ਰੰ	ਨੁ	ਧੁ	ਪ	-	ਰੰ	ਰੰ	ਰੰ	ਸੰ	ਸੰਰੰ	ਗੁੰ	ਰੰ	ਸੰ
ਰ	ਸ	ਨਾ	s	ਰ	ਸੈ	s	s	ਜ	ਨੁ	ਮ	ਥੁ	ਰਾ	s	s	s
ਗੁ	ਗੁ	ਗੁ	ਰਸ	ਰ	ਰ	ਸ	-	ਮਮ	-	ਪ	ਪ	ਸੰ	ਰੰਨੁ	ਧੁ	ਪ
ਕ	ਰ	ਤਾ	ss	ਪੁ	ਰ	ਖੁ	s	ਸ੍ਰੀ	s	ਸ	ਤਿ	ਨਾ	ss	ਮੁ	s
ਸੰ	ਸੰਸੰ	-	ਰੰ	ਨੁ	ਧੁ	ਪ	-	ਰੰ	ਰੰ	ਰੰ	ਸੰ	ਸੰਰੰ	ਗੁੰ	ਰੰ	ਸੰ
ਚਿ	ਤਰ	s	s	ਬ	s	ਸੈ	s	ਗੁ	ਰ	ਰਾ	ਮ	ਦਾ	s	s	s
x				2				0				3			

(ਸਵਈਏ ਮਹਲੇ ਤੀਜੇ ਕੇ ੩) (੧੩੯੫)

ਆਪਿ ਨਰਾਇਣੁ ਕਲਾ ਧਾਰਿ ਜਗ ਮਹਿ ਪਰਵਰਿਯਉ॥ ਨਿਰੰਕਾਰਿ ਆਕਾਰੁ ਜੋਤਿ ਜਗ ਮੰਡਲਿ ਕਰਿਯਉ॥ ਜਹ ਕਹ ਤਹ ਭਰਪੂਰੁ ਸਬਦੁ ਦੀਪਕਿ ਦੀਪਾਯਉ॥ ਜਿਹ ਸਿਖਹ ਸੰਗ੍ਰਹਿਓ ਤਤੁ ਹਰਿ ਚਰਣ ਮਿਲਾਯਉ॥ ਨਾਨਕ ਕੁਲਿ ਨਿੰਮਲੁ ਅਵਤਰਿਉ ਅੰਗਦ ਲਹਣੇ ਸੰਗਿ ਹੁਅ॥ ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ ਤਾਰਣ ਤਰਣ ਜਨਮ ਜਨਮ ਪਾ ਸਰਣਿ ਤੁਅ॥੨॥੧੬॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਕਲਾ ਧਾਰਿ-ਸੌਤਿਆ ਰਚ ਕੇ। ਜਗ ਮਹਿ- ਜਗਤ ਵਿਚ। ਪਰਵਰਿਯਉ-ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਨਿਰੰਕਾਰਿ-ਨਿਰੰਕਾਰ ਨੇ। ਆਕਾਰੁ-ਅਕਾਰ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ, ਸਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ। ਜਗ ਮੰਡਲਿ-ਜਗਤ ਦੇ ਮੰਡਲ ਵਿਚ। ਜੋਤਿ ਕਰਿਯਉ-ਜੋਤਿ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਹੈ। ਜਹ ਕਹ-ਜਿੱਥੇ ਕਿੱਥੇ। ਤਹ-ਤਿਥੇ, ਉੱਥੇ ਹੀ। ਭਰਪੂਰੁ-ਵਿਆਪਕ, ਹਾਜ਼ਰ-ਨਾਜ਼ਰ। ਸਬਦੁ-ਸਬਦ ਨੂੰ। ਦੀਪਕਿ-ਦੀਵੇ ਨਾਲ। ਦੀਪਾਯਉ-ਜਗਾਇਆ ਹੈ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਆ ਹੈ, ਗੁਰਣ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ ਹੈ। ਜਿਹ ਸਿਖਹ-ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ। ਸੰਗ੍ਰਹਿਓ-ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਤਤੁ-ਤੁਰਤ, ਤਤਕਾਲ। ਨਾਨਕ ਕੁਲਿ-ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਕੁਲ ਵਿਚ। ਨਿੰਮਲੁ-ਨਿਰਮਲ। ਅਵਤਰਿਉ-ਅਵਤਾਰ ਹੋਇਆ। ਲਹਣੇ ਸੰਗਿ ਹੁਅ-ਲਹਣੇ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋ ਕੇ, ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ। ਤਾਰਣ ਤਰਣ-ਤਾਰਣ ਲਈ ਜਹਾਜ਼। ਪਾ ਸਰਣਿ ਤੁਅ-ਤੇਰੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਸਰਨ ਰਹਾਂ।

ਰਾਗੁ ਆਸਾਵਰੀ ਏਕ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-12 ਮੱਧ ਲੈਅ ਅਸਬਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਰ	ਮ	ਪ	ਧੁ	ਧੁ	ਪ	ਮ	ਪ	-	ਗੁ	ਰ	ਸ
ਆ	ਪਿ	ਨ	ਰਾ	ਇ	ਣੁ	ਕ	ਲਾ	s	ਧਾ	s	ਰਿ
ਮ	ਪ	ਸੰ	ਨੁ	ਧੁ	ਪ	ਪੁਧੁ	ਮ	ਪ	ਗੁਗੁ	ਰ	ਸ
ਜ	s	ਗ	ਮ	ਹਿ	s	ਪਰ	ਵ	ਰਿ	ਯਉ	s	s
x		0		2		0		3		4	

ਰਾਗੁ ਆਸਾਵਰੀ

ਅੰਤਰਾ

ਮ	ਪ	ਧੁ	ਸੰ	ਰੰ	ਸੰ	ਰੰਗੁ	ਰੰ	ਸੰ	ਨੁ	ਧੁ	ਪ
ਨਿ	ਰੰ	s	ਕਾ	s	ਰਿ	ਆs	ਕਾ	s	ਰੁ	s	s
ਮ	ਪ	ਸੰ	ਨੁ	ਧੁ	ਪ	ਧੁ	ਮ	ਪ	ਮੁ	ਮਗੁ	ਰਸ
ਜੇ	s	ਤਿ	ਜ	s	ਗ	ਮੰ	ਭ	ਲਿ	ਕs	ਰਿs	ਯਉ
x		0		2		0		3		4	

ਤਾਨਾਂ ਤੇ ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) ਸੁਰ ਮੁਪ ਧੁਪ ਮੁਪ ਧੁਨੁ ਧੁਪ ਮੁਪ ਸੰਰੰ ਸੰਨੁ ਧੁਪ ਮਗੁ ਰਸ
  - 2) ਮੁਪ ਧੁਪ ਮਗੁ ਰਸ ਮੁਪ ਧੁਨੁ ਧੁਪ ਮੁਪ ਸੰਨੁ ਧੁਪ ਮਗੁ ਰਸ
  - 3) ਮੁਪ ਧੁਪੁ ਸੰਰੰ ਗੁੰਰੰ ਸੰਨੁ ਧੁਪ ਮੁਪ ਧੁਨੁ ਧੁਪ ਮੁਪ ਮਗੁ ਰਸ
- 1) ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਛੇਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 7ਵੀਂ-8ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
  - 2) ਤੀਜੀ ਤੋਂ 6ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ 4 ਮਾਤਰਾਂ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
  - 3) 7ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 7ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਮ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਆਸਾਵਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

(੪੧੦)

ਮਿਲਿ ਹਰਿ ਜਸੁ ਗਾਈਐ ਹਾਂ॥ ਪਰਮ ਪਦੁ ਪਾਈਐ ਹਾਂ॥ ਉਆ ਰਸ ਜੋ ਬਿਧੇ ਹਾਂ॥ ਤਾ ਕਉ ਸਗਲ ਸਿਧੇ ਹਾਂ॥ ਅਨਦਿਨੁ ਜਾਗਿਆ ਹਾਂ॥ ਨਾਨਕ ਬਡਭਾਗਿਆ ਮੇਰੇ ਮਨਾ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥ ਸੰਤ ਪਗ ਧੋਈਐ ਹਾਂ॥ ਦੁਰਮਤਿ ਖੋਈਐ ਹਾਂ॥ ਦਾਸਹ ਰੇਨੁ ਹੋਇ ਹਾਂ॥ ਬਿਆਪੈ ਦੁਖੁ ਨ ਕੋਇ ਹਾਂ॥ ਭਗਤਾਂ ਸਰਨਿ ਪਰੁ ਹਾਂ॥ ਜਨਮਿ ਨ ਕਦੇ ਮਰੁ ਹਾਂ॥ ਅਸਥਿਰੁ ਸੇ ਭਏ ਹਾਂ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਿਨੁ ਜਪਿ ਲਏ ਮੇਰੇ ਮਨਾ॥੧॥ ਸਾਜਨੁ ਮੀਤੁ ਤੂੰ ਹਾਂ॥ ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜਾਇ ਮੂੰ ਹਾਂ॥ ਤਿਸੁ ਬਿਨੁ ਨਾਹਿ ਕੋਇ ਹਾਂ॥ ਮਨਹਿ ਅਰਾਧਿ ਸੋਇ ਹਾਂ॥ ਨਿਮਖ ਨ ਵੀਸਰੈ ਹਾਂ॥ ਤਿਸੁ ਬਿਨੁ ਕਿਉ ਸਰੈ ਹਾਂ॥ ਗੁਰ ਕਉ ਕੁਰਬਾਨੁ ਜਾਉ ਹਾਂ॥ ਨਾਨਕੁ ਜਪੇ ਨਾਉ ਮੇਰੇ ਮਨਾ ॥੨॥੫॥੧੬੧॥

ਪਦ ਅਰਥ:-ਮਿਲਿ-ਮਿਲ ਕੇ। ਜਸੁ-ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਦਾ ਗੀਤ। ਗਾਈਐ-ਗਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪਰਮ ਪਦੁ-ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਆਤਮਕ ਦਰਜਾ। ਪਾਈਐ-ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਈਦਾ ਹੈ। ਉਆ ਰਸ-ਉਸ ਸੁਆਦ ਵਿਚ। ਬਿਧੇ-ਵਿੱਝ ਗਿਆ। ਸਿਧੇ-ਸਿੱਧੀਆਂ। ਅਨਦਿਨੁ-ਹਰ ਰੋਜ਼। ਜਾਗਿਆ-ਸੁਚੇਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਬਡਭਾਗਿਆ-ਵੱਡੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ। ਪਗ-ਪੈਰ, ਚਰਨ। ਧੋਈਐ-ਆਇ ਧੋਈਐ। ਦੁਰਮਤਿ-ਖੋਟੀ ਮਤਿ। ਖੋਈਐ-ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਦਾਸਹ ਰੇਨੁ-ਦਾਸਾਂ ਦੀ ਚਰਨ-ਧੂੜ। ਪਰੁ-ਪਉ। ਨ ਮਰੁ-ਨਹੀਂ ਮਰੇਗਾ। ਸੇ-ਉਹ ਬੰਦੇ। ਅਸਥਿਰੁ-ਅਭੇਲ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ। ਸਾਜਨੁ-ਸੱਜਣ। ਮੂੰ-ਮੈਨੂੰ। ਦ੍ਰਿੜਾਇ-ਖੰਕਾ ਕਰ ਦੇਹ। ਮਨਹਿ-ਮਨ ਵਿਚ। ਸੋਇ-ਉਸ (ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ) ਨੂੰ। ਅਰਾਧਿ-ਯਾਦ ਕਰਿਆ ਕਰ। ਨਿਮਖ-ਅੱਖ ਝਮਕਣ ਜਿਤਨਾ ਸਮਾਂ। ਕਿਉ ਸਰੈ-ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਲੱਖ ਸਕਦਾ। ਕਉ-ਨੂੰ, ਤੋਂ। ਨਾਨਕੁ ਜਪੇ- ਨਾਨਕ ਜਪਦਾ ਹੈ।

ਰਾਗੁ ਆਸਾਵਰੀ ਮਹੇਸ਼ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-9 ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ
ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9
ਰਮ	ਪ	ਧੁ	ਪ	ਮਪ	ਧੁਪ	ਗੁ	ਰ	ਸ
ਅs	ਨ	ਦਿ	ਨੁ	ਜਾs	ਗਿਆ	ਹਾਂ	s	s
ਮਪ	ਧੁਧੁ	ਸੰਰੇ	ਨੁਧੁ	ਪ	ਮਪ	ਮਗੁ	ਰ	ਸ
ਨਾs	ਨਕ	ਬs	ਡs	ਭਾ	ਗਿਆ	ਮੇਰੇ	ਮ	ਨਾ
x				2		3		

ਅੰਤਰਾ

ਮ	ਪ	ਧੁਧੁ	ਪਧੁ	ਸੰਸੰ	ਸੰ	ਰੰ	-	ਸੰ
ਮਿ	ਲਿ	ਹਰਿ	ਜਸੁ	ਗਾਈ	ਐ	ਹਾਂ	s	s
ਰੰਰੰ	ਗੁੰ	ਰੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਰੰਨੁ	ਧੁ	-	ਪ
ਪਰ	ਮ	ਪ	ਦੁ	ਪਾ	ਈਐ	ਹਾਂ	s	s
ਮ	ਪ	ਧੁ	ਪ	ਸੰਰੰ	ਨੁਨੁ	ਧੁ	ਮ	ਪ
ਉ	ਆ	ਰ	ਸ	ਜੋs	ਬਿਧੇ	ਹਾਂ	s	s
ਪ	ਧੁਧੁ	ਮਮ	ਪ	ਧੁਪ	ਮਪ	ਗੁ	ਰ	ਸ
ਤਾ	ਕਉ	ਸਗ	ਲ	ਸਿs	ਧੇs	ਹਾਂ	s	s
x				2		3		

ਤਾਨਾਂ :-

- 1) ਸਰਮਪ ਧੁਪਮਪ ਮਗੁਰਸ ਸਰਮਪ ਧੁਨੁਧੁਪ ਸੰਨੁਧੁਪ ਸੰਰੰਸੰਨੁ ਧੁਪਮਪ ਮਗੁਰਸ
- 2) ਮਪਧੁਪ ਮਪਧੁਨੁ ਧੁਪਮਪ ਧੁਧੁਸੰਰੰ ਸੰਨੁਧੁਪ ਸੰਰੰਗੁੰਰੰ ਸੰਨੁਧੁਪ ਮਪਧੁਪ ਮਗੁਰਸ
- 3) ਸਰਮਮ ਰਮਪਪ ਧੁਪਮਗੁ ਰਸਰਮ ਪਪਧੁਨੁ ਧੁਪਸੰਨੁ ਧੁਪਸੰਰੰ ਸੰਨੁਧੁਪ ਮਗੁਰਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ :-

- 1) 5ਵੀਂ ਤੋਂ 7ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਤਿੰਨ ਮਾਤਰਾਂ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਤੀਜੀ ਮਾਤਰ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਤੀਜੀ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਸੱਮ ਤੋਂ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ 5ਵੀਂ-6ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 3) 9ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ 8ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨਾਲ ਜੋੜਨਾ ਹੈ। ਫਿਰ 5ਵੀਂ ਤੋਂ 8ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ 4 ਮਾਤਰਾਂ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 7ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।

ਰਾਗੁ ਆਸਾਵਰੀ

(ਸਵੈਯਾ) ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ

ਮੇਰੁ ਕਰੋ ਤ੍ਰਿਣ ਤੇ ਮੋਹਿ ਜਾਹਿ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਨ ਦੂਸਰ ਤੋ ਸੋ॥ ਭੁਲ ਛਿਮੋ ਹਮਰੀ ਪ੍ਰਭ ਆਪਨ
ਭੁਲਨਹਾਰ ਕਹੂੰ ਕੋਊ ਮੋ ਸੋ॥ ਸੇਵ ਕਰੀ ਤੁਮਰੀ ਤਿਨ ਕੇ ਸਭ ਹੀ ਗ੍ਰਿਹ ਦੇਖੀਅਤ ਦ੍ਰਬ ਭਰੋ
ਸੋ॥ ਯਾ ਕਲ ਮੈਂ ਸਭ ਕਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਕੇ, ਭਾਰੀ ਭੁਜਾਨ ਕੋ ਭਾਰੀ ਭਰੋਸੋ॥੯੨॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਮੇਰੁ-ਪਹਾੜ। ਤ੍ਰਿਣ-ਤੀਲਾ। ਛਿਮੋ-ਸੁਆਵ ਕਰੋ। ਕਹੂੰ-ਕਿੱਥੇ। ਦ੍ਰਬ-ਧਨ, ਦੌਲਤ, ਪਦਾਰਥ। ਕਲ-
ਕਲਜੁਗ। ਕਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾਨ-ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਕਿਰਪਾ। ਭੁਜਾਨ-ਬਾਹਵਾਂ।

ਰਾਗੁ ਆਸਾਵਰੀ ਝਪ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-10 ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ

ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਰ	ਮ	ਪ	ਧੁ	ਪ	ਮਮ	ਪ	ਗੁਗੁ	ਰ	ਸ
ਮੇ	ਰੁ	ਕ	ਰੇ	ਸ	ਤ੍ਰਿਣ	ਤੇ	ਮੋਹਿ	ਜਾ	ਹਿ
ਸੰਸੰ	ਰੰ	ਨੁ	ਧੁ	ਪ	ਮਪ	ਧੁਪ	ਮਗੁ	ਰ	ਸ
ਗਰੀ	ਬ	ਨਿ	ਵਾ	ਜ	ਨਸ	ਦੂਸ	ਸਰ	ਤੇ	ਸੋ
x		2			0		3		

ਅੰਤਰਾ

ਮ	ਪ	ਧੁ	ਧੁ	ਪਧੁ	ਸੰਸੰ	ਸੰ	ਸੰਸੰ	ਰੰ	ਸੰਸੰ
ਭੁ	ਲ	ਛਿ	ਮੋ	ਸਸ	ਹਮ	ਰੀ	ਪ੍ਰਭ	ਆ	ਪਨ
ਰੰਗੁ	ਰੰਸੰ	ਰੰਨੁ	ਧੁ	ਪ	ਧੁਪ	ਮਪ	ਗੁ	ਰ	ਸ
ਭੁਲ	ਨਸ	ਹਾਸ	ਰ	ਸ	ਕਹੂੰ	ਕੋਊ	ਮੇ	ਸੋ	ਸ
x		2			0		3		

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਸਰਮਪ ਧੁਪਮਗੁ ਰਸਸਰ ਮਪਧੁਨੁ ਧੁਪਮਗੁ ਰਸਸਰ ਮਪਧੁਧੁ ਸੰਰੰਗੁਰੰ
ਸੰਨੁਧੁਪ ਮਗੁਰਸ
- 2) ਮਪਧੁਮ ਪਧੁਮਪ ਧੁਨੁਧੁਪ ਮਗੁਰਸ ਮਪਧੁਮ ਪਧੁਮਪ ਸੰਰੰਗੁਰੰ ਸੰਨੁਧੁਪ
ਮਪਧੁਪ ਮਗੁਰਸ
- 3) ਪਧੁਪਧੁ ਮਪਧੁਪ ਮਗੁਰਸ ਸਰਮਪ ਧੁਪਮਪ ਸੰਰੰਗੁਰੰ ਸੰਨੁਧੁਪ ਪਧੁਪਧੁ
ਮਪਧੁਪ ਮਗੁਰਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) ਪਹਿਲੀਆਂ 4 ਮਾਤਰਾਂ ਬੰਦਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਤੀਜੀ-
ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ
ਆਉਣਾ ਹੈ।

- 2) ਪਹਿਲੀ-ਦੂਜੀ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੇ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ ਤੀਜੀ ਤੋਂ ਪੰਜਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 3) 6ਵੀਂ ਤੋਂ 10ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 6ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਅ ਕਰਨਾ ਹੈ।

(ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੪) ਸਲੋਕ ਵਾਰਾਂ ਤੇ ਵਧੀਕ (੧੪੨੨)

ਜਿਨਾ ਪਿਰੀ ਪਿਆਰੁ ਕਿਉ ਜੀਵਨਿ ਪਿਰ ਬਾਹਰੇ॥ ਜਾਂ ਸਹੁ ਦੇਖਨਿ ਆਪਣਾ ਨਾਨਕ
ਬੀਵਨਿ ਭੀ ਹਰੇ॥੮॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਬਾਹਰੇ-ਬਾਝੋਂ। ਜਾਂ-ਜਦੋਂ। ਬੀਵਨਿ-ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਭੀ-ਮੁੜ। ਹਰੇ-ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ।

ਰਾਗੁ ਆਸਾਵਰੀ ਏਕ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-12 ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ
ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
										ਸਰ ਜਿਨਾ	ਮਪ ਪਿਰੀ	
ਧੁ	ਪ-ਮਪ	ਰਮ	ਪ-ਮਪ	ਧੁਪ	ਧੁਨੁ	ਧੁਪ	ਪਧੁਮਪ	ਗੁਗੁ	ਰਸ			
ਪਿ	ਆਸਰੁ	ਕਿਉ	ਜੀਸ	ਵਾਸ	ਨਿਸ	ਪਿਸ	ਰਸ	ਬਾਹ	ਰੇਸ			
x		0		2		0		3		4		
ਅੰਤਰਾ												
ਸੰ	ਰੰਸੰ	ਸੰ-ਰੰਨੁ	ਧੁਪ	ਰੰਗੁ	ਰੰਸੰ	ਰੰਨੁਧੁਪ	ਮਪ	ਗੁ-	ਰਸ			
ਦੇ	ਖਨਿ	ਆਸਪ	ਟਾਸ	ਨਾਸ	ਨਕ	ਬੀਵਨਿ	ਭੀਸ	ਹਸ	ਰੇਸ			
x		0		2		0		3		4	ਮਪ ਜਾਂਸ	ਧੁ-ਪਧੁ ਰੁਸ

ਅਲਾਪ:-

- 1) ਸ- ਰਸ ਰਮਪ- ਧੁਪ ਮਪਧੁ- ਮਪ ਗੁ- ਰਸ
- 2) ਸ- ਰਮਪ- ਧੁਪ ਧੁਨੁਧੁਪ ਸੰਨੁਧੁਪ ਮਪਧੁਪ ਗੁ- ਰਸ

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਸਰਮਪਧੁਪਮਗੁ ਰਸਸਰਮਪਧੁਨੁ ਧੁਪਮਪਮਗੁਰਸ ਸਰਮਪਧੁਧੁਸੰਰੰ
ਸੰਨੁਧੁਪਮਪਮਗੁ ਰਸਸਰਮਪਧੁਧੁ ਸੰਰੰਗੁਰੰਸੰਨੁਧੁਪ ਮਪਧੁਪਮਗੁਰਸ
- 2) ਮਪਧੁਪਮਪਧੁਨੁ ਧੁਪਮਪਧੁਧੁਸੰਨੁ ਧੁਪਮਪਧੁਧੁਸੰਰੰ ਸੰਨੁਧੁਪਮਪਧੁਧੁ
ਸੰਰੰਗੁਰੰਸੰਨੁਧੁਪ ਮਪਧੁਪਮਗੁਰਸ

ਰਾਗੁ ਆਸਾਵਰੀ

3) ਮਪਯੁਮਪਯੁਮਪ   ਯੁਮਮਪਮਗੁਰਸ   ਪਯੁਸੰਪਯੁਸੰਪਯੁ   ਸੰਰੰਗੁਰੰਸੰਨੁਯੁਪ
ਮਪਯੁਮਪਯੁਮਪ   ਯੁਪਸੰਨੁਯੁਮਪ   ਯੁਮਮਪਮਗੁਰਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) 11ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ 9ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਜੋੜ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) 11ਵੀਂ-12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ 10ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।

(ਸਲੋਕ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀਉ ਕੇ) (੧੩੭੪)

ਕਬੀਰ ਅਲਹ ਕੀ ਕਰਿ ਬੰਦਗੀ ਜਿਹ ਸਿਮਰਤ ਦੁਖੁ ਜਾਇ॥ ਦਿਲ ਮਹਿ ਸਾਂਈ ਪਰਗਟੈ ਬੁਝੈ ਬਲੰਤੀ ਨਾਂਇ॥੧੮੬॥

ਪਦ ਅਰਥ:-ਪਰਗਟੈ-ਜ਼ਹੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਵੱਸਦਾ ਹੈ। ਬਲੰਤੀ-ਬਲਦੀ ਅੱਗ। ਨਾਂਇ-ਨਾਮ ਦੁਆਰਾ, ਬੰਦਗੀ ਦੁਆਰਾ।

ਰਾਗੁ ਆਸਾਵਰੀ ਚਾਰ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-12 ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਮ	ਪ	ਸੰ	ਨੁ	ਯੁਯੁ	ਪ	ਯੁ	ਮ	ਪ	ਗੁ	ਰ	ਸ
ਕ	ਬੀ	ਰ	ਅ	ਲਹ	ਕੀ	ਕ	s	ਰਿ	ਬੰ	ਦ	ਰੀ
ਗੁ	ਰ	ਸ	ਰਰ	ਮ	ਪ	ਯੁ	ਪ	ਮਪ	ਗੁ	ਰ	ਸ
ਜਿ	ਹ	s	ਸਿਮ	ਰ	ਤ	ਦੁ	s	ਖੁs	ਜਾ	s	ਇ
x		0		2		0		3		4	

ਅੰਤਰਾ

ਮ	ਪ	ਪਪ	ਯੁ	ਪ	ਯੁ	ਸੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਰੰ	-	ਸੰ
ਦਿ	ਲ	ਮਹਿ	ਸਾਂ	s	ਈ	ਪ	ਰ	ਗ	ਟੈ	s	s
ਰੰ	ਗੁੰ	ਰੰਸੰ	ਰੰਨੁ	ਯੁ	ਪ	ਮ	ਪ	ਯੁਪ	ਗੁ	ਰ	ਸ
ਬੁ	ਝੈ	ss	ਬs	ਲੰ	ਤੀ	ਨਾਂ	s	ss	ਇ	s	s
x		0		2		0		3		4	

ਲੈਅਕਾਰੀਆਂ:-

ਏਕਗੁਨ-ਦੁਗੁਨ - ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਅਸਥਾਈ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਚੱਕਰ ਦੀ ਦੁਗੁਨ ਫਿਰ 7ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਦੋ ਵਾਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਪਹਿਲੀ ਲੈਅ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।

ਦੁਗੁਨ-ਚੌਗੁਨ - ਅਸਥਾਈ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਲਾਈਨ ਨੂੰ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ 6 ਮਾਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ ਪਹਿਲੀ ਲਾਈਨ ਨੂੰ ਇਕ ਵਾਰ ਚੌਗੁਨ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਮਾਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 7ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਦੋ ਵਾਰ ਚੌਗੁਨ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਮਾਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।

ਤਿਗੁਨ - ਅਸਥਾਈ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਲਾਈਨ ਨੂੰ ਦੋ ਵਾਰ ਤਿਗੁਨ ਵਿੱਚ 8 ਮਾਤਰ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 7ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਦੋ ਵਾਰ ਤਿਗੁਨ ਵਿੱਚ 4 ਮਾਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।

ਤਿਗੁਨ-ਛੇਗੁਨ - ਪੂਰੀ ਅਸਥਾਈ ਦੀ ਇਕ ਵਾਰ ਤਿਗੁਨ $4+4=8$ ਮਾਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਫਿਰ ਪਹਿਲੇ ਚੱਕਰ ਦੀ ਛੇਗੁਨ ਦੇ ਮਾਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਫਿਰ 7ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਦੋ ਵਾਰ ਛਿਗੁਨ ਵਿੱਚ 2 ਮਾਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।

ਸ਼ਬਦ 'ਮੇਰੇ ਮਨ ਹਰਿ ਸਿਉ ਲਾਗੀ ਪ੍ਰੀਤਿ' ਤੀਨ ਤਾਲ ਬੰਦਸ਼ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਰਾਗੁ ਆਸਾਵਰੀ ਜੈ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-13 ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ

ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
ਰ	ਮ	ਪ	ਧੁ	ਪ	ਸ	ਨੁ	ਧੁ	ਪ	ਮੁਪ	ਗੁ	ਰਰ	ਸ
ਮੇ	ਰੇ	ਮ	s	ਨ	ਹ	ਰਿ	ਸਿ	ਉ	ਲਾs	ਗੀ	ਪ੍ਰੀ	ਤਿ
ਸ	ਰ	ਨੁ	ਧੁ	ਸ	ਰ	ਮ	ਪ	ਧੁ	ਨੁ	ਧੁ	ਪ	-
ਸਾ	ਧ	ਸੰ	s	ਗਿ	ਹ	ਰਿ	ਹ	ਰਿ	ਜ	ਪ	ਤ	s
ਸੰ	ਰੰ	ਨੁ	ਧੁ	ਪ	ਮ	ਪ	ਧੁ	ਪ	ਗੁ	-	ਰ	ਸ
ਨਿ	ਰ	ਮ	s	ਲ	ਸਾ	s	ਚੀ	s	ਰੀ	s	ਤਿ	s
x					2				3		4	

ਅੰਤਰਾ

ਮ	ਪ	ਧੁ	ਨੁ	ਧੁ	ਸ	ਸੰ	ਸੰ	-	ਰੰ	-	ਸੰ	-
ਦ	ਰ	ਸ	ਨ	ਕੀ	ਪਿ	ਆ	ਸ	s	ਘ	s	ਣੀ	s
ਸੰ	ਰੰ	ਗੁੰ	ਰੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਰੰ	ਨੁ	ਧੁਧੁ	ਧੁ	ਪ	-
ਚਿ	ਤ	ਵ	s	ਤ	ਅ	ਨਿ	ਕ	s	ਪ੍ਰ	ਕਾ	ਰ	s
ਰੰ	ਗੁੰਗੁੰ	ਰੰ	ਰੰ	ਸੰਸੰ	ਸੰ	-	ਰੰ	ਸੰ	ਨੁਨੁ	ਸੰਨੁ	ਧੁ	ਪ
ਕ	ਰਹੁ	ਅ	ਨੁ	ਗੁਹੁ	ਪਾ	s	ਰ	s	ਬੁਹ	ss	ਮ	s
ਮ	ਪ	ਧੁ	ਧੁ	ਪ	ਸੰ	ਨੁ	ਧੁ	ਪ	ਮੁਪ	ਧੁਪ	ਮਗੁ	ਰਸ
ਹ	ਰਿ	ਕਿ	ਰ	ਧਾ	ਧਾ	s	ਰਿ	s	ਮੁs	ਰਾs	ਰਿs	ss
x					2				3		4	

ਰਾਗੁ ਆਸਾਵਰੀ

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਸਰਮਪ ਰਮਪਧੁ ਮਪਧੁਪ ਮਗੁਰਸ ਸਰਮਪ ਰਮਪਧੁ ਮਪਧੁਨੁ ਧੁਪਮਪ
ਮਗੁਰਸ ਮਪਧੁਧੁ ਸੰਨੁਧੁਪ ਮਪਧੁਪ ਮਗੁਰਸ
- 2) ਪਧੁਪਧੁ ਮਪਧੁਪ ਮਪਧੁਪ ਮਗੁਰਸ ਮਪਧੁਨੁ ਧੁਪਮਪ ਮਪਧੁਧੁ ਸੰਨੁਧੁਪ
ਸੰਰੰਗੁਰੰ ਸੰਨੁਧੁਪ ਪਧੁਪਧੁ ਮਪਧੁਪ ਮਗੁਰਸ
- 3) ਧੁਧੁਪਧੁ ਧੁਪਧੁਧੁ ਪਧੁਮਪ ਧੁਪਮਪ ਮਗੁਰਸ ਮਪਧੁਧੁ ਸੰਰੰਸੰ ਸੰਰੰਗੁਰੰ
ਸੰਨੁਧੁਪ ਧੁਧੁਪਧੁ ਧੁਪਧੁਧੁ ਪਧੁਮਪ ਮਗੁਰਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ 5ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੱਕ ਬੰਦਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 6ਵੀਂ ਤੋਂ 9ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ 4 ਮਾਤਰਾਂ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ 2 ਮਾਤਰਾਂ ਵਿਚ 6ਵੀਂ-7ਵੀਂ ਮਾਤਰਾਂ ਤੇ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ 9ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਬੰਦਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈਕੇ ਫਿਰ 8ਵੀਂ-9ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਦੋ ਵਾਰ ਹੋਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 3) 6ਵੀਂ ਤੋਂ 13ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਤੀਜੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਅ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਦੇ ਮਾਤਰਾਂ ਤੇ 'ਸੇਰੇ ਮਨ' ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਆਸਾਵਰੀ ਮਹਲਾ ਪ ਇਕਤੁਕਾ॥ (੪੧੦-੧੧)

ਓਇ ਪਰਦੇਸੀਆ ਹਾਂ॥ ਸੁਨਤ ਸੰਦੇਸਿਆ ਹਾਂ॥੧॥ਰਹਾਉ॥ ਜਾ ਸਿਉ ਰਚਿ ਰਹੇ ਹਾਂ॥ ਸਭ ਕਉ ਤਜਿ ਗਏ ਹਾਂ॥ ਸੁਪਨਾ ਜਿਉ ਭਏ ਹਾਂ॥ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਜਿਨਿ ਲਏ ॥੧॥ ਹਰਿ ਤਜਿ ਅਨ ਲਗੇ ਹਾਂ॥ ਜਨਮਹਿ ਮਰਿ ਭਗੇ ਹਾਂ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਨਿ ਲਹੇ ਹਾਂ॥ ਜੀਵਤ ਸੇ ਰਹੇ ਹਾਂ॥ ਜਿਸਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਹੋਇ ਹਾਂ॥ ਨਾਨਕ ਭਗਤੁ ਸੋਇ॥੨॥੧੬੩॥੨੩੨॥

ਪਦ ਅਰਥ:-ਓਇ ਪਰਦੇਸੀਆ- ਹੇ ਪਰਦੇਸੀ, ਹੇ ਜਗਤ ਵਿਚ ਚਾਰ ਦਿਨ ਲਈ ਆਏ ਜੀਵ! ਸੁਨਤ-ਸੁਣਦਾ ਹੈ? ਸੰਦੇਸਿਆ-ਸੁਨੇਹਾ। ਜਾ ਸਿਉ-ਜਿਸ (ਮਾਇਆ) ਨਾਲ। ਰਚਿ ਰਹੇ-ਮਸਤ ਰਹੇ। ਜਿਨਿ ਲਏ- ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ? ਤਜਿ-ਤਿਆਗ ਕੇ। ਜਨਮਹਿ-ਜਨਮ ਵਿਚ। ਭਗੇ-ਫੌੜਦੇ ਰਹੇ। ਜਨਿ-ਜਨ ਨੇ, ਜਿਸ ਜਿਸ ਜਨ ਨੇ। ਸੇ-ਉਹ ਬੰਦੇ। ਜਿਸਹਿ-ਜਿਸ ਉੱਤੇ।

ਰਾਗੁ ਆਸਾਵਰੀ ਧਮਾਰ ਤਾਲ (ਪੰਜਾਬ ਬਾਜ) ਮਾਤਰਾਂ-14 ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
							ਰ	ਮ	-	ਪ	ਪ	ਮ	ਪੁ
							ਓ	ਇ	ਸ	ਪ	ਰ	ਦੇ	ਸੀਆ
ਧੁ	-	-	ਪ	-	ਮ	ਪ	ਮ	ਪ	ਸੰ	ਨੁ	ਧੁ	ਪੁ	ਮੁ
ਹਾਂ	ਸ	ਸ	ਸ	ਸ	ਸ	ਸ	ਸੁ	ਨ	ਤ	ਸੀ	ਦੇ	ਸਿ	ਆ
ਗੁ	-	-	ਰ	-	ਸ	-							
ਹਾਂ	ਸ	ਸ	ਸ	ਸ	ਸ	ਸ							
x					2		0			3			

ਅੰਤਰਾ

							ਮ	ਪ	ਪ	ਧੁ	-	ਪ	ਧੁ
							ਜਾ	ਸਿ	ਉ	ਰ	ਸ	ਰਿ	ਸ
ਸੰ	ਸੰ	-	ਰੰ	ਨੁ	ਧੁ	ਪ	ਸੰਰੰ	ਗੁੰ	ਰੰਰੰ	ਸੰ	ਰੰਨੁ	ਧੁ	ਪ
ਰ	ਹੇ	ਸ	ਹਾਂ	ਸ	ਸ	ਸ	ਸ	ਭ	ਕਉ	ਤ	ਸ	ਜਿ	ਸ
ਧੁ	ਮ	ਪ	ਗੁ	ਸ	ਰ	ਸ							
ਗ	ਏ	ਸ	ਹਾਂ	ਸ	ਸ	ਸ							
x					2		0			3			

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਸਰਮਪ ਧੁਪਮਪ ਮਗਰਸ ਸਰਮਪ ਧੁਪਮਪ ਧੁਨੁਧੁਪ ਮਪਧੁਪ
ਮਗਰਸ ਸਰਮਪ ਧੁਪਮਪ ਮਪਧੁਪ ਸੰਨੁਧੁਪ ਮਪਧੁਪ ਮਗਰਸ
- 2) ਮਪਧੁਮ ਪਧੁਮਪ ਧੁਪਮਪ ਮਗਰਸ ਮਪਧੁਮ ਪਧੁਮਪ ਸੰਨੁਧੁਪ
ਮਪਧੁਪ ਸੰਰੰਗੁਰੰ ਸੰਨੁਧੁਪ ਮਪਧੁਮ ਪਧੁਮਪ ਧੁਪਮਪ ਮਗਰਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) 8ਵੀਂ ਤੋਂ 10ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 11ਵੀਂ ਤੋਂ 14ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਬਰਾਬਰ ਜੋੜ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) 8ਵੀਂ-9ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਦੂਜੀ ਮਾਤਰ ਤੇ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 11ਵੀਂ ਤੋਂ 14ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਮ ਕਰਨਾ ਹੈ।
- 3) 8ਵੀਂ ਤੋਂ 14ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 8ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਮ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਰਾਗੁ ਆਸਾਵਰੀ

ਮ: ਪ॥ (ਮਾਰੂ ਵਾਰ ਮਹਲਾ ਪ ਡਖਣੈ ਮ: ਪ) (੧੦੯੬)

ਸਜਣੁ ਮੈਡਾ ਚਾਈਆ ਹਭ ਕਹੀ ਦਾ ਮਿਤੁ॥ ਹਭੇ ਜਾਣਨਿ ਆਪਣਾ ਕਹੀ ਨ ਠਾਰੇ ਚਿਤੁ॥੨॥

ਪਦ ਅਰਥ:-ਸਜਣੁ-ਮਿਤੁ-ਪੁਤੁ। ਮੈਡਾ-ਮੇਰਾ। ਚਾਈਆ-ਚਾਅ ਵਾਲਾ, ਪਿਆਰ-ਭਰੇ ਦਿਲ ਵਾਲਾ। ਹਭ ਕਹੀ ਦਾ-ਹਰ ਕਿਸੇ ਦਾ। ਹਭੇ-ਸਾਰੇ ਜੀਵ। ਜਾਣਨਿ-ਜਾਣਦੇ ਹਨ। ਕਹੀ ਚਿਤੁ-ਕਿਸੇ ਦਾ ਭੀ ਦਿਲ। ਨ ਠਾਰੇ-ਨਹੀਂ ਚਾਂਹੁੰਦਾ, ਨਹੀਂ ਚੋੜਦਾ।

1942-43 ਵਿੱਚ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੱਚੀ ਦਾੜੀ ਭਾਈ ਫੇਰੂ ਸ਼ੈਹਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਲਾਹੌਰ (ਪਾਕਿਸਤਾਨ) ਵਿਖੇ ਭਾਈ ਮੰਗਲ ਰਬਾਬੀ ਦੇ ਲੜਕੇ ਭਾਈ ਗਨੀ ਦੇ ਵਿਵਾਹ ਕਾਰਜ ਸਮੇਂ ਉਸ ਦੇ ਮਾਮਾ ਭਾਈ ਚਾਂਦ ਜੀ ਦੇ ਵਡੇ cousin ਭਾਈ ਸੁੰਦਰ ਜੀ ਤੋਂ ਸਾਹਮਣੇ ਬੈਠ ਕੇ ਇਸ ਬੰਦਸ਼ ਦਾ ਗਾਇਨ ਸੁਣਿਆ। ਇਸ ਬੰਦਸ਼ ਦੀ ਤਾਲ-ਬੱਧ ਸਵਰ ਰਚਨਾ ਇਥੇ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਰਾਗੁ ਆਸਾਵਰੀ ਧਮਾਰ ਤਾਲ (ਪੰਜਾਬ ਬਾਜ) ਮਾਤਰਾਂ-14 ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
							ਸੁਰ	ਮ	-	ਪ	-	ਮ	ਪਸੰ
							ਸਜ	ਣ	S	ਮੈ	S	ਡਾ	SS
ਨੁਪੁ	-	ਮ	ਪ	-	ਗੁ	ਰਸ	ਮ	ਪ	-	ਮ	-	ਪ	ਮਪ
ਚਾS	S	ਈ	ਆ	S	S	SS	ਹ	ਭ	S	ਕ	S	ਹੀ	ਦਾS
ਗੁ	-	ਰਸ	ਰ	-	ਸ	-							
ਮਿ	S	SS	ਤੁ	S	S	S							
X					2		0			3			

ਅੰਤਰਾ

							ਮਪੁ	ਧੁ	-	ਸੰ	-	ਰੰ	ਸੰ
							ਹS	ਭੇ	S	ਜਾ	S	ਣ	ਨਿ
ਰੰਗੁ	ਰੰ	ਸੰ	ਨੁ	ਸੰਨੁ	ਧੁ	ਪ	ਮ	ਪ	ਸੰ	ਨੁਪੁ	ਪ	ਧੁਪ	ਮਪ
ਆS	S	ਪ	ਣਾ	SS	S	S	ਕ	ਹੀ	S	ਨS	S	ਠਾS	ਹੋS
ਗੁ	-	ਰਸ	ਰ	-	ਸ	-							
ਚਿ	S	SS	ਤੁ	S	S	S							
X					2		0			3			

ਤਾਨਾਂ:-

1) ਸਰਮਪ	ਧੁਪਮਗੁ	ਰਸਸਰ	ਮਧਧੁਨੁ	ਧੁਪਮਪ	ਮਗੁਰਸ	ਸਰਮਪ
ਧੁਧੁਸੰਨੁ	ਧੁਪਮਗੁ	ਰਸਸਰ	ਮਪਧੁਧੁ	ਸੰਰੰਗੁਰੰ	ਸੰਨੁਧੁਪ	ਮਗੁਰਸ

2) ਮਪਧੁਪ ਮਗੁਰਸ ਮਪਧੁਨੁ ਧੁਪਮਪ ਮਗੁਰਸ ਮਪਧੁਧੁ ਸੰਨੁਧੁਪ
ਮਪਧੁਪ ਮਗੁਰਸ ਮਪਧੁਧੁ ਸੰਗੁਗੁਰੰ ਸੰਨੁਧੁਪ ਮਪਧੁਪ ਮਗੁਰਸ

ਤਿਰਾਈਆਂ:-

- 1) 9ਵੀਂ-10ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੇ ਮ ਪੁਸ਼ ਦਾ ਲਗਾਉ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ 2 ਮਾਤਰਾਂ ਤੇ 'ਮੈ ਡਾਡ' ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ 8ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੇ 'ਸਜਣੁ' ਦਾ ਉਚਾਰਣ ਕਰਨਾ ਹੈ।
- 2) 8ਵੀਂ-9ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਪਹਿਲੀ-ਦੂਜੀ ਮਾਤਰ ਤੇ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 11ਵੀਂ ਤੋਂ 14ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 3) 8ਵੀਂ ਤੋਂ 14ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 8ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।

ਸੰਤ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲੁਲਿਆਣਵੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਲਾਹੌਰ (ਪਾਕਿਸਤਾਨ) ਪਾਸੋਂ ਉਸਤਾਦ ਜੀ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਕੈਨੇਡਾ) ਹੁਰਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਬੰਦਸ਼ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਤੇ ਫਿਰ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਵਰਾਸਤ ਵਿਚ ਮਿਲ ਗਈ।

ਸ਼ਬਦ 'ਸਜਣੁ ਮੈਡਾ ਚਾਈਆ' ਧਮਾਰ ਤਾਲ ਬੰਦਸ਼ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਰਾਗੁ ਆਸਾਵਰੀ ਧਮਾਰ ਤਾਲ (ਪੰਜਾਬ ਬਾਜ) ਮਾਤਰਾਂ-14 ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ

ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
ਧੁ	ਧੁ	ਮੁਪ	ਗੁ	-	ਰ	ਸ	ਰ	ਮ	ਮ	ਪ	ਧੁ	ਮ	ਪ
ਸ	ਜ	ਣੁ	ਮੈ	ਸ	ਡਾ	ਸ	ਚਾ	ਸ	ਈ	ਆ	ਸ	ਸ	ਸ
ਨੁ	ਧੁ	ਮੁਪ	ਗੁ	-	ਰ	ਸ	ਸੰਨੁ	ਧੁ	ਪ	ਸੰਨੁ	ਧੁਪ	ਮਗੁ	ਰਸ
ਹ	ਭ	ਕੁ	ਹੀ	ਸ	ਦਾ	ਸ	ਮਿ	ਸ	ਸ	ਤੁ	ਸੁ	ਸੁ	ਸੁ
x					2		0			3			

ਅੰਤਰਾ

ਮੁਪ	ਧੁ	ਨੁਧੁ	ਸੰ	-	ਰੰ	ਸੰ	ਰੰਗੁ	ਰੰ	ਸੰ	ਨੁ	ਸੰਨੁ	ਧੁ	ਪ
ਹੁ	ਭੇ	ਸੁ	ਜਾ	ਸ	ਣ	ਨਿ	ਆ	ਸ	ਪ	ਣਾ	ਸੁ	ਸ	ਸ
ਸੰਨੁ	ਧੁਪ	ਮੁਪ	ਗੁ	-	ਰ	ਸ	ਸੰਨੁ	ਧੁ	ਮੁਪ	ਸੰਨੁ	ਧੁਪ	ਮਗੁ	ਰਸ
ਕੁ	ਹੀ	ਨੁ	ਠਾ	ਸ	ਹੇ	ਸ	ਚਿ	ਸ	ਸੁ	ਤੁ	ਸੁ	ਸੁ	ਸੁ
x					2		0			3			

ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੧੭ ਆਸਾਵਰੀ ੧੯ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥ (੪੦੯)

ਗੋਬਿੰਦ ਗੋਬਿੰਦ ਕਰਿ ਹਾਂ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਮਨਿ ਪਿਆਰਿ ਹਾਂ॥ ਗੁਰਿ ਕਹਿਆ ਸੁ ਚਿਤਿ ਧਰਿ ਹਾਂ॥

ਅਨ ਸਿਉ ਤੋਰਿ ਫੇਰਿ ਹਾਂ॥ ਐਸੇ ਲਾਲਨੁ ਪਾਇਓ ਗੀ ਸਖੀ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥ ਪੰਕਜ ਮੋਹ ਸਰਿ

ਰਾਗੁ ਆਸਾਵਰੀ

ਹਾਂ॥ ਪਗੁ ਨਹੀ ਚਲੈ ਹਰਿ ਹਾਂ॥ ਗਹੜਿਓ ਮੂੜ ਨਰਿ ਹਾਂ॥ ਅਨਿਨ ਉਪਾਵ ਕਰਿ ਹਾਂ॥ ਤਉ ਨਿਕਸੈ ਸਰਨਿ ਪੈ ਰੀ ਸਖੀ॥੧॥ ਬਿਰ ਬਿਰ ਚਿਤ ਬਿਰ ਹਾਂ॥ ਬਨੁ ਗ੍ਰਿਹੁ ਸਮਸਰਿ ਹਾਂ॥ ਅੰਤਰਿ ਏਕ ਪਿਰ ਹਾਂ॥ ਬਾਹਰਿ ਅਨੇਕ ਧਰਿ ਹਾਂ॥ ਰਾਜਨ ਜੋਗੁ ਕਰਿ ਹਾਂ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਲੋਗੁ ਅਲੋਗੀ ਰੀ ਸਖੀ॥੨॥੧॥੧੫੭॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਕਰਿ-ਆਖ, ਜਪ। ਮਨਿ-ਮਨ ਵਿਚ। ਪਿਆਰਿ-ਪਿਆਰ ਕਰ। ਗੁਰਿ-ਗੁਰੂ ਨੇ। ਚਿਤਿ-ਚਿੱਤ ਵਿਚ। ਧਰਿ-ਰੱਖ। ਅਨ ਸਿਉ-ਹੋਰ ਨਾਲ। ਤੋਰਿ-ਤੋੜ ਦੇ। ਵੇਚਿ-ਮੋੜ ਲੈ। ਐਸੇ-ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ। ਲਾਲਨੁ-ਪਿਆਰਾ ਪ੍ਰਭੂ। ਰੀ ਸਖੀ-ਹੋ ਸਹੇਲੀ! ਪੰਕਜ-ਚਿੱਕੜ। ਸਰਿ-ਸਰ ਵਿਚ, ਸੰਸਾਰ-ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ। ਪਗੁ-ਪੈਰ। ਗਹੜਿਓ-ਗੌੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੇ, ਫਸਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮੂੜ ਨਰਿ-ਮੂਰਖ ਮਨੁੱਖ ਨੇ। ਅਨਿਨ-ਕੇਵਲ ਇਕ। ਤਉ-ਤਦੋਂ। ਨਿਕਸੈ-ਨਿਕਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਬਿਰ-ਅਡੋਲ, ਟਿਕਵਾਂ। ਬਨੁ-ਜੰਗਲ। ਗ੍ਰਿਹੁ-ਘਰ। ਸਮਸਰਿ-ਬਰਾਬਰ। ਅੰਤਰਿ-ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ। ਬਾਹਰਿ-ਜਗਤ ਵਿਚ। ਅਨੇਕ ਧਰਿ-ਅਨੇਕਾਂ ਕਿਰਤ-ਕਾਰ ਕਰ। ਲੋਗੁ ਅਲੋਗੀ-ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਨਿਰਾਲਾ।

ਰਾਗੁ ਆਸਾਵਰੀ ਪੜਤਾਲ

ਹਰ ਅੰਤਰੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਸਥਾਈ ਤੇ ਪਹਿਲੀ ਲੈਅ ਅਨੁਸਾਰ ਵਾਪਸ ਆਉਣਾ ਹੈ।

ਅਸਥਾਈ ਚਾਰ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-12 ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਮ	ਪ	ਸੰ	ਨੁ	ਧੁ	ਪ	ਗੁਗੁ	ਰ	ਸੁਰ	ਮੁਪ	ਧੁ	ਪ
ਐ	s	ਸੇ	ਲਾ	ਲ	ਨੁ	ਪਾਇ	ਓ	ਰੀs	ਸs	ਖੀ	s
ਮ	ਪ	ਧੁਨੁ	ਧੁ	ਧੁ	ਪ	ਧੁਧੁ	ਮ	ਪ	ਗੁ	ਰ	ਸ
ਐ	s	ਸੇs	ਲਾ	ਲ	ਨੁ	ਪਾਇ	ਓ	ਰੀ	ਸ	ਖੀ	s
x		0		2		0		3		4	

ਅੰਤਰਾ

ਮ	ਪ	ਪ	ਧੁ	ਧੁ	ਨੁਧੁ	ਸੰ	-	ਸੰ	ਰੰ	-	ਸੰ
ਗੋ	ਬਿੰ	ਦ	ਗੋ	ਬਿੰ	ਦs	ਕ	s	ਰਿ	ਹਾਂ	s	s
ਹ	ਰਿ	ਹ	ਰਿ	ਮ	ਨਿ	ਪਿ	ਆ	ਰਿ	ਹਾਂ	s	s
ਸੰਚੰ	ਗੁੰ	ਚੰਸੰ	ਚੰਨੁ	ਧੁ	ਪ	ਮ	ਪਧੁ	ਮੁਪ	ਗੁ	ਰ	ਸ
ਗੁs	s	ਰਿs	ਕs	ਹਿ	ਆ	ਸੁ	ਚਿs	ਤਿs	ਧ	ਰਿ	ਹਾਂ
ਅs	ਨ	ਸਿs	ਉs	ਤੋ	ਰਿ	ਫੇ	ss	ਰਿs	ਹਾਂ	s	s
x		0		2		0		3		4	

ਦੂਜਾ ਅੰਤਰਾ ਵਰੋਦਸਤ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾ - 14 ਮੱਧ ਲੈਅ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
ਸੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਰੰ	ਨੁ	ਧੁ	ਪ	-	ਰੰਗੁ	ਰੰ	ਸੰ	ਨੁ	ਧੁ	ਪ
ਪੰ	ਕ	ਜ	ਮੋਹ	ਸ	ਰਿ	ਹਾਂ	s	ਪਗੁ	ਨਹੀ	ਚਲੈ	ਹ	ਰਿ	ਹਾਂ
ਮਮ	ਪੁਪ	ਧੁ	ਪ	ਧੁ	ਨੁ	ਧੁ	ਪ	ਰਰ	ਮ	ਪ	ਗੁਗੁ	ਰਰ	ਸ
ਗਹ	ਭਿਓ	ਮੁ	ੜ	ਨ	ਰਿ	ਹਾਂ	s	ਅਨਿ	ਨ	ਉ	ਪਾਵ	ਕਰਿ	ਹਾਂ
ਸੰ	ਗੁੰ	ਰੰ	ਸੰ	ਰੰ	ਨੁ	ਧੁ	ਪ	ਧੁ	ਮ	ਪ	ਗੁ	ਰ	ਸ
ਤਉ	s	ਨਿ	ਕ	ਸੈ	ਸ	ਚ	ਨਿ	ਪੈ	s	ਰੀ	ਸ	ਖੀ	s
x		0		2		3		4			5		

ਤੀਜਾ ਅੰਤਰਾ ਤੀਨ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾ-16 ਮੱਧ ਲੈਅ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
ਮ	ਮ	ਪ	ਪ	ਧੁ	ਧੁ	ਪੁ	ਧੁ	ਸੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਰੰ	ਰੰ	ਸੰ	ਸੰ
ਬਿ	ਰ	ਬਿ	ਰ	ਚਿ	ਤ	ਬਿ	ਹਾਂ	ਬ	ਨੁ	ਗਿ	ਹੁ	ਸ	ਮ	ਸਰਿ	ਹਾਂ
ਰੰ	ਰੰ	ਰੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਗੁੰ	ਰੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਰੰ	ਰੰ	ਸੰ	ਨੁ	ਧੁ	ਪ	ਪ
ਅੰ	ਤਰਿ	ਏ	ਕ	ਪਿ	ਚ	ਹਾਂ	s	ਬਾ	ਹਰਿ	ਅ	ਨੇ	ਕ	ਧ	ਰਿ	ਹਾਂ
ਮ	ਪੁ	ਸੰ	ਸੰ	ਨੁ	ਧੁ	ਪ	ਪ	ਪ	ਧੁ	ਮ	ਪੁ	ਗੁ	ਗੁ	ਰ	ਸ
ਰਾ	ਜਨ	ਜੇ	ਗੁ	ਕਰਿ	ਹਾਂ	ਕ	ਹੁ	ਨਾ	ਨਕ	ਲੋ	ਗਅ	ਲੋਗੀ	ਰੀ	ਸ	ਖੀ
x				2				0				3			

ਲੈਅਕਾਰੀਆਂ:-

ਇਕਗੁਨ-ਦੁਗੁਨ-ਅਸਥਾਈ ਦੇ ਦੋਨੋਂ ਚੱਕਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ ਪਹਿਲੇ ਚੱਕਰ ਦੀ ਦੁਗੁਨ ਫਿਰ 7ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੀ ਦੇ ਵਾਰ ਦੁਗੁਨ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।

ਦੁਗੁਨ-ਚੌਗੁਨ- ਅਸਥਾਈ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਪਹਿਲੇ ਚੱਕਰ ਦੀ ਦੁਗੁਨ 6 ਮਾਤਰਾਂ ਵਿਚ ਫਿਰ ਇਸ ਚੱਕਰ ਦੀ ਚੌਗੁਨ ਤਿੰਨ ਮਾਤਰਾਂ ਵਿਚ ਫਿਰ 7ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੀ ਚੌਗੁਨ ਦੇ ਵਾਰ ਤਿੰਨ ਮਾਤਰਾਂ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।

ਤਿਗੁਨ-ਛੇਗੁਨ- ਅਸਥਾਈ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਲਾਈਨ ਦੇ ਵਾਰ ਤਿਗੁਨ 4+4=8 ਮਾਤਰਾਂ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ ਇਸ ਲਾਈਨ ਦੀ ਛੇਗੁਨ ਦੇ ਮਾਤਰਾਂ ਵਿਚ ਫਿਰ 7ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰਾਂ ਦੀ ਛੇਗੁਨ ਦੇ ਵਾਰ ਦੋ ਮਾਤਰਾਂ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

1) ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ 6ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਬੰਦਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ ਚੌਥੀ ਤੋਂ 6ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ 2 ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।

ਰਾਗੁ ਆਸਾਵਰੀ

- 2) ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ 8ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਬੰਦਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 7ਵੀਂ-8ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ 2 ਵਾਰ ਹੋਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 3) 7ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ 7ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਅ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਆਸਾਵਰੀ ਮਹਲਾ ਪ॥

(੪੧੦)

ਏਕਾ ਓਟ ਗੁਹੁ ਹਾਂ॥ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਕਹੁ ਹਾਂ॥ ਆਗਿਆ ਸਤਿ ਸਹੁ ਹਾਂ॥ ਮਨਹਿ ਨਿਧਾਨੁ ਲਹੁ ਹਾਂ॥ ਸੁਖਹਿ ਸਮਾਈਐ ਮੇਰੇ ਮਨਾ॥੧॥ਰਹਾਉ॥ ਜੀਵਤ ਜੋ ਮਰੈ ਹਾਂ॥ ਦੁਤਰੁ ਸੋ ਤਰੈ ਹਾਂ॥ ਸਭ ਕੀ ਰੇਨੁ ਹੋਇ ਹਾਂ॥ ਨਿਰਭਉ ਕਹਉ ਸੋਇ ਹਾਂ॥ ਮਿਟੇ ਅੰਦੇਸਿਆ ਹਾਂ॥ ਸੰਤ ਉਪਦੇਸਿਆ ਮੇਰੇ ਮਨਾ॥੧॥ ਜਿਸੁ ਜਨ ਨਾਮੁ ਸੁਖੁ ਹਾਂ॥ ਤਿਸੁ ਨਿਕਟਿ ਨ ਕਦੇ ਦੁਖੁ ਹਾਂ॥ ਜੋ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਸੁ ਸੁਨੇ ਹਾਂ ॥ ਸਭੁ ਕੋ ਤਿਸੁ ਮੰਨੇ ਹਾਂ॥ ਸਫਲੁ ਸੁ ਆਇਆ ਹਾਂ ॥ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ ਭਾਇਆ ਮੇਰੇ ਮਨਾ ॥੨॥੪॥੧੬੦॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਏਕਾ ਓਟ-ਇਕ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਆਸਰਾ। ਗੁਹੁ-ਵਤ। ਕਹੁ-ਉਚਾਰ। ਆਗਿਆ-ਰਜ਼ਾ, ਹੁਕਮ। ਸਹੁ-ਸਹਾਰ, ਮੰਨ। ਮਨਹਿ-ਮਨ ਵਿਚ। ਨਿਧਾਨੁ - (ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ) ਖਜ਼ਾਨਾ। ਸੁਖਹਿ-ਆਤਮਕ ਅਨੰਦ ਵਿਚ। ਜੋ-ਜੇਹੜਾ ਮਨੁੱਖ। ਮਰੈ-ਮਾਇਆ ਦੇ ਸੋਹ ਤੋਂ ਅਛੋਹ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੁਤਰ-ਮੁਸ਼ਕਲ, ਔਖਾ। ਰੇਨੁ-ਚਰਨ-ਪੁੜ। ਸੋਇ-ਉਸ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਹੀ। ਜਿਸੁ ਜਨ-ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ। ਤਿਸੁ ਨਿਕਟਿ-ਉਸ ਦੇ ਨੇੜੇ। ਸਭੁ ਕੋ-ਹਰੇਕ ਜੀਵ। ਮੰਨੇ-ਆਦਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਭ ਭਾਇਆ-ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਪਿਆਰਾ ਲੱਗਾ।

ਰਾਗੁ ਆਸਾਵਰੀ ਪੰਜਾਬੀ ਠੰਕਾ (ਛੋਟਾ ਤੀਨ ਤਾਲ) ਮਾਤਰਾਂ-16 ਮੱਧ ਲੈਅ

ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
								-	ਮ	ਪ	-	-	ਰ	ਮ	ਪ
								ੜ	ਏ	ਕਾ	ੜ	ੜ	ਓ	ੜ	ਟ
ਧੁ	ਧੁ	-	ਮ	ਪ	-	-	ਮ	ਪ	ਮ	ਪ	ਪ	ਗੁ	ਗੁ	ਰ	ਸ
ਗ	ਹੁ	ੜ	ੜ	ਹਾਂ	ੜ	ੜ	ੜ	ੜ	ਗੁ	ਰ	ਕਾ	ਸ	ਬ	ਦੁ	ੜ
ਰ	ਰ	-	ਸ	ਰ	-	ਸ	-	ਸੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਰੰ	ਰੰ	ਸੰ	ਸੰ
ਕ	ਹੁ	ੜ	ੜ	ਹਾਂ	ੜ	ੜ	ੜ	ਆ	ਗਿਆ	ਸ	ਤਿ	ਸਹੁ	ਹਾਂ	ਮ	ਨਹਿ
ਰੰ	ਨੁ	ਧੁ	-	ਮ	ਮ	ਪ	-	ਮ	ਪ	ਸੰ	ਸੰ	ਨੁ	ਧੁ	ਮ	ਪ
ਨਿ	ਧਾ	ਨੁ	ੜ	ਲ	ਹੁ	ਹਾਂ	ੜ	ੜ	ਸੁ	ਖ	ਹਿ	ਸ	ਮਾ	ਈ	ਐ
ਗੁ	-	ਰ	ਸ	ਰ	-	ਸ	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ਮੇ	ੜ	ਰੇ	ੜ	ਮ	ੜ	ਨਾ	ੜ	ੜ	ੜ	ੜ	ੜ	ੜ	ੜ	ੜ	ੜ
x				2				0				3			

ਅੰਤਰਾ

								-	ਮ	ਪ	ਪ	ਧੁ	ਧੁ	ਪ	ਧੁ
								ੜ	ਜੀ	ਵ	ਤ	ਜੇ	ਮ	ਰੈ	ਹਾਂ
ਸੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਰੰ	ਨੁ	ਧੁ	ਪ	ਰੰ	ਰੰ	ਰੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਗੁ	ਚੰ	ਸੰ
ਦੁ	ਤ	ਰੁ	ਸੋ	ਤ	ਰੈ	ਹਾਂ	ੜ	ਸਭ	ਕੀ	ਰੇ	ਨੁ	ਰੋ	ਇ	ਹਾਂ	ੜ

ਸੰਸੰ	ਸੰਸੰ	ਸੰ	ਰੰਰੰ	ਨੁ	ਧੁ	ਪ	-	-	ਮ	ਪ	ਸੰ	ਨੁ	ਧੁ	ਧੁ	ਪ
ਨਿਚ	ਭਉ	ਕ	ਹਉ	ਸੇ	ਇ	ਹਾਂ	s	s	ਮਿ	ਟੇ	ਅੰ	ਦੇ	ਸਿ	ਆ	ਹਾਂ
ਮਮ	ਪਪ	ਧੁਧੁ	ਪ	ਗੁ	ਗੁ	ਰ	ਸ	-							
ਸੰਤ	ਉਪ	ਏਸਿ	ਆ	ਮੇ	ਰੇ	ਮ	ਨਾ	s							
x				2				0							3

ਆਸਾਵਰੀ ਮਹਲਾ ਪ॥ (੪੦੯-੧੦)

ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਗੁਨੀ ਹਾਂ॥ ਜਪੀਐ ਸਹਜ ਧੁਨੀ ਹਾਂ॥ ਸਾਧੂ ਰਸਨ ਭਨੀ ਹਾਂ॥ ਛੂਟਨ
 ਬਿਧਿ ਸੁਨੀ ਹਾਂ॥ ਪਾਈਐ ਵਡ ਧੁਨੀ ਮੇਰੇ ਮਨਾ॥੧॥ਰਹਾਉ॥ ਖੋਜਹਿ ਜਨ ਮੁਨੀ ਹਾਂ॥ ਸ੍ਰਬ
 ਕਾ ਪ੍ਰਭ ਧਨੀ ਹਾਂ॥ ਦੁਲਭ ਕਲਿ ਦੁਨੀ ਹਾਂ॥ ਦੂਖ ਬਿਨਾਸਨੀ ਹਾਂ॥ ਪ੍ਰਭ ਪੂਰਨ ਆਸਨੀ
 ਮੇਰੇ ਮਨਾ॥੧॥ ਮਨ ਸੋ ਸੇਵੀਐ ਹਾਂ॥ ਅਲਖ ਅਭੇਵੀਐ ਹਾਂ॥ ਤਾਂ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿ ਹਾਂ॥
 ਬਿਨਸਿ ਨ ਜਾਇ ਮਰਿ ਹਾਂ॥ ਗੁਰ ਤੇ ਜਾਨਿਆ ਹਾਂ॥ ਨਾਨਕ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ਮੇਰੇ
 ਮਨਾ॥੨॥੩॥੧੫੯॥

ਪਦ ਅਰਥ:-ਗੁਨੀ-ਸਾਰੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ। ਸਹਜ ਧੁਨੀ-ਆਤਮਕ ਅਭੋਲਤਾ ਦੀ ਹੈਂ ਵਿਚ। ਸਾਧੂ-ਗੁਰੂ। ਰਸਨ-
 ਜੀਭ। ਭਨੀ-ਉਚਾਰ। ਬਿਧਿ-ਢੰਗ। ਸੁਨੀ-ਸੁਣ। ਵਡ ਧੁਨੀ-ਵਡੇ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ। ਖੋਜਹਿ-ਖੋਜਦੇ ਹਨ। ਧਨੀ-ਮਾਲਕ।
 ਕਲਿ ਦੁਨੀ-ਕਲਿਜੁਗੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ। ਬਿਨਾਸਨੀ-ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ਪੂਰਨ ਆਸਨੀ-ਆਸਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ
 ਵਾਲਾ। ਅਭੇਵੀਐ-ਅਭੇਵ, ਜਿਸ ਦਾ ਭੇਤ ਨ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਬਿਨਸਿ-ਨਾਸ। ਨ ਜਾਇ-ਜੰਮਦਾ ਨਹੀਂ। ਮਾਨਿਆ-
 ਪਤੀਜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਰਾਗੁ ਆਸਾਵਰੀ ਰੂਪਕ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-7 ਮੱਧ ਲੈਅ

ਅਸਥਾਈ

ਅੰਤਰਾ

1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	5	6	7
ਮਮ	ਪ	ਧੁ	ਸੰਸੰ	ਨੁ	ਧੁ	ਪ	ਮ	ਪਪ	ਧੁਧੁ	ਸੰ	ਸੰ	ਰੰ	ਸੰ
ਹਰਿ	ਹ	ਰਿ	ਹਰਿ	ਗੁ	ਨੀ	ਹਾਂ	ਖੇ	ਜਹਿ	ਜਨ	ਮੁ	ਨੀ	ਹਾਂ	s
ਧੁ	ਮ	ਪ	ਗੁਗੁ	ਗੁ	ਰਰ	ਸ	ਰੰਰੰ	ਗੁੰ	ਰੰਰੰ	ਸੰ	ਨੁ	ਧੁ	ਪ
ਜ	ਪੀ	ਐ	ਸਹ	ਜ	ਧੁਨੀ	ਹਾਂ	ਸ੍ਰਬ	ਕਾ	ਪ੍ਰਭ	ਧ	ਨੀ	ਹਾਂ	s
ਰ	ਮ	ਪ	ਧੁਧੁ	ਧੁ	ਮਮ	ਪ	ਸੰ	ਰੰਰੰ	ਸੰਸੰ	ਨੁ	ਧੁ	ਪ	-
ਸਾ	ਧੂ	s	ਰਸ	ਨ	ਭਨੀ	ਹਾਂ	ਦੁ	ਲਭ	ਕਲਿ	ਦੁ	ਨੀ	ਹਾਂ	s
ਧੁ	ਮ	ਪ	ਗੁਗੁ	ਗੁ	ਰ	ਸ	ਧੁ	ਮ	ਪ	ਗੁ	ਗੁਗੁ	ਰ	ਸ
ਛੂ	ਟ	ਨ	ਬਿਧਿ	ਸੁ	ਨੀ	ਹਾਂ	ਦੂ	ਖ	ਬਿ	ਨਾ	ਸਨੀ	ਹਾਂ	s
ਸੰਨੁ	ਧੁ	ਪਪ	ਮ	ਗੁ	ਰਰ	ਸਸ	ਸੰਨੁ	ਧੁ	ਪਪ	ਮਪ	ਗੁਗੁ	ਰਰ	ਸਸ
ਪਾਈ	ਐ	ਵਡ	ਪੁ	ਨੀ	ਮੇਰੇ	ਮਨਾ	ਪ੍ਰਭ	ਪੁ	ਰਨ	ਆs	ਸਨੀ	ਮੇਰੇ	ਮਨਾ
x			2		3		x			2		3	

੧੬-ਰਾਗੁ ਦੇਵਗੰਧਾਰ

ਰਾਗ ਦੇਵਗੰਧਾਰ ਭਾਰਤੀ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਕਠਿਨ ਤੇ ਅਪ੍ਰਚਲਿਤ ਰਾਗਾਂ ਦੀ ਗਨਣਾ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਮੱਧ ਕਾਲ ਦੇ ਕੁਝ ਗ੍ਰੰਥਕਾਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਰਾਗ ਦਾ ਵਰਨਣ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਲੋਚਨ ਪੰਡਿਤ ਨੇ 'ਰਾਗ ਤਰੰਗਣੀ' ਵਿੱਚ ਗੌਰੀ ਠਾਠ ਦਾ ਦੇਵਗੰਧਾਰ ਜਨਯ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਪੁੰਡਰੀਕ ਵਿਠੁਲ ਨੇ 'ਚੰਦ੍ਰੋਦਯ' (੧੬ਵੀਂ ਸ਼ਤਾਬਦੀ) ਵਿੱਚ ਮਾਲਵ ਗੌਡ ਮੇਲ ਤੋਂ ਦੇਵਗੰਧਾਰ ਨੂੰ ਜਨਯ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 'ਰਾਗ ਮਾਲਾ' ਵਿੱਚ ਰਾਗ ਰਾਗਨੀ ਵਰਗੀਕਰਣ ਦੇ ਸਿੱਧਾਂਤ ਨੂੰ ਮੰਨਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਦਾ ਦੇਵਗੰਧਾਰ ਪੁੱਤਰ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਕੰਠ ਨੇ 'ਰਸਕੌਮੁਦੀ' ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਮੇਲ ਤੋਂ ਦੇਵਗੰਧਾਰ ਨੂੰ ਜਨਯ ਜਨਕ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਭਾਵਭੱਟ ਨੇ 'ਅਨੂਪ ਬਿਲਾਸ' ਵਿੱਚ ੬੭ ਰਾਗਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤੇ ਦੇਵਗੰਧਾਰ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਰਾਗ ਹੈ। ਰਾਮਾਮਾਤਯ ਨੇ 'ਸਵਰਮੇਲਕਲਾਨਿਧੀ' ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਮੇਲ ਤੋਂ, ਪੰਡਿਤ ਸੋਮਨਾਥ ਨੇ 'ਰਾਗ ਵਿਬੋਧ' (੧੬੧੦ ਈ.) ਵਿੱਚ ਮਾਲਵਗੌਡ ਮੇਲ ਤੋਂ ਪੰਡਿਤ ਵਿਅੰਕਟਮੁਖੀ ਨੇ 'ਚਤੁਰਦੰਡਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਕਾ' ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਮੇਲ ਤੋਂ, ਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਤੁਲਾਜੀਰਾਵ ਭੌਂਸਲੇ ਨੇ 'ਸੰਗੀਤ ਸਾਰਾਮ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਮੇਲ ਤੋਂ ਦੇਵਗੰਧਾਰ ਨੂੰ ਜਨਯ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ।

ਆਸਾਵਰੀ ਥਾਟ ਦੇ ਇਸ ਦੇਵਗੰਧਾਰ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਦੋ ਗੰਧਾਰ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਇਸ ਦਾ ਪੁਰਾਤਨ ਨਾਮ ਦੂੈ ਗੰਧਾਰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਬਦਲਦਾ ਬਦਲਦਾ ਦੇਵਗੰਧਾਰ ਬਣ ਗਿਆ। ਇਸ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਧੈਵਤ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਕੋਮਲ ਦੋਵੇਂ ਗੰਧਾਰ ਤੇ ਹੋਰ ਸਭ ਸਵਰ ਸੁਧ ਹਨ। ਕੁਝ ਵਿਦਵਾਨ ਇਸ ਦੇ ਆਰੋਹ ਵਿੱਚ ਸੁਧ ਗੰਧਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਕੇ ਜਾਤੀ ਸੰਪੂਰਨ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਸ ਰ ਗ ਮ, ਪ ਧ ਨੁ ਸੰ ਜਦੋਂ ਕਿ ਦੂਸਰੇ ਵਿਦਵਾਨ ਆਰੋਹ ਵਿੱਚ ਗੰਧਾਰ ਵਰਜਿਤ ਕਰਕੇ ਜੌਨਪੁਰੀ ਵਾਲਾ ਹੀ ਆਰੋਹ ਸ਼ਾੜਵ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਪਰ ਅਵਰੋਹ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਰ ਨੁ ਸ ਰ ਗ ਮ, ਪ ਮ ਗੁ ਰ ਸ, ਇਹ ਸਵਰ-ਸਮੂਹ ਜੋੜ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਸਵਰ-ਸਮੂਹ ਨਾਲ ਇਹ ਰਾਗ ਆਸਾਵਰੀ ਤੇ ਜੌਨਪੁਰੀ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਆਪਣਾ ਇਕ ਵਖਰਾ ਸਰੂਪ ਨਿਰਧਾਰਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵੈਸ਼ੇ ਵੀ ਇਸ ਰਾਗ ਦੇ ਆਰੋਹ ਵਿੱਚ ਗੰਧਾਰ ਸੁਧ ਦੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸੰਪੂਰਨ ਜਾਤੀ ਮੰਨਣਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ।

ਪੰਡਿਤ ਭਾਤਖੰਡੇ ਨੇ 'ਕ੍ਰਮਿਕ ਪੁਸਤਕ ਮਾਲਿਕਾ' ਭਾਗ-੬ ਪੰਨਾ ੩੮੩ ਤੇ ਰਾਗ

ਦੇਵਗੰਧਾਰ ਦੇ ਦੋ ਸਰੂਪਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਕ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਭ ਧੈਵਤ ਵਰਜਿਤ ਹਨ। 'ਆਸਾਵਰੀ ਕੇ ਮੇਲ ਮੇਂ ਚੜਤਨ ਰਧ ਸੁਰ ਖੇਖਿ। ਧਰਾ ਵਾਦੀ ਸੰਵਾਦਿਤੇ ਦੇਵਗੰਧਾਰ ਸੁਦੇਖਿ' (ਰਾਗ ਚੰਦ੍ਰਿਕਾਸਾਰ, ਸਲੋਕ ਨੰ.੭)। ਇਥੇ ਵਾਦੀ ਧੈਵਤ ਸੰਵਾਦੀ ਗੰਧਾਰ ਹੈ। ਪੂਰਵਾਂਗ ਵਿਚ ਧਨਾਸਰੀ ਤੇ ਉਤਰਾਂਗ ਵਿਚ ਜੌਨਪੁਰੀ ਤੇ ਸਮਾਂ ਪ੍ਰਾਤਹ ਕਾਲ ਹੈ। ਉਠਾਵ-ਮਪ, ਧੁਪ, ਸੰ, ਨੁਸੰ, ਰੰਸੰ, ਨੁਪੁਪ, ਮਪਗੁ, ਪਗੁ, ਰਸ। ਦੂਜਾ ਸਰੂਪ ਵੀ ਆਸਾਵਰੀ ਬਾਟ ਦਾ ਹੈ ਤੇ ਦੋਨੋਂ ਗੰਧਾਰ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸੁਧ ਗੰਧਾਰ ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਸ ਰ ਗ, ਮ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਰੂਪ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿਚ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਇਕ ਬੰਦਸ਼ ਪਹਿਲੇ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਤੇ ਦੋ ਬੰਦਸ਼ਾਂ ਇਸ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਪੰਡਿਤ ਵਿਣਾਇਕ ਨਾਰਾਇਣ ਪਟਵਰਧਨ ਨੇ 'ਰਾਗ ਵਿਗਿਆਨ' ਪੰਚਮ ਭਾਗ ਵਿਚ ਰਾਗ ਦੇਵਗੰਧਾਰ ਦਾ ਆਸਾਵਰੀ ਬਾਟ ਦਾ ਧੈਵਤ ਨਿਸ਼ਾਦ ਕੋਮਲ ਤੇ ਦੋ ਗੰਧਾਰ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਸਰੂਪ ਹੀ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਜਾਤੀ-ਸ਼ਾੜਵ-ਸੰਪੂਰਨ, ਵਾਦੀ-ਧੈਵਤ, ਸੰਵਾਦੀ-ਗੰਧਾਰ ਤੇ ਸਮਾਂ ਦਿਨ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਹਿਰ ਹੈ। ਆਰੋਹ-ਸ ਰ ਮ ਪ ਧੁ ਮ, ਪ ਧੁ ਨੁ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ- ਸੰ ਨੁ ਧੁ ਪ ਮ ਪ ਗੁ ਰ ਸ, ਰ ਨੁ ਸ ਰ ਗ ਮ ਪ ਗੁ ਰ ਸ। ਮੁੱਖ ਅੰਗ- ਸ ਰ ਗ ਮ, ਮ ਪ ਧੁ ਮ ਪ ਗੁ ਰ ਸ। ਸ੍ਰੀ ਰਘੂਨਾਥ ਤਲੇਗਾਂਵਕਰ ਦੇ 'ਸੁਲਭ ਸੰਗੀਤ ਪ੍ਰਵੀਨ' ਭਾਗ-੨ ਵਿਚ ਵੀ ਇਹੀ ਸਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਗ ਸੁਧ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਰਾਗ ਆਸਾਵਰੀ ਤੇ ਜੌਨਪੁਰੀ ਰਾਗ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਵਿਮਲਕਾਂਤ ਰਾਏ ਚੌਧਰੀ ਨੇ 'ਰਾਗ ਵਿਯਾਕਰਨ' ਵਿੱਚ ਇਕ ਸਰੂਪ ਆਸਾਵਰੀ ਬਾਟ, ਪੂਰਵਾਂਗ ਵਿਚ ਧਨਾਸਰੀ ਤੇ ਉਤਰਾਂਗ ਵਿਚ ਜੌਨਪੁਰੀ, ਦੂਜਾ ਸਰੂਪ ਆਸਾਵਰੀ ਬਾਟ ਦੋਨੋਂ ਗੰਧਾਰ ਪ੍ਰਯੋਗ ਵਾਲਾ ਤੇ ਤੀਜਾ ਸਰੂਪ ਆਰੋਹ ਜੌਨਪੁਰੀ ਤੇ ਅਵਰੋਹ ਗੰਧਾਰੀ ਵਾਲਾ ਇਹ ਤਿੰਨ ਸਰੂਪ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਐਚ. ਸੀ. ਸ੍ਰੀਵਾਸਤਵ ਨੇ 'ਰਾਗ ਪਰੀਚੈ' ਚੌਥਾ ਭਾਗ ਤੇ ਪੰਡਿਤ ਰਾਮਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਵਿਆਸ ਨੇ 'ਰਾਗ ਪ੍ਰਵੀਨ' ਦੂਸਰਾ ਭਾਗ ਵਿਚ ਆਰੋਹ ਵਿੱਚ ਸੁਧ ਗੰਧਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਵੈਸੇ ਸੰਪੂਰਨ-ਸੰਪੂਰਨ ਤੋਂ ਸ਼ਾੜਵ-ਸੰਪੂਰਨ ਜਾਤੀ ਵਾਲਾ ਸਰੂਪ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਆਸਾਵਰੀ ਤੇ ਜੌਨਪੁਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਰਾਗ ਗੰਧਾਰੀ ਵੀ ਇਸ ਰਾਗ ਦਾ ਨਿਕਟਵਰਤੀ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੰਧਾਰੀ ਵਿੱਚ ਆਰੋਹ ਜੌਨਪੁਰੀ ਵਾਲਾ ਹੀ ਹੈ ਤੇ ਅਵਰੋਹ ਵਿੱਚ ਰਿਸ਼ਭ ਕੋਮਲ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੈ।

ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਗਾਇਕ ਗ੍ਰੰਥਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪ੍ਰੋ. ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਰਾਗ ਰਤਨਾਵਲੀ' ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਗ ਦੇਵਗੰਧਾਰ ਬਾਟ-ਆਸਾਵਰੀ, ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਭ, ਧੈਵਤ ਵਰਜਿਤ ਤੇ ਜਾਤੀ-ਅੰੜਵ-ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਪੂਰਵਾਂਗ ਵਿਚ ਧਨਾਸਰੀ ਤੇ ਉਤਰਾਂਗ ਵਿਚ ਜੌਨਪੁਰੀ ਹੈ। ਆਰੋਹ- ਸ, ਗੁ ਮ ਪ, ਨੁ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ- ਸੰ ਨੁ ਧੁ, ਪ, ਮ ਪ ਗੁ, ਰ ਸ। ਮੁੱਖ ਅੰਗ- ਮ ਮ ਪ ਧੁ ਪ, ਸੰ, ਨੁ ਧੁ ਪ, ਗੁ ਮ

ਰਾਗੁ ਦੇਵਗੰਧਾਰ

ਪ, ਰੰ ਸੰ, ਨੁ ਧੁ ਪ, ਧੁ, ਮ ਪ, ਗੁ, ਰ ਸ। ਡਾਕਟਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਦੇ 'ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਰਾਗ-ਕੋਸ਼' ਵਿਚ ਰਾਗ ਦੇਵਗੰਧਾਰ ਦਾ ਸਰੂਪ ਪ੍ਰੋ. ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਸਰੂਪ ਜੈਸਾ ਹੀ ਹੈ। ਸੰਤ ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਨੇ 'ਸੁਰ ਸਿਮਰਨ ਸੰਗੀਤ' ਭਾਗ-੭ ਵਿਚ ਰਾਗ ਦੇਵਗੰਧਾਰ ਦਾ ਸਰੂਪ ਜਿਸ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਗੰਧਾਰ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਇਹ ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਤੇ ਰਾਗ ਦੇਵਗੰਧਾਰ ਦਾ ਸਰੂਪ ਬਿਲਾਵਲ ਬਾਟ ਦਾ ਔੜਵ-ਸੰਪੂਰਨ ਜਾਤੀ ਦਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਆਰੋਹ ਦੁਰਗਾ ਜੈਸਾ ਸ ਰ ਮ ਪ ਧ ਸੰ ਤੇ ਅਵਰੋਹ- ਬਿਲਾਵਲ ਜੈਸਾ ਸੰ ਨ ਧ ਪ, ਮ ਗ ਰ ਸ, ਰ ਸ ਹੈ। ਪਕੜ - ਸ ਰ ਗ ਮ, ਗ ਰ, ਸ ਰ, ਗ ਸ। ਵਾਦੀ-ਪ, ਸੰਵਾਦੀ-ਰ। ਸਮਾਂ-ਹਰ ਸਮੇਂ।

ਦੇਵਗੰਧਾਰ ਦਾ ਸਰੂਪ ਪੰਡਿਤ ਭਾਤਖੰਡੇ ਨੇ 'ਕ੍ਰਮਿਕ ਪੁਸਤਕ ਮਾਲਕਾ' ਭਾਗ-੬ ਵਿਚ ਤੇ ਹੋਰ ਸੰਗੀਤਕਾਰਾਂ ਵੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਰਾਗ ਦਾ ਚਲਨ ਪੂਰਵਾਂਗ ਵਿੱਚ ਧਨਾਸਰੀ ਤੇ ਉਤਰਾਂਗ ਵਿੱਚ ਜੌਨਪੁਰੀ ਹੈ। ਆਰੋਹ- ਸ ਗੁ ਮ ਪ ਨੁ ਸੰ ਅਵਰੋਹ- ਸੰ ਨੁ ਧੁ ਪ ਮ ਪ ਗੁ ਰ ਸ ਰਾਗ ਦਾ ਇਹ ਸਰੂਪ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੋ ਰਾਗ ਨਿਰਣਾਇਕ ਕਮੇਟੀ ਤੋਂ ਆਸਾਵਰੀ ਬਾਟ ਦਾ ਦੋ ਗੰਧਾਰ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਰਾਗ ਦੇਵਗੰਧਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਣਿਤ ਸਰੂਪ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਇਥੇ ਵੀ ਇਹੀ ਸਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਰਾਗੁ ਦੇਵਗੰਧਾਰ ਵਿੱਚ ਵੀ ਉਤਰਾਂਗ ਵਿੱਚ ਜੌਨਪੁਰੀ ਹੀ ਜਾਗਦਾ ਹੈ।

ਸ਼ਬਦ ਤਰਤੀਬ:-

ਰਾਗੁ ਦੇਵਗੰਧਾਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਮੁਖ ਰਾਗ ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਅੰਕਿਤ ਹੈ। ਰਾਗ ਦੇਵਗੰਧਾਰ ਦਾ ਇਕ ਹੀ ਸ਼ਬਦ ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ ਮਹਲਾ ੫॥ 'ਅਪੁਨੇ ਹਰਿ ਪਹਿ ਬਿਨਤੀ ਕਰੀਐ' ਪੰਨਾ ੫੩੧ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕ ॥੨॥੧੭॥ ਹੈ। ਅੱਜ ਨਵੇਂ ਛਪੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪਾਵਨ ਸਰੂਪਾਂ ਵਿੱਚ ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ਹੀ ਅੰਕਿਤ ਹੈ। ਰਾਗ ਦੇਵਗੰਧਾਰ ਵੈਸੇ ਇੱਕ ਸੁਤੰਤਰ ਰਾਗ ਹੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪਰੀਚੈ:-

ਰਾਗੁ - ਦੇਵਗੰਧਾਰ

ਬਾਟ - ਆਸਾਵਰੀ

ਸਵਰ - ਧੈਵਤ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਕੋਮਲ ਦੋਵੇਂ ਗੰਧਾਰ ਹੋਰ ਸਭ ਸੁਧ

ਵਰਜਿਤ ਸਵਰ - ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ

ਜਾਤੀ - ਸ਼ਾੜਵ- ਸੰਪੂਰਨ

ਵਾਦੀ - ਧੈਵਤ

ਸੰਵਾਦੀ - ਗੰਧਾਰ

ਸਮਾਂ - ਦਿਨ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਹਿਰ

ਆਰੋਹ - ਸ ਰ ਮ ਪ ਧੁ - ਮ ਪ, ਧੁ ਨੁ ਸੰ

ਅਵਰੋਹ - ਸੰ ਨੁ ਧੁ ਪ, ਮ ਗੁ ਰ ਸ, ਰ ਨੁ ਸ ਰ ਗ ਮ - ਪ ਮ ਗੁ ਰ ਸ

ਮੁੱਖ ਅੰਗ - ਮ ਪ ਧੁ ਮ ਪ ਗੁ ਰ ਸ, ਰ ਨੁ ਸ ਰ ਗ ਮ - ਪ ਗੁ ਰ ਸ

ਸਵਰ ਵਿਸਥਾਰ:-

- 1) ਸ ਰ ਸ, ਰ ਨੁ ਸ, ਰ ਗ ਮ, ਪ ਗੁ ਰ ਸ, ਸ ਰ ਨੁ ਧੁ ਪ, ਧੁ ਮ ਪ ਧੁ ਨੁ ਸ, ਸ ਰ ਮ, ਰ ਮ ਪ, ਧੁ ਮ ਪ, ਮ ਪ ਗੁ ਰ ਸ, ਰ ਨੁ ਸ ਰ ਗ ਮ, ਮ ਪ ਗੁ ਰ ਸ।
- 2) ਸ ਰ ਮ ਪ, ਧੁ ਧੁ ਪ, ਧੁ ਮ ਪ, ਨੁ ਧੁ ਪ, ਸੰ ਨੁ ਧੁ ਪ, ਮ ਪ ਸੰ ਨੁ ਧੁ ਪ, ਮ ਪ ਧੁ ਨੁ ਸੰ, ਰੰ ਨੁ ਧੁ ਪ, ਧੁ ਮ ਪ, ਧੁ ਨੁ ਧੁ ਪ ਧੁ ਮ ਪ, ਗੁ ਰ ਸ, ਰ ਨੁ ਸ ਰ ਗ ਮ, ਪ ਗੁ ਰ ਸ।
- 3) ਮ ਪ ਧੁ ਧੁ ਨੁ ਧੁ ਪ, ਮ ਪ ਧੁ ਨੁ ਸੰ, ਸੰ ਰੰ ਸੰ, ਰੰ ਗੁੰ ਰੰ ਸੰ, ਰੰ ਨੁ ਸੰ, ਸੰ ਰੰ ਗੰ ਮੰ, ਮੰ ਪੰ ਗੁੰ ਰੰ ਸੰ, ਸੰ ਰੰ ਗੁੰ ਰੰ ਸੰ, ਸੰ ਰੰ ਸੰ ਨੁ ਧੁ ਪ, ਪ ਧੁ ਨੁ ਧੁ ਪ ਮ ਪ, ਪ ਧੁ ਮ ਪ ਗੁ ਰ ਸ, ਸ ਰ ਨੁ ਸ ਰ ਗ ਮ, ਮ ਪ ਗੁ ਰ ਸ।

ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ ਮਹਲਾ ਪ॥ (ਪੜ੧)

ਅਪੁਨੇ ਹਰਿ ਪਹਿ ਬਿਨਤੀ ਕਹੀਐ॥ ਚਾਰਿ ਪਦਾਰਥ ਅਨਦ ਮੰਗਲ ਨਿਧਿ ਸੂਖ ਸਹਜ ਸਿਧਿ ਲਹੀਐ॥੧॥ਰਹਾਉ॥ ਮਾਨੁ ਤਿਆਗਿ ਹਰਿ ਚਰਨੀ ਲਾਗਉ ਤਿਸੁ ਪ੍ਰਭ ਅੰਚਲੁ ਗਹੀਐ॥ ਆਂਚ ਨ ਲਾਗੈ ਅਗਨਿ ਸਾਗਰ ਤੇ ਸਰਨਿ ਸੁਆਮੀ ਕੀ ਅਹੀਐ॥੧॥ ਕੋਟਿ ਪਰਾਧ ਮਰਾ ਅਕ੍ਰਿਤਘਨ ਬਹੁਰਿ ਬਹੁਰਿ ਪ੍ਰਭ ਸਹੀਐ॥ ਕਰੁਣਾ ਮੈ ਪੂਰਨ ਪਰਮੇਸੁਰ ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਸਰਨਹੀਐ॥੨॥੧੭॥

ਪਦ ਅਰਥ:-ਪਹਿ-ਪਾਸ। ਚਾਰਿ ਪਦਾਰਥ-ਧਰਮ, ਅਰਥ, ਕਾਮ, ਮੋਖ। ਨਿਧਿ-ਖਜ਼ਾਨੇ। ਸਿਧਿ-ਕਰਮਾਤੀ ਤਾਕਤ। ਮਾਨੁ-ਅਰੰਕਾਰ। ਅੰਚਲ-ਪੱਲਾ। ਗਹੀਐ-ਫੜਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਆਂਚ-ਸੇਕ। ਅਹੀਐ-ਮੰਗਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਕੋਟਿ-ਕੋਤਾਂ। ਅਕ੍ਰਿਤਘਨ-ਨਾਸ਼ਕਰੇ। ਸਹੀਐ-ਸਹਾਰਦਾ ਹੈ, ਜਰਦਾ ਹੈ। ਕਰੁਣਾ ਮੈ-ਤਰਸ-ਸਰੂਪ।

ਰਾਗੁ ਦੇਵਗੰਧਾਰ ਤੀਨ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-16 ਮੱਧ ਲੈਅ

ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	
								ਪ	ਮ	ਪੁ	ਨੁ	ਸੁ	ਧੁ	ਪ	ਮ	ਪ
								ਅ	ਪੁ	ਨੇ	ਸ	ਸ	ਹ	ਰਿ	ਪ	ਰਿ
ਗੁ	ਰ	ਸ	ਰ	ਗ	ਗ	ਮ	-	ਮ	ਰ	ਮ	ਪ	ਧੁ	ਧੁ	ਮ	ਪ	
ਬਿ	ਨ	ਤੀ	ਸ	ਕ	ਹੀ	ਐ	ਸ	ਚਾ	ਸ	ਰਿ	ਸ	ਪ	ਦਾ	ਰ	ਥ	
ਰ	ਮ	ਪ	ਧੁ	ਧੁ	ਧੁ	ਪ	ਪ	ਸੰ	-	ਰੰ	ਨੁ	ਧੁ	ਧੁ	ਪ	-	
ਅ	ਨ	ਦ	ਮੰ	ਗ	ਲ	ਨਿ	ਧਿ	ਸੁ	ਸ	ਖ	ਸ	ਸ	ਹ	ਜ	ਸ	
ਗੁ	-	ਰ	ਸ	ਰ	ਗ	ਮ	-									
ਸਿ	ਸ	ਧਿ	ਸ	ਲ	ਹੀ	ਐ	ਸ									
x				2				0					3			

ਅੰਤਰਾ

ਸੁੰਦੁ	ਗੁੰ	ਰੰ	ਸੰ	ਰੰ	ਨੁ	ਧੁਧੁ	ਪ	ਸੰ	ਨੁ	ਧੁਧੁ	ਪ	ਗੁ	-	ਰ	ਸ
ਚੁ	ਰ	ਨੀ	ਸ	ਲਾ	ਸ	ਗਉ	ਸ	ਤਿ	ਸੁ	ਪ੍ਰ	ਭ	ਅੰ	ਸ	ਚ	ਲੁ
ਰ	ਗ	ਮ	ਪ	ਗੁ	-	ਰ	ਸ								
ਗ	ਹੀ	ਸ	ਸ	ਐ	ਸ	ਸ	ਸ								
x				2				0							3

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਸੁਰ ਮੁਪ ਧੁਪ ਮਪ ਗੁ- ਰਸ ਰਗ ਮ-
- 2) ਮਪ ਧੁਪ ਮਗੁ ਰਸ ਰਨੁ ਸਰ ਗਗ ਮ-
- 3) ਰਮ ਪਨੁ ਧੁਪ ਮਗੁ ਰਸ ਨੁਸ ਰਗ ਮ-
- 4) ਮਪ ਧੁਨੁ ਸੰਨੁ ਧੁਪ ਮਗੁ ਰਸ ਰਗ ਮ-
- 5) ਸੁਰ ਮਪ ਰਮ ਪਧੁ ਮਪ ਧੁਨੁ ਸੰਰ ਗੁੰਰੇ ਸੰਨੁ ਧੁਪ ਮਗੁ ਰਸ
ਰਗ ਮਪ ਗੁ- ਰਸ
- 6) ਸੁਰ ਮਪ ਧੁਪ ਮਪ ਧੁਨੁ ਸੰਨੁ ਧੁਪ ਮਪ ਮਗੁ ਰਸ ਸਰ ਨੁਸ
ਰਗ ਮਪ ਗੁ- ਰਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) 9ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 13ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਇਕ ਵਾਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) 9ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 13ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਦੋ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 3) ਸੱਮ ਤੋਂ 13ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਦੋ ਮਾਤਰਾਂ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 4) 9ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਬੰਦਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਮ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਸ਼੍ਰੇਯਾ (ਚਵੀ ਅਵਤਾਰ)

ਪਾਂਇ ਗਹੇ ਜਬ ਤੇ ਤੁਮਰੇ ਤਬ ਤੇ ਕੋਊ ਆਂਖ ਤਰੇ ਨਹੀ ਆਨਯੋ॥ ਰਾਮ ਰਹੀਮ ਪੁਰਾਨ ਕੁਰਾਨ ਅਨੇਕ ਕਹੈਂ ਮਤ ਏਕ ਨ ਮਾਨਯੋ॥ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤ ਸਾਸਤ੍ਰ ਬੇਦ ਸਭੈ ਬਹੁ ਭੇਦ ਕਹੈਂ ਹਮ ਏਕ ਨ

ਜਾਨੜੇ॥ ਸ੍ਰੀ ਅਸਿਪਾਨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੁਮਰੀ ਕਰਿ ਮੈ ਨ ਕਹੜੇ ਸਭ ਤੋਹਿ ਬਖਾਨੜੇ॥੧੨॥੮੬੩॥

ਪਦ ਅਰਥ:-ਪਾਂਇ-ਪੈਰ। ਗਾਰੇ-ਫੜੇ। ਤਰੇ-ਹੇਠਾਂ। ਮਤ-ਮਜ਼ਹਬ। ਸ੍ਰੀ ਅਸਿਪਾਨ-ਹੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ! ਬਖਾਨੜੇ-ਆਪ ਨੇ ਹੀ ਕਹਾਇਆ ਹੈ।

ਰਾਗੁ ਦੇਵਗੰਧਾਰ ਏਕ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-12 ਮੱਧ ਲੈਅ ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਮੁਪ	ਧੁਨੁ	ਸੰ	ਧੁ	ਮ	ਪ	ਪੁਧੁ	ਮ	ਪ	ਗੁ	ਰ	ਸ
ਪਾਂs	ਇs	s	ਗ	ਹੇ	s	ਜs	ਬ	ਤੇ	ਤੁ	ਮ	ਰੇ
ਰਰ	ਨੁ	ਸ	ਰ	ਗ	ਮ	ਪ	ਮ	ਪੁਪ	ਗੁ	ਰ	ਸ
ਤਬ	ਤੇ	ਕੇ	ਊ	ਅੰ	ਖ	ਤ	ਰੇ	ਨਹੀ	ਆ	ਨ	ੜੇ
x		0		2		0		3		4	

ਅੰਤਰਾ

ਮੁਪ	ਧੁ	ਨੁ	ਸੰ	ਰੰ	ਸੰ	ਰੰਗੁੰ	ਰੰ	ਸੰ	ਰੰਨੁ	ਧੁ	ਪ
ਰਾਂs	s	ਮ	ਰ	ਹੀ	ਮ	ਪੁs	ਰਾ	ਨ	ਕੁs	ਰਾ	ਨ
ਸੰਨੁ	ਧੁ	ਪ	ਪੁਧੁ	ਮ	ਪ	ਗੁ	ਰ	ਸ	ਰ	ਗ	ਮ
ਅs	ਨੇ	ਕ	ਕਰੈ	ਮ	ਤ	ਏ	ਕ	ਨ	ਮਾ	ਨ	ੜੇ
x		0		2		0		3		4	

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਸਰ ਮੁਪ ਧੁਪ ਮੁਪ ਮਗੁ ਰਸ ਸਰ ਨੁਸ ਰਗੁ ਮੁਪ ਮਗੁ ਰਸ
- 2) ਮੁਪ ਧੁਨੁ ਸੰਨੁ ਧੁਪ ਮੁਪ ਧੁਪ ਮਗੁ ਰਸ ਸਰ ਨੁਸ ਰਗੁ ਮ-
- 3) ਮੁਪ ਧੁਮ ਪੁਧੁ ਮੁਪ ਸੰਨੁ ਧੁਪ ਮਗੁ ਰਸ ਰਗੁ ਮੁਪ ਮਗੁ ਰਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਛੇਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤਕ ਬੰਦਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਬਰਾਬਰ ਗਾ ਕੇ ਫਿਰ ਚੌਥੀ ਤੋਂ ਛੇਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਦੋ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਸੱਮ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ। ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਤੇ 'ਗਰੇ' ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕਰਨਾ ਹੈ।
- 3) 7ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਬੰਦਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।

ਰਾਗੁ ਦੇਵਗੰਧਾਰ

ਬਬਦ 'ਅਪੁਨੇ ਹਰਿ ਪਹਿ ਬਿਨਤੀ ਕਹੀਐ॥' ਤੀਨਤਾਲ ਬੰਦਸ਼ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਰਾਗੁ ਦੇਵਗੰਧਾਰ ਝਪ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-10 ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ

ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਮਮ	ਪ	ਸੰਨੁ	ਧੁ	ਪਪ	ਮਪ	ਗੁ	ਰਸ	ਰਗ	ਮ
ਅਪੁ	ਨੇ	ਹਸ	ਰਿ	ਪਹਿ	ਬਿਨ	ਤੀ	ਕਹੀ	ਐਸ	ਸ
ਰ	ਗ	ਮ	ਪ	ਮਮ	ਪਪ	ਧੁਪ	ਧੁਨੁ	ਧੁ	ਪਪ
ਚਾ	ਰਿ	ਪ	ਦਾ	ਰਥ	ਅਨ	ਦਸ	ਮੰਗ	ਲ	ਨਿਧਿ
ਸੰ	ਰੰਸੰ	ਨੁ	ਧੁ	ਪ	ਮ	ਪ	ਗੁ	ਰ	ਸ
ਸੂ	ਖਸ	ਸ	ਹ	ਜ	ਸਿ	ਧਿ	ਲ	ਹੀ	ਐ
x		2			0		3		

ਅੰਤਰਾ

ਮ	ਪ	ਧੁਧੁ	ਧੁ	ਨੁਨੁ	ਸੰਸੰ	ਸੰ	ਰੰਗੁੰ	ਰੰ	ਸੰਸੰ
ਮਾ	ਨੁ	ਤਿਆ	ਗਿ	ਹਰਿ	ਚਰ	ਨੀ	ਲਾਸ	ਸ	ਗਉ
ਨੁਸੰ	ਰੰਸੰ	ਨੁਧੁ	ਮ	ਪ	ਗੁ	ਰਸ	ਰ	ਗ	ਮ
ਤਿਸ	ਸੁਸ	ਪ੍ਰ	ਸ	ਭ	ਅੰ	ਚਲੁ	ਗ	ਹੀ	ਐ
x		2			0		3		

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਸਰਮਪ ਧੁਪਮਪ ਮਗਰਸ ਮਪਧੁਨੁ ਸੰਨੁਧੁਪ ਮਪਧੁਪ ਮਗਰਸ ਸਰਨੁਸ
ਰਗਮਪ ਗੁ-ਰਸ
- 2) ਮਪਧੁਪ ਮਪਧੁਨੁ ਸੰਨੁਧੁਪ ਮਪਧੁਨੁ ਸੰਰੰਗੰਰੰ ਸੰਨੁਧੁਪ ਮਗਰਸ ਸਰਨੁਸ
ਰਗਮਪ ਗੁ-ਰਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) ਪਹਿਲੀਆਂ ਦੇ ਮਾਤਰਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੇ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ ਤੀਜੀ ਤੋਂ ਪੰਜਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਤਿੰਨ ਮਾਤਰਾਂ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) 6ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੇ 'ਬਿਨਤੀ' ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਤੇ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ 'ਬਿਨਤੀ' ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ 'ਬਿਨਤੀ' ਕਹਿ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 3) ਬੰਦਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ 6ਵੀਂ ਤੋਂ 10ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਅ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਮਹਲਾ ੫ (ਸਲੋਕ ਸੇਖ ਫਰੀਦ ਕੇ) (੧੩੮੧)

ਫਰੀਦਾ ਖਾਲਕੁ ਖਲਕ ਮਹਿ ਖਲਕ ਵਸੈ ਰਬ ਮਾਹਿ ॥ ਮੰਦਾ ਕਿਸ ਨੋ ਆਖੀਐ ਜਾਂ ਤਿਸੁ ਬਿਨੁ ਕੋਈ ਨਾਹਿ ॥੨੫॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਖਾਲਕੁ-ਖਲਕਤ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ॥ ਮਾਹਿ-ਮਹਿ, ਵਿਚ। ਤਿਸੁ ਬਿਨੁ-ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾ।

ਰਾਗੁ ਦੇਵਗੰਧਾਰ ਏਕ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-12 ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਪੁ-	ਪੁਨੁਪੁਮਪ	ਪਧੁਨੁਸੰ	ਨੁਪੁਪ-	ਪੁ-ਮਪ	ਗੁ-ਰਸ	ਰਨੁਸ-	ਰਗਮਪ	ਮਗੁਰਸ			
ਆS	ਖੀSਐSਜਾਂS	ਤਿSSS	ਸ਼SSS	ਬਿSਨੁS	ਕੇSSS	ਈSSS	ਨਾSSS	ਹਿSSS			
x	0		2		0		3				4

ਰਮ ਪਧੁਮਪ
ਮੰਦਾ ਕਿਸਨੋS

ਅੰਤਰਾ

ਸੰ-	ਰੇਸੰ	ਰੇਗੁੰ	ਰੇਸੰ	ਚੰਨੁਪੁਪ ਮਮਪ-	ਗੁ-ਰਸ	ਰਗਮ-	ਪ-ਮਪ	ਗੁ-ਰਸ			
ਖਾS	ਲਕੁ	ਖਲ	ਕS	ਮSਹਿS ਖਲਕS	ਵSਸੈS	ਰSਬS	ਮਾSSS	ਹਿSSS			
x	0			2	0		3				4

ਮਪ ਪੁਨੁ
ਫਰੀ ਦਾS

ਅਲਾਪ:-

- 1) ਸ- ਸਰਨੁਸ ਰ-ਮਪ ਪੁਪ ਪੁ-ਮਪ ਗੁ-ਰਸ ਰਨੁਸਰ ਗਮ
- 2) ਸ- ਰਮਪ- ਪੁਪ ਸੰਨੁਪੁਪ ਮਪਗੁ- ਰਸ ਰਗਮਪ ਗੁ-ਰਸ

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਸਰਮਪਰਮਪੁ ਮਪਪੁਪਮਗੁਰਸ ਮਪਪੁਨੁਪਧੁਨੁਸੰ ਸੰਚੰਗੁਚੰਸੰਨੁਪੁਪ
ਮਪਪੁਪਮਗੁਰਸ ਸਰਨੁਸਰਗਮਪ ਗੁ-ਰਸਨੁਨੁਸ-
- 2) ਮਪਮਪਪੁਪਮਪ ਮਪਮਪਪੁਨੁਪੁਪ ਮਪਮਪਪੁਨੁਸੰਨੁ ਪੁਪਮਪਮਪਪੁਨੁ
ਸੰਚੰਗੁਚੰਸੰਨੁਪੁਪ ਮਪਮਪਪੁਪਮਪ ਮਗੁਰਸਸਰਨੁਸ ਰਗਮਪਗੁ-ਰਸ
- 3) ਰਮਪਰਮਪਰਮ ਪਧੁਮਪਮਗੁਰਸ ਮਪਧੁਮਪਪੁਮਪ ਪੁਨੁਪੁਪਮਗੁਰਸ
ਸੰਚੰਗੁਚੰਸੰਗੁਚੰ ਗੁਚੰਸੰਨੁਪੁਪਮਪ ਮਗੁਰਸਰਨੁਸਰ ਗ-ਮਪਗੁ-ਰਸ
- 4) ਰਮਪਧੁਮਪਮਗੁ ਰਸਰਮਪਪੁਨੁਪੁ ਪਧੁਮਪਮਗੁਰਸ ਰਮਪਪੁਨੁਸੰਨੁਪੁ
ਪਧੁਮਪਮਗੁਰਸ ਸੰਚੰਗੁਚੰਸੰਨੁਪੁਪ ਮਪਪੁਪਮਗੁਰਸ ਰਗਮਪਗੁ-ਰਸ

ਰਾਗੁ ਦੇਵਗੰਧਾਰ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) 11ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 9ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਜੋੜ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) 11ਵੀਂ-12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 10ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 3) 11ਵੀਂ ਤੋਂ ਦੂਜੀ ਮਾਤਰ ਦੇ 4 ਮਾਤਰਾਂ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 8ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਦੋ ਵਾਰ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 11ਵੀਂ-12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਾਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।

ਸ਼ਬਦ - 'ਅਪੁਨੇ ਹਰਿ ਪਹਿ ਬਿਨਤੀ ਕਹੀਐ' ਤੀਨ ਤਾਲ ਬੰਦਸ਼ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਰਾਗੁ ਦੇਵਗੰਧਾਰ ਪੰਚਮ ਸਵਾਰੀ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-15 ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ

ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
ਰ	-ਮ	-ਪ	ਧੁ	ਧੁ	ਮ	ਪ	ਮ	ਗੁ	ਰ	ਨੁਸ	ਰ	ਗ	ਮ	-
ਅ	ਸਪੁ	ਸਨੇ	ਹ	ਰਿ	ਪ	ਰਿ	ਬਿ	ਨ	ਤੀ	ਸਸ	ਕ	ਹੀ	ਐ	ਸ
ਰ	-ਮ	-ਪ	ਧੁ	ਧੁ	ਪ	ਪ	ਮ	ਮ	ਪ	ਸੰ	ਨੁ	ਧੁ	ਪ	ਪ
ਚਾ	ਸਰਿ	ਸਸ	ਪ	ਦਾ	ਰ	ਬ	ਅ	ਨ	ਦ	ਮੰ	ਗ	ਲ	ਨਿ	ਪਿ
ਸੰ	-ਨੁ	ਸੰ-	ਰੰ	ਨੁ	ਧੁ	ਪ	ਮ	ਪ	ਧੁ	ਪ	ਮ	ਗੁ	ਰ	ਸ
ਸੂ	ਸਖ	ਸਸ	ਸ	ਹ	ਜ	ਸ	ਸਿ	ਧਿ	ਲ	ਹੀ	ਐ	ਸ	ਸ	ਸ
x			2				3				4		5	

ਅੰਤਰਾ

ਮ	-ਪ	-	ਧੁ	ਧੁ	ਨੁ	-	ਸੰ	ਸੰ	ਸੰਸੰ	ਸੰ	ਰੰ	ਨੁ	ਸੰਸੰ	-
ਮਾ	ਸਨੁ	ਸ	ਤਿ	ਆ	ਗਿ	ਸ	ਹ	ਰਿ	ਚਰ	ਨੀ	ਲਾ	ਸ	ਗਉ	ਸ
ਰੰ-	ਗੁੰਰੰ	-ਸੰ	ਰੰ	ਨੁ	ਧੁ	ਪ	ਗੁ	-	ਰ	ਸ	ਰਨੁ	ਸਰ	ਗ	ਮ
ਤਿ	ਸਪੁ	ਸਭ	ਅੰ	ਸ	ਚ	ਲੁ	ਗ	ਸ	ਹੀ	ਸ	ਐ	ਸ	ਸ	ਸ
x			2				3				4		5	

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਸਰਮਪ ਧੁਪਮਪ ਮਗੁਰਸ ਸਰਮਪ ਪੁਨੁਧੁਪ ਮਪਧੁਪ ਮਗੁਰਸ ਸਰਮਪ
ਧੁਨੁਸੰਰੰ ਗੁੰਰੰਸੰਨੁ ਧੁਪਮਪ ਮਗੁਰਸ ਸਰਨੁਸ ਰਗਮਪ ਮਗੁਰਸ
- 2) ਰਮਪਧੁ ਮਪਧੁਪ ਮਗੁਰਸ ਰਮਪਧੁ ਸੰਨੁਧੁਪ ਮਪਧੁਪ ਮਗੁਰਸ ਰਮਪਧੁ
ਸੰਰੰਗੁੰਰੰ ਸੰਨੁਧੁਪ ਮਪਧੁਪ ਮਗੁਰਸ ਸਰਨੁਸ ਰਗਮਪ ਮਗੁਰਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) ਬੰਦਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ 7ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ ਚੌਥੀ ਤੋਂ 7ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਦੇ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਪੰਜਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 3) ਛੇਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੇ 'ਪਹਿ' ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ 6ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਸੱਮ ਤੋਂ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 8ਵੀਂ ਤੋਂ 15ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 7ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਮ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ ਮਹਲਾ ਪ॥ (ਪੜ੍ਹ-੩੬)

ਉਲਟੀ ਰੇ ਮਨ ਉਲਟੀ ਰੇ॥ ਸਾਕਤ ਸਿਉ ਕਰਿ ਉਲਟੀ ਰੇ॥ ਝੂਠੈ ਕੀ ਰੇ ਝੂਠੁ ਪਰੀਤਿ ਛੁਟਕੀ ਰੇ ਮਨ ਛੁਟਕੀ ਰੇ ਸਾਕਤ ਸੰਗਿ ਨ ਛੁਟਕੀ ਰੇ॥੧॥ਰਹਾਉ॥ ਜਿਉ ਕਾਜਰ ਭਰਿ ਮੰਦਰੁ ਰਾਖਿਓ ਜੋ ਪੈਸੈ ਕਾਲੂਖੀ ਰੇ॥ ਦੂਰਹੁ ਹੀ ਤੇ ਭਾਗਿ ਗਇਓ ਹੈ ਜਿਸੁ ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਛੁਟਕੀ ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਰੇ॥੧॥ ਮਾਗਉ ਦਾਨੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਿ ਮੇਰਾ ਮੁਖੁ ਸਾਕਤ ਸੰਗਿ ਨ ਜੁਟਸੀ ਰੇ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਦਾਸ ਕੋ ਕਰੀਅਹੁ ਮੇਰਾ ਮੂੰਡੁ ਸਾਧ ਪਗਾ ਹੇਠਿ ਰੁਲਸੀ ਰੇ॥੨॥੪॥੩॥

ਪਦ ਅਰਥ:-ਉਲਟੀ ਰੇ-ਪਰਤਾ ਲੈ, ਪਰੇ ਰੱਖ। ਸਾਕਤ-ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟਾ ਹੋਇਆ ਮਨੁੱਖ। ਛੁਟਕੀ ਰੇ-ਜ਼ਰੂਰ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਾਜਰ-ਕੱਜਲ, ਕਾਲਖ। ਕਾਲੂਖੀ-ਕਾਲਖ-ਭਰਿਆ। ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ-ਮੱਥੇ ਦੀ ਤਿਉੜੀ, ਅੰਦਰਲੀ ਖਿੱਝ। ਨ ਜੁਟਸੀ-ਨਾਂਹ ਜੁੜੇ। ਮੂੰਡੁ-ਸਿਰ। ਪਗਾ-ਪੈਰਾਂ।

ਰਾਗੁ ਦੇਵਗੰਧਾਰ ਰੂਪਕ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-7 ਮੱਧ ਲੈਅ

ਅਸਥਾਈ							ਅੰਤਰਾ						
1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	5	6	7
ਮੁ	ਧੁ	ਸੰ	ਨੁ	ਧੁ	ਮ	ਪ	ਮ	ਪ	-	ਧੁ	-	ਨੁ	-
ਉਲ	ਟੀ	ਸ	ਰੇ	ਸ	ਮ	ਨ	ਝੂ	ਠੈ	ਸ	ਕੀ	ਸ	ਰੇ	ਸ
ਗੁ	ਰ	ਸ	ਰਨੁ	ਸਰ	ਗ	ਮ	ਸੰ	ਰੰ	ਸੰ	ਰੰ	ਗੁੰ	ਰੰ	ਸੰ
ਉ	ਲ	ਟੀ	ਰੇ	ਸ	ਸ	ਸ	ਝੂ	ਠੁ	ਸ	ਪ	ਰੀ	ਤਿ	ਸ
ਮ	ਪ	ਪ	ਧੁ	ਧੁ	ਮ	ਪ	ਰੰਗੁੰ	ਰੰ	ਸੰ	ਨੁ	ਧੁ	ਮ	ਪ
ਸਾ	ਕ	ਤ	ਸਿ	ਉ	ਕ	ਰਿ	ਛੁ	ਟ	ਕੀ	ਰੇ	ਸ	ਮ	ਨ
ਧੁ	ਮ	ਪ	ਗੁ	-	ਰ	ਸ	ਗੁ	ਰ	ਸਰ	ਨੁ	ਸ	ਰਗ	ਮ
ਉ	ਲ	ਟੀ	ਰੇ	ਸ	ਸ	ਸ	ਛੁ	ਟ	ਕੀ	ਰੇ	ਸ	ਸ	ਸ
x			2		3		x			2		3	

੧੭-ਰਾਗੁ ਵਡਹੰਸੁ ਦਖਣੀ

ਭਾਰਤੀ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਰਾਗ ਬਡਹੰਸ ਨੂੰ ਸਾਰੰਗ ਦਾ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਰਾਗੁ ਵਡਹੰਸੁ ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਰਚਿਤ ਹੈ ਤੇ ਇਕੱਤੀ ਮੁੱਖ ਰਾਗਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਹ ਇੱਕ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਗ ਦਾ ਵਰਨਣ 'ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦਰਪਣ' ਭਾਗ-ਪਹਿਲਾ ਵਿਚ ਪੰਨਾ ੧੮੯ ਤੋਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਰਾਗੁ ਵਡਹੰਸੁ ਦਖਣੀ ਵਿੱਚ ਬਾਣੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਰਾਗੁ ਵਡਹੰਸੁ ਮੁਖ ਰਾਗ ਦੇ ਹੀ ਅੰਤਰਗਤ ਹੋਈ ਹੈ।

ਦਖਣੀ ਪੱਧਤੀ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਤੁਲਾਜੀਰਾਵ ਭੌਂਸਲੇ ਦੇ 'ਸੰਗੀਤਸਾਰਮਿਤ' ਅਨੁਸਾਰ ਬਡਹੰਸ ਕਾਂਭੋਜੀ ਜਨਕ ਮੇਲ ਦਾ ਜਨਯ ਰਾਗ ਹੈ। ਕਾਂਭੋਜੀ ਜਨਕ ਮੇਲ ਦੇ ਉੱਤਰੀ ਸਵਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ। ਸ ਰ ਗ ਮ ਪ ਯ ਨੁ ਸੰ। ਸੰਗੀਤ ਕਾਰਯਾਲਯ ਹਾਥਰਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ 'ਰਾਗ-ਕੋਸ਼' ਵਿਚ ਦਖਣੀ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਸਰੂਪਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਨੰਬਰ ੪੨੯ ਪੰਨਾ ੫੫ ਤੇ ਰਾਗ ਬਲਹੰਸ ਨੂੰ ਹਰੀਕਾਂਭੋਜੀ ਮੇਲ ਜਨਯ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਸਵਰ ਸ ਰ ਮ ਪ ਯ ਸੰ- ਸੰ ਨ ਯ ਪ ਮ ਰ ਮ ਗ ਸ। ਕਰਣਾਟਕ ਸੰਗੀਤ ਅੰਕ ਜਨਵਰੀ ੧੯੬੩ ਪੰਨਾ ੧੭੬ ਲੜੀ ਨੰਬਰ ੪੯੫ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਗ ਬਲਹੰਸ, ਮੇਲ ਹਰੀਕਾਂਭੋਜੀ ਤੇ ਸਵਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ। ਸ ਰ ਮ ਪ ਯ ਸੰ - ਸੰ ਨ ਯ ਪ ਮ ਰ ਮ ਗ ਸ। ਸ੍ਰੀ ਵਿਮਲਾਕਾਂਤ ਰਾਏ ਚੌਧਰੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗ੍ਰੰਥ 'ਰਾਗ ਵਿਯਾਕਰਣ' ਵਿਚ ਦਖਣੀ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਵਰਨਣ ਵਿਚ ਪੰਨਾ ੫੨ ਲੜੀ ਨੰ. ੪੯੦ ਬਲਹੰਸ ਰਾਗ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਮੇਲ-ਹਰੀਕਾਂਭੋਜੀ, ਆਰੋਹ- ਸ ਰ ਮ ਪ ਯ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ- ਸੰ ਨੁ ਯ ਪ ਮ ਰ ਮ ਗ ਸ। ਪੰਨਾ ੨੪ ਲੜੀ ਨੰ. ੨੮ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰਣਾਟਕ ਪੱਧਤੀ ਦੇ ਹਰੀਕਾਂਭੋਜੀ ਮੇਲ ਦੇ ਉੱਤਰੀ ਸੰਗੀਤ ਪੱਧਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਸਵਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ। ਸ ਰ ਗ ਮ ਪ ਯ ਨੁ।

ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਗਾਇਕ ਗ੍ਰੰਥਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸੰਤ ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਗੰਧਰਵ ਦੇ 'ਸੁਰ ਸਿਮਰਨ ਸੰਗੀਤ' ਭਾਗ-੧ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਗ ਵਡਹੰਸ ਦਖਣੀ ਦਾ ਬਾਟ ਖਮਾਜ, ਸੁਰ ਨ ਕੋਮਲ, ਵਾਦੀ-ਸ, ਸੰਵਾਦੀ-ਪ, ਵਰਜਿਤ ਸੁਰ ਅਰੋਹ ਵਿਚ ਗ-ਨ, ਜਾਤੀ- ਔੜਵ-ਸੰਪੂਰਨ ਤੇ ਗਉਣ ਸਮਾਂ ਦੁਪਹਿਰ ਹੈ। ਆਰੋਹ- ਸ ਰ ਮ ਪ, ਯ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ- ਸੰ ਨੁ ਯ ਪ, ਮ ਰ, ਮ ਗ ਸ। ਪਕੜ- ਮ ਰ, ਮ ਗ ਸ ਰ ਨੁ ਸ। ਪ੍ਰੋ. ਭਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਰਾਗ ਰਤਨਾਵਲੀ' ਅਨੁਸਾਰ ਵਡਹੰਸੁ ਦਖਣੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦਖਣੀ ਪੱਧਤੀ ਦੇ

ਹਰੀ ਕਾਮਭੋਜੀ ਬਾਟ ਤੋਂ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਉੱਤਰੀ ਪੱਧਰੀ ਦੇ ਖਮਾਜ ਬਾਟ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਨਿਸ਼ਾਦ ਕੋਮਲ ਹੋਰ ਸਵਰ ਸੁਧ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਗ-ਨ ਸਵਰ ਵਰਜਿਤ ਹਨ ਤੇ ਜਾਤੀ ਔੜਵ-ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਵਾਦੀ ਪੰਚਮ ਤੇ ਸੰਵਾਦੀ ਬੜਜ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਸਮਾਂ ਦਿਨ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਰ ਹੈ। ਆਰੋਹ - ਸ ਰ ਮ ਪ, ਧ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ- ਸੰ ਨੁ ਧ, ਮ, ਰ ਮ ਗ, ਸਰ ਨੁ ਧ ਸ। ਮੁਖ ਅੰਗ - ਰ ਮ ਪ, ਮ, ਰ ਮ ਗ, ਸਰ ਨੁ ਧ ਸ। ਡਾਕਟਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਦੇ 'ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਰਾਗ-ਕੋਸ਼' ਵਿਚ ਵਡਹੰਸੁ ਦਖਣੀ ਦਾ ਬਾਟ-ਹਰੀ ਕਾਮਭੋਜੀ (ਖਮਾਜ ਬਾਟ), ਜਾਤੀ-ਔੜਵ-ਵਕਰ ਸੰਪੂਰਨ, ਵਾਦੀ-ਪੰਚਮ, ਸੰਵਾਦੀ-ਬੜਜ ਹੈ। ਹੋਰ ਵਿਸਥਾਰ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਰਾਗ ਰਤਨਾਵਲੀ' ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਸਰੂਪ ਜੈਸਾ ਹੀ ਹੈ।

ਰਾਗੁ ਵਡਹੰਸੁ ਦਖਣੀ ਦੇ ਸਰੂਪ ਲਈ ਦਖਣੀ ਪੱਧਰੀ ਦੇ ਰਾਗ ਬਾਲਹੰਸ ਦੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਹੀ ਅਧਾਰ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਰਾਗ ਨਿਰਣਾਇਕ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਇਹੀ ਨਿਸ਼ਾਦ ਕੋਮਲ ਤੇ ਹੋਰ ਸਵਰ ਸੁਧ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਵਾਣਿਤ ਸਰੂਪ ਹੀ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਥੇ ਵੀ ਇਹੀ ਸਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸ਼ਬਦ ਤਰਤੀਬ:-

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਰਾਗ ਤਰਤੀਬ ਵਿੱਚ ਰਾਗੁ ਵਡਹੰਸੁ ਨੂੰ ਅਠਵਾਂ ਅਸਥਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਰਚਿਤ ੬ ਦਖਣੀ ਰਾਗ ਪ੍ਰਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾ ਗਉੜੀ ਦਖਣੀ ਤੇ ਇਥੇ ਵਡਹੰਸੁ ਮੁਖ ਰਾਗ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਦੂਜਾ ਰਾਗ ਵਡਹੰਸੁ ਦਖਣੀ ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਰਚਿਤ ਹੈ। ਸ਼ਬਦ ਰਚਨਾ ਵਿੱਚ ਵਡਹੰਸੁ ਮਹਲਾ ੧ ਦਖਣੀ ਪੰਨਾ ੫੮੦ ਤੋਂ ੫੮੨, ਸ਼ਬਦ ਅੰਕ ॥੮॥੩॥ ਤੋਂ ॥੯॥੫॥ ਤਿੰਨ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ।

ਪਰੀਚੈ:-

ਰਾਗੁ ਵਡਹੰਸੁ ਦਖਣੀ	ਮੇਲ - ਹਰੀਕਾਭੋਜੀ
ਸਵਰ-ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ ਨਿਸ਼ਾਦ ਕੋਮਲ ਹੋਰ ਸੁਧ।	
ਵਰਜਿਤ ਸਵਰ - ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ।	
ਜਾਤੀ -ਔੜਵ-ਵਕਰ ਸੰਪੂਰਨ	ਵਾਦੀ-ਪੰਚਮ
ਸੰਵਾਦੀ-ਬੜਜ।	ਸਮਾਂ: ਦਿਨ ਦਾ ਤੀਜਾ ਪਹਿਰ
ਆਰੋਹ- ਸ, ਰ ਮ ਪ, ਧ ਸੰ।	
ਅਵਰੋਹ- ਸੰ ਨੁ ਧ ਪ, ਮ ਰ ਮ ਗ ਸ।	
ਮੁਖ ਅੰਗ- ਸ ਰ ਮ ਪ, ਮ ਰ ਮ ਗ, ਸ ਨੁ ਧ ਸ	

ਸਵਰ ਵਿਸਥਾਰ:-

- 1) ਸ, ਰ ਸ, ਰ ਮ ਗ, ਸ, ਸ ਰ ਨੁ ਧ, ਧ ਧ ਸ, ਸ ਨੁ ਧ, ਨੁ ਧ ਪੁ, ਪੁ ਧ ਨੁ ਧ ਸ, ਸ ਰ ਮ, ਰ ਮ ਗ, ਰ ਮ ਪ, ਮ ਮ ਗ, ਰ ਮ ਪ ਰ ਮ ਗ, ਮ ਗ ਸ, ਸ ਰ ਨੁ ਧ ਪੁ ਧ ਸ।
- 2) ਸ ਰ ਮ, ਰ ਮ ਗ, ਰ ਮ ਪ, ਸ ਰ ਮ ਪ, ਪ ਧ ਪ, ਧ ਧ ਪ, ਧ ਪ ਮ, ਰ ਮ ਗ, ਰ ਮ ਪ ਨੁ ਧ ਪ, ਮ ਪ ਧ ਸ, ਨੁ ਧ ਪ, ਪ ਧ ਸ, ਸ ਰ ਸ, ਸ ਨੁ ਧ ਪ, ਧ ਪ ਮ ਪ, ਮ ਪ ਧ ਸ ਨੁ ਧ ਪ, ਸ ਰ ਨੁ ਧ ਪ, ਧ ਪ ਮ ਪ, ਮ ਪ ਮ ਰ ਮ ਗ, ਸ ਰ ਮ ਗ, ਰ ਮ ਗ ਸ, ਨੁ ਧ ਸ।
- 3) ਮ ਪ ਧ, ਪ ਧ ਸ, ਸ ਰ ਸ, ਨੁ ਨੁ ਧ ਪ ਧ ਸ, ਸ ਰ ਸ, ਪ ਧ ਨੁ ਧ, ਪ ਧ ਸ ਰ ਸ, ਸ ਰ ਮ ਗ, ਸ ਨੁ ਧ ਸ, ਸ ਰ ਮ ਪ ਮ ਗ, ਰ ਮ ਗ ਸ, ਸ ਨੁ ਧ ਪ, ਪ ਧ ਸ ਰ ਸ ਨੁ ਧ ਪ, ਧ ਪ ਮ, ਰ ਮ ਗ, ਸ ਰ ਨੁ ਧ ਸ।

ਵਡਹੰਸੁ ਮਹਲਾ ੧॥

(੫੮੧)

ਜਿਨਿ ਜਗੁ ਸਿਰਜਿ ਸਮਾਇਆ ਸੋ ਸਾਹਿਬੁ ਕੁਦਰਤਿ ਜਾਣੋਵਾ॥ ਸਚੜਾ ਦੂਰਿ ਨ ਭਾਲੀਐ ਘਟਿ ਘਟਿ ਸਬਦੁ ਪਛਾਣੋਵਾ॥ ਸਚੁ ਸਬਦੁ ਪਛਾਣਹੁ ਦੂਰਿ ਨ ਜਾਣਹੁ ਜਿਨਿ ਏਹ ਰਚਨਾ ਰਾਚੀ॥ ਨਾਮੁ ਧਿਆਏ ਤਾ ਸੁਖੁ ਪਾਏ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਪਿੜ ਕਾਚੀ॥ ਜਿਨਿ ਬਾਪੀ ਬਿਧਿ ਜਾਣੈ ਸੋਈ ਕਿਆ ਕੋ ਕਰੈ ਵਖਾਣੋ॥ ਜਿਨਿ ਜਗੁ ਬਾਪਿ ਵਤਾਇਆ ਜਾਲੋ ਸੋ ਸਾਹਿਬੁ ਪਰਵਾਣੋ॥੧॥ ਬਾਬਾ ਆਇਆ ਹੈ ਉਠਿ ਚਲਣਾ ਅਧ ਧੰਧੈ ਹੈ ਸੰਸਾਰੋਵਾ॥ ਸਿਰਿ ਸਿਰਿ ਸਚੜੈ ਲਿਖਿਆ ਦੁਖੁ ਸੁਖੁ ਪੁਰਬਿ ਵੀਚਾਰੋਵਾ॥ ਦੁਖੁ ਸੁਖੁ ਦੀਆ ਜੇਹਾ ਕੀਆ ਸੋ ਨਿਬਹੈ ਜੀਅ ਨਾਲੇ॥ ਜੇਹੇ ਕਰਮ ਕਰਾਏ ਕਰਤਾ ਦੂਜੀ ਕਾਰ ਨ ਭਾਲੇ॥ ਆਪਿ ਨਿਰਾਲਮੁ ਧੰਧੈ ਬਾਧੀ ਕਰਿ ਹੁਕਮੁ ਛਡਾਵਣਹਾਰੋ॥ ਅਜੁ ਕਲਿ ਕਰਦਿਆ ਕਾਲੁ ਬਿਆਪੈ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਵਿਕਾਰੋ॥੨॥ ਜਮ ਮਾਰਗੁ ਪੰਥੁ ਨ ਸੁਝਈ ਉਝੜੁ ਅੰਧ ਗੁਬਾਰੋਵਾ॥ ਨਾ ਜਲੁ ਲੇਫ ਤੁਲਾਈਆ ਨਾ ਭੋਜਨ ਪਰਕਾਰੋਵਾ॥ ਭੋਜਨ ਭਾਉ ਨ ਠੰਢਾ ਪਾਣੀ ਨਾ ਕਾਪੜੁ ਸੀਗਾਰੋ॥ ਗਲਿ ਸੰਗਲੁ ਸਿਰਿ ਮਾਰੇ ਉਭੋ ਨਾ ਦੀਸੈ ਘਰ ਬਾਰੋ॥ ਇਬ ਕੇ ਰਾਹੇ ਜੰਮਨਿ ਨਾਹੀ ਪਛੁਤਾਣੇ ਸਿਰਿ ਭਾਰੋ॥ ਬਿਨੁ ਸਾਚੇ ਕੋ ਬੋਲੀ ਨਾਹੀ ਸਾਚਾ ਏਹੁ ਬੀਚਾਰੋ॥੩॥ ਬਾਬਾ ਰੋਵਹਿ ਰਵਹਿ ਸੁ ਜਾਣੀਅਹਿ ਮਿਲਿ ਰੋਵੈ ਗੁਣ ਸਾਰੇਵਾ॥ ਰੋਵੈ ਮਾਇਆ ਮੁਠੜੀ ਧੰਧੜਾ ਰੋਵਣਹਾਰੇਵਾ॥ ਧੰਧਾ ਰੋਵੈ ਮੈਲੁ ਨ ਧੋਵੈ ਸੁਪਨੰਤਰੁ ਸੰਸਾਰੋ॥ ਜਿਉ ਬਾਜੀਗਰੁ ਭਰਮੈ ਭੁਲੈ ਝੁਠਿ ਮੁਠੀ ਅਹੰਕਾਰੋ॥ ਆਪੇ ਮਾਰਗਿ ਪਾਵਣਹਾਰਾ ਆਪੇ ਕਰਮ ਕਮਾਏ॥ ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਰਾਖੇ ਨਾਨਕ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਏ॥੪॥੪॥

ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗਤਿ ਦਰਪਣ ਭਾਗ-ਤੀਜਾ

ਪਦ ਅਰਥ:- ਜਿਨਿ-ਜਿਸ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੇ। ਸਿਰਜਿ-ਪੈਦਾ ਕਰ ਕੇ। ਸਮਾਇਆ-ਲੀਨ ਕਰ ਲਿਆ। ਕੁਦਰਤਿ ਜਾਣੋਵਾ-ਕੁਦਰਤ ਵਿਚ ਵਸਦਾ ਜਾਣੁ। ਸਚੜਾ-ਸਦਾ ਥਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ। ਘਟਿ ਘਟਿ-ਹਰੇਕ ਘਟ ਵਿਚ। ਸਬਦੁ ਪਛਾਣੋਵਾ-ਉਸ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸਬਦ ਪਛਾਣਾ। ਸਬਦੁ-ਗੁਕਮ। ਰਾਚੀ-ਰਚੀ, ਬਣਾਈ। ਪਿੜ ਕਾਚੀ-ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਟਾਕਰੇ ਤੇ ਜਿੱਤਣ ਤੋਂ ਅਸਮਰਥ। ਬਿਧਿ-ਤਰੀਕਾ। ਵਖਾਣੋ-ਵਖਾਣੁ, ਉਪਦੇਸ਼। ਵਡਾਇਆ-ਵਿਛਾਇਆ। ਅਧ ਪੰਧੈ-ਅੱਧ ਵਾਟੇ, ਜਨਮ ਮਰਨ ਵਿਚ। ਸੰਸਾਰੋਵਾ-ਸੰਸਾਰੁ ਜਗਤ। ਸਿਚਿ-ਸਿਚਿ-ਹਰੇਕ ਦੇ ਸਿਰ ਉੱਤੇ। ਸਚੜੈ-ਸਦਾ ਥਿਰ ਰਹਿਣਾ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ। ਪੁਰਬਿ ਵੀਚਾਰੋਵਾ-ਪੂਰਬਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ। ਨਿਰਾਲਮੁ-ਨਿਰਪੇਖ। ਬਾਧੀ-ਬੰਝੀ ਹੋਈ। ਕਾਲੁ ਬਿਆਪੈ- ਮੌਤ ਆ ਦਬਾਂਦੀ ਹੈ। ਭਾਇ- ਪਿਆਰ ਵਿਚ। ਵਿਕਾਰੋ-ਵਿਅਰਥ ਕੰਮ। ਉਝੜੁ-ਉਜਾੜ। ਅੰਧ ਗੁਬਾਰੋਵਾ- ਘੁੱਪ ਹਨੇਰਾ। ਪਰਕਾਰੋਵਾ-ਪਰਕਾਰ, ਕਿਸਮ। ਗਲਿ-ਗਲ ਵਿਚ। ਸਿਚਿ- ਸਿਰ ਉੱਤੇ। ਉਝੈ-ਖਲੋਤਾ ਹੋਇਆ। ਇਥ ਕੇ ਰਾਚੋ- ਹੁਣ ਦੇ ਬੀਜੇ ਹੋਏ। ਜੰਮਨਿ ਨਾਹੀ-ਨਹੀਂ ਉੱਗਦੇ। ਰੋਵਹਿ-ਜੋ ਵੈਰਾਗ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਰਵਹਿ-ਜੋ ਨਾਮ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ। ਜਾਣੀਅਹਿ-ਆਦਰ ਪਾਂਦੇ ਹਨ। ਮੁਠੜੀ-ਲੁੱਟੀ ਹੋਈ। ਸੁਪਨੰਤਰੁ-ਸੁਪਨ-ਅੰਤਰੁ, ਇਕ ਹੋਰ ਸੁਪਨਾ। ਸਹਜਿ-ਆਤਮਕ ਅਭੋਲਤਾ ਵਿਚ। ਸੁਭਾਏ- ਸ਼੍ਰੇਣ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ।

ਰਾਗੁ ਵਡਹੰਸੁ ਦਖਣੀ ਤੀਨ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-16 ਮੱਧ ਲੈਅ

ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16		
										ਸ	ਰ	ਮ	ਗ	ਸ	ਸ	ਨੁ	ਧ
										ਜਿ	ਨਿ	ਜ	ਗੁ	ਸਿ	ਰ	ਜਿ	ਸ
ਸ	ਰ	ਮ	ਪ	ਮ	ਰ	ਮ	ਗ	ਮ	ਪ	ਧ	ਸੰ	ਨੁ	ਧ	ਪ	-		
ਸ	ਮਾ	ਇ	ਸ	ਆ	ਸ	ਸ	ਸ	ਸੋ	ਸ	ਸ	ਸ	ਸਾ	ਹਿ	ਬੁ	ਸ		
ਧ	ਪ	ਮ	ਮ	ਰ	ਮ	ਗ	ਸ										
ਕੁ	ਦ	ਰ	ਤਿ	ਜਾ	ਣੋ	ਵਾ	ਸ										
x				2				0				3					

ਅੰਤਰਾ

										ਪ	ਪ	ਧ	-	ਸੰ	-	ਰੰ	ਸੰ
										ਸ	ਚ	ੜਾ	ਸ	ਦੂ	ਸ	ਰਿ	ਨ
ਨੁ	ਧ	ਪ	-	ਧ	-	ਸੰ	-	ਰੰ	ਮੰ	ਗੰ	ਸੰ	ਨੁ	ਧ	ਪ	-		
ਭਾ	ਸ	ਲੀ	ਸ	ਐ	ਸ	ਸ	ਸ	ਘ	ਸ	ਟਿ	ਸ	ਘ	ਸ	ਟਿ	ਸ		
ਮ	ਪ	ਮ	-	ਰ	ਮ	ਗ	ਸ										
ਸ	ਬ	ਦੁ	ਸ	ਪ	ਛਾ	ਣੋ	ਵਾ										
x				2				0				3					

ਰਾਗੁ ਵਡਹੰਸੁ ਦਖਣੀ

ਤਾਨਾਂ:- .

- 1) ਸੁਰ ਮੁਪ ਰੁਮ ਪੁਧ ਮੁਪ ਮੁ- ਰੁਮ ਗੁਸ
- 2) ਸੁਰ ਮੁਪ ਰੁਮ ਪੁਧ ਨੁਧ ਪੁਮ ਰੁਮ ਗੁਸ
- 3) ਰੁਮ ਪੁਧ ਸੰਨੁ ਧੁਪ ਪੁਧ ਪੁਮ ਰੁਮ ਗੁਸ
- 4) ਮੁਪ ਧੁਸੰ ਨੁਧ ਪੁਮ ਰੁਮ ਗੁਸ ਨੁਧੁ ਸੁ-
- 5) ਸੁਰ ਮੁਮ ਰੁਮ ਪੁਪ ਮੁਪ ਧੁਧ ਸੰਸੰ ਰੰਸੰ ਸੰਰੰ ਸੰਸੰ ਨੁਨੁ ਧੁਪ
ਧੁਪ ਮੁਮ ਰੁਮ ਗੁਸ
- 6) ਸੁਰ ਮੁਮ ਧੁਪ ਮੁਮ ਰੁਮ ਗੁਸ ਮੁਪ ਧੁਧ ਸੰਸੰ ਨੁਧੁ ਨੁਨੁ ਧੁਪ
ਮੁਪ ਮੁਮ ਰੁਮ ਗੁਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) 9ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 13ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਜੋੜ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) 9ਵੀਂ ਤੋਂ 8ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਇੱਕ ਚੱਕਰ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 9ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 13ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਪਹਿਲੀ ਲੈਅ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 3) 9ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 9ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਅ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਵਡਹੰਸੁ ਮਹਲਾ ੧ ਦਖਣੀ॥

(੫੮੦-੮੧)

ਸਚੁ ਸਿਰੰਦਾ ਸਚਾ ਜਾਣੀਐ ਸਚੜਾ ਪਰਵਦਗਾਰੋ॥ ਜਿਨਿ ਆਪੀਨੈ ਆਪੁ ਸਾਜਿਆ ਸਚੜਾ ਅਲਖ ਅਪਾਰੋ॥ ਦੁਇ ਪੁੜ ਜੋੜਿ ਵਿਛੋੜਿਅਨੁ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਘੋਰੁ ਅੰਧਾਰੋ॥ ਸੂਰਜੁ ਚੰਦੁ ਸਿਰਜਿਅਨੁ ਅਹਿਨਿਸਿ ਚਲਤੁ ਵੀਚਾਰੋ॥੧॥ ਸਚੜਾ ਸਾਹਿਬੁ ਸਚੁ ਤੂ ਸਚੜਾ ਦੇਹਿ ਪਿਆਰੋ॥ਰਹਾਉ॥ ਤੁਧੁ ਸਿਰਜੀ ਮੇਦਨੀ ਦੁਖੁ ਸੁਖੁ ਦੇਵਣਹਾਰੋ॥ ਨਾਰੀ ਪੁਰਖ ਸਿਰਜਿਐ ਬਿਖੁ ਮਾਇਆ ਮੋਹੁ ਪਿਆਰੋ॥ ਖਾਣੀ ਬਾਣੀ ਤੇਰੀਆ ਦੇਹਿ ਜੀਆ ਆਧਾਰੋ॥ ਕੁਦਰਤਿ ਤਖਤੁ ਰਚਾਇਆ ਸਚਿ ਨਿਬੋੜਣਹਾਰੋ॥੨॥ ਆਵਾ ਗਵਣੁ ਸਿਰਜਿਆ ਤੂ ਬਿਰੁ ਕਰਣੈਹਾਰੋ॥ ਜੰਮਣੁ ਮਰਣਾ ਆਇ ਗਇਆ ਬਧਿਕੁ ਜੀਉ ਬਿਕਾਰੋ॥ ਭੁਡੜੈ ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਰਿਆ ਬੁਡੜੈ

ਕਿਆ ਤਿਸੁ ਚਾਰੋ॥ ਗੁਣ ਛੋਡਿ ਬਿਖੁ ਲਦਿਆ ਅਵਗੁਣ ਕਾ ਵਣਜਾਰੋ॥੩॥ ਸਦੜੇ ਆਏ
 ਤਿਨਾ ਜਾਨੀਆ ਹੁਕਮਿ ਸਚੇ ਕਰਤਾਰੋ॥ ਨਾਰੀ ਪੁਰਖ ਵਿਛੁੰਨਿਆ ਵਿਛੁੜਿਆ ਮੇਲਣਹਾਰੋ॥
 ਰੂਪੁ ਨ ਜਾਣੈ ਸੋਹਣੀਐ ਹੁਕਮਿ ਬਧੀ ਸਿਰਿ ਕਾਰੋ॥ ਬਾਲਕ ਬਿਰਧਿ ਨ ਜਾਣਨੀ ਤੋੜਨਿ
 ਹੇਤੁ ਪਿਆਰੋ॥੪॥ ਨਉ ਦਰ ਠਾਕੇ ਹੁਕਮਿ ਸਚੈ ਹੰਸੁ ਗਇਆ ਗੈਣਾਰੋ॥ ਸਾ ਧਨ ਛੁਟੀ
 ਮੁਠੀ ਝੂਠਿ ਵਿਧਣੀਆ ਮਿਰਤਕੜਾ ਅੰਛਨੜੇ ਬਾਰੋ॥ ਸੁਰਤਿ ਮੁਈ ਮਰੁ ਮਾਈਏ ਮਹਲ
 ਰੁੰਨੀ ਦਰ ਬਾਰੋ॥ ਰੋਵਹੁ ਕੰਤ ਮਹੇਲੀਹੋ ਸਚੇ ਕੇ ਗੁਣ ਸਾਰੋ॥੫॥ ਜਲਿ ਮਲਿ ਜਾਨੀ
 ਨਾਵਾਲਿਆ ਕਪੜਿ ਪਟਿ ਅੰਬਾਰੋ॥ ਵਾਜੇ ਵਜੇ ਸਚੀ ਬਾਣੀਆ ਪੰਚ ਮੁਏ ਮਨੁ ਮਾਰੇ ॥
 ਜਾਨੀ ਵਿਛੁੰਨੜੇ ਮੇਰਾ ਮਰਣੁ ਭਇਆ ਪ੍ਰਿਗੁ ਜੀਵਣੁ ਸੰਸਾਰੋ॥ ਜੀਵਤੁ ਮਰੈ ਸੁ ਜਾਣੀਐ ਪਿਰ
 ਸਚੜੇ ਹੇਤਿ ਪਿਆਰੋ॥੬॥ ਤੁਸੀ ਰੋਵਹੁ ਰੋਵਣ ਆਈਹੋ ਝੂਠਿ ਮੁਠੀ ਸੰਸਾਰੋ॥ ਹਉ ਮੁਠੜੀ
 ਧੰਧੈ ਧਾਵਣੀਆ ਪਿਰਿ ਛੋਡਿਅੜੀ ਵਿਧਣਕਾਰੋ॥ ਘਰਿ ਘਰਿ ਕੰਤੁ ਮਹੇਲੀਆ ਰੂੜੈ ਹੇਤਿ
 ਪਿਆਰੋ॥ ਮੈ ਪਿਰੁ ਸਚੁ ਸਾਲਾਹਣਾ ਹਉ ਰਹਸਿਅੜੀ ਨਾਮਿ ਭਝਾਰੋ॥੭॥ ਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ
 ਵੇਸੁ ਪਲਟਿਆ ਸਾ ਧਨ ਸਚੁ ਸੀਗਾਰੋ॥ ਆਵਹੁ ਮਿਲਹੁ ਸਹੇਲੀਹੋ ਸਿਮਰਹੁ ਸਿਰਜਣਹਾਰੋ॥
 ਬਈਅਰਿ ਨਾਮਿ ਸੁਹਾਗਣੀ ਸਚੁ ਸਵਾਰਣਹਾਰੋ॥ ਗਾਵਹੁ ਗੀਤੁ ਨ ਬਿਰਹੜਾ ਨਾਨਕ ਬ੍ਰਹਮ
 ਬੀਚਾਰੋ॥੮॥੩॥

SIKHBKBOOKCLUB.COM

ਪਦ ਅਰਥ:-ਸਿਰੰਦਾ-ਸਿਰਜਣਹਾਰ। ਪਰਵਦਗਾਰੋ-ਪਾਲਣਹਾਰ। ਅਲਖ-ਅਦ੍ਰਿਸਟ। ਦੁਇ ਪੁੜ-ਧਰਤੀ ਤੇ ਆਕਾਸ਼।
 ਘੋਰੁ ਅੰਧਾਰੋ-ਘੁਪ ਹਨੇਰਾ। ਸਿਰਜਿਅਨੁ-ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਅਹਿ-ਦਿਨ। ਨਿਸਿ-ਰਾਤ। ਚਲਤੁ-ਜਗਤ-ਤਮਾਸ਼ਾ। ਸਿਰਜੀ-
 ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ। ਮੇਦਨੀ-ਧਰਤੀ। ਬਿਖੁ-ਜ਼ਹਿਰ। ਖਾਣੀ-ਜਗਤ-ਉਤਪੱਤੀ ਦੇ ਚਾਰ ਵਸੀਲੇ (ਅੰਡਜ, ਜੇਰਜ, ਸੇਤਜ,
 ਉਤਭਜ) ਬਾਣੀ-ਜੀਵਾਂ ਦੀਆਂ ਬੋਲੀਆਂ। ਆਧਾਰੋ-ਆਸਰਾ। ਸਚਿ-ਸਦਾ- ਬਿਰ ਨਾਮ ਵਿਚ ਜੋੜ ਕੇ। ਨਿਬੇੜਣਹਾਰੋ-ਲੇਖਾ
 ਮੁਕਾਨ ਵਾਲਾ। ਆਵਾ ਗਵਣੁ-ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ ਗੋੜ। ਬਿਰੁ-ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ। ਅਧਿ ਗਇਆ-ਜੰਮਿਆ ਤੇ
 ਮਰ ਗਇਆ। ਬਧਿਕੁ-ਮੋਹ ਵਿਚ ਬੱਝਾ ਹੋਇਆ। ਬਿਕਾਰੋ-ਵਿਕਾਰ। ਰੂਡੜੈ-ਭੈੜੇ ਨੇ। ਰੂਡੜੈ-ਭੁੰਝੇ ਹੋਏ ਦਾ। ਚਾਰੋ-ਚਾਰਾ,
 ਜ਼ੋਰ। ਬਿਖੁ-ਵਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਜ਼ਹਿਰ। ਵਣਜਾਰੋ-ਵਪਾਰੀ। ਜਾਨੀਆ-ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਨੂੰ। ਨਉ ਦਰ-ਨੌ ਦਰਵਾਜ਼ੇ। ਠਾਕੇ-ਬੰਦ
 ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਹੰਸੁ-ਜੀਵਾਤਮਾ। ਗੈਣਾਰੋ-ਆਕਾਸ਼ ਵਿਚ। ਸਾ ਧਨ-ਇਸਤਰੀ, ਕਾਇਆਂ। ਛੁਟੀ-ਇਕੱਲੀ ਰਹਿ ਗਈ। ਮੁਠੀ-
 ਲੁਟੀ। ਵਿਧਣੀਆ-ਨਿਖਸਮੀ। ਮਿਰਤਕੜਾ-ਲੋਥ। ਅੰਛਨੜੇ-ਵੇਹੜੇ ਵਿਚ। ਮਾਈਏ-ਹੋ ਮਾਏ! ਮਰੁ-ਮੌਤ। ਮਹਲ-ਇਸਤਰੀ।
 ਦਰ ਬਾਰੇ-ਦਲੀਜ਼ਾਂ ਵਿਚ। ਮਹੇਲੀਹੋ-ਹੋ ਇਸਤਰੀਓ! ਜਲਿ-ਪਾਣੀ। ਮਲਿ-ਮਲ ਕੇ। ਜਾਨੀ-ਪਿਆਰੇ ਸੰਬੰਧੀਆਂ ਨੇ। ਪਟਿ-
 ਰੇਸ਼ਮ ਨਾਲ। ਅੰਬਾਰੋ-ਕਪੜੇ ਨਾਲ। ਵਾਜੇ ਵਜੇ ਸਚੀ ਬਾਣੀਆ-ਰਾਮ ਨਾਮ ਸਤਿ ਹੈ ਵਾਲੀ ਸਚੀ ਬਾਣੀ ਦੇ ਬੋਲ ਬੋਲੇ ਜਾਣ
 ਲਗੇ। ਪੰਚ-(ਮਾਂ, ਪਿਉ, ਭਰਾ, ਇਸਤਰੀ, ਪੁੱਤਰ) ਸੰਬੰਧੀ। ਮੁਏ-ਗਮ ਨਾਲ ਮੋਇਆ ਵਰਗੇ ਹੋ ਗਏ। ਝੂਠਿ-ਕੂੜੇ ਮੋਹ
 ਨੇ। ਮੁਠੀ-ਲੁੱਟਿਆ ਹੈ। ਧਾਵਣੀਆ-ਮਾਇਆ ਦੀ ਚੋੜ-ਭੱਜ ਵਿਚ। ਵਿਧਣਕਾਰੋ-ਨਿਖਸਮੀਆਂ ਵਾਲੀ ਕਾਰ। ਘਰਿ ਘਰਿ-
 ਹਰੇਕ ਦੇ ਚਿਕਦੇ ਵਿਚ। ਮਹੇਲੀਆ-ਜੀਵ ਇਸਤਰੀਆਂ। ਰੂੜੈ-ਸੁੰਦਰ ਪੜ੍ਹੂ ਦੇ। ਹੇਤਿ-ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ। ਰਹਸਿਅੜੀ-ਪ੍ਰਸੰਨ।
 ਵੇਸੁ-ਕਾਇਆਂ। ਬਈਅਰਿ-ਇਸਤਰੀ। ਬਿਰਹੜਾ-ਵਿਛੋੜਾ। ਬ੍ਰਹਮ ਬੀਚਾਰੋ-ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ।

ਰਾਗੁ ਵਡਹੰਸੁ ਦਖਣੀ

ਰਾਗੁ ਵਡਹੰਸੁ ਦਖਣੀ ਤੀਨਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-16 ਮੱਧ ਲੈਅ
ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
											ਰ	ਮ	ਪ	-	ਧ
											ਸ	ਸ	ਚ	ਸ	ੜਾ
ਸੰ	ਨੁ	ਧ	ਪ	ਪ	ਮ	ਰ	ਮ	ਗ	-	ਸ	ਨੁ	-	ਧ	-	ਸ
ਸਾ	ਹਿ	ਬੁ	ਸ	ਸ	ਸ	ਚੁ	ਸ	ਕੂ	ਸ	ਸ	ਸ	ਸ	ਚ	ਸ	ੜਾ
ਰ	ਮ	ਗ	-	ਰ	ਮ	ਪ	ਧ	ਨੁ	ਧ	ਪ					
ਦੇ	ਸ	ਹਿ	ਸ	ਪਿ	ਸ	ਆ	ਸ	ਰੇ	ਸ	ਸ					
x				2				0				3			

ਅੰਤਰਾ

											ਮ	ਪ	ਧ	ਪ	ਧ
											ਸ	ਚੁ	ਸਿ	ਰੰ	ਦਾ
ਸੰ	ਸੰ	ਨੁ	ਧਧੁ	ਸੰਸੰ	ਸੰ	ਰੰਰੰ	ਮੰਮੰ	ਗੰ	-	ਸੰ	ਸੰ	ਰੰ	ਸੰ	ਨੁ	ਧ
ਸ	ਚਾ	ਜਾ	ਣੀਐ	ਸਚ	ੜਾ	ਪਰ	ਵਦ	ਗਾ	ਸ	ਰੋ	ਜਿ	ਨਿ	ਆ	ਪੀ	ਨੈ
ਸੰ	ਨੁ	ਧ	ਪਪੁ	ਮਮ	ਪ	ਮ	ਰਰ	ਮ	ਗ	ਸ					
ਆ	ਪੁ	ਸਾ	ਜਿਆ	ਸਚ	ੜਾ	ਅ	ਲਖ	ਅ	ਪਾ	ਰੋ					
x				2				0				3			

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਸਰੁ ਮਪੁ ਰਮੁ ਪਧੁ ਮਪੁ ਧਪੁ ਸੰਨੁ ਧਪੁ ਮ- ਰਮੁ ਗਸੁ
- 2) ਰਮੁ ਪਧੁ ਸੰਨੁ ਧਪੁ ਮਪੁ ਧਪੁ ਮਪੁ ਮ- ਰਮੁ ਗ- ਸਸੁ
- 3) ਧਪੁ ਮਪੁ ਸੰਨੁ ਧਪੁ ਪਧੁ ਮਪੁ ਮਮੁ ਰਮੁ ਗਸੁ ਨੁਧੁ ਸਸੁ
- 4) ਸਰੁ ਸਸੁ ਰਮੁ ਗ- ਰਮੁ ਪਧੁ ਮਪੁ ਮ- ਰਮੁ ਗਸੁ ਪਧੁ
ਸੰਨੁ ਧਪੁ ਮ- ਰਮੁ ਗਸੁ
- 5) ਪਧੁ ਪਧੁ ਮਪੁ ਮਮੁ ਰਮੁ ਗਸੁ ਪਧੁ ਪਧੁ ਸੰਰੰ ਸੰਸੰ ਨੁਨੁ
ਧਪੁ ਮਪੁ ਮਮੁ ਰਮੁ ਗਸੁ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਤੀਜੀ ਮਾਤਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟਕੜਾ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਮੁਖੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।

- 2) 12ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦਾ 5 ਮਾਤਰਾਂ ਦਾ ਮੁਖੜਾ ਦੂਜੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 3) 12ਵੀਂ ਤੋਂ ਤੀਜੀ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਦੋ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ ਤੀਜੀ ਵਾਰ 12ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।

(ਵਡਹੰਸ ਕੀ ਵਾਰ ਮਹਲਾ ੪) (੫੮੭-੮੮)

ਪਉੜੀ॥ ਤਿਸੁ ਗੁਰ ਕਉ ਹਉ ਵਾਰਿਆ ਜਿਨਿ ਹਰਿ ਕੀ ਹਰਿ ਕਥਾ ਸੁਣਾਈ॥ ਤਿਸੁ ਗੁਰ ਕਉ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰਣੈ ਜਿਨਿ ਹਰਿ ਸੇਵਾ ਬਣਤ ਬਣਾਈ॥ ਸੋ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਿਆਰਾ ਮੇਰੈ ਨਾਲਿ ਹੈ ਜਿਥੈ ਕਿਥੈ ਮੈਨੋ ਲਏ ਛੁਡਾਈ॥ ਤਿਸੁ ਗੁਰ ਕਉ ਸਾਬਾਸਿ ਹੈ ਜਿਨਿ ਹਰਿ ਸੋਝੀ ਪਾਈ॥ ਨਾਨਕੁ ਗੁਰ ਵਿਟਹੁ ਵਾਰਿਆ ਜਿਨਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਦੀਆ ਮੇਰੇ ਮਨ ਕੀ ਆਸ ਪੁਰਾਈ॥੫॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਬਣਤ-ਰੀਤ, ਮਰਯਾਦਾ। ਜਿਥੈ ਕਿਥੈ- ਹਰ ਥਾਂ। ਪੁਰਾਈ-ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਰਾਗੁ ਵਡਹੰਸੁ ਦਖਣੀ ਏਕ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-12 ਮੱਧ ਲੈਅ ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਪਯ	ਪ	ਮ	ਰ	ਮਮ	ਗ	ਸਸ	-	ਨੁ	ਧ	ਸ	-
ਤਿਸ	ਸੁ	ਗੁ	ਰ	ਕਉ	s	ਹਉ	s	ਵਾ	ਰਿ	ਆ	s
ਮਮ	ਪ	ਧ	ਸੰ	ਨੁ	ਧ	ਪਯ	ਪ	ਮ	ਰਮ	ਗ	ਸ
ਜਿਨਿ	ਰ	ਰਿ	ਕੀ	ਹ	ਰਿ	ਕਸ	ਥਾ	s	ਸੁs	ਣਾ	ਈ
x		0		2		0		3		4	

ਅੰਤਰਾ

ਮਮ	ਮ	ਪ	ਧਯ	ਪ	ਧ	ਸੰ	ਸੰ	ਰੰ	ਨੁ	ਧ	ਸੰ
ਤਿਸੁ	ਗੁ	ਰ	ਕਉ	ਸ	ਦ	ਬ	ਲਿ	ਰਾ	ਰ	ਣੈ	s
ਰੰ	ਸੰ	ਗੰ	ਸੰ	ਨੁਪ	ਪ	ਮਪ	ਮ	ਰ	ਮ	ਗ	ਸ
ਜਿ	ਨਿ	ਰ	ਰਿ	ਸੇs	ਵਾ	ਬs	ਣ	ਤ	ਬ	ਣਾ	ਈ
x		0		2		0		3		4	

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਸਰ ਸਸ ਰਮ ਗਸ ਰਮ ਪਯ ਮਪ ਮਮ ਰਮ ਗਸ ਨੁਪੁ ਸਸ
- 2) ਪਯ ਪਪ ਮਪ ਮਮ ਰਮ ਗਸ ਸੰਨੁ ਧਪ ਮਪ ਮਮ ਰਮ ਗਸ
- 3) ਮਪ ਧਯ ਸੰਨੁ ਧਪ ਪਯ ਪਪ ਸੰਨੁ ਧਪ ਮਪ ਮਮ ਰਮ ਗਸ

ਰਾਗੁ ਵਡਹੰਸੁ ਦਖਣੀ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਛੇਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਸੱਮ ਤੋਂ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਪੰਜਵੀਂ ਤੋਂ ਛੇਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 3) 7ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 7ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਅ ਕਰਨਾ ਹੈ।

(ਵਡਹੰਸ ਕੀ ਵਾਰ ਮਹਲਾ ੪)

(੫੯੨-੯੩)

ਮਃ ੩॥ ਇਕੋ ਸਤਿਗੁਰੁ ਜਾਗਤਾ ਹੋਰੁ ਜਗੁ ਸੂਤਾ ਮੋਹਿ ਪਿਆਸਿ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਨਿ ਜਾਗੀਨਿ ਸੇ ਜੋ ਰਤੇ ਸਚਿ ਨਾਮਿ ਗੁਣਤਾਸਿ॥ ਮਨਮੁਖਿ ਅੰਧ ਨ ਚੇਤਨੀ ਜਨਮਿ ਮਰਿ ਹੋਹਿ ਬਿਨਾਸਿ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਤਿਨੀ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ਜਿਨ ਕੰਉ ਧੁਰਿ ਪੂਰਬਿ ਲਿਖਿਆਸਿ ॥੨॥

ਪਦ ਅਰਥ:-ਮੋਹਿ-ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿੱਚ। ਪਿਆਸਿ-ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ। ਗੁਣਤਾਸਿ-ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ। ਬਿਨਾਸਿ-ਤਬਾਹ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਪੂਰਬਿ-ਮੁੱਢ ਤੋਂ।

ਰਾਗੁ ਵਡਹੰਸੁ ਦਖਣੀ ਝਪ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-10 ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ

ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਰ	ਮ	ਗਗ	ਗ	ਸ	ਸ	ਨੁ	ਧ	ਸ	-
ਇ	ਕੇ	ਸਤਿ	ਗੁ	ਰੁ	ਜਾ	ਗ	ਤਾ	ਸ	ਸ
ਰਮ	ਪ	ਧਪ	ਧਸੰ	ਨੁਧ	ਪ	ਮ	ਰਮ	ਗ	ਸ
ਹੋਸ	ਰੁ	ਜਗੁ	ਸੂਸ	ਤਾਸ	ਮੇ	ਹਿ	ਪਿਸ	ਆ	ਸਿ
x		2			0		3		

ਅੰਤਰਾ

ਪਪ	ਧਪ	ਨੁ	ਧ	ਪ	ਧ	ਸੰ	ਸੰ	ਰੰ	ਸੰ
ਸਤਿ	ਗੁਰੁ	ਸੇ	ਵ	ਨਿ	ਜਾ	ਗੰ	ਨਿ	ਸੇ	ਸ
ਰੰਮ	ਗੰਗੰ	ਸੰਸੰ	ਨੁਧ	ਪ	ਧਪ	ਮ	ਰਮ	ਗ	ਸ
ਜੋਸ	ਰਤੇ	ਸਚਿ	ਨਾਸ	ਮਿ	ਗੁਸ	ਣ	ਤਾਸ	ਸ	ਸਿ
x		2			0		3		

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਰਮਪਰ ਮਪਰਮ ਪਧਪਮ ਰਮਗਸ ਪਧਸੰਪ ਧਸੰਪਧ ਸੰਰੰਸੰਸੰ ਨੁਨੁਧਪ
ਧਪਮ- ਰਮਗਸ
- 2) ਰਮਗਸ ਰਮਪਧ ਮਪਮ- ਰਮਗਸ ਰਮਪਧ ਮਪਧਧ ਸੰਰੰਸੰਸੰ ਨੁਨੁਧਪ
ਮਪਮ- ਰਮਗਸ
- 3) ਧਧਪਧ ਮਪਮਮ ਰਮਗਸ ਧਧਪਧ ਸੰਰੰਸੰਸੰ ਰੰਮੰਗੰਸੰ ਨੁਨੁਧਪ ਪਧਪਧ
ਮਪਮ- ਰਮਗਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) ਪਹਿਲੀਆਂ 2 ਮਾਤਰਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੇ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ ਤੀਜੀ ਤੋਂ ਪੰਜਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) ਬੰਦਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਪਹਿਲੀਆਂ ਦੇ ਮਾਤਰਾਂ ਲੈ ਕੇ 2 ਮਾਤਰਾਂ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 3) ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਤੇ 'ਗੁਰ' ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਤੀਜੀ-ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 4) ਬੰਦਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ 6ਵੀਂ ਤੋਂ 10ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਮ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਵਡਹੰਸੁ ਮਹਲਾ ੧॥

(੫੮੧-੮੨)

ਬਾਬਾ ਆਇਆ ਹੈ ਉਠਿ ਚਲਣਾ ਇਹੁ ਜਗੁ ਝੂਠੁ ਪਸਾਰੋਵਾ ॥ ਸਚਾ ਘਰੁ ਸਚੜੈ ਸੇਵੀਐ
ਸਚੁ ਖਰਾ ਸਚਿਆਰੋਵਾ॥ ਕੂਤਿ ਲਬਿ ਜਾਂ ਬਾਇ ਨ ਪਾਸੀ ਅਗੈ ਲਹੈ ਨ ਠਾਓ॥ ਅੰਤਰਿ
ਆਉ ਨ ਬੈਸਹੁ ਕਹੀਐ ਜਿਉ ਸੁੰਵੈ ਘਰਿ ਕਾਓ॥ ਜੰਮਣੁ ਮਰਣੁ ਵਡਾ ਵੇਛੋੜਾ ਬਿਨਸੈ ਜਗੁ
ਸਬਾਏ॥ ਲਬਿ ਧੰਧੈ ਮਾਇਆ ਜਗਤੁ ਭੁਲਾਇਆ ਕਾਲੁ ਖੜਾ ਰੂਆਏ॥੧॥ ਬਾਬਾ ਆਵਹੁ
ਭਾਈਹੋ ਗਲਿ ਮਿਲਹੁ ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਦੇਹੁ ਆਸੀਸਾ ਹੇ॥ ਬਾਬਾ ਸਚੜਾ ਮੇਲੁ ਨ ਚੁਕਈ
ਪ੍ਰੀਤਮ ਕੀਆ ਦੇਹੁ ਅਸੀਸਾ ਹੇ॥ ਆਸੀਸਾ ਦੇਵਹੋ ਭਗਤਿ ਕਰੇਵਹੋ ਮਿਲਿਆ ਕਾ ਕਿਆ
ਮੇਲੋ॥ ਇਕਿ ਭੂਲੇ ਨਾਵਹੁ ਬੇਹਹੁ ਬਾਵਹੁ ਗੁਰੁ ਸਬਈ ਸਚੁ ਖੇਲੋ॥ ਜਮ ਮਾਰਗਿ ਨਹੀ
ਜਾਣਾ ਸਬਦਿ ਸਮਾਣਾ ਜੁਗਿ ਜੁਗਿ ਸਾਚੈ ਵੇਸੇ॥ ਸਾਜਨ ਸੈਣ ਮਿਲਹੁ ਸੰਜੋਗੀ ਗੁਰੁ ਮਿਲਿ
ਖੇਲੇ ਫਾਸੇ॥੨॥ ਬਾਬਾ ਨਾਂਗੜਾ ਆਇਆ ਜਗ ਮਹਿ ਦੁਖੁ ਸੁਖੁ ਲੇਖੁ ਲਿਖਾਇਆ॥
ਲਿਖਿਅੜਾ ਸਾਹਾ ਨਾ ਟਲੈ ਜੇਹੜਾ ਪੁਰਬਿ ਕਮਾਇਆ॥ ਬਹਿ ਸਾਚੈ ਲਿਖਿਆ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ

ਰਾਗੁ ਵਡਹੰਸੁ ਦਖਣੀ

ਬਿਖਿਆ ਜਿਤੁ ਲਾਇਆ ਤਿਤੁ ਲਾਗਾ॥ ਕਾਮਣਿਆਰੀ ਕਾਮਣ ਪਾਏ ਬਹੁ ਰੰਗੀ ਗਲਿ ਤਾਗਾ॥ ਹੋਛੀ ਮਤਿ ਭਇਆ ਮਨੁ ਹੋਛਾ ਗੁੜੁ ਸਾ ਮਖੀ ਖਾਇਆ॥ ਨਾ ਮਰਜਾਦੁ ਆਇਆ ਕਲਿ ਭੀਤਰਿ ਨਾਂਗੋ ਬੰਧਿ ਚਲਾਇਆ॥੩॥ ਬਾਬਾ ਰੋਵਹੁ ਜੇ ਕਿਸੈ ਰੋਵਣਾ ਜਾਨੀਅੜਾ ਬੰਧਿ ਪਠਾਇਆ ਹੈ॥ ਲਿਖਿਅੜਾ ਲੇਖੁ ਨ ਮੇਟੀਐ ਦਰਿ ਹਾਕਾਰੜਾ ਆਇਆ ਹੈ॥ ਹਾਕਾਰਾ ਆਇਆ ਜਾ ਤਿਸੁ ਭਾਇਆ ਚੁੰਨੇ ਰੋਵਣਹਾਰੇ॥ ਪੁਤ ਭਾਈ ਭਾਤੀਜੇ ਰੋਵਹਿ ਪ੍ਰੀਤਮ ਅਤਿ ਪਿਆਰੇ॥ ਭੈ ਰੋਵੈ ਗੁਣ ਸਾਰਿ ਸਮਾਲੇ ਕੋ ਮਰੈ ਨ ਮੁਇਆ ਨਾਲੇ॥ ਨਾਨਕ ਜੁਗਿ ਜੁਗਿ ਜਾਣ ਸਿਜਾਣਾ ਰੋਵਹਿ ਸਚੁ ਸਮਾਲੇ॥੪॥੫॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਬਾਬਾ-ਹੋ ਭਾਈ! ਝੁਨੁ-ਨਾਸਵੈਂਤ। ਪਸਾਰੇਵਾ-ਪਸਾਰੁ, ਪਿਲਾਰਾ। ਖਰਾ-ਖਾਲਸ, ਨਿਰੋਲ। ਕੁੜਿ-ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ। ਲਬਿ-ਲੱਥ ਵਿਚ। ਬਾਇ ਨ ਪਾਸੀ- ਪਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਬਾਇ-ਬਾਂ ਵਿਚ। ਠਾਓ-ਬਾਂ। ਕਾਓ-ਕਾਂ। ਵਡਾ ਵੇਛੋੜਾ-ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲੋਂ ਲੰਮਾ ਵਿਛੋੜਾ। ਬਿਨਸੈ-ਆਤਮਕ ਮੌਤੋਂ ਮਰਦਾ ਹੈ। ਸਬਾਏ-ਸਾਰੇ ਜੀਵ। ਰੂਆਏ-ਰੁਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਈਹੋ-ਹੋ ਭਾਈਹੋ! ਗਲਿ ਮਿਲਹ-ਆਓ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਗਲ ਨਾਲ ਮਿਲੀਏ। ਦੇਹ-ਆਓ ਅਸੀਂ ਦੇਵੀਏ। ਕਰੇਵਹੋ-ਕਰੋ। ਇਕਿ- ਅਨੇਕਾਂ ਜੀਵ। ਨਾਵਹੁ-ਨਾਮ ਤੋਂ। ਖੇਲੇ-ਖੇਲ, ਖੇਡ, ਜੀਵਨ ਖੇਡ। ਮਾਰਗਿ-ਰਸਤੇ ਤੇ। ਨਾਂਗੜਾ-ਨੰਗਾ। ਲੇਖੁ-ਕਰਮ। ਸਾਹਾ-ਸਮਾਂ ਜੋ ਮੌਤ ਲਈ ਨਿਬਥਿਤ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਬਿਖਿਆ-ਫ਼ਹਿਰ। ਕਾਮਣਿਆਰੀ-ਜਾਦੂ ਟੂਣੇ ਕਰਨ ਵਾਲੀ (ਮਾਇਆ)। ਹੋਛੀ-ਬੋਝ-ਵਿਤੀ। ਸਾ-ਜਿਵੇਂ। ਨਾ ਮਰਜਾਦੁ-ਮਰਜਾਦਾ-ਰਹਿਤ, ਨੰਗਾ। ਕਲਿ-ਜਗਤ। ਬੰਧਿ-ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ। ਜਾਨੀਅੜਾ-ਪਿਆਰਾ ਸੰਬੰਧੀ। ਪਠਾਇਆ ਹੈ-ਇਥੋਂ ਤੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਾਕਾਰੜਾ-ਸੱਦਾ। ਜਾਣ ਸਿਜਾਣਾ-ਸਿਆਇਆਂ ਤੋਂ ਸਿਆਣੇ। ਸਚੁ-ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪੁਰੁ। ਸਮਾਲੇ- ਸਮਾਲਿ, ਚੇਤੇ ਕਰ ਕੇ।

ਰਾਗੁ ਵਡਹੰਸੁ ਦਖਣੀ ਰੂਪਕ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-7 ਮੱਧ ਲੈਅ

ਅਸਥਾਈ ਅੰਤਰਾ

1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	5	6	7
ਸੰ	ਨੁ	ਧ	ਪ	ਪ	ਮ	-	ਪ	ਪ	-	ਧ	ਧ	ਸੰ	ਸੰ
ਬਾ	ਬਾ	ਸ	ਆ	ਇ	ਆ	ਸ	ਸ	ਚਾ	ਸ	ਘ	ਰੁ	ਸਚ	ਝੈ
ਰ	ਮ	ਮ	ਗ	ਗ	ਸ	-	ਸੰ	ਰੰ	ਸੰ	ਨੁ	ਧ	ਪ	-
ਹੈ	ਉ	ਠਿ	ਚ	ਲ	ਣਾ	ਸ	ਸੇ	ਸ	ਵੀ	ਐ	ਸ	ਸ	ਸ
ਸਸ	ਨੁ	ਧ	ਸ	-	ਰ	ਮ	ਸੰ	ਨੁ	ਧ	ਸੰ	ਨੁ	ਧ	ਪ
ਇਹੁ	ਜ	ਗੁ	ਝੁ	ਸ	ਨੁ	ਸ	ਸ	ਚੁ	ਸ	ਖ	ਸ	ਰਾ	ਸ
ਪ	ਧ	ਮ	ਰ	ਮ	ਗ	ਸ	ਧ	ਪ	ਮ	ਰ	ਮ	ਗ	ਸ
ਪ	ਸਾ	ਰੇ	ਵਾ	ਸ	ਸ	ਸ	ਸ	ਚਿ	ਆ	ਰੋ	ਸ	ਵਾ	ਸ
x			2		3		x			2		3	

੧੮-ਰਾਗੁ ਤਿਲੰਗ ਕਾਫੀ

ਰਾਗ ਤਿਲੰਗ ਕਾਫੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਰਾਗੁ ਤਿਲੰਗ ਤੇ ਰਾਗ ਕਾਫੀ ਦੇ ਮਿਸ਼ਰਨ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਰਾਗ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿਚ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਮਿਸ਼ਰਨ ਤੋਂ ਹੈ। ਮਧ ਕਾਲੀਨ ਰਾਗ ਵਰਗੀਕਰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਦੋ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਮਿਸ਼ਰਨ ਦੁਆਰਾ ਰਾਗਾਂ ਨੂੰ ਛਾਇਆਲਗ ਦਾ ਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ੩੧ ਮੁਖ ਰਾਗਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਰਾਗ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤੇ ਮਿਸ਼ਰਤ ਰਾਗਾਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿਚ ੩੨ ਹੋਰ ਰਾਗ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਰਾਗੁ ਤਿਲੰਗ ਖਮਾਜ ਬਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ ਜੋ ਭਾਰਤੀ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਸਰਲ ਤੇ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਰਾਗਾਂ ਦੀ ਗਨਣਾਂ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਰਾਗੁ ਤਿਲੰਗ ਦਾ ਪਰੀਚੈ 'ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦਰਪਣ' ਭਾਗ ਪਹਿਲਾ ਪੰਨਾ ੩੪੭ ਤੋਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਚੁਕਾ ਹੈ ਤੇ ਰਾਗ ਕਾਫੀ ਦਾ ਪਰੀਚੈ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਕਾਫੀ ਦੇ ਪਰੀਚੈ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਰਾਗ ਤਿਲੰਗ ਤੇ ਰਾਗ ਕਾਫੀ ਬਾਰੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦਾ ਮੱਤ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਾਗਾਂ ਦੀ ਉਪਜ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਤੇ ਲੋਕ ਧੁਨਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੋਂ ਹੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਅੱਜ ਵੀ ਕਈ ਲੋਕ ਧੁਨਾਂ ਤੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਾਗਾਂ ਦਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸਰੂਪ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਵੈਸੇ ਤਿਲੰਗ ਤੇ ਕਾਫੀ ਦੋਹਾਂ ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਨੁਮਰੀ ਗਾਇਣ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿਚ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਰਾਗਾਂ ਦਾ ਮਿਸ਼ਰਤ ਸਰੂਪ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਵਿਚ ਰਾਗੁ ਤਿਲੰਗ ਕਾਫੀ ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਰਚਿਤ ਹੈ।

ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਗਾਇਕ ਗ੍ਰੰਥਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਰਾਗ ਰਤਨਾਵਲੀ' ਵਿੱਚ ਰਾਗੁ ਤਿਲੰਗ ਕਾਫੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਤਿਲੰਗ ਤੇ ਕਾਫੀ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਮਿਸ਼ਰਨ ਤੋਂ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮੰਨੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਦੋ ਗੰਧਾਰ, ਦੋ ਨਿਸ਼ਾਦ ਤੇ ਹੋਰ ਸਵਰ ਸ਼ੁਧ ਲਗਦੇ ਹਨ। ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸ਼ੁਧ ਅਤੇ ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ ਨਿਸ਼ਾਦ ਕੋਮਲ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੈ। ਜਾਤੀ ਔੜਵ-ਸੰਪੂਰਨ, ਵਾਦੀ ਸ਼ੁਧ ਗੰਧਾਰ, ਸੰਵਾਦੀ ਸ਼ੁਧ ਨਿਸ਼ਾਦ ਤੇ ਗਾਇਣ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਹਿਰ ਹੈ। ਆਰੋਹ- ਸਗ, ਮਧ, ਨਸ਼। ਅਵਰੋਹ-ਸੰਨੁ ਧਪ, ਮਗ ਮਗੁ, ਰ ਸ। ਮੁਖ ਅੰਗ- ਨੁ ਪ ਗ ਮ ਗ, ਮ ਗੁ ਰਸ। ਡਾਕਟਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਦੇ 'ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਰਾਗ-ਕੋਸ਼' ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਰਾਗ ਦਾ ਬਾਟ-ਉਪਬਾਟ-ਖਮਾਜ ਕਾਫੀ, ਜਾਤੀ-ਔੜਵ-ਵਕਰ ਸੰਪੂਰਨ, ਵਾਦੀ-ਪੰਚਮ, ਸੰਵਾਦੀ-ਸ਼ੜਜ ਤੇ ਸਮਾਂ ਮੱਧ ਰਾਤ ਹੈ। ਆਰੋਹ- ਸ ਗ ਮ ਪ ਨ ਸ਼। ਅਵਰੋਹ-

ਰਾਗੁ ਤਿਲੰਗ ਕਾਫੀ

ਸੰਨੁ ਪ, ਮਗੁ ਮਗੁ ਰ ਸ। ਪਕੜ- ਗ ਮ ਪ ਨੁ ਪ, ਪ ਧ ਮ ਪ ਮ ਗੁ, ਮ ਗੁ ਰ ਸ।

ਰਾਗੁ ਤਿਲੰਗ ਕਾਫੀ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਸਰੂਪ ਤਕਰੀਬਨ ਮਿਲਦੇ ਜੁਲਦੇ ਹੀ ਹਨ। ਇੱਥੇ ਵੀ ਰਾਗ ਤਿਲੰਗ ਦਾ ਆਰੋਹ ਤੇ ਰਾਗ ਕਾਫੀ ਦਾ ਅਵਰੋਹ ਜੋੜ ਕੇ ਰਾਗ ਤਿਲੰਗ ਕਾਫੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਦੋਹਾਂ ਰਾਗਾਂ ਦਾ ਇਕ ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਮਧੁਰ ਮਿਸ਼ਰਨ ਹੈ। ਤਿਲੰਗ ਦੇ ਸਰੂਪ ਗ ਮ ਪ ਨੁ ਪ ਤੋਂ ਬਾਦ ਪ ਮ ਗੁ ਰ, ਸਵਰ ਜੋੜਨ ਨਾਲ ਕਾਫੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਸਪੱਸ਼ਟ ਛਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗ ਮ ਪਨ ਸੰ ਤਿਲੰਗ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੰ ਰੇ ਨੁ ਧ ਪ ਸਵਰ ਲਗਾਨ ਨਾਲ ਕਾਫੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗ ਮ ਪਨੁ ਪ, ਤਿਲੰਗ ਫਿਰ ਪਧ ਮਪ ਮਗੁ, ਮ ਗੁ ਰ, ਸ ਕਾਫੀ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਵਰਾਂ ਦੇ ਮਿਸ਼ਰਨ ਨਾਲ ਰਾਗ ਤਿਲੰਗ ਕਾਫੀ ਦਾ ਆਪਣਾ ਇਕ ਵਖਰਾ ਹੀ ਸਰੂਪ ਬਣਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਰਾਗ ਨਿਰਣਾਇਕ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਰਾਗੁ ਤਿਲੰਗ ਕਾਫੀ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਣਿਤ ਸਰੂਪ 'ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕ' ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਥੇ ਵੀ ਇਹੀ ਸਰੂਪ ਆਰੋਹ ਵਿੱਚ ਤਿਲੰਗ ਤੇ ਅਵਰੋਹ ਵਿੱਚ ਕਾਫੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸ਼ਬਦ ਤਰਤੀਬ:-

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਰਾਗ ਤਰਤੀਬ ਵਿਚ ਰਾਗੁ ਤਿਲੰਗ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰਾਗਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਚੌਦਵਾਂ ਸਥਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਮਿਸ਼ਰਤ ਰਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਰਾਗ ਕਾਫੀ ਦਾ ਚਾਰ ਰਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਮਿਸ਼ਰਨ ਹੈ। ਪਹਿਲਾ ਆਸਾ ਕਾਫੀ ਦੂਜਾ ਰਾਗੁ ਤਿਲੰਗ ਕਾਫੀ ਹੈ ਜੋ ਰਾਗੁ ਤਿਲੰਗ ਮੁਖ ਰਾਗ ਦੇ ਅਧੀਨ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸ਼ਬਦ ਰਚਨਾ ਵਿੱਚ ਪੰਨਾ ੭੨੬-੨੭ ਤਿਲੰਗ ਮਹਲਾ ੯ ਕਾਫੀ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕ ॥੨॥੧॥ ਤੋਂ ॥੩॥੩॥ ਤਿੰਨ ਸ਼ਬਦ ਹਨ।

ਪਰੀਚੈ:-

ਰਾਗੁ - ਤਿਲੰਗ ਕਾਫੀ	ਬਾਟ - ਉਪਬਾਟ-ਖਮਾਜ ਕਾਫੀ
ਸਵਰ- ਦੇਵੇਂ ਗੰਧਾਰ ਦੇਵੇਂ ਨਿਸ਼ਾਦ ਹੋਰ ਸਭ ਸੁਧ	
ਵਰਜਿਤ ਸਵਰ - ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਭ ਤੇ ਧੈਵਤ	
ਜਾਤੀ -ਔੜਵ-ਸੰਪੂਰਨ	ਵਾਦੀ-ਗੰਧਾਰ ਸੁਧ
ਸੰਵਾਦੀ-ਨਿਸ਼ਾਦ ਸੁਧ	ਸਮਾਂ - ਰਾਤ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਹਿਰ
ਆਰੋਹ- ਸ ਗ, ਮ ਪ, ਨ ਸੰ	
ਅਵਰੋਹ- ਸੰ ਨੁ ਧ ਪ, ਮ ਪ ਮ ਗੁ, ਰ, ਸ	
ਮੁਖ ਅੰਗ- ਗ ਮ ਪ ਨੁ ਪ, ਮ ਪ ਮ ਗੁ, ਮ ਗੁ ਰ, ਸ	

ਸਵਰ ਵਿਸਥਾਰ:-

- 1) ਸ, ਨੁ ਨੁ ਸ, ਸ ਗ ਗ ਮ, ਮ ਗੁ ਰ - ਸ, ਗ ਮ ਪ, ਮ ਗੁ ਰ, ਗ ਗ ਮ ਪ, ਮ ਗੁ ਰ, ਸ ਨੁ ਸ, ਸ ਨੁ ਧ ਪ, ਧ ਨੁ ਧ ਪ, ਨੁ ਨੁ ਸ, ਸ ਗ ਮ, ਗ ਮ ਪ, ਗ ਮ ਪ ਨੁ ਪ, ਧ ਪ ਮ ਪ, ਮ ਪ ਮ ਗੁ ਰ, ਮ ਗੁ ਰ, ਗੁ ਰ ਸ

- 2) ਸ ਗ, ਗ ਮ ਪ, ਪ ਨੁ ਪ, ਪ ਧ ਮ ਪ ਮ ਗੁ ਰ, ਗੁ ਰ ਸ, ਗ ਮ ਪ ਨੁ ਪ, ਗ ਮ ਪ ਨ ਸ, ਨ ਸ, ਸ ਨੁ ਧ ਪ, ਪ ਨੁ ਧ ਪ, ਗ ਮ ਪ ਨੁ ਪ, ਪ ਨੁ ਧ ਪ, ਧ ਪ ਮ ਪ, ਮ ਪ ਮ ਗੁ ਰ, ਮ ਗੁ ਰ, ਗੁ ਰ ਸ।
- 3) ਗ ਮ ਪ ਨੁ ਪ, ਗ ਮ ਪ ਨ ਸ, ਪ ਨ ਸ, ਰੰ ਗੁੰ - ਰੰ ਸ, ਸ ਨੁ ਧ ਪ, ਧ ਨੁ ਧ ਪ, ਗ ਮ ਪ ਨ ਸ, ਰੰ - ਗੁੰ ਰੰ ਸ, ਸ ਗੰ ਮ ਪੰ, ਮ ਗੁੰ ਰੰ ਸ, ਗੰ ਮ ਪੰ, ਮ ਪੰ ਮ ਗੁੰ ਰੰ, ਮ ਗੁੰ ਰੰ, ਗੁੰ ਰੰ - ਸ, ਪ ਨ ਸ ਨ ਸ, ਨੁ ਧ ਪ ਮ ਪ, ਗ ਮ ਪ ਨੁ ਪ, ਸ ਨੁ ਧ ਪ, ਨੁ ਧ ਪ ਮ ਪ, ਗ ਮ ਪ ਨੁ ਪ, ਧ ਪ ਮ ਪ ਮ ਗੁ, ਮ ਪ ਮ ਗੁ ਰ, ਮ ਗੁ ਰ, ਗੁ ਰ ਸ, ਨੁ ਸ।

ਤਿਲੰਗ ਮਹਲਾ ੯ ਕਾਫੀ (੭੨੬)

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥ ਚੇਤਨਾ ਹੈ ਤਉ ਚੇਤ ਲੈ ਨਿਸਿ ਦਿਨਿ ਮੈ ਪ੍ਰਾਨੀ॥ ਛਿਨੁ ਛਿਨੁ ਅਉਧ ਬਿਹਾਤੁ ਹੈ ਫੁਟੈ ਘਟ ਜਿਉ ਪਾਨੀ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥ ਹਰਿ ਗੁਨ ਕਾਰਿ ਨ ਗਾਵਹੀ ਮੂਰਖ ਅਗਿਆਨਾ॥ ਝੁਠੈ ਲਾਲਚਿ ਲਾਗਿ ਕੈ ਨਹਿ ਮਰਨੁ ਪਛਾਨਾ॥੧॥ ਅਜਹੂ ਕਛੁ ਬਿਗਰਿਓ ਨਹੀ ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਗੁਨ ਗਾਵੈ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤਿਹ ਭਜਨ ਤੇ ਨਿਰਭੈ ਪਦੁ ਪਾਵੈ॥੨॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਤਉ-ਤਾਂ। ਨਿਸਿ-ਰਾਤ। ਦਿਨਿ ਮੈ-ਦਿਨ ਵਿਚ। ਨਿਸਿ ਦਿਨਿ ਮੈ- ਰਾਤ ਦਿਨ ਵਿਚ, ਰਾਤ ਦਿਨ ਇੱਕ ਕਰ ਕੇ। ਪ੍ਰਾਨੀ-ਹੇ ਮਨੁੱਖ! ਅਉਧ-ਉਮਰ। ਬਿਹਾਤੁ ਹੈ-ਬੀਤਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਿਉ-ਜਿਵੇਂ। ਫੁਟੈ ਘਟ-ਫੁੱਟੇ ਹੋਏ ਘੜੇ ਵਿਚੋਂ। ਕਾਰਿ-ਕਿਉਂ? ਗਾਵਹੀ-ਗਾਵਹਿ, ਤੂੰ ਗਾਂਦਾ। ਮੂਰਖ-ਹੇ ਮੂਰਖ! ਅਗਿਆਨਾ-ਹੇ ਗਿਆਨ-ਰੀਣ! ਲਾਲਚਿ-ਲਾਲਚ ਵਿਚ। ਲਾਗਿ ਕੈ-ਵਸ ਕੇ। ਮਰਨੁ-ਮੌਤ। ਅਜਹੂ-ਅਜੇ ਭੀ। ਜੋ-ਜੋ। ਗਾਵੈ-ਗਾਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੇਵੇ। ਕਹੁ-ਆਖ। ਨਾਨਕ-ਹੇ ਨਾਨਕ! ਤਿਹ ਭਜਨ ਤੇ-ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਭਜਨ ਨਾਲ। ਤਿਹ-ਤਿਸੁ। ਨਿਰਭੈ ਪਦੁ- ਉਹ ਆਤਮਕ ਦਰਜਾ ਜਿਥੇ ਕੋਈ ਡਰ ਨਹੀਂ ਪੈਰ ਸਕਦਾ। ਪਾਵੈ-ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਰਾਗੁ ਤਿਲੰਗ ਕਾਫੀ ਤੀਨ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-16 ਮੱਧ ਲੈਅ ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
								ਸ	-	ਗ	ਮ	ਪ	-	ਗ	ਮ
								ਚੇ	s	ਤ	ਨਾ	ਹੈ	s	ਤਉ	s
ਪ	ਧ	ਮ	ਪ	ਗੁ	-	ਰ	ਸ	ਸ	-	ਨੁ	ਸ	ਗ	ਮ	ਪ	ਨ
ਚੇ	s	ਤ	s	ਲੈ	s	s	s	ਨਿ	s	ਸਿ	s	ਦਿ	ਨਿ	ਮੈ	s
ਸੰਸ	ਨੁ	ਧ	ਪ	ਮਗੁ	ਰ	ਮਗੁ	ਰਸ								
ਪ੍ਰਾ	s	s	s	ਨੀ	s	ss	ss								
x				2				0				3			

ਰਾਗੁ ਤਿਲੰਗ ਕਾਫੀ

ਅੰਤਰਾ

ਰੰ	ਗੁੰ	ਰੰ	ਸੰ	ਨੁ	ਧ	ਪ	-	ਗ	ਮ	ਪਨੁ	ਪ	ਨਨ	-	ਸੰ	-
ਬਿ	ਹਾ	ਤੁ	ਸ	ਰੈ	ਸ	ਸ	ਸ	ਡਿ	ਨੁ	ਡਿ	ਨੁ	ਅਉ	ਸ	ਧ	ਸ
ਨੁ	ਧ	ਪ	ਮੁਪ	ਗੁ	ਮਗੁ	ਰ	ਸ	ਪ	-	ਨ	-	ਸੰ	ਸੰ	ਨ	ਸੰ
ਪਾ	ਸ	ਸ	ਸ	ਨੀ	ਸ	ਸ	ਸ	ਫੁ	ਸ	ਟੈ	ਸ	ਘ	ਟ	ਜਿ	ਉ
x				2				0				3			

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਸਗੁ ਮੁਪ ਗਮ ਪਨੁ ਪਮ ਗੁਰ ਮਗੁ ਰਸ
- 2) ਗਮ ਪਨੁ ਪ- ਗਮ ਪ- ਧਪ ਮਗੁ ਰਸ
- 3) ਗਮ ਪਨੁ ਸੰ- ਨਸੰ ਨੁਧ ਪ- ਮਗੁ ਰਸ
- 4) ਗਮ ਪਨੁ ਸੰ- ਨੁਧ ਪਮ ਗੁਰ ਮਗੁ ਰਸ
- 5) ਸਗੁ ਮੁਪ ਮਗੁ ਰਸ ਗਮ ਪਨੁ ਧਪ ਮੁਪ ਨਸੰ ਰੰਸੰ ਨੁਨੁ ਧਪ
ਮਗੁ ਰ- ਮਗੁ ਰਸ
- 6) ਸਗੁ ਮੁਪ ਗਮ ਪਨੁ ਪ- ਧਪ ਮਗੁ ਰਸ ਗਮ ਪਨੁ ਮੁਪ ਨਸੰ
ਨੁਨੁ ਧਪ ਮਗੁ ਰਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) 9ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 13ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) 9ਵੀਂ ਤੋਂ 8ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਚੱਕਰ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 9ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 13ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਇਕ ਵਾਰ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 3) 9ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ 9ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਮ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਤਿਲੰਗ ਮਹਲਾ ੯॥

(੨੨੨)

ਹਰਿ ਜਸੁ ਚੇ ਮਨਾ ਗਾਇ ਲੈ ਜੋ ਸੰਗੀ ਹੈ ਤੇਰੇ॥ ਅਉਸਰੁ ਬੀਤਿਓ ਜਾਤੁ ਹੈ ਕਹਿਓ ਮਾਨ ਲੈ ਮੇਰੇ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥ ਸੰਪਤਿ ਰਬ ਧਨ ਰਾਜ ਸਿਉ ਅਤਿ ਨੇਹੁ ਲਗਾਇਓ॥ ਕਾਲ ਫਾਸ ਜਬ ਗਲਿ ਪਰੀ ਸਭ ਭਇਓ ਪਰਾਇਓ॥੧॥ ਜਾਨਿ ਬੂਝ ਕੈ ਬਾਵਰੇ ਤੈ ਕਾਜੁ ਬਿਗਾਰਿਓ॥ ਪਾਪ ਕਰਤ ਸੁਕਚਿਓ ਨਹੀ ਨਹ ਗਰਬੁ ਨਿਵਾਰਿਓ॥੨॥ ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸਿਆ ਸੋ ਸੁਨੁ ਰੇ ਭਾਈ॥ ਨਾਨਕ ਕਹਤ ਪੁਕਾਰਿ ਕੈ ਗੁਰੁ ਪ੍ਰਭ ਸਰਨਾਈ॥੩॥੩॥

ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦਰਪਣ ਭਾਗ-ਤੀਜਾ

ਪਦ ਅਰਥ:-ਜਸੁ-ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ। ਸੰਗੀ-ਸਾਥੀ। ਅਉਸਰੁ-ਸਮਾ। ਬੀਤਿਓ ਜਾਤੁ ਹੈ-ਲੰਘਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਕਹਿਓ-ਮੇਰਾ ਆਖਿਆ, ਮੇਰਾ ਬਚਨ। ਸੰਪਤਿ-ਪਨ-ਪਦਾਰਥ। ਸਿਉ-ਨਾਲ। ਨੇਹੁ-ਪਿਆਰ। ਫਾਸ-ਫਾਹੀ। ਜਬ-ਜਦੋਂ। ਗਲਿ-ਗਲ ਵਿਚ। ਪਰੀ-ਪੈਦੀ ਹੈ। ਸਭ-ਹਰੇਕ ਚੀਜ਼। ਪਰਾਇਓ-ਬਿਗਾਨੀ। ਜਾਨਿ ਕੈ- ਜਾਣਦਾ ਹੋਇਆ। ਬੂਝ ਕੈ- ਸਮਝਦਾ ਹੋਇਆ। ਝਾੜੇ-ਹੇ ਝਲੋ ! ਤੇ ਬਿਗਾਰਿਓ-ਤੂੰ ਵਿਗਾੜ ਲਿਆ ਹੈ। ਕਾਜੁ-ਕੰਮ। ਕਰਤ-ਕਰਦਾ। ਸੁਕਚਿਓ-ਸੰਗਦਾ। ਗਰਬੁ-ਅਹੰਕਾਰ। ਨਿਵਾਰਿਓ-ਦੂਰ ਕੀਤਾ। ਜਿਹ ਬਿਧਿ-ਜਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ। ਗੁਰ-ਗੁਰੂ ਨੇ। ਰੇ-ਹੇ। ਪੁਕਾਰਿ ਕੈ-ਉਚੀ ਬੋਲ ਕੇ। ਗੁਰੁ-ਦਫ਼ਤ। ਪ੍ਰਭ ਸਰਨਾਈ-ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਰਨ।

ਰਾਗੁ ਤਿਲੰਗ ਕਾਫੀ ਏਕ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾ-12 ਮੱਧ ਲੈਅ

ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਪੁਪ	ਗੁਮ	ਪ	ਗੁਮ	ਪੁਨ	ਸੰ	ਨੁਪ	ਪ	ਮਪ	ਗੁ	ਰ	ਸ
ਹਰਿ	ਜਸ	ਸੁ	ਰੇਸ	ਮਸ	ਨਾ	ਗਾਸ	ਸ	ਇਸ	ਲੈ	ਸ	ਸ
ਨੁਸ	ਗ	ਮ	ਪੁਨੁ	ਪ	-	ਪੁਮ	ਗੁ	ਰ	ਮਗੁ	ਰ	ਸ
ਜੇਸ	ਸ	ਸ	ਸੰਸ	ਗੀ	ਸ	ਹੈਸ	ਸ	ਸ	ਤੇਸ	ਚੈ	ਸ
x		0		2		0		3		4	

ਅੰਤਰਾ

ਗੁਮ	ਪੁਨੁ	ਪ	ਮਪ	ਨ	ਸੰ	ਰੰਗੁ	ਮੰਗੁ	ਰੰਸੰ	ਨੁ	ਧ	ਪ
ਅਉ	ਸਸ	ਰੁ	ਬੀਸ	ਤਿ	ਓ	ਜਾਸ	ਸਸ	ਤੁਸ	ਹੈ	ਸ	ਸ
ਗੁਮ	ਪ	ਨ	ਸੰ	ਨ	ਸੰ	ਸੰਨੁ	ਧ	ਪ	ਮਗੁ	ਰ	ਸ
ਕਹਿ	ਓ	ਸ	ਮਾ	ਸ	ਨ	ਲੈਸ	ਸ	ਸ	ਮੇਸ	ਚੈ	ਸ
x		0		2		0		3		4	

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਗੁਮ ਪੁਨੁ ਪੁ- ਗੁਮ ਪੁਨੁ ਸੰਨੁ ਧੁਪ ਮਗੁ ਪੁਮ ਗੁਰੁ ਮਗੁ ਰਸੁ
- 2) ਗੁਮ ਪੁਨੁ ਸੰ- ਨਸੰ ਰੰਗੁ ਰੰਸੰ ਨੁਨੁ ਧੁਪ ਮਪ ਮਗੁ ਮਗੁ ਰਸੁ
- 3) ਗੁਮ ਪੁਨੁ ਸੰਪੁ ਨਸੰ ਪੁਨੁ ਸੰਗੁ ਰੰਸੰ ਨੁਪ ਪੁ- ਮਪ ਮਗੁ ਰਸੁ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਛੇਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਬੰਦਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ ਚੌਥੀ ਤੋਂ ਛੇਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਦੋ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਸੱਮ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 3) 7ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 7ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਅ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਰਾਗੁ ਤਿਲੰਗ ਕਾਫੀ

ਤਿਲੰਗ ਮਹਲਾ ੯॥

(੭੨੬-੨੭)

ਜਾਗ ਲੇਹੁ ਰੇ ਮਨਾ ਜਾਗ ਲੇਹੁ ਕਹਾ ਗਾਫਲ ਸੋਇਆ॥ ਜੋ ਤਨੁ ਉਪਜਿਆ ਸੰਗ ਹੀ ਸੋ
 ਭੀ ਸੰਗਿ ਨ ਹੋਇਆ॥੧॥ਰਹਾਉ॥ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਸੁਤ ਬੰਧ ਜਨ ਹਿਤੁ ਜਾ ਸਿਉ ਕੀਨਾ॥
 ਜੀਉ ਛੁਟਿਓ ਜਬ ਦੇਹ ਤੇ ਡਾਰਿ ਅਗਨਿ ਮੈ ਈਨਾ॥੧॥ ਜੀਵਤ ਲਉ ਬਿਉਹਾਰੁ ਹੈ ਜਗ
 ਕਉ ਤੁਮ ਜਾਨਉ॥ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਗੁਨ ਗਾਇ ਲੈ ਸਭ ਸੁਫਨ ਸਮਾਨਉ॥੨॥੨॥

ਪਦ ਅਰਥ:-ਜਾਗ ਲੇਹੁ-ਹੋਸ਼ ਕਰ, ਸੁਚੇਤ ਰਹੋ। ਕਹਾ-ਕਿਉ? ਗਾਫਲ-ਗਾਫਲ, ਖੇ-ਫਿਕਰ। ਸੰਗ ਹੀ-ਸੰਗਿ ਹੀ,
 ਨਾਲ ਹੀ। ਸੰਗਿ-ਨਾਲ। ਸੁਤ-ਪੁੱਤਰ। ਬੰਧ ਜਨ-ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ। ਹਿਤੁ-ਪਿਆਰ। ਜਾ ਸਿਉ-ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ। ਜੀਉ-ਜਿੰਦ।
 ਛੁਟਿਓ-ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਦੇਹ ਤੇ- ਸਰੀਰ ਵਿਚੋਂ। ਤੇ-ਤੋਂ, ਵਿਚੋਂ। ਡਾਰਿ ਈਨਾ-ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ। ਅਗਨਿ ਮੈ-ਅੱਗ
 ਵਿਚ। ਜੀਵਤ ਲਉ-ਜਿੰਦਗੀ ਤਕ। ਬਿਉਹਾਰੁ-ਵਰਤਣ-ਵਿਹਾਰ। ਜਗ ਕਉ-ਜਗਤ ਨੂੰ। ਜਾਨਉ-ਜਾਨਹੁ, ਸਮਝੋ।
 ਸਮਾਨਉ-ਸਮਾਨ, ਵਰਗਾ।

ਰਾਗੁ ਤਿਲੰਗ ਕਾਫੀ ਵਰੋਦਸਤ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-14 ਮੱਧ ਲੈਅ
 ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
ਗ	ਮ	ਪ	ਨ	ਸੰ	-	ਨੁ	ਧੁ	ਮ	ਗੁ	ਰ	ਗੁ	ਰ	ਸ
ਜਾ	ਗ	ਲੇ	ਹੁ	ਰੇ	ਸ	ਮ	ਨਾ	ਜਾ	ਸ	ਗ	ਲੇ	ਸ	ਹੁ
ਨੁ	ਸ	ਗ	ਮ	ਪ	ਨੁ	ਪ	ਪ	ਮੁ	ਮ	ਗੁ	ਮਗੁ	ਰ	ਸ
ਕ	ਸ	ਹਾ	ਸ	ਗਾ	ਸ	ਵ	ਲ	ਸੇ	ਸ	ਇ	ਆ	ਸ	ਸ
x		0		2		3		4			5		

ਅੰਤਰਾ

ਗ	ਮ	ਪ	ਨ	ਸੰ	ਸੰ	ਨ	ਸੰ	ਗੁੰ	ਰੰ	ਸੰ	ਨੁ	ਧ	ਪ
ਜੋ	ਸ	ਤ	ਨੁ	ਉ	ਪ	ਜਿ	ਆ	ਸੰ	ਸ	ਗ	ਹੀ	ਸ	ਸ
ਨ	-	ਸੰ	-	ਨੁ	ਧ	ਪ	-	ਮ	ਗੁ	ਰ	ਮਗੁ	ਰ	ਸ
ਸੋ	ਸ	ਭੀ	ਸ	ਸੰ	ਗਿ	ਨ	ਸ	ਰੇ	ਸ	ਇ	ਆ	ਸ	ਸ
x		0		2		3		4			5		

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਗਮ ਮਗੁ ਪਨੁ ਪ- ਮਪ ਮਗੁ ਰਸ ਗਮ ਪਨੁ ਸੰ- ਨਸੰ ਨੁਨੁ ਧਪ
 ਮਗੁ ਰਸ
- 2) ਸਗ ਮਪ ਨੁਪ ਮਪ ਧਪ ਮਗੁ ਮਗੁ ਰਸ ਗਮ ਪਨੁ ਸੰਨੁ ਧਪ
 ਮਗੁ ਰਸ
- 3) ਗਮ ਪਨੁ ਸੰ- ਨਸੰ ਰੰਗੁ ਰੰਸੰ ਨੁਨੁ ਧਪ ਗਮ ਪਨੁ ਪ- ਮਪ
 ਮਗੁ ਰਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਬੰਦਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਤੋਂ ਪੰਜਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੇ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 6ਵੀਂ ਤੋਂ 8ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੇ 'ਚੇ ਮ ਨਾ' ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਫਿਰ ਇਸੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 2 ਵਾਰ ਹੋਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 3) ਅਸਥਾਈ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਲਾਈਨ ਬੰਦਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ 9ਵੀਂ ਤੋਂ 14ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।

ਸ਼ਬਦ- 'ਜਾਗ ਲੇਹੁ ਰੇ ਮਨਾ ਜਾਗ ਲੇਹੁ' ਫਰੋਦਸਤ ਤਾਲ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਰਾਗੁ ਤਿਲੰਗ ਕਾਫੀ ਝਪ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-10 ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ

ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਗਮ	ਪਨੁ	ਪ	ਨ	ਸੰ	ਨੁਪ	ਪ	ਮਗੁ	ਰ	ਸ
ਜਾਗ	ਲੇਹੁ	ਚੇ	ਮ	ਨਾ	ਜਾਸ	ਗ	ਲੇਸ	ਹੁ	ਸ
ਨ	ਸ	ਗਮ	ਪਨੁ	ਪ	ਧਪ	ਮਪ	ਗੁਰ	ਮਗੁ	ਰਸ
ਕ	ਹਾ	ਗਾਸ	ਫਸ	ਲ	ਸੋਸ	ਸਸ	ਇਸ	ਆਸ	ਸਸ
x		2			0		3		

ਅੰਤਰਾ

ਗਮ	ਪਪ	ਨਨ	ਨ	ਸੰ	ਰੰਗੁ	ਰੰਸੰ	ਨੁ	ਧ	ਪ
ਜੋਸ	ਤਨੁ	ਉਪ	ਜਿ	ਆ	ਸੰਸ	ਗਸ	ਹੀ	ਸ	ਸ
ਨ	ਨ	ਸੰ	ਸੰਨੁ	ਧਪ	ਮਪ	ਮਗੁ	ਰ	ਮਗੁ	ਰਸ
ਸੋ	ਭੀ	ਸੰ	ਗਿਸ	ਨਸ	ਹੋਸ	ਸਸ	ਇ	ਆਸ	ਸਸ
x		2			0		3		

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਸਰਾਮਪ ਗਮਪਨੁ ਪ-ਧਪ ਮਪਮਗੁ ਮਗੁਰਸ ਗਮਪਨ ਸੰਰੰਗੁਰੰ ਸੰਨੁਧਪ
ਪਧਮਪ ਮਗੁਰਸ
- 2) ਗਮਪਗ ਮਪਗਮ ਪਨੁਪ- ਧਪਮਗੁ ਮਗੁਰਸ ਪਨਸੰਪ ਨਸੰਪਨ ਸੰਰੰਗੁਰੰ
ਸੰਨੁਧਪ ਮਗੁਰਸ

ਰਾਗੁ ਤਿਲੰਗ ਕਾਫੀ

3) ਸਰਮਪ ਮਗੁਰਸ ਗਮਪਨੁ ਪ-ਮਪ ਮਗੁਰਸ ਗਮਪਨ ਸੰ-ਨਸੰ ਰੰਗੁਰੰਸੰ
 ਨੁਪਪ- ਮਗੁਰਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) ਪਹਿਲੀ-ਦੂਜੀ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੇ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ ਤੀਜੀ ਤੋਂ ਪੰਜਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) ਤੀਜੀ ਮਾਤਰ ਦੇ 'ਰੇ' ਨੂੰ ਇਕ ਮਾਤਰ ਲੰਬਾ ਕਰ ਕੇ ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਦਾ ਇਹ ਟੁਕੜਾ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ ਚੌਥੀ-ਪੰਜਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਦੋ ਮਾਤਰਾਂ ਦੇ ਟੁਕੜੇ 'ਮ ਨਾ' ਨੂੰ ਪੰਜਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 3) 6ਵੀਂ ਤੋਂ 10ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 6ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਮ ਕਰਨਾ ਹੈ।

(ਤ੍ਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥ ਕਬਿੱਤ) ਅਕਾਲ ਉਸਤਤ

ਦੇਹੁਰਾ ਮਸੀਤ ਸੋਈ ਪੂਜਾ ਐ ਨਿਵਾਜ ਓਈ ਮਾਨਸ ਸਬੈ ਏਕ ਪੈ ਅਨੇਕ ਕੋ ਭੁਮਾਉ ਹੈ॥
 ਦੇਵਤਾ ਅਦੇਵ ਜੱਛ ਗੰਧੂਬ ਤੁਰਕ ਹਿੰਦੂ ਨਿਆਰੇ ਨਿਆਰੇ ਦੇਸਨ ਕੇ ਭੇਸ ਕੋ ਪ੍ਰਭਾਉ ਹੈ॥
 ਏਕੈ ਨੈਨ ਏਕੈ ਕਾਨ ਏਕੈ ਦੇਹ ਏਕੈ ਬਾਨ ਖਾਕ ਬਾਦ ਆਤਸ ਐ ਆਬ ਕੋ ਰਲਾਉ ਹੈ॥
 ਅਲਹ ਅਭੇਖ ਸੋਈ ਪੁਰਾਨ ਐ ਕੁਰਾਨ ਓਈ ਏਕ ਹੀ ਸਰੂਪ ਸਭੈ ਏਕ ਹੀ ਬਨਾਉ ਹੈ॥੧੬॥੮੬॥

ਪਦ ਅਰਥ:-ਦੇਹੁਰਾ-ਮੰਦਰ, ਦੇਵ ਅਸਥਾਨ। ਅਦੇਵ-ਦੈਤ। ਜੱਛ-ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਸਾਜ ਵਜੰਤੀ। ਗੰਧੂਬ-ਇੰਦਰ ਸਭਾ ਦੇ ਗਵੱਈਏ। ਬਾਨ-ਬਨਾਵਟ, ਬਣਤਰੂ, ਬੋਲੀ। ਖਾਕ-ਮਿੱਟੀ, ਸੁਆਹ। ਬਾਦ-ਪੈਣ। ਆਤਸ-ਅਗਨੀ। ਆਬ-ਪਾਣੀ। ਬਨਾਉ-ਬਨਾਵਟ।

ਰਾਗੁ ਤਿਲੰਗ ਕਾਫੀ ਰੂਪਕ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-7 ਮੱਧ ਲੈਅ

ਅਸਥਾਈ							ਅੰਤਰਾ						
1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	5	6	7
ਗੁਗੁ	ਮ	ਪ	ਨ	ਨ	ਸੰ	ਸੰ	ਪੁਪੁ	ਗ	ਮ	ਪ	ਨ	ਸੰ	ਸੰ
ਦੇਹੁ	ਰਾ	ਮ	ਸੀ	ਤ	ਸੋ	ਈ	ਦੇਵ	ਤਾ	ਅ	ਦੇ	ਵ	ਜੱ	ਛ
ਨੁ	ਧ	ਪ	ਮ	ਗੁਗੁ	ਰ	ਸ	ਗੁੰ	ਰੰਰੰ	ਸੰ	ਨੁਨੁ	ਧ	ਪ	ਪ
ਪੂ	ਜਾ	ਐ	ਨਿ	ਵਾਜ	ਓ	ਈ	ਗੰ	ਧੂ	ਬ	ਤੁਰ	ਕ	ਹਿੰ	ਦੂ
ਪ	ਗ	ਮ	ਪ	ਨੁ	ਪੁਪੁ	ਮੁਪੁ	ਪੁਪੁ	ਗਮ	ਪ	ਗ	ਮ	ਪ	ਪ
ਮਾ	ਨ	ਸ	ਸ	ਬੈ	ਏਕ	ਪੈs	ਨਿਆਰੇ	ਨਿਆ	ਰੇ	ਦੇ	ਸ	ਨ	ਕੇ
ਮ	ਗੁ	ਰ	ਮ	ਗੁਗੁ	ਰਰੁ	ਸ	ਮ	ਗੁ	ਰ	ਮਮ	ਗੁ	ਰ	ਸ
ਅ	ਨੇ	ਕ	ਕੇ	ਭ੍	ਮਾਉ	ਹੈ	ਭੇ	ਸ	ਕੇ	ਪ੍	ਭਾ	ਉ	ਹੈ
x			2		3		x			2		3	

੧੯-ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ ਕਾਫੀ

ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ ਕਾਫੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ ਤੇ ਰਾਗ ਕਾਫੀ ਦੇ ਮਿਸ਼ਰਨ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਰਾਗ ਕਾਨੜਾ ਦਾ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਰਾਗ ਸੂਹਾ ਹੈ ਜੋ ਕੁਝ ਕਠਿਨ ਰਾਗ ਹੈ ਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿਚ ਵੀ ਹੈ ਪਰ ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ ਇੱਕ ਵੱਖਰਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੰਪਾਦਨਾ ਸਮੇਂ ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ ਵਿੱਚ ਰਚਿਤ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ੩੧ ਮੁੱਖ ਰਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਅਸਥਾਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ ਦਾ ਪਰੀਚੈ 'ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦਰਪਣ' ਭਾਗ-ਪਹਿਲਾ ਵਿੱਚ ਪੰਨਾ 370 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਚੁਕਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਦੂਜਾ ਰਾਗ ਕਾਫੀ ਹੈ ਜੋ ਭਾਰਤੀ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਦਸ ਬਾਣਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਾਫੀ ਬਾਣ ਦਾ ਆਖ਼ਿਯ ਰਾਗ ਹੈ। ਰਾਗ ਕਾਫੀ ਦਾ ਪਰੀਚੈ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਆਸਾ ਕਾਫੀ ਰਾਗ ਦੇ ਪਰੀਚੈ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਰਾਗ ਸੂਹੀ ਕਾਫੀ ਦਾ ਮਿਸ਼ਰਤ ਸਰੂਪ ਭਾਰਤੀ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਇਹ ਰਾਗ ਮਿਸ਼ਰਤ ਰਾਗਾਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਗ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਰਚਿਤ ਹੈ।

ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਗਾਇਕ ਗ੍ਰੰਥਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਰਾਗ ਰਤਨਾਵਲੀ' ਵਿੱਚ ਰਾਗ ਸੂਹੀ ਕਾਫੀ ਦਾ ਵਰਨਣ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਇਸ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਕਾਫੀ ਅੰਗ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪ੍ਰਬਲ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਗੰਧਾਰ ਨਿਸ਼ਾਦ ਕੋਮਲ ਤੇ ਹੋਰ ਸਵਰ ਸੁਧ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਮਧਿਅਮ ਤੇ ਸੰਵਾਦੀ ਸ਼ੁੱਧ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਧੈਵਤ ਸਵਰ ਵਰਜਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਥਾ ਹੈ ਤੇ ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ ਸਤ ਹੀ ਸਵਰ ਲਗਦੇ ਹਨ। ਜਾਤੀ ਸ਼ਾੜਵ-ਸੰਪੂਰਨ ਤੇ ਗਾਇਨ ਸਮਾਂ ਦਿਨ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਹਿਰ ਹੈ। ਆਰੋਹ- ਸ ਰ ਗੁ, ਮ ਪ ਨੁ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ-ਸੰ ਨੁ ਧ ਪ, ਮ ਗੁ, ਰ ਸ। ਮੁਖ ਅੰਗ- ਨੁ ਪ, ਧ ਪ ਮਪ, ਗੁ ਰ ਸ। ਡਾਕਟਰ ਗੁਰਨਮ ਸਿੰਘ ਦੇ 'ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਰਾਗ-ਕੋਸ਼' ਅਨੁਸਾਰ ਬਾਣ-ਕਾਫੀ, ਜਾਤੀ ਸ਼ਾੜਵ-ਸ਼ਾੜਵ, ਵਾਦੀ-ਮਧਿਅਮ, ਸੰਵਾਦੀ-ਸ਼ੁੱਧ ਤੇ ਸਮਾਂ-ਦਿਨ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਹਿਰ ਹੈ। ਆਰੋਹ- ਸ ਰ ਗੁ, ਮ ਪ ਨੁ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ- ਸੰ ਨੁ ਪ ਮ ਗੁ ਰ ਸ। ਪਕੜ- ਨੁ ਪ, ਮ ਪ ਗੁ, ਰ ਸ।

ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ ਕਾਫੀ ਇਥੇ ਰਾਗ ਸੂਹੀ ਤੇ ਰਾਗ ਕਾਫੀ ਦੇ ਰਾਗਾਂ ਦਾ ਮਿਸ਼ਰਨ ਹੈ। ਆਰੋਹ ਵਿੱਚ ਸੂਹੀ ਰਾਗ ਤੇ ਅਵਰੋਹ ਵਿੱਚ ਕਾਫੀ ਰਾਗ ਹੈ। ਕੁਝ ਸਵਰ-ਸਮੂਹ

ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ ਕਾਫੀ

ਦੁਆਰਾ ਰਾਗ ਦਾ ਸਰੂਪ ਜਾਗਦਾ ਹੈ। ਰ ਗ ਮ ਪ, ਮ ਪ ਮ ਗੁ ਰ, ਰ ਗ ਮ ਪ
ਨ ਧ ਨ ਸੰ, ਨੁ ਧ ਪ, ਧ ਨ ਸੰ, ਸੰ ਰੰ ਨੁ ਧ ਪ, ਮ ਗੁ ਰ ਸ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਗੁ
ਸੂਹੀ ਤੇ ਰਾਗੁ ਕਾਫੀ ਦੇ ਮਿਸ਼ਰਨ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਰਾਗ ਦਾ ਸਰੂਪ ਬਣਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
ਰਾਗ ਨਿਰਣਾਇਕ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਇਹੀ ਪ੍ਰਵਾਣਿਤ ਸਰੂਪ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼
ਅੰਕ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹੀ ਸਰੂਪ ਇਥੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸ਼ਬਦ ਤਰਤੀਬ:-

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਰਾਗ ਤਰਤੀਬ ਵਿਚ ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ ਨੂੰ ਪੰਦਰਵਾਂ ਅਸਥਾਨ
ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ ਮੁਖ ਰਾਗ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ ਕਾਫੀ ਮਿਸ਼ਰਤ ਰਾਗ
ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਰਚਿਤ ਹੈ। ਸ਼ਬਦ ਤਰਤੀਬ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ। ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੧ ਕਾਫੀ ਘਰ
੧੦ ਪੰਨਾ ੭੫੧ ਤੋਂ ੭੫੩ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕ ॥੮॥੧॥੩॥ ਤੋਂ ॥੮॥੩॥੫॥ ਤਿੰਨ
ਸ਼ਬਦ ਹਨ। ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੫ ਅਸਟਪਦੀਆ ਘਰ ੧੦ ਕਾਫੀ ਪੰਨਾ ੭੬੧ ਤੋਂ
੭੬੨ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕ ॥੮॥੧॥੪॥ ਤੋਂ ॥੮॥੨॥੫॥੧੬॥ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਹਨ।

ਪਰੀਚੈ:-

ਰਾਗੁ - ਸੂਹੀ ਕਾਫੀ	ਥਾਟ - ਉਪਥਾਟ-ਬਿਲਾਵਲ ਕਾਫੀ
ਸਵਰ- ਗੰਧਾਰ, ਨਿਸ਼ਾਦ ਕੋਮਲ ਹੋਰ ਸੁਧ	ਵਰਜਿਤ ਸਵਰ- ਕੋਈ ਨਹੀਂ
ਜਾਤੀ - ਸੰਪੂਰਨ	ਵਾਦੀ- ਪੰਚਮ
ਸੰਵਾਦੀ - ਸ਼ੜਜ	ਸਮਾਂ - ਦਿਨ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਹਿਰ
ਆਰੋਹ - ਸ ਰ ਗ ਮ ਪ, ਨ ਧ ਨ ਸੰ	ਅਵਰੋਹ-ਸੰ ਨੁ ਧ ਪ, ਮ ਪ ਮ ਗੁ ਰ, ਸ
ਮੁਖ ਅੰਗ- ਸ ਰ ਗ ਮ ਪ, ਮ ਪ ਮ ਗੁ ਰ, ਸ	

ਸਵਰ ਵਿਸਥਾਰ:-

- 1) ਸ ਰ ਸ, ਧ ਨ ਸ, ਸ ਨੁ ਧ ਪ, ਪ ਨੁ ਧ ਨੁ ਸ, ਸ ਰ ਗ ਮ, ਰ ਗ ਮ ਪ, ਪ
ਧ ਮ ਪ, ਮ ਗੁ ਰ, ਪ ਮ ਗੁ ਰ, ਮ ਗੁ ਰ ਸ, ਧ ਨੁ ਸ।
- 2) ਸ, ਰ ਗ ਮ, ਰ ਗ ਮ ਪ, ਮ ਪ ਧ ਪ, ਨੁ ਧ ਪ, ਧ ਪ ਮ ਪ ਮ ਗੁ ਰ,
ਰ ਗ ਮ ਪ, ਪ ਨ ਧ ਨ ਸੰ, ਧ ਨ ਸੰ, ਸੰ ਨੁ ਧ ਪ, ਪ ਨ ਧ ਨ ਸੰ, ਨੁ ਧ ਪ,
ਪ ਧ ਮ ਪ, ਮ ਪ ਮ ਗੁ ਰ, ਮ ਗੁ ਰ, ਗੁ ਰ ਸ।
- 3) ਰ ਗ ਮ ਪ, ਪ ਨੁ ਧ ਪ ਮ ਗੁ ਰ, ਰ ਗ ਮ ਪ, ਨ ਧ ਨ ਸੰ, ਧ ਨ ਸੰ ਰੰ
ਸੰ, ਰੰ ਗੰ ਮ ਪੰ, ਮ ਪੰ ਮ ਗੁੰ ਰੰ, ਗੁੰ ਰੰ ਸੰ, ਧ ਨ ਸੰ, ਰੰ ਸੰ, ਸੰ ਨੁ ਧ ਪ,
ਪ ਧ ਮ ਪ, ਸੰ ਨੁ ਧ ਪ ਮ ਪ, ਮ ਪ ਮ ਗੁ ਰ, ਮ ਗੁ ਰ, ਗੁ ਰ ਸ।

ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੧॥

(੭੫੨-੫੩)

ਮਨਹੁ ਨ ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਰਿ ਅਹਿਨਿਸਿ ਧਿਆਈਐ॥ ਜਿਉ ਰਾਖਹਿ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਿ ਤਿਵੈ ਸੁਖੁ
ਪਾਈਐ॥੧॥ ਮੈ ਅੰਧੁਲੇ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਲਕੁਣੀ ਟੋਹਣੀ॥ ਰਹਉ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਟੇਕ ਨ ਮੋਰੈ

ਮੋਹਣੀ॥੧॥ਰਹਾਉ॥ ਜਹ ਦੇਖਉ ਤਹ ਨਾਲਿ ਗੁਰਿ ਦੇਖਾਲਿਆ॥ ਅੰਤਰਿ ਬਾਹਰਿ ਭਾਲਿ
 ਸਬਦਿ ਨਿਹਾਲਿਆ॥੨॥ ਸੇਵੀ ਸਤਿਗੁਰ ਭਾਇ ਨਾਮੁ ਨਿਰੰਜਨਾ॥ ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ ਤਿਵੈ ਰਜਾਇ
 ਭਰਮੁ ਭਉ ਭੰਜਨਾ॥੩॥ ਜਨਮਤ ਹੀ ਦੁਖੁ ਲਾਗੈ ਮਰਣਾ ਆਇ ਕੈ॥ ਜਨਮੁ ਮਰਣੁ ਪਰਵਾਣੁ
 ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਇ ਕੈ॥੪॥ ਹਉ ਨਾਹੀ ਤੂ ਹੋਵਹਿ ਤੁਧ ਹੀ ਸਾਜਿਆ॥ ਆਪੇ ਥਾਪਿ ਉਥਾਪਿ
 ਸਬਦਿ ਨਿਵਾਜਿਆ॥੫॥ ਦੇਹੀ ਭਸਮ ਰੁਲਾਇ ਨ ਜਾਪੀ ਕਰ ਗਇਆ॥ ਆਪੇ ਰਹਿਆ
 ਸਮਾਇ ਸੇ ਵਿਸਮਾਦੁ ਭਇਆ॥੬॥ ਤੂੰ ਨਾਹੀ ਪ੍ਰਭ ਦੂਰਿ ਜਾਣਹਿ ਸਭ ਤੂ ਹੈ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਵੇਖਿ
 ਹਦੂਰਿ ਅੰਤਰਿ ਭੀ ਤੂ ਹੈ॥੭॥ ਮੈ ਦੀਜੈ ਨਾਮ ਨਿਵਾਸੁ ਅੰਤਰਿ ਸਾਂਤਿ ਹੋਇ॥ ਗੁਣ ਗਾਵੈ ਨਾਨਕ
 ਦਾਸੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਤਿ ਦੇਇ॥੮॥੩॥੫॥

ਪਦ ਅਰਥ:-ਅਹਿ-ਦਿਨ। ਨਿਸਿ-ਰਾਤ। ਧਾਰਿ-ਕਰ ਕੇ। ਲਕੁਣੀ-ਛੋਟੀ ਲੱਕੜੀ, ਡੰਗੋਚੀ, ਸੋਟੀ। ਟੋਹਣੀ-ਜਿਸ
 ਨਾਲ ਟੋਹ ਟੋਹ ਕੇ ਰਸਤਾ ਲੱਭਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਮੋਹਣੀ-ਮੋਹ ਲੈਣ ਵਾਲੀ। ਜਹ-ਜਿਧਰ, ਜਿਥੇ। ਭਾਲਿ-ਦੂੱਢ ਕੇ।
 ਨਿਹਾਲਿਆ-ਵੇਖ ਲਿਆ ਹੈ। ਸੇਵੀ-ਸੇ ਸਿਮਰਾਂ। ਸਤਿਗੁਰ ਭਾਇ-ਗੁਰੂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਰਹਿ ਕੇ। ਭੰਜਨਾ-ਨਾਸ ਕਰਨ
 ਵਾਲਾ। ਜਨਮਤ ਹੀ-ਜੰਮਦਿਆਂ ਹੀ। ਮਰਣਾ-ਆਤਮਕ ਮੌਤ। ਹਉ-ਮੈਂ। ਤੁਧ ਹੀ-ਤੂੰ ਹੀ। ਥਾਪਿ-ਪੈਦਾ ਕਰ ਕੇ।
 ਉਥਾਪਿ-ਨਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਨਿਵਾਜਿਆ-ਆਦਰ ਮਾਣ ਦਿੱਤਾ। ਦੇਹੀ-ਸਰੀਰ। ਭਸਮ-ਸੁਆਹ। ਰੁਲਾਇ-ਮਿਲਾ ਕੇ।
 ਕਰ-ਕਿਥੇ? ਵਿਸਮਾਦੁ-ਹੈਰਾਨੀ, ਅਸਚਰਜਤਾ। ਹਦੂਰਿ-ਅੰਗ-ਸੰਗ, ਹਾਜ਼ਰ।

ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ ਕਾਫੀ ਤੀਨ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-16 ਮੱਧ ਲੈਅ

ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
								ਸ	ਸ	ਧ	ਨ	ਸ	ਰ	ਗ	ਮ
								ਮੈ	ਅੰ	ਧ	ਲੇ	ਹ	ਰਿ	ਨਾ	ਮੁ
ਪ	ਪ	ਮ	ਪ	ਗੁ	ਗੁ	ਰ	ਸ	ਨ	ਧ	ਨ	ਸੰਸੰ	ਨੁ	ਧ	ਪ	ਪ
ਲ	ਕੁ	ਟੀ	s	ਟੇ	ਹ	ਣੀ	s	ਰ	ਹਉ	ਸਾ	ਹਿਬ	ਕੀ	s	ਟੇ	ਕ
ਮ	ਪ	ਗੁ	ਰ	ਮ	ਗੁ	ਰ	ਸ								
ਨ	s	ਮੋ	ਰੈ	ਮੋ	ਹ	ਣੀ	s								
x				2				0				3			

ਅੰਤਰਾ

								ਪ	ਪਪ	ਨ	ਧ	ਨ	ਨਨ	ਸੰ	ਸੰ
								ਮ	ਨਹੁ	ਨ	s	ਨਾ	ਮੁਵਿ	ਸਾ	ਰਿ
ਗੁੰ	ਰੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਨੁ	ਧ	ਪ	ਪ	ਧ	ਨ	ਸੰ	ਸੰਸੰ	ਨੁਨੁ	ਧ	ਪ	ਪ
ਅ	ਹਿ	ਨਿ	ਸਿ	ਧਿ	ਆ	ਈ	ਐ	ਜਿ	ਉ	ਰਾ	ਖਹਿ	ਕਿਰ	ਪਾ	ਧਾ	ਰਿ
ਪ	ਧ	ਮ	ਪ	ਮ	ਗੁ	ਰ	ਸ								
ਤਿ	ਵੈ	ਸੁ	ਖੁ	ਪਾ	ਈ	ਐ	s								
x				2				0				3			

ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ ਕਾਫੀ

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਸੁਰ ਗਮ ਰਗ ਮਪ ਨੁਨੁ ਧਪ ਮਗੁ ਰਸ
- 2) ਰਗ ਮਪ ਨਧ ਨਸੰ ਨੁਧ ਪਮ ਗੁਰ ਸ-
- 3) ਪਪ ਨਧ ਨਸੰ ਰੰਸੰ ਨੁਧ ਪ- ਮਗੁ ਰਸ
- 4) ਸੁਰ ਗਮ ਰਗ ਮਪ ਮਗੁ ਰਸ ਰਗ ਮਪ ਨਧ ਨਸੰ ਗੁੰਗੁ ਰੰਸੰ
ਨੁਨੁ ਧਪ ਮਗੁ ਰਸ
- 5) ਰਗ ਮਪ ਧਨ ਸੰਧ ਨਸੰ ਧਨ ਸੰਰ ਗੁੰਰੰ ਸੰਨੁ ਧਪ ਪਧ ਮਪ
ਮਗੁ ਰ- ਗੁਰ ਸ-

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) 9ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 13ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) ਪੂਰੀ ਅਸਥਾਈ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਦੁਗੁਨ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 9ਵੀਂ ਤੋਂ ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਦੇ 12 ਮਾਤਰਾਂ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਦੋ ਵਾਰ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਤੀਜੀ ਵਾਰ 9ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਮ ਕਰਨਾ ਹੈ।
- 3) 9ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ 9ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਮ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੧॥

(੭੫੨)

ਜਿਉ ਆਰਣਿ ਲੋਹਾ ਪਾਇ ਭੰਨਿ ਘੜਾਈਐ॥ ਤਿਉ ਸਾਕਤੁ ਜੋਨੀ ਪਾਇ ਭਵੈ ਭਵਾਈਐ॥੧॥
ਬਿਨੁ ਬੂਝੈ ਸਭੁ ਦੁਖੁ ਦੁਖੁ ਕਮਾਵਣਾ॥ ਹਉਮੈ ਆਵੈ ਜਾਇ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਵਣਾ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਤੂੰ ਗੁਰਮੁਖਿ ਰਖਣਹਾਰੁ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਈਐ॥ ਮੇਲਹਿ ਤੁਝਹਿ ਰਜਾਇ ਸਬਦੁ
ਕਮਾਈਐ॥੨॥ ਤੂੰ ਕਰਿ ਕਰਿ ਵੇਖਹਿ ਆਪਿ ਦੇਹਿ ਸੁ ਪਾਈਐ॥ ਤੂ ਦੇਖਹਿ ਥਾਪਿ
ਉਥਾਪਿ ਦਰਿ ਬੀਨਾਈਐ॥੩॥ ਦੇਹੀ ਹੋਵਹਿ ਖਾਕੁ ਪਵਣੁ ਉਡਾਈਐ॥ ਇਹੁ ਕਿਥੈ ਘਰੁ
ਅਉਤਾਕੁ ਮਹਲੁ ਨ ਪਾਈਐ॥੪॥ ਦਿਹੁ ਦੀਵੀ ਅੰਧ ਘੋਰੁ ਘਬੁ ਮੁਹਾਈਐ॥ ਗਰਬਿ ਮੁਸੈ
ਘਰੁ ਚੋਰੁ ਕਿਸੁ ਰੂਆਈਐ॥੫॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਚੋਰੁ ਨ ਲਾਗਿ ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਜਗਾਈਐ॥ ਸਬਦਿ
ਨਿਵਾਰੀ ਆਗਿ ਜੋਤਿ ਦੀਪਾਈਐ॥੬॥ ਲਾਲੁ ਰਤਨੁ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਗੁਰਿ ਸੁਰਤਿ ਬੁਝਾਈਐ॥
ਸਦਾ ਰਹੈ ਨਿਹਕਾਮੁ ਜੇ ਗੁਰਮਤਿ ਪਾਈਐ॥੭॥ ਰਾਤਿ ਦਿਹੈ ਹਰਿ ਨਾਉ ਮੰਨਿ ਵਸਾਈਐ॥
ਨਾਨਕ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਇ ਜੇ ਤੁਧੁ ਭਾਈਐ॥੮॥੨॥੪॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਆਰਣਿ-ਭੱਠੀ ਵਿਚ। ਭੰਨਿ-ਭੰਨ ਕੇ, ਗਾਲ ਕੇ। ਸਾਕਤੁ-ਰੱਬ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟਾ ਹੋਇਆ ਮਨੁੱਖ, ਮਾਇਆ ਵੇੜਿਆ ਜੀਵ। ਭਵੈ-ਭਟਕਦਾ ਹੈ, ਭੌਂਦਾ ਹੈ। ਭਵਾਈਐ-(ਜੁਨਾਂ ਵਿਚ) ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਵੈ ਜਾਇ-ਜੰਮਦਾ

ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦਰਪਣ ਭਾਗ-ਤੀਜਾ

ਮਰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਮੁਖਿ-ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪਿਆ ਮਨੁੱਖ। ਮੇਲਹਿ-ਤੂੰ ਮਿਲਾਂਦਾ ਹੈਂ। ਦੇਹਿ-ਜੇ ਤੂੰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਥਾਪਿ-ਰਚ ਕੇ। ਉਥਾਪਿ-ਨਾਸ ਕਰ ਕੇ। ਦਰਿ-ਅੰਦਰ, ਵਿਚ। ਬੀਨਾਈਐ-ਬੀਨਾਈ, ਨਿਗਾਹ, ਨਜ਼ਰ। ਹੋਵਗਿ-ਹੋ ਜਾਇਗੀ। ਪਵਣੁ-ਸੁਆਸ। ਅਉਤਾਕੁ-ਬੈਠਕ। ਦਿਹੁ ਦੀਵੀ-ਦਿਨ ਦੀਵੀ, ਚਿੱਟਾ ਦਿਨ ਹੁੰਦਿਆ ਭੀ। ਅੰਧ ਘੋਰੁ-ਘੁੱਪ ਹਨੇਰਾ। ਘਬੁ-ਘਰ ਦਾ ਮਾਲ। ਮੁਹਾਈਐ-ਲੁੱਟਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗਰਬਿ-ਅਹੰਕਾਰ ਵਿਚ। ਮੁਸੈ-ਚੁਰਾਂਦਾ ਹੈ। ਰੂਆਈਐ-ਲਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਜਾਏ। ਆਗਿ-ਤਿਸਨਾ-ਅੱਗ। ਦੀਪਾਈਐ-ਚਮਕਦੀ ਹੈ। ਨਿਰਕਾਮੁ-ਵਾਸਨਾ-ਰਹਿਤ। ਦਿਰੈ-ਦਿਨੇ। ਮੰਨਿ-ਮਨਿ, ਮਨ ਵਿਚ।

ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ ਕਾਢੀ ਏਕ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-12 ਮੱਧ ਲੈਅ

ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਸੁਰ	ਗ	ਮ	ਰਗ	ਮ	ਪ	ਨੁ	ਧ	ਪ	ਮਗੁ	ਰ	ਸ
ਬਿਨੁ	ਬੁ	ਭੇ	ਸਭੁ	ਦੁ	ਖੁ	ਦੁ	ਖੁ	ਕ	ਮਾS	ਵ	ਣਾ
ਧੁਧੁ	ਨੁ	ਸ	ਰ	ਗ	ਮ	ਪ	ਮਗੁ	ਰ	ਮਗੁ	ਰਰ	ਸ
ਰਉ	ਮੈ	ਆ	ਵੈ	ਜਾ	ਇ	ਭ	ਰS	ਮਿ	ਭੁS	ਲਾਵ	ਣਾ
x		0		2		0		3		4	

ਅੰਤਰਾ

ਪੁਪ	ਪ	ਨਨ	ਧਧ	ਨ	ਨ	ਸੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਗੁੰ	ਰੰ	ਸੰ
ਜਿਉ	ਆ	ਰਣਿ	ਲੇਹਾ	ਪਾ	ਇ	ਭੰ	ਨਿ	ਘ	ੜਾ	ਈ	ਐ
ਧੁਧ	ਨ	ਸੰਸੰ	ਧ	ਨ	ਸੰਸੰ	ਨੁ	ਧ	ਪ	ਮਗੁ	ਰ	ਸ
ਤਿਉ	ਸਾ	ਕੜੁ	ਜੇ	ਨੀ	ਪਾਇ	ਭ	ਵੈ	ਭ	ਵਾS	ਈ	ਐ
x		0		2		0		3		4	

ਤਾਨਾਂ :-

- 1) ਸੁਰ ਗਮ ਰਗ ਮਪ ਨਧ ਨਸੰ ਨੁਨੁ ਧਪ ਮਪ ਮਗੁ ਮਗੁ ਰਸ
- 2) ਰਗ ਮਪ ਨਧ ਨਸੰ ਧਨ ਸੰਰੰ ਸੰਨੁ ਧਪ ਪਨੁ ਧਪ ਮਗੁ ਰਸ
- 3) ਰਗ ਮਰ ਗਮ ਰਗ ਮਪ ਨਧ ਨਸੰ ਨੁਨੁ ਧਪ ਮਪ ਮਗੁ ਰਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਛੇਵੀਂ ਮਾਤਰ ਬੰਦਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਪੰਜਵੀਂ-ਛੇਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਤੀਜੀ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।

ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ ਕਾਫੀ

3) 7ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 7ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਮ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੧ ਕਾਫੀ ਘਰੁ ੧੦ ੧੯ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥ (੭੫੧-੫੨)

ਮਾਣਸ ਜਨਮੁ ਦੁਲੰਭੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਇਆ॥ ਮਨੁ ਤਨੁ ਹੋਇ ਦੁਲੰਭੁ ਜੇ ਸਤਿਗੁਰ ਭਾਇਆ॥੧॥
 ਚਲੈ ਜਨਮੁ ਸਵਾਰਿ ਵਖਰੁ ਸਚੁ ਲੈ॥ ਪਤਿ ਪਾਏ ਦਰਬਾਰਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਬਦਿ ਭੇ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
 ਮਨਿ ਤਨਿ ਸਚੁ ਸਲਾਹਿ ਸਾਚੇ ਮਨਿ ਭਾਇਆ॥ ਲਾਲਿ ਰਤਾ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ
 ਪਾਇਆ॥੨॥ ਹਉ ਜੀਵਾ ਗੁਣ ਸਾਰਿ ਅੰਤਰਿ ਤੂ ਵਸੈ॥ ਤੂੰ ਵਸਹਿ ਮਨ ਮਾਹਿ ਸਹਜੇ ਰਸਿ
 ਰਸੈ॥੩॥ ਮੂਰਖ ਮਨ ਸਮਝਾਇ ਆਖਉ ਕੇਤੜਾ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਇ ਰੰਗਿ
 ਰੰਗੋਤੜਾ॥੪॥ ਨਿਤ ਨਿਤ ਰਿਦੈ ਸਮਾਲਿ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਆਪਣਾ॥ ਜੇ ਚਲਹਿ ਗੁਣ ਨਾਲਿ ਨਾਹੀ
 ਦੁਖੁ ਸੰਤਾਪਣਾ॥੫॥ ਮਨਮੁਖ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਣਾ ਨਾ ਤਿਸੁ ਰੰਗੁ ਹੈ॥ ਮਰਸੀ ਹੋਇ ਵਿਡਾਣਾ
 ਮਨਿ ਤਨਿ ਭੰਗੁ ਹੈ॥੬॥ ਗੁਰ ਕੀ ਕਾਰ ਕਮਾਇ ਲਾਹਾ ਘਰਿ ਆਣਿਆ॥ ਗੁਰਬਾਣੀ
 ਨਿਰਬਾਣੁ ਸਬਦਿ ਪਛਾਣਿਆ॥੭॥ ਇਕ ਨਾਨਕ ਕੀ ਅਰਦਾਸਿ ਜੇ ਤੁਧੁ ਭਾਵਸੀ॥ ਮੈ ਦੀਜੈ
 ਨਾਮ ਨਿਵਾਸੁ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਵਸੀ॥੮॥੧॥੩॥

ਪਦ ਅਰਥ:-ਦੁਲੰਭੁ-ਦੁਰਲੱਭ, ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਮਿਲਣ ਵਾਲਾ। ਪਾਇਆ-ਕਦਰ ਪਾਈ। ਦੁਲੰਭੁ-ਗੁਰੂ ਲਾਲ।
 ਵਖਰੁ-ਵਪਾਰ ਦਾ ਸੌਦਾ। ਪਤਿ-ਇਜ਼ੱਤ। ਦਰਬਾਰਿ-ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਰਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ। ਭੈ-ਡਰ-ਅਦਬ ਵਿਚ। ਰਤਾ-ਰੰਗਿਆ
 ਗਿਆ। ਤੂ ਵਸੈ-'ਤੂ ਹੀ ਤੂ' ਦਾ ਬੋਲ ਵੱਸ ਪਏ। ਰਸਿ-(ਨਾਮ) ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਲ। ਰਸੈ ਭਿੱਜਦਾ ਹੈ। ਕੇਤੜਾ-ਕਿਤਨਾ
 ਕੁ? ਗੁਰਮੁਖਿ-ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਹੋ ਕੇ। ਰੰਗੋਤੜਾ-ਰੰਗਿਆ ਜਾ। ਰਿਦੈ-ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ। ਸਮਾਲਿ-ਸਾਂਭ। ਸੰਤਾਪਣਾ-
 ਕਲੇਸ਼ ਦੇ ਸਕਣਾ। ਰੰਗੁ-(ਨਾਮ ਦੀ) ਲਾਲੀ। ਮਰਸੀ-ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਗਵਾ ਬੈਠੇਗਾ। ਵਿਡਾਣਾ-ਓਪਰਾ, ਨਿਖਸਮਾ।
 ਭੰਗੁ-ਤੋਟ, ਵਿਛੋੜਾ। ਆਣਿਆ-ਲਿਆਂਦਾ। ਨਿਰਬਾਣੁ-ਵਾਸਨਾ-ਰਹਿਤ ਪ੍ਰਭੂ। ਭਾਵਸੀ-ਪਸੰਦ ਆਵੇ। ਗਾਵਸੀ-
 ਗਾਂਦਾ ਰਹਾਂ।

ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ ਕਾਫੀ ਝਪ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-10 ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੇਖ
 ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਪ	ਨ	ਧੁ	ਨੁ	ਸੰਸ	ਨੁ	ਧੁ	ਪ	ਮਗੁ	ਰਸੁ
ਚ	ਲੈ	ਜਨ	ਮੁਸ	ਵਾਰਿ	ਵ	ਖਰੁ	ਸ	ਚੁs	ਲੈs
ਪੁਨੁ	ਸੁਸੁ	ਰਗੁ	ਮ	ਪ	ਮਪੁ	ਗੁਗੁ	ਰਰ	ਮਗੁ	ਰਸੁ
ਪਤਿ	ਪਾਏ	ਦਰ	ਬਾ	ਰਿ	ਸਤਿ	ਗੁਰ	ਸਬ	ਦਿs	ਭੈs
x		2			0		3		

ਅੰਤਰਾ

ਪ	ਪੁ	ਨਨ	ਧਧ	ਨਨ	ਸੰਰੰ	ਸੰਸੰ	ਗੰ	ਰੰ	ਸੰ
ਮਾ	ਣਸ	ਜਨ	ਮੁਦੁ	ਲੰਭੁ	ਗੁਰ	ਮੁਖਿ	ਪਾ	ਇ	ਆ
ਰੰਗੰ	ਮੰਪੰ	ਗੰ	ਰੰਰੰ	ਸੰਸੰ	ਨੁਧ	ਪੁਪੁ	ਮਗੁ	ਰੁਰੁ	ਸ
ਮਨੁ	ਤਨੁ	ਹੋ	ਇਚੁ	ਲੰਭੁ	ਜੇਸ	ਸਤਿ	ਗੁਰ	ਭਾਇ	ਆ
x		2			0		3		

ਤਾਨਾਂ :-

- 1) ਸਰਗਮ ਰਗਮਪ ਪਨਧਨ ਸੰਰੰਸੰਸੰ ਸੰਰੰਗੰਰੰ ਸੰਸੰਨੁਧ ਪਨੁਧਪ ਮੁਪਮਗੁ
ਪਮਗੁਰ ਮਗੁਰਸ
- 2) ਰਗਮਪ ਮਗੁਰਸ ਰਗਮਪ ਮੁਪਮਗੁ ਮਗੁਰਸ ਸਰਗਮ ਰਗਮਪ ਨਧਨਸੰ
ਨੁਧਪਪ ਮਗੁਰਸ
- 3) ਰਗਮਰ ਗਮਰਗ ਮੁਪਮਗੁ ਮਗੁਰਸ ਰਗਮਪ ਨਧਨਸੰ ਸੰਰੰਗੰਰੰ ਸੰਨੁਧਪ
ਮੁਪਮਗੁ ਮਗੁਰਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੇ 'ਚਲੈ' ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕਰਕੇ ਤੀਜੀ ਤੋਂ ਪੰਜਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) ਪਹਿਲੀਆਂ 5 ਮਾਤਰਾਂ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ 6ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੇ ਨੁਸੰ ਸਵਰਾਂ ਤੇ 'ਵਖਰੁ' ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਤੇ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ 'ਵਖਰੁ' ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ 'ਵਖਰੁ' ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 3) 6ਵੀਂ ਤੋਂ 10ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਛੇਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਮ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥ ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੫ ਅਸਟਪਦੀਆ ਘਰੁ ੧੦ ਕਾਫੀ

(੭੬੯)

ਜੇ ਭੁਲੀ ਜੇ ਚੁਕੀ ਸਾਈ ਭੀ ਤਹਿੰਜੀ ਕਾਢੀਆ॥ ਜਿਨ੍ਹਾ ਨੇਹੁ ਦੂਜਾਣੇ ਲਗਾ ਝੂਰਿ ਮਰਹੁ
ਸੇ ਵਾਢੀਆ॥੧॥ ਹਉ ਨਾ ਛੋਡਉ ਕੰਤ ਪਾਸਰਾ॥ ਸਦਾ ਰੰਗੀਲਾ ਲਾਲੁ ਪਿਆਰਾ ਏਹੁ
ਮਹਿੰਜਾ ਆਸਰਾ॥੧॥ਰਹਾਉ॥ ਸਜਣੁ ਤੂਹੈ ਸੈਣੁ ਤੂ ਮੈ ਤੁਝ ਉਪਰਿ ਬਹੁ ਮਾਣੀਆ॥ ਜਾ
ਤੂ ਅੰਦਰਿ ਤਾ ਸੁਖੇ ਤੂੰ ਨਿਮਾਣੀ ਮਾਣੀਆ ॥੨॥ ਜੇ ਤੂ ਤੁਠਾ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਨਾ ਦੂਜਾ
ਵੇਖਾਲਿ॥ ਏਹਾ ਪਾਈ ਮੂ ਦਾਤੜੀ ਨਿਤ ਹਿਰਦੈ ਰਖਾ ਸਮਾਲਿ॥੩॥ ਪਾਵ ਜੁਲਾਈ ਪੰਧ
ਤਉ ਨੈਣੀ ਦਰਸੁ ਦਿਖਾਲਿ॥ ਸ੍ਰਵਣੀ ਸੁਣੀ ਕਹਾਣੀਆ ਜੇ ਗੁਰੁ ਥੀਵੈ ਕਿਰਪਾਲਿ॥੪॥

ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ ਕਾਫੀ

ਕਿਤੀ ਲਖ ਕਰੋੜਿ ਪਿਰੀਏ ਰੋਮ ਨ ਪੁਜਨਿ ਤੇਰਿਆ॥ ਤੂ ਸਾਹੀ ਹੂ ਸਾਹੁ ਹਉ ਕਹਿ ਨ
ਸਕਾ ਗੁਣ ਤੇਰਿਆ॥੫॥ ਸਹੀਆ ਤਉ ਅਸੰਖ ਮੰਵਹੁ ਹਭਿ ਵਧਾਈਆ॥ ਹਿਕ ਭੋਰੀ
ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲਿ ਦੇਹਿ ਦਰਸੁ ਰੰਗੁ ਮਾਣੀਆ॥੬॥ ਜੈ ਡਿਠੇ ਮਨੁ ਧੀਰੀਐ ਕਿਲਵਿਖ ਵੰਵਨਿ
ਦੂਰੇ॥ ਸੋ ਕਿਉ ਵਿਸਰੈ ਮਾਉ ਮੈ ਜੋ ਰਹਿਆ ਭਰਪੂਰੇ॥੭॥ ਹੋਇ ਨਿਮਾਣੀ ਵਹਿ ਪਈ
ਮਿਲਿਆ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ॥ ਪੂਰਬਿ ਲਿਖਿਆ ਪਾਇਆ ਨਾਨਕ ਸੰਤ ਸਹਾਇ॥ ੮॥੧॥੪॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਭੁਲੀ-ਮੈਂ ਭੁੱਲੀ, ਮੈਂ ਭੁੱਲਾਂ ਕਰਦੀ ਰਹੀ ਹਾਂ। ਚੁਕੀ-ਚੁੱਕੀ, ਮੈਂ ਉਕਾਈਆਂ ਕਰਦੀ ਰਹੀ ਹਾਂ। ਸਾਈਂ-ਰੇ ਖਸਮ
ਪਤੁ। ਭੀ-ਤਾਂ ਭੀ। ਤਹਿੰਜੀ-ਤੇਰੀ। ਕਾਵੀਆ-ਅਖਵਾਦੀ ਹਾਂ। ਨੇਹੁ-ਪਿਆਰ। ਦੂਜਾਣੇ-ਕਿਸੇ ਚੋਰ ਨਾਲ। ਭੂਰਿ ਮਰਹੁ-ਉਹ
ਬੇਸ਼ੱਕ ਬੂਰ ਮਰਨ। ਵਾਵੀਆ-ਪਤੀ ਤੋਂ ਵਿਛੁੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ, ਛੁੱਟੜਾਂ। ਪਾਸਰਾ-ਸੋਹਣਾ ਪਾਸਾ। ਰੰਗੀਲਾ-ਆਨੰਦ ਸਰੂਪ।
ਮਹਿੰਜਾ-ਮੇਰਾ। ਸੈਣ-ਸਨਬੰਧੀ। ਮਾਣੀਆ-ਮਾਣਾ। ਸੁਖੇ-ਸੁਖ ਵਿਚ। ਤੁਠਾ-ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ-ਹੇ ਕਿਰਪਾ ਦੇ
ਸ਼ਛਾਨੇ। ਮੁ-ਮੈਂ। ਦਾਤਕੀ-ਸੋਹਣੀ ਦਾਤ। ਰਖਾ-ਰੱਖਾਂ, ਮੈਂ ਰੱਖਦੀ ਹਾਂ। ਸਮਾਲਿ-ਸਾਭ ਕੇ। ਪਾਵ-ਪੈਰ। ਜੁਲਾਈ-ਮੈਂ ਤੋਰਾਂ।
ਪੰਧ ਤਉ-ਤੇਰੇ ਰਸਤੇ ਉਤੇ। ਥੀਵੈ-ਹੋ ਜਾਏ। ਕਿਤੀ-ਕਿਤਨੇ ਹੀ, ਅਣਗਿਣਤ। ਪਿਰੀਏ-ਹੋ ਪਿਆਰੇ। ਰੋਮ ਨ ਪੁਜਨਿ-ਤੇਰੇ ਇਕ
ਰੋਮ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਤਕ ਨਹੀਂ ਅਪੜ ਸਕਦੇ। ਸਾਹੀ ਹੂ ਸਾਹੁ-ਸ਼ਾਹਾਂ ਦਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ। ਮੰਵਹੁ-ਮੇਰੇ ਨਾਲੋਂ। ਵਧਾਈਆ-ਵਧਿਆ,
ਚੰਗਿਆ। ਹਿਕ ਭੋਰੀ-ਇਕ ਰਤਾ ਭਰ ਹੀ। ਨਦਰਿ-ਮੇਹਰ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਨਾਲ। ਨਿਹਾਲਿ-ਵੇਖ। ਕਿਲਵਿਖ-ਪਾਪ। ਵੰਵਨਿ-ਚਲੇ
ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸੁਭਾਇ-ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ। 13॥

ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ ਕਾਫੀ ਦੀਪਚੰਦੀ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-14 ਮੱਧ ਲੈਅ

ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
ਪਪ	ਮ	ਪ	ਰ	ਗ	ਮਮ	ਪ	ਨੁ	ਧ	ਪ	ਮ	ਗੁ	ਰ	ਸ
ਹਉ	ਸ	ਨਾ	ਛੇ	ਸ	ਛਉ	ਸ	ਕੰ	ਸ	ਤ	ਪਾ	ਸ	ਰਾ	ਸ
ਪ	ਨ	ਧ	ਨ	ਨ	ਸੰ	-	ਸੰ	ਨੁ	ਧ	ਨੁ	ਧ	ਪ	-
ਸ	ਦਾ	ਸ	ਰੰ	ਗੀ	ਲਾ	ਸ	ਲਾ	ਸ	ਲੁ	ਪਿ	ਆ	ਰਾ	ਸ
ਧ	ਧ	ਨ	ਸੰ	ਨੁ	ਧ	ਪ	ਮ	ਗੁ	ਰ	ਗੁ	ਰ	ਸ	-
ਏ	ਹੁ	ਸ	ਮ	ਰਿੰ	ਜਾ	ਸ	ਆ	ਸ	ਸ	ਰਾ	ਸ	ਸ	ਸ
x			2				0			4			

ਅੰਤਰਾ

ਪ	-	-	ਨ	ਧ	ਨ	-	ਸੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਗੁੰ	ਰੰ	ਸੰ	-
ਜੇ	ਸ	ਸ	ਭੁ	ਸ	ਲੀ	ਸ	ਜੇ	ਚੁ	ਕੀ	ਸਾ	ਸ	ਈ	ਸ
ਧ	ਨ	-	ਸੰ	ਸੰ	ਰੰ	ਸੰ	ਸੰ	-	ਸੰ	ਨੁ	ਧ	ਪ	-
ਭੀ	ਸ	ਸ	ਤ	ਰਿੰ	ਜੀ	ਸ	ਕਾ	ਸ	ਵੀ	ਆ	ਸ	ਸ	ਸ
ਪ	ਨ	ਧ	ਨ	ਸੰ	ਰੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਗੁੰ	ਗੁੰ	ਰੰ	-	ਸੰ	-
ਜਿ	ਨ੍ਰ	ਸ	ਨੇ	ਸ	ਹੁ	ਸ	ਦੂ	ਜਾ	ਣੇ	ਲ	ਸ	ਗਾ	ਸ
ਧ	ਨ	ਸੰ	ਨੁ	ਧ	ਪ	ਪ	ਪ	ਮ	ਪ	ਮ	ਗੁ	ਰ	ਸ
ਭੂ	ਸ	ਰਿ	ਮ	ਸ	ਰ	ਹੁ	ਜੇ	ਵਾ	ਵੀ	ਆ	ਸ	ਸ	ਸ
x			2				0			4			

ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ਪ॥

(੭੬੧-੬੨)

ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਬੇਦ ਪੁਰਾਣ ਪੁਕਾਰਨਿ ਪੋਥੀਆ॥ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਸਭਿ ਕੂੜੁ ਗਾਲੀ ਹੋਛੀਆ॥੧॥
 ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ਅਪਾਰੁ ਭਗਤਾ ਮਨਿ ਵਸੈ॥ ਜਨਮ ਮਰਣ ਮੋਹੁ ਦੁਖੁ ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ
 ਨਸੈ॥੧॥ਰਹਾਉ॥ ਮੋਹਿ ਬਾਦਿ ਅਹੰਕਾਰਿ ਸਰਪਰ ਚੁੰਨਿਆ॥ ਸੁਖੁ ਨ ਪਾਇਨ੍ਹਿ ਮੂਲਿ
 ਨਾਮ ਵਿਛੁੰਨਿਆ॥੨॥ ਮੇਰੀ ਮੇਰੀ ਧਾਰਿ ਬੰਧਨਿ ਬੰਧਿਆ॥ ਨਰਕਿ ਸੁਰਗਿ ਅਵਤਾਰ
 ਮਾਇਆ ਧੰਧਿਆ॥੩॥ ਸੋਧਤ ਸੋਧਤ ਸੋਧਿ ਤਤੁ ਬੀਚਾਰਿਆ॥ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਸੁਖੁ
 ਨਾਹਿ ਸਰਪਰ ਹਾਰਿਆ॥੪॥ ਆਵਹਿ ਜਾਹਿ ਅਨੇਕ ਮਰਿ ਮਰਿ ਜਨਮਤੇ ॥ ਬਿਨੁ
 ਬੁਝੇ ਸਭੁ ਵਾਦਿ ਜੋਨੀ ਭਰਮਤੇ॥੫॥ ਜਿਨੁ ਕਉ ਭਏ ਦਇਆਲ ਤਿਨੁ ਸਾਧੂ ਸੰਗੁ
 ਭਇਆ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਤਿਨੀ ਜਨੀ ਜਪਿ ਲਇਆ॥੬॥ ਖੋਜਹਿ ਕੋਟਿ
 ਅਸੰਖ ਬਹੁਤੁ ਅਨੰਤ ਕੇ॥ ਜਿਸੁ ਬੁਝਾਏ ਆਪਿ ਨੇੜਾ ਤਿਸੁ ਹੇ॥੭॥ ਵਿਸਰੁ ਨਾਹੀ
 ਦਾਤਾਰ ਆਪਣਾ ਨਾਮੁ ਦੇਹੁ॥ ਗੁਣ ਗਾਵਾ ਦਿਨੁ ਰਾਤਿ ਨਾਨਕ ਚਾਉ
 ਏਹੁ॥੮॥੨॥੫॥੧੬॥

ਪਦ ਅਰਥ:-ਪੁਕਾਰਨਿ-ਉੱਚੀ ਉੱਚੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਗਾਲੀ-ਗੱਲਾਂ। ਹੋਛੀਆ-ਹੋਛੀਆਂ, ਖੋਥੀਆਂ। ਨਿਧਾਨੁ-ਖਜ਼ਾਨਾ। ਅਪਾਰੁ-
 ਬੇਅੰਤ। ਮਨਿ-ਮਨ ਵਿਚ। ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ-ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ। ਮੋਹਿ-ਮੋਹ ਵਿਚ। ਬਾਦਿ-ਝਗੜੇ ਵਿਚ। ਅਹੰਕਾਰਿ-
 ਅਹੰਕਾਰ ਵਿਚ। ਸਰਪਰ-ਜ਼ਰੂਰ। ਚੁੰਨਿਆ-ਰੋਏ ਹਨ। ਨ ਪਾਇਨ੍ਹਿ-ਨਹੀਂ ਪਾਂਦੇ। ਮੂਲਿ-ਬਿਲਕੁਲ। ਵਿਛੁੰਨਿਆ-ਵਿਛੁੜੇ
 ਹੋਏ। ਮੇਰੀ ਮੇਰੀ ਧਾਰਿ-ਮਾਇਆ ਦੀ ਮਸਤਾ ਦੇ ਖਿਆਲ ਮਨ ਵਿਚ ਟਿਕਾ ਕੇ। ਬੰਧਨਿ-ਬੰਧਨ ਵਿਚ। ਨਰਕਿ-ਨਰਕ
 ਵਿਚ। ਸੁਰਗਿ-ਸੁਰਗ ਵਿਚ, ਸੁਖ ਵਿਚ। ਅਵਤਾਰ-ਜਨਮ। ਸੋਧਤ-ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਿਆਂ। ਸੋਧਿ-ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਕੇ।
 ਤਤੁ-ਅਸਲੀਅਤ। ਹਾਰਿਆ-ਹਾਰਦੇ ਹਨ। ਆਵਹਿ ਜਾਹਿ-ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਵਾਦਿ-ਵਿਅਰਥ।
 ਭਰਮਤੇ-ਭਟਕਦੇ ਹਨ। ਕੋਟਿ-ਕੁੱਝ। ਅਸੰਖ-ਅਣਗਿਣਤ। ਅਨੰਤ-ਬੇਅੰਤ।

ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ ਕਾਫੀ ਰੂਪਕ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾ-7 ਮੱਧ ਲੈਅ
 ਅਸਥਾਈ ਅੰਤਰਾ

1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	5	6	7
ਪ	ਪ	ਪ	ਨ	ਧਧ	ਨ	ਸੰ	ਪ	ਨਨ	ਧ	ਨ	ਨ	ਸੰਸੰ	ਸੰ
ਨਾ	ਖੁ	ਨਿ	ਧਾ	ਨੁਅ	ਪਾ	ਰੁ	ਸਿ	ਮ੍ਰਿ	ਤਿ	ਬੇ	ਦ	ਪੁਰਾ	ਣ
ਨੁ	ਧ	ਪ	ਮ	ਗੁ	ਰ	ਸ	ਸੰ	ਗੁੰ	ਰੰਰੰ	ਸੰ	ਨੁ	ਧ	ਪ
ਭ	ਗ	ਤਾ	ਮ	ਨਿ	ਵ	ਸੈ	ਪੁ	ਕਾ	ਰਨਿ	ਪੇ	ਥੀ	ਆ	s
ਸ	ਧ	ਨੁ	ਸਸ	ਰ	ਗਗ	ਮਮ	ਧਧ	ਨ	ਸੰ	ਨੁ	ਧ	ਪ	ਪ
ਜ	ਨ	ਮ	ਮਰ	ਣ	ਮੋਹੁ	ਦੁਖੁ	ਨਾਮ	ਬਿ	ਨਾ	ਸ	ਭਿ	ਕੂ	ੜੁ
ਪ	ਮ	ਗੁ	ਮ	ਗੁ	ਰ	ਸ	ਪ	ਮ	ਪ	ਗੁ	ਗੁ	ਰ	ਸ
ਸਾ	ਧੂ	s	ਸੰ	ਗਿ	ਨ	ਸੈ	ਗਾ	ਲੀ	s	ਹੋ	ਛੀ	ਆ	s
x			2		3		x			2		3	

੨੦-ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ ਲਲਿਤ

ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ ਲਲਿਤ ਦੇ ਰਾਗਾਂ ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ ਤੇ ਰਾਗ ਲਲਿਤ ਦਾ ਮਿਸ਼ਰਨ ਹੈ। ਸੂਹੀ ਰਾਗ ਭਾਰਤੀ ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ ਵਿਚ ਪਹਿਲੇ ਪੰਜ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ, ਭਗਤ ਕਬੀਰ, ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਤੇ ਸ਼ੇਖ ਫ਼ਰੀਦ ਦੀ ਬਾਣੀ ਰਚਿਤ ਹੈ। ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ ਦਾ ਵਰਨਣ 'ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦਰਪਣ' ਭਾਗ-ਪਹਿਲਾ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪੰਨਾ ੩੭੦ ਤੋਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਚੁਕਾ ਹੈ। ਦੂਜਾ ਲਲਿਤ ਰਾਗ ਭਾਰਤੀ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਕਠਿਨ ਪਰ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਤੇ ਮਧੁਰ ਰਾਗਾਂ ਦੀ ਬ੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਪੰਡਿਤ ਅੱਪਾ ਤੁਲਸੀ ਦੇ 'ਰਾਗ ਚੰਦ੍ਰਿਕਾਸਾਰ' ਅਨੁਸਾਰ 'ਦਵੈ ਮਧਿਅਮ ਕੋਮਲ ਰਿਸ਼ਭ ਪੰਚਮ ਸਵਰ ਬਰਜੇਈ। ਸ ਮ ਸੰਵਾਦੀ ਵਾਦਿਤੇ ਲਲਿਤ ਰਾਗ ਬੁਭ ਹੋਈ'। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗ੍ਰੰਥ 'ਰਾਗ ਕਲਪਦੁਰਮਾਕਰੇ' ਤੇ 'ਰਾਗ ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ', ਵਿਚ ਵੀ ਲਲਿਤ ਰਾਗ ਦਾ ਐਸਾ ਹੀ ਵਰਨਣ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਪੰਡਿਤ ਭਾਤਪੰਡੇ ਨੇ 'ਅਭਿਨਵ ਰਾਗ ਮੰਜਰੀ' ਵਿਚ ਵੀ ਰਾਗ ਲਲਿਤ ਦਾ ਐਸਾ ਹੀ ਵਰਨਣ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਵੈਸੇ ਰਾਗ ਲਲਿਤ ਦੇ ਪੈਵਤ ਸੁਧ ਮਾਰਵਾ ਥਾਟ ਤੇ ਪੈਵਤ ਕੋਮਲ ਭੈਰਵ ਥਾਟ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਸਰੂਪ ਹੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿੱਚ ਹਨ।

ਰਾਗ ਲਲਿਤ ਦੇ ਸਰੂਪ ਬਾਰੇ ਮੱਧ ਕਾਲ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਲੋਚਨ ਪੰਡਿਤ ਨੇ 'ਰਾਗ ਤਰੰਗਣੀ' ਵਿੱਚ ਧਨਾਸਰੀ ਠਾਠ ਤੋਂ ਲਲਿਤ ਨੂੰ ਜਨਯ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਪੁੰਡਰੀਕ ਵਿਠੁਲ ਨੇ 'ਚੰਦ੍ਰੋਦਯ' ਵਿੱਚ ਮਾਲਵਗੌਡ ਮੇਲ ਤੋਂ ਸੁਧ ਲਲਿਤ ਨੂੰ ਜਨਯ ਜਨਕ ਰਾਗ, 'ਰਾਗ ਮਾਲਾ' ਵਿੱਚ ਦੇਸ਼ਕਾਰ ਰਾਗ ਦੀ ਲਲਿਤ ਰਾਗਣੀ ਤੇ 'ਰਾਗ ਮੰਜਰੀ' ਵਿੱਚ ਗੌਡੀ ਮੇਲ ਤੋਂ ਸੁਧ ਲਲਿਤ ਜਨਯ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੀਕੰਠ ਨੇ 'ਰਸ-ਕੌਮੁਦੀ' ਵਿੱਚ ਮਾਲਵਗੌਡ ਮੇਲ ਤੋਂ ਲਲਿਤ ਨੂੰ ਜਨਯ ਜਨਕ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਪੰਡਿਤ ਭਾਵਭਟ ਨੇ 'ਅਨੁਪ ਥਿਲਾਸ' ਵਿੱਚ ਲਲਿਤਾ ਰਾਗ ਦਾ ਵਰਨਣ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਰਾਮਾਮਾਤਯ ਨੇ 'ਸਵਰਮੇਲਕਲਾਨਿਧੀ' ਵਿਚ ਮਾਲਵਗੌਡ ਮੇਲ ਤੋਂ ਲਲਿਤਾ ਨੂੰ ਜਨਯ ਰਾਗ, ਪੰਡਿਤ ਸੋਮਨਾਥ ਨੇ 'ਰਾਗ ਵਿਸ਼ੇਧ' ਵਿਚ ਮਾਲਵਗੌਡ ਮੇਲ ਤੋਂ ਸੁਧ ਲਲਿਤ ਨੂੰ ਜਨਯ ਰਾਗ, ਪੰਡਿਤ ਵਿਅੰਕਣਮੁਖੀ ਨੇ 'ਚਤੁਰਦੰਡਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਕਾ' ਵਿਚ ਗੌਲ ਮੇਲ ਤੋਂ ਲਲਿਤਾ ਜਨਕ ਜਨਯ ਰਾਗ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਤੁਲਾਜੀਰਾਵ ਭੌਸਲੇ ਨੇ 'ਸੰਗੀਤ ਸਾਰਾਮ੍ਰਿਤ' ਵਿੱਚ ਮਾਲਵਗੌਡ ਮੇਲ ਤੋਂ ਲਲਿਤ ਨੂੰ ਜਨਯ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਪਟਨਾ ਦੇ ਮੁਹੰਮਦ

ਰਜਾ ਨੇ 'ਨਗਮਾਤੇ ਆਸਫ਼ੀ' (੧੮੧੩) ਵਿੱਚ ਰਾਗ ਹਿੰਡੋਲ ਦੀ ਲਲਿਤ ਰਾਗਣੀ ਮੰਨੀ ਹੈ।

ਆਧੁਨਿਕ ਕਾਲ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਲੇਖਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸ਼੍ਰੀ ਵਿਮਲਾਕਾਂਤ ਰਾਏ ਚੌਧਰੀ ਨੇ 'ਰਾਗ ਵਿਯਾਕਰਣ' ਵਿਚ ਰਾਗ ਲਲਿਤ ਦੇ ਤਿੰਨ ਸਰੂਪ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਪਹਿਲੇ ਸਰੂਪ ਅਨੁਸਾਰ ਦੋਨੋਂ ਮਧਿਅਮ ਤੇ ਰਿਸ਼ਵ ਪੈਵਤ ਕੋਮਲ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੈ। ਪੰਚਮ ਵਰਜਿਤ ਤੇ ਜਾਤੀ ਵਕਰ ਸ਼ਾੜਵ ਹੈ। ਮ-ਸ ਦਾ ਸੰਵਾਦ ਹੈ। ਆਰੋਹ- ਨੁ ਰੁ ਗ ਮ ਮ ਮ ਗ ਮ ਧੁ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ-ਰੁੰ ਨ ਧੁ ਮ ਮ ਮ ਗ ਰੁ ਸ। ਆਰੋਹ ਮੰਦਰ ਨੁ ਤੋਂ ਰੁ ਤੇ ਅਵਰੋਹ ਰੁੰ ਤਾਰ ਤੋਂ ਨ ਲੈਣਾ ਹੈ। ਸ ਦਾ ਲੰਘਨ ਆਰੋਹ ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਲਲਿਤ ਦੇ ਦੂਜੇ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਧੁ ਕੋਮਲ ਦਾ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਧ ਸੁਧ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੈ। ਆਰੋਹ- ਨੁ ਰੁ ਗ ਮ ਮ ਧ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ- ਰੁੰ ਨ ਧ ਮ ਮ ਮ ਗ ਰੁ ਸ। ਰਾਗ ਦਾ ਹੋਰ ਚਲਨ ਪਹਿਲੇ ਸਰੂਪ ਜੈਸਾ ਹੀ ਹੈ। ਲਲਿਤ ਦੇ ਤੀਜੇ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਦੋਨੋਂ ਮਧਿਅਮ ਦੋਨੋਂ ਪੈਵਤ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੈ। ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਕੋਮਲ ਤੇ ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ ਸੁਧ ਪੈਵਤ ਹੈ। ਪੰਚਮ ਵਰਜਿਤ ਤੇ ਜਾਤੀ ਵਕਰ ਔੜਵ-ਸ਼ਾੜਵ ਹੈ ਤੇ ਸਮਾਂ ਸਵੇਰ ਦਾ ਚਾਰ ਤੋਂ ਸਾਢੇ ਪੰਜ ਵਜੇ ਹੈ। ਆਰੋਹ- ਸ ਰੁ ਗ ਮ ਮ ਗ ਮ ਧੁ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ-ਸੰ ਨ ਧ ਮ ਮ ਗ ਰੁ ਮ ਗ ਰੁ ਸ। ਵਾਦੀ-ਮ, ਸੰਵਾਦੀ-ਸ ਹੈ। ਵੈਜੇ ਇਹ ਸਰੂਪ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਰਾਗ ਲਲਿਤ ਦੇ ਸਰੂਪ ਬਾਰੇ ਪੰਡਿਤ ਭਾਤਖੰਡੇ ਦੇ 'ਕ੍ਰਿਮਿਕ ਪੁਸਤਕ ਮਾਲਿਕਾ' ਭਾਗ-੪ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਗ ਲਲਿਤ ਮਾਰਵਾ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਪੰਚਮ ਵਰਜਿਤ ਤੇ ਜਾਤੀ ਸ਼ਾੜਵ-ਸ਼ਾੜਵ ਹੈ। ਵਾਦੀ ਸੁਧ ਮਧਿਅਮ ਤੇ ਸੰਵਾਦੀ ਸ਼ੜਜ ਹੈ। ਉਤਰਾਂਗ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਾਗ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਅੰਤਮ ਪਹਿਰ ਹੈ। ਦੋਵੇਂ ਮਧਿਅਮ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੀ ਇਸ ਰਾਗ ਦੀ ਪਹਿਚਾਨ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਧ ਮ ਧ ਮ ਮ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਨ ਨਾਲ ਰਾਗ ਦਾ ਸਰੂਪ ਜਾਗਦਾ ਹੈ। ਆਰੋਹ- ਨੁਰੁਗਮ, ਮਮਗ, ਮਧਸੰ। ਅਵਰੋਹ- ਰੁੰਨਧ ਮਧਮਮਗ, ਰੁ, ਸ। ਪਕੜ- ਨੁਰੁਗਮ, ਧਮਧਮਮ ਗ। ਸ਼੍ਰੀ ਵੀ.ਐਸ. ਨਿਗਮ ਦੇ 'ਸੰਗੀਤ ਕੌਮਦੀ' ਭਾਗ-ਤੀਜਾ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਗ ਲਲਿਤ, ਥਾਟ-ਮਾਰਵਾ, ਸਵਰ ਦੋਨੋਂ ਮਧਿਅਮ, ਰਿਸ਼ਵ ਕੋਮਲ ਹੋਰ ਸਭ ਸੁਧ, ਵਰਜਿਤ ਸਵਰ-ਪੰਚਮ, ਜਾਤੀ-ਸ਼ਾੜਵ-ਸ਼ਾੜਵ ਤੇ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਅੰਤਮ ਪਹਿਰ ਹੈ। ਇਹ ਉਤਰਾਂਗ ਵਾਦੀ ਰਾਗ ਹੈ। ਮ-ਸ ਦਾ ਸੰਵਾਦ ਤੇ ਸੰਧੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਾਗ ਹੈ। ਪੰਡਿਤ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਵਿਆਸ ਦੇ 'ਰਾਗ-ਪ੍ਰਭਾਕਰ' ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਗ ਲਲਿਤ ਮਾਰਵਾ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ ਤੇ ਹੋਰ ਸਰੂਪ ਵੀ 'ਕ੍ਰਿਮਿਕ ਪੁਸਤਕ ਮਾਲਿਕਾ' ਤੇ ਸੰਗੀਤ ਕੌਮਦੀ ਜੈਸਾ ਹੀ ਹੈ।

ਪੰਡਿਤ ਵੀ.ਐਨ. ਪਟਵਰਧਨ ਨੇ 'ਰਾਗ ਵਿਗਿਆਨ' ਤੀਜਾ-ਭਾਗ ਵਿਚ ਰੁ ਧੁ

ਰਾਗ ਸੂਹੀ ਲਲਿਤ

ਕੋਮਲ ਦੇਨੋ-ਮਧਿਅਮ, ਪੰਚਮ ਵਰਜਿਤ ਵਾਲਾ ਲਲਿਤ ਦਾ ਸਰੂਪ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਜਾਤੀ-
ਸ਼ਾੜਵ, ਵਾਦੀ-ਮਧਿਅਮ, ਸੰਵਾਦੀ-ਸ਼ੜਜ, ਸਮਾਂ-ਰਾਤ ਦਾ ਅੰਤਮ ਪਹਿਰ ਹੈ। ਆਰੋਹ-
ਨੁ ਰੁ ਗ ਮੰ ਧੁ ਨ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ-ਸੰ ਨੁ ਰੁੰ ਨ ਧੁ ਮੰ ਧੁ ਮੰ ਮ ਗ ਽ ਰੁ, ਮੰ ਗ ਰੁ
ਸ। ਮੁਖ ਅੰਗ-ਨੁ ਰੁ ਗ ਮ ਮੰ ਮ ਗ, ਮੰ ਗ ਰੁ ਸ। ਇਸ ਰਾਗ ਵਿਚ ਵਾਦੀ ਸਵਰ
ਮਧਿਅਮ ਹੈ ਫਿਰ ਵੀ ਗੰਧਾਰ ਦਾ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵ ਹੈ। ਅਲਾਪ ਤੇ ਤਾਨਾਂ ਦਾ ਨਿਆਸ
ਗੰਧਾਰ ਤੇ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਲਲਿਤ ਰਾਗ ਦਾ ਤੀਵਰ ਮਧਿਅਮ ਸੁਧ ਮਧਿਅਮ ਤੋਂ
ਕੁਝ ਉੱਚਾ ਤੇ ਤੀਵਰਤਰ ਮਧਿਅਮ ਤੋਂ ਇਕ ਸ਼ੁਰਤੀ ਘਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਆਰੋਹ ਵਿਚ
ਤੀਵਰ ਮਧਿਅਮ ਤੇ ਅਵਰੋਹ ਵਿੱਚ ਦੇਨੋਂ ਮਧਿਅਮ ਸਾਥ ਸਾਥ ਮੰ ਮ ਗ ਲਏ ਜਾਂਦੇ
ਹਨ। ਕੋਈ ਕੋਈ ਧਰੁਪਦ ਗਾਇਕ ਸੁਧ ਧੈਵਤ ਦਾ ਵੀ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਰਾਗ
ਉਤਰਾਂਗ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ ਤੇ ਭਗਤੀ ਰਸ ਲਈ ਇਸਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਯੋਗ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਰਾਗ ਲਲਿਤ ਦੇ ਥਾਟ ਤੇ ਸਰੂਪ ਬਾਰੇ ਵਿਦਵਾਨ ਇਕ-ਮੱਤ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਪੰਡਿਤ
ਭਾਤਖੰਡੇ ਨੇ ਲਲਿਤ ਸੁਧ ਧੈਵਤ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਨਾਲ ਮਾਰਵਾ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ
ਹੈ। ਸ਼੍ਰੀ ਵੀ.ਐਸ. ਨਿਗਮ ਨੇ 'ਸੰਗੀਤ ਕੌਮਦੀ' ਵਿੱਚ ਲਲਿਤ ਨੂੰ ਮਾਰਵਾ ਥਾਟ ਦਾ
ਸੁਧ ਧੈਵਤ ਪ੍ਰਯੋਗ ਵਾਲਾ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਪੰਡਿਤ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਵਿਆਸ ਦੇ 'ਰਾਗ
ਪ੍ਰਭਾਕਰ' ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪਰਚਿਐ ਅਨੁਸਾਰ ਲਲਿਤ ਰਾਗ ਮਾਰਵਾ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਨਹੀਂ
ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂ ਜੋ ਮਾਰਵਾ ਵਿਚ ਸੁਧ ਮਧਿਅਮ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਨਹੀਂ ਪਰ ਇਥੇ
ਲਲਿਤ ਵਿਚ ਸੁਧ ਮਧਿਅਮ ਰਾਗ ਦਾ ਪ੍ਰਾਣ ਸਵਰ ਹੈ। ਪੂਰਵਾਂਗ ਵਿਚ ਆਰੋਹ-
ਨੁਰੁਗਮਮੰ ਤੇ ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ ਰੁੰ ਨ ਧੁ ਮੰ ਮ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੈ। ਡਾਕਟਰ ਗੀਤਾ ਬੈਨਰਜੀ
'ਰਾਗ ਸ਼ਾਸਤਰ' ਪ੍ਰਥਮ-ਭਾਗ ਵਿਚ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰਾਗ ਲਲਿਤ ਇਕ ਪ੍ਰਾਚੀਨ
ਰਾਗ ਹੈ ਤੇ ਸ਼ਾਸਤਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਸਰੂਪ ਵੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਕਿਸਨੇ
ਸੰਪੂਰਨ ਜਾਤੀ ਕਿਸੇ ਨੇ ਸ਼ਾੜਵ ਤੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਅੰਡਵ ਜਾਤੀ ਵੀ ਮੰਨੀ ਹੈ। ਵਿਦਵਾਨਾਂ
ਦਾ ਸਵਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਬਾਰੇ ਵੀ ਮਤ-ਭੇਦ ਹੈ। ਕਈਆਂ ਨੇ ਕੇਵਲ ਸੁਧ ਮਧਿਅਮ ਤੇ
ਕਈਆਂ ਨੇ ਕੇਵਲ ਤੀਵਰ ਮਧਿਅਮ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੇ ਸੁਧ ਤੇ ਤੀਵਰ ਦੇਨੋਂ ਮਧਿਅਮ ਦਾ
ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਕਈਆਂ ਨੇ ਸੁਧ ਧੈਵਤ ਤੇ ਕਈਆਂ ਨੇ ਕੋਮਲ ਧੈਵਤ
ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਕਈਆਂ ਨੇ ਥਾਟ ਮਾਰਵਾ ਤੇ ਕਈਆਂ ਨੇ ਭੈਰਵ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ
ਨੇ ਪੂਰਵੀ ਥਾਟ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਵੈਸੇ ਉਤਰੀ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਗਾਇਨ ਵਾਦਨ
ਦੇ ਘਰਾਣੇ ਜਿਵੇਂ ਗਵਾਲੀਅਰ, ਆਗਰਾ, ਦਿਲੀ, ਜੈਪੁਰ, ਪਟਿਆਲਾ, ਕਿਰਾਨਾ
ਆਦਿ ਸਭ ਕੋਮਲ ਧੈਵਤ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਨਾਲ ਹੀ ਲਲਿਤ ਦਾ ਸਰੂਪ ਮੰਨਦੇ ਹਨ।
ਆਰੋਹ- ਨੁ ਰੁ ਗ ਮ, ਮੰ ਮ ਗ, ਮੰ ਧੁ ਨ ਧੁ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ- ਸੰ ਰੁੰ ਨ ਧੁ, ਮੰ ਧੁ ਮੰ

ਮ ਗ, ਮ ਗ ਰੁ ਸ। ਮੁਖ ਸਵਰ-ਸਮੂਹ- ਨ ਰੁ ਗ ਮ ਮ (ਮ) ਗ, ਮ ਧੁ ਮ ਮ ਗ,
ਮ ਗ ਰੁ ਸ।

ਇਹਨਾਂ ਸਾਰੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਸਰੂਪਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਗਲ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਰੁ ਧੁ ਕੋਮਲ ਤੇ ਦੋਨੋਂ ਮਧਿਅਮ ਵਾਲਾ ਲਲਿਤ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿਚ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਗਲ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਰੂਪ ਦਸ ਥਾਟਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਥਾਟ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਥਾਟ ਵਿਚ ਸਵਰ ਦਾ ਇਕ ਰੂਪ ਹੀ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਥੇ ਮਧਿਅਮ ਸਵਰ ਦੇ ਦੋਨੋਂ ਰੂਪ ਮ ਗ ਇਕੱਠੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਮ ਧੁ ਮ ਗ ਰੁ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਵੇਖੀਐ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਪੂਰਵੀ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਮੰਨਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਪਰ ਮ ਸਵਰ ਇਸ ਰਾਗ ਦਾ ਮੁਖ ਸਵਰ ਹੈ ਜੋ ਛਡਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਤੇ ਮ ਮ ਗ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਨਾਲ ਪੂਰਵੀ ਵੀ ਅਲੋਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਗ ਦਾ ਅਪਣਾ ਇਕ ਵੱਖਰਾ ਥਾਟ ਹੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਿਥੋਂ ਤੱਕ ਦੋਨੋਂ ਮਧਿਅਮ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੈ ਅਸਲ ਵਿਚ ਉਹੀ ਸਰੂਪ ਲਲਿਤ ਦਾ ਹੈ। ਕੇਦਾਰਾ ਵਿਚ ਵੀ ਦੋਨੋਂ ਮਧਿਅਮ ਮ ਪ ਮ ਹਨ, ਪੂਰਵੀ ਵਿਚ ਮ ਗ ਮ ਗ, ਮ ਗ ਰੁ ਸ ਹਨ, ਪਰ ਇਸ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਨ ਰੁ ਗ ਮ ਮ ਮ ਵਿਚ ਨ ਰੁ ਨ ਧੁ ਮ ਧੁ ਮ ਮ ਇਹ ਕੇਵਲ ਲਲਿਤ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਰਾਗ ਬਸੰਤ ਪੂਰਵੀ ਥਾਟ ਵਿਚ ਸ ਮ ਮ ਮ ਗ ਮ ਧੁ ਰੁੰ ਸ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਥੇ ਬਸੰਤ ਲਲਿਤ ਅੰਗ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵੈਸੇ ਇਹ ਸਵਰ ਬਸੰਤ ਵਿਚ ਨਾ ਵੀ ਲਏ ਜਾਣ ਤਾਂ ਵੀ ਬਸੰਤ ਦਾ ਸਰੂਪ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਲਲਿਤ ਰਾਗ ਵਿਚ ਦੋਨੋਂ ਮਧਿਅਮ ਦੇ ਇਕੱਠੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਨਾਲ ਰਾਗ ਜਾਗਦਾ ਹੈ। ਆਰੋਹ ਤੇ ਅਵਰੋਹ ਵਿੱਚ ਇਹ ਚਲਨ ਛਡਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਉੱਤਰੀ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਸੂਹੀ ਲਲਿਤ ਦਾ ਮਿਸ਼ਰਤ ਸਰੂਪ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਇਸ ਮਿਸ਼ਰਤ ਰਾਗ ਵਿਚ ਥਾਣੀ ਰਚਿਤ ਹੈ।

ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਗਾਇਕ ਗ੍ਰੰਥਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਹਿਬ ਰਾਗ ਰਤਨਾਵਲੀ' ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਗ ਸੂਹੀ ਲਲਿਤ ਵਿੱਚ ਦੋ ਰਿਸ਼ਭ ਦੇ ਮਧਿਅਮ ਦੇ ਪੈਵਤ ਤੇ ਬਾਕੀ ਸਵਰ ਸੁਧ ਲਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੀ ਜਾਤੀ ਸੰਪੂਰਨ-ਸ਼ਾੜਵ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਗ ਦਾ ਗਾਇਣ ਸਮਾਂ ਦਿਨ ਦਾ ਚੌਥਾ ਪਹਿਰ, ਮਧਿਅਮ ਵਾਦੀ ਤੇ ਸ਼ੜਜ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ। ਆਰੋਹ- ਸ ਰ ਗ ਮ ਪ, ਨ ਧ ਨ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ- ਸੰ ਰੁੰ ਸੰ, ਨਧੁ, ਮਧੁ ਮ ਮ ਗ, ਮ ਗ, ਰੁ ਸ। ਮੁਖ ਅੰਗ- ਪ ਨਧ ਨਸੰ, ਰੁੰ ਨਧੁ ਮ ਮ ਗ, ਮੰਗ, ਰੁ ਸ। ਡਾਕਟਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਦੇ 'ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਰਾਗ-ਕੋਸ਼' ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਗ ਸੂਹੀ ਲਲਿਤ ਦਾ ਥਾਟ-ਪੂਰਵੀ-ਬਿਲਾਵਲ, ਜਾਤੀ-ਸੰਪੂਰਨ-ਵਕਰ ਸ਼ਾੜਵ, ਸਮਾਂ-ਰਾਤ ਦਾ

ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ ਲਲਿਤ

ਚੌਥਾ ਪਹਿਰ, ਵਾਦੀ ਮਧਿਅਮ ਤੇ ਸੰਵਾਦੀ-ਬੜਜ ਹੈ। ਆਰੋਹ- ਸ, ਨੁ ਰੁ ਗ ਮ, ਮ ਮ ਯੁ, ਗ ਪ ਧ ਨ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ-ਸੰ, ਰੁੰ ਨ ਯੁ, ਮ ਮ ਗ, ਮ ਗ ਰੁ ਸ। ਮੁਖ ਅੰਗ- ਸ ਨੁ ਰੁ ਗ ਮ, ਯੁ ਮ ਮ ਗ, ਰੁੰ ਨ ਯੁ ਮ ਮ ਗ। ਸੰਤ ਸਰਵਨ ਸਿੰਘ ਰੀਧਰਵ ਦੇ 'ਸੁਰ ਸਿਮਰਨ ਸੰਗੀਤ' ਭਾਗ-੬ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਗ-ਸੂਹੀ ਲਲਿਤ, ਥਾਟ-ਮਾਰਵਾ, ਸਵਰ ਰ ਮ ਧ ਦੇਵੇ ਰੂਪ, ਹੋਰ ਸਭ ਸੁਧ। ਵਾਦੀ-ਮ, ਸੰਵਾਦੀ-ਸ, ਵਰਜਿਤ ਸਵਰ-ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਜਾਤੀ ਸੰਪੂਰਨ-ਸੰਪੂਰਨ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ-ਰਾਤ ਦਾ ਚੌਥਾ ਪਹਿਰ। ਆਰੋਹ-ਸ, ਨੁ ਰੁ ਗ, ਮ ਮ ਯੁ ਨ ਸੰ, ਪ ਧ ਨ ਸੰ ਰੰ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ-ਸੰ ਨ ਯੁ ਮ, ਮ ਗ, ਮ ਗ ਰੁ ਸ। ਪਕੜ- ਨੁ ਰੁ ਗ ਮ, ਮ ਮ, ਸੰ ਨ ਧ ਮ, ਮ ਗ ਮ ਮ ਮ ਯੁ ਮ, ਮ ਗ ਰ ਸ, ਨੁ ਰੁ ਗ ਮ।

ਇਥੇ ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ ਲਲਿਤ ਵਿਚ ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾ ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ, ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ ਦੂਜਾ ਰਾਗ ਲਲਿਤ ਨੂੰ ਜੋੜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਰਾਗ ਨਿਰਣਾਇਕ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਇਹੀ ਪ੍ਰਵਾਣਿਤ ਸਰੂਪ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਥੇ ਵੀ ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ ਲਲਿਤ ਦਾ ਇਹੀ ਸਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸ਼ਬਦ ਤਰਤੀਬ:-

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਰਾਗ ਤਰਤੀਬ ਵਿਚ ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ ਨੂੰ ਪੰਦਰਵਾਂ ਅਸਥਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਇਸ ਮੁਖ ਰਾਗ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ ਲਲਿਤ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ ਰਚਨਾ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ। ਸੂਹੀ ਕਬੀਰ ਜੀਉ ਲਲਿਤ ਤੇ ਸੂਹੀ ਲਲਿਤ ਕਬੀਰ ਜੀਉ ਪੰਨਾ ੭੯੩ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕ ॥੪॥੪॥ ਤੇ ॥੪॥੫॥ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਹਨ। ਤੀਜਾ ਸ਼ਬਦ ਸ਼ੇਖ ਫਰੀਦ ਜੀ ਸੂਹੀ ਲਲਿਤ ਪੰਨਾ ੭੯੪ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕ ॥੩॥੨॥ ਹੈ।

ਪਰੀਚੈ:-

ਰਾਗੁ - ਸੂਹੀ ਲਲਿਤ ਥਾਟ - ਉਪਥਾਟ-ਬਿਲਾਵਲ ਭੈਰਵ

ਸਵਰ- ਦੇਨੋਂ ਰਿਸ਼ਭ, ਦੇਨੋ ਮਧਿਅਮ, ਦੇਨੋ ਧੈਵਤ, ਹੋਰ ਸੁਧ

ਵਰਜਿਤ ਸਵਰ - ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ ਪੰਚਮ ਜਾਤੀ - ਸੰਪੂਰਨ-ਬਾੜਵ

ਵਾਦੀ- ਮਧਿਅਮ - ਸੰਵਾਦੀ-ਬੜਜ ਸਮਾਂ - ਦਿਨ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਹਿਰ

ਆਰੋਹ - ਸ ਰ ਗ ਮ ਪ, ਨ ਧ ਨ ਸੰ

ਅਵਰੋਹ- ਸੰ ਰੁੰ ਨ ਯੁ ਮ ਯੁ ਮ ਮ ਗ, ਮ ਗ ਰੁ ਸ।

ਮੁਖ ਅੰਗ- ਪ ਨ ਧ ਨ ਸੰ, ਰੁੰ ਨ ਯੁ, ਮ ਮ ਗ, ਮ ਗ ਰੁ ਸ।

ਸਵਰ ਵਿਸਥਾਰ:-

1) ਸ, ਯੁ ਨੁ ਸ, ਰੁ ਨੁ ਯੁ, ਯੁ ਮੁ ਮੁ, ਪੁ ਨੁ ਯੁ ਨੁ ਸ, ਸ ਰ ਗ ਮ, ਰ ਗ ਮ ਪ,
ਯੁ ਮੁ ਯੁ ਮੁ ਮ, ਰ ਗ ਮ ਪ, ਯੁ ਮੁ ਮ ਗ, ਮ ਗ ਰੁ ਸ।

ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦਰਪਣ ਭਾਗ-ਤੀਜਾ

- 2) ਸ, ਰ ਗ ਮ ਪ, ਪ ਨ ਧ ਨ ਸੰ, ਧ ਨ ਸੰ ਰੰ ਸੰ, ਰੁੰ ਨ ਧੁ, ਧੁ ਮੰ ਮ ਗ, ਰ ਗ ਮ ਪ, ਧੁ ਮੰ ਧ ਮੰ ਮ, ਮੰ ਮ ਗ, ਧੁ ਮੰ ਮ ਗ, ਮੰ ਗ ਰੁ ਸ।
- 3) ਪ ਨ ਧ ਨ ਸੰ, ਰੁੰ ਨ ਧੁ ਮੰ ਮ, ਮ ਪ ਧ ਨ ਸੰ, ਰੰ ਗੰ ਮੰ ਪੰ, ਰੁੰ ਮੰ ਮੰ, ਮੰ ਮੰ ਗੰ, ਮੰ ਗੰ ਰੁੰ ਸੰ, ਧ ਨ ਸੰ ਰੰ ਸੰ, ਰੁੰ ਨ ਧੁ ਮੰ ਮ, ਧੁ ਮੰ ਮ ਗ, ਰ ਗ ਮ ਪ, ਧੁ ਮੰ ਮ, ਮੰ ਮ ਗ, ਮੰ ਗ ਰੁ ਸ।

ਸੂਹੀ ਕਬੀਰ ਜੀਉ ਲਲਿਤ॥ (੭੯੩)

ਥਾਕੇ ਨੈਨ ਸੁਵਨ ਸੁਨਿ ਥਾਕੇ ਥਾਕੀ ਸੁੰਦਰਿ ਕਾਇਆ॥ ਜਰਾ ਹਾਕ ਦੀ ਸਭ ਮਤਿ ਥਾਕੀ ਏਕ ਨ ਥਾਕਸਿ ਮਾਇਆ ॥੧॥ ਬਾਵਰੇ ਤੈ ਗਿਆਨ ਬੀਚਾਰੁ ਨ ਪਾਇਆ॥ ਬਿਰਥਾ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ॥੧॥ਰਹਾਉ॥ ਤਬ ਲਗੁ ਪ੍ਰਾਨੀ ਤਿਸੈ ਸਰੇਵਹੁ ਜਬ ਲਗੁ ਘਟ ਮਹਿ ਸਾਸਾ॥ ਜੇ ਘਟੁ ਜਾਇ ਤ ਭਾਉ ਨ ਜਾਸੀ ਹਰਿ ਕੇ ਚਰਨ ਨਿਵਾਸਾ॥੨॥ ਜਿਸ ਕਉ ਸਬਦੁ ਬਸਾਵੈ ਅੰਤਰਿ ਚੂਕੈ ਤਿਸਹਿ ਪਿਆਸਾ॥ ਹੁਕਮੈ ਸੁਭੈ ਚਉਪੜਿ ਖੇਲੈ ਮਨੁ ਜਿਣਿ ਢਾਲੇ ਪਾਸਾ॥੩॥ ਜੋ ਜਨ ਜਾਨਿ ਭਜਹਿ ਅਬਿਗਤ ਕਉ ਤਿਨ ਕਾ ਕਛੁ ਨ ਨਾਸਾ॥ ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਤੇ ਜਨ ਕਬਹੁ ਨ ਹਾਰਹਿ ਢਾਲਿ ਜੁ ਜਾਨਹਿ ਪਾਸਾ॥੪॥੪॥

ਪਦ ਅਰਥ:-ਸੁਵਨ-ਕੰਨ। ਸੁਨਿ ਥਾਕੇ-ਸੁਣ ਸੁਣ ਕੇ ਥੱਕ ਗਏ ਹਨ, ਸੁਣਨੋਂ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ, ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਸੁੰਦਰਿ ਕਾਇਆ-ਸੁਹਣਾ ਸਰੀਰ। ਜਰਾ-ਬੁਢੇਪਾ। ਹਾਕ-ਸੱਦਾ, ਅਵਾਜ਼। ਦੀ-ਦਿੱਤੀ। ਥਾਕਸਿ-ਥੱਕੇਗੀ। ਬਾਵਰੇ-ਹੇ ਕਮਲੇ! ਤੈ-ਤੂੰ। ਪ੍ਰਾਨੀ-ਹੇ ਜੀਵ! ਘਟ-ਸਰੀਰ। ਸਾਸਾ-ਪ੍ਰਾਣ। ਘਟੁ ਜਾਇ-ਸਰੀਰ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਏ। ਭਾਉ-ਪਿਆਰ। ਜਿਸ ਕਉ ਅੰਤਰਿ-ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ। ਸਬਦੁ-ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਦੀ ਬਾਣੀ। ਚੂਕੈ-ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਚਉਪੜਿ-ਛਿੰਦਗੀ ਰੂਪ ਚੌਪੜ ਦੀ ਖੇਡ। ਜਿਣਿ-ਜਿੱਤ ਕੇ। ਢਾਲੇ-ਜੁੱਟਦਾ ਹੈ, ਢਾਲਦਾ ਹੈ। ਜਾਨਿ-ਜਾਣ ਕੇ, ਸਮਝ ਸੋਚ ਕੇ, ਸਾਂਝ ਬਣਾ ਕੇ। ਭਜਹਿ-ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ। ਅਬਿਗਤ-ਅਦਿਸ਼ਟ ਪ੍ਰਭੂ। ਢਾਲਿ ਜੁ ਜਾਨਹਿ ਪਾਸਾ-ਜੇ ਸਿਮਰਨ-ਰੂਪ ਪਾਸਾ ਸੁਟਦਾ ਜਾਣਦੇ ਹਨ।

ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ ਲਲਿਤ ਤੀਨ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾ-16 ਮੱਧ ਲੈਅ ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
								ਸ	ਰਗੁ	ਮ	ਪ	ਨ	ਧ	ਨ	ਸੰ
								ਬਾ	ਵs	ਰੇ	ਤੈ	ਗਿ	ਆ	ਨ	s
ਰੁੰ	ਰੁੰ	ਨ	ਧੁ	ਮੰ	ਧੁ	ਮੰ	ਮ	ਰ	ਗ	ਮ	ਪ	ਧੁ	ਧੁ	ਮੰ	ਮ
ਬੀ	ਚਾ	ਰੁ	s	ਨ	ਪਾ	ਇ	ਆ	ਬਿ	ਰ	ਥਾ	s	ਜ	ਨ	ਮੁ	s
ਰੁੰ	ਨ	ਧੁ	ਮੰ	ਗ	ਮੰ	ਗੁ	ਸ								
ਗ	ਵਾ	ਇ	ss	ਆ	ss	s	s								
x				2				0				3			

ਰਾਗ ਸੁਹੀ ਲਲਿਤ

ਅੰਤਰਾ

ਸੰਸੰ	ਸੰਸੰ	ਸੰ	ਰੁੰ	ਨ	ਧੁ	ਮੰ	ਮ	ਪ	-	ਨ	ਧ	ਨ	-	ਸੰ	-
ਸ੍ਰ	ਵਨ	ਸੁ	ਨਿ	ਬਾ	ਸ	ਕੇ	ਸ	ਬਾ	ਸ	ਕੇ	ਸ	ਨੈ	ਸ	ਨ	ਸ
ਧੁ	-	ਮ	ਮ	ਗ	ਮਗ	ਰੁ	ਸ	ਬਾ	ਸ	ਕੀ	ਸ	ਰੁੰ	-	ਨ	ਧੁ
ਕਾ	ਸ	ਇ	ਸ	ਆ	ਸਸ	ਸ	ਸ					ਸੀ	ਸ	ਦ	ਰਿ
x				2				0						3	

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਸਰ ਗਮ ਰਗ ਮਪ ਧੁ- ਮਮ ਗਰੁ ਸ-
- 2) ਪਧ ਨਸੰ ਧਨ ਸੰ- ਰੁੰਨ ਧੁਮ ਮਗ ਰੁਸ
- 3) ਪਧ ਨਸੰ ਰੁੰਰੁ ਨਪੁ ਮਧੁ ਮਮ ਗਰੁ ਸ-
- 4) ਰਗ ਮਰ ਗਮ ਰਗ ਮਪ ਧਨ ਸੰ- ਨਸੰ ਰੁੰਰੁ ਨਨ ਧੁਧੁ ਮਮ
ਧੁ- ਮਮ ਗ- ਰੁਸ
- 5) ਰਗ ਮਪ ਧਨ ਸੰਧ ਨਸੰ ਧਨ ਸੰਸੰ ਨਸੰ ਰੁੰਰੁ ਗੰਰੁ ਨਨ ਧੁਮ
ਧੁਧੁ ਮਮ ਮਗ ਰੁਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) 9ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 13ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਨਾਲ ਬਰਾਬਰ ਜੋੜ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) ਅਸਥਾਈ ਦੇ ਦੋਹਾਂ ਚੱਕਰਾਂ ਦੀ ਦੁਗੁਨ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 9ਵੀਂ ਤੋਂ ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਦੋ ਵਾਰ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ ਤੀਜੀ ਵਾਰ ਨੌਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 3) 9ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ 9ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਮ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਸੁਹੀ ਮਹਲਾ ਪ॥

(੭੪੩-੪੪)

ਬਹਤੀ ਜਾਤ ਕਦੇ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਨ ਧਾਰਤ॥ ਮਿਥਿਆ ਮੋਹ ਬੰਧਹਿ ਨਿਤ ਪਾਰਚ॥੧॥ ਮਾਧਵੇ ਭਜੁ ਦਿਨ ਨਿਤ ਰੈਣੀ॥ ਜਨਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਜੀਤਿ ਹਰਿ ਸਰਣੀ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥ ਕਰਤ ਬਿਕਾਰ ਦੋਊ ਕਰ ਝਾਰਤ॥ ਰਾਮ ਰਤਨੁ ਰਿਦ ਤਿਲੁ ਨਹੀ ਧਾਰਤ॥੨॥ ਭਰਣ ਪੋਖਣ ਸੰਗਿ ਅਉਧ ਬਿਹਾਣੀ॥ ਜੈ ਜਗਦੀਸ ਕੀ ਗਤਿ ਨਹੀ ਜਾਣੀ॥੩॥ ਸਰਣਿ ਸਮਰਥ ਅਗੋਚਰ ਸੁਆਮੀ॥ ਉਧਰੁ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ ਅੰਤਰਜਾਮੀ॥੪॥੨੭॥੩੩॥

ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦਰਪਣ ਤਾਰਾ-ਤੀਜਾ

ਪਦ ਅਰਥ:- ਬਹੁਤੀ ਜਾਤ-ਉਮਰ ਦੀ ਨਦੀ ਵਹਿੰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ-ਨਿਗਾਹ, ਧਿਆਨ। ਮਿਥਿਆ-ਨਾਸਵੰਤ। ਪਾਰਚ-ਬਾਨ੍ਹਣ। ਬੰਧਿ-ਤੂੰ ਬੰਨ੍ਹਦਾ ਹੈ। ਮਾਧਵੇ-ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ। ਭਜੁ-ਸਿਮਰਦਾ ਰਹੁ। ਰੈਣੀ-ਰਾਤ। ਜੀਤਿ-ਜਿੱਤ ਲੈ। ਦੇਉ ਕਰ- ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ। ਦੇਉ ਕਰ ਝਾਰਤ-ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਝਾੜਦਿਆਂ, ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਧੋ ਕੇ ਅੱਗ ਪਿਛਾ ਸੋਚਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ। ਰਿਦ-ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ। ਤਿਲੁ-ਚੜਾ ਤਰ ਸਮੇਂ ਲਈ। ਤਰਣ ਪੇਖਣ- ਪਾਲਣ ਪੋਸਣ। ਸੰਗਿ-ਨਾਲ। ਅਉਧ-ਉਮਰ। ਜੈ ਜਗਦੀਸ-ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤ ਸਾਲਾਹ। ਗਤਿ-ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ, ਆਤਮਕ ਆਨੰਦ ਦੀ ਅਵਸਥਾ। ਸਮਰਥ-ਦੇ ਸਭ ਤਾਕਤਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ! ਅਗੋਚਰ-ਕੇ ਗਿਆਨ ਇੰਦਰੀਆਂ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਪਰੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ! ਉਧਰ-ਬਚਾ ਲੈ।

ਰਾਗ ਸੂਹੀ ਲਲਿਤ ਏਕ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-12 ਮੱਧ ਲੈਅ ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਰ	ਗ	ਮ	ਰਗ	ਮ	ਪ	ਧੁ	ਧੁ	ਮ	ਗ	ਰੁ	ਸ
ਮਾ	ਧ	ਵੇ	ਭs	ਜੁ	s	ਦਿ	ਨ	ਨਿ	ਤ	ਰੈ	ਣੀ
ਪ	ਨਧ	ਨ	ਸੰ	ਧਨ	ਸੰਸੰ	ਚੁੰ	ਨ	ਧੁ	ਮਮ	ਗਰੁ	ਸ
ਜ	ਨs	ਮੁ	ਪ	ਦਾs	ਰਥੁ	ਜੀ	ਤਿ	ਹ	ਰਿs	ਸਰ	ਣੀ
x		0		2		0		3		4	

ਅੰਤਰਾ

ਪੁਪ	ਪ	ਨ	ਧ	ਨ	ਸੰ	ਚੁੰਚੁੰ	ਸੰ	ਚੁੰਗੰ	ਚੁੰ	ਚੁੰ	ਸੰ
ਬਹ	ਤੀ	ਜਾ	ਤ	ਕ	ਦੇ	ਦ੍ਰਿਸ	ਟਿ	ਨs	ਧਾ	ਰ	ਤ
ਧ	ਨ	ਸੰ	ਨ	ਚੁੰਨ	ਧੁ	ਧੁ	ਮਮ	ਮਮ	ਮਗ	ਰੁ	ਸ
ਮਿ	ਬਿ	ਆ	ਮੇ	ਹs	s	ਬੰ	ਧਹਿ	ਨਿਤ	ਪਾs	ਰ	ਚ
x		0		2		0		3		4	

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਸਰ ਗਮ ਰਗ ਮਪ ਨਧ ਨਸੰ ਚੁੰਚੁੰ ਨਧੁ ਮਧੁ ਮਮ ਗਗ ਰੁਸ
- 2) ਰਗ ਮਪ ਨਧ ਨਸੰ ਨਚੁੰ ਨਨ ਧੁਧੁ ਮਧੁ ਮਮ ਗਗ ਮਗ ਰੁਸ
- 3) ਰਗ ਮਰ ਗਮ ਪਪ ਧਨ ਸੰਸੰ ਚੁੰਚੁੰ ਨਧੁ ਮਧੁ ਮਮ ਮਗ ਰੁਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਤੀਜੀ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਛੇਵੀਂ ਮਾਤਰ ਬੰਦਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ ਚੌਥੀ ਤੋਂ ਛੇਵੀਂ

ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ ਲਲਿਤ

ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਦੋ ਵਾਰ ਹੋਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।

- 3) 7ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 7ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਮ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਸੂਹੀ ਲਲਿਤ ਕਬੀਰ ਜੀਉ॥

(੭੯੩)

ਏਕੁ ਕੋਟੁ ਪੰਚ ਸਿਕਦਾਰਾ ਪੰਚੇ ਮਾਗਹਿ ਹਾਲਾ॥ ਜਿਮੀ ਨਾਹੀ ਮੈ ਕਿਸੀ ਕੀ ਬੋਈ ਐਸਾ ਦੇਨੁ ਦੁਖਾਲਾ॥੧॥ ਹਰਿ ਕੇ ਲੋਗਾ ਮੋ ਕਉ ਨੀਤਿ ਡਸੈ ਪਟਵਾਰੀ॥ ਉਪਰਿ ਭੁਜਾ ਕਰਿ ਮੈ ਗੁਰ ਪਹਿ ਪੁਕਾਰਿਆ ਤਿਨਿ ਹਉ ਲੀਆ ਉਬਾਰੀ॥੧॥ਰਹਾਉ॥ ਨਉ ਡਾਡੀ ਦਸ ਮੁੰਸਫ ਧਾਵਹਿ ਰਈਅਤਿ ਬਸਨ ਨ ਦੇਹੀ॥ ਡੋਰੀ ਪੂਰੀ ਮਾਪਹਿ ਨਾਹੀ ਬਹੁ ਬਿਸਟਾਲਾ ਲੇਹੀ॥੨॥ ਬਹਤਰਿ ਘਰ ਇਕੁ ਪੁਰਖੁ ਸਮਾਇਆ ਉਨਿ ਦੀਆ ਨਾਮੁ ਲਿਖਾਈ॥ ਪਰਮ ਰਾਇ ਕਾ ਦਫਤਰੁ ਸੋਧਿਆ ਬਾਕੀ ਰਿਜਮ ਨ ਕਾਈ॥੩॥ ਸੰਤਾ ਕਉ ਮਤਿ ਕੋਈ ਨਿੰਦਹੁ ਸੰਤ ਰਾਮੁ ਹੈ ਏਕੋ॥ ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਮੈ ਜੋ ਗੁਰੁ ਪਾਇਆ ਜਾ ਕਾ ਨਾਉ ਬਿਬੇਕੋ॥੪॥੫॥

ਪਦ ਅਰਥ:-ਕੋਟੁ-ਕਿਲ੍ਹਾ। ਸਿਕਦਾਰਾ-ਚੌਧਰੀ। ਪੰਚੇ-ਕਾਮਾਇਕ ਪੰਜ ਵਿਕਾਰ। ਹਾਲਾ-ਹਲ ਦੀ ਕਮਾਈ ਉੱਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਵਸੂਲੀ, ਮਾਮਲਾ। ਦੁਖਾਲਾ-ਐਥਾ। ਹਰਿ ਕੇ ਲੋਗਾ-ਹੇ ਸੰਤ ਜਨੇ! ਮੈ ਕਉ-ਮੈਨੂੰ। ਨੀਤਿ-ਸਦਾ। ਡਸੈ-ਡੰਗ ਮਾਰਦਾ ਹੈ। ਭੁਜਾ-ਬਾਂਹ। ਪਹਿ- ਪਾਸ। ਤਿਨਿ-ਉਸ ਗੁਰੂ ਨੇ। ਨਉ-ਕੰਨ ਨੌਕ ਆਇਕ ਨੌ ਸੋਤਰ। ਡਾਡੀ-ਜਰੀਬ ਕਸ਼। ਦਸ-ਪੰਜ ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰੇ ਤੇ ਪੰਜ ਕਰਮ-ਇੰਦ੍ਰੇ। ਮੁੰਸਫ-ਨਿਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। ਧਾਵਹਿ-ਦੌੜ ਕੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਰਈਅਤਿ-ਪਰਜਾ, ਭਲੇ ਗੁਣ। ਡੋਰੀ-ਜਰੀਬ। ਬਹੁ-ਬਹੁਤੀ। ਬਿਸਟਾਲਾ-ਗੰਦ ਦੀ ਕਮਾਈ, ਵੱਢੀ। ਬਹਤਰਿ ਘਰ-ਬਹੱਤਰ ਕੋਠੜੀਆਂ ਵਾਲਾ ਸਰੀਰ। ਲਿਖਾਈ-ਰਾਹਦਾਰੀ ਲਿਖ ਕੇ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਸੋਧਿਆ-ਪੜਤਾਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਬਾਕੀ-ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਰਕਮ। ਰਿਜਮ-ਰਤਾ ਭੀ। ਬਿਬੇਕੋ-ਪੂਰਨ ਗਿਆਨਵਾਨ।

ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ ਲਲਿਤ ਵਰੋਦਸਤ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-14 ਮੱਧ ਲੋਅ

ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
ਪੁਪੁ	ਰ	ਗ	ਮ	ਚ	ਗਗੁ	ਮ	ਪ	ਧੁ	ਮ	ਮ	ਗਗੁ	ਰੁ	ਸ
ਹਰਿ	ਕੇ	ਲੋ	ਗਾ	ਮੋ	ਕਉ	ਨੀ	ਤਿ	ਡ	ਸੈ	s	ਪਟ	ਵਾ	ਰੀ
ਪ	ਪੁਪੁ	ਪ	ਪ	ਨ	ਧ	ਨ	-	ਸੰਸੰ	ਰੁੰਰੁੰ	ਨ	ਧੁ	ਮ	ਮ
ਉ	ਪਰਿ	ਭੁ	ਜਾ	ਕ	ਰਿ	ਮੈ	s	ਗੁਰ	ਪਹਿ	ਪੁ	ਕਾ	ਰਿ	ਆ
ਪ	ਧ	ਨਨੁ	ਸੰ	ਨ	ਰੁੰ	ਨ	ਧੁ	ਮ	ਮ	ਗ	ਮਗੁ	ਰੁ	ਸ
ਤਿ	ਨਿ	ਹਉ	s	ਲੀ	s	ਆ	s	ਉ	ਬਾ	s	ਰੀs	s	s
x		0		2		3		4			5		

ਅੰਤਰਾ

ਪ	ਪ	ਨ	ਧ	ਨਨ	ਧਨ	ਸੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਕੁੰਗੁੰ	ਕੁੰ	ਸੰ
ਏ	ਕੁ	ਕੇ	ਟ	ਪੰਚ	ਸਿਕ	ਦਾ	ਰਾ	ਪੰ	ਚੇ	ਮਾ	ਗਹਿ	ਹਾ	ਲਾ
ਨਨ	-ਧ	ਨ	ਸੰ	ਕੁੰਕੁੰ	ਨ	ਧੁ	ਮੰ	ਧੁਧੁ	ਮੰ	ਮ	ਗ	ਕੁ	ਸ
ਜਿਮੀ ਸਨਾ	ਗੀ	ਮੈ		ਕਿਸੀ ਕੀ		ਬੇ	ਈ	ਐਸਾ	ਦੇ	ਨੁ	ਦੁ	ਖਾ	ਲਾ
x		0		2		3		4			5		

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਰਗ ਮਪ ਨਧ ਨਸੰ ਧਨ ਸੰਸੰ ਨਕੁੰ ਸੰਸੰ ਨਕੁੰ ਨਨ ਧੁਮੰ ਮੰਮ ਗਗ ਕੁਸ
- 2) ਰਗ ਮਰ ਗਮ ਰਗ ਮਪ ਧਨ ਸੰਸੰ ਕੁੰਕੁੰ ਗੰਕੁੰ ਨਨ ਧੁਮੰ ਮੰਮ ਗਗ ਕੁਸ
- 3) ਧਨ ਸੰਧ ਨਸੰ ਪਧ ਨਸੰ ਕੁੰਕੁੰ ਗੰਕੁੰ ਸੰਸੰ ਨਕੁੰ ਨਧੁ ਮੰਮ ਧੁਧੁ ਮੰਮ ਗਗ ਕੁਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਛੇਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਬੰਦਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ 2 ਮਾਤਰਾਂ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ 5ਵੀਂ-6ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਅਠਵੀਂ ਮਾਤਰ ਬੰਦਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ 7ਵੀਂ-8ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 3) ਅਸਥਾਈ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਚੱਕਰ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ 9ਵੀਂ ਤੋਂ 14ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਅ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਸੂਹੀ ਲਲਿਤਾ॥ (੨੯੪)

ਬੇੜਾ ਬੰਧਿ ਨ ਸਕਿਓ ਬੰਧਨ ਕੀ ਵੇਲਾ॥ ਭਰਿ ਸਰਵਰੁ ਜਬ ਉਛਲੈ ਤਬ ਤਰਣੁ ਦੁਹੇਲਾ॥੧॥
 ਹਥੁ ਨ ਲਾਇ ਕਸੁੰਭੜੈ ਜਲਿ ਜਾਸੀ ਢੋਲਾ॥੧॥ਰਹਾਉ॥ ਇਕ ਆਪੀਨੈ ਪਤਲੀ ਸਹ ਕੇਰੇ
 ਬੋਲਾ॥ ਦੁਧਾ ਬਣੀ ਨ ਆਵਈ ਫਿਰਿ ਹੋਇ ਨ ਮੇਲਾ॥੨॥ ਕਹੈ ਫਰੀਦੁ ਸਹੇਲੀਹੋ ਸਹੁ
 ਅਲਾਏਸੀ॥ ਹੰਸੁ ਚਲਸੀ ਡੁੰਮਣਾ ਅਹਿ ਤਨੁ ਢੇਰੀ ਥੀਸੀ॥੩॥੨॥

ਪਦ ਅਰਥ:-ਬੇੜਾ-ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਰੂਪੀ ਬੇੜਾ। ਬੰਧਿ ਨ ਸਕਿਓ-ਤਿਆਰ ਨਾਰ ਕਰ ਸਕਿਆ। ਬੰਧਨ ਕੀ ਵੇਲਾ-ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੀ ਉਮਰੇ। ਭਰਿ-ਭਰ ਕੇ। ਦੁਹੇਲਾ-ਐੱਖਾ। ਹਥੁ ਨ ਲਾਇ ਕਸੁੰਭੜੈ-ਭੈੜੇ ਕਸੁੰਭੇ ਨੂੰ ਹੱਥ ਨ ਲਾ, ਚੰਦੀ ਮਾਇਆ ਨਾਲ ਮਨ ਨ ਜੋੜੀ ਰੱਖ। ਜਲਿ ਜਾਸੀ-ਸੜ ਜਾਇਗਾ, ਕਸੁੰਭੇ ਦਾ ਰੰਗ ਬਹੁਤਾ ਚਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ, ਮਾਇਆ ਦੀ ਮੌਜ ਬੋੜੇ ਦਿਨ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਢੋਲਾ-ਹੇ ਮਿੱਤਰ! ਆਪੀਨੈ-ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ। ਪਤਲੀ-ਕਮਜ਼ੋਰ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਵਾਲੀਆਂ। ਕੇਰੇ ਬੋਲਾ-ਨਿਰਾਦਰੀ ਦੇ ਬਚਨ। ਦੁਧਾ ਬਣੀ-ਉਹ ਅਵਸਥਾ ਜਦੋਂ ਇਸਤਰੀ ਦੇ ਬਣਾਂ ਵਿੱਚ ਦੁੱਧ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਪਤੀ-ਮਿਲਾਪ। ਅਲਾਇਸੀ-ਬੁਲਾਏਗਾ, ਸੰਦੇਗਾ। ਹੰਸੁ-ਜੀਵ-ਆਤਮਾ। ਡੁੰਮਣਾ-ਦੁਚਿੱਤਾ। ਥੀਸੀ-ਹੋ ਜਾਏਗਾ।

ਰਾਗ ਸੂਹੀ ਲਲਿਤ

ਰਾਗ ਸੂਹੀ ਲਲਿਤ ਜੈ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾ-13 ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ
ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
ਪ	ਪ	ਨ	ਧ	ਨ	ਸੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਰੁੰ	ਨ	ਧੁ	ਮੁ	ਮੁ
ਹ	ਬੁ	ਨ	ਲਾ	ਇ	ਕ	ਸੁੰ	ਸ	ਭ	ਕੈ	ਸ	ਸ	ਸ
ਰਗ	ਮ	ਪ	ਪੁਨ	ਸੰ	ਰੁੰ	ਨ	ਧੁ	ਮ	ਮ	ਗ	ਮਗ	ਰੁਸ
ਜS	ਲਿ	ਜਾ	SS	ਸੀ	ਢੇ	S	S	S	ਲਾ	S	SS	SS
X					2				3		4	

ਅੰਤਰਾ

ਪ	-	ਨ	ਧ	ਨ	ਸੰ	ਧ	ਨ	ਸੰ	ਰੁੰ	ਗੰ	ਰੁੰ	ਸੰ
ਬੇ	S	ੜਾ	S	S	ਬੰ	S	ਧਿ	ਨ	ਸ	ਕਿ	ਓ	S
ਧ	ਨ	ਸੰ	-	ਸੰ	ਰੁੰ	-	ਨ	ਧੁ	ਮ	ਮੁ	ਮ	ਮ
ਬੰ	S	ਧ	S	ਨ	ਕੀ	S	S	S	ਵੇ	SS	ਲਾ	S
ਪ	ਪ	ਨੁਨ	ਧ	ਨ	ਸੰ	-	ਸੰ	-	ਰੁੰ	ਰੁੰਗੰ	ਰੁੰ	ਸੰ
ਭ	ਰਿ	ਸਰ	ਫ	ਰੁ	ਜ	S	ਬ	S	ਉ	ਛS	ਲੈ	S
ਧ	ਨ	ਸੰ	-	-	ਰੁੰ	ਨ	ਧੁ	ਮੁ	ਗ	ਮਗ	ਰੁ	ਸ
ਤ	S	ਬ	S	S	ਤ	ਰ	ਣ	SS	ਦੁ	ਹੇS	ਲਾ	S
X					2				3		4	

ਤਾਨਾ:-

- 1) ਸਰਗਮ ਰਗਮਪ ਪਨਸਰੰ ਸੰ-ਨਸੰ ਪਨਸੰਸੰ ਰੁੰਰੁੰਗੰਰੁੰ ਨਰੁੰਨਧੁ ਧੁਨਧੁਮੰ
ਮਧੁਮੰ ਧੁਧੁਮਧੁ ਮਧੁਮੰ ਮਮਗ- ਮਗਰੁਸ
- 2) ਰਗਮਰ ਗਮਰਗ ਸਰਗਮ ਰਗਮਪ ਪਨਸੰਧ ਨਸੰਪਨ ਸੰਸੰਨਸੰ ਰੁੰਗੰਰੁੰਸੰ
ਨਰੁੰਨਧੁ ਧੁਨਧੁਮੰ ਮਧੁਮੰ ਗ-ਮਗ ਰਗਰੁਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) ਬੰਦਬ ਅਨੁਸਾਰ ਪਹਿਲੀਆਂ 5 ਮਾਤਰਾਂ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਤੀਜੀ ਤੋਂ 5ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) ਦੂਜੀ ਮਾਤਰ ਤੇ 'ਹਥੁ' ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕਰਕੇ ਦੂਜੀ ਤੋਂ ਪੰਜਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ

ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।

- 3) 6ਵੀਂ-12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 6ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਅ ਕਰਨਾ ਹੈ। 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੇ ਮੁੱਖ ਦਾ ਲਗਾਉ ਦੇਣਾ ਹੈ।

ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ਪ॥

(੭੪੩)

ਪ੍ਰਾਤਹਕਾਲਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਉਚਾਰੀ॥ ਈਤ ਉਤ ਕੀ ਓਟ ਸਵਾਰੀ ॥੧॥ ਸਦਾ ਸਦਾ ਜਪੀਐ ਹਰਿ ਨਾਮ॥ ਪੂਰਨ ਹੋਵਹਿ ਮਨ ਕੇ ਕਾਮ॥੧॥ਰਹਾਉ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਅਭਿਨਾਸੀ ਰੈਣਿ ਦਿਨੁ ਗਾਉ॥ ਜੀਵਤ ਮਰਤ ਨਿਹਚਲੁ ਪਾਵਹਿ ਥਾਉ॥੨॥ ਸੋ ਸਾਹੁ ਸੇਵਿ ਜਿਤੁ ਤੋਟਿ ਨ ਆਵੈ॥ ਖਾਤ ਖਰਚਤ ਸੁਖਿ ਅਨਦਿ ਵਿਹਾਵੈ॥੩॥ ਜਗਜੀਵਨ ਪੁਰਖੁ ਸਾਧਸੰਗਿ ਪਾਇਆ॥ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ॥੪॥੨੪॥੩੦॥

ਪਦ ਅਰਥ:-ਕਾਲਿ-ਸਮੇਂ ਵਿਚ। ਪ੍ਰਾਤਹ-ਪ੍ਰਭਾਤ, ਸਵੇਰ। ਪ੍ਰਾਤਹਕਾਲਿ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ। ਉਚਾਰੀ-ਉਚਾਰਿਆ ਕਰ। ਈਤ ਉਤ ਕੀ-ਇਸ ਲੋਕ ਤੇ ਪਰਲੋਕ ਦੀ। ਓਟ-ਆਸਰਾ। ਸਵਾਰੀ-ਸਵਾਰਿ, ਸੋਹਣਾ ਬਣਾ ਲੈ। ਜਪੀਐ-ਜਪਣਾ ਚਾਰੀਦਾ ਹੈ। ਹੋਵਹਿ-ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਮਨ ਕੇ ਕਾਮ-ਮਨ ਦੇ ਚਿਤਵੇ ਹੋਏ ਕੰਮ। ਅਭਿਨਾਸੀ-ਨਾਸ-ਰਹਿਤ। ਰੈਣਿ-ਰਾਤ। ਗਾਉ-ਗਾਇਆ ਕਰ। ਜੀਵਤ ਮਰਤ-ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਕਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਨਿਰਮੋਹ ਰਿਹਾਂ। ਪਾਵਹਿ-ਤੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਏਗਾ। ਸਾਹੁ-ਨਾਮ-ਧਨ ਦਾ ਮਾਲਕ। ਸੇਵਿ-ਸਰਨ ਪਿਆ ਰਹੁ। ਤੋਟਿ-ਘਾਟਾ। ਖਾਤ ਖਰਚਤ-ਵਰਤਦਿਆਂ ਤੇ ਵੰਡਦਿਆਂ। ਸੁਖਿ-ਸੁਖ ਵਿਚ। ਵਿਹਾਵੈ-ਉਮਰ ਬੀਤਦੀ ਹੈ। ਪੁਰਖੁ-ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ ਪ੍ਰਭੂ। ਸੰਗਿ-ਸੰਗਤ ਵਿਚ। ਪ੍ਰਸਾਦਿ-ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ।

ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ ਲਲਿਤ ਰੂਪਕ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-7 ਮੱਧ ਲੈਅ

ਅਸਥਾਈ

ਅੰਤਰਾ

1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	5	6	7
ਸੰ	ਧ	ਨ	ਸੰ	-	ਧਨ	ਸੰ	ਪੁਪ	ਪ	ਪ	ਨ	ਧ	ਨ	ਸੰ
ਸ	ਦਾ	ੜ	ਸ	ੜ	ਦਾੜ	ੜ	ਪ੍ਰਾ	ਤ	ਹ	ਕਾ	ੜ	ਲਿ	ੜ
ਨਰੁੰ	ਨ	ਧੁ	ਮ	ਧੁ	ਮ	ਮ	ਸੰਸੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਰੁੰ	ਰੁੰਗੁੰ	ਰੁੰ	ਸੰ
ਜੜ	ਪੀ	ਐ	ਹ	ਰਿ	ਨਾ	ਮ	ਹਰਿ	ਨਾ	ਮੁ	ਉ	ਚਾੜ	ਰੀ	ੜ
ਰ	ਗ	ਮ	ਗ	ਮ	ਪ	ਪ	ਪ	ਧਨ	ਸੰ	ਧ	ਨ	ਸੰ	-
ਪੂ	ਰ	ਨ	ਹੇ	ੜ	ਵ	ਰਿ	ਈ	ਤੜ	ੜ	ਉ	ਤ	ਕੀ	ੜ
ਧੁ	ਮ	ਮ	ਗ	ਰੁ	ਸ	-	ਨਰੁੰ	ਨ	ਧੁ	ਮਮ	ਗ	ਮਗ	ਰੁਸੁ
ਮ	ਨ	ਕੇ	ਕਾ	ੜ	ਮ	ੜ	ਓੜ	ੜ	ਟ	ਸੜ	ਵਾ	ਰੀੜ	ੜੜ
x			2		3		x			2		3	

੨੧-ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ ਦਖਣੀ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਛੇ ਦਖਣੀ ਰਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਬਾਣੀ ਰਚਿਤ ਹੈ। ਗਉੜੀ ਦਖਣੀ, ਵਡਹੰਸੁ ਦਖਣੀ ਤੇ ਇਹ ਤੀਜਾ ਰਾਗ ਬਿਲਾਵਲੁ ਦਖਣੀ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਦਖਣੀ ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰ ਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਉੱਤਰੀ ਤੇ ਦਖਣੀ ਪੱਧਰੀ ਵਿੱਚ ਨੇੜਤਾ ਲਿਆਂਦੀ ਹੈ।

ਮੱਧ ਕਾਲ ਦੇ ਦਖਣੀ ਸੰਗੀਤ ਪੱਧਰੀ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਰਾਮਾਮਾਤਯ ਨੇ 'ਸਵਚਮੇਲਕਲਾਨਿਧੀ' ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਮੇਲ ਤੋਂ ਵੇਲਾਵਲੀ ਨੂੰ ਜਨਯ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਮੇਲ ਦੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਸਵਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ- ਸ ਰ ਗੁ ਮ ਪ ਧ ਨੁ ਸੰ। ਪੰਡਿਤ ਸੋਮਨਾਥ ਨੇ 'ਰਾਗ ਵਿਬੋਧ' ਵਿੱਚ ਮਲਾਰੀ ਮੇਲ ਤੋਂ ਵੇਲਾਵਲੀ ਨੂੰ ਜਨਯ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਤੇ ਮਲਾਰੀ ਮੇਲ ਦੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਸਵਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ - ਸ ਰ ਗ ਮ ਪ ਧ ਨ ਸੰ। ਪੰਡਿਤ ਵਿਅੰਕਟਮੁਖੀ ਨੇ 'ਚਤੁਰਦੰਡਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਕਾ' ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਮੇਲ ਜਨਕ ਤੋਂ ਵੇਲਾਵਲੀ ਨੂੰ ਜਨਯ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਮੇਲ ਦੇ ਉੱਤਰੀ ਸਵਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ - ਸ ਰ ਗ ਮ ਪ ਧ (ਪੰਚ ਸ਼ਰੁਤੀ) ਕੋਸ਼ਕ ਨ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਤੁਲਸੀਦਾਸਭੋਂਸਲੇ ਨੇ 'ਸੰਗੀਤ ਸਾਰਾਮ੍ਰਿਤ' ਵਿੱਚ ਵੇਲਾਵਲੀ ਜਨਕ ਮੇਲ ਤੋਂ ਵੇਲਾਵਲੀ ਨੂੰ ਜਨਯ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਤੇ ਵੇਲਾਵਲੀ ਮੇਲ ਦੇ ਸਵਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ- ਸ ਰ ਗੁ ਮ ਪ ਧ ਨ ਸੰ।

ਦਖਣੀ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਸਰੂਪਾਂ ਬਾਰੇ ਹੋਰ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਵਰਨਣ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਸੰਗੀਤ ਕਾਰਯਾਲਯ ਹਾਥਰਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ 'ਰਾਗ ਕੋਸ਼' ਵਿਚ ਦਖਣੀ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਸਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਪੰਨਾ ੫੩ ਤੇ ਲੜੀ ਨੰ. ੩੫੬ ਤੇ ਰਾਗ ਵੇਲਾਵਲੀ ਨੂੰ ਗੌਰੀਮਨੋਹਰੀ ਮੇਲ ਜਨਯ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਸਵਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ - ਆਰੋਹ-ਸ ਰ ਮ ਪ ਧ ਸੰ ਅਵਰੋਹ-ਸੰ ਨ ਧ ਪ ਮ ਗ ਰ ਸ। ਕਰਣਾਟਕ ਸੰਗੀਤ ਅੰਕ ਜਨਵਰੀ ੧੯੬੩ ਪੰਨਾ ੧੮੭ ਲੜੀ ਨੰ. ੭੫੦ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਗ ਵੇਲਾਵਲੀ, ਮੇਲ-ਗੌਰੀਮਨੋਹਰੀ ਤੇ ਸਵਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ। ਆਰੋਹ- ਸ ਰ ਗ ਮ ਪ ਧ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ-ਸੰ ਨ ਧ ਪ ਮ ਗ ਰ ਸ। ਸ੍ਰੀ ਵਿਮਲਾਕਾਂਤ ਰਾਏ ਚੌਧਰੀ ਦੇ 'ਰਾਗ ਵਿਯਾਕਰਨ' ਪੰਨਾ ੬੪ ਲੜੀ ਨੰ. ੭੨੬ ਤੇ ਵੇਲਾਵਲੀ ਦਾ ਵਰਨਣ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਮੇਲ-ਗੌਰੀਮਨੋਹਰੀ, ਆਰੋਹ-ਸ ਰ ਮ ਪ ਧ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ-ਸੰ ਨ ਧ ਪ ਮ ਗੁ ਰ ਸ। ਉਹਨਾਂ ਗੌਰੀਮਨੋਹਰੀ ਮੇਲ ਦੇ ਸਵਰ ਉੱਤਰ ਭਾਰਤੀਯ ਪ੍ਰਯੋਗ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਨਾ ੨੩ ਤੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਸ ਰ ਗੁ ਮ ਪ ਧ ਨ।

ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਗਾਇਕ ਗ੍ਰੰਥਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ

ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਰਾਗ ਰਤਨਾਵਲੀ' ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ ਦਖਣੀ ਵਿਚ ਕੋਮਲ ਗੰਧਾਰ ਹੋਰ ਸਵਰ ਸੁਧ ਹਨ। ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਵਰਜਿਤ ਹਨ ਤੇ ਜਾਤੀ ਔੜਵ-ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਵਾਦੀ-ਧੈਵਤ, ਸੰਵਾਦੀ-ਰਿਸ਼ਭ ਤੇ ਗਾਇਨ ਸਮਾਂ ਦਿਨ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਰ ਹੈ। ਆਰੋਹ-ਸ ਰ, ਮ ਪ ਧ, ਸੰ। ਅਵਰੋਹ- ਸੰ ਨ ਧ, ਪ ਮ ਗੁ, ਰ ਸ। ਮੁਖ ਅੰਗ- ਰ ਮ ਪ ਧ, ਮਪ, ਧ ਮ ਗੁ ਰ ਸ। ਡਾਕਟਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਦੇ 'ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਰਾਗ-ਕੋਸ਼' ਵਿੱਚ ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲ ਦਖਣੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਸਰੂਪ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਜੁਲਦਾ ਹੀ ਹੈ।

ਇਥੇ ਦਖਣੀ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਸਰੂਪਾਂ ਲਈ ਉਸੇ ਰਾਗ ਦੇ ਦਖਣੀ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਹੀ ਅਧਾਰ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ ਦਖਣੀ ਦੇ ਸਰੂਪ ਲਈ ਵੇਲਾਵਲੀ ਦਾ ਦਖਣੀ ਸਰੂਪ ਹੀ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਰਾਗ ਨਿਰੁਣਾਇਕ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ ਦਖਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਣਿਤ ਸਰੂਪ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕ ਵਿਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਥੇ ਵੀ ਗ ਕੋਮਲ ਤੇ ਹੋਰ ਸਵਰ ਸੁਧ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਵਾਣਿਤ ਸਰੂਪ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸ਼ਬਦ ਤਰਤੀਬ:-

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਰਾਗ ਤਰਤੀਬ ਵਿਚ ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ ਨੂੰ ੧੬ਵਾਂ ਅਸਥਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਰਚਿਤ ਦਖਣੀ ਰਾਗ ਪ੍ਰਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾ ਗਉੜੀ ਦਖਣੀ ਫਿਰ ਵਡਹੰਸੁ ਦਖਣੀ ਤੇ ਬਿਲਾਵਲੁ ਮੁਖ ਰਾਗ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਤੀਜਾ ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ ਦਖਣੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਬਦ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਬਿਲਾਵਲੁ ਮਹਲਾ ੧ ਛੰਤ ਦਖਣੀ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਪੰਨਾ ੮੪੩ ਤੋਂ ੮੪੪ ਤੱਕ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕ ॥੪॥੧॥ ਤੋਂ ॥੪॥੨॥ ਤਕ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ।

ਪਰੀਚੈ:-

ਰਾਗੁ - ਬਿਲਾਵਲੁ ਦਖਣੀ	ਸਵਰ- ਗੰਧਾਰ ਕੋਮਲ ਹੋਰ ਸਭ ਸੁਧ
ਵਰਜਿਤ ਸਵਰ - ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ	
ਜਾਤੀ - ਔੜਵ-ਸੰਪੂਰਨ	ਵਾਦੀ- ਰਿਸ਼ਭ
ਸੰਵਾਦੀ-ਪੰਚਮ	ਸਮਾਂ - ਦਿਨ ਦਾ ਤੀਜਾ ਪਹਿਰ
ਆਰੋਹ - ਸ ਰ ਮ ਪ ਧ ਸੰ	ਅਵਰੋਹ- ਸੰ ਨ ਧ ਪ, ਮ ਗੁ ਰ ਸ
ਮੁਖ ਅੰਗ- ਸ ਰ, ਮ ਪ, ਮ ਗੁ ਰ, ਸ।	

ਸਵਰ ਵਿਸਥਾਰ:-

- 1) ਸ ਰ ਸ, ਨੁ ਸ, ਨੁ ਧ ਪੁ, ਧ ਸ, ਸ ਰ, ਮ ਪ, ਮ ਗੁ ਰ, ਸ ਰ ਮ ਪ, ਧ ਪ, ਧ ਮ ਪ, ਮ ਪ ਧ ਪ, ਮ ਪ ਮ ਗੁ ਰ, ਪ ਮ ਗੁ ਰ, ਸ ਰ ਮ ਪ, ਮ ਗੁ ਰ ਸ।
- 2) ਸ ਰ ਸ, ਰ ਮ ਗੁ ਰ ਸ, ਰ ਮ ਪ, ਮ ਪ ਧ ਪ, ਪ ਧ ਮ ਪ, ਧ ਪ ਮ ਗੁ ਰ, ਰ ਮ ਪ ਧ ਪ, ਪ ਧ ਨ ਧ ਪ, ਪ ਧ ਪ, ਪ ਧ ਸੰ, ਨ ਧ ਪ, ਪ ਧ ਨ ਧ ਪ, ਧ ਪ ਮ ਪ, ਰ ਮ ਪ ਮ ਗੁ, ਪ ਮ ਗੁ ਰ, ਮ ਗੁ ਰ ਸ।

ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ ਦਖਣੀ

3) ਮ ਪ ਧ ਪ, ਪ ਧ ਸੰ, ਸੰ ਰੰ ਸੰ, ਸੰ ਰੰ ਮੰ ਗੁੰ ਰੰ ਸੰ, ਰੰ ਮੰ ਪੰ, ਪੰ
 ਮੰ ਗੁੰ, ਮੰ ਗੁੰ ਰੰ ਸੰ, ਸੰ ਨ ਧ ਪ, ਪ ਧ ਪ, ਧ ਪ ਮ ਪ, ਪ ਧ ਮ ਪ,
 ਪ ਮ ਗੁ ਰ, ਰ ਮ ਪ, ਮ ਪ ਮ ਗੁ, ਪ ਮ ਗੁ ਰ, ਮ ਗੁ ਰ ਸ, ਨੁ ਧ ਪੁ ਧ ਸ।

ਬਿਲਾਵਲੁ ਮਹਲਾ ੧॥ (੮੪੩-੪੪)

ਮੈ ਮਨਿ ਚਾਉ ਘਣਾ ਸਾਚਿ ਵਿਗਾਸੀ ਰਾਮ॥ ਮੋਹੀ ਪ੍ਰੇਮ ਖਿਰੇ ਪ੍ਰਭਿ ਅਬਿਨਾਸੀ ਰਾਮ॥ ਅਵਿਗਤੋ
 ਹਰਿ ਨਾਥੁ ਨਾਥਹ ਤਿਸੈ ਭਾਵੈ ਸੋ ਥੀਐ॥ ਕਿਰਪਾਲੁ ਸਦਾ ਦਇਆਲੁ ਦਾਤਾ ਜੀਆ ਅੰਦਰਿ ਤੂੰ
 ਜੀਐ॥ ਮੈ ਅਵਰੁ ਗਿਆਨੁ ਨ ਧਿਆਨੁ ਪੂਜਾ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਅੰਤਰਿ ਵਸਿ ਰਹੇ॥ ਭੇਖੁ ਭਵਨੀ ਹਨੁ ਨ
 ਜਾਨਾ ਨਾਨਕਾ ਸਚੁ ਗਹਿ ਰਹੇ॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ:-ਮੈ ਮਨਿ-ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ। ਘਣਾ-ਬਹੁਤ। ਸਾਚਿ-ਸਦਾ-ਬਿਰ-ਹਰਿ-ਨਾਮ ਵਿਚ (ਟਿਕ ਕੇ)। ਵਿਗਾਸੀ-
 ਖਿੜ ਰਹੀ ਹਾਂ। ਅਵਿਗਤੋ-ਅਦ੍ਰਿਸਟ। ਜੀਐ-ਜਿੰਦ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ਅਵਰੁ-ਹੋਰ। ਗਿਆਨੁ-ਧਰਮ-ਚਰਚਾ। ਧਿਆਨੁ-
 ਸਮਾਧੀ ਆਦਿਕ ਦਾ ਉਂਦਮ। ਭਵਨੀ-ਤੀਰਥ-ਜਾਤ੍ਰਾ। ਹਨੁ-ਹਨ (ਦੇ ਆਸਰੇ ਕੀਤੇ) ਯੋਗ- ਆਸਣ। ਸਚੁ-ਸਦਾ-
 ਬਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਪਰਮਾਤਮਾ। ਗਹਿ ਰਹੇ-ਟਿਕਾ ਲਿਆ ਹੈ।

**ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ ਦਖਣੀ ਤੀਨ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-16 ਮੱਧ ਲੈਅ
 ਅਸਥਾਈ**

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
								ਮ	ਪ	ਧ	ਪ	ਸੰ	ਨ	ਧ	ਪ
								ਮੈ	ਸ	ਮ	ਨਿ	ਚਾ	ਉ	ਘ	ਣਾ
ਪ	-	ਮ	ਪ	ਮ	ਗੁ	ਰ	ਸ	ਧ	ਸ	ਰੁ	ਰ	ਮ	ਪ	ਧ	ਪ
ਸਾ	ਸ	ਚਿ	ਵਿ	ਗਾ	ਸੀ	ਰਾ	ਮ	ਮੈ	ਹੀ	ਪ੍ਰੇ	ਮ	ਪਿ	ਸ	ਰੇ	ਸ
ਸੰ	ਸੰ	ਨ	ਧ	ਮ	ਪ	ਮ	ਗੁ	ਰ	ਸ						
ਪ੍ਰ	ਭਿ	ਅ	ਬਿ	ਨਾ	ਸ	ਸੀ	ਰਾ	ਮ							
x				2				0				3			

ਅੰਤਰਾ

								ਪੁ	ਪ	ਮ	ਪੁ	ਧ	ਧ	ਪ	ਧੁ
								ਅਵਿ	ਗ	ਤੇ	ਹਰਿ	ਨਾ	ਬੁ	ਨਾ	ਥਹ
ਸੰ	ਰੰ	ਸੰ	ਨ	ਧ	ਸੰ	ਰੰ	ਸੰ	ਰੰ	ਰੰ	ਮੰ	ਗੁੰ	ਗੁੰ	ਰੰ	ਸੰ	ਨ
ਤਿ	ਸੈ	ਭਾ	ਵੈ	ਸੋ	ਸ	ਥੀ	ਐ	ਕਿਰ	ਪਾ	ਲੁ	ਸ	ਦਾ	ਦਇ	ਆਲੁ	ਦਾ ਤਾ
ਮ	ਪ	ਮ	ਗੁ	ਰੁ	ਮ	ਗੁ	ਰੁ	ਧ	ਸ						
ਜੀ	ਆ	ਅੰ	ਦਰਿ	ਤੂੰ	ਸ	ਜੀ	ਐ								
x				2				0				3			

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਸਰ ਮਰ ਮਪ ਧਪ ਸੰਨ ਧਪ ਮਗੁ ਰਸ
- 2) ਮਪ ਧਪ ਸੰਨ ਧਪ ਪਧ ਮਪ ਮਗੁ ਰਸ
- 3) ਪਧ ਮਪ ਸੰਨ ਧਪ ਮਪ ਧਪ ਮਗੁ ਰਸ
- 4) ਸਰ ਮਰ ਮਪ ਧਪ ਮਗੁ ਰਸ ਮਪ ਧਪ ਸੰਸ ਰੰਸ ਸੰਰ ਸੰਨ
ਧਪ ਮਪ ਮਗੁ ਰਸ
- 5) ਮਪ ਧਮ ਪਧ ਮਪ ਧਪ ਮਪ ਸੰਰ ਸੰਸ ਸੰਨ ਧਪ ਪਧ ਮਪ
ਮਗੁ ਰਸ ਧੁ ਧੁ ਸਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) 9ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 13ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) 9ਵੀਂ ਤੋਂ 8ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਇਕ ਚੱਕਰ ਨੂੰ ਸੱਮ ਤੋਂ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 9ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 13ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 3) 9ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 5ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਤੇ s ਦਾ ਲਗਾਉ ਹੈ।

(ਬਿਲਾਵਲੁ ਮਹਲਾ ੧॥)

(੮੪੪)

ਜਾਗੁ ਸਲੋਨਤੀਏ ਬੋਲੈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਰਾਮ॥ ਜਿਨਿ ਸੁਣਿ ਮੰਨਿਅਤੀ ਅਕਥ ਕਹਾਣੀ ਰਾਮ॥ ਅਕਥ ਕਹਾਣੀ ਪਦੁ ਨਿਰਬਾਣੀ ਕੋ ਵਿਰਲਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਬੂਝਏ॥ ਓਹੁ ਸਬਦਿ ਸਮਾਏ ਆਪੁ ਗਵਾਏ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਸੋਝੀ ਸੁਝਏ॥ ਰਹੈ ਅਤੀਤੁ ਅਪਰੰਪਰਿ ਰਾਤਾ ਸਾਚੁ ਮਨਿ ਗੁਣ ਸਾਰਿਆ॥ ਓਹੁ ਪੂਰਿ ਰਹਿਆ ਸਰਬ ਠਾਈ ਨਾਨਕਾ ਉਰਿ ਧਾਰਿਆ॥੩॥

ਪਦ ਅਰਥ:-ਜਾਗੁ-ਸਾਵਧਾਨ ਰਹੁ। ਸਲੋਨਤੀਏ-ਹੇ ਸੋਹਣੇ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲੀ ਜੀਵ ਇਸਤਰੀਏ! ਅਕਥ ਕਹਾਣੀ-ਅਕੱਥ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ। ਅਕਥ- ਜਿਸ ਦਾ ਸ਼ਹੀ ਸਰੂਪ ਬਿਆਨ ਨਾਂਹ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਪਦੁ-ਆਤਮਕ ਦਰਜਾ। ਨਿਰਬਾਣੀ-ਵਾਸ਼ਨਾ-ਰਹਿਤ। ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਸੋਝੀ-ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸੂਝ। ਅਤੀਤੁ-ਵਿਰੱਕਤ, ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਤੋਂ ਪਰੇ। ਅਪਰੰਪਰਿ-ਪਰੇ ਤੋਂ ਪਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ। ਰਾਤਾ-ਮਸਤ। ਸਾਰਿਆ-ਸੰਭਾਲਦਾ ਹੈ। ਉਰਿ-ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ। ਧਾਰਿਆ-ਵਸਾਈ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।

ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ ਦਖਣੀ

ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ ਦਖਣੀ ਸੂਲ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-10 ਮੱਧ ਲੈਅ ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਸ	ਰ	ਮ	ਪ	ਧ	ਪ	ਮ	ਗੁ	ਰ	ਸ
ਜਾ	ਸ	ਗੁ	ਸ	ਸ	ਲੇ	ਨ	ੜੀ	ਏ	ਸ
ਰ	ਮ	ਪ	ਧ	ਮ	ਪ	ਸੰ	ਨ	ਧ	ਪ
ਬੋ	ਲੈ	ਗੁ	ਰ	ਬਾ	ਣੀ	ਰਾ	ਸ	ਮ	ਸ
ਮ	ਪ	ਧ	ਪ	ਸੰ	ਰੰ	ਸੰ	ਨ	ਧ	ਪ
ਜਿ	ਨਿ	ਸੁ	ਣਿ	ਮੰ	ਨਿ	ਅ	ੜੀ	ਸ	ਸ
ਮ	ਪ	ਧ	ਪ	ਮ	ਗੁ	ਰ	ਸ	ਧ	ਸ
ਅ	ਕ	ਬ	ਸ	ਕ	ਹਾ	ਣੀ	ਸ	ਰਾ	ਮ
x		0		2		3		0	

ਅੰਤਰਾ

ਪ	ਪ	ਮ	ਪ	ਧ	ਧ	ਸੰਸੰ	ਰੰਰੰ	ਸੰ	ਸੰ
ਅ	ਕ	ਬ	ਕ	ਹਾ	ਣੀ	ਪਦੁ	ਨਿਰ	ਬਾ	ਣੀ
ਧ	ਸੰਸੰ	ਰੰ	ਸੰਸੰ	ਰੰ	ਮੰ	ਗੁੰ	ਰੰ	ਸੰ	-
ਕੋ	ਵਿਰ	ਲਾ	ਗੁਰ	ਮੁ	ਖਿ	ਬੁ	ਝ	ਏ	ਸ
ਸੰਸੰ	ਰੰਰੰ	ਸੰ	ਨ	ਧ	ਪ	ਮ	ਪੁ	ਧ	ਪ
ਓਹੁ	ਸਬ	ਦਿ	ਸ	ਮਾ	ਏ	ਆ	ਪੁਗ	ਵਾ	ਏ
ਪਪ	ਪ	ਮ	ਪ	ਮ	ਗੁ	ਰ	ਸ	ਧ	ਸ
ਕਿ	ਭ	ਵ	ਣ	ਸੋ	ਈ	ਸੁ	ਝ	ਏ	ਸ
x		0		2		3		0	

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਸਰ ਮਰ ਮਪ ਧਪ ਸੰਨ ਧਪ ਮਪ ਧਪ ਮਗੁ ਰਸ
- 2) ਪਧ ਮਪ ਸੰਨ ਧਪ ਸੰਰੰ ਸੰਨ ਧਪ ਮਪ ਮਗੁ ਰਸ
- 3) ਪਧ ਮਪ ਮਗੁ ਰਸ ਸੰਰੰ ਸੰਨ ਧਪ ਮਪ ਮਗੁ ਰਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਤੀਜੀ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) 5ਵੀਂ ਤੋਂ 9ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 6ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ। 9ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੇ ਰਸ ਦਾ ਲਗਾਉ ਦੇਣਾ ਹੈ।
- 3) 5ਵੀਂ ਤੋਂ 10ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਤੀਜੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਤੀਜੀ ਮਾਤਰ ਦੇ 'ਗੁ' ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਮਾਤਰ ਤੇ ਉਚਾਰਨ ਕਰਨਾ ਹੈ।

(ਬਿਲਾਵਲੁ ਮਹਲਾ ੧॥)

(੮੪੪)

ਭਿੰਨਤੀ ਰੈਣਿ ਭਲੀ ਦਿਨਸ ਸੁਹਾਏ ਰਾਮ॥ ਨਿਜ ਘਰਿ ਸੂਤੜੀਏ ਪਿਰਮੁ ਜਗਾਏ ਰਾਮ॥ ਨਵ
ਹਾਣਿ ਨਵ ਧਨ ਸਬਦਿ ਜਾਗੀ ਆਪਣੇ ਪਿਰ ਭਾਣੀਆ॥ ਤਜਿ ਕੂੜੁ ਕਪਟੁ ਸੁਭਾਉ ਦੂਜਾ
ਚਾਕਰੀ ਲੋਕਾਣੀਆ॥ ਮੈ ਨਾਮੁ ਹਰਿ ਕਾ ਹਾਰੁ ਕੰਠੇ ਸਾਚ ਸਬਦੁ ਨੀਸਾਣਿਆ ॥ ਕਰ ਜੋਤਿ
ਨਾਨਕੁ ਸਾਚੁ ਮਾਗੈ ਨਦਰਿ ਕਰਿ ਤੁਧੁ ਭਾਣਿਆ॥੨॥

ਪਦ ਅਰਥ:-ਭਿੰਨਤੀ-ਭਿੰਨੀ ਹੋਈ। ਰੈਣਿ-ਰਾਤ। ਸੁਹਾਏ-ਸੁਹਾਵਣੇ, ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੇ। ਸੂਤੜੀਏ-ਸੁੱਤੀ ਜੀਵ ਇਸਤ੍ਰੀਏ। ਪਿਰਮੁ-
ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ। ਜਗਾਏ-ਸੁਚੇਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਹਾਣਿ-ਸਾਲ, ਵਰਾ। ਨਵ ਹਾਣਿ-ਨਵੀਂ ਉਮਰ ਵਾਲੀ, ਵਿਕਾਸ ਤੋਂ ਬਚੀ ਹੋਈ। ਧਨ-
ਜੀਵ-ਇਸਤਰੀ। ਸਬਦਿ-ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ। ਜਾਗੀ-ਸੁਚੇਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਿਰ ਭਾਣੀਆ-ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਪਿਆਰੀ ਲਗਦੀ ਹੈ।
ਤਜਿ-ਤਿਆਗ ਕੇ। ਕੂੜੁ-ਝੂਠ। ਚਾਕਰੀ-ਖੁਸ਼ਾਮਦ, ਮੁਥਾਜੀ। ਲੋਕਾਣੀਆ-ਲੋਕਾਂ ਦੀ। ਨੀਸਾਣਿਆ-ਪਰਵਾਨਾ, ਰਾਹਦਾਰੀ।
ਨਦਰਿ-ਸਿਹਰ ਦੀ ਨਿਗਾਹ। ਤੁਧੁ ਭਾਣਿਆ-ਜੇ ਤੈਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲੱਗੇ।

ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ ਦਖਣੀ ਫਰੋਦਸਤ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾ--14 ਮੱਧ ਲੈਅ
ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
ਰ	ਰ	ਮ	ਪ	ਧ	ਪ	ਮ	ਗੁ	ਮਮ	ਗੁ	ਰ	ਸਸ	ਧੁ	ਸ
ਭਿੰ	ਨ	ੜੀ	s	ਰੈ	ਟਿ	ਭ	ਲੀ	ਦਿਨ	ਸ	ਸੁ	ਹਾਏ	ਰਾ	ਮ
ਮ	ਮ	ਪ	ਧ	ਸੰ	ਨ	ਧ	ਪ	ਮਮ	ਪ	ਮ	ਗੁਗੁ	ਰ	ਸ
ਨਿ	ਜ	ਘ	ਰਿ	ਸੂ	ਤ	ੜੀ	ਏ	ਪਿਰ	ਮੁ	ਜ	ਗਾਏ	ਰਾ	ਮ
x		0		2		3		4			5		

ਅੰਤਰਾ

ਪ	ਪ	ਮ	ਪ	ਧ	ਪ	ਧ	ਸੰ	ਸੰ	ਨ	ਧ	ਸੰ	ਰੰ	ਸੰ
ਨ	ਵ	ਹਾ	ਟਿ	ਨ	ਵ	ਧ	ਨ	ਸ	ਬ	ਦਿ	ਜਾ	s	ਰੀ
ਸੰ	ਰੰ	ਮੰ	ਗੁੰ	ਰੰ	ਸੰ	ਨ	ਧ	ਪ	-	ਮ	ਗੁ	ਰ	ਸ
ਆ	ਪ	ਣੇ	s	ਪਿ	s	ਰ	s	ਭਾ	s	ਣੀ	ਆ	s	s
x		0		2		3		4			5		

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਸੁਰ ਮਪ ਰਮ ਪਧ ਮਪ ਧਧ ਸੰਰੰ ਸੰਸੰ ਸੰਰੰ ਸੰਨ ਧਪ ਮਪ ਮਗੁ ਰਸ
- 2) ਮਪ ਧਪ ਸੰਨ ਧਪ ਮਪ ਧਪ ਸੰਰੰ ਸੰਨ ਧਪ ਮਪ ਮਗੁ ਰਸ ਧੁਧੁ ਸਸ
- 3) ਮਪ ਧਮ ਪਧ ਮਪ ਧਪ ਮਪ ਮਗੁ ਰਸ ਪਧ ਸੰਨ ਧਪ ਮਪ ਮਗੁ ਰਸ

ਤਿਹਾਈਆ:-

- 1) ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਬੰਦਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।

ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ ਦਖਣੀ

- 2) ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਅਠਵੀਂ ਮਾਤਰ ਬੰਦਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ 7ਵੀਂ-8ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 3) ਪਹਿਲੀ ਲਾਈਨ ਦਾ ਪੂਰਾ ਚੱਕਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ 9ਵੀਂ ਤੋਂ 14ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਅ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਬਿਲਾਵਲੁ ਮਹਲਾ ੧ ਛੰਤ ਦਖਣੀ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥ (੮੪੩)

ਮੁੰਧ ਨਵੇਲੜੀਆ ਗੋਇਲਿ ਆਈ ਰਾਮ॥ ਮਟੁਕੀ ਡਾਰਿ ਧਰੀ ਹਰਿ ਲਿਵ ਲਾਈ ਰਾਮ॥
ਲਿਵ ਲਾਇ ਹਰਿ ਸਿਉ ਰਹੀ ਗੋਇਲਿ ਸਹਜਿ ਸਬਦਿ ਸੀਗਾਰੀਆ॥ ਕਰ ਜੋੜਿ ਗੁਰ ਪਹਿ
ਕਰਿ ਬਿਨੰਤੀ ਮਿਲਹੁ ਸਾਚਿ ਪਿਆਰੀਆ॥ ਧਨ ਭਾਇ ਭਗਤੀ ਦੇਖਿ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧੁ
ਨਿਵਾਰਿਆ॥ ਨਾਨਕ ਮੁੰਧ ਨਵੇਲ ਸੁੰਦਰਿ ਦੇਖਿ ਪਿਰੁ ਸਾਧਾਰਿਆ॥੧॥

ਮਦ ਅਰਥ:- ਮੁੰਧ-ਜਵਾਨ ਲੜਕੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਜੇ ਆਪਣੀ ਜਵਾਨੀ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਨਵੇਲੜੀਆ-ਨਵੀਂ, ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚੀ ਹੋਈ। ਗੋਇਲਿ-ਗੋਇਲ ਵਿਚ, ਚਾਰ ਦਿਨ ਦੇ ਵਸੇਬੇ ਵਾਲੇ ਜਗਤ ਵਿਚ। ਮਟੁਕੀ-ਚਾਟੀ। ਸਹਜਿ-ਆਤਮਿਕ ਅਭੋਲਤਾ ਵਿਚ। ਸਬਦਿ-ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ। ਸੀਗਾਰੀਆ-ਸਿੰਗਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਸੋਹਣਾ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਕਰ ਜੋੜਿ-ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ। ਨਵੇਲ-ਨਵੀਂ, ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚੀ ਹੋਈ। ਦੇਖਿ ਪਿਰੁ-ਪੁਤ੍ਰ ਪਤੀ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ। ਸਾਧਾਰਿਆ-ਆਧਾਰ-ਸਹਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪੁਤ੍ਰ ਦਾ ਆਸਰਾ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਬਣਾਂਦੀ ਹੈ।

ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ ਦਖਣੀ ਮਹੇਸ਼ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-9 ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ

ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9
ਪ	ਮ	ਪ	ਧ	ਰਮ	ਪਧ	ਮਗੁ	ਰ	ਸ
ਮੁੰ	ਧ	ਨ	ਵੇ	ਲS	ੜੀS	ਆ	S	S
ਮੁਪ	ਧ	ਸੰ	ਨ	ਧ	ਪ	ਮ	ਗੁ	ਰਸ
ਗੋS	ਇ	ਲਿ	S	ਆ	ਈ	ਰਾ	S	ਮS
X				2		3		

ਅੰਤਰਾ

ਮ	ਪ	ਧ	ਪਧ	ਸੰ	ਰੰਸੰ	ਮੰਗੁ	ਰੰ	ਸੰ
ਮ	ਟੁ	ਕੀ	SS	ਡਾ	ਚਿS	ਧS	ਰੀ	S
ਸੰ	ਨ	ਸੰਨ	ਧਪ	ਮ	ਗੁ	ਮਗੁ	ਰ	ਸ
ਹ	ਰਿ	ਲਿS	ਵS	ਲਾ	ਈ	ਰਾS	S	ਮ
X				2		3		

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਪਧਪਮ ਮਪਮਗੁ ਰਸਧਸ ਸਰਮਪ ਧਪਮਪ ਸੰਰੇਸੰਨ ਧਪਮਪ ਪਧਪਮ ਗੁਗੁਰਸ
- 2) ਸਰਮਪ ਮਗੁਰਸ ਸਰਮਪ ਧਪਮਪ ਮਗੁਰਸ ਸਰਮਪ ਧਸੰਰੇਸੰ ਸੰਨਧਪ ਮਗੁਰਸ
- 3) ਮਪਪਮ ਪਧਮਪ ਧਪਮਪ ਮਗੁਰਸ ਪਧਧਪ ਧਧਪਧ ਸੰਰੇਸੰਸੰ ਸੰਨਧਪ ਮਗੁਰਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) ਪਹਿਲੀ-ਦੂਜੀ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਦੂਜੀ-ਤੀਜੀ ਮਾਤਰ ਤੇ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) ਤੀਜੀ ਮਾਤਰ ਤੇ 's' ਲਗਾ ਕੇ ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਤੀਜੀ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 3) ਤੀਜੀ ਤੋਂ 7ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।

(ਬਿਲਾਵਲੁ ਮਹਲਾ ੧॥)

(੮੪੪)

ਮਹਲਿ ਬੁਲਾਇੜੀਏ ਭਗਤਿ ਸਨੇਹੀ ਰਾਮ॥ ਗੁਰਮਤਿ ਮਨਿ ਰਹਸੀ ਸੀਝਸਿ ਦੇਹੀ ਰਾਮ॥ ਮਨੁ ਮਾਰਿ ਰੀਝੈ ਸਬਦਿ ਸੀਝੈ ਤ੍ਰੈ ਲੋਕ ਨਾਥੁ ਪਛਾਣਏ॥ ਮਨੁ ਡੀਗਿ ਡੋਲਿ ਨ ਜਾਇ ਕਤ ਹੀ ਆਪਣਾ ਪਿਰੁ ਜਾਣਏ॥ ਮੈ ਆਧਾਰੁ ਤੇਰਾ ਤੂ ਖਸਮੁ ਮੇਰਾ ਮੈ ਤਾਣੁ ਤਕੀਆ ਤੇਰਓ॥ ਸਾਚਿ ਸੂਚਾ ਸਦਾ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਝਗਰੁ ਨਿਬੇਰਓ॥੪॥੨॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਮਹਲਿ-ਮਹੱਲ ਵਿਚ, ਪ੍ਰਤੂ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ। ਬੁਲਾਇੜੀਏ-ਪਹੁੰਚੀ ਹੋਈ ਜੀਵ-ਇਸਤਰੀਏ! ਭਗਤਿ ਸਨੇਹੀ-ਭਗਤੀ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ਰਹਸੀ-ਪ੍ਰਸੰਨ। ਸੀਝਸਿ-ਸਫਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਰੀਝੈ-ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੀਝੈ-ਕਾਮਯਾਬ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਡੀਗਿ-ਡਿੱਗ ਕੇ। ਡੋਲਿ-ਡੋਲ ਕੇ। ਆਧਾਰੁ-ਆਸਰਾ। ਤਾਣੁ-ਬਲ, ਸਹਾਰਾ। ਤਕੀਆ-ਆਸਰਾ। ਝਗਰੁ-(ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦੀ) ਖਹ ਖਹ। ਨਿਬੇਰਓ-ਮੁਕਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ ਦਖਣੀ ਰੂਪਕ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-7 ਮੱਧ ਲੈਅ

ਅਸਥਾਈ

ਅੰਤਰਾ

1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	5	6	7
ਸਸ	ਰ	ਮ	ਪ	ਪ	ਸੰਨ	ਧਪ	ਪ	ਮ	ਪ	ਧ	ਪ	ਧ	ਸੰ
ਮਹ	ਲਿ	ਬੁ	ਲਾ	ਇ	ੜੀੜ	ਏੜ	ਮ	ਨੁ	ਸ	ਮਾ	ਰਿ	ਰੀ	ਝੈ
ਪਪ	ਧ	ਪ	ਮ	ਗੁ	ਰ	ਸ	ਨ	ਸੰ	ਨ	ਧ	ਸੰ	ਰੰ	ਸੰ
ਭਗ	ਤਿ	ਸ	ਨੇ	ਹੀ	ਰਾ	ਮ	ਸ	ਬ	ਦਿ	ਸੀ	ੜ	ਝੈ	ੜ
ਰਰ	ਮ	ਪ	ਧ	ਧ	ਸੰਸੰ	ਸੰ	ਸੰਸੰ	ਨ	ਧ	ਸੰ	ਨ	ਧ	ਪ
ਗੁਰ	ਮ	ਤਿ	ਮ	ਨਿ	ਰਹ	ਸੀ	ਤ੍ਰੈ	ਲੇ	ਕ	ਨਾ	ੜ	ਬੁ	ੜ
ਨ	ਧ	ਪ	ਮ	ਗੁ	ਰ	ਸ	ਮ	ਪ	ਮ	ਗੁ	-	ਰ	ਸ
ਸੀ	ਝ	ਸਿ	ਦੇ	ਹੀ	ਰਾ	ਮ	ਪ	ਛਾ	ਣ	ਏ	ੜ	ੜ	ੜ
x			2		3		x			2		3	

੨੨-ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ ਮੰਗਲ

ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ ਮੰਗਲ ਬਾਰੇ ਭਾਰਤੀ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਗ੍ਰੰਥਕਾਰ ਨੇ ਕੋਈ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਰਾਗ ਅਤਿ ਅਪ੍ਰਚਲਿਤ ਰਾਗਾਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਹੀ ਰਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਭਾਵੀ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਦੇ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਮੰਗਲ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ, ਆਨੰਦ, ਖੁਸ਼ੀ, ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਗੀਤ, 'ਮੰਗਲ ਗਾਵਹੁ ਨਾਰੇ' 'ਮੰਗਲ ਸਾਜ ਭਇਆ ਪ੍ਰਭ ਅਪਣਾ ਗਾਇਆ ਰਾਮ', ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਅਰਥ ਉਹਨਾਂ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਪੱਖ ਜੋੜ ਕੇ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ ਮੰਗਲ ਨੂੰ ਰਾਗ ਦਾ ਨਾਮ ਦੇਣ ਬਾਰੇ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਨੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਰਪਣ' ਪੋਥੀ ਛੇਵੀਂ ਪੰਨਾ ੨੬੭ ਤੇ 'ਛੰਤ ਬਿਲਾਵਲ ਮਹਲਾ ੪ ਮੰਗਲ' (ਪੰ. ੮੪੪) ਤੇ ਪੋਥੀ ਪੰਨਾ ੨੮੪ ਬਿਲਾਵਲ ਮਹਲਾ ੫ ਛੰਤ ਮੰਗਲ (ਪੰ. ੮੪੭) ਇਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਹੀ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਮੰਗਲ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਬਾਰੇ ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ ਮੰਗਲ ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਬਾਬਾ ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮੁੱਖੀ ਜਵੱਦੀ ਟਕਸਾਲ ਦਾ ਦ੍ਰਿੜ ਸੰਕਲਪ ਸੀ ਕਿ ੧੯੯੨ ਦੇ ਦੂਜੇ ਅਦੁੱਤੀ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਸੰਮੇਲਨ ਜਵੱਦੀ ਕਲਾ ਲੁਧਿਆਣਾ ਸਮੇਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਰਚਿਤ ਮਿਸ਼ਰਤ ਰਾਗਾਂ ਤੇ ਰਾਗ ਪ੍ਰਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਗਾਇਨ ਹੋਵੇ ਪਰ ਉਸ ਸਮਾਗਮ ਸਮੇਂ ਬਿਲਾਵਲੁ ਮੰਗਲ ਰਾਗ ਦਾ ਗਾਇਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ। ਰਾਗ ਨਿਰਣਾਇਕ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਰਾਗ ਦੇ ਸਰੂਪ ਬਾਰੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਕੋਈ ਨਿਰਣੈ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਤੇ ਇਸ ਰਾਗ ਦਾ ਗਾਇਨ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿਚ ਵੀ ਨਾ ਆ ਸਕਿਆ।

ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ ਮੰਗਲ ਦੇ ਸਰੂਪ ਬਾਰੇ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਗਾਇਕ ਗ੍ਰੰਥਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਹੀ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਰਾਗ ਰਤਨਾਵਲੀ' ਵਿਚ ਇਸ ਰਾਗ ਦਾ ਪਰੀਚੈ ਤੇ ਇੱਕ ਬੰਦਸ਼ ਵੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਬਿਲਾਵਲੁ ਮੰਗਲ ਨੂੰ ਇਕ ਸੁਤੰਤਰ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਮੱਧ ਕਾਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿਚ ਸੀ ਪਰ ਵਿਧੀ ਪੂਰਵਕ ਸਿਖਿਆ ਦੀ ਘਾਟ ਕਾਰਣ ਅਤੇ ਸਵਰ ਲਿਪੀ ਦੇ ਅਭਾਵ ਕਾਰਨ ਇਹ ਰਾਗ ਤੇ ਹੋਰ ਵੀ ਅਨੇਕਾਂ ਰਾਗ ਸਾਥੋਂ ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਇਸ ਰਾਗ ਨੂੰ ਬਿਲਾਵਲ ਦਾ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਲਿਖਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਰਾਗ ਦੇ ਸਰੂਪ ਬਾਰੇ ਗ੍ਰੰਥ ਅਧਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਪਰ ਬਜ਼ੁਰਗ ਉਸਤਾਦਾਂ ਤੋਂ ਸੀਨਾ-ਬਾ-ਸੀਨਾ ਮਿਲੀ ਸੰਗੀਤ ਸਿਖਿਆ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਬਿਲਾਵਲੁ ਮੰਗਲ ਰਾਗ ਦਾ ਸਰੂਪ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ

ਬਣਦਾ ਹੈ। ਬਾਟ-ਬਿਲਾਵਲ, ਸਵਰ ਸਭ ਸੁਧ, ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਪੰਚਮ ਵਰਜਿਤ ਤੇ ਜਾਤੀ-ਸ਼ਾੜਵ-ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਫਾਦੀ-ਮਧਿਅਮ, ਸੰਵਾਦੀ-ਬੜਜ ਤੇ ਸਮਾਂ ਦਿਨ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਰ ਹੈ। ਆਰੋਹ - ਸ ਗ, ਮ ਰ ਸ, ਗ ਮ ਧ, ਨਸੰ। ਅਵਰੋਹ - ਸੰ ਨ ਧ ਪ, ਧ ਮ, ਪ ਗ, ਮ ਰ, ਸ। ਮੁਖ ਅੰਗ - ਗ ਮ ਧ ਪ ਮ, ਪ ਗ, ਮ ਰ, ਸ। ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ ਮੰਗਲ ਦਾ ਇਹ ਸਰੂਪ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੀ ਹੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਰਾਗ ਦਾ ਵਰਨਣ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਗ੍ਰੰਥਕਾਰ ਨੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਰਾਗ ਪ੍ਰਕਾਰਾਂ ਤੇ ਮਿਸ਼ਰਤ ਰਾਗਾਂ ਬਾਰੇ ਲਿਖਣ ਲਈ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪੱਖ ਤੋਂ ਅਧੂਰਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਮੈਂ 'ਰਾਗ ਵਿਗਿਆਨ ਭਾਗ-੭' ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਰਾਗ ਮੰਗਲ ਭੈਰਵ ਦਾ ਸਰੂਪ ਦੇਖਿਆ ਹੈ। ਪਟਵਰਧਨ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਧੈਵਤ ਸੁੱਧ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਵਰਜਿਤ ਕਰਕੇ ਸ਼ਾੜਵ ਜਾਤੀ ਦਾ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਭੈਰਵ ਅੰਗ ਦਾ ਇੱਕ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਸੁਰੰਤਰ ਸਰੂਪ ਹੈ। ਰਾਗ ਭੈਰਵ ਵਿੱਚ ਕੇਵਲ ਨਿਸ਼ਾਦ ਵਰਜਿਤ ਕਰਨ ਨਾਲ ਪੁਰਵਾਂਗ ਵਿੱਚ ਭੈਰਵ ਅੰਗ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਗ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਸਰੂਪ ਵੱਖਰਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਵੀ ਰਾਗੁ ਭੈਰਵ ਵਿੱਚ ਨਿਸ਼ਾਦ ਵਰਜਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਨਿਯਮ ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ ਤੇ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਇਥੇ ਬਿਲਾਵਲੁ ਮੰਗਲ ਦੇ ਸਰੂਪ ਲਈ ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਸ਼ਾਦ ਵਰਜਿਤ ਕਰਕੇ ਇਹ ਸ਼ਾੜਵ ਜਾਤੀ ਦਾ ਰਾਗੁ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ ਮੰਗਲ ਦਾ ਇੱਕ ਸੁਰੰਤਰ ਤੇ ਵੱਖਰਾ ਸਰੂਪ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮੈਂ ਸ੍ਰੀ ਵਿਮਲਾਕਾਂਤ ਰਾਏ ਚੌਧਰੀ ਦੇ ਰਾਗ ਵਿਯਾਕਰਣ ਦੇ ੭੦੪ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਸਰੂਪ ਵੇਖੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸੁਧ ਸਵਰਾਂ ਵਿਚ ਨਿਸ਼ਾਦ ਵਰਜਿਤ ਨਾਲ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਹੀ ਸਰੂਪ ਰਾਗ ਹੇਮ ਬਿਲਾਵਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਆਰੋਹ - ਸ, ਰ ਗ, ਗ ਮ ਪ ਧ ਪ ਮੰ। ਅਵਰੋਹ - ਸੰ ਪ ਧ ਪ ਗ ਮ ਪ ਗ ਮ ਰ ਸ। ਪਰ ਇਥੇ ਬਿਲਾਵਲ ਮੰਗਲ ਦੇ ਸਰੂਪ ਲਈ ਨਿਸ਼ਾਦ ਵਰਜਿਤ ਕਰਕੇ ਇਸ ਰਾਗ ਦਾ ਆਪਣਾ ਇੱਕ ਵੱਖਰਾ ਸਰੂਪ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ। ਸ, ਰ ਗ ਮ ਗ, ਰ ਸ ਧ ਸ, ਰ ਗ ਮ ਪ, ਧ ਪ ਮ ਗ, ਰ ਗ ਮ ਪ, ਧ ਸੰ, ਸੰ ਰੰ ਸੰ, ਧ ਸੰ ਧ ਪ ਮ ਗ, ਰ ਗ ਮ ਗ, ਰ ਸ ਧ ਸ। ਇਥੇ ਪੁਰਵਾਂਗ ਵਿੱਚ ਰ ਗ ਮ ਗ ਚਲਣ ਨਾਲ ਬਿਲਾਵਲ ਜਾਗਦਾ ਹੈ ਪਰ ਰ ਸ ਧ ਸ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਨਾਲ ਬਿਲਾਵਲ ਅਲੋਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਭੂਪਾਲੀ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਰ ਗ ਮ ਪ ਨਾਲ ਬਿਲਾਵਲ ਦਾ ਸਰੂਪ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਪ ਧ ਸੰ ਰੰ ਸੰ ਨਾਲ ਬਿਲਾਵਲ ਅਲੋਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਦੇਸ਼ਕਾਰ ਦਾ ਸ਼ਾਵਲਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਪ ਧ ਸੰ, ਧ ਪ ਮ ਗ। ਇਸ ਚਲਨ ਨਾਲ ਨਿਸ਼ਾਦ ਵਰਜਿਤ ਕਰਕੇ ਬਿਲਾਵਲੁ ਮੰਗਲ ਦਾ ਇੱਕ ਵੱਖਰਾ ਸਰੂਪ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਬਬਦ ਤਰਤੀਬ:-

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਰਾਗ ਤਰਤੀਬ ਵਿਚ ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ ਨੂੰ ਸੋਲਵਾਂ ਅਸਥਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ ਮੁਖ ਰਾਗ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ ਦਖਣੀ ਤੇ ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ ਮੰਗਲ ਦੇ ਰਾਗ ਪ੍ਰਕਾਰਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ ਮੰਗਲ ਦੀ ਬਬਦ-ਰਚਨਾ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ। ਛੰਤ ਬਿਲਾਵਲੁ ਮਹਲਾ ੪ ਮੰਗਲ ਪੰਨਾ ੮੪੪ ਤੋਂ ੮੪੫ ਬਬਦ ਅੰਕ ॥੪॥੧॥੩॥ ਤੋਂ ॥੪॥੨॥੪॥ ਦੇ ਛੰਤ ਤੇ ਫਿਰ ਪੰਨਾ ੮੪੭ ਤੋਂ ੮੪੮ ਬਿਲਾਵਲ ਮਹਲਾ ੫ ਛੰਤ ਮੰਗਲ ਬਬਦ ਅੰਕ ॥੪॥੧॥੪॥ ਤੋਂ ॥੪॥੨॥੫॥੯॥ ਦੇ ਛੰਤ ਹਨ।

ਪਰੀਚੈ:-

ਰਾਗੁ - ਬਿਲਾਵਲੁ ਮੰਗਲ	ਬਾਟ - ਬਿਲਾਵਲ
ਸਵਰ - ਸਾਰੇ ਸੁਧ	ਵਰਜਿਤ ਸਵਰ - ਨਿਸ਼ਾਦ
ਜਾਤੀ - ਸ਼ਾੜਵ-ਸ਼ਾੜਵ	ਵਾਦੀ - ਧ
ਸੰਵਾਦੀ - ਗ	ਸਮਾਂ - ਦਿਨ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਹਿਰ
ਆਰੋਹ - ਸ ਰ ਗ, ਮ ਪ, ਧ ਸੰ।	ਅਵਰੋਹ - ਸੰ ਧ ਪ, ਮ ਗ, ਰ ਸ।
ਮੁਖ ਅੰਗ - ਰ ਗ ਮ ਗ, ਧ ਸੰ ਧ ਪ ਮ ਗ, ਰ, ਸ ਧ ਸ।	

ਸਵਰ ਵਿਸਥਾਰ (ਅਲਾਪ):-

- 1) ਸ, ਰ ਸ, ਗ ਰ ਮ ਗ, ਰ ਸ ਧ ਸ, ਧ ਪ, ਧ ਸ, ਰ ਗ ਮ ਗ, ਪ ਮ ਗ, ਧ ਪ ਮ ਗ, ਰ ਗ ਮ ਪ ਮ ਗ, ਰ ਸ, ਧ ਸ।
- 2) ਸ, ਰ ਗ ਮ ਪ, ਧ ਪ ਮ ਗ, ਧ ਪ ਮ ਪ ਮ ਗ, ਰ ਗ ਮ ਪ, ਪ ਧ ਸੰ ਧ ਪ, ਧ ਸੰ ਧ ਪ ਮ ਪ ਮ ਗ, ਰ ਗ ਮ ਪ ਮ ਗ, ਰ ਸ ਧ ਸ।
- 3) ਗ ਮ ਪ ਮ ਗ, ਗ ਮ ਪ ਧ ਪ, ਧ ਸੰ ਰੰ ਸੰ, ਪ ਧ ਸੰ ਰੰ ਸੰ, ਸੰ ਰੰ ਗੰ ਮੰ ਗੰ, ਰੰ ਗੰ ਮੰ ਪੰ ਮੰ ਗੰ, ਰੰ ਸੰ ਧ ਸੰ, ਸੰ ਰੰ ਸੰ ਧ ਪ, ਧ ਸੰ ਧ ਪ ਮ ਗ, ਧ ਪ ਮ ਪ ਮ ਗ ਰ ਗ, ਮ ਪ ਮ ਗ, ਰ ਸ, ਧ ਸ।

(ਬਿਲਾਵਲੁ ਮਹਲਾ ੫॥)

(੮੪੮)

ਕਿਆ ਗੁਣ ਤੇਰੇ ਕਹਿ ਸਕਉ ਪ੍ਰਭ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਰਾਮ॥ ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਨਾਰਾਇਣੈ ਭਏ ਖਾਰਗਰਾਮੀ ਰਾਮ॥ ਗੁਨ ਗਾਵਤ ਗੋਵਿੰਦ ਕੇ ਸਭ ਇਛ ਪੁਜਾਮੀ ਰਾਮ॥ ਨਾਨਕ ਉਧਰੇ ਜਪਿ ਹਰੇ ਸਭਹੂ ਕਾ ਸੁਆਮੀ ਰਾਮ॥੩॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਪਾਰਗਰਾਮੀ-ਪਾਰ ਲੰਘਣ ਜੇਗੇ। ਪੁਜਾਮੀ-ਪੂਰੀਆਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਧਰੇ-ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

**ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ ਸੰਗਲ ਤੀਨ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-16 ਮੱਧ ਲੈਅ
ਅਸਥਾਈ**

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
								ਰ	ਗ	ਮ	ਗ	ਰ	ਸ	ਧ	ਸਰ
								ਕਿ	ਆ	ਗੁ	ਣ	ਤੇ	s	ਰੇ	SS
ਗ	-	ਮ	ਗ	ਧ	ਪ	ਮਮ	ਗ	ਰ	ਗ	ਮ	ਪ	ਧ	-	ਸ	-
ਕ	s	ਰਿ	s	ਸ	s	ਕਉ	s	ਪ੍ਰ	ਭ	ਅੰ	ਤਰ	ਜਾ	s	ਮੀ	s
ਧ	ਪ	ਮ	ਗ	ਰਗ	ਮਪ	ਮਗ	ਰਸ								
ਰਾ	s	s	s	ਮs	SS	SS	SS								
x				2				0				3			

ਅੰਤਰਾ

								ਪ	ਪ	ਧ	-	ਸ	ਸ	ਰੇ	ਸ
								ਸਿ	ਮ	ਰਿ	s	ਸਿ	ਮ	ਰਿ	s
।	-	ਰੰਗ	ਮੰਗ	ਰੇ	-	ਸ	-	ਸ	ਰੇ	ਸ	ਸ	ਧ	ਧ	ਪ	-
ਨਾ	s	ਰਾs	ਇs	ਠੈ	s	s	s	ਭ	ਏ	ਪਾ	ਰ	ਗ	ਰਾ	ਮੀ	s
ਮ	ਗ	ਰ	ਗ	ਰਗ	ਮਗ	ਰਸ	ਧੁਸ								
ਰਾ	s	s	s	ਮs	SS	SS	SS								
x				2				0				3			

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਸਰ ਗਮ ਰਗ ਮਪ ਧਸੰ ਧਪ ਮਗ ਰਸ
- 2) ਰਗ ਮਪ ਧਪ ਮਗ ਰਗ ਮਗ ਰਸ ਧੁਸ
- 3) ਰਗ ਮਪ ਧਸੰ ਧਪ ਮਗ ਰਗ ਮਗ ਰਸ
- 4) ਸਰ ਗਮ ਰਗ ਮਪ ਧਪ ਮਗ ਰਸ ਧੁਸ
- 5) ਸਰ ਗਰ ਮਗ ਰਗ ਮਪ ਧਪ ਧਸੰ ਧਪ ਧਸੰ ਰੰਗ ਮੰਗ ਰੰਸ
ਧਪ ਮਗ ਰਸ ਧੁਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) 9ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 13ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) 9ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 13ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।

3) 9ਵੀਂ ਤੋਂ 8ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 9ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਅ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਬਿਲਾਵਲੁ ਮਹਲਾ ਪ॥

(੮੪੮)

ਹਰਿ ਖੋਜਹੁ ਵਡਭਾਗੀਹੋ ਮਿਲਿ ਸਾਧੂ ਸੰਗੇ ਰਾਮ॥ ਗੁਨ ਗੋਵਿੰਦ ਸਦ ਗਾਈਅਹਿ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੈ ਰੰਗੇ ਰਾਮ॥ ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਸਦ ਹੀ ਸੇਵੀਐ ਪਾਈਅਹਿ ਫਲ ਮੰਗੇ ਰਾਮ॥ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ ਸਰਨਾਗਤੀ ਜਪਿ ਅਨਤ ਤਰੰਗੇ ਰਾਮ॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਵਡਭਾਗੀਹੋ-ਹੇ ਵਡੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਿਆਂ। ਮਿਲਿ-ਮਿਲ ਕੇ। ਸੇਵੀਐ-ਸੇਵਾ ਭਗਤੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਪਾਈਅਹਿ-ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਭੁ ਸਰਨਾਗਤੀ-ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪਿਆ ਰਹੁ। ਅਨਤ-ਅਨੰਤ, ਅਨੇਕਾਂ। ਤਰੰਗੇ-ਲਹਿਰਾਂ। ਅਨਤ ਤਰੰਗੇ-ਅਨੇਕਾਂ ਲਹਰਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਭੂ।

ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ ਮੰਗਲ ਤੀਨ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-16 ਮੱਧ ਲੈਅ ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
								ਸੰ	-	ਧ	ਪ	ਮ	ਗ	ਰ	ਗ
								ਹ	ਸ	ਰਿ	ਸ	ਖੇ	ਸ	ਜ	ਹੁ
ਪ	ਮ	ਗ	ਰ	ਸ	ਧ	ਸ	-	ਸ	ਰ	ਗ	ਮ	ਰ	ਗ	ਮ	ਪ
ਵ	ਡ	ਭਾ	ਗੀ	ਹੇ	ਸ	ਸ	ਸ	ਮਿ	ਸ	ਲਿ	ਸ	ਸਾ	ਸ	ਧੂ	ਸ
ਧ	ਸੰ	ਧ	ਪ	ਧ	ਪ	ਮ	ਗ								
ਸੰ	ਸ	ਗੇ	ਸ	ਰਾ	ਸ	ਮ	ਸ								
x				2				0				3			

ਅੰਤਰਾ

								ਪ	-	ਧ	ਪ	ਧ	-	ਪ	ਧ	
								ਗੁ	ਸ	ਨ	ਸ	ਗੇ	ਸ	ਵਿ	ਦ	
ਸੰ	ਰੰ	ਸੰ	-	ਧ	ਧ	ਸੰ	ਸੰ	ਰੰ	ਗੰ	ਮੰ	ਗੰ	ਰੁੰ	ਰੁੰ	ਰੰ	ਸੰ	-
ਸ	ਸ	ਦ	ਸ	ਗਾ	ਈ	ਅ	ਹਿ	ਪਾ	ਸ	ਰ	ਸ	ਬੁ	ਹ	ਮ	ਕੈ	ਸ
ਧ	ਸੰ	ਧ	ਪ	ਮ	ਗ	ਰਸ	ਧੁਸ									
ਰੰ	ਸ	ਗੇ	ਸ	ਰਾ	ਸ	ਮਸ	ਸਸ									
x				2				0				3				

ਤਾਨਾਂ ਤੇ ਤਿਹਾਈਆਂ ਪਹਿਲੀ ਤੀਨ ਤਾਲ ਬੰਦਸ਼ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ।

ਵੰਤ ਬਿਲਾਵਲੁ ਮਹਲਾ ੪ ਮੰਗਲ ੧੯ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥ (੮੪੪)

ਮੇਰਾ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਸੇਜੈ ਆਇਆ ਮਨੁ ਸੁਖਿ ਸਮਾਣਾ ਰਾਮ॥ ਗੁਰਿ ਤੁਠੈ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਇਆ
ਰੰਗਿ ਰਲੀਆ ਮਾਣਾ ਰਾਮ॥ ਵਡਭਾਗੀਆ ਸੋਹਾਗਣੀ ਹਰਿ ਮਸਤਕਿ ਮਾਣਾ ਰਾਮ॥ ਹਰਿ
ਪ੍ਰਭੁ ਹਰਿ ਸੋਹਾਗੁ ਹੈ ਨਾਨਕ ਮਨਿ ਭਾਣਾ ਰਾਮ॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ:-ਸੇਜੈ-ਸੇਜ ਉੱਤੇ। ਰਲੀਆ-ਰਲੀਆਂ ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਸੁਆਦ। ਵਡਭਾਗੀਆ-ਵੱਡੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀਆਂ।
ਮਸਤਕਿ-ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ। ਮਾਣਾ-ਮਾਣਕ, ਮੇਤੀ। ਸੋਹਾਗੁ-ਖਸਮ। ਭਾਣਾ-ਪਿਆਰਾ ਲੱਗਾ।

ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ ਮੰਗਲ ਏਕ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-12 ਮੱਧ ਲੈਅ
ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਰ	ਗ	ਮ	ਪ	ਧਧ	ਸੰ	ਧ	ਪ	ਮ	ਗ	ਰ	ਸ
ਮੇ	ਰਾ	ਹ	ਰਿ	ਪ੍ਰ	ਭੁ	ਸੇ	ਜੈ	ਆ	ਇ	ਆ	ਸ
ਸ	ਧ	ਸ	ਰ	ਗ	ਮ	ਰ	ਗ	ਧਸੰ	ਧਪ	ਮਗ	ਰਸ
ਮ	ਨੁ	ਸੁ	ਖਿ	ਸ	ਮਾ	ਣਾ	ਸ	ਰਾਸ	ਸਸ	ਮਸ	ਸਸ
x		0		2		0		3		4	

ਅੰਤਰਾ

ਪ	ਪ	ਧ	ਧ	ਸੰ	ਸੰ	ਰੰਰੰ	ਸੰ	ਗੰਰੰ	ਮੰਗ	ਰੰ	ਸੰ
ਗੁ	ਰਿ	ਤੁ	ਠੈ	ਹ	ਰਿ	ਪ੍ਰ	ਭੁ	ਪਾਸ	ਇਸ	ਆ	ਸ
ਧ	ਸੰ	ਧ	ਪ	ਮ	ਗ	ਰਗ	ਮ	ਪ	ਮਗ	ਰ	ਸ
ਰੰ	ਗਿ	ਰ	ਲੀ	ਆ	ਸ	ਮਾਸ	ਸ	ਣਾ	ਰਾਸ	ਸ	ਮ
x		0		2		0		3		4	

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਸਰ ਗਰ ਗਮ ਪਮ ਧਪ ਮਗ ਧਸੰ ਧਪ ਮਪ ਮਗ ਰਸ ਧਸ
- 2) ਰਗ ਮਪ ਧਪ ਮਗ ਰਸ ਰਗ ਮਪ ਧਸੰ ਰੰਸੰ ਧਪ ਮਗ ਰਸ
- 3) ਗਰ ਮਗ ਰਸ ਗਰ ਮਗ ਧਪ ਮਗ ਰਸ ਧਸੰ ਧਪ ਮਗ ਰਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ 8ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 7ਵੀਂ-8ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਦੋ ਵਾਰ ਹੋਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।

3) 7ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ 7ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।

(ਛੱਤ ਬਿਲਾਵਲੁ ਮਹਲਾ ੪ ਮੰਗਲ) (੮੪੭)

ਨਿੰਮਾਇਆ ਹਰਿ ਮਾਣੁ ਹੈ ਹਰਿ ਪੁਛੁ ਹਰਿ ਆਪੇ ਰਾਮ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਆਪੁ ਗਵਾਇਆ ਨਿਤ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਾਪੇ ਰਾਮ॥ ਮੇਰੇ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ ਭਾਵੈ ਸੇ ਕਰੈ ਹਰਿ ਰੰਗਿ ਹਰਿ ਰਾਪੇ ਰਾਮ॥ ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਸਹਜਿ ਮਿਲਾਇਆ ਹਰਿ ਰਸਿ ਹਰਿ ਧ੍ਰਾਪੈ ਰਾਮ॥੨॥

ਪਦ ਅਰਥ:-ਆਪੇ-ਆਤਮਾ ਵਿਚ। ਆਪੁ-ਆਪਾ-ਭਾਵ। ਜਾਪੇ-ਜਪਦਾ ਹੈ। ਰਾਪੇ-ਰੰਗਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਰਿ ਰਸਿ-ਹਰਿ ਨਾਮ-ਰਸ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ। ਧ੍ਰਾਪੈ-ਰੱਜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ ਮੰਗਲ ਆਛਾ ਚਾਰਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-14 ਮੱਧ ਲੈਅ

ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
ਧ	ਸ	ਧ	ਪ	ਮ	ਗ	ਰ	ਗ	ਮ	ਪ	ਮ	ਗ	ਰ	ਸ
ਨਿੰ	ਮਾ	ਣਿ	ਆ	ਸ	ਸ	ਹ	ਰਿ	ਮਾ	ਣੁ	ਹੈ	ਸ	ਸ	ਸ
ਰ	ਗ	ਮ	ਪੁ	ਮ	ਗ	ਧ	ਪ	ਮ	ਗ	ਰ	ਸ	ਧ	ਸ
ਹ	ਰਿ	ਸ	ਪ੍ਰ	ਸ	ਭੁ	ਹ	ਰਿ	ਆ	ਪੈ	ਰਾ	ਸ	ਮ	ਸ
x		2		0		3		0		4		0	

ਅੰਤਰਾ

ਪ	ਪ	-	ਧ	-	ਧ	ਸ	-	ਰੰ	ਸ	ਰੰਗ	ਮੰਗ	ਰੰ	ਸ
ਗੁ	ਰ	ਸ	ਮੁ	ਸ	ਖਿ	ਆ	ਸ	ਪੁ	ਸ	ਗਸ	ਵਾਸ	ਇ	ਆ
ਸ	ਰੰ	ਸ	ਧ	ਧ	ਪ	ਧ	ਸ	ਧ	ਪ	ਮ	ਗ	ਰ	ਸ
ਨਿ	ਤ	ਹ	ਰਿ	ਹ	ਰਿ	ਜਾ	ਸ	ਪੈ	ਸ	ਰਾ	ਸ	ਮ	ਸ
x		2		0		3		0		4		0	

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਸੁਰ ਗੁਰ ਮਗੁ ਰਸੁ ਰਗੁ ਮਪੁ ਧੁਪੁ ਮਗੁ ਰਗੁ ਮਪੁ ਧੁਸੁ ਧੁਪੁ ਮਗੁ ਰਸੁ
- 2) ਧੁਪੁ ਮਗੁ ਰਗੁ ਮਪੁ ਮਗੁ ਰਸੁ ਰਗੁ ਮਪੁ ਧੁਸੁ ਰੰਗੁ ਰੰਸੁ ਧੁਪੁ ਮਗੁ ਰਸੁ
- 3) ਰਗੁ ਮਪੁ ਧੁਪੁ ਮਗੁ ਰਸੁ ਰਗੁ ਮਪੁ ਧੁਸੁ ਰੰਗੁ ਮੰਗੁ ਰੰਸੁ ਧੁਪੁ ਮਗੁ ਰਸੁ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ 8ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਸੱਮ ਤੋਂ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਿਰਾਮ ਫਿਰ 7ਵੀਂ-8ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) ਅਸਥਾਈ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਚੱਕਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ 9ਵੀਂ ਤੋਂ 14ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।

3) ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਬੰਦਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 7ਵੀਂ ਤੋਂ 14ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 5ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਅ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਬਿਲਾਵਲੁ ਮਹਲਾ ੪ ਸਲੋਕੁ॥ (੮੪੫)

ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਸਜਣੁ ਲੋੜਿ ਲਹੁ ਮਨਿ ਵਸੈ ਵਡਭਾਗੁ॥ ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਵੇਖਾਲਿਆ ਨਾਨਕ
ਹਰਿ ਲਿਵ ਲਾਗੁ॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ:-ਲੋੜਿ ਲਹੁ-ਲੱਭ ਲਵੇ। ਮਨਿ-ਮਨ ਵਿਚ। ਵਸੈ-ਆ ਵੱਸਦਾ ਹੈ। ਵਡਭਾਗੁ-ਵਡੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ। ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ-ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਨੇ। ਲਿਵ-ਸੁਰਤਿ, ਲਗਨ।

ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ ਮੰਗਲ ਝਪ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-10 ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ
ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਸੰਸੰ	ਧਪ	ਮਪ	ਧਪ	ਮਗ	ਰਗ	ਮਗ	ਰ	ਸ	ਧਸ
ਹਰਿ	ਪ੍ਰਭੁ	ਸਸ	ਜਸ	ਣੁਸ	ਲੋਸ	ੜਿਸ	ਲ	ਹੁ	ਸਸ
ਰਸ	ਧਸ	ਰਗ	ਮ	ਗ	ਧਸੰ	ਧਪ	ਮਪ	ਮ	ਗ
ਮਸ	ਨਿਸ	ਵਸ	ਸੈ	ਸ	ਵਸ	ਡਸ	ਭਾਸ	ਸ	ਗੁ
x		2			0		3		

ਅੰਤਰਾ

ਪ	ਪ	ਧ	-	ਸੰ	ਸੰਰੰ	ਸੰ	ਰੰਗੰ	ਮੰਗੰ	ਰੰਸੰ
ਗੁ	ਰਿ	ਪੂ	ਸ	ਰੈ	ਵੇਸ	ਖਾ	ਲਿਸ	ਆਸ	ਸਸ
ਸੰਰੰ	ਸੰਸੰ	ਧਸੰ	ਧਪ	ਮਗ	ਧਪ	ਮਗ	ਰ	ਗਰ	ਸ
ਨਾਸ	ਨਕ	ਹਸ	ਰਿਸ	ਸਸ	ਲਿਸ	ਵਸ	ਲਾ	ਸਸ	ਗੁ
x		2			0		3		

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਸਦਰਾਮ ਰਗਮਪ ਧਪਮਗ ਮਗਰਸ ਰਗਮਪ ਧਸੰਰੰਸੰ ਧਪਮਗ ਰਗਮਪ
ਧਪਮਗ ਰਸਧਸ
- 2) ਸਰਗਰ ਰਮਪਮ ਰਗਮਪ ਮਗਰਸ ਰਗਮਪ ਧਸੰਰੰਸੰ ਰੰਗੰਮੰਗੰ ਰੰਰੰਸੰਸੰ
ਧਸੰਧਪ ਮਗਰਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) ਪਹਿਲੀਆਂ 2 ਮਾਤਰਾਂ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੇ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ ਤੀਜੀ ਤੋਂ ਪੰਜਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੇ ਪਹਿਲੀ-ਦੂਜੀ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ ਤੀਜੀ ਤੋਂ ਪੰਜਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਜੋੜ ਕੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ 4 ਮਾਤਰਾਂ ਸੱਮ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 6ਵੀਂ-7ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ 5ਵੀਂ ਮਾਤਰਾਂ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 3) 6ਵੀਂ ਤੋਂ 10ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 6ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਅ ਕਰਨਾ ਹੈ।

(ਛੰਤ॥)

(੮੯੫)

ਹਮ ਮੂਰਖ ਮੁਗਧ ਮਿਲਾਇਆ ਹਰਿ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀ ਰਾਮ॥ ਧਨੁ ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ ਸਾਬਾਸਿ ਹੈ ਜਿਨਿ ਹਉਮੈ ਮਾਰੀ ਰਾਮ॥ ਜਿਨ੍ ਵਡਭਾਗੀਆ ਵਡਭਾਗੁ ਹੈ ਹਰਿ ਹਰਿ ਉਰ ਧਾਰੀ ਰਾਮ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਸਲਾਹਿ ਤੂ ਨਾਮੇ ਬਲਿਹਾਰੀ ਰਾਮ॥੭॥੨॥੭॥

ਪਦ ਅਰਥ:-ਹਮ-ਅਸੀਂ ਜੀਵ। ਮੁਗਧ-ਮੂਰਖ, ਬੇ-ਸਮਝ। ਧਨੁ ਧੰਨੁ-ਸਲਾਹੁਣ-ਜੋਗ। ਜਿਨਿ-ਜਿਸ ਗੁਰੂ ਨੇ। ਉਰ-ਹਿਰਦਾ। ਸਲਾਹਿ-ਸਿਫਤ ਕਰਿਆ ਕਰ। ਬਲਿਹਾਰੀ-ਸਦਕੇ।

ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ ਮੰਗਲ ਰੂਪਕ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-7 ਮੱਧ ਲੈਅ ਅਸਥਾਈ ਅੰਤਰਾ

1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	5	6	7
ਸੰਜੰ	ਧ	ਪੁਪ	ਧਧ	ਪ	ਮ	ਗ	ਪੁਪ	ਧ	ਧ	ਸੰ	-	ਰੰ	ਸੰ
ਹਮ	ਮੁ	ਰਖ	ਮੁ	ਗ	ਧ	ਸ	ਧਨੁ	ਧੰ	ਨੁ	ਗੁ	ਸ	ਰੂ	ਸ
ਰ	ਗ	ਮ	ਗਰ	ਸ	ਧੁ	ਸ	ਰੰ	ਗੰ	ਮੰ	ਗੰ	ਰੰ	ਸੰ	-
ਮਿ	ਲਾ	ਇ	ਆ	ਸ	ਸ	ਸ	ਸਾ	ਬਾ	ਸਿ	ਹੈ	ਸ	ਸ	ਸ
ਸ	ਰ	ਸ	ਧੁ	ਸ	ਰ	ਗ	ਸੰ	ਰੰ	ਸੰ	ਧਧ	-	ਪ	-
ਹ	ਸ	ਰਿ	ਕਿ	ਰ	ਪਾ	ਸ	ਜਿ	ਸ	ਨਿ	ਹਉ	ਸ	ਮੈ	ਸ
ਮ	ਪ	ਮ	ਗ	ਰ	ਸ	-	ਰਗ	ਮ	ਗ	ਰ	ਸ	ਧੁ	ਸ
ਧਾ	ਸ	ਰੀ	ਰਾ	ਸ	ਮ	ਸ	ਮਾ	ਸ	ਰੀ	ਰਾ	ਸ	ਮ	ਸ
x			2		3		x			2		3	

੨੩-ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ ਗੋਂਡ

ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ ਗੋਂਡ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਰਾਗੁ ਦਾ ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ ਤੇ ਰਾਗੁ ਗੋਂਡ ਦੇ ਮਿਸ਼ਰਨ ਤੋਂ ਸਰੂਪ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਉੱਤਰੀ ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ ਦਾ ਸਰੂਪ ਸਾਰੇ ਸੁਧ ਸਵਰਾਂ ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ ਦਾ ਵਿਵਰਣ 'ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦਰਪਣ' ਭਾਗ-ਦੂਜਾ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਦੂਜਾ ਰਾਗ ਗੋਂਡ ਹੈ ਜੋ ਭਾਰਤੀ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਅਪ੍ਰਚਲਿਤ ਰਾਗਾਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਬਹੁਤ ਘਟ ਸੁਣਨ ਗੋਚਰਾ ਹੈ ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਇਸ ਰਾਗ ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਰਚਿਤ ਹੈ। ਰਾਗੁ ਗੋਂਡ ਦਾ ਪਰਿਚੈ 'ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦਰਪਣ' ਭਾਗ-ਦੂਜਾ ਵਿਚ ਪੰਨਾ ੩੫ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ ਗੋਂਡ ਦਾ ਮਿਸ਼ਰਤ ਸਰੂਪ ਭਾਰਤੀ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਕੁਝ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਮਿਸ਼ਰਤ ਰਾਗ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਗਾਇਕ ਗ੍ਰੰਥਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪ੍ਰੋ. ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਰਾਗ ਰਤਨਾਵਲੀ' ਵਿੱਚ ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ ਗੋਂਡ ਦੀ ਰਚਨਾ ਬਿਲਾਵਲੁ ਬਾਟ ਤੋਂ ਮੰਨੀ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਦੋ ਨਿਸ਼ਾਦ ਬਾਕੀ ਸਵਰ ਸੁਧ ਲਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੀ ਜਾਤੀ ਵਕਰ ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਵਾਦੀ ਗੰਧਾਰ ਤੇ ਧੈਵਤ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ ਤੇ ਗਾਇਣ ਸਮਾਂ ਦਿਨ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਹਿਰ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਗ ਰ ਮ ਗ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਨਾਲ ਗੋਂਡ ਸਾਰੰਗ ਦੀ ਝਲਕ ਵੀ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਗ ਨੂੰ ਅਲਹੀਆ ਬਿਲਾਵਲ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕਰਨ ਲਈ ਪ ਗ ਪ ਪ ਨੁ ਨੁ ਧ ਧ ਪ ਪ ਗਮ ਰਮ ਗ ਅਤੇ ਗ ਪ ਸੰ ਧਸੰ ਤੇ ਮਗ ਰ ਗ ਮ ਗ ਰ ਨੁ ਰ ਸ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਰੋਹ - ਸ, ਗ ਮ ਗ ਰ, ਮ ਗ, ਗ ਪ ਧ ਨ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ ਸੰ, ਨ ਸੰ, ਧ ਪ, ਗ ਪ ਮ ਗ, ਰ ਗ ਮ ਗ ਰ, ਨੁ ਰ ਸ। ਮੁਖ ਅੰਗ- ਗ ਪ ਨੁ ਨੁ ਧ ਪ, ਗ ਮ ਗ ਰ ਮ ਗ, ਰ, ਨੁ ਰ ਸ। ਡਾਕਟਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਦੇ 'ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਰਾਗ-ਕੋਸ਼' ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ ਗੋਂਡ, ਬਾਟ-ਬਿਲਾਵਲ, ਜਾਤੀ-ਵਕਰ ਸੰਪੂਰਨ, ਸਮਾਂ- ਦਿਨ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਹਿਰ, ਵਾਦੀ-ਗੰਧਾਰ, ਸੰਵਾਦੀ-ਧੈਵਤ ਤੇ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਗੰਭੀਰ ਹੈ। ਆਰੋਹ-ਸ ਰ ਗ, ਰ ਮ, ਗ ਪ ਨ ਧ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ-ਸੰ ਨ ਧ ਪ ਮ ਗ, ਰ ਗ ਮ ਗ, ਮ ਰ ਸ। ਮੁਖ ਅੰਗ-ਸ ਰ ਗ ਰ ਗ, ਮ ਗ ਮ ਰ ਸ, ਸ ਨੁ ਧ ਪ ਨੁ ਸ।

ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ ਗੋਂਡ ਦਾ ਸਰੂਪ ਆਰੋਹ ਵਿੱਚ ਬਿਲਾਵਲੁ ਤੇ ਅਵਰੋਹ ਵਿੱਚ ਗੋਂਡ ਰਾਗ ਨਿਰਣਾਇਕ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਸਵੀਕਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕ ਵਿਚ ਵੀ ਐਸਾ ਹੀ ਸਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇੱਥੇ ਵੀ ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ ਗੋਂਡ ਦਾ ਇਹੀ ਸਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸ਼ਬਦ ਤਰਤੀਬ:-

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਰਾਗ ਤਰਤੀਬ ਵਿਚ ਰਾਗੁ ਗੋਂਡ ਨੂੰ ਸਤਾਰਵਾਂ ਅਸਥਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਰਾਗੁ ਗੋਂਡ ਮੁੱਖ ਰਾਗ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਬਿਲਾਵਲੁ ਗੋਂਡ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਪੰਨਾ ੮੭੪-੭੫ ਤੇ ਭਗਤ ਨਾਮਦੇਉ ਜੀਉ ਦੇ ਇਕ ਸ਼ਬਦ, 'ਆਜੁ ਨਾਮੇ ਬੀਠਲੁ ਦੇਖਿਆ' ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ।

ਪਰੀਚੈ:-

ਰਾਗੁ - ਬਿਲਾਵਲੁ ਗੋਂਡ

ਸਵਰ- ਸਾਰੇ ਸੁਧ

ਵਰਜਿਤ ਸਵਰ - ਕੋਈ ਨਹੀਂ

ਜਾਤੀ - ਸੰਪੂਰਨ-ਵਕਰ ਸੰਪੂਰਨ

ਵਾਦੀ- ਗੰਧਾਰ ਸੰਵਾਦੀ-ਧੈਵਤ

ਸਮਾਂ - ਦਿਨ ਦਾ ਤੀਜਾ ਪਹਿਰ

ਆਰੋਹ - ਸ ਰ ਗ, ਮ ਪ, ਧ ਨ ਸੰ।

ਅਵਰੋਹ- ਸੰ ਨ ਧ ਨ ਪ, ਮ ਗ ਰ ਮ ਗ, ਪ ਰ ਸ

ਮੁੱਖ ਅੰਗ- ਸ ਰ ਗ ਮ ਪ, ਗ ਰ ਮ ਗ, ਪ ਰ ਸ

ਸਵਰ ਵਿਸਥਾਰ:-

- 1) ਸ, ਸ ਰ ਸ, ਸ ਰ ਗ, ਰ ਗ ਮ, ਗ ਮ ਪ, ਪ ਰ ਸ, ਸ ਨ ਧ ਨ ਪ, ਧ ਨ ਸ, ਪ ਧ ਨ ਸ, ਰ ਗ ਮ ਪ, ਪ ਧ ਪ, ਧ ਨ ਪ, ਮ ਗ ਰ ਮ ਗ, ਪ ਰ ਸ।
- 2) ਸ, ਰ ਗ ਮ ਪ, ਧ ਨ ਪ, ਧ ਨ ਸੰ, ਧ ਨ ਸੰ ਰੰ ਸੰ, ਸੰ ਨ ਧ ਨ ਪ, ਰ ਗ ਮ ਪ, ਪ ਧ ਪ, ਧ ਨ ਪ, ਧ ਪ, ਮ ਗ ਰ ਮ ਗ, ਪ ਰ ਸ
- 3) ਪ ਧ ਨ ਸੰ, ਧ ਨ ਸੰ ਰੰ ਸੰ, ਗੰ ਰੰ ਮੰ ਗੰ, ਪੰ ਰੰ ਸੰ, ਸੰ ਨ ਧ ਨ ਪ, ਧ ਨ ਸੰ, ਸੰ ਰੰ ਸੰ, ਨ ਧ ਨ ਪ, ਧ ਨ ਪ, ਧ ਪ ਮ ਗ, ਗ ਰ ਮ ਗ, ਪ ਰ ਸ।

ਬਿਲਾਵਲੁ ਗੋਂਡ॥

(੮੭੪-੮੭੫)

ਆਜੁ ਨਾਮੇ ਬੀਠਲੁ ਦੇਖਿਆ ਮੂਰਖ ਕੇ ਸਮਝਾਉ ਰੇ॥ਰਹਾਉ॥ ਪਾਂਡੇ ਤੁਮਰੀ ਗਾਇਤੀ ਲੋਧੇ ਕਾ ਖੇਤੁ ਖਾਤੀ ਥੀ॥ ਲੈ ਕਰਿ ਠੇਗਾ ਟਗਰੀ ਤੋਰੀ ਲਾਂਗਤ ਲਾਂਗਤ ਜਾਤੀ ਥੀ ॥੧॥ ਪਾਂਡੇ ਤੁਮਰਾ ਮਹਾਦੇਉ ਧਉਲੇ ਬਲਦ ਚੜਿਆ ਆਵਤੁ ਦੇਖਿਆ ਥਾ॥ ਮੌਦੀ ਕੇ ਘਰ ਖਾਣਾ ਪਾਕਾ ਵਾ ਕਾ ਲੜਕਾ ਮਾਰਿਆ ਥਾ॥੨॥ ਪਾਂਡੇ ਤੁਮਰਾ ਰਾਮਚੰਦੁ ਸੇ ਭੀ ਆਵਤੁ ਦੇਖਿਆ ਥਾ॥

ਰਾਵਨ ਸੇਤੀ ਸਰਬਰ ਹੋਈ ਘਰ ਕੀ ਜੋਇ ਗਵਾਈ ਥੀ॥੩॥ ਹਿੰਦੂ ਅੰਨ੍ਹਾ ਤੁਰਕੂ ਕਾਣਾ॥
ਦੁਹਾਂ ਤੇ ਗਿਆਨੀ ਸਿਆਣਾ॥ ਹਿੰਦੂ ਪੂਜੈ ਦੇਹੁਰਾ ਮੁਸਲਮਾਣੁ ਮਸੀਤਿ॥ ਨਾਮੇ ਸੋਈ
ਸੋਵਿਆ ਜਹ ਦੇਹੁਰਾ ਨ ਮਸੀਤਿ॥੪॥੩॥੭॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਆਜੁ-ਅੱਜ, ਇਸ ਜਨਮ ਵਿਚ। ਬੀਠਲੁ-ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ। ਸਮਝਾਊ-ਮੈਂ ਸਮਝਾਵਾ। ਤੁਮਰੀ ਗਾਇਤ੍ਰੀ-ਇਕ
ਬੜਾ ਪਵਿੱਤਰ ਮੰਤਰ (ਜੋ ਗਊ ਦੀ ਜੂਨ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ ਸੀ) ਲੋਧੇ-ਜੱਟਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤ ਦਾ ਨਾਉਂ ਹੈ। ਠੇਗਾ-
ਸੋਟਾ। ਲਾਂਗੜ-ਲੰਡਾ ਲੰਡਾ ਕੇ। ਮਹਾਦੇਉ-ਸ਼ਿਵ। ਧਉਲੇ-ਚਿੱਟੇ। ਮੋਦੀ-ਭੰਡਾਰੀ। ਵਾ ਕਾ- ਉਸ ਦਾ। ਸਰਬਰ-
ਲੜਾਈ। ਜੋਇ-ਇਸਤਰੀ। ਤੁਰਕੂ-ਮੁਸਲਮਾਨ। ਜਹ-ਜਿਸ ਦਾ। ਦੇਹੁਰਾ-ਮੰਦਰ।

ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ ਗੋਂਡ ਤੀਨ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-16 ਮੱਧ ਲੈਅ
ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
								ਸ	ਰ	ਗ	ਮ	ਪ	ਧ	ਪ	ਮ
								ਆ	ਸ	ਜੁ	ਸ	ਨਾ	ਸ	ਮੇ	ਸ
ਗ	ਰ	ਮ	ਗ	ਪ	ਰ	ਸ	-	ਧ	ਨੁ	ਸ	ਸ	ਰ	ਗ	ਮ	ਪ
ਬੀ	ਸ	ਠ	ਲੁ	ਦੇ	ਖਿ	ਆ	ਸ	ਮੁ	ਸ	ਰ	ਖ	ਕੇ	ਸ	ਸ	ਸ
ਨ	ਧ	ਨ	ਪ	ਰਗ	ਮਪ	ਰ	ਸ								
ਸ	ਮ	ਝਾ	ਉ	ਰੇ	ਸ	ਸ	ਸ								
x				2				0					3		

ਅੰਤਰਾ

								ਪ	-	ਧ	ਨ	ਸੰ	ਸੰ	ਰੰ	ਸੰ	
								ਪਾਂ	ਸ	ਭੇ	ਸ	ਤੁ	ਮ	ਰੀ	ਸ	
ਗੰ	ਰੰ	ਗੰ	ਰੰ	ਸੰ	ਨਨ	ਧ	ਨ	ਪ	ਧ	ਨ	ਸੰ	ਰੰ	ਸੰ	ਨਧ	ਨ	ਪ
ਗਾ	ਸ	ਸ	ਇ	ਸ	ਤ੍ਰੀ	ਸ	ਸ	ਸ	ਲੋ	ਸ	ਧੇ	ਸ	ਕਾ	ਸ	ਖੇ	ਤੁ
ਗ	ਰ	ਮ	ਗ	ਰਗ	ਮਪ	ਰ	ਸ									
ਖਾ	ਸ	ਤੀ	ਸ	ਥੀ	ਸ	ਸ	ਸ									
x				2				0						3		

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਸਰ ਗਮ ਰਗ ਮਪ ਧਮ ਪਗ ਮਰ ਸ-
- 2) ਰਗ ਮਪ ਨਧ ਨਪ ਧਮ ਗਮ ਰਸ ਨੁਸ

ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ ਗੌਡ

- 3) ਧੁਨੁ ਸੰਰੰ ਸੰਨੁ ਧੁਪੁ ਨਧੁ ਨੁਪੁ ਧਮੁ ਗਮੁ
 4) ਰਗੁ ਮਪੁ ਧਮੁ ਪਗੁ ਮਰੁ ਸ- ਰਗੁ ਮਪੁ ਧਨੁ ਸੰਰੰ ਸੰਨੁ ਧੁਪੁ
 ਨੁਪੁ ਧਮੁ ਗਮੁ ਰਸੁ
 5) ਪਧੁ ਨਸੰ ਧਨੁ ਸੰਰੰ ਸੰ- ਨਧੁ ਨੁਪੁ ਗਮੁ ਸੰਰੰ ਗੰਮੰ ਪੰਰੰ ਸੰ-
 ਨਧੁ ਨੁਪੁ ਗਮੁ ਰਸੁ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) ਸੱਮ ਤੋਂ 9ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 13ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਜੋੜ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) ਬੰਦਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ 9ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਸੱਮ ਤੋਂ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 13ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 3) ਬੰਦਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ 9ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 9ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਮ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਗੌਡ॥

(੮੭੩)

ਨਾਦ ਭ੍ਰਮੇ ਜੈਸੇ ਮਿਰਗਾਏ॥ ਪ੍ਰਾਨ ਤਜੇ ਵਾ ਕੇ ਧਿਆਨੁ ਨ ਜਾਏ॥੧॥ ਐਸੇ ਰਾਮਾ ਐਸੇ ਹੇਰਉ॥ ਰਾਮੁ ਫੋਡਿ ਚਿਤੁ ਅਨਤ ਨ ਫੇਰਉ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥ ਜਿਉ ਮੀਨਾ ਹੇਰੈ ਪਸੂਆਰਾ॥ ਸੋਨਾ ਗਵਤੇ ਹਿਰੈ ਸੁਨਾਰਾ ॥੨॥ ਜਿਉ ਬਿਖਈ ਹੇਰੈ ਪਰ ਨਾਰੀ॥ ਕਉਡਾ ਡਾਰਤ ਹਿਰੈ ਜੁਆਰੀ॥੩॥ ਜਹ ਜਹ ਦੇਖਉ ਤਹ ਤਹ ਰਾਮਾ॥ ਹਰਿ ਕੇ ਚਰਨ ਨਿਤ ਧਿਆਵੈ ਨਾਮਾ॥੪॥੨॥
 ਪਦ ਅਰਥ:- ਨਾਦ-ਆਵਾਜ਼, ਘੰਠੇਹੇੜੇ ਦੀ ਅਵਾਜ਼। ਭ੍ਰਮੇ-ਭਟਕਦਾ ਹੈ, ਦੌੜਦਾ ਹੈ। ਮਿਰਗਾਏ-ਮਿਰਗ, ਹਰਨ। ਵਾ ਕੇ-ਉਸ ਨਾਦ ਦਾ। ਹੇਰਉ-ਮੈਂ ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ। ਅਨਤ-ਹੋਰ ਪਾਸੇ। ਨ ਫੇਰਉ-ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਫੇਰਦਾ। ਮੀਨਾ-ਮੱਛੀਆਂ। ਪਸੂਆਰਾ-ਮਾਹੀਗੀਰ, ਭੀਵਰ। ਗਵਤੇ-ਘੜਦਿਆਂ। ਹਿਰੈ-ਹੇਰੈ, ਗੁਰੁ ਨਾਲ ਤੱਕਦਾ ਹੈ। ਬਿਖਈ-ਵਿਸ਼ੱਈ ਮਨੁੱਖ। ਡਾਰਤ-ਸੁੱਟਦਿਆਂ। ਜਹ ਜਹ-ਜਿੱਧਰ ਜਿੱਧਰ।

ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ ਗੌਡ ਏਕ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-12 ਮੱਧ ਲੈਅ ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਰ	ਗ	ਮ	ਪ	ਧ	ਮ	ਪ	ਗ	ਮ	ਰ	ਪੁ	ਰਸੁ
ਐ	ਸ	ਸੇ	ਸ	ਰਾ	ਮਾ	ਐ	ਸੇ	ਹੇ	ਸ	ਰਉ	ਸਸ
ਪ	ਧ	ਨ	ਸੰ	ਰੰ	ਸੰ	ਨ	ਧ	ਨ	ਪ	ਧ	ਮਮ
ਰਾ	ਮੁ	ਛੇ	ਛਿ	ਚਿ	ਤੁ	ਅ	ਨ	ਤ	ਨ	ਛੇ	ਰਉ
x		0		2		0		3		4	

ਅੰਤਰਾ

ਪ	-	ਧ	ਨੁਨ	ਸੰ	ਰੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਗੰਰੰ	ਮੰਗੰ	ਪੰਰੰ	ਸੰ
ਨਾ	s	ਦ	ਭੁ	ਮੇ	s	ਜੈ	ਸੇ	ਮਿs	ਰs	ਗਾs	ਏ
ਧੁਧ	ਨ	ਸੰ	ਸੰ	ਨ	ਧ	ਨ	ਪ	ਧ	ਮ	ਗ	ਮ
ਪ੍ਰਾ	ਨ	ਤ	ਜੇ	ਵਾ	ਕੋ	ਧਿ	ਆ	ਨੁ	ਨ	ਜਾ	ਏ
x		0		2		0		3		4	

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਸੁਰ ਗਮ ਰਗ ਮਪ ਧਨ ਸੰਸੰ ਨਧ ਨਪ ਧਮ ਗਮ ਪਪ ਰਸ
- 2) ਪਧ ਨਸੰ ਧਨ ਸੰਰੰ ਸੰਸੰ ਨਸੰ ਨਧ ਨਪ ਗਰ ਮਗ ਪਰ ਸ-
- 3) ਰਗ ਮਗ ਰਗ ਮਪ ਧਨ ਸੰਰੰ ਸੰ- ਨਸੰ ਨਧ ਨਪ ਧਮ ਗਮ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਛੇਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਪੰਜਵੀਂ-ਛੇਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਸੱਮ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 3) 7ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 7ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਮ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਸ਼ਬਦ-‘ਆਜੁ ਨਾਮੇ ਬੀਠਲੁ ਦੇਖਿਆ’ ਤੀਨ ਤਾਲ ਬੰਦਸ਼ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ ਗੋਂਡ ਜਗਪਾਲ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-11 ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ

ਅਸ਼ਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
ਪ	ਪ	ਧ	ਨ	ਸੰ	ਨ	ਧ	ਨ	ਪ	ਧਮ	ਗਮ
ਆ	ਜੁ	ਨਾ	s	ਮੇ	ਬੀ	ਠ	ਲੁ	ਦੇ	ਖਿs	ਆs
ਰ	ਗ	ਮ	ਪ	-	ਮਗੁ	ਰਮੁ	ਗ	ਪ	ਰ	ਸ
ਮੂ	ਰ	ਖ	ਕੋ	s	ਸs	ਮs	ਝਾ	ਊ	ਰੇ	s
x					2		3		4	

ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ ਗੋਂਡ

ਅੰਤਰਾ

ਪ	ਪ	ਧ	ਨ	ਸੰ	ਸੰ	-	ਸੰਰੰ	ਸੰ	ਨਧ	ਨਪ
ਪਾਂ	ਭੇ	ਤੁ	ਮ	ਰੀ	ਗਾ	s	ਇs	s	ਤੀ	ss
ਧ	ਨ	ਸੰ	ਨਧ	ਨਪ	ਰਗ	ਰਮ	ਗ	ਪ	ਰ	ਸ
ਲੇ	ਧੇ	ਕਾ	ਖੇs	ਤੁs	ਖਾs	ss	ਤੀ	s	ਥੀ	s
x					2		3		4	

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਸਰਗਮ ਰਗਮਪ ਧਮਪਗ ਮਰਸ- ਰਗਮਪ ਧਨਸੰਸੰ ਧਨਸੰਨ ਸੰਰੰਸੰਸੰ
ਨਧਨਪ ਧਮਗਮ ਪਰਸਸ
- 2) ਧਨਸੰਧ ਨਸੰਧਨ ਸੰਰੰਸੰ- ਰੰਗੰਮੰਪੰ ਰੰਰੰਸੰ- ਸੰਨਧਨ ਸੰਰੰਸੰਨ ਧਪਨਧ
ਨਪਧਮ ਗਮਪਪ ਰਰਸਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ 5ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਸੱਮ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ ਤੀਜੀ ਤੋਂ ਪੰਜਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਦੇ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) 6ਵੀਂ ਤੋਂ 8ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 3) ਪਹਿਲਾਂ ਚੌਥੀ-ਪੰਜਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਤੇ ਲੈਣਾ ਹੈ। ਆ ਜ ਨਾ sਮੇ ਇਹ 4 ਮਾਤਰਾਂ ਸੱਮ ਤੋਂ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 6ਵੀਂ ਤੋਂ 11ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ 5ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।

ਗੋਂਡ॥

(੮੭੦)

ਨਰੂ ਮਰੈ ਨਰੂ ਕਾਮਿ ਨ ਆਵੈ॥ ਪਸੂ ਮਰੈ ਦਸ ਕਾਜ ਸਵਾਰੈ॥੧॥ ਅਪਨੇ ਕਰਮ ਕੀ ਗਤਿ ਮੈ ਕਿਆ ਜਾਨਉ॥ ਮੈ ਕਿਆ ਜਾਨਉ ਬਾਬਾ ਰੇ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥ ਹਾਡ ਜਲੇ ਜੈਸੇ ਲਕਰੀ ਕਾ ਤੂਲਾ॥ ਕੇਸ ਜਲੇ ਜੈਸੇ ਘਾਸ ਕਾ ਪੂਲਾ॥੨॥ ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਤਬ ਹੀ ਨਰੂ ਜਾਗੈ ॥ ਜਮ ਕਾ ਡੰਡੁ ਮੂੰਡ ਮਹਿ ਲਾਗੈ ॥੩॥੨॥

ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਰੀਤਿ ਦਰਪਣ ਭਾਗ-ਤੀਜਾ

ਪਦ ਅਰਥ:- ਨਰੂ-ਮਨੁੱਖ। ਦਸ ਕਾਜ-ਕਈ ਕੰਮ। ਤੁਲਾ-ਗੱਠਾ। ਘਾਸ-ਘਾਹ। ਪੂਲਾ-ਮੁੱਠਾ। ਜਾਰੈ-ਮੰਦੇ ਕਰਮਾਂ ਵਲੋਂ ਜਾਗ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਡੰਡ-ਡੰਡਾ। ਮੁੰਡ ਮਹਿ-ਸਿਰ ਉੱਤੇ।

ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ ਗੋਂਡ ਰੂਪਕ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-7 ਮੱਧ ਲੈਅ ਅਸਥਾਈ ਅੰਤਰਾ

1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	5	6	7
ਰ	ਗ	ਮ	ਗਗ	ਮ	ਪ	ਪਪ	ਪ	ਧ	ਨ	ਸੰ	-	ਰੰ	ਸੰ
ਅ	ਪ	ਨੇ	ਕਰ	ਮ	ਕੀ	ਗਤਿ	ਨ	ਰੂ	ਸ	ਮ	ਸ	ਰੈ	ਸ
ਗੁਰ	ਮ	ਗ	ਪ	-	ਰਰ	ਸ	ਸੰਰੰ	ਗੰ	ਮੰ	ਰੰ	-	ਸੰ	ਸੰ
ਮੈਂ	ਕਿ	ਆ	ਜਾ	ਸ	ਨਉ	ਸ	ਨਰੁ	ਕਾ	ਮਿ	ਨ	ਸ	ਆ	ਵੈ
ਪ	ਧ	ਨ	ਸੰ	-	ਨਨ	ਸੰ	ਪ	ਧ	ਨ	ਸੰ	ਨਧ	ਨ	ਪ
ਮੈ	ਕਿ	ਆ	ਜਾ	ਸ	ਨਉ	ਸ	ਪ	ਸੂ	ਸ	ਮ	ਸ	ਰੈ	ਸ
ਨ	ਧ	ਨ	ਪ	ਧ	ਮ	ਗਮ	ਮਗ	ਰਮ	ਗ	ਪ	ਰ	ਸ	-
ਬਾ	ਸ	ਬਾ	ਰੇ	ਸ	ਸ	ਸ	ਦਸ	ਕਾ	ਜ	ਸ	ਵਾ	ਰੈ	ਸ
x			2		3		x			2		3	

੨੪-ਰਾਗੁ ਰਾਮਕਲੀ ਦਖਣੀ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਛੇ ਦਖਣੀ ਰਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਬਾਣੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ। ਗਉੜੀ ਦਖਣੀ, ਵਡਹੰਸੁ ਦਖਣੀ, ਬਿਲਾਵਲੁ ਦਖਣੀ ਤੇ ਇਹ ਚੌਥਾ ਰਾਗ ਰਾਮਕਲੀ ਦਖਣੀ ਹੈ। ਮੱਧ ਕਾਲ ਦੇ ਦਖਣੀ ਸੰਗੀਤ ਪੱਧਰੀ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ 'ਸਵਰ ਮੇਲ ਕਲਾਲਿਧੀ' ਦੇ ਕਰਤਾ ਰਾਮਾਮਾਤਯ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਸੁਧਰਾਮਕ੍ਰੀ ਮੇਲ ਤੋਂ ਸੁਧਰਾਮਕ੍ਰੀ ਜਨਯ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਸੁਧਰਾਮਕ੍ਰਿਆ ਮੇਲ ਦੇ ਸਵਰ ਸ ਰੁ ਗ ਮ ਪ ਧੁ ਨ ਸੰ ਉਹਨਾਂ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਪੰਡਿਤ ਸੋਮਨਾਥ ਦੇ 'ਰਾਗ ਵਿਬੋਧ' ਅਨੁਸਾਰ ਸੁਧਰਾਮਕ੍ਰੀ ਮੇਲ ਹੈ ਤੇ ਸੁਧਰਾਮਕ੍ਰੀ ਮੇਲ ਦੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਸਵਰ ਸ ਰੁ ਗ ਮ ਪ ਧੁ ਨ ਸੰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਮਾਲਵਗੌਡ ਮੇਲ ਤੋਂ ਰਾਮਕ੍ਰੀ ਜਨਯ ਰਾਗ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਤੇ ਮਾਲਵਗੌਡ ਮੇਲ ਦੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਸਵਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਸ ਰੁ ਗ ਮ ਪ ਧੁ ਨ ਸੰ। ਪੰਡਿਤ ਵਿਅੰਕਟਮੁਖੀ ਦੇ 'ਚਤੁਰਦੰਡਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਕਾ' ਅਨੁਸਾਰ ਸੁਧਰਾਮਕ੍ਰਿਆ ਮੇਲ ਜਨਕ ਤੋਂ ਸੁਧਰਾਮਕ੍ਰਿਆ ਜਨਯ ਰਾਗ ਹੈ। ਸੁਧਰਾਮਕ੍ਰੀ ਮੇਲ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਗ ਤੇ ਹੋਰ ਸਤ ਸਵਰ ਸੁਧ ਲਗਦੇ ਹਨ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਤੁਲਾਜੀਰਾਵ ਭੌਂਸਲੇ ਦੇ 'ਸੰਗੀਤ ਸਾਰਾਮ੍ਰਿਤ' ਅਨੁਸਾਰ ਸੁਧ ਰਾਮਕ੍ਰੀ ਜਨਕ ਮੇਲ ਤੋਂ ਸੁਧ ਰਾਮਕ੍ਰੀ ਜਨਯ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਸੁਧਰਾਮਕ੍ਰੀ ਜਨਯ ਮੇਲ ਦੇ ਸਵਰ ਸ ਰੁ ਗ ਮ ਪ ਧੁ ਨ ਸੰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।

ਰਾਗੁ ਰਾਮਕਲੀ ਦਖਣੀ ਦੇ ਸਰੂਪ ਬਾਰੇ ਹੋਰ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਵਰਨਣ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਸੰਗੀਤ ਕਾਰਯਾਲਯ ਹਾਥਰਸ ਦੇ 'ਰਾਗ-ਕੋਸ਼' ਪੰਨਾ ੬੪ ਤੇ ਦਖਣੀ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਸਰੂਪਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਨੰਬਰ ੬੯੭ ਤੇ ਰਾਮਕ੍ਰਿਯਾ ਰਾਗ ਨੂੰ ਕਾਮਵਰਧਨੀ ਮੇਲ-ਜਨਯ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਆਰੋਹ- ਸ ਰ ਗ ਮ ਪ ਧ ਨ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ- ਸੰ ਨ ਧ ਪ ਮ ਗ ਰ ਸ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ। ਕਰਨਾਟਕ ਸੰਗੀਤ ਅੰਕ ਜਨਵਰੀ ੧੯੬੩ ਪੰਨਾ ੧੮੪ ਲੜੀ ਨੰ. ੬੭੩ ਰਾਗ ਰਾਮਕ੍ਰਿਯਾ, ਮੇਲ ਕਾਮਵਰਧਨੀ, ਆਰੋਹ- ਸ ਰ ਗ ਮ ਪ ਧ ਨ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ- ਸੰ ਨ ਸੰ ਧ ਪ ਮ ਧ ਮ ਗ ਰ ਸ। ਸ੍ਰੀ ਵਿਮਲਾਕਾਂਤ ਰਾਏ ਚੌਧਰੀ ਦੇ 'ਰਾਗ ਵਿਯਾਕਰਣ' ਵਿਚ ਦਖਣੀ ਸੰਗੀਤ ਪੱਧਰੀ ਦੇ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਵਰਣਿਤ ਸਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਪੰਨਾ ੬੦ ਲੜੀ ਨੰ. ੬੫੪ ਰਾਮਕ੍ਰਿਯਾ ਰਾਗ ਦਾ ਵਰਨਣ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਮੇਲ-ਕਾਮਵਰਧਨੀ, ਆਰੋਹ - ਸ ਰੁ ਗ ਮ ਪ ਧੁ ਨ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ - ਸੰ

ਨ ਯੁ ਪ ਮ ਗ ਰੁ ਸ। ਕਾਮਵਰਧਨੀ ਮੇਲ ਦੇ ਉਤਰੀ ਸੰਗੀਤ ਪੱਧਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਨਾ ੨੪ ਲੜੀ ਨੰ. ੫੧ ਤੇ ਸਵਰ ਸ ਰੁ ਗ ਮ ਪ ਯੁ ਨ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ।

ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਖੋਜੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਡਾਕਟਰ ਚਰਨ ਸਿੰਘ ਦੇ 'ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਪਰ ਹੁਣ ਤੱਕ ਮਿਲੀ ਖੋਜ' ਪੰਨਾ ੨੭ ਅਨੁਸਾਰ 'ਰਾਮਕਰੀ' ਤੇ ਰਾਮਕਲੀ ਤਾਂ ਇਕੋ ਗਲ ਹੈ ਪ੍ਰੰਤੂ ਰਾਮਗਿਰੀ ਇਕ ਹੋਰ ਰਾਗਣੀ ਹੈ। ਦਖਣੀ ਰਾਮਕਲੀ ਕੇਵਲ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਹੀ ਹੈ ਹੋਰਨਾਂ ਮਤਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ। ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਗਾਇਕ ਗ੍ਰੰਥਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਰਾਗ ਰਤਨਾਵਲੀ' ਵਿਚ ਰਾਗ ਰਾਮਕਲੀ ਦਖਣੀ ਦੇ ਸਰੂਪ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਦਖਣ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸੰਗੀਤ ਆਚਾਰੀਆ ਪੰਡਿਤ ਅੱਪਾ ਬਾਸਤਰੀ ਦੇ ਰਚਿਤ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥ 'ਰਾਗ ਕਲਪਦ੍ਰੁਮ' ਤੇ 'ਚੰਦ੍ਰਕਾਯਮ' ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ 'ਚੰਦ੍ਰਕਾਯਮ' ਵਿਚ ਇਸ ਰਾਗ ਦਾ ਸਰੂਪ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। 'ਧਾਵਾਦਨੀ ਰਿ ਸੰਵਾਦਿ ਯਥੇ ਰਿਮਧ ਕੋਮਲਾ॥ ਮਨਿ ਵਰਜਿਤਾ ਰੋਹੋ ਪ੍ਰੋਕਤਾ ਰਾਮਕਲੀ ਬੁਧੈ।' ਰਾਗ ਰਾਮਕਲੀ ਦਖਣੀ ਵਿੱਚ ਰਿਸ਼ਤ ਧੈਵਤ ਕੋਮਲ ਹੋਰ ਸਤ ਸਵਰ ਸੁਧ ਹਨ। ਇਸ ਰਾਗ ਦਾ ਵਾਦੀ ਧੈਵਤ ਸੰਵਾਦੀ ਰਿਸ਼ਤ ਹੈ। ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਮਧਿਅਮ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਵਰਜਿਤ ਹਨ ਤੇ ਜਾਤੀ ਔੜਵ-ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ ਤੇ ਸਮਾਂ ਪ੍ਰਾਤਹ ਕਾਲ ਹੈ। ਆਰੋਹ- ਸ, ਰੁ, ਗ ਪ ਯੁ, ਸੰ। ਅਵਰੋਹ- ਸੰ, ਨ ਯੁ ਪ ਮ ਗ ਰੁ ਰੁ ਸ। ਮੁਖ ਅੰਗ- ਸ ਰੁ, ਗ ਪ ਯੁ ਯੁ ਪ, ਮ ਗ ਰੁ ਰੁ ਸ। ਡਾਕਟਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਦੇ 'ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਰਾਗ-ਕੋਸ਼' ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਗ ਰਾਮਕਲੀ ਦਖਣੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਇਸ ਦਿੱਤੇ ਸਰੂਪ ਜੈਸਾ ਹੀ ਹੈ।

ਰਾਗ ਨਿਰਣਾਇਕ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਰਾਗ ਦੇ ਦਖਣੀ ਸਰੂਪਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਦਖਣੀ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਸਰੂਪਾਂ ਨੂੰ ਅਧਾਰ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਇਥੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਦੋ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਰੂਪ ਇਕ ਰੁ ਯੁ ਕੋਮਲ ਮ ਤੀਵਰ ਵਾਲਾ ਤੇ ਦੂਜਾ ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਬਿਭਾਸ ਤੇ ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ ਭੈਰਵ ਵਾਲਾ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ, ਪਹਿਲੇ ਸਰੂਪ ਲਈ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਿਦਵਾਨ ਸਹਿਮਤ ਹਨ ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਸਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਅੱਗੇ ਬੰਦਸ਼ਾਂ ਦਿਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਸ਼ਬਦ ਤਰਤੀਬ:-

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਰਾਗ ਤਰਤੀਬ ਵਿਚ ਰਾਗ ਰਾਮਕਲੀ ਨੂੰ ਅਠਾਰਵਾਂ ਅਸਥਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਇਥੇ ਮੁੱਖ ਰਾਗ ਰਾਮਕਲੀ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਰਾਮਕਲੀ ਦਖਣੀ ਵਿੱਚ ਬਾਣੀ ਰਚਿਤ ਹੈ। ਸ਼ਬਦ ਰਚਨਾ ਵਿੱਚ ਰਾਮਕਲੀ ਦਖਣੀ ਮਹਲਾ ੧ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਪੰਨਾ ੯੦੭ ਤੇ ਅਸਟਪਦੀਆਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾ ਸ਼ਬਦ ੧੦ ਪਦਿਆਂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕ ॥੧੦॥੯॥ ਹੈ ਤੇ ਦੂਜਾ ਸ਼ਬਦ ੨੫ ਪਦਿਆਂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕ ॥੨੫॥੯॥ ਹੈ।

ਰਾਗੁ ਰਾਮਕਲੀ ਦਖਣੀ

ਪਚੀਚੈ:-

ਰਾਗੁ - ਰਾਮਕਲੀ ਦਖਣੀ

ਮੇਲ -ਕਾਮਵਰਧਨੀ

ਸਵਰ - ਰਿਸ਼ਭ ਧੈਵਤ ਕੋਮਲ ਮਧਿਅਮ ਤੀਵਰ ਹੋਰ ਬੁਧ

ਵਰਜਿਤ ਸਵਰ - ਕੋਈ ਨਹੀਂ

ਜਾਤੀ - ਸੰਪੂਰਨ-ਸੰਪੂਰਨ

ਵਾਦੀ- ਧੈਵਤ ਸੰਵਾਦੀ- ਰਿਸ਼ਭ

ਸਮਾਂ - ਸਵੇਰ

ਆਰੋਹ - ਸ ਰੁ, ਗ ਮ ਪ ਧੁ, ਨ ਸੰ

ਅਵਰੋਹ- ਸੰ ਨ ਧੁ, ਪ ਮ ਗ ਰੁ ਰੁ ਸ

ਮੁਖ ਅੰਗ- ਸ ਰੁ, ਗ ਮ ਪ ਧੁ ਧੁ ਪ, ਮ ਗ ਰੁ ਰੁ ਸ

ਸਵਰ ਵਿਸਥਾਰ:-

- 1) ਸ, ਰੁ ਰੁ ਸ, ਨ ਧੁ ਧੁ ਪ, ਪ ਧੁ ਪ, ਪ ਧੁ ਨ ਸ, ਸ ਰੁ ਰੁ, ਗ ਰੁ, ਗ ਮ ਪ, ਪ ਧੁ ਧੁ ਪ, ਪ ਧੁ ਪ, ਧੁ ਪ ਮ ਗ, ਗ ਮ ਪ ਧੁ ਪ, ਮ ਪ ਮ ਗ, ਮ ਗ ਰੁ, ਮ ਗ ਰੁ ਸ
- 2) ਸ ਰੁ ਸ, ਸ ਰੁ ਗ ਗ ਮ ਪ ਧੁ ਪ, ਗ ਮ ਪ ਧੁ, ਨ ਧੁ ਪ, ਪ ਧੁ ਪ ਮ ਗ, ਗ ਮ ਪ ਧੁ ਧੁ ਪ, ਮ ਪ ਧੁ ਪ, ਨ ਧੁ ਪ, ਪ ਧੁ ਨ ਸੰ, ਧੁ ਨ ਸੰ ਰੁੰ ਸੰ, ਸੰ ਨ ਧੁ ਪ, ਪ ਧੁ ਪ, ਗ ਮ ਪ ਧੁ ਪ, ਨ ਧੁ ਪ, ਧੁ ਪ ਮ ਗ, ਪ ਧੁ ਪ ਮ ਗ, ਮ ਗ ਰੁ, ਸ
- 3) ਪ ਧੁ ਪ, ਪ ਧੁ ਨ ਧੁ ਪ, ਪ ਧੁ ਨ ਸੰ, ਧੁ ਨ ਸੰ ਰੁੰ ਸੰ, ਸੰ ਰੁੰ ਗੰ ਰੁੰ, ਗੰ ਮ ਪ ਧੁੰ ਪੰ, ਧੁੰ ਪੰ ਮ ਗੰ, ਮ ਗੰ ਰੁੰ ਸੰ। ਸੰ ਨ ਧੁ ਪ, ਪ ਧੁ ਪ, ਧੁ ਪ ਮ ਪ, ਮ ਗ, ਪ ਮ ਗ ਰੁ, ਮ ਗ ਰੁ ਸ ।

ਰਾਮਕਲੀ ਦਖਣੀ ਮਹਲਾ ੧॥

(੯੦੭)

ਜਤੁ ਸਤੁ ਸੰਜਮੁ ਸਾਚੁ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ ਸਾਚ ਸਬਦਿ ਰਸਿ ਲੀਣਾ॥੧॥ ਮੇਰਾ ਗੁਰੁ ਦਇਆਲੁ
 ਸਦਾ ਰੰਗਿ ਲੀਣਾ॥ ਅਹਿਨਿਸਿ ਰਹੈ ਏਕ ਲਿਵ ਲਾਗੀ ਸਾਚੇ ਦੇਖਿ ਪਤੀਣਾ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
 ਰਹੈ ਗਗਨ ਪੁਰਿ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਸਮੈਸਰਿ ਅਨਹਤ ਸਬਦਿ ਰੰਗੀਣਾ॥੨॥ ਸਤੁ ਬੰਧਿ ਕ੍ਰਪੀਨ
 ਭਰਿਪੁਰਿ ਲੀਣਾ ਜਿਹਵਾ ਰੰਗਿ ਰਸੀਣਾ॥੩॥ ਮਿਲੈ ਗੁਰ ਸਾਚੇ ਜਿਨਿ ਰਚੁ ਰਾਚੇ ਕਿਰਤੁ
 ਵੀਚਾਰਿ ਪਤੀਣਾ॥੪॥ ਏਕ ਮਹਿ ਸਰਬ ਸਰਬ ਮਹਿ ਏਕਾ ਏਹ ਸਤਿਗੁਰਿ ਦੇਖਿ ਦਿਖਾਈ॥੫॥
 ਜਿਨਿ ਕੀਏ ਖੰਡ ਮੰਡਲ ਬ੍ਰਹਮੰਡਾ ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਲਖਨੁ ਨ ਜਾਈ ॥੬॥ ਦੀਪਕ ਤੇ ਦੀਪਕੁ
 ਪਰਗਸਿਆ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਜੋਤਿ ਦਿਖਾਈ॥੭॥ ਸਚੈ ਤਖਤਿ ਸਚ ਮਹਲੀ ਬੈਠੇ ਨਿਰਭਉ ਤਾੜੀ
 ਲਾਈ॥੮॥ ਮੌਰਿ ਗਇਆ ਬੈਰਾਗੀ ਜੋਗੀ ਘਟਿ ਘਟਿ ਕਿੰਗੁਰੀ ਵਾਈ॥੯॥ ਨਾਨਕ ਸਰਣਿ
 ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਛੁਟੇ ਸਤਿਗੁਰ ਸਚੁ ਸਖਾਈ॥੧੦॥੮॥

ਪਦ ਅਰਥ:-ਸਾਚੁ-ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪ੍ਰਭੁ। ਲੀਣਾ-ਮਸਤ। ਦਇਆਲੁ-ਦਇਆ ਦਾ ਸੋਮਾ। ਅਹਿਨਿਸਿ-ਦਿਨ-ਰਾਤ। ਗਗਨ-
 ਅਕਾਸ਼। ਗਗਨ ਪੁਰਿ-ਆਕਾਸ਼ ਮੰਡਲ ਵਿਚ, ਉੱਚੀ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ। ਸਮੈ-ਇਕੋ ਜਿਹੀ, ਸਰਿ-ਬਰਾਬਰ।
 ਅਨਹਤ ਸਬਦਿ-ਉਸ ਸ਼ਬਦ (ਦੀ ਧੁਨ) ਵਿਚ ਜੋ ਇਕ-ਰਸ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਤੁ-ਉਚਾ ਆਚਰਨ। ਕ੍ਰਪੀਨ-ਲੱਗੋਟੀ।

ਰਸੀਣਾ-ਰਸੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਰਬੁ ਰਾਏ-ਜਗਤ ਰਚਨਾ ਰਚੀ ਹੈ। ਲਖਨ-ਬਿਆਨ। ਦੀਪਕ-ਦੀਵੇ ਤੋਂ। ਤ੍ਰਿਭਵਣ-ਤਿੰਨਾਂ ਭਵਨਾਂ ਵਿਚ। ਨਿਰਤਉ ਤਾੜੀ-ਨਿਭਰਤਾ ਦੀ ਤਾੜੀ। ਕਿੰਗੁਰੀ ਵਾਈ-ਕਿੰਗਰੀ (ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਹੈ) ਵਜਾਅ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਸਖਾਈ-ਸਾਖੀ, ਮਿੱਤਰ।

ਰਾਗੁ ਰਾਮਕਲੀ ਦਖਣੀ ਤੀਨ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-16 ਮੱਧ ਲੈਅ
ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
												ਗ	ਮ	ਪ	ਯੁ
												ਮੇ	ਰਾ	ਗੁ	ਰੁ
ਪੁਪ	ਪ	ਯੁ	ਪ	ਮ	ਗ	ਪ	ਮ	ਗ	ਰੁ	ਸ	ਸ	ਰੁ	ਗ	ਮ	ਪ
ਦਇ	ਆ	ਲੁ	ਸ	ਸ	ਦਾ	ਰੰ	ਗਿ	ਲੀ	ਸ	ਣਾ	ਅ	ਹਿ	ਨਿ	ਸ	ਸਿ
ਯੁ	ਨ	ਯੁ	ਪ	ਮ	ਪ	ਯੁ	ਪ	ਮ	-	ਗ	ਪ	ਯੁ	ਨ	-	ਸੰ
ਰ	ਸ	ਚੈ	ਸ	ਏ	ਕ	ਲਿ	ਵ	ਲਾ	ਸ	ਰੀ	ਸਾ	ਸ	ਚੇ	ਸ	ਸ
ਨ	ਯੁ	ਪ	-	ਮ	ਪ	ਮ	ਗ	ਰੁ	-	ਸ					
ਦੇ	ਸ	ਖਿ	ਸ	ਪ	ਸ	ਤੀ	ਸ	ਣਾ	ਸ	ਸ					
x				2				0				3			

ਅੰਤਰਾ

												ਪ	ਯੁ	ਮ	-	ਪ
												ਜ	ਰੁ	ਸ	ਸ	ਰੁ
ਯੁ	ਨ	ਸੰ	ਸੰ	ਯੁ	ਨ	ਸੰ	ਸੰ	ਨ	ਨ	ਸੰ	ਸੰ	ਰੁ	ਨ	ਸੰ	ਨ	ਸ
ਸੰ	ਸ	ਜ	ਮੁ	ਸਾ	ਸ	ਚੁ	ਦਿ	ੜਾ	ਇ	ਆ	ਸਾ	ਸ	ਚ	ਸ	ਸ	
ਯੁ	ਯੁ	ਪ	-	ਯੁ	ਪ	ਮ	ਗ	ਰੁ	-	ਸ						
ਸ	ਬ	ਦਿ	ਸ	ਰ	ਸਿ	ਲੀ	ਸ	ਣਾ	ਸ	ਸ						
x				2				0				3				

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਸਰੁ ਗਮੰ ਪਯੁ ਮਪ ਯੁਨ ਯੁਪ ਮਗ ਰੁਸ
- 2) ਮਪ ਯੁਪ ਯੁਨ ਸੰਨ ਯੁਪ ਮਗ ਰੁਰੁ ਸ-
- 3) ਮਪ ਯੁਪ ਮਗ ਰੁਸ ਯੁਨ ਸੰਨ ਯੁਪ ਮਗ ਯੁਪ ਮਗ ਰੁਸ
- 4) ਗਮੰ ਪਯੁ ਨਯੁ ਪਮ ਗਰੁ ਸ- ਗਮੰ ਪਯੁ ਨਸੰ ਰੁੰਸੰ ਨਯੁ ਪਮ
- 5) ਸਰੁ ਗਰੁ ਸਰੁ ਗਮੰ ਪਯੁ ਪਮ ਗਰੁ ਸਰੁ ਗਮੰ ਪਯੁ ਨਸੰ ਰੁੰਸੰ

ਰਾਗੁ ਰਾਮਕਲੀ ਦਖਣੀ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) 12ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) ਬੰਦਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਤੀਜੀ ਮਾਤਰ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਮੁਖੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 3) ਬੰਦਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ 12ਵੀਂ ਤੋਂ ਤੀਜੀ ਮਾਤਰ ਦੇ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 12ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।

(ਰਾਮਕਲੀ ਘਰੁ ੨ ਬਾਣੀ ਕਬੀਰ ਜੀ ਕੀ) (੯੭੨)

ਚੰਦੁ ਸੂਰਜੁ ਦੁਇ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪੁ॥ ਜੋਤੀ ਅੰਤਰਿ ਬ੍ਰਹਮੁ ਅਨੂਪੁ॥੧॥ ਕਹੁ ਰੇ ਗਿਆਨੀ ਬ੍ਰਹਮ ਬੀਚਾਰੁ॥
ਜੋਤੀ ਅੰਤਰਿ ਧਰਿਆ ਪਸਾਰੁ॥੧॥ਰਹਾਉ॥ ਹੀਰਾ ਦੇਖਿ ਹੀਰੇ ਕਰਉ ਆਦੇਸੁ॥ ਕਹੈ ਕਬੀਰੁ
ਨਿਰੰਜਨ ਅਲੇਖੁ॥੨॥੨॥੧੧॥

ਪਦ ਅਰਥ:-ਦੁਇ-ਦੋਵੇਂ। ਜੋਤਿ ਸਰੂਪੁ-ਨੂਰ ਦਾ ਸਰੂਪ। ਜੋਤੀ ਅੰਤਰਿ-ਹਰੇਕ ਚਾਨਣ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਸ਼ੈ ਦੇ ਅੰਦਰ।
ਅਨੂਪੁ-ਜਿਸ ਵਰਗਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਬੇ-ਮਿਸਾਲ। ਰੇ ਗਿਆਨੀ-ਹੇ ਗਿਆਨਵਾਨ ਮਨੁੱਖ! ਬ੍ਰਹਮ ਬੀਚਾਰੁ-ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ
ਦੀ ਵਿਚਾਰ। ਧਰਿਆ-ਬਣਾਇਆ। ਪਸਾਰੁ-ਜਗਤ-ਰਚਨਾ। ਦੇਖਿ-ਦੇਖ ਕੇ। ਹੀਰਾ-ਚਮਕਦਾ ਕੀਮਤੀ ਪੱਥਰ। ਕਰਉ-
ਕਰਉਂ, ਮੈਂ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਆਦੇਸੁ-ਨਮਸਕਾਰ। ਅਲੇਖੁ-ਜਿਸ ਦੇ ਗੁਣ ਬਿਆਨ ਨਾਂਹ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਣ।

**ਰਾਗੁ ਰਾਮਕਲੀ ਦਖਣੀ ਤੀਨ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-16 ਮੱਧ ਲੈਅ
ਅਸਥਾਈ**

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
								ਗ	ਗ	ਮ	ਪ	ਧੁ	ਪ	ਮ	ਗ
								ਕ	ਹੁ	ਰੇ	ਸ	ਗਿ	ਆ	ਨੀ	ਸ
ਰੁ	ਰੁ	ਗ	ਰੁ	ਸ	ਸ	ਰੁ	ਸ	ਸ	ਰੁ	ਗ	ਮ	ਪ	ਧੁ	ਨ	ਸੱ
ਬੁ	ਹ	ਮ	ਸ	ਬੀ	ਚਾ	ਰੁ	ਸ	ਜੇ	ਸ	ਤੀ	ਸ	ਅੰ	ਸ	ਤ	ਰਿ
ਨ	ਧੁ	ਪ	-	ਮੰ	ਗ	ਰੁ	ਸ								
ਧ	ਰਿ	ਆ	ਸ	ਪ	ਸਾ	ਰੁ	ਸ								
x				2				0				3			

ਅੰਤਰਾ

ਪ	-	ਧੁ	ਪ	ਧੁ	ਧੁਧੁ	ਨ	ਨ
ਚੰ	ਸ	ਦੁ	ਸ	ਸੁ	ਰਜੁ	ਦੁ	ਇ

ਸ	-	ਰੁੰ	ਸ	ਧੁ	ਨ	ਸ	-	ਸ	ਰੁੰ	ਸ	-	ਨ	ਧੁ	ਪ	ਪ
ਜੋ	s	ਤਿ	s	ਸ	ਰੁੰ	ਧੁ	s	ਜੋ	s	ਤੀ	s	ਅੰ	s	ਤ	ਰਿ
ਮਮ	ਪ	ਧੁ	ਪ	ਮ	ਗ	ਰੁੰ	ਸ								
ਬ੍	ਹ	ਮੁ	s	ਅ	ਨੁੰ	ਧੁ	s								
x				2				0						3	

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਸਰੁ ਗਮ ਪਧੁ ਪਮ ਧੁਪ ਮਗ ਰੁਸ ਨਸ
- 2) ਗਮ ਪਧੁ ਨਸ ਨਧੁ ਪਮ ਧੁਪ ਮਗ ਰੁਸ
- 3) ਮਪ ਧੁਪ ਮਗ ਰੁਸ ਨਨ ਧੁਪ ਮਗ ਰੁਸ
- 4) ਸਰੁ ਗਮ ਪਧੁ ਪਮ ਗਰੁ ਸਰੁ ਗਮ ਪਧੁ ਨਸ ਰੁੰਸ ਨਨ ਧੁਪ
ਮਗ ਧੁਪ ਮਗ ਰੁਸ
- 5) ਪਧੁ ਮਪ ਮਗ ਰੁਸ ਨਨ ਧੁਪ ਮਪ ਮਗ ਰੁਸ ਸਰੁੰ ਨਸ ਨਨ
ਧੁਪ ਮਪ ਮਗ ਰੁਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) 9ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 13ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਜੋੜ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) 9ਵੀਂ ਤੋਂ 8ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਪੂਰੇ ਇੱਕ ਚੱਕਰ ਨੂੰ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 9ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 13ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 3) 9ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 9ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਮ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਮ: ਪ॥ (ਰਾਮਕਲੀ ਕੀ ਵਾਰ ਮਹਲਾ ਪ) (੯੫੭)

ਮੇਰੇ ਅੰਤਰਿ ਲੋਚਾ ਮਿਲਣ ਕੀ ਕਿਉ ਪਾਵਾ ਪ੍ਰਭ ਤੋਹਿ॥ ਕੋਈ ਐਸਾ ਸਜਣੁ ਲੋੜਿ ਲਹੁ ਜੋ ਮੇਲੇ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਮੋਹਿ ॥ ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਮੇਲਾਇਆ ਜਤ ਦੇਖਾ ਤਤ ਸੋਇ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਸੇਵਿਆ ਤਿਸੁ ਜੇਵਡੁ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ॥੨॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਲੋਚਾ-ਤਾਂਘ। ਪਾਵਾ-ਪਾਵਾਂ, ਮਿਲਾਂ। ਤੋਹਿ-ਤੈਨੂੰ। ਲੋੜਿ ਲਹੁ-ਲੱਭ ਦਿਉ। ਮੋਹਿ-ਮੈਨੂੰ। ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ-ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਨੇ। ਜਤ-ਜਿਧਰ। ਤਤ-ਓਧਰ। ਸੇਵਿਆ-ਸਿਮਰਿਆ ਹੈ। ਜੇਵਡੁ-ਜੇਡਾ, ਬਰਾਬਰ ਦਾ।

ਰਾਗੁ ਰਾਮਕਲੀ ਦਖਣੀ

ਰਾਗੁ ਰਾਮਕਲੀ ਦਖਣੀ ਏਕ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-12 ਮੱਧ ਲੈਅ
ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਸ	ਰੁ	ਗ	ਮ	ਗ	ਗ	ਮ	ਪ	ਮ	ਗ	ਰੁ	ਸ
ਮੇ	ਰੈ	ਅੰ	ਸ	ਤ	ਰਿ	ਲੇ	ਚਾ	ਮਿ	ਲ	ਣ	ਕੀ
ਮ	ਪ	ਧੁ	ਪ	ਸੰਸੰ	ਨ	ਧੁ	ਪ	ਮ	ਗ	ਰੁ	ਸ
ਕਿ	ਉ	ਪਾ	ਵਾ	ਪ੍ਰ	ਸ	ਭ	ਸ	ਤੇ	ਸ	ਹਿ	ਸ
x		0		2		0		3		4	

ਅੰਤਰਾ

ਪ	ਪ	ਧੁ	ਪ	ਧੁ	ਨ	ਸੰ	-	ਰੁੰ	ਗੰ	ਰੁੰ	ਸੰ
ਕੇ	ਈ	ਐ	ਸਾ	ਸ	ਜ	ਣ	ਸ	ਲੇ	ਝਿ	ਲ	ਰੁ
ਸੰ	ਨ	ਧੁ	ਪ	ਮੰਮ	ਪ	ਧੁ	ਪ	ਮ	ਗ	ਰੁ	ਸ
ਜੇ	ਸ	ਮੇ	ਲੇ	ਪ੍ਰੀ	ਸ	ਤ	ਮੁ	ਮੇ	ਸ	ਹਿ	ਸ
x		0		2		0		3		4	

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਸਰੁ ਗਰੁ ਗਮੰ ਧੁਪ ਮਗ ਰੁਸ ਮੰਪ ਧੁਪ ਧੁਨ ਧੁਪ ਮਗ ਰੁਸ
- 2) ਮੰਪ ਧੁਪ ਮੰਪ ਧੁਨ ਧੁਪ ਮੰਪ ਧੁਨ ਸੰਨ ਧੁਪ ਮਗ ਰੁਰੁ ਸਸ
- 3) ਪਧੁ ਪਪ ਮਗ ਰੁਸ ਸੰਰੁ ਸੰਨ ਧੁਪ ਮੰਪ ਧੁਪ ਮਗ ਰੁਰੁ ਸਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) ਤੀਜੀ ਤੋਂ 6ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ 4 ਮਾਤਰਾਂ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਅਠਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਬੰਦਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ 7ਵੀਂ-8ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਦੇ ਵਾਰ ਹੋਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 3) 7ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਅ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਸ਼ਬਦ-‘ਮੇਰਾ ਗੁਰੁ ਦਇਆਲੁ ਸਦਾ ਰੰਗਿ ਲੀਣਾ’ ਤੀਨ ਤਾਲ ਬੰਦਸ਼ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਰਾਗੁ ਰਾਮਕਲੀ ਦਖਣੀ ਮੱਤ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾ-9 ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ
ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9
ਪੁਪ	ਧੁਪ	ਨਨ	ਧੁ	ਪ	ਮਪ	ਮੰਗ	ਰੁ	ਸ
ਮੇਰਾ	ਗੁਰੁ	ਦਇ	ਆ	ਲੁ	ਸਦਾ	ਰੰਗਿ	ਲੀ	ਣਾ
ਸਰੁ	ਗਮੰ	ਪ	ਧੁ	ਪ	ਧੁਨ	ਸੰਨ	ਧੁ	ਪ
ਅਹਿ	ਨਿਸਿ	ਰ	ਚੈ	ਸ	ਏਕ	ਲਿਵ	ਲਾ	ਗੀ
ਪੁਧੁ	ਨਸੰ	ਨ	ਧੁ	ਪ	ਮੰਗ	ਰੁ	-	ਸ
ਸਾਸ	ਚੇਸ	ਦੇ	ਸ	ਖਿ	ਪਸ	ਤੀ	ਸ	ਣਾ
x		2			3			

ਅੰਤਰਾ

ਪੁਧੁ	ਪੁਪ	ਧੁ	ਨ	ਸੰ	ਸੰਸੰ	ਰੁੰਰੁ	ਰੁੰਗੰ	ਰੁੰਸੰ
ਜਤੁ	ਸਤੁ	ਸੰ	ਜ	ਮੁ	ਸਾਚੁ	ਦਿ	ਝਾਇ	ਆਸ
ਸੰਰੁ	ਸੰ	ਨ	ਧੁ	ਪ	ਧੁਪ	ਮੰਗ	ਰੁ	ਸ
ਸਾਸ	ਚ	ਸ	ਬ	ਦਿ	ਰਸ	ਸਿਸ	ਲੀ	ਣਾ
x		2			3			

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਸਰੁਗਰੁ ਗਮੰਪਪ ਮੰਗਰੁਸ ਸਰੁਗਰੁ ਗਮੰਪਧੁ ਨਸੰਨਧੁ ਪੁਧੁਪਮੰ ਧੁਪਮੰਪ ਮੰਗਰੁਸ
- 2) ਮੰਪਧੁਪ ਮੰਗਰੁਸ ਮੰਪਧੁਪ ਧੁਨਧੁਪ ਧੁਨਸੰਨ ਧੁਪਧੁਨ ਸੰਰੁੰਸੰਨ ਧੁਪਮੰਪ ਮੰਗਰੁਸ
- 3) ਧੁਪਮੰਪ ਮੰਗਰੁਸ ਧੁਪਮੰਪ ਧੁਨਧੁਪ ਮੰਪਮੰਗ ਰੁਸਧੁਨ ਸੰਨਧੁਪ ਧੁਪਮੰਪ ਮੰਗਰੁਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) ਪਹਿਲੀਆਂ 2 ਮਾਤਰਾਂ ਦੂਜੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) ਤੀਜੀ ਤੋਂ ਪੰਜਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 3) 6ਵੀਂ ਤੋਂ 9ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 7ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਮ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਰਾਗੁ ਰਾਮਕਲੀ ਦਖਣੀ

ਸਲੋਕੁ ਮਃ ਪ॥ (ਰਾਮਕਲੀ ਕੀ ਵਾਰ ਮਹਲਾ ੫) (੯੫੭)

ਸੁਣਿ ਸਜਣ ਪ੍ਰੀਤਮ ਮੇਰਿਆ ਮੈ ਸਤਿਗੁਰੁ ਦੇਹੁ ਦਿਖਾਲਿ॥ ਹਉ ਤਿਸੁ ਦੇਵਾ ਮਨੁ ਆਪਣਾ ਨਿਤ
ਹਿਰਦੈ ਰਖਾ ਸਮਾਲਿ ॥ ਇਕਸੁ ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਹਰਾ ਧ੍ਰਿਗੁ ਜੀਵਣੁ ਸੰਸਾਰਿ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰੁ
ਤਿਨਾ ਮਿਲਾਇਓਨੁ ਜਿਨ ਸਦ ਹੀ ਵਰਤੈ ਨਾਲਿ ॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ:-ਮੈ-ਮੈਨੂੰ। ਹਉ-ਮੈਂ। ਤਿਸੁ-ਉਸ ਨੂੰ। ਬਾਹਰਾ-ਬਾਹਰੇ। ਧ੍ਰਿਗੁ-ਫਿਟਕਾਰ-ਜੋਗ। ਸੰਸਾਰਿ-ਜਗਤ ਵਿਚ।
ਮਿਲਾਇਓਨੁ-ਮਿਲਾਇਆ ਹੈ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ। ਵਰਤੈ-ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਰਾਗੁ ਰਾਮਕਲੀ ਦਖਣੀ ਰੂਪਕ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-7 ਮੱਧ ਲੈਅ
ਅਸਥਾਈ ਅੰਤਰਾ

1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	5	6	7
ਧੁਧੁ	ਪ	ਪੁਪੁ	ਮਿੰ	ਗ	ਰੁ	ਸ	ਪੁਪੁ	ਧੁ	ਪ	ਧੁ	ਨ	ਸ	-
ਸੁਣਿ	ਸ	ਜਣ	ਪ੍ਰੀ	ਸ	ਤ	ਮ	ਹਉ	ਤਿ	ਸੁ	ਦੇ	ਸ	ਵਾ	ਸ
ਸ	ਰੁ	ਰੁ	ਗ	ਮ	ਧੁ	ਪ	ਰੁੰ	ਗੰ	ਰੁੰ	ਸੰ	ਨ	ਧੁ	ਪ
ਮੈ	ਸ	ਰਿ	ਆ	ਸ	ਸ	ਸ	ਮ	ਸ	ਨੁ	ਆ	ਪ	ਣਾ	ਸ
ਧੁ	ਨ	ਸੰ	ਨ	ਧੁ	ਪ	-	ਧੁ	ਨ	ਸੰ	ਨ	ਧੁ	ਪ	-
ਮੈ	ਸ	ਤਿ	ਗੁ	ਸ	ਰੁ	ਸ	ਨਿ	ਸ	ਤ	ਹਿ	ਰ	ਦੈ	ਸ
ਮ	ਗ	ਰੁ	ਮ	ਗ	ਰੁ	ਸ	ਧੁ	ਪ	-	ਮ	ਗ	ਰੁ	ਸ
ਦੇ	ਹੁ	ਸ	ਦਿ	ਖਾ	ਲਿ	ਸ	ਰ	ਖਾ	ਸ	ਸ	ਮਾ	ਲਿ	ਸ
x			2		3		x			2		3	

ਰਾਗੁ ਰਾਮਕਲੀ ਦਖਣੀ (ਦੂਜਾ ਪ੍ਰਕਾਰ)

ਸਵਰ - ਰੁ ਧੁ ਕੋਮਲ ਹੋਰ ਬੁਧ, ਜਾਤੀ ਔੜਵ- ਸੰਪੂਰਨ। ਵਾਦੀ-ਧੈਵਤ ਸੰਵਾਦੀ-
ਰਿਬਭ, ਸਮਾਂ - ਪ੍ਰਾਤਹ ਕਾਲ, ਆਰੋਹ- ਸ ਰੁ ਗ ਪ ਧੁ ਸੰ ਅਵਰੋਹ- ਸੰ ਨ ਧੁ ਪ
ਮ ਗ ਰੁ ਸ। ਮੁਖ ਅੰਗ - ਗ ਪ ਧੁ - ਪ, ਮ ਗ ਰੁ - ਸ।

ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ਪ॥ (ਰਾਮਕਲੀ ਕੀ ਵਾਰ ਮਹਲਾ ੫) (੯੬੧)

ਹੋਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸੁਆਮੀ ਮੇਰੇ ਸੰਤਾਂ ਸੰਗਿ ਵਿਹਾਵੇ॥ ਤੁਧਹੁ ਭੁਲੇ ਸਿ ਜਮਿ ਜਮਿ ਮਰਦੇ ਤਿਨ
ਕਦੇ ਨ ਚੁਕਨਿ ਹਾਵੇ ॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ:-ਵਿਹਾਵੇ-ਬੀਤ ਜਾਏ। ਚੁਕਨਿ-ਮੁੱਕਦੇ। ਹਾਵੇ-ਚਾਹੁਕੇ।

ਰਾਗੁ ਰਾਮਕਲੀ ਦਖਣੀ ਤੀਨ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-16 ਮੱਧ ਲੈਅ
ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
								ਸ	ਰੁ	ਗ	ਪੁਪ	ਧੁ	ਪ	ਮ	ਗ
								ਰੇ	ਹੁ	ਸ	ਕਿ	ਪਾ	ਸ	ਲ	ਸ
ਰੁ	ਰੁ	ਗ	ਪ	ਮ	ਗ	ਰੁ	ਸ	ਗ	ਪ	ਧੁ	-	ਪ	ਧੁ	ਸੰ	-
ਸੁ	ਆ	ਮੀ	ਸ	ਮੇ	ਸ	ਰੇ	ਸ	ਸੰ	ਸ	ਤਾਂ	ਸ	ਸੰ	ਸ	ਗਿ	ਸ
ਨ	ਧੁ	ਪ	-	ਮ	ਗ	ਰੁ	ਸ								
ਵਿ	ਸ	ਹਾ	ਸ	ਵੇ	ਸ	ਸ	ਸ								
x				2				0				3			

ਅੰਤਰਾ

								ਪ	-	ਧੁ	ਪ	ਗ	ਪ	ਧੁ	-
								ਤੁ	ਸ	ਧ	ਹੁ	ਭੁ	ਸ	ਲੇ	ਸ
ਸੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਰੁੰ	ਰੁੰ	ਸੰ	-	ਧੁ	ਸੰ	ਰੁੰ	ਸੰ	ਨ	ਧੁ	ਪ	-
ਸਿ	ਜਿ	ਜ	ਮਿ	ਮ	ਰ	ਦੇ	ਸ	ਤਿ	ਸ	ਨ	ਸ	ਕ	ਦੇ	ਨ	ਸ
ਧੁ	ਪ	ਮ	ਗ	ਰੁ	-	ਸ	-								
ਚੁ	ਕ	ਨਿ	ਸ	ਰਾ	ਸ	ਵੇ	ਸ								
x				2				0				3			

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਸੁਰੁ ਗੁਰੁ ਗੁਪੁ ਧੁਪੁ ਧੁਪੁ ਮਗੁ ਰੁਰੁ ਸ-
- 2) ਸੁਰੁ ਗੁਪੁ ਧੁਪੁ ਧੁਸੰ ਨਨ ਧੁਪੁ ਮਗੁ ਰੁਸ
- 3) ਗੁਪੁ ਧੁਪੁ ਧੁਧੁ ਸੰਨ ਧੁਪੁ ਮਗੁ ਰੁਰੁ ਸਸ
- 4) ਗੁਪੁ ਧੁਪੁ ਮਗੁ ਰੁਸ ਗੁਪੁ ਧੁਪੁ ਧੁਸੰ ਰੁੰਸੰ ਨਨ ਧੁਪੁ ਮਗੁ ਰੁਸ
ਧੁਪੁ ਮਗੁ ਰੁਰੁ ਸ-

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) ਅਸਥਾਈ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਚੱਕਰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 5ਵੀਂ ਤੋਂ 8ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਦੇ ਵਾਰ ਹੋਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ ਮੁਖੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) 9ਵੀਂ ਤੋਂ ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਦੇ 12 ਮਾਤਰਾਂ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਦੁਗੁਨ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਦੇ ਵਾਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 9ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਦੁਗੁਨ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 3) 9ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 9ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਮ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਰਾਗੁ ਰਾਮਕਲੀ ਦਖਣੀ

ਸਲੋਕ ਮਃ ਪ॥ (ਰਾਮਕਲੀ ਕੀ ਵਾਰ ਮਹਲਾ ੫) (੯੬੩)

ਮਿਤ੍ਰੁ ਪਿਆਰਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਮੈ ਛਡਿ ਗਵਾਇਆ ਰੰਗਿ ਕਸੁੰਭੈ ਭੁਲੀ॥ ਤਉ ਸਜਣ ਕੀ ਮੈ ਕੀਮ
ਨ ਪਉਦੀ ਹਉ ਤੁਧੁ ਬਿਨੁ ਅਢੁ ਨ ਲਹਦੀ॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ:-ਰੰਗਿ ਕਸੁੰਭੈ-ਕਸੁੰਭੇ ਫੁਲ ਵਰਗੀ ਮਾਇਆ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿਚ। ਕੀਮ-ਕੀਮਤ, ਕਦਰ। ਅਢੁ-ਅੱਧੀ ਦਮੜੀ। ਨ ਲਹਦੀ-ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੀ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਹਾਂ।

ਰਾਗੁ ਰਾਮਕਲੀ ਦਖਣੀ ਏਕ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾ-12 ਮੱਧ ਲੈਅ

ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਗ	ਰੁਰੁ	ਸਸ	ਰੁ	ਗ	ਪੁਪ	ਧੁ	ਪ	ਮ	ਗਗ	ਰੁਰੁ	ਸ
ਮਿ	ਤੁ	ਪਿਆ	ਰਾ	ਨਾ	ਨਕ	ਜੀ	ਮੈ	ਛ	ਡਿਗ	ਵਾਇ	ਆ
ਗ	ਪ	ਧੁ	-	ਸੰ	ਨ	ਧੁ	ਪ	ਮ	ਗ	ਰੁ	ਸ
ਰੰ	s	ਗਿ	s	ਕ	ਸੁੰ	ਭੇ	s	ਭੁ	s	ਲੀ	s
x		0		2		0		3		4	

ਅੰਤਰਾ

ਪੁਪ	ਧੁ	ਗ	ਪ	ਧੁ	ਧੁ	ਸੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਰੁੰ	ਸੰਸੰ	ਸੰ
ਤਉ	ਸ	ਜ	ਣ	ਕੀ	ਮੈ	ਕੀ	ਮ	ਨ	s	ਪਉ	ਦੀ
ਸੰਸੰ	ਰੁੰ	ਸੰ	ਨ	ਧੁ	ਪ	ਮ	ਗ	ਰੁ	-	ਸਸ	ਸ
ਹਉ	s	ਭੁ	ਧੁ	ਬਿ	ਨੁ	ਅ	ਢੁ	ਨ	s	ਲਹ	ਦੀ
x		0		2		0		3		4	

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਸਰੁ ਗਰੁ ਸਰੁ ਗਪ ਮਗ ਰੁਸ ਸਰੁ ਗਪ ਧੁਪ ਮਗ ਮਗ ਰੁਸ
- 2) ਗਪ ਧੁਪ ਮਗ ਰੁਸ ਗਪ ਧੁਪ ਧੁਸੰ ਰੁੰਸੰ ਨਨ ਧੁਪ ਮਗ ਰੁਸ
- 3) ਗਪ ਧੁਗ ਪਧੁ ਗਪ ਧੁਪ ਮਗ ਰੁਸ ਨਨ ਧੁਪ ਗਪ ਮਗ ਰੁਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ 8ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 7ਵੀਂ ਤੋਂ 8ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਦੋ ਵਾਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਸੱਮ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 3) 7ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 7ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਮ ਕਰਨਾ ਹੈ।

੨੫-ਰਾਗੁ ਨਟ

ਰਾਗੁ ਨਟ ਭਾਰਤੀ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਕਠਿਨ ਤੇ ਅਪ੍ਰਚਲਿਤ ਰਾਗਾਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਮੱਧ ਕਾਲ ਦੇ ਸ਼ਾਸਤਰਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਲੋਚਨ ਪੰਡਿਤ ਨੇ 'ਰਾਗ ਤਰੰਗਣੀ' ਵਿੱਚ ਮੇਘ ਠਾਠ ਤੋਂ ਸ਼ੁਧ ਨਾਟ ਜਨਯ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਪੁੰਡਰੀਕ ਵਿਠੁਲ ਨੇ 'ਚੰਦ੍ਰੋਦਯ' ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਧ ਨਾਟ ਮੇਲ ਤੋਂ ਸ਼ੁਧ ਨਾਟ ਜਨਯ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ 'ਰਾਗ ਮੰਜਰੀ' ਵਿੱਚ ਵੀ ਸ਼ੁਧ ਨਾਟ ਮੇਲ ਤੋਂ ਸ਼ੁਧ ਨਾਟ ਜਨਯ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਸ੍ਰੀਕੰਠ ਨੇ 'ਰਸ ਕੌਮੁਦੀ' ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਧ ਨਾਟ ਮੇਲ ਤੋਂ ਸ਼ੁਧ ਨਾਟ ਜਨਯ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਭਾਵਭਟ ਨੇ 'ਅਨੂਪ ਬਿਲਾਸ' ਵਿੱਚ ੬੭ ਰਾਗਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਰਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਰਾਗ ਨਟ ਦਾ ਵੀ ਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਰਾਮਾ ਮਾਤਯ ਨੇ 'ਸਵਰ ਮੇਲ ਕਲਾਨਿਧੀ' ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਧ ਨਾਟ ਮੇਲ ਤੋਂ ਸ਼ੁਧ ਨਾਟ ਜਨਯ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਪੰਡਿਤ ਸੋਮਨਾਥ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗ੍ਰੰਥ 'ਰਾਗ ਵਿਬੋਧ' ਵਿਚ ਸ਼ੁਧ ਨਾਟ ਮੇਲ ਤੋਂ ਸ਼ੁਧ ਨਾਟ ਜਨਯ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਪੰਡਿਤ ਵਿਯੰਕਣਮੁਖੀ ਨੇ 'ਚਤੁਰਦੰਡਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਕਾ' ਵਿਚ ਨਾਟ ਮੇਲ ਜਨਕ ਤੋਂ ਨਾਟ ਨੂੰ ਜਨਯ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਤੁਲਾਜੀਰਾਵ ਭੌਂਸਲੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗ੍ਰੰਥ 'ਸੰਗੀਤ ਸਾਰਾਮ੍ਰਿਤ' ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਧ ਨਾਟ ਮੇਲ ਤੋਂ ਸ਼ੁਧ ਨਾਟ ਜਨਯ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ।

ਪੰਡਿਤ ਭਾਤਖੰਡੇ ਨੇ 'ਕ੍ਰਮਿਕ ਪੁਸਤਕ ਮਾਲਕਾ' ਭਾਗ-੫ ਪੰਨਾ ੧੭੯ ਤੇ ਬਿਲਾਵਲ ਥਾਟ ਦੇ ਰਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਨਟ ਦਾ ਪਰੀਚੈ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਨਟ ਜਾਂ ਨਾਟ ਬਿਲਾਵਲ ਥਾਟ ਤੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ ਧੈਵਤ ਤੇ ਗੰਧਾਰ ਸਵਰ ਵਕਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਆਰੋਹ ਸੰਪੂਰਨ ਤੇ ਅਵਰੋਹ ਵਿੱਚ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਕੋਮਲ ਨਿਸ਼ਾਦ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਵਾਦੀ ਮਧਿਅਮ ਤੇ ਸੰਵਾਦੀ ਸ਼ੜਜ ਹੈ। ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਹਿਰ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਗ ਵਿਚ ਮਧਿਅਮ ਸਵਰ ਗੰਧਾਰ ਦੀ ਸੰਗਤੀ ਨਾਲ ਖੁਲ ਕੇ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਸ, ਗਮ, ਮ, ਮਪਮ, ਗਮ ਆਦਿ। ਰਗਮਪ, ਸਰਸ ਇਹ ਸਵਰ ਰਾਗ ਵਾਚਕ ਹਨ। ਉਨਾਵ-ਸ, ਗ, ਮ, ਪਗਮ, ਰਗਮਪ, ਮਗ, ਮਰ, ਸ।ਚਲਨ- ਸ, ਗ, ਗਮ, ਮ, ਪਮ, ਗ, ਗ, ਮ, ਪ, ਸੰਧਨਪ, ਮਗ, ਰ, ਗ, ਮਪ, ਸਰਸ। ਰਾਗ ਨਟ ਇਕ ਸੁੰਤਤਰ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਹ ਰਾਗ ਹੋਰ ਕਈ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਮਿਸ਼ਰਨ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿੱਚ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਨਟ ਬਿਹਾਰਾ ਕਾਮੋਦ ਨਾਟ ਕੇਦਾਰ ਨਾਟ ਆਦਿ।

ਰਾਗ ਨਟ

ਰਾਗ ਨਟ ਦੇ ਸਰੂਪ ਬਾਰੇ ਪੰਡਿਤ ਅੱਪਾ ਤੁਲਸੀ ਦੁਆਰਾ ਰਚਿਤ 'ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ ਸਾਰ' ਸਲੋਕ ਨੰ. ੭੫ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਗ ਨਟ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ, 'ਕੋਮਲ ਮਧਿਅਮ ਤੀਖ ਸਬ ਉਤਰਤ ਧਗ ਨ ਲਖਾਏ॥ ਸਮ ਸੰਵਾਦੀ ਵਾਦੀ ਤੇ ਨਟ ਛਬੀ ਦੇਤ ਦਿਖਾਏ'। ਸ੍ਰੀ ਵਿਮਲਾਕਾਂਤ ਰਾਏ ਚੌਧਰੀ ਦੇ 'ਰਾਗ ਵਿਯਾਕਰਣ' ਅਨੁਸਾਰ, ਰਾਗ-ਨਟ, ਸਵਰ-ਦੇਵੇਂ ਨਿਸ਼ਾਦ ਹੋਰ ਸਭ ਸ਼ੁਧ, ਜਾਤੀ-ਸੰਪੂਰਨ-ਵਕਰ ਸੰਪੂਰਨ, ਵਾਦੀ-ਮ, ਸੰਵਾਦੀ-ਸ। ਸਮਾਂ ਸ਼ਾਮ ਸਭ ਤੋਂ ਦਸ ਵਜੇ। ਆਰੋਹ- ਸ ਰ ਗ ਮ ਪ ਧ ਨ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ-ਸੰ ਧ ਨੁ ਪ ਮ ਗ ਮ ਰ ਸ। ਪਕੜ - ਸ ਗ ਮ ਪ, ਧ ਪ, ਮ ਗ ਮ ਰ, ਰ ਗ ਮ ਪ, ਧ ਨ ਸੰ, ਨੁ ਧ ਨੁ ਪ, ਧ ਮ ਪ, ਮ ਗ ਮ ਰ ਸ। ਆਰੋਹ ਸਰਲ ਹੈ ਤੇ ਸ਼ੁਧ ਨ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਰੋਹ ਸ ਤੋਂ ਆਰੰਭ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਰ ਨੂੰ ਵਰਜਿਤ ਵੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਸ ਗ ਮ ਪ, ਪਰ ਆਰੋਹ ਰ ਤੋਂ ਵੀ ਆਰੰਭ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਰ ਗ ਮ ਪ। ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ ਕੋਮਲ ਨੁ ਦਾ ਵਕਰ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਸੰ ਧ ਨੁ ਪ ਮ ਗ ਮ ਰ ਸ। ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਅਵਰੋਹ ਵਿੱਚ ਨੁ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਛਡਿਆ ਵੀ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਸੰ ਧ ਪ। ਪ ਤੋਂ ਸੰ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਵੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਰ ਗ ਮ ਪ ਸੰ ਰੰ ਸੰ। 'ਰਾਗ ਕੋਸ਼' ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਗ ਨਟ ਥਾਣ ਬਿਲਾਵਲ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਜਾਤੀ-ਸੰਪਰਨ-ਔੜਵ, ਵਾਦੀ-ਮ, ਸੰਵਾਦੀ-ਸ, ਸਮਾਂ-ਰਾਤ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਹਿਰ ਹੈ। ਆਰੋਹ-ਸ ਰ ਗ ਮ ਪ ਧ ਨ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ-ਸੰ ਨ ਪ ਮ ਰ ਸ।

ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਖੋਜੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਡਾਕਟਰ ਚਰਨ ਸਿੰਘ ਦੇ 'ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਪਰ ਹੁਣ ਤਕ ਮਿਲੀ ਖੋਜ' ਪੰਨਾ ੨੭ ਅਨੁਸਾਰ, ਹਮੀਰ ਕਲਿਯਾਨ ਦੇ ਮੇਲ ਕਰਕੇ ਨਟ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਡਾਕਟਰ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਦੇ 'ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਪਰ ਹੁਣ ਤਕ ਮਿਲੀ ਖੋਜ' ਪੰਨਾ ੩੧ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਵਿਚ ਨਟ ਨੂੰ ਮੇਘ ਰਾਗ ਦਾ ਪੁਤਰ ਕਰਕੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। 'ਜਬਲੀਧਰ ਨਟ ਅਉ ਜਲਧਾਰਾ'॥ 'ਬੁਧ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਰਪਣ' ਵਿੱਚ ਮੇਘ ਦਾ ਪੁਤਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਇਕ ਨਟ ਦੀਪਕ ਦੀ ਰਾਗਣੀ ਵੀ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਜੋ ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਦੇ 'ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼' ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਗ ਨਟ ਬਿਲਾਵਲ ਥਾਣ ਆਰੋਹੀ ਵਿਚ ਸਤ ਅਵਰੋਹੀ ਵਿਚ ਛੇ ਸੁਰ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਮਧਮ ਵਾਦੀ ਤੇ ਰਿਸ਼ਭ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਗੰਧਾਰ ਤੇ ਧੈਵਤ ਬਹੁਤ ਕੋਮਲ ਲਗਦੇ ਹਨ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਦਿਨ ਦਾ ਚੌਥਾ ਪਹਿਰ ਹੈ। ਆਰੋਹੀ- ਸ ਰ ਗ ਮ ਪ ਧ ਨ ਸੰ। ਅਵਰੋਹੀ- ਸੰ ਨ ਧ ਪ ਮ ਰ ਸ।

ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਗਾਇਕ ਗ੍ਰੰਥਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਰਦਾਰ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਐਬਟਾਬਾਦ ਦੇ 'ਗੁਰਬਾਣੀ ਸੰਗੀਤ' ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਗ ਨਟ, ਠਾਠ-ਬਿਲਾਵਲ, ਜਾਤੀ-ਸੰਪੂਰਨ-ਔੜਵ, ਵਾਦੀ-ਮ, ਸੰਵਾਦੀ-ਸ, ਸਮਾਂ-ਰਾਤ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਹਿਰ ਹੈ। ਆਰੋਹ-ਸਮ, ਰ ਗ

ਮ ਪ ਨ ਯ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ-ਸੰਨਸੰ ਧ, ਪ, ਮਗਮ, ਰ ਸ। ਪਕੜ-ਸਗ, ਮ, ਪਗਮ, ਰਗਮਪ, ਮਗ, ਮ, ਸਰਸ। ਭਾਈ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਦੇ 'ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਰੀਤ ਰਤਨਾਵਲੀ' ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਗ-ਨਟ, ਬਿਲਾਵਲ ਅੰਗ, ਜਾਤੀ-ਸੰਪੂਰਨ-ਔੜਵ, ਵਾਦੀ-ਮ, ਸੰਵਾਦੀ-ਸ, ਸਮਾਂ-ਰਾਤ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਹਿਰ, ਬੀਰ ਰਸ ਗਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਹੈ। ਆਰੋਹੀ- ਸ ਗ ਮ ਪ, ਪਮਮ, ਮਪ, ਧਨਸੰ। ਅਵਰੋਹੀ-ਸੰ ਧ, ਨ ਪ, ਮ ਪ ਮ ਗ ਮ, ਸ ਰਸ। ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਦੇ 'ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਸਾਗਰ' ਭਾਗ-੪ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਗ ਨਟ, ਥਾਟ-ਬਿਲਾਵਲ, ਜਾਤੀ-ਵਕਰ ਸੰਪੂਰਨ, ਵਾਦੀ-ਮ, ਸੰਵਾਦੀ-ਸ ਤੇ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਹਿਰ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼-ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ ਧ ਗ ਸਵਰ ਵਕਰ ਰਹਿਣਗੇ। ਆਰੋਹ- ਸ, ਰ ਗ ਮ, ਪ, ਧ ਨ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ- ਸੰ, ਨ ਧ ਨ ਪ, ਮ, ਗ ਮ ਰ ਸ। ਮੁਖ ਅੰਗ- ਸ, ਗ ਮ, ਪ ਗ ਮ, ਰ ਗ ਮ ਪ, ^ਮਮ - ਰ ਸ। ਇਸ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ ਸੁਰ ਦੇ ਸੰਜੋਗ ਨਾਲ ਮਧਮ ਪ੍ਰਬਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਚਲਣ- ਸ, ਗਮ, ਮਪ ਮ, ਪ, ਧਨਸੰ, ਨਧ, ਨਪ, ਗਮ, ਰਗ ਮਪ, ਸਰਸ। ਮਧਮ ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨਿਆਸ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਸੰਤ ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਗੰਧਰਵ ਦੇ 'ਸੁਰ ਸਿਮਰਣ ਸੰਗੀਤ' ਭਾਗ-੭ ਅਨੁਸਾਰ, ਰਾਗ ਸੁਧ ਨਾਟ, ਥਾਟ-ਬਿਲਾਵਲ, ਸਵਰ-ਦੋਵੇਂ ਨ, ਵਾਦੀ-ਮ, ਸੰਵਾਦੀ-ਸ, ਵਰਜਿਤ ਸਵਰ-ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ ਗ-ਧ। ਜਾਤੀ-ਸੰਪੂਰਨ-ਵਕਰ ਔੜਵ, ਗਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ-ਰਾਤ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਹਿਰ ਹੈ। ਆਰੋਹ- ਸ ਰ ਗ ਮ, ਪ ਧ ਨ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ- ਸੰ ਨ ਪ, ਧ ਨੁ ਪ, ਮ ਰ ਸ। ਪਕੜ- ਸ, ਰ ਗ ਮ, ਮ, ਪ ਮ, ਗ, ਗ, ਮ ਪ, ਸੰ ਧ ਨੁ ਪ, ਮ ਗ ਰ, ਗ ਮ ਪ, ਸ ਰ ਸ। ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਰਾਗ ਰਤਨਾਵਲੀ' ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਗ-ਨਟ, ਥਾਟ-ਬਿਲਾਵਲ, ਜਾਤੀ-ਵਕਰ ਸੰਪੂਰਨ, ਵਾਦੀ-ਮਧਿਅਮ, ਸੰਵਾਦੀ-ਸ਼ੜਜ, ਸਮਾਂ- ਰਾਤ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਹਿਰ ਹੈ। ਮਧਿਅਮ ਸਵਰ ਪ੍ਰਬਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਆਰੋਹ- ਸ, ਗ ਮ, ਪ ਗ ਮ, ਰ ਗ ਮ ਪ, ਧ ਨ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ-ਸੰ ਧ, ਨ ਪ, ਮ ਗ, ਰਗ, ਮ ਪ, ਸਰ, ਸ। ਮੁਖ ਅੰਗ- ਸ, ਗ ਗ ਮ, ਪ ਗ ਮ, ਰ ਗ ਮ ਪ ਗ, ਸ ਰ ਸ। ਡਾਕਟਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਦੇ 'ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਰਾਗ-ਕੋਸ਼' ਵਿਚ ਬਿਲਾਵਲ ਥਾਟ, ਜਾਤੀ ਸੰਪੂਰਨ-ਔੜਵ ਤੇ ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਸ ਗ, ਗ ਮ, ਮ ਪ, ਮ, ਗ ਮ, ਰ ਸ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੁਰ ਸੰਗਤੀ ਇਸ ਰਾਗ ਵਿਚ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਰਾਗੁ ਨਟ ਨੂੰ ਇਕ ਸੁਤੰਤਰ ਰਾਗ ਹੀ ਮੰਨਣਾ ਠੀਕ ਹੈ। ਰਾਗ ਨਿਰਣਾਇਕ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਸੁਧ ਸਵਰਾਂ ਵਾਲਾ ਸੰਪੂਰਨ-ਵਕਰ ਸੰਪੂਰਨ ਜਾਤੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੀ ਪ੍ਰਵਾਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹੀ ਪ੍ਰਵਾਣਿਤ ਸਰੂਪ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕ ਵਿਚ

ਰਾਗੁ ਨਟ

ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਵੀ ਇਹੀ ਸਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸ਼ਬਦ ਤਰਤੀਬ:-

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਰਾਗ ਤਰਤੀਬ ਵਿਚ ਰਾਗੁ ਨਟ ਨਾਰਾਇਣ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰਾਗਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਵਿੱਚ ਉਨੀਵਾਂ ਅਸਥਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਇਸ ਮੁਖ ਰਾਗ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਪੰਨਾ ੯੮੦ ਨਟ ਪੜਤਾਲ ਮਹਲਾ ੫ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕ ॥੨॥੧॥੧੦॥੧੯॥ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਤੇ ਨਟ ਅਸਟਪਦੀਆ ਮਹਲਾ ੪ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਪੰਨਾ ੯੮੦ ਤੋਂ ੯੮੩ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕ ॥੮॥੧॥ ਤੋਂ ॥੮॥੬॥ ਛੇ ਸ਼ਬਦ ਹਨ।

ਪਰੀਚੈ:-

ਰਾਗੁ - ਨਟ

ਥਾਟ - ਬਿਲਾਵਲ

ਸਵਰ - ਸਭ ਸੁਧ

ਵਰਜਿਤ ਸਵਰ - ਕੋਈ ਨਹੀਂ

ਜਾਤੀ - ਸੰਪੂਰਨ-ਵਕਰ ਸੰਪੂਰਨ

ਵਾਦੀ- ਮਧਿਅਮ

ਸੰਵਾਦੀ - ਸ਼ੜਜ

ਸਮਾਂ - ਰਾਤ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਹਿਰ।

ਆਰੋਹ - ਸ, ਗ ਮ, ਪ ਗ ਮ, ਰ ਗ ਮ ਪ, ਧ ਨ ਸੰ

ਅਵਰੋਹ- ਸੰ ਧ, ਨ ਪ, ਮ ਗ, ਰ ਗ, ਮ ਪ, ਸ ਰ ਸ

ਮੁਖ ਅੰਗ- ਸ ਗ ਮ, ਮ ਪ ਮ, ਗ ਮ, ਰ ਗ ਮ ਪ, ਮ ਗ ਮ, ਸ ਰ ਸ।

ਸਵਰ ਵਿਸਥਾਰ:-

- 1) ਸ, ਸ ਰ, ਰ ਗ ਮ, ਮ ਪ ਮ, ਰ ਗ ਮ ਪ ਮ, ਧ ਪ ਮ ਪ ਮ, ਗ ਮ ਰ ਗ ਮ, ਸ ਰ ਗ ਮ, ਰ ਗ ਮ ਪ ਮ, ਸ ਰ ਸ, ਸ ਧ ਨ ਪੁ, ਪ ਧ ਨੁ ਸ, ਧ ਪੁ, ਧ ਨੁ ਸ।
- 2) ਸ, ਰ ਗ ਮ, ਪ ਰ ਗ ਮ ਪ, ਧ ਪ ਮ, ਪ ਧ ਪ ਮ, ਪ ਮ ਗ ਮ, ਰ ਗ ਮ ਪ, ਪ ਧ ਨ ਪ, ਪ ਧ ਨ ਸੰ, ਧ ਨ ਸੰ ਰੰ ਸੰ, ਸੰ ਧ ਨ ਪ, ਸੰ ਧ ਪ, ਧ ਪ ਮ ਪ ਮ, ਰ ਗ ਮ, ਪ ਮ ਗ ਮ, ਸ ਰ ਸ।
- 3) ਪ ਧ ਨ ਸੰ, ਪ ਨ ਧ ਨ ਸੰ, ਪ ਸੰ ਰੰ ਸੰ, ਰੰ ਗੰ ਮੰ, ਰੰ ਗੰ ਮੰ ਪੰ, ਮੰ ਪੰ ਮੰ, ਰੰ ਗੰ ਮੰ, ਗੰ ਮੰ ਰੰ ਸੰ, ਸੰ ਧ ਨ ਪ, ਧ ਪ ਮ ਪ ਮ, ਰ ਗ ਮ ਪ ਮ, ਸ ਰ ਸ ਧ ਨੁ ਸ।

ਨਟ ਮਹਲਾ ੪॥

(੯੮੩)

ਮੇਰੇ ਮਨ ਭਜੁ ਠਾਕੁਰ ਅਗਮ ਅਪਾਰੇ॥ ਹਮ ਪਾਪੀ ਬਹੁ ਨਿਰਗੁਣੀਆਰੇ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਗੁਰਿ ਨਿਸਤਾਰੇ॥੧॥ਰਹਾਉ॥ ਸਾਧੂ ਪੁਰਖ ਸਾਧ ਜਨ ਪਾਏ ਇਕ ਬਿਨਉ ਕਰਉ ਗੁਰ ਪਿਆਰੇ॥ ਜਾਮ ਨਾਮੁ ਧਨੁ ਪੂਜੀ ਦੇਵਹੁ ਸਭੁ ਤਿਸਨਾ ਭੂਖ ਨਿਵਾਰੇ ॥੧॥ ਪਚੈ ਪਤੰਗੁ ਮ੍ਰਿਗ ਭ੍ਰਿੰਗੁ ॥੬॥ ਮਿਨ ਸਿਕ ਚਿੰਦੀ ਪਕਰਿ ਸਘਾਰੇ॥ ਪੰਚ ਭੂਤ ਸਬਲ ਹੈ ਦੇਹੀ ਗੁਰੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਾਪ

ਨਿਵਾਰੇ॥੨॥ ਸਾਸਤ੍ਰ ਬੇਦ ਸੋਧਿ ਸੋਧਿ ਦੇਖੇ ਮੁਨਿ ਨਾਰਦ ਬਚਨ ਪੁਕਾਰੇ॥ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਪੜ੍ਹਹੁ
ਗਤਿ ਪਾਵਹੁ ਸਤਸੰਗਤਿ ਗੁਰਿ ਨਿਸਤਾਰੇ॥੩॥ ਪ੍ਰੀਤਮ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਗੀ ਪ੍ਰਭ ਕੇਰੀ ਜਿਵ ਸੂਰਜੁ
ਕਮਲੁ ਨਿਹਾਰੇ॥ ਮੇਰ ਸੁਮੇਰ ਮੋਰੁ ਬਹੁ ਨਾਚੈ ਜਬ ਉਨਵੈ ਘਨ ਘਨਹਾਰੇ॥੪॥ ਸਾਕਤ ਕਉ
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਹੁ ਸਿੰਚਹੁ ਸਭ ਡਾਲ ਫੂਲ ਬਿਸੁਕਾਰੇ॥ ਜਿਉ ਜਿਉ ਨਿਵਹਿ ਸਾਕਤ ਨਰ ਸੇਤੀ
ਛੇੜਿ ਛੇੜਿ ਕਵੈ ਬਿਖੁ ਖਾਰੇ॥੫॥ ਸੰਤਨ ਸੰਤ ਸਾਧ ਮਿਲਿ ਰਹੀਐ ਗੁਣ ਬੋਲਹਿ ਪਰਉਪਕਾਰੇ॥
ਸੰਤੈ ਸੰਤੁ ਮਿਲੈ ਮਨੁ ਬਿਗਸੈ ਜਿਉ ਜਲ ਮਿਲਿ ਕਮਲ ਸਵਾਰੇ॥੬॥ ਲੋਭ ਲਹਰਿ ਸਭੁ
ਸੁਆਨੁ ਹਲਕੁ ਹੈ ਹਲਕਿਓ ਸਭਹਿ ਬਿਗਾਰੇ॥ ਮੇਰੇ ਠਾਕੁਰ ਕੈ ਦੀਬਾਨਿ ਖਬਰਿ ਹੁੰਦੀ ਗੁਰਿ
ਗਿਆਨੁ ਖੜਗੁ ਲੈ ਮਾਰੇ॥੭॥ ਰਾਖੁ ਰਾਖੁ ਰਾਖੁ ਪ੍ਰਭ ਮੇਰੇ ਮੈ ਰਾਖਹੁ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੇ॥
ਨਾਨਕ ਮੈ ਧਰ ਅਵਰ ਨ ਕਾਈ ਮੈ ਸਤਿਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਨਿਸਤਾਰੇ॥੮॥੬॥ਛਕਾ ੧॥

ਪਦ ਅਰਥ:-ਭਜੁ-ਸਿਮਰ, ਯਾਦ ਕਰ। ਅਗਮ-ਅਪਹੁੰਚ। ਨਿਰਗੁਣੀਆਰੇ-ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਸੱਖਣੇ। ਨਿਸਤਾਰੇ-ਨਿਸਤਾਰ, ਪਾਰ ਲੰਘਾ ਲੈ। ਬਿਨਉ-ਬੇਨਤੀ। ਪੂਜੀ-ਪੂਜੀ, ਸਰਮਾਇਆ, ਰਾਸਿ। ਨਿਵਾਰੇ-ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਵੇ। ਪਚੈ-ਸੜਦਾ ਹੈ। ਪਤੰਗੁ-ਤੰਡਟ। ਮ੍ਰਿਗ-ਹਰਨ। ਬੁੰਗ-ਭੋਰਾ। ਕੁੰਚਰ-ਹਾਥੀ। ਮੀਨ-ਮੱਛੀ। ਇੰਦ੍ਰੀ-(ਭਾਵ) ਵਿਕਾਰ-ਵਾਸ਼ਨਾ। ਸਧਾਰੇ-ਜਾਨੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ। ਪੰਚ ਭੂਤ-ਕਾਮਾਦਿਕ ਪੰਚ ਚੈਤ। ਸਬਲ-ਬਲਵਾਨ, ਬਲ ਵਾਲੇ ਬਲੀ। ਗਤਿ-ਉੱਚੀ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ। ਕੇਰੀ-ਦੀ। ਨਿਹਾਰੇ-ਵੇਖਦਾ ਹੈ। ਮੇਰ-ਪਹਾੜ। ਉਨਵੈ-(ਵਰੁਨ ਵਾਸਤੇ) ਚੁਕਦਾ ਹੈ। ਘਨ-ਬਹੁਤ। ਘਨਹਾਰੇ-ਬੱਦਲ। ਸਾਕਤ-ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟਾ ਹੋਇਆ ਮਨੁੱਖ। ਬਿਸੁਕਾਰੇ-ਜ਼ਹਰੀਲੇ। ਸੇਤੀ-ਨਾਲ। ਬਿਖੁ-ਜ਼ਹਰ। ਖਾਰੇ-ਖਾਰਾ, ਕੌੜਾ। ਪਰਉਪਕਾਰੇ-ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਕੀਤੇ ਬਚਨ। ਬਿਗਸੈ-ਖਿੜ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਸੁਆਨੁ-ਕੁੱਤਾ। ਹਲਕੁ-ਹਲਕਾਇਆ। ਬਿਗਾਰੇ-ਵਿਗਾੜਦਾ ਹੈ। ਦੀਬਾਨਿ-ਕਬਹਿਰੀ। ਖੜਗੁ-ਤਲਵਾਰ। ਧਰ-ਆਸਰਾ। ਨਿਸਤਾਰੇ-ਪਾਰ ਲੰਘਾਦਾ ਹੈ।

ਰਾਗੁ ਨਟ ਤੀਨ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-16 ਮੱਧ ਲੈਅ

ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
								ਸ	ਸ	ਗੁਗੁ	ਗੁਗੁ	ਮ	-	ਮ	ਪ
								ਮੇ	ਰੇ	ਮਨ	ਭਜੁ	ਠਾ	ਸ	ਕੁ	ਰ
ਮ	ਮ	ਗ	ਮ	ਸ	ਰ	ਸ	-	ਰ	ਗ	ਮ	ਪ	ਧ	ਨ	ਸੰ	ਸੰ
ਅ	ਗ	ਮ	ਸ	ਅ	ਪਾ	ਰੇ	ਸ	ਹ	ਸ	ਮ	ਸ	ਪਾ	ਪੀ	ਬ	ਹੁ
ਸੰ	ਧ	ਨ	ਪ	ਮ	ਪ	ਮ	-	ਸੰ	-	ਧ	ਪ	ਮ	ਗ	ਮ	-
ਨਿ	ਰ	ਗੁ	ਣੀ	ਆ	ਸ	ਰੇ	ਸ	ਕ	ਸ	ਰਿ	ਸ	ਕਿ	ਰ	ਪਾ	ਸ
ਰ	ਗ	ਮ	ਪ	ਮਗੁ	ਮ	ਸਰ	ਸ								
ਗੁ	ਰਿ	ਨਿ	ਸ	ਤਾ	ਸ	ਰੇ	ਸ								
x				2				0				3			

ਅੰਤਰਾ

ਸ	ਸ	ਗ	ਗ	ਮ	ਰੇ	ਸ	-	ਪ	-	ਸ	-	ਸ	ਰੇ	ਸ	-
ਸਾ	ਧ	ਜ	ਨ	ਪਾ	s	ਏ	s	ਸਾ	s	ਧੂ	s	ਪੁ	ਰ	ਖ	s
ਰ	ਗ	ਮ	ਪ	ਸ	ਰ	ਸ	-	ਸੰ	ਧ	ਨ	ਪ	ਮ	ਪੁ	ਮ	ਮਮ
ਗੁ	s	ਰ	s	ਪਿ	ਆ	ਰੇ	s	ਇ	s	ਕ	s	ਬਿ	ਨਉ	ਕ	ਰਉ
x				2				0							3

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਸਰ ਸਸ ਗਗ ਮਪ ਮਗ ਮਪ ਸਰ ਸਸ
- 2) ਰਗ ਮਪ ਧਨ ਸੰ- ਧਨ ਪਪ ਸਰ ਸਸ
- 3) ਧਨ ਸੰਸ ਧਨ ਪਪ ਮਗ ਮਪ ਸਰ ਸ-
- 4) ਧਨ ਸੰਧ ਨਸ ਧਨ ਸੰਸ ਰੰਸ ਧਨ ਪਪ ਮਪ ਮਮ ਧਪ ਮਮ
ਮਪ ਮਮ ਸਰ ਸਸ
- 5) ਰਗ ਮਪ ਧਪ ਮਪ ਧਨ ਸੰਰੇ ਸੰਸ ਰੰਸ ਰੰਗ ਮੰਪ ਸੰਰੇ ਸੰਸ
ਧਨ ਪਪ ਸਰ ਸਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) 9ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 13ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) 9ਵੀਂ ਤੋਂ 8ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਪੂਰੇ ਇੱਕ ਚੱਕਰ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 9ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 13ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 3) 9ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ 9ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 13ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਦੋ ਵਾਰ ਹੋਰ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 4) 9ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ 9ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਮ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਨਟ ਮਹਲਾ ੪॥

(੯੮੨)

ਰਾਮ ਗੁਰ ਸਰਨਿ ਪ੍ਰਭੂ ਰਖਵਾਰੇ॥ ਜਿਉ ਕੁੰਚਰੁ ਤਦੁਐ ਪਕਰਿ ਚਲਾਇਓ ਕਰਿ ਉਪਰੁ ਕਢਿ ਨਿਸਤਾਰੇ॥੧॥ਰਹਾਉ॥ ਪ੍ਰਭ ਕੇ ਸੇਵਕ ਬਹੁਤੁ ਅਤਿ ਨੀਕੇ ਮਨਿ ਸਰਧਾ ਕਰਿ ਹਰਿ ਧਾਰੇ॥

ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭਿ ਸਰਧਾ ਭਗਤਿ ਮਨਿ ਭਾਵੈ ਜਨ ਕੀ ਪੈਜ ਸਵਾਰੇ॥੧॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਸੇਵਕੁ ਸੇਵਾ ਲਾਗੈ ਸਭੁ ਦੇਖੈ ਬ੍ਰਹਮ ਪਸਾਰੇ॥ ਏਕੁ ਪੁਰਖੁ ਇਕੁ ਨਦਰੀ ਆਵੈ ਸਭ ਏਕਾ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਰੇ॥੨॥ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਠਾਕੁਰੁ ਰਵਿਆ ਸਭ ਠਾਈ ਸਭੁ ਚੇਰੀ ਜਗਤੁ ਸਮਾਰੇ॥ ਆਪਿ ਦਇਆਲੁ ਦਇਆ ਦਾਨੁ ਦੇਵੈ ਵਿਚਿ ਪਾਥਰ ਕੀਰੇ ਕਾਰੇ॥੩॥ ਅੰਤਰਿ ਵਾਸੁ ਬਹੁਤੁ ਮੁਸਕਾਈ ਭ੍ਰਮਿ ਭੁਲਾ ਮਿਰਗੁ ਸਿੰਝਾਰੇ॥ ਬਨੁ ਬਨੁ ਬੁਢਿ ਬੁਢਿ ਫਿਰਿ ਬਾਠੀ ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਘਰਿ ਨਿਸਤਾਰੇ॥੪॥ ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਹੈ ਬਾਣੀ ਵਿਚਿ ਬਾਣੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸਾਰੇ॥ ਗੁਰੁ ਬਾਣੀ ਕਹੈ ਸੇਵਕੁ ਜਨੁ ਮਾਨੈ ਪਰਤਖਿ ਗੁਰੁ ਨਿਸਤਾਰੇ॥੫॥ ਸਭੁ ਹੈ ਬ੍ਰਹਮੁ ਬ੍ਰਹਮੁ ਹੈ ਪਸਰਿਆ ਮਨਿ ਬੀਜਿਆ ਖਾਵਾਰੇ॥ ਜਿਉ ਜਨ ਚੰਦ੍ਰਹਾਂਸੁ ਦੁਖਿਆ ਪ੍ਰਿਸਟਬੁਧੀ ਅਪੁਨਾ ਘਰੁ ਲੂਕੀ ਜਾਰੇ॥੬॥ ਪ੍ਰਭ ਕਉ ਜਨੁ ਅੰਤਰਿ ਰਿਦ ਲੋਚੈ ਪ੍ਰਭ ਜਨ ਕੇ ਸਾਸ ਨਿਹਾਰੇ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਭਗਤਿ ਦ੍ਰਿੜਾਏ ਜਨ ਪੀਛੈ ਜਗੁ ਨਿਸਤਾਰੇ॥੭॥ ਆਪਨ ਆਪਿ ਆਪਿ ਪ੍ਰਭੁ ਠਾਕੁਰੁ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪੇ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਸਵਾਰੇ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਆਪੇ ਆਪਿ ਸਭੁ ਵਰਤੈ ਕਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਆਪਿ ਨਿਸਤਾਰੇ॥੮॥੯॥

ਪਦ ਅਰਥ:-ਰਾਮ-ਹੇ ਰਾਮ! ਪ੍ਰਭੁ-ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ! ਰਖਵਾਰੇ-ਤੂੰ ਰਾਖਾ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਕੁੰਚਰੁ-ਗਜ, ਹਾਥੀ। ਤਦੁਐ-ਤੰਦੁਏ ਨੇ। ਪਕਰਿ-ਫੜ ਕੇ। ਉਪਰੁ-ਉੱਚਾ। ਨਿਸਤਾਰੇ-ਬਚਾ ਲਿਆ। ਅਤਿ ਨੀਕੇ-ਬਹੁਤ ਸੋਹਣੇ। ਮਨਿ-ਮਨ ਵਿਚ। ਭਾਵੈ-ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਪੈਜ-ਇੱਜ਼ਤ। ਸਭੁ-ਹਰ ਥਾਂ। ਪਸਾਰੇ-ਖਿਲਾਰਾ। ਨਿਹਾਰੇ-ਵੇਖਦਾ ਹੈ। ਰਵਿਆ-ਵਿਆਪਕ ਹੈ। ਠਾਈ-ਥਾਵਾਂ ਵਿਚ। ਸਭੁ ਜਗਤੁ-ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ। ਚੇਰੀ-ਦਾਸੀ। ਸਮਾਰੇ-ਸੰਭਾਲਦਾ ਹੈ। ਦਾਨੁ ਦੇਵੈ-ਦਾਨ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਕੀਚੇ ਕਾਰੇ-ਕੀਚੇ ਕਰੇ, ਕੀਚੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ। ਵਾਸੁ-ਸੁੰਗਧੀ। ਮੁਸਕਾਈ-ਕਸਤੂਰੀ ਦੀ। ਭ੍ਰਮਿ-ਭੁਲੇਖੇ ਵਿਚ। ਮਿਰਗੁ-ਹਿਰਨ। ਸਿੰਝਾਰੇ-ਸਿੰਝ ਮਾਰਦਾ ਵਿਚਦਾ ਹੈ, ਸੁੰਘਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਬਨੁ ਬਨੁ-ਹਰੇਕ ਜੰਗਲ। ਫਿਰਿ-ਫਿਰ ਕੇ, ਭਟਕ ਕੇ। ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ-ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਨੇ। ਘਰਿ-ਘਰ ਵਿਚ। ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ-ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਨਾਮ-ਜਲ। ਸਾਰੇ-ਸਾਂਭ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਪਰਤਖਿ-ਯਕੀਨੀ ਤੌਰ ਤੇ। ਖਾਵਾਰੇ-ਖਾਂਦਾ ਹੈ। ਚੰਦ੍ਰਹਾਂਸੁ-ਇਕ ਰਾਜੇ ਦਾ ਲੜਕਾ। ਲੂਕੀ-ਅੱਗ ਨਾਲ। ਜਾਰੇ-ਪ੍ਰਿਸਟ ਬੁਧੀ ਆਪਣੇ ਹੀ ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਭੁਲੇਖੇ ਨਾਲ ਸਾੜਦਾ ਹੈ। ਰਿਦ-ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ। ਨਿਹਾਰੇ-ਤੱਕਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰਿਸਟਿ-ਜਗਤ ਦੁਨੀਆਂ। ਨਿਸਤਾਰੇ-ਪਾਰ ਲੰਘਾਂਦਾ ਹੈ।

ਰਾਗੁ ਨਟ ਏਕ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾ-12 ਮੱਧ ਲੈਅ ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਰ	ਗ	ਮ	ਪ	ਮਮ	ਮ	ਪੁਪ	ਮ	ਸ	ਰ	ਸ	ਸ
ਰਾ	ਮ	ਗੁ	ਰ	ਸਰ	ਨਿ	ਪ੍ਰ	ਭੂ	ਰ	ਖ	ਵਾ	ਰੇ
ਸ	ਸ	ਗ	ਗਗ	ਮਮ	ਪ	ਗ	ਮ	ਰ	ਗ	ਮਮ	ਪ
ਜਿ	ਉ	ਕੁੰ	ਚਰੁ	ਤਦੁ	ਐ	ਪ	ਕ	ਰਿ	ਚ	ਲਾਇ	ਓ
ਸੰ	ਧ	ਨ	ਪ	ਮ	ਗ	ਰਗ	ਮ	ਪ	ਸ	ਰ	ਸ
ਕ	ਰਿ	ਉ	ੜ	ਪ	ਰੁ	ਕੜ	ਢਿ	ਨਿ	ਸ	ਤਾ	ਰੇ
x		0		2		0		3		4	

ਅੰਤਰਾ

ਪੁ	ਪ	ਸ	ਸ	ਰ	ਸ	ਰੰਗ	ਮੰਪ	ਸ	ਰ	ਸ	ਸ
ਪ੍ਰ	ਭ	ਕੇ	ਸੇ	ਵ	ਕ	ਬਹੁ	ਭੁ	ਅ	ਤਿ	ਨੀ	ਕੇ
ਸੰ	ਧ	ਨ	ਪ	ਰ	ਗ	ਮ	ਪ	ਸ	ਰ	ਸ	ਸ
ਮ	ਨਿ	ਸ	ਰ	ਧਾ	ਸ	ਕ	ਰਿ	ਹ	ਰਿ	ਧਾ	ਰੇ
x		0		2		0		3		4	

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਸਰ ਗਮ ਰਗ ਮਪ ਧਪ ਮਪ ਧ- ਨਪ ਗਮ ਪਪ ਸਰ ਸਸ
- 2) ਰਗ ਮਪ ਧਪ ਮਪ ਧਨ ਸੰਸੰ ਧਨ ਪਪ ਮਪ ਮਪ ਸਰ ਸਸ
- 3) ਰਗ ਮਪ ਧਨ ਪਪ ਧਨ ਸੰਰੰ ਸੰਧ ਨਪ ਧਪ ਮਪ ਸਰ ਸਸ
- 4) ਪਧ ਨਸੰ ਧਪ ਮਪ ਰਗ ਮਪ ਧਪ ਮਪ ਰਗ ਮਪ ਸਰ ਸਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਛੇਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ 5ਵੀਂ-6ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 3) 7ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 7ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਮ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਨਟ ਅਸਟਪਦੀਆ ਮਹਲਾ ੪ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥ (੯੮੦-੯੧)

ਰਾਮ ਮੇਰੇ ਮਨਿ ਤਨਿ ਨਾਮੁ ਅਪਾਰੇ॥ ਖਿਨੁ ਪਲੁ ਰਹਿ ਨ ਸਕਉ ਬਿਨੁ ਸੇਵਾ ਮੈ ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਮੁ ਸਮਾਰੇ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਮਨਿ ਧਿਆਵਹੁ ਮੈ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਪਿਆਰੇ॥ ਦੀਨ ਦਇਆਲ ਭਏ ਪ੍ਰਭ ਠਾਕੁਰ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਸਵਾਰੇ॥੧॥ ਮਧਸੂਦਨ ਜਗਜੀਵਨ ਮਾਧੋ ਮੇਰੇ ਠਾਕੁਰ ਅਗਮ ਅਪਾਰੇ॥ ਇਕ ਬਿਨਉ ਬੇਨਤੀ ਕਰਉ ਗੁਰ ਆਗੈ ਮੈ ਸਾਧੂ ਚਰਨ ਪਖਾਰੇ॥੨॥ ਸਹਸ ਨੇੜੁ ਨੇੜੁ ਹੈ ਪ੍ਰਭ ਕਉ ਪ੍ਰਭੁ ਏਕੋ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਾਰੇ॥ ਸਹਸ ਮੂਰਤਿ ਏਕੋ ਪ੍ਰਭੁ ਠਾਕੁਰੁ ਪ੍ਰਭੁ ਏਕੋ ਗੁਰਮਤਿ ਤਾਰੇ॥੩॥ ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਮੁ ਦਮੋਦਰੁ ਪਾਇਆ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਉਰਿ ਧਾਰੇ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਕਥਾ ਬਨੀ ਅਤਿ ਮੀਠੀ ਜਿਉ ਗੁੰਗਾ ਗਟਕ ਸਮਾਰੇ॥੪॥ ਰਸਨਾ ਸਾਦ ਚਖੈ ਭਾਇ ਦੂਜੈ ਅਤਿ ਫੀਕੇ ਲੋਭ ਬਿਕਾਰੇ॥ ਜੋ ਗੁਰਮੁਖਿ

ਸਾਦ ਚਖਹਿ ਰਾਮ ਨਾਮਾ ਸਭ ਅਨ ਰਸ ਸਾਦ ਬਿਸਾਰੇ॥੫॥ ਗੁਰਮਤਿ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਧਨੁ
ਪਾਇਆ ਸੁਣਿ ਕਹਤਿਆ ਪਾਪ ਨਿਵਾਰੇ॥ ਧਰਮ ਰਾਇ ਜਮੁ ਨੇੜਿ ਨ ਆਵੈ ਮੇਰੇ ਠਾਕੁਰ
ਕੇ ਜਨ ਪਿਆਰੇ॥੬॥ ਸਾਸ ਸਾਸ ਸਾਸ ਹੈ ਜੇਤੇ ਮੈ ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਮੁ ਸਮ੍ਹਾਰੇ॥ ਸਾਸੁ ਸਾਸੁ
ਜਾਇ ਨਾਮੈ ਬਿਨੁ ਸੋ ਬਿਰਥਾ ਸਾਸੁ ਬਿਕਾਰੇ॥੭॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਦੀਨ ਪ੍ਰਭ ਸਰਨੀ
ਮੈ ਕਉ ਹਰਿ ਜਨ ਮੇਲਿ ਪਿਆਰੇ॥ ਨਾਨਕ ਦਾਸਨਿ ਦਾਸੁ ਕਹਤੁ ਹੈ ਹਮ ਦਾਸਨ ਕੇ
ਪਨਿਹਾਰੇ॥੮॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ:-ਰਾਮ-ਹੇ ਰਾਮ! ਮਨਿ-ਮਨ ਵਿਚ। ਤਨਿ-ਤਨ ਵਿਚ। ਰਹਿ ਨ ਸਕਉ-ਮੈਂ ਰਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।
ਸੇਵਾ-ਭਗਤੀ। ਗੁਰਮਤਿ-ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਤ ਲੈ ਕੇ। ਸਮ੍ਹਾਰੇ-ਮੈਂ ਸੰਭਾਲਿਆ ਹੈ। ਮੈ-ਮੈਨੂੰ। ਦਇਆਲ-ਦਇਆਵਾਨ। ਮਧਸੂਦਨ-
ਹੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ! ਜਗਜੀਵਨ-ਹੇ ਜਗਤ ਦੇ ਆਸਰੇ! ਮਾਧੋ-ਹੇ ਮਾਇਆ ਦਾ ਪਤੀ! ਅਗਮ-ਹੇ ਅਪ੍ਰਹੁਚ! ਅਪਾਰੇ-ਹੇ
ਬੇਅੰਤ! ਬਿਨਉ-ਬੇਨਤੀ। ਕਰਉ-ਕਰਉ, ਮੈਂ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਆਗੈ-ਜਾਹਮਣੇ, ਪਾਸ। ਸਾਧੂ-ਗੁਰੂ। ਪਖਾਰੇ-ਧੋਵਾਂ। ਸਹਸ-
ਹਜ਼ਾਰਾਂ। ਨੇੜ-ਅੱਖਾਂ। ਨਿਰਾਰੇ-ਨਿਰਾਲਾ, ਨਿਰਲੇਪ। ਮੁਰਤਿ-ਸਰੂਪ, ਸਰੀਰ। ਦਮੋਦਰ-ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ। ਉਰਿ-ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ।
ਅਤਿ-ਬਹੁਤ। ਗਟਕ-ਗਟ ਗਟ ਕਰਕੇ, ਬੜੇ ਸੁਆਦ ਨਾਲ। ਸਮ੍ਹਾਰੇ-ਸੰਭਾਲਦਾ ਹੈ। ਭਾਇ ਦੂਜੈ-ਮਾਇਆ ਦੇ ਪਿਆਰ
ਵਿਚ। ਨਿਵਾਰੇ-ਦੂਰ ਕਰ ਲਏ। ਬਿਕਾਰੇ-ਫਜ਼ੂਲ। ਪਨਿਹਾਰੇ-ਪਾਣੀ ਭਰਨ ਵਾਲੇ।

ਰਾਗੁ ਨਟ ਝਪ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-10 ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ

ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਸਸ	ਗਗ	ਮਮ	ਪ	ਗਮ	ਰਗ	ਮਪ	ਸ	ਰ	ਸ
ਰਾਮ	ਮੇਰੇ	ਮਨਿੰ	ਤ	ਨਿਸ	ਨਾਸ	ਮੁਸ	ਅ	ਧਾ	ਰੇ
ਰਗ	ਮਮ	ਪਪ	ਨਨ	ਧਧ	ਨ	ਸੰ	ਧ	ਨ	ਸੰ
ਖਿਨੁ	ਪਲੁ	ਰਹਿ	ਨਸ	ਕਉ	ਬਿ	ਨੁ	ਸੇ	ਸ	ਵਾ
ਸੰ	ਧ	ਨਨ	ਪ	ਪ	ਮਗ	ਮਪ	ਸ	ਰ	ਸ
ਮੈ	s	ਗੁਰ	ਮ	ਤਿ	ਨਾਸ	ਮੁਸ	ਸ	ਮ੍ਹਾ	ਰੇ
x		2			0		3		

ਅੰਤਰਾ

ਪਪ	ਧਧ	ਨਨ	ਧ	ਨ	ਸੰਸੰ	ਸੰਸੰ	ਰੰ	ਰੰ	ਸੰਸੰ
ਹਰਿ	ਹਰਿ	ਹਰਿ	ਹ	ਰਿ	ਹਰਿ	ਮਨਿ	ਧਿ	ਆ	ਵਹੁ
ਚੰਗੰ	ਮੰਪੰ	ਸੰਸੰ	ਰੰ	ਸੰ	ਧ	ਨਪ	ਮਪ	ਸਰ	ਸ
ਮੈਸ	ss	ਹਰਿ	ਹ	ਰਿ	ਨਾ	ਮੁਸ	ਪਿਸ	ਆਸ	ਰੇ
x		2			0		3		

ਰਾਗੁ ਨਟ

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਸਰਸਸ ਰਗਮਮ ਮਪਮਪ ਧਪਮਪ ਪਧਨਸੰ ਸੰਰੰਸੰਸੰ ਧਧਨਪ ਮਪਮਮ
ਰਗਮਪ ਸਰਸਸ
- 2) ਸਰਗਮ ਰਗਮਪ ਪਧਪਪ ਰਗਮਪ ਸਰਸਸ ਰਗਮਪ ਧਨਸੰਸੰ ਧਨਪਪ
ਮਪਮਪ ਸਰਸਸ
- 3) ਰਗਮਪ ਮਪਮਮ ਸਰਸਸ ਧਨਸੰਸੰ ਰੰਗੰਮੰਪੰ ਸੰਰੰਸੰਸੰ ਧਨਪਪ ਮਪਮਮ
ਰਗਮਪ ਸਰਸਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) ਤੀਜੀ ਤੋਂ ਪੰਜਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲੀ-ਦੂਜੀ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੇ ਲੈਣਾ ਹੈ।
- 2) ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਤੀਜੀ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਾਮ, ਫਿਰ ਦੂਜੀ-ਤੀਜੀ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 3) 6ਵੀਂ ਤੋਂ 10ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 6ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਮ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਨਟ ਪੜਤਾਲ ਮਹਲਾ ੫ ੧੯ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥ (੯੮੦)

ਕੋਊ ਹੈ ਮੇਰੇ ਸਾਜਨੁ ਮੀਤੁ॥ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਸੁਨਾਵੈ ਨੀਤ॥ ਬਿਨਸੈ ਦੁਖੁ ਬਿਪਰੀਤਿ॥ ਸਭੁ ਅਰਪਉ ਮਨੁ
ਤਨੁ ਚੀਤੁ॥੧॥ਰਹਾਉ॥ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਆਪਨ ਕੀਤ॥ ਸੰਗਿ ਚਰਨ ਕਮਲ ਮਨੁ ਸੀਤ॥ ਕਰਿ
ਕਿਰਪਾ ਹਰਿ ਜਸੁ ਦੀਤ॥੧॥ ਹਰਿ ਭਜਿ ਜਨਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਜੀਤ॥ ਕੋਟਿ ਪਤਿਤ ਹੋਹਿ ਪੁਨੀਤ ॥
ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਬਲਿ ਬਲਿ ਕੀਤ॥੨॥੧॥੧੦॥੧੯॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਕੋਊ-ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ। ਨੀਤ-ਸਦਾ। ਬਿਨਸੈ-ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬਿਪਰੀਤਿ-ਉਲਟੀ ਪ੍ਰੀਤ, ਮਾੜੇ ਪਾਸੇ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ। ਚੀਤੁ-ਚਿੱਤ। ਕੀਤ-ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸੀਤ-ਸੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜੋੜਿਆ ਹੈ। ਕਰਿ-ਕਰ ਕੇ। ਦੀਤ-ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਜਨਮੁ ਪਦਾਰਥੁ-ਕੀਮਤੀ ਮਨੁੱਖਾ ਜੀਵਨ। ਜੀਤ-ਜਿੱਤਿਆ, ਕਾਮਯਾਬ ਬਣਾਇਆ। ਕੋਟਿ-ਕੋੜਾਂ। ਪਤਿਤ-ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਡਿੱਗੇ ਹੋਏ, ਵਿਕਾਰੀ। ਪੁਨੀਤ-ਪਵਿੱਤਰ। ਬਲਿ ਕੀਤ-ਸਦਕੇ ਕੀਤਾ।

ਰਾਗੁ ਨਟ ਪੜਤਾਲ

ਹਰ ਅੰਤਰੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਸਥਾਈ ਤੇ ਪਹਿਲੀ ਲੈਅ ਅਨੁਸਾਰ ਆਉਣਾ ਹੈ।

ਅਸਥਾਈ ਚਾਰ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-12 ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਪ	ਪ	ਸ	ਰਗ	ਮ	ਪ	ਮ	ਮ	ਪ	ਮ	ਪ	ਮ
ਕੇ	ਊ	ਹੈ	ਮੇਂ	ਸ	ਰੋ	ਸਾ	ਜ	ਨੁ	ਮੀ	ਸ	ਤੁ
ਪ	-	ਪ	ਧ	ਨ	ਸੰ	ਸੰ	ਧ	ਧ	ਨ	ਪ	ਪ
ਹ	ਸ	ਰਿ	ਨਾ	ਸ	ਮੁ	ਸੁ	ਨਾ	ਵੈ	ਨੀ	ਸ	ਤ
ਸੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਧ	ਨ	ਪ	ਮ	ਪ	ਮ	ਮ	ਗ	ਮ
ਬਿ	ਨ	ਸੈ	ਦੁ	ਸ	ਖੁ	ਬਿ	ਸ	ਪ	ਰੀ	ਸ	ਤਿ
ਧ	ਪ	ਮ	ਮ	ਗ	ਮਮ	ਰਗ	ਮ	ਪ	ਸ	ਰ	ਸ
ਸ	ਸ	ਭੁ	ਅ	ਰ	ਪਉ	ਮਨੁ	ਤ	ਨੁ	ਚੀ	ਸ	ਤੁ
x		0		2		0		3		4	

ਅੰਤਰਾ ਜੈ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-13 ਦੁਗੁਨ ਲੈਅ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
ਪ	ਨ	ਧ	ਨ	ਨ	ਸੰ	-	ਸੰ	ਸੰ	ਰੰ	-	ਸੰ	-
ਕੇ	ਈ	ਵਿ	ਰ	ਲਾ	ਆ	ਸ	ਪ	ਨ	ਕੀ	ਸ	ਤ	ਸ
ਸੰ	ਸੰ	ਗੰ	ਮੰ	ਪੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਧਧ	ਨ	-	ਪ	-
ਸੰ	ਗਿ	ਚ	ਰ	ਨ	ਕ	ਮ	ਲ	ਮਨੁ	ਸੀ	ਸ	ਤ	ਸ
ਸੰ	ਸੰ	ਧ	ਨ	ਪ	ਮ	ਪ	ਮ	ਪ	ਸ	-	ਰ	ਸ
ਕ	ਰਿ	ਕਿ	ਰ	ਪਾ	ਹ	ਰਿ	ਜ	ਸੁ	ਦੀ	ਸ	ਤ	ਸ
x					2				3			4

ਦੂਜਾ ਅੰਤਰਾ ਫਰੋਦਸਤ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-14 ਦੁਗੁਨ ਲੈਅ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
ਪ	ਪ	ਸੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਰੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਧ	ਧਧ	ਨ	ਪ	ਪ
ਹ	ਰਿ	ਭ	ਜਿ	ਜ	ਨ	ਮੁ	ਸ	ਪ	ਦਾ	ਰਬੁ	ਜੀ	ਸ	ਤ
ਰੰ	ਗੰ	ਮੰ	ਪੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਰੰ	ਸੰ	ਸੰ	-	ਸੰ	ਧ	ਨ	ਪ
ਕੇ	ਸ	ਟਿ	ਸ	ਪ	ਤਿ	ਤ	ਸ	ਹੇ	ਸ	ਹਿ	ਪੁ	ਨੀ	ਤ
ਸੰ	ਧ	ਨ	ਪ	ਮ	ਪ	ਮ	ਮ	ਮਗ	ਮ	ਪ	ਸ	ਰ	ਸ
ਨਾ	ਸ	ਨ	ਕ	ਦਾ	ਸ	ਬ	ਲਿ	ਬਸ	ਸ	ਲਿ	ਕੀ	ਸ	ਤ
x		0		2		3		4			5		

ਰਾਗੁ ਨਟ

ਲੈਅਕਾਰੀਆਂ:-

- 1) ਇਕਗੁਨ-ਦੁਗੁਨ-ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਅਸਥਾਈ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ ਪਹਿਲੇ ਚੱਕਰ ਦੀ ਦੁਗੁਨ ਫਿਰ 7ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੀ ਦੋ ਵਾਰ ਦੁਗੁਨ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਪਹਿਲੀ ਲੈਅ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) ਦੁਗੁਨ-ਚੌਗੁਨ-ਪਹਿਲੇ ਚੱਕਰ ਦੀ ਦੁਗੁਨ 6 ਮਾਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਫਿਰ ਪਹਿਲੇ ਚੱਕਰ ਦੀ ਚੌਗੁਨ ਤਿੰਨ ਮਾਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਫਿਰ 7ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਦੋ ਵਾਰ ਚੌਗੁਨ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਪਹਿਲੀ ਲੈਅ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 3) ਤਿਗੁਨ-ਅਸਥਾਈ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਚੱਕਰ ਦੀ ਦੋ ਵਾਰ ਤਿਗੁਨ $4+4 = 8$ ਮਾਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਫਿਰ 7ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 2 ਵਾਰ ਤਿਗੁਨ 4 ਮਾਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਪਹਿਲੀ ਲੈਅ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 4) ਤਿਗੁਨ-ਛੇਗੁਨ-ਅਸਥਾਈ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦੋ ਚੱਕਰਾਂ ਨੂੰ ਤਿਗੁਨ 8 ਮਾਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ ਪਹਿਲੇ ਚੱਕਰ ਦੀ ਛੇਗੁਨ 2 ਮਾਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਫਿਰ 7ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ 2 ਵਾਰ ਛੇਗੁਨ 2 ਮਾਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਮ ਕਰਨਾ ਹੈ।

SIKHBOOKCLUB.COM

ਨਟ ਮਹਲਾ ੳ॥

(੯੮੨-੮੩)

ਰਾਮ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਲੇਹੁ ਉਬਾਰੇ॥ ਜਿਉ ਪਕਰਿ ਦ੍ਰੋਪਤੀ ਦੁਸਟਾਂ ਆਨੀ ਹਰਿ ਹਰਿ ਲਾਜ ਨਿਵਾਰੇ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਜਾਰਿਕ ਜਨ ਤੇਰੇ ਇਕੁ ਮਾਗਉ ਢਾਨੁ ਪਿਆਰੇ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਨਿਤ ਸਰਧਾ ਲਾਗੀ ਮੈ ਕਉ ਹਰਿ ਗੁਰੁ ਮੇਲਿ ਸਵਾਰੇ॥੧॥ ਸਾਕਤ ਕਰਮ ਪਾਣੀ ਜਿਉ ਮਥੀਐ ਨਿਤ ਪਾਣੀ ਝੋਲ ਝੁਲਾਰੇ॥ ਮਿਲਿ ਸਤਸੰਗਤਿ ਪਰਮ ਪਦੁ ਪਾਇਆ ਕਢਿ ਮਾਖਨ ਕੇ ਗਟਕਾਰੇ॥੨॥ ਨਿਤ ਨਿਤ ਕਾਇਆ ਮਜਨੁ ਕੀਆ ਨਿਤ ਮਲਿ ਮਲਿ ਦੇਹ ਸਵਾਰੇ॥ ਮੇਰੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਮਨਿ ਬਚਨ ਨ ਭਾਏ ਸਭ ਫੋਕਟ ਚਾਰ ਸੀਗਾਰੇ॥੩॥ ਮਟਕਿ ਮਟਕਿ ਚਲੁ ਸਖੀ ਸਹੇਲੀ ਮੇਰੇ ਠਾਕੁਰ ਕੇ ਗੁਨ ਸਾਰੇ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੇਵਾ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭ ਭਾਈ ਮੈ ਸਤਿਗੁਰ ਅਲਖੁ ਲਖਾਰੇ॥੪॥ ਨਾਰੀ ਪੁਰਖੁ ਪੁਰਖੁ ਸਭ ਨਾਰੀ ਸਭੁ ਏਕੋ ਪੁਰਖੁ ਮੁਰਾਰੇ॥ ਸੰਤ ਜਨਾ ਕੀ ਰੇਨੁ ਮਨਿ ਭਾਈ ਮਿਲਿ ਹਰਿ ਜਨ ਹਰਿ ਨਿਸਤਾਰੇ॥੫॥ ਗ੍ਰਾਮ ਗ੍ਰਾਮ ਨਗਰ ਸਭ ਫਿਰਿਆ ਰਿਦ ਅੰਤਰਿ ਹਰਿ ਜਨ ਭਾਰੇ॥ ਸਰਧਾ ਸਰਧਾ ਉਪਾਇ ਮਿਲਾਏ ਮੈ ਕਉ ਹਰਿ ਗੁਰ ਗੁਰਿ ਨਿਸਤਾਰੇ॥੬॥ ਪਵਨ ਸੁਤੁ ਸਭੁ ਨੀਕਾ ਕਰਿਆ ਸਤਿਗੁਰਿ ਸਬਦੁ ਵੀਚਾਰੇ॥ ਨਿਜ ਘਰਿ ਜਾਇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਸੁ

ਪੀਆ ਬਿਨੁ ਨੈਨਾ ਜਗਤੁ ਨਿਹਾਰੇ॥੨॥ ਤਉ ਗੁਨ ਈਸ ਬਰਨਿ ਨਹੀ ਸਾਕਉ ਤੁਮ ਮੰਦਰ ਹਮ
ਨਿਕ ਕੀਰੇ॥ ਨਾਨਕ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਗੁਰ ਮੇਲਹੁ ਮੈ ਰਾਮੁ ਜਪਤ ਮਨੁ ਧੀਰੇ॥੮॥੫॥

ਪਦ ਅਰਥ:-ਰਾਮ-ਹੇ ਮੇਰੇ ਰਾਮ! ਲੇਹੁ ਉਥਾਰੇ-ਉਥਾਰਿ ਲੇਹੁ, ਮੈਨੂੰ ਬਚਾ ਲੈ। ਪਕਰਿ-ਫੜ ਕੇ। ਆਨੀ-ਲਿਆਂਦੀ।
ਲਾਜ-ਬਰਮ। ਲਾਜ ਨਿਵਾਰੇ-ਨਗਨ ਹੋਣ ਦੀ ਬਰਮ ਤੋਂ ਬਚਾਇਆ। ਜਾਚਿਕ-ਮੰਗਤੇ। ਮਾਗਉ-ਮੈਂ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ।
ਨਿਤ-ਸਦਾ। ਸਰਧਾ-ਤਾਂਘ। ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸਰਧਾ-ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਤਾਂਘ। ਮੈ ਕਉ-ਮੈਨੂੰ। ਸਾਕਤ ਕਰਮ-
ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟੇ ਹੋਏ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਕੰਮ। ਮਥੀਐ-ਚਿੜਕੀਦਾ ਹੈ। ਝੋਲ ਝੁਲਾਰੇ-ਮੁੜ ਮੁੜ ਚਿੜਕਦਾ ਹੈ। ਪਰਮ ਪਦੁ-
ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ। ਕਢਿ-ਕੱਢ ਕੇ। ਗਟਕਾਰੇ-ਗਟਕਾਰੇ ਮਾਰਦਾ ਹੈ, ਸੁਆਦ ਲਾ ਲਾ ਕੇ ਖਾਂਦਾ ਹੈ।
ਕਾਇਆ-ਸਰੀਰ। ਮਜਨੁ-ਇਬਨਾਨ। ਫੋਕਟ-ਵਿਅਰਥ। ਮਟਕਿ ਮਟਕਿ-ਮੈਂਜ ਨਾਲ, ਆਤਮਕ ਅਡੋਲਤਾ ਨਾਲ। ਸਾਰੇ-
ਸੰਭਾਲ। ਨਾਰੀ-ਇਸਤਰੀ। ਰੇਨੁ-ਚਰਨ-ਧੂੜ। ਗ੍ਰਾਮ-ਪਿੰਡ। ਭਾਰੇ-ਲੱਭ ਲਿਆ। ਉਪਾਇ-ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ। ਮਿਲਾਏ-ਜੋੜੇ।
ਨਿਸਤਾਰੇ-ਪਾਰ ਲੰਘਾ ਲੈ। ਪਵਨ ਸੂਤੁ-ਸੁਆਸਾਂ ਦਾ ਧਾਰਾ। ਨੀਕਾ-ਸੋਹਣਾ। ਨਿਜ ਘਰਿ-ਅੰਤਰ-ਆਤਮੇ। ਨਿਹਾਰੇ-ਵੇਖ
ਕੇ। ਈਸ-ਹੇ ਈਸ਼ਰ! ਨਿਕ-ਨਿਕੇ। ਕੀਰੇ-ਕੀੜੇ। ਧੀਰੇ-ਟਿਕ ਜਾਏ।

ਰਾਗੁ ਨਟ ਦੀਪਚੰਦੀ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-14 ਮੱਧ ਲੈਅ

ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
ਪ	ਨ	ਧ	ਨ	ਨ	ਸੰਸੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਧ	-	ਨ	ਪ	ਮਪ	ਮ
ਰਾ	s	ਮ	ਕ	ਰਿ	ਕਿਰ	ਪਾ	ਲੇ	ਹੁ	s	ਉ	ਬਾ	ਰੇs	s
ਮ	ਪ	ਮ	ਧ	ਪ	ਮ	-	ਮਮ	ਗਮ	ਪ	ਸਸ	ਰ	ਸ	ਸ
ਜਿ	ਉ	s	ਪ	ਕ	ਰਿ	s	ਦ੍ਰੇ	ਪs	ਤੀ	ਦੁਸ	ਟਾਂ	ਆ	ਨੀ
ਧ	ਨ	ਸੰ	ਧ	-	ਨ	ਪ	ਮ	ਗ	ਮ	ਪ	ਸ	ਰ	ਸ
ਹ	ਰਿ	s	ਹ	s	ਰਿ	s	ਲਾ	s	ਜ	ਨਿ	ਵਾ	ਰੇ	s
x			2				0			3			

ਅੰਤਰਾ

ਪ	ਪ	-	ਸੰ	ਸੰ	ਰੰ	ਸੰ	ਰੰਗੰ	ਮੰ	ਪੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਰੰ	ਸੰ
ਕ	ਰਿ	s	ਕਿ	ਰ	ਪਾ	s	ਜਾs	ਚਿ	ਕ	ਜ	ਨ	ਤੇ	ਰੇ
ਸੰ	ਧ	-	ਨ	ਪ	ਮਮ	ਪ	ਮ	ਗ	ਮ	ਪ	ਪ	ਰ	ਸ
ਇ	ਕੁ	s	ਮਾ	s	ਗਉ	s	ਦਾ	s	ਨੁ	ਪਿ	ਆ	ਰੇ	s
x			2				0			3			

੨੬-ਰਾਗੁ ਮਾਰੂ ਕਾਫੀ

ਰਾਗੁ ਮਾਰੂ ਕਾਫੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਰਾਗੁ ਮਾਰੂ ਤੇ ਰਾਗ ਕਾਫੀ ਦੇ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਮਿਸ਼ਰਨ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ। ਮਾਰੂ ਰਾਗ ਭਾਰਤੀ ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਅਤਿ ਅਪ੍ਰਚਲਿਤ ਰਾਗਾਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਸੰਗੀਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਮਾਰੂ ਦਾ ਨਾਮ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਲੋਚਨ ਪੰਡਿਤ ਨੇ 'ਰਾਗ ਤਰੰਗਣੀ' ਵਿੱਚ ਕਰਣਾਟ ਥਾਟ ਤੇ ਕੇਦਾਰ ਥਾਟ ਤੋਂ ਮਾਰੂ ਜਨਯ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਪੁੰਡਰੀਕ ਵਿਨੁਲ ਨੇ 'ਰਾਗ ਮੰਜਰੀ' ਵਿਚ ਗੋਡੀ ਮੇਲ ਤੋਂ ਮਾਰੂ ਜਨਯ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਅੱਜ ਕਿਸੇ ਸੰਗੀਤ ਮਹਿਫਲ ਜਾਂ ਸੰਗੀਤ ਸੰਮੇਲਨ ਵਿੱਚ ਇਸ ਰਾਗ ਦਾ ਗਾਇਨ ਵਾਦਨ ਸੁਨਣ ਗੋਚਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਗਾਇਨ ਜਾਂ ਵਾਦਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਘਰਾਣੇ ਨੇ ਇਸ ਰਾਗ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਮਾਰੂ ਰਾਗ ਜ਼ਰੂਰ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿੱਚ ਚਲਿਆ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੇ ਅੰਤਿਮ ਸੰਸਕਾਰ ਤੇ ਅੰਤਿਮ ਅਰਦਾਸ ਸਮੇਂ ਰਾਗੁ ਮਾਰੂ ਤੇ ਰਾਗੁ ਵਡਹੰਸੁ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨਾ ਇਕ ਪੁਰਾਤਨ ਪ੍ਰਥਾ ਚਲੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਮਹਿਤਾਬੇ ਮੌਸੀਕੀ ਸਵਰਗਵਾਸੀ ਪੰਡਿਤ ਦਲੀਪ ਚੰਦਰ ਬੇਦੀ ਨੇ ਮਾਰੂ ਦਾ ਸਰੂਪ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਭਾਈ ਸ਼ੈਲ ਤੇ ਹੋਰ ਰਬਾਬੀਆਂ ਪਾਸੋਂ ਗਾਲਬਨ ੧੯੨੮ ਵਿੱਚ ਸੁਣਿਆ, ਉਸਦਾ ਗਾਇਨ ਕਰਕੇ ਤੇ ਫਿਰ ੧੪-੮-੯੧ ਨੂੰ ਉਸ ਦਾ ਲਿਖਤੀ ਸਰੂਪ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ। ਅਦੁੱਤੀ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਸੰਮੇਲਨਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਜੋ ੧੯੯੧ ਵਿੱਚ ਬਾਬਾ ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਤੇ ਬੀਬੀ ਜਸਬੀਰ ਕੌਰ ਖਾਲਸਾ ਦੀ ਦੇਖ ਰੇਖ ਵਿੱਚ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਗੁਰ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਜਵੱਦੀ ਕਲਾਂ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿਖੇ ਆਰੰਭ ਹੋਈ ਤੇ ੩੧ ਮੁੱਖ ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ ਕੀਰਤਨ ਸਮਾਗਮ ਕਈ ਗੁਰ ਅਸਥਾਨਾਂ ਤੇ ਕਰਵਾਏ ਗਏ ਤੇ ਰਾਗ ਮਾਰੂ ਦਾ ਗਾਇਨ ਵੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿਚ ਆਇਆ। ਰਾਗੁ ਮਾਰੂ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪਰਚੈ 'ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦਰਪਣ ਭਾਗ-ਦੂਜਾ' ਪੰਨਾ ੧੪੧ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਚੁਕਾ ਹੈ।

ਇਥੇ ਦੂਜਾ ਰਾਗ ਕਾਫੀ ਹੈ ਜੋ ਉਤਰੀ ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਕਾਫੀ ਥਾਟ ਦਾ ਆਧਿਕਾਰ ਰਾਗ ਹੈ ਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿੱਚ ਵੀ ਹੈ। ਰਾਗ ਕਾਫੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਠੁਮਰੀ ਤੇ ਟੱਪਾ ਗਾਇਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਮਕਬੂਲ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਰਾਗ ਕਾਫੀ ਬਾਰੇ ਵਰਨਣ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਕਾਫੀ ਦੇ ਪਰਚੈ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਰਾਗੁ ਮਾਰੂ ਕਾਫੀ ਦਾ ਮਿਸ਼ਰਤ ਸਰੂਪ ਬਹੁਤ ਹੀ ਘੱਟ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿਚ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਇਸ ਰਾਗ ਵਿਚ ਰਚਿਤ ਬਾਣੀ ਉਪਲੱਬਧ ਹੈ।

ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਗਾਇਕ ਗ੍ਰੰਥਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਰਾਗ ਰਤਨਾਵਲੀ' ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਗ-ਮਾਰੂ ਕਾਫੀ, ਬਾਟ-ਕਾਫੀ, ਸਵਰ-ਦੇ ਗੰਧਾਰ, ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਦ, ਆਰੋਹ ਵਿੱਚ ਸੁਧ ਤੇ ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ ਕੋਮਲ, ਹੋਰ ਸਵਰ ਸੁਧ ਹਨ। ਵਾਦੀ-ਸੁਧ ਗੰਧਾਰ, ਸੰਵਾਦੀ-ਸੁਧ ਨਿਸ਼ਾਦ, ਵਰਜਿਤ ਸਵਰ-ਆਰੋਹ ਵਿੱਚ ਰਿਸ਼ਭ ਧੈਵਤ, ਜਾਤੀ-ਔੜਵ-ਸੰਪੂਰਨ ਤੇ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਹਿਰ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਗ ਵਿਚ ਖਮਾਜ ਅਤੇ ਕਾਫੀ ਰਾਗ ਦੀ ਰੰਗਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਗੋਚਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਆਰੋਹ- ਸ ਨੁ ਸ, ਗ ਮ ਪ, ਨ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ- ਸੰਨੁ ਧਪ, ਧ ਮ ਪ ਗ, ਮਗੁ, ਸਰ, ਸ। ਮੁਖ ਅੰਗ- ਸਗ ਮਪ, ਗਮਧਪ, ਧਮਪਗ, ਮਗੁ, ਸਰ ਸ। ਡਾਕਟਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਨੇ 'ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਰਾਗ-ਕੋਸ਼' ਵਿੱਚ ਰਾਗ ਦਾ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਰ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਵਾਦੀ-ਪੰਚਮ, ਸੰਵਾਦੀ-ਸ਼ੜਜ ਹੈ। ਰਾਗ ਦਾ ਹੋਰ ਸਰੂਪ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਸਰੂਪ ਜੈਸਾ ਹੀ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਰਾਗ ਕਾਫੀ ਦੇ ਮਿਸ਼ਰਤ ਰਾਗਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਵਿੱਚ ਆਸਾ ਕਾਫੀ, ਤਿਲੰਗ ਕਾਫੀ, ਸੂਹੀ ਕਾਫੀ ਤੇ ਇਹ ਚੌਥਾ ਰਾਗ ਮਾਰੂ ਕਾਫੀ ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਰਚਿਤ ਹੈ। ਰਾਗ ਨਿਰਣਾਇਕ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਰਾਗ ਦਾ ਸਥਾਪਿਤ ਸਰੂਪ ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਮਾਰੂ ਤੇ ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਨਾਲ ਹੀ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਸੇ ਇਹੀ ਪ੍ਰਵਾਣਿਤ ਸਰੂਪ ਇਥੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸ਼ਬਦ ਤਰਤੀਬ:-

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਰਾਗ ਤਰਤੀਬ ਵਿਚ ਰਾਗ ਮਾਰੂ ਨੂੰ ਇੱਕਵਾਂ ਅਸਥਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਮਾਰੂ ਮੁਖ ਰਾਗ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਮਾਰੂ ਕਾਫੀ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੨ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਪੰਨਾ ੧੦੧੪ ਤੋਂ ੧੦੧੬ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕ ॥੮॥੧॥੯॥ ਤੋਂ ॥੭॥੩॥੧੧ ਤਿੰਨ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ।

ਪਰੀਚੈ:-

ਰਾਗੁ-ਮਾਰੂ ਕਾਫੀ	ਬਾਟ-ਉਪਬਾਟ-ਖਮਾਜ ਕਾਫੀ
ਸਵਰ-ਦੋਵੇਂ ਗੰਧਾਰ, ਦੋਵੇਂ ਮਧਿਅਮ, ਦੋਵੇਂ ਨਿਸ਼ਾਦ ਹੋਰ ਸਭ ਸੁਧ	
ਵਰਜਿਤ ਸਵਰ-ਕੋਈ ਨਹੀਂ	ਜਾਤੀ-ਸੰਪੂਰਨ
ਵਾਦੀ-ਪੰਚਮ	ਸੰਵਾਦੀ-ਸ਼ੜਜ ਸਮਾਂ-ਰਾਤ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਰ।
ਆਰੋਹ- ਸ ਗ ਮ ਪ, ਪ ਧੁ ਮ ਪ, ਧੁ ਨ ਧੁ ਪ, ਧ ਨ ਸੰ	
ਅਵਰੋਹ- ਸੰ ਨੁ ਧ ਪ, ਧ ਪ ਮ ਗੁ ਰ, ਮ ਗੁ ਰ ਸ	
ਮੁਖ ਅੰਗ- (ਪਕੜ) ਸ ਗ ਮ ਪ, ਧੁ ਨ ਧੁ ਪ, ਨੁ ਧ ਪ, ਮ ਗੁ ਰ, ਸ	

ਰਾਗੁ ਮਾਰੂ ਕਾਫੀ

ਸਵਰ ਵਿਸਥਾਰ:-

- 1) ਸ, ਸ ਗ ਮ ਪ, ਗ ਮ ਪ, ਪ ਧੁ ਮ ਪ, ਪ ਮ ਗੁ ਰ, ਮ ਗੁ ਰ ਸ, ਨੁ ਧੁ ਪ, ਪੁ ਧੁ ਮੁ ਪ, ਧੁ ਨੁ ਸ, ਸ ਗ ਮ ਪ, ਧੁ ਪ ਮ ਪ, ਧ ਪ ਮ ਗੁ ਰ, ਗ ਮ ਪ, ਮ ਗੁ ਰ, ਸ
- 2) ਸ ਗ ਮ ਪ, ਗ ਮ ਪ ਧੁ ਮ ਪ, ਧ ਪ ਮ ਪ, ਮ ਗੁ ਰ, ਗ ਮ ਪ, ਧੁ ਨੁ ਧੁ ਪ, ਪ ਧੁ ਮੁ ਪ, ਪ ਧ ਨੁ ਸ, ਧ ਨੁ ਸ, ਸੁ ਨੁ ਧ ਪ, ਧ ਪ ਮ ਪ, ਪ ਧੁ ਨੁ ਧੁ ਪ, ਧ ਪ ਮ ਪ, ਮ ਗੁ ਰ, ਮ ਗੁ ਰ ਸ।
- 3) ਗ ਮ ਪ, ਧੁ ਨੁ ਧੁ ਪ, ਪ ਧ ਨੁ ਸ, ਧ ਨੁ ਸ, ਗੁ ਰੰ ਸ, ਸੁ ਗੰ ਮੁ ਪ, ਮੁ ਪੰ ਮੁ ਗੁ ਰੰ ਸ, ਪ ਧ ਨੁ ਸ, ਸੁ ਨੁ ਧ ਪ, ਪ ਧ ਮ ਪ ਮ ਗੁ ਰ, ਗ ਮ ਪ ਧੁ ਨੁ ਧੁ ਪ, ਮ ਪ ਮ ਗੁ ਰ, ਪ ਮ ਗੁ ਰ ਸ।

ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੧॥

(੧੦੧੫)

ਨਾ ਭੈਣਾ ਭਰਜਾਈਆ ਨਾ ਸੇ ਸਸੁੜੀਆਹ॥ ਸਚਾ ਸਾਕੁ ਨ ਤੁਟਈ ਗੁਰੁ ਮੇਲੇ ਸਹੀਆਹ॥੧॥
 ਬਲਿਹਾਰੀ ਗੁਰ ਆਪਣੇ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੈ ਜਾਉ॥ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਏਤਾ ਭਵਿ ਬਕੀ ਗੁਰਿ ਪਿਰੁ
 ਮੇਲਿਮੁ ਦਿਤਮੁ ਮਿਲਾਇ॥੧॥ਰਹਾਉ॥ ਫੁਫੀ ਨਾਨੀ ਮਾਸੀਆ ਦੇਰ ਜੇਠਾਨੜੀਆਹ॥
 ਆਵਨਿ ਵੰਵਨਿ ਨਾ ਰਹਨਿ ਪੂਰ ਭਰੇ ਪਹੀਆਹ॥੨॥ ਮਾਮੇ ਤੈ ਮਾਮਾਣੀਆ ਭਾਇਰ ਬਾਪ
 ਨ ਮਾਉ॥ ਸਾਥ ਲਭੇ ਤਿਨ ਨਾਠੀਆ ਭੀੜ ਘਣੀ ਦਰੀਆਉ॥੩॥ ਸਾਚਉ ਰੰਗਿ ਰੰਗਾਵਲੇ
 ਸਖੀ ਹਮਾਰੇ ਕੰਤੁ॥ ਸਚਿ ਵਿਛੋੜਾ ਨਾ ਬੀਐ ਸੋ ਸਹੁ ਰੰਗਿ ਰਵੰਤੁ॥੪॥ ਸਭੇ ਰੁਤੀ ਚੰਗੀਆ
 ਜਿਤੁ ਸਚੇ ਸਿਉ ਨੇਹੁ॥ ਸਾ ਧਨ ਕੰਤੁ ਪਛਾਣਿਆ ਸੁਖਿ ਸੁਤੀ ਨਿਸਿ ਡੇਹੁ॥੫॥ ਪਤਣਿ ਕੂਕੇ
 ਪਾਤਣੀ ਵੰਵਹੁ ਪੂਕਿ ਵਿਲਾੜਿ॥ ਪਾਰਿ ਪਵੰਦੜੇ ਡਿਠੁ ਮੈ ਸਤਿਗੁਰ ਬੋਹਿਥਿ ਚਾੜਿ॥੬॥
 ਹਿਕਨੀ ਲਦਿਆ ਹਿਕਿ ਲਦਿ ਗਏ ਹਿਕਿ ਭਾਰੇ ਭਰ ਨਾਲਿ॥ ਜਿਨੀ ਸਚੁ ਵਣੰਜਿਆ ਸੇ
 ਸਚੇ ਪੁਭ ਨਾਲਿ॥੭॥ ਨਾ ਹਮ ਚੰਗੇ ਆਖੀਅਹ ਬੁਰਾ ਨ ਦਿਸੈ ਕੋਇ॥ ਨਾਨਕ ਹਉਮੈ
 ਮਾਰੀਐ ਸਚੇ ਜੇਹੜਾ ਸੋਇ॥੮॥੨॥੧੦॥

ਪਦ ਅਰਥ:-ਸਸੁੜੀਆਹ-ਪਿਆਰੀਆਂ ਸੱਸਾਂ। ਸੇ-ਉਹ। ਸਚਾ-ਸਦਾ ਬਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ। ਸਹੀਆਹ-
 ਸਹੇਲੀਆਂ, ਸਤਸੰਗੀ। ਭਵਿ-ਭੈਂ ਭੈਂ ਕੇ। ਗੁਰਿ-ਗੁਰੂ ਨੇ। ਮੇਲਿਮੁ-ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਾਇਆ। ਦਿਤਮੁ ਮਿਲਾਇ- ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਾ ਦਿੱਤਾ।
 ਦੇਰ-ਦਰਾਣੀਆਂ। ਵੰਵਨਿ-ਚਲੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਪੂਰ-ਖੇੜੀ ਦੇ ਮੁਸਾਫਰਾਂ ਦੇ ਪੂਰ। ਪਹੀਆਹ-ਮੁਸਾਫਰਾਂ ਦੇ। ਪਹੀ-
 ਰਾਹੀ, ਪਾਧੀ। ਮਾਮਾਣੀਆ-ਮਾਮੀਆਂ। ਤੈ-ਅਤੇ। ਭਾਇਰ-ਭਰਾ। ਸਾਥ-ਕਾਫਲੇ। ਲਭੇ-ਲਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਨਾਠੀਆ-
 ਪਰਾਹੁਣਾ। ਘਣੀ-ਬਹੁਤ। ਰੰਗਾਵਲੇ-ਰੰਗਿਆ ਹੋਇਆ। ਸਹੁ-ਖਸਮ। ਰਵੰਤੁ-ਮਿਲਾਂਦਾ ਹੈ। ਰੁਤੀ-ਰੁਤਾਂ। ਜਿਤੁ-ਜਿਸ ਜਿਸ
 ਰੁਤ ਵਿਚ। ਸਾਧਨ-ਜੀਵ-ਇਸਤਰੀ। ਸੁਖਿ-ਸੁਖ ਵਿਚ। ਡੇਹੁ-ਦਿਨ। ਪਤਣਿ-ਪੱਤਣ ਉੱਤੇ। ਪਾਤਣੀ-ਮਲਾਹ। ਵੰਵਹੁ-ਲੰਘ
 ਜਾਓ। ਪੂਕਿ-ਦੌੜ ਕੇ। ਵਿਲਾੜਿ-ਛਾਲ ਮਾਰ ਕੇ। ਪਵੰਦੜੇ-ਪੈਦੇ, ਅੱਪੜੇ। ਡਿਠੁ-ਵੇਖੇ ਹਨ। ਬੋਹਿਥਿ-ਜਹਾਜ਼ ਵਿਚ।
 ਚਾੜਿ-ਚੜ੍ਹ ਕੇ, ਚੜਿ। ਹਿਕਨੀ-ਕਈ ਜੀਵ ਹਾਰੀਆਂ ਨੇ। ਭਾਰੇ-ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਭਾਰ ਨਾਲ ਭਾਰੇ। ਭਰ ਨਾਲਿ-ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਭੁਬ
 ਗਏ। ਵਣੰਜਿਆ-ਵਪਾਰ ਕੀਤਾ। ਮਾਰੀਐ-ਮਾਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜੇਹੜਾ-ਜੇਹਾ, ਵਰਗਾ। ਸੋਇ-ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਜਿਹੜਾ
 ਹਉਮੈ ਮਾਰਦਾ ਹੈ।

ਰਾਗੁ ਮਾਰੂ ਕਾਢੀ ਤੀਨ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-16 ਮੱਧ ਲੈਅ

ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
								ਪੁਪੁ	ਧੁ	ਮ	ਪੁਪੁ	ਮ	ਗ	ਮ	ਪ
								ਬਲਿ	ਹਾ	ਰੀ	ਗੁਰ	ਆ	ਪ	ਣੇ	ਸ
ਪ	ਮ	ਗੁ	ਰ	ਮ	ਗੁ	ਰ	ਸ	ਮਮ	ਗਗ	ਮ	ਪ	ਧੁ	ਨ	ਧੁ	ਪ
ਸ	ਦ	ਬ	ਲਿ	ਹਾ	ਰੈ	ਜਾ	ਉ	ਗੁਰ	ਬਿਨੁ	ਏ	ਤਾ	ਭ	ਵਿ	ਥ	ਕੀ
ਪੁਪੁ	ਧੁਧੁ	ਮ	ਪੁਪੁ	ਮਮ	ਗੁਗੁ	ਰ	ਸ								
ਗੁਰਿ	ਪਿਰੁ	ਮੇ	ਲਿਮੁ	ਦਿਤ	ਮੁਮਿ	ਲਾ	ਇ								
x				2				0				3			

ਅੰਤਰਾ

								ਪ	ਧੁ	ਮ	ਪ	ਧੁ	ਨ	ਧੁਧੁ	ਨ
								ਨਾ	ਸ	ਭੈ	ਣਾ	ਭ	ਰ	ਜਾਈ	ਆ
ਸੰ	ਨ	ਸੰ	-	ਗੁੰ	ਰੇ	ਸੰ	ਸੰਸੰ	ਪ	ਧ	ਨ	ਸੰ	ਨੁ	ਧ	ਪ	ਪ
ਨਾ	ਸ	ਸੇ	ਸ	ਸ	ਸੁ	ਝੀ	ਆਹ	ਸ	ਚਾ	ਸਾ	ਕੁ	ਨ	ਤੁ	ਟ	ਈ
ਪ	ਮ	ਗੁ	ਰ	ਮਗੁ	ਰ	ਸ	ਸ								
ਗੁ	ਰੁ	ਮੇ	ਲੇ	ਸਸ	ਰੀ	ਆ	ਹ								
x				2				0				3			

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਸਗੁ ਮੁਪੁ ਧੁਨ ਧੁਪੁ ਪੁਮ ਗੁਰ ਮਗੁ ਰਸ
- 2) ਗਮ ਪੁਧੁ ਮੁਪੁ ਧੁਨ ਸੰਨੁ ਧੁਪੁ ਮਗੁ ਰਸ
- 3) ਪੁਧੁ ਮੁਪੁ ਧੁਨ ਸੰਨੁ ਧੁਪੁ ਮਗੁ ਮਗੁ ਰਸ
- 4) ਗਮ ਪਗੁ ਮੁਪੁ ਗਮ ਪੁਧੁ ਨਸੰ ਰੰਸੰ ਨਸੰ ਨੁਨੁ ਧੁਪੁ ਮੁਪੁ ਧੁਪੁ
ਮੁਪੁ ਮਗੁ ਮਗੁ ਰਸ
- 5) ਸਗੁ ਮੁਪੁ ਧੁਪੁ ਮੁਪੁ ਗਮ ਪੁਧੁ ਨਨੁ ਧੁਪੁਧੁਨੁ ਸੰਨੁ ਧੁਪੁ ਮੁਪੁ
ਮਗੁ ਰਰੁ ਮਗੁ ਰਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) 9ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 13ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) 9ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਇਕ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 13ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।

ਰਾਗੁ ਮਾਰੂ ਕਾਢੀ

3) 9ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ 9ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਖ ਤੇ ਮੁਕਾਅ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

(੧੦੧੪-੧੫)

ਮਾਰੂ ਕਾਢੀ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੨॥ ਆਵਉ ਵੰਵਉ ਡੁੰਮਣੀ ਕਿਤੀ ਮਿਤ੍ ਕਰੇਉ॥ ਸਾ ਧਨ ਢੋਈ ਨ ਲਹੈ ਵਾਢੀ ਕਿਉ ਧੀਰੇਉ॥੧॥ ਮੈਡਾ ਮਨੁ ਰਤਾ ਆਪਨੜੇ ਪਿਰ ਨਾਲਿ॥ ਹਉ ਘੋਲਿ ਘੁਮਾਈ ਖੰਨੀਐ ਕੀਤੀ ਹਿਕ ਭੋਰੀ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲਿ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥ ਪੇਈਅੜੈ ਡੋਹਾਗਣੀ ਸਾਹੁਰੜੈ ਕਿਉ ਜਾਉ॥ ਮੈ ਗਲਿ ਅਉਗਣ ਮੁਠੜੀ ਬਿਨੁ ਪਿਰ ਝੁਰਿ ਮਰਾਉ॥੨॥ ਪੇਈਅੜੈ ਪਿਰੁ ਸੰਮਲਾ ਸਾਹੁਰੜੈ ਘਰਿ ਵਾਸੁ॥ ਸੁਖਿ ਸਵੰਧਿ ਸੋਹਾਗਣੀ ਪਿਰੁ ਪਾਇਆ ਗੁਣਤਾਸੁ ॥੩॥ ਲੇਛੁ ਨਿਹਾਲੀ ਪਟ ਕੀ ਕਾਪੜੁ ਅੰਗਿ ਬਣਾਇ॥ ਪਿਰੁ ਮੁਤੀ ਡੋਹਾਗਣੀ ਤਿਨ ਝੁਖੀ ਰੈਣਿ ਵਿਹਾਇ॥੪॥ ਕਿਤੀ ਚਖਉ ਸਾਡੜੈ ਕਿਤੀ ਵੇਸ ਕਰੇਉ॥ ਪਿਰ ਬਿਨੁ ਜੋਬਨੁ ਬਾਦਿ ਗਇਅਮੁ ਵਾਢੀ ਝੂਰੇਦੀ ਝੂਰੇਉ॥੫॥ ਸਚੇ ਸੰਦਾ ਸਦੜਾ ਸੁਣੀਐ ਗੁਰ ਵੀਚਾਰਿ॥ ਸਚੇ ਸਚਾ ਬੈਹਣਾ ਨਦਰੀ ਨਦਰਿ ਪਿਆਰਿ॥੬॥ ਗਿਆਨੀ ਅੰਜਨੁ ਸਚ ਕਾ ਡੇਢੈ ਡੇਖਣਹਾਰੁ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਬੂਝੈ ਜਾਣੀਐ ਹਉਮੈ ਗਰਬੁ ਨਿਵਾਰਿ॥੭॥ ਤਉ ਭਾਵਨਿ ਤਉ ਜੇਹੀਆ ਮੂ ਜੇਹੀਆ ਕਿਤੀਆਹ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਹੁ ਨ ਵੀਛੁੜੈ ਤਿਨ ਸਚੈ ਰਤੜੀਆਹ ॥੮॥੧॥੯॥

ਪਦ ਅਰਥ:-ਆਵਉ-ਮੈਂ ਆਉਂਦੀ ਹਾਂ। ਵੰਵਉ-ਮੈਂ ਜਾਂਦੀ ਹਾਂ। ਡੁੰਮਣੀ-ਦੁਚਿੱਤੀ ਹੋ ਕੇ। ਕਿਤੀ-ਕਿਤਨੇ ਹੀ। ਨ ਲਹੈ-ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦੀ। ਵਾਢੀ-ਪਰਦੇਸਣ। ਮੈਡਾ-ਮੇਰਾ। ਰਤਾ-ਚੰਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪਿਰ-ਪਤੀ। ਹਉ-ਮੈਂ। ਘੋਲਿ ਘੁਮਾਈ-ਵਾਰਨੇ ਜਾਂਦੀ ਹਾਂ। ਖੰਨੀਐ ਕੀਤੀ-ਟੋਟੇ ਟੋਟੇ ਹੁੰਦੀ ਹਾਂ। ਹਿਕ-ਇਕ। ਭੋਰੀ-ਰਤਾ ਕੁ ਸਮਾ। ਨਦਰਿ-ਮੋਹਰ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਨਾਲ। ਨਿਹਾਲਿ-ਵੇਖ। ਪੇਈਅੜੈ-ਪੇਕੇ ਘਰ ਵਿਚ। ਇਸ ਜਨਮ ਵਿਚ। ਡੋਹਾਗਣੀ-ਦੁਹਾਗਣ, ਮੰਦੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀ, ਵਿਛੁੜੀ ਹੋਈ। ਸਾਹੁਰੜੈ-ਸਹੁਰੇ ਘਰ ਵਿਚ। ਮੁਠੜੀ-ਮੈਂ ਠੱਰੀ ਗਈ ਹਾਂ। ਸੰਮਲਾ-ਮੈਂ ਸੰਭਾਲ ਲਵਾਂ। ਘਰਿ-ਪਤੀ-ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ। ਸੁਖਿ-ਸੁਖ ਨਾਲ। ਸਵੰਧਿ-ਸੌਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਸ਼ਾਂਤ ਚਿੱਤ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਗੁਣਤਾਸੁ-ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਪ੍ਰਭੂ। ਨਿਹਾਲੀ-ਤੁਲਾਈ। ਕਾਪੜੁ-ਕੱਪੜਾ। ਅੰਗਿ-ਸਰੀਰ ਉੱਤੇ। ਮੁਤੀ-ਛੱਡੀਆਂ ਹੋਈਆਂ, ਛੁੱਟੜ। ਝੁਖੀ-ਦੁੱਖਾਂ ਵਿਚ। ਚਖਉ-ਮੈਂ ਚੱਖਾਂ। ਸਾਡੜੈ-ਸੁਆਦਲੇ ਪਦਾਰਥ। ਵੇਸ-ਪਹਿਰਾਵੇ। ਕਰੇਉ-ਮੈਂ ਕਰਾਂ। ਜੋਬਨੁ-ਜਵਾਨੀ, ਬਾਦਿ-ਵਿਅਰਥ। ਗਇਅਮੁ-ਗਿਆ। ਵਾਢੀ-ਛੁਟੜ। ਸਚੇ ਸੰਦਾ-ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪਤੀ-ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ। ਸਦੜਾ-ਪਿਆਰ ਭਰਿਆ ਸੁਨੇਹਾ। ਅੰਜਨੁ-ਸੁਰਮਾ। ਡੇਖਣਹਾਰੁ-ਉਹ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਜੋ ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮੱਰਥ ਹੈ। ਗਰਬੁ-ਅਹੰਕਾਰ। ਨਿਵਾਰਿ-ਦੂਰ ਕਰਕੇ। ਭਾਵਨਿ-ਜੋ ਪਸੰਦ ਆ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਜੇਹੀਆ-ਵਰਗੀਆਂ। ਨਾਹੁ-ਖਸਮ-ਪ੍ਰਭੂ। ਸਚੈ-ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ। ਰਤੜੀਆਹ-ਚੰਗੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਰਾਗੁ ਮਾਰੂ ਕਾਢੀ ਤੀਨ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-16 ਮੱਧ ਲੈਅ

ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
											ਸ	ਗ	-	ਮ	ਮ
											ਮੈ	ਡਾ	ਸ	ਮ	ਨੁ
ਪ	ਧੁ	ਮ	ਪ	ਨੁ	ਧਧ	ਪ	ਮਮ	ਗੁ	ਰ	ਸ	ਗਗ	-	ਮ	-	ਪ
ਰ	ਤਾ	ਸ	ਸ	ਆ	ਪਨ	ੜੇ	ਪਿਰ	ਨਾ	ਸ	ਲਿ	ਹਉ	ਸ	ਘੋ	ਸ	ਲਿ
ਪ	ਪ	ਧੁ	ਪ	ਪ	ਧੁ	ਨ	-	ਧੁ	-	ਪ	ਧ	-	ਨ	-	ਸੰ
ਘੁ	ਮਾ	ਈ	ਸ	ਖੇ	ਨੀ	ਐ	ਸ	ਕੀ	ਸ	ਤੀ	ਹਿ	ਸ	ਕ	ਸ	ਸ
ਨੁ	ਧ	ਪ	-	ਮ	ਗੁ	ਰ	-	ਗੁ	ਰ	ਸ					
ਭੋ	ਸ	ਰੀ	ਸ	ਨ	ਵ	ਰਿ	ਸ	ਨਿ	ਹਾ	ਲਿ					
x				2				0				3			

ਅੰਤਰਾ

						ਪ	ਪੁਪ	ਧ	-	ਨਨ
						ਆ	ਵਉ	ਵੰ	s	ਵਉ
ਸੰ	ਸੰ	ਸੰ	-	ਸੰ	ਗੁੰ	ਰੰ	ਸੰਸੰ	ਨੁ	ਧ	ਪ
ਛੰ	ਮ	ਣੀ	s	ਕਿ	ਤੀ	ਮਿ	ਕੁ	ਕ	ਰੇ	ਉ
ਧੁ	ਨ	ਧੁ	ਪ	ਮ	ਗੁ	ਰ	ਮ	ਗੁ	ਰ	ਸ
ਨ	ਲ	ਹੈ	s	ਵਾ	ਵੀ	ਕਿ	ਉ	ਧੀ	ਰੇ	ਉ
x				2				0		3

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) 12ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) 12ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਮੁਖੜੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ 15ਵੀਂ-16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਮੁਖੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 3) 12ਵੀਂ ਤੋਂ ਤੀਜੀ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਦੋ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 12ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਮ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੧॥

(੧੦੧੫-੧੬)

ਨਾ ਜਾਣਾ ਮੂਰਖੁ ਹੈ ਕੋਈ ਨਾ ਜਾਣਾ ਸਿਆਣਾ॥ ਸਦਾ ਸਾਹਿਬ ਕੈ ਰੰਗੇ ਰਾਤਾ ਅਨਦਿਨੁ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣਾ ॥੧॥ ਬਾਬਾ ਮੂਰਖੁ ਹਾ ਨਾਵੈ ਬਲਿ ਜਾਉ॥ ਤੂ ਕਰਤਾ ਤੂ ਦਾਨਾ ਬੀਨਾ ਤੇਰੇ ਨਾਮਿ ਤਰਾਉ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮੂਰਖੁ ਸਿਆਣਾ ਏਕੁ ਹੈ ਏਕ ਜੋਤਿ ਦੁਇ ਨਾਉ॥ ਮੂਰਖਾ ਸਿਰਿ ਮੂਰਖੁ ਹੈ ਜਿ ਮੰਨੇ ਨਾਹੀ ਨਾਉ॥੨॥ ਗੁਰ ਦੁਆਰੈ ਨਾਉ ਪਾਈਐ ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਪਲੈ ਨ ਪਾਇ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਭਾਣੈ ਮਨਿ ਵਸੈ ਤਾ ਅਹਿਨਿਸਿ ਰਹੈ ਲਿਵ ਲਾਇ॥੩॥ ਰਾਜੰ ਰੰਗੰ ਰੂਪੰ ਮਾਲੰ ਜੋਬਨੁ ਤੇ ਜੁਆਰੀ ॥ ਹੁਕਮੀ ਬਾਧੈ ਪਾਸੈ ਖੇਲਹਿ ਚਉਪੜਿ ਏਕਾ ਸਾਰੀ ॥੪॥ ਜਗਿ ਚਤੁਰੁ ਸਿਆਣਾ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਣਾ ਨਾਉ ਪੰਡਿਤ ਪੜਹਿ ਗਾਵਾਰੀ॥ ਨਾਉ ਵਿਸਾਰਹਿ ਬੇਦੁ ਸਮਾਲਹਿ ਬਿਖੁ ਭੂਲੇ ਲੇਖਾਰੀ॥੫॥ ਕਲਰ ਖੇਤੀ ਤਰਵਰ ਕੰਠੇ ਬਾਗਾ ਪਹਿਰਹਿ ਕਜਲੁ ਝਰੈ॥ ਏਹੁ ਸੰਸਾਰੁ ਤਿਸੈ ਕੀ ਕੋਠੀ ਜੋ ਪੈਸੈ ਸੋ ਗਰਬਿ ਜਰੈ॥੬॥ ਰਯਤਿ ਰਾਜੇ ਕਹਾ ਸਬਾਏ ਦੁਹੁ ਅੰਤਰਿ ਸੋ ਜਾਸੀ॥ ਕਹਤ ਨਾਨਕੁ ਗੁਰ ਸਚੇ ਕੀ ਪਉੜੀ ਰਹਸੀ ਅਲਖੁ ਨਿਵਾਸੀ ॥੭॥੩॥੧੧॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਨਾ ਜਾਣਾ-ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ। ਰੰਗੇ-ਪ੍ਰੇਮ ਰੰਗ ਵਿਚ ਹੀ। ਰਾਤਾ-ਰੰਗਿਆ ਹੋਇਆ। ਅਨਦਿਨੁ-ਹਰ ਰੋਜ਼। ਵਖਾਣਾ-ਮੈਂ ਸਿਮਰਦਾ ਹਾਂ। ਬਾਬਾ-ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਹਾਂ-ਮੈਂ ਹਾਂ। ਨਾਵੈ-ਨਾਮ ਤੋਂ। ਜਾਉ-ਮੈਂ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। ਦਾਨਾ-ਸਭ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਦੀ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ। ਬੀਨਾ-ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਵਾਲਾ। ਨਾਮਿ-ਨਾਮ ਦੀ ਰਾਹੀਂ। ਤਰਾਉ-ਤਰਾਉ,

ਰਾਗੁ ਮਾਰੂ ਕਾਫੀ

ਮੈਂ ਪਾਰ ਲੰਘ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਮੂਰਖਾ ਸਿਰਿ ਮੂਰਖੁ-ਸਭ ਤੋਂ ਵਡਾ ਮੂਰਖ। ਜਿ-ਜਿਹੜਾ। ਦੁਆਰੇ-ਦਰ ਤੇ। ਪਲੇ ਨ ਪਾਇ-ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦਾ। ਭਾਣੈ-ਰਜਾ ਵਿਚ, ਮਰਜੀ ਵਿਚ। ਮਨਿ-ਮਨ ਵਿਚ। ਅਹਿ-ਦਿਨ। ਨਿਸਿ-ਰਾਤ। ਲਿਵ ਨਾਇ-ਸੁਰਤਿ ਜੋੜ ਕੇ। ਪਾਸੈ-ਚਉਪੜ ਦੀ ਖੇਡ। ਏਕਾ ਸਾਰੀ-ਇਕੇ ਮਾਇਆ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਨਰਦ। ਜਗਿ-ਜਗਤ ਵਿਚ। ਭਰਮਿ-ਭਟਕਣਾ ਵਿਚ। ਭੁਲਾਣਾ-ਭੁੱਲਾ ਹੋਇਆ। ਪੜਹਿ-ਪੜਦੇ ਹਨ। ਗਾਵਾਰੀ-ਮੂਰਖਾਂ ਦੀ ਵਿੰਦਿਆ। ਨਾਉ-ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ। ਸਮਾਲਹਿ-ਸਾਂਭਦੇ ਹਨ, ਖੇਤੇ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਬਿਖੁ-ਜ਼ਹਿਰ। ਲੇਖਾਰੀ-ਵਿਦਵਾਨ। ਕੰਠੇ-ਦਰਿਆ ਕੇ ਕੰਢੇ। ਬਾਗ-ਚਿੱਟੇ ਕਪੜੇ। ਝਰੈ-ਝੜਦਾ ਹੈ। ਤਿਸੈ ਕੀ-ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ। ਪੈਸੇ-ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਕਾਬੂ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਰੈ-ਸੜਦਾ ਹੈ। ਰਯਤਿ-ਪਰਜਾ, ਜਨਤਾ। ਸਥਾਏ-ਸਾਰੇ। ਦੁਹੁ ਅੰਤਰਿ-ਜ਼ਿਮੀ-ਆਸਮਾਨ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ। ਜਾਸੀ-ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਇਗਾ। ਨਿਵਾਸੀ-ਨਿਵਾਸ ਰੱਖਣਾ ਵਾਲਾ, ਸੁਗਤਿ ਜੋੜੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ।

ਰਾਗੁ ਮਾਰੂ ਕਾਫੀ ਜਗਪਾਲ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-11 ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
ਮਗੁ	ਮਪ	ਧੁ	ਮਮ	ਪ	ਮਪ	ਮਗੁ	ਰਰ	ਮਗੁ	ਰ	ਸ
ਬਾਸ	ਬਾਸ	ਮੂ	ਰਖੁ	ਹਾ	ਨਾਸ	ਵੈਸ	ਬਲਿ	ਜਾਸ	ਉ	ਸ
ਪਧੁ	ਨਧੁ	ਪਪ	ਧਨ	ਸੰਸੰ	ਸੰਸੰ	ਨੁਧ	ਪ	ਮਪ	ਮਗੁ	ਰਸ
ਤੂਸ	ਕਰ	ਤਾਤੂ	ਦਾਨਾ	ਬੀਨਾ	ਤੇਰੈ	ਨਾਸ	ਮਿ	ਤਸ	ਰਾਸ	ਉਸ
x					2		3		4	

ਅੰਤਰਾ

ਪਧੁ	ਮਪ	ਧੁਧੁ	ਨਨ	ਪਪ	ਧ	ਨ	ਸੰ	ਗੁੰ	ਰੰ	ਸੰ
ਨਾਸ	ਜਾਣਾ	ਮੂਰ	ਖੁਰੈ	ਕੋਈ	ਨਾ	ਜਾ	ਣਾ	ਸਿ	ਆ	ਣਾ
ਸੰਰੰ	ਸੰਸੰ	ਧਨ	ਧਨ	ਸੰਸੰ	ਨੁਧ	ਪਪ	ਮਪ	ਗੁ	ਰ	ਸ
ਸਦਾ	ਸਾਹਿ	ਬਕੈ	ਰੰਗੇ	ਰਾਤਾ	ਅਨ	ਦਿਨੁ	ਨਾਮੁ	ਵ	ਖਾ	ਣਾ
x					2		3		4	

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਸਗਮਪ ਮਗੁਰਸ ਗਮਪਧੁ ਮਮਪਪ ਪਮਗੁਰ ਮਗੁਰਸ ਮਗਮਪ ਧਨਸੰਸੰ
ਨੁਨੁਧਪ ਮਪਮਗੁ ਮਗੁਰਸ
- 2) ਰਮਪਗ ਮਪਗਮ ਪਧੁਮਪ ਨੁਨੁਧਪ ਧਪਮਪ ਮਗੁਰਸ ਮਪਧੁਨ ਧੁਧੁਮਪ
ਧਨਸੰਨੁ ਧਪਮਪ ਮਗੁਰਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) ਬੰਦਸ ਅਨੁਸਾਰ ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਪੰਜਵੀਂ ਮਾਤਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ ਤੀਜੀ ਤੋਂ ਪੰਜਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਦੋ ਵਾਰ ਹੋਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।

- 2) ਬੰਦਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਸੱਤਵੀਂ ਮਾਤਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 6ਵੀਂ-7ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਦੋ ਵਾਰ ਹੋਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 3) 6ਵੀਂ ਤੋਂ 11ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ 6 ਮਾਤਰਾਂ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 5ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ 5ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ 'ਹਾ' ਨੂੰ ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਤੇ ਲੈਣਾ ਹੈ।

ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੯॥ (੧੦੦੮)

ਅਬ ਮੈ ਕਹਾ ਕਰਉ ਰੀ ਮਾਈ॥ ਸਗਲ ਜਨਮੁ ਬਿਖਿਅਨ ਸਿਉ ਖੋਇਆ ਸਿਮਰਿਓ ਨਾਹਿ ਕਨਾਈ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥ ਕਾਲ ਫਾਸ ਜਬ ਗਰ ਮਹਿ ਮੇਲੀ ਤਿਹ ਸੁਧਿ ਸਭ ਬਿਸਰਾਈ॥ ਰਾਮ ਨਾਮ ਬਿਨੁ ਯਾ ਸੰਕਟ ਮਹਿ ਕੋ ਅਬ ਹੋਤ ਸਹਾਈ॥੧॥ ਜੋ ਸੰਪਤਿ ਅਪਨੀ ਕਰਿ ਮਾਨੀ ਛਿਨ ਮਹਿ ਭਈ ਪਰਾਈ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਯਹ ਸੋਚ ਰਹੀ ਮਨਿ ਹਰਿ ਜਸੁ ਕਬਹੂ ਨ ਗਾਈ॥੨॥੨॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਅਬ-ਹੁਣ, ਜਵਾਨੀ ਦਾ ਸਮਾ ਲੰਘਾ ਕੇ। ਕਹਾ-ਕੀਹ? ਕਰਉ-ਕਰਉਂ, ਮੈਂ ਕਰਾਂ। ਰੀ ਮਾਈ-ਹੇ ਮਾਂ। ਸਗਲ-ਸਾਰਾ। ਬਿਖਿਅਨ ਸਿਉ-ਵਿਸ਼ੇ-ਵਿਕਾਰਾਂ ਨਾਲ। ਕਨਾਈ-ਕਨਈਆ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ। ਫਾਸ-ਫਾਰੀ। ਕਾਲ-ਮੌਤ। ਗਰ ਮਹਿ-ਗਲ ਵਿਚ। ਮੇਲੀ-ਪਾ ਦਿੱਤੀ। ਯਾ ਸੰਕਟ ਮਹਿ- ਇਸ ਬਿਪਤਾ ਵਿਚ। ਕੋ-ਕੌਣ? ਸਹਾਈ-ਮਦਦਗਾਰ। ਸੰਪਤਿ-ਸੰਪਤੀ, ਧਨ-ਪਦਾਰਥ। ਕਰਿ ਮਾਨੀ- ਕਰ ਕੇ ਮੰਨੀ ਸੀ। ਸਮਝ ਲਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਪਰਾਈ-ਬਿਗਾਨੀ। ਸੋਚ-ਪਛਤਾਵਾ। ਮਨਿ-ਮਨ ਵਿਚ।

ਰਾਗੁ ਮਾਰੂ ਕਾਫੀ ਰੂਪਕ ਚਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-7 ਮੱਧ ਲੈਅ

ਅਸਥਾਈ							ਸੰਤਰਾ						
1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	5	6	7
ਗ	ਮ	ਪ	ਯੁ	-	ਮ	ਪ	ਗ	ਮ	ਪ	ਯੁ	ਨ	ਸੰ	ਸੰ
ਅ	ਬ	ਮੈ	ਕ	s	ਹਾ	s	ਅ	ਬ	ਲ	ਤਾ	ਸ	ਜ	ਬ
ਪ	ਮਮ	ਗੁ	ਮ	ਗੁ	ਰ	ਸ	ਰੁ	ਮ	ਲੋ	ਨ	ਧ	ਪ	-
ਕ	ਰਉ	ਰੀ	ਮਾ	s	ਈ	s	ਗ	ਮ	ਕਿ	ਏ	s	ਲੀ	s
ਸ	ਗ	ਮ	ਪ	ਯੁ	ਮ	ਪ	ਪ	ਯੁ	ਮ	ਮ	ਪ	ਪ	ਪ
ਸ	ਗ	ਲ	ਜ	ਨ	ਮੁ	s	ਤਿ	ਹ	ਨੁ	ਥਿ	ਸ	ਭ	
ਨੁਨੁ	ਧ	ਪ	ਮ	ਗੁ	ਰਰ	s	ਮ	ਗੁ	ਰ	ਗੁ	ਰ	ਸ	
ਬਿਖਿ	ਅ	ਨ	ਸਿ	ਉ	ਖੋਇ	ਆ	ਬਿ	ਸ	s	ਕਾ	s	ਈ	s
ਪ	ਧ	ਨ	ਧ	ਨ	ਸੰ	ਸੰ							
ਸਿ	ਮ	ਰਿ	ਓ	s	ਨਾ	ਹਿ							
ਨੁ	ਧ	ਪ	ਮ	ਗੁ	ਰ	ਸ							
ਕ	ਨ੍ਰ	s	ਈ	s	s	s							
x			2		3		x			2		3	

੨੭-ਰਾਗੁ ਮਾਰੂ ਦਖਣੀ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਛੇ ਦਖਣੀ ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ। ਗਉੜੀ ਦਖਣੀ, ਵਡਹੰਸੁ ਦਖਣੀ, ਬਿਲਾਵਲੁ ਦਖਣੀ, ਰਾਮਕਲੀ ਦਖਣੀ ਤੇ ਮਾਰੂ ਦਖਣੀ ਇਹ ਪੰਜਵਾਂ ਰਾਗ ਹੈ। ਰਾਗ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਰਾਗ ਉੱਤਰੀ ਸੰਗੀਤ ਪੱਧਰੀ ਦਾ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਦਖਣੀ ਪੱਧਰੀ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਜੋ ਇਹਨਾਂ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਸਰੂਪਾਂ ਲਈ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਦੱਖਣੀ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਸਰੂਪਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਆਧਾਰ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਦਖਣੀ ਪੱਧਰੀ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਤੁਲਾਜੀਰਾਵ ਭੌਂਸਲੇ ਨੇ 'ਸੰਗੀਤ ਸਾਰਾਮਿਤ' ਵਿੱਚ ਮਾਲਵਗੋਂਡ ਜਨਕ ਮੇਲ ਤੋਂ ਮਾਰੂਵ ਜਨਯ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਮਾਲਵਗੋਂਡ ਮੇਲ ਦੇ ਸਵਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ ਸ ਰੁ ਗ ਮ ਪ ਯੁ ਨ ਸੰ। ਸੰਗੀਤ ਕਾਰਯਾਲਯ ਹਾਥਰਸ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ 'ਰਾਗ ਕੋਸ਼' ਵਿਚ ਰਾਗ ਮਾਰੂਵ ਮਾਯਮਾਲਵਗੋਂਡ ਮੇਲ ਜਨਯ ਰਾਗ ਹੈ। ਪੰਨਾ ੪੮ ਲੜੀ ਨੰ. ੧੬੬ ਇਸ ਰਾਗ ਦਾ ਆਰੋਹ ਅਵਰੋਹ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ। ਸ ਗ ਮ ਪ ਯ ਨ ਯ ਪ ਸੰ - ਸੰ ਨ ਯ ਪ ਮ ਯ ਮ ਪ ਮ ਗ ਰ ਸ। ਕਰਣਾਟਕ ਸੰਗੀਤ ਅੰਕ ਜਨਵਰੀ ੧੯੬੩ ਦੇ ਪੰਨਾ ੧੮੦ ਤੇ ਲੜੀ ਨੰ. ੫੯੩ ਰਾਗ ਮਾਰੂਵ ਦਾ ਆਰੋਹ ਅਵਰੋਹ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ। ਸ ਗ ਮ ਪ ਨ ਸੰ - ਸੰ ਨ ਯ ਮ ਪ ਮ ਗ ਰ ਸ। ਇਹ ਮਾਯਮਾਲਵਗੋਂਡ ਮੇਲ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। 'ਰਾਗ ਵਿਯਾਕਰਣ' ਦੇ ਕਰਤਾ ਸ੍ਰੀ ਵਿਮਲਾਕਾਂਤ ਰਾਏ ਚੌਧਰੀ ਨੇ ੯੬੨ ਦਖਣੀ ਰਾਗਾਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਵਰਨਣ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਪੰਨਾ ੫੭ ਲੜੀ ਨੰ. ੫੮੫ ਰਾਗ ਮਾਰੂਵ ਦਾ ਵਰਨਣ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ। ਆਰੋਹ- ਸ ਗ ਮ ਪ ਯੁ ਨ ਯੁ ਪ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ- ਸੰ ਨ ਯੁ ਪ ਮ ਯੁ ਮ ਪ ਮ ਗ ਰੁ ਸ। ਇਸ ਰਾਗ ਦਾ ਮੇਲ ਨੰ. ੧੫ ਮਾਯਮਾਲਵਗੋਂਡ ਹੈ। ਰਾਗ ਵਿਯਾਕਰਣ ਦੇ ਪੰਨਾ ੨੩ ਅਨੁਸਾਰ ਮਾਯਮਾਲਵਗੋਂਡ ਮੇਲ ਦੇ ਉੱਤਰੀ ਸੰਗੀਤ ਪੱਧਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਸਵਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ। ਸ ਰੁ ਗ ਮ ਪ ਯੁ ਨ।

ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਗਾਇਕ ਗ੍ਰੰਥਕਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਰਾਗ ਰਤਨਾਵਲੀ' ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਗ ਮਾਰੂ ਦਖਣੀ ਦੀ ਰਚਨਾ 'ਮਾਯਮਾਲਵਗੋਂਡ ਮੇਲ' ਤੋਂ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਉੱਤਰੀ ਪੱਧਰੀ ਦੇ ਭੈਰਵ ਥਾਟ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੈ। ਸਵਰ-ਰਿਸ਼ਭ ਧੈਵਤ ਕੋਮਲ ਹੋਰ ਸਵਰ ਸੁਧ ਹਨ। ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਭ ਵਰਜਿਤ ਤੇ ਜਾਤੀ-ਸ਼ਾੜਵ-ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਵਾਦੀ-ਧੈਵਤ, ਸੰਵਾਦੀ-ਰਿਸ਼ਭ ਤੇ ਗਾਇਣ ਸਮਾਂ - ਸਵੇਰ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਰ ਹੈ। ਆਰੋਹ - ਸ ਗ, ਮ ਪ ਯੁ ਨ ਯੁ ਪ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ- ਸੰ ਨ ਯੁ, ਪ,

ਮ ਧੁ ਮ ਪ, ਮ ਗ ਰੁ ਸ। ਮੁੱਖ ਅੰਗ- ਨ ਧੁ, ਪ ਮ ਧੁ, ਮ ਪ, ਮ ਗ ਰੁ ਸ। ਡਾਕਟਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਦੇ 'ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਰਾਗ-ਕੋਸ਼' ਵਿਚ ਮਾਰੂ ਦਖਣੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਸਰੂਪ ਜੈਸਾ ਹੀ ਹੈ।

ਰਾਗ ਨਿਰਣਾਇਕ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਰਾਗ ਮਾਰੂ ਦੇ ਦਖਣੀ ਰੂਪ ਨੂੰ ਹੀ ਰਾਗ ਮਾਰੂ ਦਖਣੀ ਦੇ ਸਰੂਪ ਦਾ ਅਧਾਰ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਉਹੀ ਸਰੂਪ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਉਹੀ ਸਰੂਪ ਇਥੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸ਼ਬਦ ਤਰਤੀਬ:-

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਰਾਗ ਮਾਰੂ ਮੁੱਖ ਰਾਗ ਨੂੰ ਇੱਕਵਾਂ ਅਸਥਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਰਾਗ ਮਾਰੂ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਮਾਰੂ ਕਾਫੀ ਮਿਸ਼ਰਤ ਰਾਗ ਤੇ ਦੂਜਾ ਮਾਰੂ ਦਖਣੀ ਦੇ ਹੋਰ ਰਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਬਾਣੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ। ਮਾਰੂ ਸੋਹਲੇ ਦੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਲੜੀ ਪੰਨਾ ੧੦੨੦ ਤੋਂ ਆਰੰਭ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪੰਨਾ ੧੦੩੩ ਤੇ ਮਾਰੂ ਦਖਣੀ ਮਹਲਾ ੧ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕ ॥੧੬॥੧॥੧੩ ਤੋਂ ਆਰੰਭ ਹੋ ਕੇ ਪੰਨਾ ੧੦੩੮ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕ ॥੧੫॥੫॥੧੭॥ ਇਹ ਪੰਜ ਸ਼ਬਦ ਮਾਰੂ ਦਖਣੀ ਰਾਗ ਦੀ ਰਚਨਾ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਕਿਉਂ ਜੋ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੰਨਾ ੧੦੩੯ ਅਗਲਾ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕ ॥੧੫॥੧॥੧੮ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪਰੀਚੈ:-

ਰਾਗ - ਮਾਰੂ ਦਖਣੀ	ਮੇਲ - ਮਾਯਮਾਲਵਗੌੜ
ਸਵਰ - ਰਿਸ਼ਭ ਪੈਵਤ ਕੋਮਲ ਬਾਕੀ ਸੁਧ	ਵਰਜਿਤ ਸਵਰ - ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਭ
ਜਾਤੀ - ਸ਼ਾੜਵ-ਸੰਪੂਰਨ	ਵਾਦੀ- ਪੈਵਤ
ਸੰਵਾਦੀ - ਰਿਸ਼ਭ	ਸਮਾਂ - ਦਿਨ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਰਾ

ਆਰੋਹ - ਸ ਗ, ਮ ਪ, ਧੁ ਨ ਧੁ ਪ ਸੰ

ਅਵਰੋਹ- ਸੰ ਨ ਧੁ, ਪ, ਮ ਧੁ ਮ ਪ, ਮ ਗ ਰੁ ਸ

ਮੁੱਖ ਅੰਗ- ਨ ਧੁ, ਪ ਮ ਧੁ ਮ ਪ, ਮ ਗ ਰੁ ਸ

ਸਵਰ ਵਿਸਥਾਰ:-

- 1) ਸ ਰੁ ਸ, ਸ ਗ ਰੁ ਸ, ਨ ਧੁ ਪ, ਮ ਧੁ ਮ ਪ, ਮ ਖ ਧੁ ਨ ਧੁ ਪ, ਸ, ਸ ਰੁ ਸ, ਗ ਰੁ ਸ, ਸ ਗ ਮ ਪ, ਮ ਪ ਧੁ ਪ, ਮ ਧੁ ਮ ਪ, ਮ ਗ ਰੁ ਸ।
- 2) ਸ ਰੁ ਸ, ਸ ਗ ਮ ਪ, ਮ ਪ ਧੁ ਪ, ਮ ਧੁ ਮ ਪ, ਨ ਧੁ, ਪ ਸੰ, ਸੰ ਨ ਧੁ, ਪ, ਮ ਧੁ ਮ ਪ, ਧੁ ਮ ਪ, ਮ ਧੁ ਮ ਪ, ਮ ਗ ਰੁ ਸ।
- 3) ਪ, ਮ ਧੁ ਪ, ਨ ਧੁ ਪ, ਸੰ, ਸੰ ਰੁੰ ਸੰ, ਸੰ ਗੰ ਮੰ ਗੰ ਰੁੰ ਸੰ, ਰੁੰ ਸੰ ਨ, ਸੰ ਨ ਧੁ, ਪ, ਮ ਧੁ ਪ, ਮ ਧੁ, ਮ ਪ ਗ ਮ ਪ, ਧੁ ਮ ਪ, ਮ ਪ, ਮ ਗ ਰੁ, ਸ, ਨ ਧੁ ਪ, ਸ।

ਕਾਇਆ ਨਗਰੁ ਨਗਰੁ ਗੜ ਅੰਦਰਿ॥ ਸਾਚਾ ਵਾਸਾ ਪੁਰਿ ਗਗਨੰਦਰਿ॥ ਅਸਥਿਰੁ ਥਾਨੁ
 ਸਦਾ ਨਿਰਮਾਇਲੁ ਆਪੇ ਆਪੁ ਉਪਾਇਦਾ॥੧॥ ਅੰਦਰਿ ਕੋਟ ਫੜੇ ਹਟਨਾਲੇ ॥ ਆਪੇ ਲੇਵੈ
 ਵਸਤੁ ਸਮਾਲੇ॥ ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਜੜੇ ਜੜਿ ਜਾਣੈ ਗੁਰ ਸਬਈ ਖੋਲਾਇਦਾ॥੨॥ ਭੀਤਰਿ ਕੋਟ
 ਗੁਫਾ ਘਰ ਜਾਈ॥ ਨਉ ਘਰ ਥਾਪੇ ਹੁਕਮਿ ਰਜਾਈ॥ ਦਸਵੈ ਪੁਰਖੁ ਅਲੇਖੁ ਅਪਾਰੀ ਆਪੇ
 ਅਲਖੁ ਲਖਾਇਦਾ॥੩॥ ਪਉਣ ਪਾਣੀ ਅਗਨੀ ਇਕ ਵਾਸਾ ॥ ਆਪੇ ਕੀਤੇ ਖੇਲੁ ਤਮਾਸਾ॥
 ਬਲਦੀ ਜਲਿ ਨਿਵਰੈ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਆਪੇ ਜਲ ਨਿਠਿ ਪਾਇਦਾ॥੪॥ ਧਰਤਿ ਉਪਾਇ ਧਰੀ
 ਧਰਮ ਸਾਲਾ॥ ਉਤਪਤਿ ਪਰਲਉ ਆਪਿ ਨਿਰਾਲਾ॥ ਪਵਣੈ ਖੇਲੁ ਕੀਆ ਸਭ ਥਾਈ ਕਲਾ
 ਖਿੰਚਿ ਢਾਹਾਇਦਾ॥੫॥ ਭਾਰ ਅਠਾਰਹ ਮਾਲਣਿ ਤੇਰੀ॥ ਚਉਰੁ ਢੁਲੈ ਪਵਣੈ ਲੈ ਫੇਰੀ॥ ਚੰਦੁ
 ਸੂਰਜੁ ਦੁਇ ਦੀਪਕ ਰਾਖੇ ਸਸਿ ਘਰਿ ਸੂਰੁ ਸਮਾਇਦਾ॥੬॥ ਪੰਖੀ ਪੰਚ ਉਡਰਿ ਨਹੀ
 ਧਾਵਹਿ॥ ਸਫਲਿਓ ਬਿਰਖੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫਲੁ ਪਾਵਹਿ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਹਜਿ ਰਵੈ ਗੁਣ ਗਾਵੈ ਹਰਿ
 ਰਸੁ ਚੋਗ ਚੁਗਾਇਦਾ॥੭॥ ਝਿਲਮਿਲਿ ਝਿਲਕੈ ਚੰਦੁ ਨ ਤਾਰਾ॥ ਸੂਰਜ ਕਿਰਣਿ ਨ ਬਿਜੁਲਿ
 ਗੋਣਾਰਾ ॥ ਅਕਥੀ ਕਥਉ ਚਿਹਨੁ ਨਹੀ ਕੋਈ ਪੁਰਿ ਰਹਿਆ ਮਨਿ ਭਾਇਦਾ॥੮॥ ਪਸਰੀ
 ਕਿਰਣਿ ਜੋਤਿ ਉਜਿਆਲਾ॥ ਕਰਿ ਕਰਿ ਦੇਖੈ ਆਪਿ ਦਇਆਲਾ॥ ਅਨਹਦ ਰੁਣ ਝੁਣਕਾਰੁ
 ਸਦਾ ਧੁਨਿ ਨਿਰਭਉ ਕੈ ਘਰਿ ਵਾਇਦਾ॥੯॥ ਅਨਹਦੁ ਵਾਜੈ ਭ੍ਰਮੁ ਭਉ ਭਾਜੈ॥ ਸਗਲ
 ਬਿਆਪਿ ਰਹਿਆ ਪ੍ਰਭੁ ਛਾਜੈ॥ ਸਭ ਤੇਰੀ ਤੂ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਾਤਾ ਦਰਿ ਸੋਹੈ ਗੁਣ ਗਾਇਦਾ॥੧੦॥
 ਆਦਿ ਨਿਰੰਜਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਸੋਈ॥ ਅਵਰੁ ਨ ਜਾਣਾ ਦੂਜਾ ਕੋਈ॥ ਏਕੰਕਾਰੁ ਵਸੈ ਮਨਿ ਭਾਵੈ
 ਹਉਮੈ ਗਰਬੁ ਗਵਾਇਦਾ॥੧੧॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੀਆ ਸਤਿਗੁਰਿ ਦੀਆ॥ ਅਵਰੁ ਨ ਜਾਣਾ ਦੂਆ
 ਤੀਆ॥ ਏਕੋ ਏਕੁ ਸੁ ਅਪਰ ਪਰੰਪਰੁ ਪਰਖਿ ਖਜਾਨੈ ਪਾਇਦਾ॥੧੨॥ ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ
 ਸਚੁ ਗਹਿਰ ਗੰਢੀਰਾ॥ ਕੋਇ ਨ ਜਾਣੈ ਤੇਰਾ ਚੀਰਾ॥ ਜੇਤੀ ਹੈ ਤੇਤੀ ਤੁਧੁ ਜਾਚੈ ਕਰਮਿ ਮਿਲੈ
 ਸੋ ਪਾਇਦਾ॥੧੩॥ ਕਰਮੁ ਧਰਮੁ ਸਚੁ ਹਾਥਿ ਤੁਮਾਰੈ॥ ਵੇਪਰਵਾਹ ਅਖੁਟ ਭੰਡਾਰੈ॥ ਤੂ
 ਦਇਆਲੁ ਕਿਰਪਾਲੁ ਸਦਾ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪੇ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਇਦਾ॥੧੪॥ ਆਪੇ ਦੇਖਿ ਦਿਖਾਵੈ
 ਆਪੇ॥ ਆਪੇ ਥਾਪਿ ਉਥਾਪੇ ਆਪੇ॥ ਆਪੇ ਜੋੜਿ ਵਿਛੋੜੇ ਕਰਤਾ ਆਪੇ ਮਾਰਿ
 ਜੀਵਾਇਦਾ॥੧੫॥ ਜੇਤੀ ਹੈ ਤੇਤੀ ਤੁਧੁ ਅੰਦਰਿ॥ ਦੇਖਹਿ ਆਪਿ ਬੈਸਿ ਬਿਜ ਮੰਦਰਿ॥
 ਨਾਨਕੁ ਸਾਚੁ ਕਰੈ ਬੇਨੰਤੀ ਹਰਿ ਦਰਸਨਿ ਸੁਖੁ ਪਾਇਦਾ॥੧੬॥੧॥੧੩॥

ਪਦ ਅਰਥ:-ਕਾਇਆ-ਸਰੀਰ। ਗੜ-ਗੜ੍ਹ, ਕਿਲ੍ਹੇ। ਸਾਚਾ-ਸਦਾ-ਬਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ। ਪੁਰਿ-ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ। ਗਗਨੰਦਰਿ-
 ਗਗਨ ਅੰਦਰਿ, ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ, ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ। ਨਿਰਮਾਇਲੁ-ਨਿਰਮਲ, ਪਵਿੱਤਰ। ਆਪੁ-ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ। ਉਪਾਇਦਾ-

ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦਰਪਣ ਭਾਗ-ਤੀਜਾ

ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਟਿਕਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਟਨਾਲੇ-ਬਜ਼ਾਰ। ਬਜਰ ਕਪਾਟ-ਕਰੜੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ। ਜਿੱਤ ਜਾਣੈ-ਬੰਦ ਕਰਨੇ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਘਰ ਜਾਣੀ-ਘਰ ਦੀ ਥਾਂ। ਨਉ ਘਰ-ਨੌ ਗੋਲਕਾਂ। ਦਸਵੈ-ਦਸਵੇਂ ਘਰ ਵਿਚ। ਨਿਵਰੈ-ਬੁੱਝ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਲ ਨਿਧਿ-ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ। ਧਰਮ ਸਾਲਾ-ਧਰਮ ਕਮਾਣ ਦੀ ਥਾਂ। ਉਤਪਤਿ-ਪੈਦਾਇਸ਼। ਪਰਲਉ-ਨਾਸ। ਪਵਣੈ-ਸੁਆਸਾਂ ਦਾ। ਭਾਰ ਅਨਾਰਹ-ਸਾਰੀ ਬਨਸਪਤੀ। ਦੁਲੈ-ਭੁਲਦਾ ਹੈ। ਸਮਿ-ਚੰਦਮਾ। ਸੂਰੁ-ਸੂਰਜ। ਪੰਥੀ ਪੰਚ-ਪੰਜ ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰੇ ਪੰਛੀ। ਉਡਰਿ-ਉੱਡ ਕੇ। ਰਵੈ-ਸਿਮਰਦਾ ਹੈ। ਤਿਲਮਿਲ-ਬੜੀ ਚਮਕ ਨਾਲ। ਤਿਲਕੈ-ਲਿਸ਼ਕਦਾ ਹੈ। ਗੈਟਾਰਾ-ਆਕਾਸ਼। ਅਕਬੀ-ਉਹ ਅਵਸਥਾ ਜਿਸ ਦਾ ਬਿਆਨ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ। ਕਥਉ-ਮੈਂ ਦੱਸਦਾ ਹਾਂ। ਰੁਣ ਭੁਣਕਾਰੁ-ਇਕ-ਰਸ ਮਿੱਠੀ ਮਿੱਠੀ ਆਵਾਜ਼। ਵਾਇਦਾ-ਵਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਨਹਦੁ-ਲਗਾਤਾਰ। ਛਾਜੈ-ਛਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਸਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਵਿਆਪਕ ਹੈ। ਨਿਰੰਜਨੁ-ਮਾਇਆ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੋਂ ਰਹਿਤ। ਗਹਿਰ-ਭੁੱਘਾ। ਗੰਭੀਰਾ ਵਡੇ ਜਿਹਾਰੇ ਵਾਲਾ। ਚੀਰਾ-ਪੱਲਾ, ਪਾਟ, ਖਿਲਾਰਾ। ਜਾਢੈ-ਮੰਗਦੀ ਹੈ। ਕਰਮਿ-ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦੀ ਰਾਹੀਂ। ਭੰਡਾਰੈ-ਖੜਾਨੇ ਵਿਚ। ਉਥਾਪੇ-ਨਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਖੇੜਦਾ ਹੈ। ਬਿਜ ਮੰਦਰਿ-ਪੱਕੇ ਮੰਦਰ ਵਿਚ।

ਰਾਗੁ ਮਾਰੂ ਦਖਣੀ ਤੀਨ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-16 ਮੱਧ ਲੈਅ

ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
								ਮ	ਯੁ	ਮ	ਪ	ਨ	ਯੁ	ਪ	-
								ਕਾ	ਇ	ਆ	ਸ	ਨ	ਗ	ਰੁ	ਸ
ਮ	ਯੁ	ਮ	ਪ	ਮ	ਗ	ਰੁ	ਸ	ਸ	ਗ	ਰੁ	ਸ	ਮ	ਗ	ਰੁ	-
ਨ	ਗਰ	ਗ	ੜ	ਅੰ	ਸ	ਦ	ਰਿ	ਸਾ	ਸ	ਚਾ	ਸ	ਵਾ	ਸ	ਸਾ	ਸ
ਨ	ਯੁ	ਪ	ਪ	ਮ	ਯੁ	ਮ	ਪ	ਮ	ਪ	ਯੁ	ਯੁ	ਨ	ਯੁ	ਪ	-
ਪੁ	ਰਿ	ਗ	ਗ	ਨੰ	ਸ	ਦ	ਰਿ	ਅ	ਸ	ਬਿ	ਰੁ	ਥਾ	ਸ	ਨੁ	ਸ
ਸੰ	ਸੰ	ਰੁੰ	ਸੰ	ਨ	ਯੁ	ਪ	ਪ	ਮ	ਪ	ਨ	ਯੁ	ਪ	-	ਮ	ਪ
ਸ	ਦਾ	ਨਿ	ਰ	ਮਾ	ਸ	ਇ	ਲੁ	ਆ	ਸ	ਪੇ	ਸ	ਆ	ਸ	ਪੁ	ਸ
ਮ	ਯੁ	ਮ	ਪ	ਮ	ਗ	ਰੁ	ਸ								
ਉ	ਸ	ਪਾ	ਇ	ਦਾ	ਸ	ਸ	ਸ								
x				2				0				3			

ਅੰਤਰਾ

								ਪ	-	ਮ	ਪ	ਮ	ਯੁ	ਪ	-
								ਅੰ	ਸ	ਦ	ਰਿ	ਕੋ	ਸ	ਟ	ਸ
ਸੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਰੁੰ	ਸੰ	-	ਸੰ	-	ਸੰ	ਗੰ	ਮੰ	ਗੰ	ਰੁੰ	ਸੰ
ਛ	ਜੇ	ਹ	ਟ	ਨਾ	ਸ	ਲੇ	ਸ	ਆ	ਸ	ਪੇ	ਸ	ਲੇ	ਸ	ਵੈ	ਸ
ਰੁੰ	ਸੰ	ਨ	ਸੰ	ਨ	ਯੁ	ਪ	-	ਮ	ਯੁ	ਮ	ਪ	ਮ	ਗ	ਰੁ	ਸ
ਵ	ਸ	ਤੁ	ਸ	ਸ	ਮਾ	ਲੇ	ਸ	ਬ	ਜ	ਰ	ਸ	ਕ	ਪਾ	ਟ	ਸ

ਰਾਗੁ ਮਾਰੂ ਦਖਣੀ

ਸ	ਗ	ਮ	ਪ	ਮ	ਧੁ	ਮ	ਪ	ਨ	ਧੁ	ਪ	-	ਸੰ	ਨ	ਸੰ	ਨ
ਜ	ਕੇ	ਜ	ਕਿ	ਜਾ	s	ਠੈ	s	ਗੁ	s	ਰ	s	ਸ	ਬ	ਦੀ	s
ਧੁ	-	ਪ	ਪ	ਮ	ਗ	ਰੁ	ਸ								
ਖੇ	s	ਲਾ	ਇ	ਦਾ	s	s	s								
x				2				0				3			

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਸਗੁ ਰੁਸੁ ਮਗੁ ਰੁਸੁ ਮਧੁ ਮਪੁ ਮਗੁ ਰੁਸੁ
- 2) ਮਧੁ ਮਪੁ ਨਧੁ ਪ- ਮਪੁ ਮਪੁ ਮਗੁ ਰੁਸੁ
- 3) ਸਰੁ ਸਗੁ ਰੁਸੁ ਨਧੁ ਪਮੁ ਧੁਪੁ ਮਗੁ ਰੁਸੁ
- 4) ਮਧੁ ਮਪੁ ਸੰਨੁ ਧੁਪੁ ਮਧੁ ਮਪੁ ਮਗੁ ਰੁਸੁ
- 5) ਮਗੁ ਰੁਸੁ ਮਧੁ ਮਪੁ ਮਗੁ ਰੁਸੁ ਮਧੁ ਮਪੁ ਸੰਰੁ ਸੰਨੁ ਧੁਪੁ ਮਪੁ
ਨਧੁ ਪਪੁ ਮਗੁ ਰੁਸੁ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) 9ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 13ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) 9ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 13ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 3) 9ਵੀਂ ਤੋਂ 8ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਪੂਰੇ ਇੱਕ ਚੱਕਰ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 9ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 13ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 4) 9ਵੀਂ ਤੋਂ 8ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 9ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਮ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੧॥

(੧੦੩੪-੩੫)

ਦਰਸਨੁ ਪਾਵਾ ਜੇ ਤੁਧੁ ਭਾਵਾ॥ ਭਾਇ ਭਗਤਿ ਸਾਚੇ ਗੁਣ ਗਾਵਾ॥ ਤੁਧੁ ਭਾਣੇ ਤੂ ਭਾਵਹਿ
ਕਰਤੇ ਆਪੇ ਰਸਨ ਰਸਾਇਦਾ॥੧॥ ਸੋਹਨਿ ਭਗਤ ਪ੍ਰਭੂ ਦਰਬਾਰੇ॥ ਮੁਕਤੁ ਭਏ ਹਰਿ ਦਾਸ
ਤੁਮਾਰੇ॥ ਆਪੁ ਗਵਾਇ ਤੇਰੇ ਰੰਗਿ ਰਾਤੇ ਅਨਦਿਨੁ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਦਾ॥੨॥ ਈਸਰੁ ਬ੍ਰਹਮਾ
ਦੇਵੀ ਦੇਵਾ॥ ਇੰਦ੍ਰ ਤਪੇ ਮੁਨਿ ਤੇਰੀ ਸੇਵਾ॥ ਜਤੀ ਸਤੀ ਕੇਤੇ ਬਨਵਾਸੀ ਅੰਤੁ ਨ ਕੋਈ
ਪਾਇਦਾ॥੩॥ ਵਿਣੁ ਜਾਣਾਏ ਕੋਇ ਨ ਜਾਣੈ॥ ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰੇ ਸੁ ਆਪਣ ਭਾਣੈ॥ ਲਖ

ਚਉਰਾਸੀਹ ਜੀਅ ਉਪਾਏ ਭਾਣੈ ਸਾਹ ਲਵਾਇਦਾ॥੪॥ ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਸੋ ਨਿਹਚਉ ਹੋਵੈ॥
 ਮਨਮੁਖੁ ਆਪੁ ਗਣਾਏ ਰੋਵੈ॥ ਨਾਵਹੁ ਭੁਲਾ ਠਉਰ ਨ ਪਾਏ ਆਇ ਜਾਇ ਦੁਖੁ ਪਾਇਦਾ॥੫॥
 ਨਿਰਮਲ ਕਾਇਆ ਉਜਲ ਹੰਸਾ॥ ਤਿਸੁ ਵਿਚਿ ਨਾਮੁ ਨਿਰੰਜਨ ਅੰਸਾ॥ ਸਗਲੇ ਦੁਖ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ
 ਕਰਿ ਪੀਵੈ ਬਾਹੁੜਿ ਦੁਖੁ ਨ ਪਾਇਦਾ॥੬॥ ਬਹੁ ਸਾਦਹੁ ਦੁਖੁ ਪਰਾਪਤਿ ਹੋਵੈ॥ ਭੋਗਹੁ ਰੋਗ
 ਸੁ ਅੰਤਿ ਵਿਗੋਵੈ॥ ਹਰਖਹੁ ਸੋਗੁ ਨ ਮਿਟਈ ਕਬਹੂ ਵਿਣੁ ਭਾਣੇ ਭਰਮਾਇਦਾ॥੭॥ ਗਿਆਨ
 ਵਿਹੂਣੀ ਭਵੈ ਸਬਾਈ॥ ਸਾਚਾ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਲਿਵ ਲਾਈ॥ ਨਿਰਭਉ ਸਬਦੁ ਗੁਰੂ ਸਚੁ
 ਜਾਤਾ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਮਿਲਾਇਦਾ॥੮॥ ਅਟਲੁ ਅਡੋਲੁ ਅਤੋਲੁ ਮੁਰਾਰੇ॥ ਖਿਨ ਮਹਿ ਢਾਢੇ ਫੇਰਿ
 ਉਸਾਰੇ॥ ਰੂਪੁ ਨ ਰੇਖਿਆ ਮਿਤਿ ਨਹੀ ਕੀਮਤਿ ਸਬਦਿ ਭੇਦਿ ਪਤੀਆਇਦਾ॥੯॥ ਹਮ
 ਦਾਸਨ ਕੇ ਦਾਸ ਪਿਆਰੇ॥ ਸਾਧਿਕ ਸਾਚ ਭਲੇ ਵੀਚਾਰੇ॥ ਮੰਨੇ ਨਾਉ ਸੋਈ ਜਿਣਿ ਜਾਸੀ
 ਆਪੇ ਸਾਚੁ ਦ੍ਰਿੜਾਇਦਾ॥੧੦॥ ਪਲੈ ਸਾਚੁ ਸਚੇ ਸਚਿਆਰਾ॥ ਸਾਚੇ ਭਾਵੈ ਸਬਦੁ ਪਿਆਰਾ॥
 ਤ੍ਰਿਭਵਣਿ ਸਾਚੁ ਕਲਾ ਧਰਿ ਥਾਪੀ ਸਾਚੇ ਹੀ ਪਤੀਆਇਦਾ॥੧੧॥ ਵਡਾ ਵਡਾ ਆਖੈ ਸਭੁ
 ਕੋਈ॥ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਸੋਝੀ ਕਿਨੈ ਨ ਹੋਈ॥ ਸਾਚਿ ਮਿਲੈ ਸੋ ਸਾਚੇ ਭਾਏ ਨਾ ਵੀਛੁੜਿ ਦੁਖੁ
 ਪਾਇਦਾ॥੧੨॥ ਧੁਰਹੁ ਵਿਛੁੰਨੇ ਧਾਰੀ ਰੁੰਨੇ॥ ਮਰਿ ਮਰਿ ਜਨਮਹਿ ਮੁਹਲਤਿ ਪੁੰਨੇ॥ ਜਿਸੁ
 ਬਖਸੇ ਤਿਸੁ ਦੇ ਵਡਿਆਈ ਮੇਲਿ ਨ ਪਛੋਤਾਇਦਾ॥੧੩॥ ਆਪੇ ਕਰਤਾ ਆਪੇ ਭੁਗਤਾ॥
 ਆਪੇ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਆਪੇ ਮੁਕਤਾ॥ ਆਪੇ ਮੁਕਤਿ ਦਾਨੁ ਮੁਕਤੀਸਰੁ ਮਮਤਾ ਮੋਹੁ ਚੁਕਾਇਦਾ॥੧੪॥
 ਦਾਨਾ ਕੈ ਸਿਰਿ ਦਾਨੁ ਵੀਚਾਰਾ॥ ਕਰਣ ਕਾਰਣ ਸਮਰਥੁ ਅਪਾਰਾ॥ ਕਰਿ ਕਰਿ ਵੇਖੈ ਕੀਤਾ
 ਅਪਣਾ ਕਰਣੀ ਕਾਰ ਕਰਾਇਦਾ॥੧੫॥ ਸੇ ਗੁਣ ਗਾਵਹਿ ਸਾਚੇ ਭਾਵਹਿ॥ ਤੁਝ ਤੇ ਉਪਜਹਿ
 ਤੁਝ ਮਾਹਿ ਸਮਾਵਹਿ॥ ਨਾਨਕੁ ਸਾਚੁ ਕਹੈ ਬੇਨੰਤੀ ਮਿਲਿ ਸਾਚੇ ਸੁਖੁ ਪਾਇਦਾ॥੧੬॥੨॥੧੪॥

ਪਦ ਅਰਥ:-ਪਾਵਾ-ਪਾਵਾਂ, ਮੈਂ ਪਾ ਸਕਾਂ। ਭਾਵਾ-ਭਾਵਾਂ, ਮੈਂ ਚੰਗਾ ਲੱਗਾਂ। ਭਾਇ-ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ। ਭਾਣੇ-ਚੰਗੇ ਲੱਗੇ।
 ਭਾਵਹਿ-ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਕਰਤੇ-ਹੇ ਕਰਤਾਰ! ਰਸਨ-ਜੀਭ। ਰਸਾਇਦਾ-ਰਸੀਲੀ ਬਣਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੁਕਤੁ-ਵਿਕਾਰਾਂ
 ਤੋਂ ਸੁਤੰਤਰ। ਹਰਿ-ਹੇ ਹਰੀ! ਆਪੁ-ਆਪਾ-ਭਾਵ। ਗਵਾਇ-ਗਵਾ ਕੇ। ਅਨਦਿਨੁ-ਹਰ ਰੋਜ਼। ਈਸਰੁ-ਸ਼ਿਵ। ਤਪੇ-ਤਪ
 ਕਰਨ ਵਾਲੇ। ਭਾਣੈ-ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ, ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ। ਸਾਹੁ-ਸੁਆਸ। ਨਿਹਚਉ-ਜ਼ਰੂਰ। ਗਣਾਏ-ਵਡਾ ਜਤਾਂਦਾ ਹੈ। ਨਾਵਹੁ-
 ਨਾਮ ਤੋਂ। ਹੰਸਾ-ਜੀਵ। ਅੰਸਾ-ਮਾਇਆ-ਰਹਿਤ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਅੰਸ਼। ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਕਰਿ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ। ਪੀਵੈ-ਪੀ
 ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਬਾਹੁੜਿ-ਮੁੜ, ਫਿਰ। ਸਾਦਹੁ-ਸੁਆਦ ਤੋਂ। ਵਿਗੋਵੈ-ਖੁਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹਰਖਹੁ-ਖੁਸ਼ੀ ਤੋਂ। ਵਿਹੂਣੀ-ਸੰਖਣੀ।
 ਸਬਾਈ-ਸਾਰੀ ਲੁਕਾਈ। ਫੇਰਿ-ਮੁੜ, ਫਿਰ। ਮਿਤਿ-ਮਰਯਾਦਾ, ਮਾਪ, ਮਿਣਤੀ। ਭੇਦਿ-ਵਿੱਛ ਕੇ। ਜਿਣਿ-ਜਿੱਤ ਕੇ। ਸਾਚੁ-
 ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ। ਵੀਛੁੜਿ-ਵਿਛੁੜ ਕੇ। ਧੁਰਹੁ-ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਹੀ। ਧਾਰੀ-ਵਾਹਾਂ ਮਾਰ ਕੇ। ਮੁਹਲਤਿ-ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਸਮਾਂ। ਪੁੰਨੇ
 -ਪੁੰਗ ਜਾਣ ਤੇ। ਤ੍ਰਿਪਤਾ-ਰੱਜਿਆ ਹੋਇਆ। ਮੁਕਤਾ-ਭੋਗਾਂ ਤੋਂ ਸੁਤੰਤਰ। ਮੁਕਤੀਸਰੁ-ਮੁਕਤੀ-ਈਸਰ, ਮੁਕਤੀ ਦਾ
 ਮਾਲਕ। ਚੁਕਾਇਦਾ-ਮੁਕਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਦਾਨਾ ਕੈ ਸਿਰਿ-ਸਭ ਦਾਨਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ, ਸਭ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਵਧੀਆ। ਸੇ-ਉਹ
 ਬੰਦੇ। ਤੇ-ਤੋਂ। ਮਿਲਿ-ਮਿਲ ਕੇ।

ਰਾਗੁ ਮਾਰੂ ਦਖਣੀ

ਰਾਗੁ ਮਾਰੂ ਦਖਣੀ ਏਕ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-12 ਮੱਧ ਲੈਅ ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਨ	ਧੁ	ਪ	ਮ	ਧੁ	ਪ	ਮ	ਪ	ਪ	ਮਗ	ਰੁ	ਸ
ਦ	ਰ	ਸ	ਨੁ	ਪਾ	ਵਾ	ਜੇ	ਤੁ	ਧੁ	ਭਾ	ਸ	ਵਾ
ਸ	ਰੁ	ਸ	ਗ	ਰੁ	ਸ	ਮ	ਧੁ	ਮ	ਪ	ਧੁ	ਪ
ਭਾ	ਸ	ਇ	ਭ	ਗ	ਤਿ	ਸਾ	ਰੇ	ਗੁ	ਣ	ਗਾ	ਵਾ
ਮ	ਧੁ	ਪ	ਨ	ਧੁ	ਪ	ਸੰ	ਰੁੰ	ਸੰਸੰ	ਨ	ਧੁ	ਪ
ਤੁ	ਧੁ	ਭਾ	ਣੇ	ਝੂ	ਸ	ਭਾ	ਸ	ਵਹਿ	ਕ	ਰ	ਤੇ
ਮ	ਧੁ	ਧੁ	ਮ	ਪ	ਪ	ਮ	ਗ	ਰੁ	ਗ	ਰੁ	ਸ
ਆ	ਸ	ਪੇ	ਰ	ਸ	ਨ	ਰ	ਸਾ	ਇ	ਦਾ	ਸ	ਸ
x		0		2		0		3		4	

ਅੰਤਰਾ

ਮ	ਧੁ	ਪ	ਸੰਨ	ਧੁ	ਪ	ਸੰਸੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਰੁੰ	ਰੁੰ	ਸੰ
ਸੋ	ਹ	ਨਿ	ਭ	ਗ	ਤ	ਪ੍ਰ	ਭੂ	ਦ	ਰ	ਬਾ	ਰੇ
ਸੰ	ਗੰ	ਮੰ	ਗੰ	ਰੁੰ	ਸੰ	ਨਨ	ਧੁ	ਪ	ਮਧੁ	ਮ	ਪ
ਮੁ	ਕ	ਤੁ	ਭ	ਏ	ਸ	ਹਰਿ	ਦਾ	ਸ	ਤੁ	ਮਾ	ਰੇ
ਗ	-	ਮ	ਪ	ਧੁ	ਧੁ	ਨ	ਧੁ	ਪ	ਸੰ	ਸੰ	ਸੰ
ਆ	ਸ	ਪੁ	ਗ	ਵਾ	ਇ	ਤੇ	ਰੈ	ਰੰ	ਗਿ	ਰਾ	ਤੇ
ਸੰ	ਨ	ਧੁ	ਪ	ਮ	ਧੁ	ਮ	ਪ	ਪ	ਮਗ	ਰੁ	ਸ
ਅ	ਨ	ਇ	ਨੁ	ਨਾ	ਮੁ	ਧਿ	ਆ	ਇ	ਦਾ	ਸ	ਸ
x		0		2		0		3		4	

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਸਗ ਰੁਸ ਮਧੁ ਮਪ ਮਗ ਰੁਸ ਮਧੁ ਪਨ ਧੁਪ ਮਪ ਮਗ ਰੁਸ
- 2) ਮਧੁ ਪਨ ਧੁਪ ਮਪ ਸੰਰੁੰ ਸੰਨ ਧੁਪ ਮਪ ਮਧੁ ਮਪ ਮਗ ਰੁਸ
- 3) ਮਧੁ ਮਪ ਮਗ ਰੁਸ ਮਧੁ ਮਪ ਨਧੁ ਪ- ਮਧੁ ਮਪ ਮਗ ਰੁਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ 6ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤਕ ਬੰਦਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ 5ਵੀਂ-6ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।

- 2) ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਸੱਮ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 3) 7ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 7ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਅ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੧॥ (੧੦੩੬-੩੭)

ਆਪੇ ਆਪੁ ਉਪਾਇ ਨਿਰਾਲਾ ॥ ਸਾਚਾ ਬਾਨੁ ਕੀਓ ਦਇਆਲਾ ॥ ਪਉਣ ਪਾਣੀ ਅਗਨੀ ਕਾ ਬੰਧਨੁ ਕਾਇਆ ਕੋਟੁ ਰਚਾਇਦਾ ॥੧॥ ਨਉ ਘਰ ਬਾਪੇ ਬਾਪਣਹਾਰੈ ॥ ਦਸਵੈ ਵਾਸਾ ਅਲਖ ਅਪਾਰੈ ॥ ਸਾਇਰ ਸਪਤ ਭਰੇ ਜਲਿ ਨਿਰਮਲਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਮੈਲੁ ਨ ਲਾਇਦਾ ॥੨॥ ਰਵਿ ਸਸਿ ਦੀਪਕ ਜੋਤਿ ਸਬਾਈ ॥ ਆਪੇ ਕਰਿ ਵੇਖੈ ਵਡਿਆਈ ॥ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪ ਸਦਾ ਸੁਖਦਾਤਾ ਸਚੇ ਸੋਭਾ ਪਾਇਦਾ ॥੩॥ ਗੜ ਮਹਿ ਗਾਟ ਪਟਣ ਵਾਪਾਰਾ ॥ ਪੂਰੈ ਤੋਲਿ ਤੋਲੈ ਵਣਜਾਰਾ ॥ ਆਪੇ ਰਤਨੁ ਵਿਸਾਹੇ ਲੇਵੈ ਆਪੇ ਕੀਮਤਿ ਪਾਇਦਾ ॥੪॥ ਕੀਮਤਿ ਪਾਈ ਪਾਵਣਹਾਰੈ ॥ ਵੇਪਰਵਾਹ ਪੂਰੇ ਭੰਡਾਰੈ ॥ ਸਰਬ ਕਲਾ ਲੇ ਆਪੇ ਰਹਿਆ ਗੁਰਮੁਖਿ ਕਿਸੈ ਬੁਝਾਇਦਾ ॥੫॥ ਨਦਰਿ ਕਰੇ ਪੂਰਾ ਗੁਰੁ ਭੇਟੈ ॥ ਜਮ ਜੰਦਾਰੁ ਨ ਮਾਰੈ ਫੇਟੈ ॥ ਜਿਉ ਜਲ ਅੰਤਰਿ ਕਮਲੁ ਬਿਗਾਸੀ ਆਪੇ ਬਿਗਾਸਿ ਧਿਆਇਦਾ ॥੬॥ ਆਪੇ ਵਰਖੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਧਾਰਾ ॥ ਰਤਨ ਜਵੇਹਰ ਲਾਲ ਅਪਾਰਾ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ਤ ਪੂਰਾ ਪਾਈਐ ਪ੍ਰੇਮ ਪਦਾਰਥੁ ਪਾਇਦਾ ॥੭॥ ਪ੍ਰੇਮ ਪਦਾਰਥੁ ਲਹੈ ਅਮੋਲੋ ॥ ਕਬ ਹੀ ਨ ਘਾਟਸਿ ਪੂਰਾ ਤੋਲੋ ॥ ਸਚੇ ਕਾ ਵਾਪਾਰੀ ਹੋਵੈ ਸਚੇ ਸਉਦਾ ਪਾਇਦਾ ॥੮॥ ਸਚਾ ਸਉਦਾ ਵਿਰਲਾ ਕੋ ਪਾਏ ॥ ਪੂਰਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ਮਿਲਾਏ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਇ ਸੁ ਹੁਕਮੁ ਪਛਾਣੈ ਮਾਨੈ ਹੁਕਮੁ ਸਮਾਇਦਾ ॥੯॥ ਹੁਕਮੇ ਆਇਆ ਹੁਕਮਿ ਸਮਾਇਆ ॥ ਹੁਕਮੇ ਦੀਸੈ ਜਗਤੁ ਉਪਾਇਆ ॥ ਹੁਕਮੇ ਸੁਰਗੁ ਮਛੁ ਪਇਆਲਾ ਹੁਕਮੇ ਕਲਾ ਰਹਾਇਦਾ ॥੧੦॥ ਹੁਕਮੇ ਧਰਤੀ ਧਉਲੁ ਸਿਰਿ ਭਾਰੰ ॥ ਹੁਕਮੇ ਪਉਣ ਪਾਣੀ ਗੈਣਾਰੰ ॥ ਹੁਕਮੇ ਸਿਵ ਸਕਤੀ ਘਰਿ ਵਾਸਾ ਹੁਕਮੇ ਖੇਲ ਖੇਲਾਇਦਾ ॥੧੧॥ ਹੁਕਮੇ ਆਡਾਣੇ ਆਗਾਸੀ ॥ ਹੁਕਮੇ ਜਲ ਬਲ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਵਾਸੀ ॥ ਹੁਕਮੇ ਸਾਸ ਗਿਰਾਸ ਸਦਾ ਫੁਨਿ ਹੁਕਮੇ ਦੇਖਿ ਦਿਖਾਇਦਾ ॥੧੨॥ ਹੁਕਮਿ ਉਪਾਏ ਦਸ ਅਉਤਾਰਾ ॥ ਦੇਵ ਦਾਨਵ ਅਗਣਤ ਅਪਾਰਾ ॥ ਮਾਨੈ ਹੁਕਮੁ ਸੁ ਦਰਗਹ ਪੈਠੈ ਸਾਚਿ ਮਿਲਾਇ ਸਮਾਇਦਾ ॥੧੩॥ ਹੁਕਮੇ ਜੁਗ ਫਤੀਹ ਗੁਦਾਰੇ ॥ ਹੁਕਮੇ ਸਿਧ ਸਾਧਿਕ ਵੀਚਾਰੇ ॥ ਆਪਿ ਨਾਥੁ ਨਥੀ ਸਭ ਜਾ ਕੀ ਬਖਸੇ ਮੁਕਤਿ ਕਰਾਇਦਾ ॥੧੪॥ ਕਾਇਆ ਕੋਟੁ ਗੜੈ ਮਹਿ ਰਾਜਾ ॥ ਨੇਬ ਖਵਾਸ ਭਲਾ ਦਰਵਾਜਾ ॥ ਮਿਥਿਆ ਲੋਭੁ ਨਾਹੀ ਘਰਿ ਵਾਸਾ ਲਬਿ ਪਾਪਿ ਪਛੁਡਾਇਦਾ ॥੧੫॥ ਸਤੁ ਸੰਤੋਖੁ ਨਗਰ ਮਹਿ ਕਾਰੀ ॥ ਜਤੁ ਸਤੁ ਸੰਜਮੁ ਸਰਣਿ ਮੁਰਾਰੀ ॥ ਨਾਨਕ ਸਹਜਿ ਮਿਲੈ ਜਗਜੀਵਨੁ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਪਤਿ ਪਾਇਦਾ ॥੧੬॥੧੬॥੧੬॥

ਰਾਗੁ ਮਾਰੂ ਦਖਣੀ

ਪਦ ਅਰਥ:-ਆਪੁ-ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ। ਨਿਰਾਲਾ-ਵੱਖਰਾ, ਨਿਰਲੇਪ। ਸਾਰਾ-ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪ੍ਰਭੂ। ਬੰਧਨੁ-ਮੇਲ। ਕੋਟੁ-ਕਿਲ੍ਹਾ। ਘਰ-ਗੋਲਕਾਂ। ਬਾਪਣਗਾਰੈ-ਬਣਾਣ ਦੀ ਸਮੱਰਥਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਨੇ। ਦਸਵੈ-ਦਸਵੇਂ ਘਰ ਵਿਚ, ਦਸਵੇਂ ਦੁਆਰ ਵਿਚ। ਅਪਾਰੈ-ਅਪਾਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ। ਸਾਇਰ-ਸਮੁੰਦਰ। ਸਪਤ-ਸੱਤ। ਸਪਤ ਸਾਇਰ-ਸੱਤ ਸਮੁੰਦਰ। ਜਲਿ ਨਿਰਮਲਿ-ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਨਾਲ। ਗੁਰਮੁਖਿ-ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ। ਰਵਿ-ਸੂਰਜ। ਸਸਿ-ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ਦੀਪਕ-ਦੀਵੇ। ਸਥਾਈ-ਸਾਰੀ। ਗੜ-ਕਿਲ੍ਹਾ। ਪਟਣ-ਸ਼ਹਿਰ। ਤੋਲਿ-ਤੋਲ ਨਾਲ। ਵਿਸਾਹੇ-ਖੁੰਦਦਾ ਹੈ। ਭੰਡਾਰੈ-ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿਚ। ਕਲਾ-ਸਤਿਆ। ਭੇਟੈ-ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਜੰਦਾਰੁ-ਅਵੈਙਾ, ਭਾਲਮ। ਫੇਟੈ-ਫੇਟ, ਸੱਟ। ਬਿਗਾਸੀ-ਪਿਤੜਾ ਹੈ। ਲਹੈ-ਲੱਭ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਸਚੈ-ਸਚ ਹੀ, ਸਦਾ-ਬਿਰ ਨਾਮ ਹੀ। ਕੋ-ਕੋਈ ਬੰਦਾ। ਸਮਾਇਦਾ-ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਮਾਇਆ-ਮਰ ਗਿਆ। ਮਛੁ-ਮਾਤ-ਲੋਕ। ਪਇਆਲਾ-ਪਾਤਾਲ। ਕਲਾ-ਸੱਤਿਆ। ਧਉਲ-ਬਲਦ। ਗੈਣਾਰੰ-ਆਕਾਸ਼। ਸਿਵ ਸ਼ਕਤੀ ਘਰਿ-ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ। ਆਡਾਣੇ-ਖਿਲਾਰੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਗਿਰਾਸ-ਗਿਰਾਹੀ। ਫੁਨਿ-ਮੁੜ, ਅਤੇ। ਦਾਨਵ-ਦੈਤ, ਰਾਖਸ਼। ਪੈਝੈ-ਆਦਰ ਪਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਦਾਰੇ-ਗੁਜ਼ਾਰੇ। ਕੋਟੁ-ਕਿਲ੍ਹਾ। ਨੇਬ-ਨਾਇਬ। ਖਵਾਸ-ਦਰਬਾਰੀ, ਮੁਸਾਹਿਬ। ਭਲਾ-ਚੰਗਾ, ਸੋਹਣਾ। ਕਾਰੀ-ਕਰਿੰਦੇ। ਸੰਜਮੁ-ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਰੋਕਣ ਦਾ ਉੱਦਮ। ਜਗਜੀਵਨੁ-ਜਗਤ ਦਾ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਭੂ।

ਰਾਗੁ ਮਾਰੂ ਦਖਣੀ ਝਪ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-10 ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ

ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਮ	ਧੁ	ਮ	ਪ	ਪ	ਮ	ਗਗ	ਰੁ	ਰੁ	ਸ
ਆ	ਪੇ	ਆ	ਸ	ਪੁ	ਉ	ਪਾਇ	ਨਿ	ਰਾ	ਲਾ
ਸ	ਗ	ਰੁ	-	ਸ	ਨ	ਧੁ	ਪੁਪ	ਮਗ	ਰੁਸ
ਸਾ	ਚਾ	ਬਾ	ਸ	ਨੁ	ਕੀ	ਓ	ਦਇ	ਆਸ	ਲਾਸ
x		2			0		3		

ਅੰਤਰਾ

ਪੁਪ	ਪ	ਮ	ਧੁ	ਮਪ	ਨਨ	ਧੁਪ	ਸੰ	ਰੁੰ	ਸੰ
ਪਉ	ਣ	ਪਾ	ਸ	ਣੀਙ	ਅਗ	ਨੀਕਾ	ਬੰ	ਧ	ਨੁ
ਸੰਸੁੰ	ਨ	ਧੁ	-	ਪ	ਮਧੁ	ਮਪੁ	ਮਗ	ਰੁ	ਸ
ਕਾਇ	ਆ	ਕੇ	ਸ	ਟੁ	ਰਸ	ਚਾਇ	ਦਾਸ	ਸ	ਸ
x		2			0		3		

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਸਗਮਪ ਮਗਰੁਸ ਮਧੁਮਪ ਮਗਰੁਸ ਮਪਧੁਨ ਧੁਮਪ ਸੰਨਧੁਪ ਮਧੁਮਪ
ਮਪਮਗ ਰੁਰੁਸ
- 2) ਗਗਮਪ ਮਧੁਮਪ ਮਗਰੁਸ ਮਧੁਮਪ ਨਧੁਪ ਸੰਰੁੰਸੰ ਨਨਧੁਪ ਨਧੁਮਪ
ਧੁਮਪ ਮਗਰੁਸ

3) ਮਧੁਮਪ ਮਪਮਗ ਰੁਸਨਨ ਧੁਪਮਧੁ ਮਪਮਪ ਮਗਰੁਸ ਨਧੁਪਪ ਸੰਨਧੁਪ
ਮਧੁਮਪ ਮਗਰੁਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) ਪਹਿਲੀਆਂ ਦੇ ਮਾਤਰਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਮਾਤਰ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ ਤੀਜੀ ਤੋਂ ਪੰਜਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਤੇ 'ਪੁ' ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 5ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ 6ਵੀਂ-7ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 3) 6ਵੀਂ ਤੋਂ 10ਵੀਂ ਮਾਤਰਾਂ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 6ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਮ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਭਖਣੇ ਮ: ਪ॥ (ਮਾਰੂ ਵਾਰ ਮਹਲਾ ਪ ਭਖਣੇ ਮ: ਪ॥) (੧੦੯੪)

ਜੇ ਤੂ ਮਿਤੁ ਅਸਾਭੜਾ ਹਿਕ ਭੋਰੀ ਨਾ ਵੇਛੋੜਿ॥ ਜੀਉ ਮਹਿੰਜਾ ਤਉ ਮੋਹਿਆ ਕਦਿ ਪਸੀ ਜਾਨੀ ਤੋਹਿ॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਹਿਕ-ਇਕ। ਭੋਰੀ-ਰਤਾ ਭਰ। ਮਹਿੰਜਾ-ਮੇਰਾ। ਪਸੀ-ਮੈਂ ਵੇਖਾ। ਜਾਨੀ-ਚੇ ਪਿਆਰੇ।

ਰਾਗੁ ਮਾਰੂ ਦਖਣੀ ਰੂਪਕ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-7 ਮੱਧ ਲੈਅ

ਅਸਥਾਈ							ਅੰਤਰਾ						
1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	5	6	7
ਮ	ਧੁ	-	ਮ	-	ਪੁ	-	ਮ	ਪ	-	ਧੁ	ਨ	ਧੁ	ਪ
ਜੇ	ਭੂ	ਸ	ਮਿ	ਸ	ਕੁ	ਸ	ਜੀ	ਉ	ਸ	ਮ	ਹਿੰ	ਜਾ	ਸ
ਮ	ਗ	ਗ	ਰੁ	-	ਸ	-	ਸੰਸੰ	-	-	ਰੁੰ	ਰੁੰ	ਸੰ	-
ਅ	ਸਾ	ਛ	ੜਾ	ਸ	ਸ	ਸ	ਤਉ	ਸ	ਸ	ਮੋ	ਰਿ	ਆ	ਸ
ਪ	ਧੁ	ਪ	ਸੰ	ਨ	ਧੁ	ਪ	ਸੰ	ਗੰ	ਮੰ	ਗੰ	ਰੁੰ	ਸੰ	-
ਹਿ	ਕ	ਸ	ਭੇ	ਸ	ਰੀ	ਸ	ਕ	ਦਿ	ਸ	ਪ	ਸ	ਸੀ	ਸ
ਧੁ	ਮ	ਪ	ਮ	ਗ	ਰੁ	ਸ	ਨ	ਧੁ	ਪ	ਮ	ਗ	ਰੁ	ਸ
ਨਾ	ਸ	ਸ	ਵੇ	ਛੇ	ੜਿ	ਸ	ਜਾ	ਨੀ	ਸ	ਤੇ	ਸ	ਹਿ	ਸ
x			2		3		x			2		3	

੨੮-ਰਾਗੁ ਬਸੰਤੁ ਹਿੰਡੋਲ

ਰਾਗੁ ਬਸੰਤੁ ਹਿੰਡੋਲ ਦਾ ਸਰੂਪ ਰਾਗੁ ਬਸੰਤੁ ਤੇ ਰਾਗੁ ਹਿੰਡੋਲ ਦੇ ਮਿਸ਼ਰਨ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਰਾਗੁ ਬਸੰਤੁ ਹਿੰਡੋਲ ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਉਪਲਬਧ ਹੈ ਤੇ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਵਿਚ ਵੀ ਇਸ ਰਾਗ ਦਾ ਗਾਇਣ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿਚ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਬਸੰਤ ਦਾ ਮਿਸ਼ਰਤ ਰੂਪ ਬਸੰਤ ਬਹਾਰ ਤੇ ਹੋਰ ਕੁਝ ਰਾਗਾਂ ਦਾ ਵੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿਚ ਹੈ। ਰਾਗ ਬਸੰਤ ਭਾਰਤੀ ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਸਦੀਆਂ ਪੁਰਾਣਾ ਤੇ ਬਹੁਤ ਪਸੰਦੀਦਾ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੱਧ ਕਾਲ ਦੇ ਰਾਗ ਰਾਗਨੀ ਵਰਗੀਕਰਣ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਵ ਮੱਤ ਤੇ ਕਲੀਨਾਥ ਮਤ ਨੇ ਬਸੰਤ ਨੂੰ ਪੁਰਸ਼ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਬਸੰਤ ਰਾਗ ਬਾਰੇ ਕਈ ਗ੍ਰੰਥਕਾਰਾਂ ਨੇ ਵਿਸਥਾਰ ਸਹਿਤ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਰਾਗ ਬਸੰਤੁ ਪੂਰਵੀ ਥਾਟ ਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੈ, ਪਰ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਬਿਲਾਵਲ ਥਾਟ ਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਵਾਣਿਤ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਵਿਵਰਨ 'ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦਰਪਣ' ਭਾਗ-ਦੂਜਾ ਪੰਨਾ ੨੪੬ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ।

ਰਾਗੁ ਬਸੰਤੁ ਹਿੰਡੋਲ ਦਾ ਦੂਜਾ ਰਾਗ ਹਿੰਡੋਲ ਵੀ ਭਾਰਤੀ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਰਾਗਾਂ ਦੀ ਗਨਣਾ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਮੱਧ ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਰਾਗ ਰਾਗਨੀ ਵਰਗੀਕਰਣ ਵਿੱਚ ਭਰਤ ਮਤ, ਹਨੂਮਾਨ ਮਤ ਤੇ ਸਿਧ ਪਾਰਸੁਤ ਮੱਤ ਵਿਚ ਹਿੰਡੋਲ ਨੂੰ ਪੁਰਸ਼ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਮੱਧ ਕਾਲ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪੰਡਿਤ ਲੋਚਨ ਨੇ 'ਰਾਗ ਤਰੰਗਣੀ' ਵਿੱਚ ਕਰਣਾਟ ਠਾਠ ਤੋਂ ਹਿੰਡੋਲ ਨੂੰ ਜਨਯ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਪੁੰਡਰੀਕ ਵਿਠੁਲ ਨੇ 'ਚੰਦ੍ਰੋਦਯ' ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੋਲ ਮੇਲ ਤੋਂ ਹਿੰਦੋਲ ਨੂੰ ਜਨਯ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਫਿਰ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਰਾਗ-ਰਾਗਨੀ ਵਰਗੀਕਰਣ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ 'ਰਾਗ ਮਾਲਾ' ਵਿੱਚ ਹਿੰਡੋਲ ਨੂੰ ਪੁਰਸ਼ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਤੇ 'ਰਾਗ ਮੰਜਰੀ' ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੋਲ ਮੇਲ ਤੋਂ ਹਿੰਦੋਲ ਨੂੰ ਜਨਯ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ; ਰਾਮਆਭਯ ਨੇ 'ਸਵਰਮੇਲ ਕਲਾਨਿਧੀ' ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੋਲ ਮੇਲ ਤੋਂ ਹਿੰਦੋਲ ਨੂੰ ਜਨਯ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਪੰਡਿਤ ਸੋਮਨਾਥ ਨੇ 'ਰਾਗ ਵਿਬੋਧ' ਵਿੱਚ ਬਸੰਤ ਮੇਲ ਤੋਂ ਹਿੰਦੋਲ ਜਨਯ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਤੁਲਾਜੀਰਾਵ ਭੋਂਸਲੇ ਨੇ 'ਸੰਗੀਤ ਸਾਰਾਮਿਤ' ਵਿੱਚ ਭੈਰਵੀ ਜਨਯ ਮੇਲ ਤੋਂ ਹਿੰਦੋਲ ਨੂੰ ਜਨਯ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਪਟਨਾ ਦੇ ਮੁਹੰਮਦ ਰਜ਼ਾ ਨੇ 'ਨਗੁਮਾਤੇ ਆਸਫੀ' 'ਸੰਨ ੧੮੧੩' ਵਿੱਚ ੬ ਰਾਗ ਤੇ ੩੬ ਰਾਗਨੀਆਂ ਦਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਵੀ

ਹਿੰਡੋਲ ਨੂੰ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ 'ਪੁਨਿ ਆਇਅਉ ਹਿੰਡੋਲ' ਨੂੰ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ।

ਪੰਡਿਤ ਅੱਪਾ ਤੁਲਸੀ ਦੁਆਰਾ ਰਚਿਤ 'ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ ਸਾਰ' ਅਨੁਸਾਰ 'ਜਹਾਂ ਰਿਖਭ ਪੰਚਮ ਨਹੀ ਸਭ ਤੀਖੇ ਸੁਰ ਜਾਨ। ਧ ਗ ਵਾਦੀ ਸੰਵਾਦੀ ਤੇ ਰਾਗ ਹਿੰਡੋਲ ਪਛਾਨ' ਪੰਡਿਤ ਭਾਤਖੰਡੇ ਨੇ 'ਕ੍ਰਮਿਕ ਪੁਸਤਕ ਮਾਲਕਾ ਭਾਗ-੪' ਪੰਨਾ ੧੭੫ ਤੇ ਰਾਗ ਹਿੰਦੋਲ ਨੂੰ ਕਲਿਯਾਨ ਬਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਰਿਸ਼ਭ ਪੰਚਮ ਵਰਜਿਤ, ਜਾਤੀ-ਔੜਵ-ਔੜਵ, ਵਾਦੀ-ਪੈਵਤ, ਸੰਵਾਦੀ-ਗੰਧਾਰ, ਗਾਇਨ ਸਮਾਂ-ਦਿਨ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਰ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਦਾ ਵਕਰ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਗ ਦੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਗੰਭੀਰ ਹੈ। ਆਰੋਹ- ਸ ਗ, ਮ ਧ ਨ ਧ, ਸੰ। ਅਵਰੋਹ- ਸੰ, ਨ ਧ, ਮ ਗ, ਸ। ਪਕੜ - ਸ, ਗ, ਮ ਧ ਨ ਧ ਮ ਗ, ਸ। ਸ੍ਰੀ ਵਿਮਲਾਕਾਂਤ ਰਾਏ ਨੇ 'ਰਾਗ ਵਿਯਾਕਰਣ' ਵਿਚ ਰਾਗ ਹਿੰਦੋਲ ਦੇ ਦੋ ਸਰੂਪ ਮੰਨੇ ਹਨ। ਪਹਿਲਾ ਸਰੂਪ ਸਵਰ- ਮ ਤੀਵਰ ਹੋਰ ਸੁਧ, ਵਰਜਿਤ ਸਵਰ-ਰਿਸ਼ਭ ਤੇ ਪੰਚਮ, ਜਾਤੀ-ਵਕਰ ਔੜਵ, ਵਾਦੀ - ਧ, ਸੰਵਾਦੀ-ਗ। ਆਰੋਹ- ਸ ਗ ਮ ਧ ਨ ਧ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ-ਸੰ ਨ ਧ ਮ ਗ ਸ। ਸਮਾਂ- ੧੧-੩੦ ਤੋਂ ੧ ਵਜੇ ਰਾਤ। ਦੂਜਾ ਸਰੂਪ ਜਾਤੀ-ਵਕਰ ਔੜਵ-ਸੰਪੂਰਨ, ਆਰੋਹ-ਸ ਗ ਮ ਧ ਨ ਧ ਮ ਗ ਮ ਧ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ- ਰੁੰ ਨ ਧ ਮ ਗ ਪ ਗ ਰੁ ਸ, ਵਾਦੀ-ਧ ਸੰਵਾਦੀ-ਗ। ਇਹ ਸਰੂਪ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਪੰਡਿਤ ਵਿਣਾਇਕ ਨਾਰਾਇਣ ਪਟਵਰਧਨ ਦੇ 'ਰਾਗ ਵਿਗਿਆਨ' ਭਾਗ-੧ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਗ-ਹਿੰਡੋਲ, ਮਧਿਅਮ-ਤੀਵਰ ਹੋਰ ਸਵਰ ਸੁਧ ਤੇ ਰਿਸ਼ਭ ਪੰਚਮ ਵਰਜਿਤ ਹਨ। ਜਾਤੀ-ਔੜਵ, ਵਾਦੀ-ਪੈਵਤ, ਸੰਵਾਦੀ-ਗੰਧਾਰ, ਸਮਾਂ-ਮੱਧ ਰਾਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ। ਆਰੋਹ- ਸ ਗ ਮ ਧ ਮ ਧ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ- ਸੰ ਨ ਧ ਮ ਗ, ਮ ਗ ਸ। ਮੁਖ ਅੰਗ- ਧ ਧ ਨ ਮ ਧ ਸੰ ਨ ਧ ਮ ਗ। ਇਹ ਰਾਗ ਉੱਤਰਾਂਗ ਪ੍ਰਯਾਨ ਹੈ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਘੱਟ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਡਾਕਟਰ ਗੀਤਾ ਬੈਨਰਜੀ ਦੇ 'ਰਾਗ ਸ਼ਾਸਤਰ' ਭਾਗ-੨ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਗ ਹਿੰਡੋਲ, ਬਾਟ-ਕਲਿਯਾਣ, ਹੋਰ ਸਭ ਚਲਨ ਵਾਦੀ, ਸੰਵਾਦੀ ਆਦਿ ਪਹਿਲੇ ਦਿੱਤੇ ਪਰਚੈ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ। ਆਰੋਹ- ਸ ਗ ਮ ਧ, ਨ ਧ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ-ਸੰ ਨ ਧ, ਮ ਗ ਸ। ਮੁਖ ਸਵਰ-ਸਮੂਹ- ਸ ਗ, ਮ ਧ, ਮ ਗ, ਮ ਗ ਸ। ਸ੍ਰੀ ਵੀ.ਐਸ. ਨਿਰਮ ਦੇ 'ਸੰਗੀਤ ਕੌਮਦੀ' ਭਾਗ-੩ ਵਿੱਚ ਰਾਗ ਹਿੰਡੋਲ ਨੂੰ ਕਲਿਆਣ ਬਾਟ ਦਾ ਔੜਵ ਜਾਤੀ ਦਾ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਮ ਤੀਵਰ ਹੋਰ ਸਵਰ ਸੁਧ, ਰ ਪ ਵਰਜਿਤ, ਜਾਤੀ-ਔੜਵ, ਧ-ਵਾਦੀ ਗ-ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ। ਆਰੋਹ-ਸ ਗ, ਮ ਧ ਨ ਧ, ਸੰ। ਅਵਰੋਹ-ਸੰ, ਨ ਧ, ਮ ਗ, ਸ। ਭਾਰਤੀ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਹੋਰ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਵੀ ਹਿੰਡੋਲ ਨੂੰ ਕਲਿਆਣ ਬਾਟ ਦੀ ਉਪਜ ਹੀ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਵੈਸੇ ਉੱਤਰੀ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਬਸੰਤ ਹਿੰਡੋਲ ਦਾ ਮਿਸ਼ਰਤ ਸਰੂਪ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਖੋਜੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਡਾਕਟਰ ਚਰਨ ਸਿੰਘ ਦੇ

ਰਾਗੁ ਬਸੰਤੁ ਹਿੰਡੋਲ

‘ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਪਰ ਹੁਣ ਤਕ ਮਿਲੀ ਖੋਜ’ ਪੰਨਾ ੩੫ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਸ ਰਾਗ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਚਿੱਤ ਸੁਖ ਰੂਪੀ ਹਿੰਡੋਲੇ ਵਿੱਚ ਝੂਮੇ ਉਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਹਿੰਡੋਲ ਰਾਗ ਹੈ। ‘ਸਵਰ ਤਾਲ ਸਮੂਹ’ ਅਨੁਸਾਰ ਵਾਦੀ-ਗੰਧਾਰ, ਸੰਵਾਦੀ-ਧੈਵਤ, ਬਿਬਾਦੀ-ਰਿਸ਼ਭ ਤੇ ਪੰਚਮ ਹਨ, ਖੁਸ਼ੀ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਲੀਲਾਵਤੀ, ਪੰਚਮ, ਪੂਰੀਆ ਮਿਲ ਕੇ ਹਿੰਡੋਲ ਬਣਦਾ ਹੈ। ‘ਨਾਦ ਬਿਨੋਦ’ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਜਾਂ ਸੁਰਾਂ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਬਸੰਤ, ਮਾਲਕੋਂਸ, ਪੰਚਮ ਤਿੰਨੇ ਮਿਲ ਕੇ ਹਿੰਡੋਲ ਬਣਦਾ ਹੈ। ‘ਬੁਧ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਰਪਣ’ ਅਨੁਸਾਰ ‘ਲਲਿਤ ਬਿਲਾਵਲ ਭੈਰੋ ਪੰਚਮ ਪੂਰੀਆ ਸਾਥ ਮਿਲਾਵੈ’। ਤਬ ਹਿੰਡੋਲ ਪਰ ਪੂਰਨ ਸੋਰੈ ਪਹਿਰ ਚੜੇ ਦਿਨ ਗਾਓ’। ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਦੇ ‘ਮਹਾਨ-ਕੋਸ਼’ ਅਨੁਸਾਰ ਹਿੰਡੋਲ ਰਾਗ ਕਲਿਆਣ ਥਾਟ ਦਾ ਔੜਵ ਜਾਤੀ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਰਿਸ਼ਭ ਪੰਚਮ ਵਰਜਿਤ, ਧੈਵਤ ਵਾਦੀ, ਗੰਧਾਰ ਸੰਵਾਦੀ, ਮਧਿਅਮ ਤੀਵਰ ਹੋਰ ਸਵਰ ਸੁਧ, ਵੇਲਾ ਰਾਤ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਰ। ਆਰੋਹ- ਸ ਗ ਮ ਧ ਨ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ- ਸੰ ਨ ਧ ਮ ਗ ਸ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਹਿੰਡੋਲ ਰਾਗ ਵੱਖਰਾ ਨਹੀਂ ਪਰ ਬਸੰਤ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਰਾਗ ਹਿੰਡੋਲ ਛੇ ਮੁੱਖ ਰਾਗਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਹੈ।

ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਕੁਝ ਗਾਇਕ ਗ੍ਰੰਥਕਾਰਾਂ ਨੇ ਰਾਗੁ ਬਸੰਤੁ ਹਿੰਡੋਲ ਦੇ ਮਿਸ਼ਰਤ ਸਰੂਪ ਦਾ ਵਰਨਣ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ‘ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਰਾਗ ਰਤਨਾਵਲੀ’ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਗੁ ਬਸੰਤੁ ਹਿੰਡੋਲ ਦੀ ਰਚਨਾ ਥਾਟ ਉਪਥਾਟ ਪੱਧਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਪੂਰਵੀ ਅਤੇ ਮਾਰਵਾ ਥਾਟ ਤੋਂ ਹੋਈ ਹੈ। ਸਵਰ-ਰਿਸ਼ਭ ਕੋਮਲ, ਦੋ ਮਧਿਅਮ, ਦੋ ਧੈਵਤ, ਹੋਰ ਸਵਰ ਸੁਧ, ਵਾਦੀ-ਸ਼ੜਜ, ਸੰਵਾਦੀ-ਪੰਚਮ ਤੇ ਸਮਾਂ-ਰਾਤ ਦਾ ਤੀਜਾ ਪਹਿਰ। ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਭ ਪੰਚਮ ਵਰਜਿਤ ਹਨ ਤੇ ਜਾਤੀ - ਔੜਵ-ਵਕਰ ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਆਰੋਹ - ਸ ਮ, ਮ ਗ, ਮ ਧ ਨ ਧ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ- ਸੰ ਰੁੰ ਨ ਧੁ ਪ, ਪ, ਮਗ, ਮਗ, ਮਗ ਰੁ ਸ। ਮੁਖ ਅੰਗ- ਮ ਧ ਨ ਧ ਸੰ, ਰੁੰ ਨ ਧੁ ਪ, ਮ ਗ, ਮ ਗ। ਡਾਕਟਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ‘ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਰਾਗ-ਕੋਸ਼’ ਦਾ ਸਰੂਪ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਸਰੂਪ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਹੈ। ਸੰਤ ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਗੰਧਰਵ ਦੇ ‘ਸੁਰ ਸਿਮਰਣ ਸੰਗੀਤ ਭਾਗ-੧’ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਗ-ਬਸੰਤ ਹਿੰਡੋਲ, ਠਾਟ-ਮਾਰਵਾ, ਸਵਰ- ਰੁ ਕੋਮਲ ਮ ਤੀਵਰ, ਵਰਜਿਤ ਸਵਰ- ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਪ ਨ, ਜਾਤੀ-ਔੜਵ-ਸੰਪੂਰਨ ਤੇ ਸਮਾਂ - ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ। ਆਰੋਹ-ਸ ਰੁ ਗ, ਮ ਧ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ-ਸੰ ਨ ਧ ਮ, ਗ ਮ ਗ, ਰੁ ਸ। ਪਕੜ-ਸ ਰੁ ਨੁ ਸ, ਸ ਮ, ਗ ਮ, ਗ ਰੁ ਸ। ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ‘ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਸਾਗਰ’ ਭਾਗ-ਤੀਜਾ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਗ-ਬਸੰਤੁ ਹਿੰਡੋਲ, ਵਾਦੀ-ਤਾਰ ਸੰ, ਸੰਵਾਦੀ-ਬੁੱਧ ਮਧਮ, ਠਾਟ-ਮਾਰਵਾ, ਜਾਤੀ-ਓਡਵ-ਖਾਡਵ, ਸਮਾਂ-ਬਸੰਤ

ਰੁੱਤ ਜਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਤੀਜਾ ਪਹਿਰ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼: ਸ-ਮ ਤੇ ਮ-ਨ ਦੀ ਸੁਰ-ਸੰਗਤੀ ਅਤੇ ਦੇਵੇਂ ਮੱਧਮਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ। ਆਰੋਹ- ਸ ਗ, ਮ ਧ, ਨ ਮ ਧ, ਸ। ਅਵਰੋਹ- ਸ ਨ ਧ, ਮੰਗ, ਮੰਗ, ਰੁਸ। ਪਕੜ- ਮਧ, ਸੰ, ਨਧਨਮਧ, ਮੰਗ, ਮੰਗ-ਸ, ਸਮ ਮੰਮ ਮੰਮਗ, ਨਧ, ਮੰਗ, ਮੰਗਰੁਸ। ਭਾਈ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਦੇ 'ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਰੀਤ ਰਤਨਾਵਲੀ' ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਗੁ-ਬਸੰਤ ਹਿੰਡੋਲ, ਕਲਿਆਣ ਅੰਗ, ਜਾਤੀ-ਔੜਵ, ਵਾਦੀ-ਸੰ, ਸੰਵਾਦੀ-ਗ, ਸਮਾਂ ਬਸੰਤ ਰੁਤ, ਆਰੋਹੀ- ਸ ਗ ਮ ਧ ਨ ਧ ਸੰ। ਅਵਰੋਹੀ- ਸ ਨ ਧ ਮ ਗ ਸ। ਅਲਾਪ- ਸੰ ਨਧ ਨਧ, ਮੰਗ, ਮ ਧ ਸੰ, ਗੰਗੰਸੰ, ਨਧਮਧ, ਸੰ ਨ ਮੰਗ ਸ ਗ, ਧ, ਮ ਧ ਨ ਧ ਸੰ। ਸਰਦਾਰ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਐਬਟਾਬਾਦ ਦੇ 'ਗੁਰਬਾਣੀ ਸੰਗੀਤ' ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਗ-ਬਸੰਤੁ ਹਿੰਡੋਲ, ਠਾਠ-ਮਾਰਵਾ, ਜਾਤੀ-ਖਾਡਵ, ਵਾਦੀ-ਧ, ਸੰਵਾਦੀ-ਗ, ਸਮਾਂ- ਰਾਤ ਦਾ ਚੌਥਾ ਪਹਿਰ ਜਾਂ ਬਸੰਤੁ ਰੁੱਤ ਸਮੇਂ ਤੇ ਸਵਰ-ਮ ਦੇਵੇਂ। ਆਰੋਹ- ਸ ਨੁ ਰੁ ਸ, ਸ ਗ ਮ ਧ ਸੰ। ਸੰ ਨ ਰੁੰ ਨ ਧ, ਮੰ ਗ, ਮੰ ਗ ਰੁ ਸ। ਪਕੜ-ਸ ਮ, ਮ ਮ ਗ ਧ ਮ ਧ, ਮੰ ਗ ਰੁ ਸ।

ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਰਾਗ ਬਸੰਤ ਪੂਰਵੀ ਜਾਂ ਮਾਰਵਾ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਮੰਨ ਕੇ ਹਿੰਡੋਲ ਨੂੰ ਜੋੜ ਕੇ ਰਾਗੁ ਬਸੰਤੁ ਹਿੰਡੋਲ ਦਾ ਸਰੂਪ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਬਿਲਾਵਲ ਥਾਟ ਦੇ ਰਾਗੁ ਬਸੰਤੁ ਨੂੰ ਹੀ ਇਕ ਪੁਰਾਤਨ ਪ੍ਰੰਪਰਾਗਤ ਸਰੂਪ ਜਾਣ ਕੇ ਰਾਗ ਨਿਰਣਾਇਕ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਪ੍ਰਵਾਣਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਵੈਸੇ ਵੀ ਇਸ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਮਿਸ਼ਰਤ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਸਰੂਪਾਂ ਲਈ ਪਹਿਲੇ ਰਾਗ ਦਾ ਆਰੋਹ ਤੇ ਦੂਜੇ ਰਾਗ ਦਾ ਅਵਰੋਹ ਜੋੜਨ ਨਾਲ ਮਿਸ਼ਰਤ ਰਾਗ ਦਾ ਸਰੂਪ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਸੋ ਇਥੇ ਆਰੋਹ ਬਸੰਤੁ ਦਾ ਤੇ ਅਵਰੋਹ ਹਿੰਡੋਲ ਦਾ ਜੋੜਨ ਨਾਲ ਰਾਗੁ ਬਸੰਤੁ ਹਿੰਡੋਲ ਦਾ ਸਰੂਪ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕ ਵਿਚ ਐਸਾ ਹੀ ਸਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਥੇ ਵੀ ਇਹੀ ਸਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸ਼ਬਦ ਤਰਤੀਬ:-

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਰਾਗੁ ਤਰਤੀਬ ਵਿਚ ਰਾਗੁ ਬਸੰਤੁ ਨੂੰ ੨੫ਵਾਂ ਅਸਥਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਇਸ ਮੁਖ ਰਾਗ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਰਾਗੁ ਬਸੰਤੁ ਹਿੰਡੋਲ ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ। ਮਹਲਾ ੧ ਬਸੰਤੁ ਹਿੰਡੋਲ ਘਰੁ ੨ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਪੰਨਾ ੧੧੭੦ ਤੋਂ ੧੧੭੨ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕ॥੪॥੧॥੯॥ ਤੋਂ ॥੪॥੪॥੧੨॥ ੪ ਸ਼ਬਦ ਤੇ ਬਸੰਤੁ ਹਿੰਡੋਲੁ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੨ ਪੰਨਾ ੧੧੯੦-੯੧ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕ ॥੮॥੧॥੮॥ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਹੈ। ਬਸੰਤੁ ਹਿੰਡੋਲ ਮਹਲਾ ੩ ਘਰੁ ੨ ਪੰਨਾ ੧੧੭੭ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕ॥੪॥੧॥੧੮॥੧੨॥੧੮॥੩੦॥ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਹੈ। ਬਸੰਤੁ ਹਿੰਡੋਲ ਮਹਲਾ ੪ ਘਰੁ ੨ ਪੰਨਾ ੧੧੭੮ ਤੋਂ ੧੧੭੯ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕ

ਰਾਗੁ ਬਸੰਤੁ ਹਿੰਡੋਲੁ

॥੪॥੧॥੩ ਤੋਂ ੪॥੫॥੭॥੧੨॥੧੮॥੨੩॥੩੭॥ ੫ ਸ਼ਬਦ ਤੇ ਬਸੰਤੁ ਹਿੰਡੋਲੁ ਘਰੁ
 ੨ ਮਹਲਾ ੩ ਪੰਨਾ ੧੧੯੧-੯੨ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕ ॥੮॥੧॥੯॥ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਹੈ। ਬਸੰਤੁ
 ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੨ ਹਿੰਡੋਲੁ ਪੰਨਾ ੧੧੮੫-੧੧੮੬ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕ ॥੪॥੧॥੧੯॥ ਤੋਂ
 ॥੪॥੩॥੨੧॥ ੩ ਸ਼ਬਦ ਹਨ। ਰਾਗੁ ਬਸੰਤੁ ਹਿੰਡੋਲੁ ਮਹਲਾ ੯ ਪੰਨਾ ੧੧੮੬ ਤੋਂ
 ੧੧੮੭ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕ॥੨॥੧॥ ਤੋਂ ॥੩॥੫॥ ੫ ਸ਼ਬਦ ਹਨ। ਭਗਤ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਭਗਤ
 ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਾ ਬਸੰਤੁ ਹਿੰਡੋਲੁ ਘਰੁ ੨ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਪੰਨਾ ੧੧੯੫ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕ
 ॥੪॥੧॥੭॥ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਹੈ।

ਪਰੀਚੈ:-

ਰਾਗੁ - ਬਸੰਤੁ ਹਿੰਡੋਲੁ

ਬਾਟ-ਉਪਬਾਟ - ਬਿਲਾਵਲ ਕਲਿਆਨ

ਸਵਰ - ਦੋਵੇਂ ਮਧਿਅਮ ਹੋਰ ਸਭ ਸ਼ੁਧ

ਵਰਜਿਤ ਸਵਰ - ਰਿਸ਼ਭ, ਪੰਚਮ

ਜਾਤੀ - ਵਕਰ ਸ਼ਾੜਵ-ਔੜਵ

ਵਾਦੀ- ਮਧਿਅਮ

ਸੰਵਾਦੀ - ਸ਼ੜਜ

ਸਮਾਂ-ਸਵੇਰੇ ਤੇ ਬਸੰਤੁ ਰੁੱਤ ਵਿਚ ਹਰ ਸਮੇਂ

ਆਰੋਹ - ਸ ਗ ਮ, ਮ ਪ ਮ, ਗ ਮ ਧ ਨ ਸੰ

ਅਵਰੋਹ- ਸੰ ਨ ਧ ਮ ਗ, ਸ

ਮੁਖ ਅੰਗ- ਸ ਗ ਮ, ਮ ਪ ਮ, ਗ ਮ ਧ ਨ ਧ ਮ ਗ, ਮ ਗ ਸ।

ਸਵਰ ਵਿਸਥਾਰ:-

- 1) ਸ, ਸ ਗ ਮ, ਮ ਪ ਮ, ਗ ਮ ਧ ਮ ਗ, ਗ ਮ ਧ ਨ ਧ ਮ ਗ, ਧ ਮ ਗ, ਮ ਗ ਸ, ਸ ਨ ਧ, ਸ ਨ ਧ ਨ ਧ, ਮ ਧ ਨ ਸ।
- 2) ਸ ਗ ਮ, ਮ ਪ ਮ, ਗ ਮ ਪ ਮ, ਗ ਮ ਧ ਨ ਧ ਮ ਗ, ਗ ਮ ਧ ਨ ਧ ਮ ਗ, ਧ ਨ ਸੰ ਨ ਧ ਮ ਗ, ਗ ਮ ਧ ਨ ਸੰ, ਗ ਮ ਧ ਨ ਧ ਮ ਗ, ਸੰ ਨ ਧ ਨ ਧ, ਧ ਨ ਧ ਮ ਗ, ਗ ਮ ਗ, ਧ ਮ ਗ, ਮ ਗ ਮ ਗ ਸ।
- 3) ਗ ਮ ਪ ਮ, ਗ ਮ ਧ ਨ ਧ, ਗ ਮ ਧ ਨ ਸੰ, ਧ ਨ ਸੰ, ਧ ਨ ਸੰ ਨ ਧ, ਗ ਮ ਧ ਨ ਸੰ, ਧ ਨ ਸੰ, ਸੰ ਗ ਮ ਗੰ ਸੰ, ਸੰ ਨ ਧ ਮ ਗ, ਗ ਮ ਧ ਨ ਧ, ਸੰ ਨ ਧ ਨ ਧ, ਧ ਨ ਧ ਮ ਗ, ਗ ਮ ਗ, ਧ ਮ ਗ, ਮ ਗ ਸ, ਧ ਨ ਸ।

ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ ੯॥

(੧੧੮੬)

ਮਾਈ ਮੈ ਧਨੁ ਪਾਇਓ ਹਰਿ ਨਾਮੁ॥ ਮਨੁ ਮੇਰੇ ਧਾਵਨ ਤੇ ਫੂਟਿਓ ਕਰਿ ਬੈਠੇ ਬਿਸਰਾਮੁ॥੧॥
 ਰਹਾਉ॥ ਮਾਇਆ ਮਮਤਾ ਤਨ ਤੇ ਭਾਗੀ ਉਪਜਿਓ ਨਿਰਮਲ ਗਿਆਨੁ॥ ਲੋਭ ਮੋਹ ਏਹ
 ਪਰਸਿ ਨ ਸਾਕੈ ਗਹੀ ਭਗਤਿ ਭਗਵਾਨ॥੧॥ ਜਨਮ ਜਨਮ ਕਾ ਸੰਸਾ ਚੂਕਾ ਰਤਨੁ ਨਾਮੁ
 ਜਬ ਪਾਇਆ॥ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਸਕਲ ਬਿਨਾਸੀ ਮਨ ਤੇ ਨਿਜ ਸੁਖ ਮਾਹਿ ਸਮਾਇਆ॥੨॥ ਜਾ
 ਕਉ ਹੋਤ ਦਇਆਲੁ ਕਿਰਪਾ ਨਿਧਿ ਸੋ ਗੋਬਿੰਦ ਗੁਨ ਗਾਵੈ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਇਹ ਚਿਧਿ ਕੀ
 ਸੰਪੈ ਕੋਉ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਵੈ॥੩॥੩॥

ਪਦ ਅਰਥ:-ਮਾਈ-ਮੇ ਮਾਂ। ਪਾਇਓ- (ਗੁਰੂ ਪਾਸੋਂ) ਲੱਭ ਲਿਆ ਹੈ। ਧਾਵਨ ਤੇ- ਦੌੜ-ਭੱਜ ਕਰਨ ਤੋਂ। ਫੂਟਿਓ- ਬਦ
 ਗਿਆ ਹੈ। ਕਰਿ-ਕਰ ਕੇ। ਮਾਇਆ ਮਮਤਾ-ਮਾਇਆ ਦੀ ਮਮਤਾ, ਮਾਇਆ ਜੋੜਨ ਦੀ ਲਾਲਸਾ। ਪਰਸਿ ਨ ਸਾਕੈ-
 (ਮੈਨੂੰ) ਫੁਹ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ, ਮੇਰੇ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਚੁਕਦੇ, ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਆਪਣਾ ਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੇ। ਗਹੀ-ਫੜੀ। ਸੰਸਾ-
 ਸਹਿਮ। ਚੂਕਾ-ਮੁੱਕ ਗਿਆ ਹੈ। ਬਿਨਾਸੀ-ਮੁੱਕ ਗਈ ਹੈ। ਜਾ ਕਉ-ਜਿਸ ਉੱਤੇ। ਦਇਆਲੁ-ਦਇਆਵਾਨ। ਕਿਰਪਾ
 ਨਿਧਿ-ਕਿਰਪਾ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਪ੍ਰਭੂ। ਸੰਪੈ-ਧਨ। ਕੋਉ-ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ। ਗੁਰਮੁਖਿ-ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ।

ਰਾਗੁ ਬਸੰਤੁ ਰਿੰਡੋਲ ਤੀਨ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-16 ਮੱਧ ਲੈਅ

ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
ਸੰਸੰ	ਸੰ	ਨ	ਧ	ਨ	ਧ	ਮ	ਗ	ਗ	ਮ	ਪ	ਮ	ਗ	ਮ	ਧ	ਨ
ਪਾਇਓ	ਹ	ਰਿ	ਨਾ	ਸ	ਮੁ	ਸ	ਸ	ਮ	ਸ	ਨੁ	ਸ	ਮੈ	ਸ	ਧ	ਨੁ
ਧ	ਧ	ਮ	ਗ	ਮ	ਗ	ਸ	-	ਗ	ਮ	ਧ	ਨ	ਸੰ	-	ਨ	ਧ
ਧਾ	ਵ	ਨ	ਤੇ	ਫੂ	ਟਿ	ਓ	ਸ	ਕ	ਰਿ	ਬੈ	ਸ	ਠੇ	ਸ	ਸ	ਸ
ਸੰ	ਨ	ਧ	ਮ	ਗ	ਮ	ਗ	ਸ								
ਬਿ	ਸ	ਰਾ	ਸ	ਮੁ	ਸ	ਸ	ਸ								
x				2				0				3			

ਅੰਤਰਾ

ਸੰ	ਸੰ	ਸੰ	-	ਧ	ਨ	ਸੰ	-	ਗ	ਮ	ਧ	-	ਨ	ਨ	ਧ	ਨ
ਤ	ਨ	ਤੇ	ਸ	ਭਾ	ਸ	ਰੀ	ਸ	ਮਾ	ਇ	ਆ	ਸ	ਮ	ਮ	ਤਾ	ਸ
ਸੰ	ਨ	ਧ	ਮ	ਗ	ਮ	ਗ	ਸ	ਗੰ	ਮੰ	ਗੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਨ	ਧ
ਗਿ	ਸ	ਆ	ਸ	ਨੁ	ਸ	ਸ	ਸ	ਉ	ਪ	ਜਿ	ਓ	ਨਿ	ਰ	ਮ	ਲ
x				2				0				3			

ਰਾਗੁ ਬਸੰਤੁ ਹਿੰਡੋਲ

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਸਗੁ ਮਪੁ ਮ- ਗਮੁ ਧ- ਮੰਗੁ ਮੰਗੁ ਸ-
- 2) ਗਮੁ ਧਨੁ ਸੰਨੁ ਧ- ਸੰਨੁ ਧਮੁ ਗਮੁ ਗਸੁ
- 3) ਗਮੁ ਗਮੁ ਪਮੁ ਗਮੁ ਧਨੁ ਧਮੁ ਗਮੁ ਗਸੁ ਗਮੁ ਧਨੁ ਸੰਨੁ ਧਨੁ
ਧ- ਮੰਗੁ ਮੰਗੁ ਸ-
- 4) ਗਮੁ ਧਗੁ ਮਧੁ ਗਮੁ ਧਨੁ ਧਮੁ ਗਮੁ ਗਸੁ ਧਨੁ ਸੰਧੁ ਨਸੰ ਧਨੁ
ਸੰਨੁ ਧਮੁ ਗਮੁ ਗਸੁ
- 5) ਗਮੁ ਧਨੁ ਸੰਨੁ ਧਮੁ ਗਮੁ ਗਸੁ ਗਮੁ ਧਨੁ ਸੰਗੁ ਮੰਗੁ ਸੰਨੁ ਧਮੁ
ਸੰਨੁ ਧਮੁ ਗਗੁ ਸਸੁ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) 9ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 13ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) 9ਵੀਂ ਤੋਂ ਦੂਜੀ ਮਾਤਰ ਦੇ 10 ਮਾਤਰਾਂ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 15ਵੀਂ ਤੋਂ ਦੂਜੀ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਫਿਰ 15ਵੀਂ-16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 3) ਅਸਥਾਈ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਚੱਕਰ 9ਵੀਂ ਤੋਂ 8ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 9ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 13ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 4) 9ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 9ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਮ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਬਸੰਤੁ ਹਿੰਡੋਲ ਮਹਲਾ ਪ॥

(੧੧੮੬)

ਮੂਲੁ ਨ ਬੂਝੈ ਆਪੁ ਨ ਸੂਝੈ ਭਰਮਿ ਬਿਆਪੀ ਅਰੰ ਮਨੀ॥੧॥ ਖਿਤਾ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਭ ਧਨੀ॥
ਮੋਹਿ ਨਿਸਤਾਰਹੁ ਨਿਰਗੁਨੀ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥ ਓਪਤਿ ਪਰਲਉ ਪ੍ਰਭ ਤੇ ਹੋਵੈ ਇਹ ਬੀਚਾਰੀ ਹਰਿ
ਜਨੀ॥੨॥ ਨਾਮ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਜੋ ਰੰਗਿ ਰਾਤੇ ਕਲਿ ਮਹਿ ਸੁਖੀਏ ਸੇ ਗਨੀ॥੩॥ ਅਵਰੁ ਉਪਾਉ ਨ
ਕੋਈ ਸੂਝੈ ਨਾਨਕ ਤਰੀਐ ਗੁਰ ਬਚਨੀ॥੪॥੩॥੨੧॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਮੂਲ-ਜਗਤ ਦਾ ਮੂਲ-ਪ੍ਰਭੁ। ਆਪੁ-ਆਪਣਾ ਆਪ। ਭਰਮਿ-ਭਟਕਣਾ ਵਿਚ। ਬਿਆਪੀ-ਫਸੀ ਹੋਈ।
ਅਰੰ ਮਨੀ-ਹਉਮੈ (ਦੇ ਕਾਰਨ)। ਮੋਹਿ-ਮੈਨੂੰ। ਮੋਹਿ ਨਿਰਗੁਨੀ-ਮੈਨੂੰ ਗੁਣ-ਗੀਨ ਨੂੰ। ਓਪਤਿ-ਉਤਪਤੀ। ਪਰਲਉ-
ਨਾਸ। ਨਾਮ ਰੰਗਿ-ਨਾਮ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ। ਰਾਤੇ-ਰੰਗੇ ਹੋਏ। ਕਲਿ ਮਹਿ-ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਬੇਅੰਤ ਵਿਕਾਰ
ਚੱਲੇ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਸੇ-ਉਹ ਮਨੁੱਖ। ਗਨੀ-ਸੈਂ ਗਿਣਦਾ ਹਾਂ। ਤਰੀਐ-ਪਾਰ ਲੰਘਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਬਚਨੀ-
ਬਚਨਾਂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ।

ਰਾਗੁ ਬਸੰਤੁ ਹਿੰਡੋਲ ਤੀਨ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-16 ਮੱਧ ਲੈਅ
ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
												ਗ	ਮ	ਧ	ਨ
												ਪਿ	ਸ	ਤਾ	ਸ
ਸੰ	ਸੰ	ਨਨ	ਧ	ਸੰ	ਨ	ਧ	ਮ	ਧ	ਮ	ਗ	ਸ	ਸ	ਗ	ਮ	ਪ
ਪਾ	ਰ	ਬੁ	ਮ	ਪੁ	ਸ	ਭ	ਸ	ਧ	ਸ	ਨੀ	ਸ	ਮੋ	ਸ	ਹਿ	ਸ
ਮ	ਮ	ਗ	ਮਮ	ਧ	-	ਮ	ਗ	ਮ	ਗ	ਸ	-				
ਨਿ	ਸ	ਤਾ	ਰਹੁ	ਨਿ	ਸ	ਰ	ਸ	ਗੁ	ਸ	ਨੀ	ਸ				
x				2				0				3			

ਅੰਤਰਾ

												ਗ	ਮ	ਧ	ਨ
												ਮੂ	ਸ	ਲੁ	ਨ
												ਸੰ	ਸੰ	ਗੰ	ਮੰ
ਸੰ	-	ਸੰ	-	ਧ	ਨ	ਸੰ	ਨ	ਧ	ਨ	ਧ	-	ਭ	ਰ	ਮਿ	ਸ
ਬੁ	ਸ	ਝੈ	ਸ	ਆ	ਪੁ	ਨ	ਸ	ਸੁ	ਸ	ਝੈ	ਸ				
ਗੰ	ਗੰ	ਸੰ	-	ਸੰ	ਨ	ਧ	ਮ	ਧ	ਮ	ਗ	ਸ				
ਬਿ	ਆ	ਪੀ	ਸ	ਅ	ਸ	ਹੰ	ਸ	ਮ	ਸ	ਨੀ	ਸ				
x				2				0				3			

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 13ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਮੁਖੜੇ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) 13ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਪੂਰੇ ਚੱਕਰ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 13ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਮੁਖੜੇ ਨੂੰ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 3) 13ਵੀਂ ਤੋਂ ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 13ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਦੋ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 13ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦਾ ਮੁਖੜਾ ਇਕ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਮ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਮਹਲਾ ੧ ਬਸੰਤੁ ਹਿੰਡੋਲ ਘਰੁ ੨ ੧੬ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥ (੧੧੭੦-੭੧)

ਸਾਲ ਗ੍ਰਾਮ ਬਿਪ ਪੂਜਿ ਮਨਾਵਹੁ ਸੁਕ੍ਰਿਤੁ ਤੁਲਸੀ ਮਾਲਾ॥ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਜਪਿ ਬੋੜਾ ਬਾਂਧਹੁ
ਦਇਆ ਕਰਹੁ ਦਇਆਲਾ॥੧॥ ਕਾਹੇ ਕਲਰਾ ਸਿੰਚਹੁ ਜਨਮੁ ਗਵਾਵਹੁ॥ ਕਾਚੀ ਦਹਗਿ

ਰਾਗੁ ਬਸੰਤੁ ਹਿੰਡੋਲ

ਦਿਵਾਲ ਕਾਹੇ ਗਚੁ ਲਾਵਹੁ॥੧॥ਰਹਾਉ॥ ਕਰ ਹਰਿਹਟ ਮਾਲ ਟਿੰਡ ਪਰੋਵਹੁ ਤਿਸੁ ਭੀਤਰਿ
ਮਨੁ ਜੋਵਹੁ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸਿੰਚਹੁ ਭਰਹੁ ਕਿਆਰੇ ਤਉ ਮਾਲੀ ਕੇ ਹੋਵਹੁ॥੨॥ ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਦੁਇ
ਕਰਹੁ ਬਸੋਲੇ ਗੋਡਹੁ ਧਰਤੀ ਭਾਈ॥ ਜਿਉ ਗੋਡਹੁ ਤਿਉ ਤੁਮੁ ਸੁਖ ਪਾਵਹੁ ਕਿਰਤੁ ਨ
ਮੇਟਿਆ ਜਾਈ॥੩॥ ਬਗੁਲੇ ਤੇ ਫੁਨਿ ਹੰਸੁਲਾ ਹੋਵੈ ਜੇ ਤੂ ਕਰਹਿ ਦਇਆਲਾ॥ ਪ੍ਰਣਵਤਿ
ਨਾਨਕੁ ਦਾਸਨਿ ਦਾਸਾ ਦਇਆ ਕਰਹੁ ਦਇਆਲਾ ॥੪॥੧॥੯॥

ਪਦ ਅਰਥ:-ਸਾਲ ਗ੍ਰਾਮ-ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੀ ਮੂਰਤੀ। ਬਿਪ-ਹੇ ਵਿਪ੍! ਹੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ! ਪੂਜਿ-ਪੂਜਾ ਕਰ ਕੇ। ਮਨਾਵਹੁ-ਪ੍ਰਸੰਨ
ਕਰੋ। ਸੁਕ੍ਰਿਤੁ-ਨੇਕ ਆਚਰਣ, ਨੇਕ ਕਮਾਈ। ਜਪਿ-ਜਪ ਕੇ। ਬਾਂਧਹੁ-ਤਿਆਰ ਕਰੋ। ਦਇਆਲਾ-ਹੇ ਦਿਆਲ ਪ੍ਰਭੂ!
ਕਾਹੇ ਸਿੰਚਹੁ-ਕਿਉਂ ਕਲੋਰ ਨੂੰ ਸਿੰਜਦੇ ਹੋ? ਪਾਣੀ ਦੇਣ ਦਾ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ। ਦਹਗਿ-ਢਹਿ ਜਾਏਗੀ। ਗਚੁ-ਚੁਨੇ ਦਾ
ਪਲਸਤਰ। ਹਰਿਹਟ-ਹਰਟ। ਤਿਸੁ ਭੀਤਰਿ-ਉਸ ਹੱਥੀਂ ਕੀਤੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ। ਮਨੁ ਜੋਵਹੁ-ਮਨ ਜੋੜੋ। ਬਸੋਲੇ-ਰੰਬੇ।
ਕਿਰਤੁ-ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਕੰਮ, ਕੀਤੀ ਮਿਹਨਤ। ਨ ਮੇਟਿਆ ਜਾਈ - ਵਿਅਰਥ ਨਹੀਂ ਜਾਇਗੀ। ਫੁਨਿ-ਮੁੜ ਪਰਤ
ਕੇ। ਪ੍ਰਣਵਤਿ-ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਰਾਗੁ ਬਸੰਤੁ ਹਿੰਡੋਲ ਸੂਲ ਫਾਕ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-10 ਵਿਲਭਿੰਤ ਲੈਅ

ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਸ	~	ਗ	-	ਮ	ਮ	ਪ	ਮ	ਮ	ਮ
ਕਾ	S	ਚੇ	S	ਕ	ਲ	ਰਾ	ਸਿ	ਚ	ਹੁ
ਗ	ਮ	ਧ	-	ਸੰ	ਨ	ਧ	ਨ	ਧ	ਧ
ਜ	ਨ	ਮੁ	S	ਗ	S	ਵਾ	S	ਵ	ਹੁ
ਗ	ਮ	ਧ	ਨ	ਸੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਧ	ਨ	ਸੰ
ਕਾ	S	ਚੀ	S	ਢਹ	ਗਿ	ਦਿ	ਵਾ	S	ਲ
ਸੰ	ਨ	ਧ	-	ਮ	ਗ	ਮ	ਗ	ਸ	ਸ
ਕਾ	S	ਚੇ	S	ਗ	ਚੁ	ਲਾ	S	ਵ	ਹੁ
X		0		2		3		0	

ਅੰਤਰਾ

ਗ	ਮ	ਧ	ਨ	ਸੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਧ	ਨ	ਸੰ
ਸਾ	ਲ	ਗਾ	ਮS	ਬਿਪ	ਪੂ	ਜਿ	ਮ	ਨਾ	ਵਹੁ
ਸੰ	-	ਨਨ	ਧ	ਧ	ਨ	ਸੰ	ਨ	ਧ	ਧ
ਸੁ	S	ਕਿ	ਤੁ	ਤੁ	ਲ	ਸੀ	ਮਾ	S	ਲਾ
ਸੰ	ਸੰ	ਗੰ	ਗੰ	ਮੰ	ਗੰ	ਸੰ	ਨ	ਧ	ਧ
ਰਾ	ਮ	ਨਾ	ਮੁ	ਜ	ਪਿ	ਬੇ	ਛਾ	ਬਾਂ	ਧਹੁ
ਸੰ	ਨ	ਧ	ਧ	ਮ	ਗ	ਮ	ਗ	ਸ	-
ਦਇ	ਆ	ਕ	ਰਹੁ	ਦ	ਇ	ਆ	S	ਲਾ	S
X		0		2		3		0	

ਤਾਨਾਂ:-

1)	ਗਮ	ਧਨ	ਸੰ-	ਧਨ	ਸੰਨ	ਧ-	ਮਧ	ਮਗ	ਮਗ	ਸਸ
2)	ਧਨ	ਸੰਧ	ਨਸੰ	ਧਨ	ਸੰਨ	ਧ-	ਮਧ	ਮਗ	ਮਗ	ਸ-
3)	ਗਮ	ਧਨ	ਸੰਨ	ਧਨ	ਧਮ	ਗਮ	ਗਗ	ਮਗ	ਮਗ	ਸ-

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) 5ਵੀਂ ਤੋਂ 10ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ 6 ਮਾਤਰਾਂ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਤੀਜੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲੀਆਂ 4 ਮਾਤਰਾਂ ਨੂੰ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ 2 ਮਾਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲੈਣਾ ਹੈ।
- 2) ਬੰਦਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਪਹਿਲੀ ਲਾਈਨ ਗਾ ਕੇ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ 8ਵੀਂ ਤੋਂ 10ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 3) 5ਵੀਂ ਤੋਂ 10ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।

ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ ਪ ਹਿੰਡੋਲ॥

(੧੧੮੫-੮੬)

ਤੇਰੀ ਕੁਦਰਤਿ ਤੂਹੈ ਜਾਣਹਿ ਅਉਰੁ ਨ ਦੂਜਾ ਜਾਣੈ॥ ਜਿਸ ਨੋ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹਿ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਸੋਈ ਤੁਝੈ ਪਛਾਣੈ॥੧॥ ਤੇਰਿਆ ਭਗਤਾ ਕਉ ਬਲਿਹਾਰਾ॥ ਬਾਨੁ ਸੁਹਾਵਾ ਸਦਾ ਪ੍ਰਭ ਤੇਰਾ ਰੰਗ ਤੇਰੇ ਆਪਾਰਾ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥ ਤੇਰੀ ਸੇਵਾ ਤੁਝ ਤੇ ਹੋਵੈ ਅਉਰੁ ਨ ਦੂਜਾ ਕਰਤਾ॥ ਭਗਤੁ ਤੇਰਾ ਸੋਈ ਤੁਝ ਭਾਵੈ ਜਿਸ ਨੋ ਤੂ ਰੰਗੁ ਧਰਤਾ॥੨॥ ਤੂ ਵਡ ਦਾਤਾ ਤੂ ਵਡ ਦਾਨਾ ਅਉਰੁ ਨਹੀ ਕੋ ਦੂਜਾ॥ ਤੂ ਸਮਰਥੁ ਸੁਆਮੀ ਮੇਰਾ ਹਉ ਕਿਆ ਜਾਣਾ ਤੇਰੀ ਪੂਜਾ॥੩॥ ਤੇਰਾ ਮਹਲੁ ਅਗੋਚਰੁ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਬਿਖਮੁ ਤੇਰਾ ਹੈ ਭਾਣਾ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਢਹਿ ਪਇਆ ਦੁਆਰੈ ਰਖਿ ਲੇਵਹੁ ਮੁਗਧ ਅਜਾਣਾ॥੪॥੨॥੨੦॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਤੂਹੈ-ਤੂੰ ਹੀ। ਜਾਣਹਿ-ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਜਾਣੈ-ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਸੋਈ-ਉਹੀ ਮਨੁੱਖ। ਕਉ-ਨੂੰ, ਤੋਂ। ਬਲਿਹਾਰਾ-ਸਦਕੇ। ਸੁਹਾਵਾ-ਸੋਹਣਾ। ਪ੍ਰਭ-ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਆਪਾਰਾ-ਬੇਅੰਤ। ਦਾਨਾ-ਸਿਆਣਾ। ਕੋ-ਕੋਈ। ਸਮਰਥੁ-ਸਭ ਤਾਕਤਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ। ਕਿਆ ਜਾਣਾ-ਮੈਂ ਕੀਹ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ? ਮਹਲੁ-ਟਿਕਾਣਾ। ਅਗੋਚਰੁ-ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਤੋਂ ਪਰੇ। ਬਿਖਮੁ-ਔਖ। ਭਾਣਾ-ਚੜ੍ਹਾ। ਦੁਆਰੈ-ਦਰ ਤੇ। ਮੁਗਧ-ਮੂਰਖ। ਅਜਾਣਾ-ਅਵਾਣ।

ਰਾਗੁ ਬਸੰਤੁ ਹਿੰਡੋਲ

ਰਾਗੁ ਬਸੰਤੁ ਹਿੰਡੋਲ ਏਕ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾ-12 ਮੱਧ ਲੈਅ
ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਸ	ਗ	ਮ	ਪ	ਮਮ	ਮ	ਧਧ	-	ਮ	ਗ	ਸ	ਸ
ਤੇ	ਰਿ	ਆ	ਸ	ਭਗ	ਤਾ	ਕਉ	ਸ	ਬ	ਲਿ	ਹਾ	ਰਾ
ਗ	ਮ	ਧ	ਨ	ਸੰ	ਸੰ	ਧ	ਨ	ਸੰਸੰ	ਨ	ਧ	ਧ
ਥਾ	ਸ	ਨੁ	ਸੁ	ਹਾ	ਵਾ	ਸ	ਦਾ	ਪੁ	ਭ	ਤੇ	ਰਾ
ਸੰ	ਨ	ਧ	ਨ	ਧ	ਧ	ਮ	ਗ	ਮ	ਗ	ਸ	-
ਰੰ	ਸ	ਗ	ਸ	ਤੇ	ਰੇ	ਆ	ਸ	ਪਾ	ਸ	ਰਾ	ਸ
x		0		2		0		3		4	

ਅੰਤਰਾ

ਗ	ਮ	ਧ	ਨ	ਸੰਸੰ	ਸੰਸੰ	ਸੰ	ਨ	ਧ	ਨ	ਸੰ	ਸੰਸੰ
ਤੇ	ਸ	ਰੀ	ਸ	ਕੁਦ	ਰਤਿ	ਤੂ	ਸ	ਹੈ	ਸ	ਜਾ	ਣਹਿ
ਧਧ	-	ਨ	ਨ	ਸੰ	ਸੰ	ਧ	ਨ	ਸੰ	ਨ	ਧ	-
ਅਉ	ਸ	ਰੁ	ਨ	ਦੂ	ਜਾ	ਜਾ	ਸ	ਸ	ਸ	ਣੈ	ਸ
ਸੰ	ਸੰ	ਗੰ	ਮੰ	ਗੰਗੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਨਨ	ਧ	ਨ	ਧਧ	ਧ
ਜਿ	ਸ	ਨੋ	ਸ	ਕਿ	ਪਾ	ਕ	ਰਹਿ	ਮੇ	ਰੇ	ਪਿਆ	ਰੇ
ਸੰ	ਨ	ਧ	-	ਮ	ਗ	ਗ	ਮ	ਗ	-	ਸ	-
ਸੋ	ਸ	ਈ	ਸ	ਤੂ	ਝੈ	ਪ	ਸ	ਛਾ	ਸ	ਣੈ	ਸ
x		0		2		0		3		4	

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਸਗ ਮਪ ਮ- ਗਮ ਧਨ ਧ- ਧਨ ਸੰਨ ਧ- ਮਧ ਮਗ ਸਸ
- 2) ਗਮ ਗਮ ਧਨ ਸੰਨ ਧਨ ਧਮ ਮਧ ਮਗ ਗਮ ਗਗ ਮਗ ਸਸ
- 3) ਧਨ ਸੰਧ ਨਸੰ ਧਨ ਸੰਗੰ ਮੰਗੰ ਸੰਨ ਧ- ਮਧ ਮਗ ਮਗ ਸ-

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਸੱਮ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ। ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਤੇ ਪੁਮ ਦਾ ਲਗਾਉ ਦੇਣਾ ਹੈ।
- 2) ਬੰਦਸ ਅਨੁਸਾਰ ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਛੇਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ 5ਵੀਂ-6ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।

3) 7ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 7ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਮ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਬਸੰਤੁ ਹਿੰਡੋਲ ਮਹਲਾ ੧॥ (੧੧੭੧)

ਰਾਜਾ ਬਾਲਕੁ ਨਗਰੀ ਕਾਚੀ ਦੁਸਟਾ ਨਾਲਿ ਪਿਆਰੇ॥ ਦੁਇ ਮਾਈ ਦੁਇ ਬਾਪਾ ਪੜੀਅਹਿ ਪੰਡਿਤ ਕਰਹੁ ਬੀਚਾਰੇ॥੧॥ ਸੁਆਮੀ ਪੰਡਿਤਾ ਤੁਮੁ ਦੇਹੁ ਮਤੀ॥ ਕਿਨ ਬਿਧਿ ਪਾਵਉ ਪ੍ਰਾਨਪਤੀ॥੧॥ਰਹਾਉ॥ ਭੀਤਰਿ ਅਗਨਿ ਬਨਾਸਪਤਿ ਮਉਲੀ ਸਾਗਰੁ ਪੰਡੈ ਪਾਇਆ॥ ਚੰਦੁ ਸੂਰਜੁ ਦੁਇ ਘਰ ਹੀ ਭੀਤਰਿ ਐਸਾ ਗਿਆਨੁ ਨ ਪਾਇਆ॥੨॥ ਰਾਮ ਰਵੰਤਾ ਜਾਣੀਐ ਇਕ ਮਾਈ ਭੋਗੁ ਕਰੇਇ॥ ਤਾ ਕੇ ਲਖਣ ਜਾਣੀਅਹਿ ਖਿਮਾ ਪਨੁ ਸੰਗ੍ਰਹੇਇ॥੩॥ ਕਹਿਆ ਸੁਣਹਿ ਨ ਖਾਇਆ ਮਾਨਹਿ ਤਿਨ੍ਹਾ ਹੀ ਸੇਤੀ ਵਾਸਾ॥ ਪ੍ਰਣਵਤਿ ਨਾਨਕੁ ਦਾਸਨਿ ਦਾਸਾ ਖਿਨੁ ਤੋਲਾ ਖਿਨੁ ਮਾਸਾ॥੪॥੩॥੧੧॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਰਾਜਾ-ਹੁਕਮ ਚਲਾਣ ਵਾਲਾ, ਮਨ। ਬਾਲਕੁ-ਅੰਵਾਣ। ਕਾਚੀ-ਕੱਚੀ, ਮਿੱਟੀ ਆਦਿਕ ਦੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਜੋ ਬਾਹਰੋਂ ਆਏ ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਹੱਲੇ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਨਾਹ ਕਰ ਸਕੇ। ਦੁਸਟਾ-ਦੁਰਜਨ, ਭੈੜੇ। ਦੁਇ ਮਾਈ-ਦੋ ਮਾਵਾਂ, ਬੁਧੀ ਅਤੇ ਅਵਿੱਦਿਆ। ਦੁਇ ਬਾਪਾ-ਦੋ ਬਾਪ (ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਤੇ ਮਾਇਆ ਵੇਤ੍ਰਿਆ ਜੀਵਾਤਮਾ) ਪੜੀਅਹਿ-ਪੜ੍ਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਦੱਸੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪੰਡਿਤਾ-ਚੇ ਪੰਡਿਤ! ਕਿਨ ਬਿਧਿ-ਕਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ? ਪਾਵਉ-ਮੈਂ ਪਾ ਸਕਾਂ। ਭੀਤਰਿ-(ਬਨਾਸਪਤੀ ਦੇ) ਅੰਦਰ। ਮਉਲੀ-ਮੌਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਹਰੀ ਭਰੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਸਾਗਰੁ-ਸਮੁੰਦਰ। ਪੰਡੈ-ਪੰਡ ਵਿਚ ਮਾਇਕ ਵਾਸਨਾਂ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ ਲੁਕਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਚੰਦੁ-ਸੀਤਲਤਾ। ਸੂਰਜੁ-ਰੱਬੀ ਤੇਜ਼। ਗਿਆਨੁ-ਸਮਝ। ਰਵੰਤਾ-ਸਿਮਰਦਾ। ਜਾਣੀਐ-ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਮਾਈ-ਇਕ ਮਾਂ ਅਵਿੱਦਿਆ ਨੂੰ। ਭੋਗੁ ਕਰੇਇ-ਖਾ ਜਾਏ, ਮੁਕਾ ਦੇਵੇ। ਸੰਗ੍ਰਹੇਇ-ਇਕੱਠਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੇਤੀ-ਨਾਲ। ਖਿਨੁ-ਖਿਨ ਵਿਚ। ਮਾਸਾ-ਤੋਲੇ ਤਾ ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਹਿੱਸਾ।

ਰਾਗੁ ਬਸੰਤੁ ਹਿੰਡੋਲ ਫਰੋਦਸਤ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-14 ਮੱਧ ਲੈਆ

ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
ਗ	ਮ	ਧ	ਨ	ਸੰ	ਸੰ	ਨ	ਧ	ਧੁ	ਮ	ਗ	ਮ	ਗ	ਸ
ਸੁ	ਆ	ਮੀ	ਸ	ਪੰ	ਡਿ	ਤਾ	ਸ	ਤੁਮੁ	ਦੇ	ਹੁ	ਮ	ਤੀ	ਸ
ਸ	ਸ	ਗ	ਗ	ਮ	ਪ	ਮਮ	-	ਧੁ	-	ਮ	ਗ	ਗ	ਸ
ਕਿ	ਨ	ਬਿ	ਧਿ	ਪਾ	ਸ	ਵਉ	ਸ	ਪ੍ਰਾ	ਸ	ਨ	ਪ	ਤੀ	ਸ
x		0		2		3		4		5			

ਅੰਤਰਾ

ਸੰ	-	ਧ	ਨ	ਸੰ	-	ਸੰ	ਸੰ	ਧ	ਧ	ਨ	ਸੰ	-	ਸੰ
ਰਾ	ਸ	ਜਾ	ਸ	ਬਾ	ਸ	ਲ	ਕੁ	ਨ	ਗ	ਰੀ	ਕਾ	ਸ	ਚੀ
ਗੰ	ਮੰ	ਗੰ	ਸੰ	ਸੰ	-	ਨ	ਧ	ਮੰ	ਗ	ਮੰ	ਗ	-	ਸ
ਦੁ	ਸ	ਟਾ	ਸ	ਨਾ	ਸ	ਲਿ	ਸ	ਪਿ	ਆ	ਸ	ਰੋ	ਸ	ਸ
x		0		2		3		4		5			

ਰਾਗੁ ਬਸੰਤੁ ਹਿੰਡੋਲ

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਗੁਮ ਧਨੁ ਸੰ- ਧਨੁ ਸੰਨੁ ਧਮੁ ਗਗੁ ਸੁਸੁ ਧਨੁ ਸੰਨੁ ਧੁ- ਮੁਪੁ ਮਗੁ ਸੁਸੁ
- 2) ਧਨੁ ਸੰਧੁ ਨੁਸੁ ਧਨੁ ਸੰਨੁ ਧੁ- ਗਮੁ ਧਨੁ ਸੰਨੁ ਧਮੁ ਗੁ- ਮੁਪੁ ਮਗੁ ਸੁ-
- 3) ਗਮੁ ਧਨੁ ਸੰਨੁ ਧੁ- ਧਨੁ ਸੰਸੁ ਗੰਗੁ ਸੰ- ਸੰਨੁ ਧਮੁ ਧਮੁ ਗਗੁ ਮਗੁ ਸੁਸੁ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਬੰਦਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਤੇ ਨੁਸੁ ਦਾ ਲਗਾਉ ਦੇਣਾ ਹੈ।
- 2) ਬੰਦਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਪਹਿਲੀਆਂ ਤਿੰਨ ਮਾਤਰਾਂ ਲੈ ਕੇ ਤੀਜੀ ਮਾਤਰ ਤੇ ਧਨੁ ਦਾ ਲਗਾਉ ਹੈ ਫਿਰ ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ 5ਵੀਂ ਤੋਂ 7ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਫਿਰ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ। 7ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੇ ਨੁਪੁ ਦਾ ਲਗਾਉ ਦੇਣਾ ਹੈ।
- 3) ਬੰਦਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ 9ਵੀਂ ਤੋਂ 14ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।

ਬਸੰਤੁ ਹਿੰਡੋਲੁ ਘਰੁ ੨ ੧੬ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥ (੧੧੯੫)

ਮਾਤਾ ਜੂਠੀ ਪਿਤਾ ਭੀ ਜੂਠਾ ਜੂਠੇ ਹੀ ਫਲ ਲਾਗੇ॥ ਆਵਹਿ ਜੂਠੇ ਜਾਹਿ ਭੀ ਜੂਠੇ ਜੂਠੇ ਮਰਹਿ ਅਭਾਗੇ॥੧॥ ਕਹੁ ਪੰਡਿਤ ਸੂਚਾ ਕਵਨੁ ਠਾਉ॥ ਜਹਾਂ ਬੈਸਿ ਹਉ ਭੋਜਨੁ ਖਾਉ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥ ਜਿਹਬਾ ਜੂਠੀ ਬੋਲਤ ਜੂਠਾ ਕਰਨ ਨੇੜੁ ਸਭਿ ਜੂਠੇ॥ ਇੰਦ੍ਰੀ ਕੀ ਜੂਠਿ ਉਤਰਸਿ ਨਾਹੀ ਬ੍ਰਹਮ ਅਗਨਿ ਕੇ ਲੂਠੇ॥੨॥ ਅਗਨਿ ਭੀ ਜੂਠੀ ਪਾਨੀ ਜੂਠਾ ਜੂਠੀ ਬੈਸਿ ਪਕਾਇਆ॥ ਜੂਠੀ ਕਰਛੀ ਪਰੋਸਨ ਲਾਗਾ ਜੂਠੇ ਹੀ ਬੈਠਿ ਖਾਇਆ॥੩॥ ਗੋਬਰੁ ਜੂਠਾ ਚਉਕਾ ਜੂਠਾ ਜੂਠੀ ਦੀਨੀ ਕਾਰਾ॥ ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਤੇਈ ਨਰ ਸੂਚੇ ਸਾਚੀ ਪਰੀ ਬਿਚਾਰਾ॥੪॥੧॥੧॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਜੂਠੀ-ਅਪਵਿੱਤਰ। ਫਲ ਲਾਗੇ-ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਫਲ, ਬਾਲ-ਬੱਚੇ। ਆਵਹਿ-ਜੀਮਦੇ ਹਨ। ਅਭਾਗੇ-ਬਦ-ਨਸੀਬ। ਕਵਨੁ ਠਾਉ-ਕਿਹੜਾ ਥਾਂ? ਬੈਸਿ-ਬੈਠ ਕੇ। ਜਿਹਬਾ-ਜੀਬ। ਕਰਨ-ਕੰਨ। ਲੂਠੇ-ਹੋ ਸੜੇ ਹੋਏ। ਅਗਨਿ ਕੇ ਲੂਠੇ-ਅਹੰਕਾਰ ਦੀ ਅੱਗ ਨਾਲ ਸੜੇ ਹੋਏ। ਕਾਰਾ-ਚੌਂਕੇ ਦੀਆਂ ਬਾਹਰਲੀਆਂ ਲਕੀਰਾਂ। ਕਹਿ-ਆਖਦਾ ਹੈ। ਤੇਈ-ਉਹੀ।

ਰਾਗੁ ਬਸੰਤੁ ਹਿੰਡੋਲ ਝਪ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-10 ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ

ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਸ	ਗ	ਮ	ਪ	ਮ	ਰਮ	ਧ	ਮਮ	ਗਗ	ਸ
ਕ	ਹੁ	ਪੰ	ਡਿ	ਤ	ਸੁS	ਚਾ	ਕਵ	ਨੁਨਾ	ਉ
ਧਨ	ਸੰ	ਧਨ	ਸੰਨ	ਧਧ	ਮ	ਗਗ	ਮਗ	ਮਗ	ਸ
ਜS	ਹਾਂ	ਬੈS	ਸਿS	ਹਉ	ਭੇ	ਜਨੁ	ਖਾS	SS	ਉ
x		2			0		3		

ਅੰਤਰਾ

ਗ	ਮ	ਧ	ਨ	ਧਨ	ਸੰ	ਸੰ	ਧ	ਨ	ਸੰ
ਮਾ	ਤਾ	ਜੂ	S	ਠੀS	ਪਿ	ਤਾ	ਭੀ	ਜੂ	ਠਾ
ਸੰ	ਗੰ	ਮੰਗੰ	ਸੰ	-	ਸੰਨ	ਧ	ਮੰਗ	ਮੰਗ	ਸ
ਜੂ	ਠੇ	ਹੀS	S	S	ਫS	ਲ	ਲਾS	SS	ਗੇ
x		2			0		3		

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਸਗਮਪ ਮਮਗਮ ਧਧਮਗ ਸਸਗਮ ਧਨਧ- ਧਨਸੰਨ ਧਧਮਗ ਸੰਸੰਨਧ
ਧਮਗਗ ਮਗਸ-
- 2) ਗਮਧਨ ਧ-ਮਧ ਨਸੰਧਨ ਸੰ-ਨਸੰ ਗਮੰਗਗੰ ਸੰਸੰਨਸੰ ਸੰਨਧਮ ਧਧਮਗ
ਗਮੰਗਗ ਮਗਸਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) ਪਹਿਲੀ-ਦੂਜੀ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਦੁਹਾਨ ਵਿਚ ਇਕ ਮਾਤਰ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ ਤੀਜੀ ਤੋਂ ਪੰਜਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ 5ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ ਛੇਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੇ 'ਸੂਚਾ' ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਫਿਰ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ 'ਸੂਚਾ' ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ 'ਸੂਚਾ' ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।

ਰਾਗੁ ਬਸੰਤੁ ਹਿੰਡੋਲ

3) ਬੰਦਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ 6ਵੀਂ ਤੋਂ 10ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।

ਬੰਦਸ਼ - 'ਪਿਤਾ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਭ ਧਨੀ' ਤੀਨ ਤਾਲ ਬੰਦਸ਼ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਰਾਗੁ ਬਸੰਤੁ ਹਿੰਡੋਲ ਦੀਪਚੰਦੀ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-14 ਚਲੰਤ ਲੈਅ

ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
ਗ	ਮ	-	ਪ	-	ਮ	-	ਧ	-	ਧ	ਨਨ	-	ਸ	-
ਪਿ	ਤਾ	ੲ	ੲ	ੲ	ੲ	ੲ	ਪਾ	ੲ	ਰ	ਬ੍ਰਹ	ੲ	ਮ	ੲ
ਨਨ	-	-	ਧ	-	ਮ	-	ਗ	-	-	ਮ	-	ਗ	-
ਪ੍ਰ	ੲ	ੲ	ਭ	ੲ	ੲ	ੲ	ਧ	ੲ	ੲ	ਨੀ	ੲ	ੲ	ੲ
ਸ	-	ਸ	ਨ	-	ਧ	-	ਨ	-	-	ਧ	-	ਮ	-
ਮੋ	ੲ	ਹਿ	ਨਿ	ੲ	ਸ	ੲ	ਤਾ	ੲ	ੲ	ਰ	ੲ	ਹੁ	ੲ
ਗ	-	-	ਗ	ਗ	ਮ	-	ਗ	-	-	ਸ	-	-	-
ੲ	ੲ	ੲ	ਨਿ	ਰ	ਗੁ	-	ਨੀ	ੲ	ੲ	ੲ	ੲ	ੲ	ੲ
x			2				3			4			

ਅੰਤਰਾ

ਸ	-	-	ਧ	-	ਨ	-	ਸ	-	-	ਸ	-	-	-
ਮੂ	ੲ	ੲ	ਲੁ	ੲ	ਨ	ੲ	ਬੁ	ੲ	ੲ	ਝੈ	ੲ	ੲ	ੲ
ਗ	-	ਮ	ਧ	-	ਨ	-	ਸ	-	-	ਸ	-	-	-
ਆ	ੲ	ੲ	ਪੁ	-	ਨ	ੲ	ਸੂ	ੲ	ੲ	ਝੈ	ੲ	ੲ	ੲ
ਗੰ	ਗੰ	-	ਗੰ	-	ਮ	-	ਗੰ	ਗੰ	-	ਸ	-	-	-
ਭ	ਰ	ੲ	ਮਿ	ੲ	ੲ	ੲ	ਬਿ	ਆ	ੲ	ਪੀ	ੲ	ੲ	ੲ
ਸ	-	-	ਨ	-	ਧ	-	ਨ	-	-	ਧ	-	-	-
ਅ	ੲ	ੲ	ਹੰ	ੲ	ੲ	ੲ	ਮ	ੲ	ੲ	ਨੀ	ੲ	ੲ	ੲ
ਸੰ	ਨ	-	ਧ	-	-	-	ਨ	ਧ	-	ਮ	-	ਗ	-
ਭ	ਰ	ੲ	ਮਿ	ੲ	ੲ	ੲ	ਬਿ	ਆ	ੲ	ਪੀ	ੲ	ੲ	ੲ
ਗ	-	-	ਮ	-	ਗ	-	ਮ	-	ਗ	ਸ	-	-	-
ਅ	ੲ	ੲ	ਹੰ	ੲ	ੲ	ੲ	ਮ	ੲ	ੲ	ਨੀ	ੲ	ੲ	ੲ
x			2				3			4			

ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੨ ਹਿੰਡੋਲ ੧੬ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥ (੧੧੮੫)

ਹੋਇ ਇਕਤ੍ਰ ਮਿਲਹੁ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ਦੁਬਿਧਾ ਦੂਰਿ ਕਰਹੁ ਲਿਵ ਲਾਇ॥ ਹਰਿ ਨਾਮੇ ਕੇ ਹੋਵਹੁ ਜੋੜੀ ਗੁਰਮੁਖਿ ਬੈਸਹੁ ਸਫਾ ਵਿਛਾਇ॥੧॥ ਇਨ੍ ਬਿਧਿ ਪਾਸਾ ਢਾਲਹੁ ਬੀਰ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਜਪਹੁ ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ ਅੰਤ ਕਾਲਿ ਨਹ ਲਾਗੈ ਪੀਰ॥੧॥ਰਹਾਉ॥ ਕਰਮ ਧਰਮ ਤੁਮ੍ ਚਉਪੜਿ ਸਾਜਹੁ ਸਤੁ ਕਰਹੁ ਤੁਮ੍ ਸਾਰੀ॥ ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਲੋਭੁ ਮੋਹੁ ਜੀਤਹੁ ਐਸੀ ਖੇਲੁ ਹਰਿ ਪਿਆਰੀ॥੨॥ ਉਠਿ ਇਸਨਾਨੁ ਕਰਹੁ ਪਰਭਾਤੇ ਸੋਏ ਹਰਿ ਆਹਾਧੇ ॥ ਬਿਖੜੇ ਦਾਉ ਲੰਘਾਵੈ ਮੇਰਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੁਖ ਸਹਜ ਸੇਤੀ ਘਰਿ ਜਾਤੇ॥੩॥ ਹਰਿ ਆਪੇ ਖੇਲੈ ਆਪੇ ਦੇਖੈ ਹਰਿ ਆਪੇ ਰਚਨੁ ਰਚਾਇਆ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜੋ ਨਹੁ ਖੇਲੈ ਸੋ ਜਿਨਿ ਬਾਜੀ ਘਰਿ ਆਇਆ॥੪॥੧॥੧੯॥

ਪਦ ਅਰਥ:-ਹੋਇ ਇਕਤ੍ਰ-ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ। ਦੁਬਿਧਾ-ਮੇਰ-ਤੇਰ, ਵਿਤਕਰੇ। ਲਿਵ ਲਾਇ-ਸੁਰਤੀ ਜੋੜ ਕੇ। ਜੋੜੀ-ਜੋਟੀਦਾਰ, ਸਾਥੀ। ਹੋਵਹੁ ਜੋੜੀ-ਸਾਥੀ ਬਣੋ। ਜੋੜੀ-ਹਰਿ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਚੌਪੜ ਖੇਡਣ ਵਾਲੇ ਸਾਥੀ। ਗੁਰਮੁਖਿ-ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ। ਸਫਾ ਵਿਛਾਇ-ਸਫਾ ਵਿਛਾ ਕੇ। ਬੈਸਹੁ-ਬੈਠੋ। ਇਨ ਬਿਧਿ-ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ। ਪਾਸਾ ਢਾਲਹੁ-ਪਾਸਾ ਸੁੱਟੋ। ਪੀਰ-ਪੀੜ। ਕਰਮ ਧਰਮ-ਧਰਮ ਦੇ ਕਰਮ, ਨੇਕ ਕੰਮ। ਚਉਪੜਿ-ਚਉਪੜ ਦੀ ਖੇਡ। ਸਾਜਹੁ-ਬਣਾਓ। ਸਤੁ-ਉੱਚਾ ਆਚਰਨ। ਸਾਰੀ-ਨਰਦ। ਐਸੀ-ਅਜਿਹੀ। ਪਰਭਾਤੇ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ। ਸੋਏ-ਸੁੱਤੇ ਹੋਏ ਭੀ। ਬਿਖੜੇ-ਔਖੇ। ਖੇਲੈ-ਜਗਤ ਖੇਡ ਖੇਡਦਾ ਹੈ। ਰਚਨੁ ਰਚਾਇਆ-ਰਚਨਾ ਰਚੀ ਹੈ। ਜਿਨਿ-ਜਿੱਤ ਕੇ।

ਰਾਗੁ ਬਸੰਤੁ ਹਿੰਡੋਲ ਰੂਪਕ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾ-7 ਮੱਧ ਲੈਅ
ਅਸਥਾਈ ਅੰਤਰਾ

1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	5	6	7
ਗੁਮ	ਧ	ਨ	ਸੰ	ਨ	ਧ	-	ਸੰ	ਧ	ਨ	ਸੰ	ਸੰ	ਨਨ	ਸੰ
ਇਨ੍	ਬਿ	ਧਿ	ਪਾ	ਸ	ਸਾ	ਸ	ਹੋ	ਇ	ਸ	ਇ	ਕ	ਤ੍ਰ	ਸ
ਧ	ਮੰ	ਗਗ	ਮੰ	ਗ	ਸ	-	ਗ	ਮ	ਧ	ਨ	ਨ	ਸੰ	ਸੰ
ਢਾ	ਸ	ਲਹੁ	ਬੀ	ਸ	ਰ	ਸ	ਮਿ	ਲ	ਹੁ	ਮੇ	ਰੇ	ਭਾ	ਈ
ਸਸ	ਗ	ਗ	ਮ	ਪ	ਮ	-	ਸੰ	ਗੰ	ਮੰ	ਗੰ	-	ਸੰ	-
ਗੁਰ	ਮੁ	ਖਿ	ਨਾ	ਸ	ਮੁ	ਸ	ਦੁ	ਬਿ	ਧਾ	ਦੁ	ਸ	ਰਿ	ਸ
ਧ	ਨਨ	ਸੰਸੰ	ਧ	ਨ	ਸੰ	-	ਸੰ	ਨ	ਧ	ਧ	ਨ	ਧ	ਧ
ਜ	ਪਹੁ	ਦਿਨੁ	ਰਾ	ਸ	ਤੀ	ਸ	ਕ	ਰ	ਹੁ	ਲਿ	ਵ	ਲਾ	ਇ
ਸੰ	-	ਸੰ	ਸੰ	ਨ	ਧ	-	ਧ	ਨ	ਸੰ	ਧ	ਨ	ਧ	-
ਅੰ	ਸ	ਤ	ਕਾ	ਸ	ਲਿ	ਸ	ਦੁ	ਬਿ	ਧਾ	ਦੁ	ਸ	ਰਿ	ਸ
ਮਮ	ਮੰ	ਗ	ਮੰ	ਗ	ਸ	-	ਮੰ	ਗ	ਗ	ਮੰ	ਗ	ਸ	ਸ
ਨਹ	ਲਾ	ਗੈ	ਪੀ	ਸ	ਰ	ਸ	ਕ	ਰ	ਹੁ	ਲਿ	ਵ	ਲਾ	ਇ
x			2		3		x			2		3	

੨੯-ਰਾਗੁ ਕਲਿਆਨੁ ਭੋਪਾਲੀ

ਰਾਗੁ ਕਲਿਆਨੁ ਭੋਪਾਲੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਰਾਗੁ ਕਲਿਆਨੁ ਤੇ ਰਾਗ ਭੋਪਾਲੀ ਦੇ ਮਿਸ਼ਰਨ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਰਾਗ ਕਲਿਆਨ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਰਾਗਾਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਸਪਤਕ ਦੇ ਸੱਤ ਸੁਧ ਸਵਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੇਵਲ ਇਕ ਹੀ ਸਵਰ ਮਧਿਅਮ ਸੁਧ ਦੀ ਬਜਾਏ ਮਧਿਅਮ ਤੀਵਰ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਨਾਲ ਰਾਗ ਕਲਿਆਨੁ ਦਾ ਇਕ ਐਸਾ ਸਰੂਪ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਆਪਣਾ ਇਕ ਵੱਖਰਾ ਹੀ ਰਸ ਭਰਪੂਰ ਚਲਨ ਹੈ। ਰਾਗ ਕਲਿਆਨੁ ਵਿੱਚ ਮਧਿਅਮ ਤੀਵਰ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸਵਰ-ਸਮੂਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁੰਦਰ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਨੁ ਰ ਗ, ਮ ਗ, ਗ ਰ ਮ ਗ, ਰ ਗ ਰ ਮ ਗ, ਰ ਮ ਗ ਰ, ਗ ਮ ਗ ਗ ਮ ਪ ਮ ਗ, ਗ ਮ ਪ ਧ ਮ ਪ ਮ ਗ, ਮ ਪ ਮ ਧ ਪ ਮ ਗ, ਮ ਧ ਪ, ਮ ਧ ਨ, ਮ ਨ ਧ ਪ, ਮ ਪ ਰ - ਸ। ਹੋਰ ਵੀ ਐਸੇ ਹੀ ਕਈ ਸਵਰ-ਸਮੂਹ ਇਸ ਰਾਗ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹਨ। ਸੰਗੀਤ ਸਾਧਕ ਨਿਤ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਸੁਧ ਸਵਰਾਂ ਤੇ ਭੈਰਵ ਦੇ ਸਵਰਾਂ ਦੀ ਸਾਧਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸ਼ਾਮ ਸਮੇਂ ਕਲਿਆਨ ਦੇ ਸਵਰਾਂ ਦੀ ਸਾਧਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਰਾਗੁ ਕਲਿਆਨ ਬਾਰੇ 'ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦਰਪਣ' ਭਾਗ-ਦੂਜਾ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪਰੀਚੈ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਚੁਕਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਸਾਧਾਰਨ ਪਰੀਚੈ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ। ਰਾਗੁ-ਕਲਿਆਨ, ਜਾਤੀ-ਸੰਪੂਰਨ, ਸਵਰ-ਮਧਿਅਮ ਤੀਵਰ ਹੋਰ ਸਭ ਸੁਧ, ਵਾਦੀ-ਗੰਧਾਰ, ਸੰਵਾਦੀ-ਨਿਸ਼ਾਦ ਤੇ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਰ। ਆਰੋਹ- ਨੁ ਰ ਗ, ਮ ਪ, ਮ ਧ ਨ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ - ਸੰ ਨ ਧ ਪ, ਮ ਗ ਰ ਸ। ਪਕੜ - ਨੁ ਰ ਗ, ਰ ਗ, ਰ ਮ ਗ, ਪ ਰ ਸ।

ਰਾਗੁ ਕਲਿਆਨੁ ਭੋਪਾਲੀ ਦਾ ਦੂਜਾ ਰਾਗ ਭੂਪਾਲੀ ਉਤਰੀ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਤੇ ਸੁਖੈਨ ਰਾਗਾਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਸੰਗੀਤ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਅਲੰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਤੋਂ ਬਾਦ ਰਾਗ ਭੂਪਾਲੀ ਤੋਂ ਹੀ ਸੰਗੀਤ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਆਰੰਭ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੱਧ ਕਾਲ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪੰਡਿਤ ਲੋਚਨ ਨੇ 'ਰਾਗ ਤਰੰਗਣੀ' ਵਿੱਚ ਕੇਦਾਰ ਠਾਠ ਤੋਂ ਰਾਗ ਭੂਪਾਲੀ ਨੂੰ ਜਨਯ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਪੁੰਡਰੀਕ ਵਿਨੁਲ ਨੇ 'ਚੰਦੋਦਯ' ਵਿੱਚ ਕੇਦਾਰ ਮੇਲ ਤੋਂ ਭੂਪਾਲੀ ਨੂੰ ਜਨਯ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਾਗ-ਰਾਗਨੀ ਵਰਗੀਕਰਣ ਦੇ ਸਿੱਧਾਂਤ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ

ਕਰਦਿਆਂ 'ਰਾਗ ਮਾਲਾ' ਵਿੱਚ ਰਾਗ ਹਿੰਡੋਲ ਨੂੰ ਪੁਰਸ਼ ਰਾਗ ਤੇ ਭੂਪਾਲੀ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਇਸਤਰੀ ਰਾਗਨੀ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਫਿਰ ਇਹਨਾਂ ਨੇ 'ਰਾਗ ਮੰਜਰੀ' ਵਿਚ ਕੇਦਾਰ ਮੇਲ ਤੋਂ ਭੂਪਾਲੀ ਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਜਨਯ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। 'ਅਨੂਪ ਬਿਲਾਸ' ਦੇ ਕਰਤਾ ਭਾਵਭਟ ਨੇ ੬੭ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਆਪਣੇ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਤੇ ਰਾਗ ਭੂਪਾਲੀ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਰਾਗ ਹੈ। ਰਾਮਾਮਾਤਯ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗ੍ਰੰਥ 'ਸਵਰ ਮੇਲ ਕਲਾਨਿਧੀ' ਵਿੱਚ ਹਿੰਡੋਲ ਮੇਲ ਤੋਂ ਭੂਪਾਲ ਨੂੰ ਜਨਯ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਪੰਡਿਤ ਸੋਮਨਾਥ ਨੇ 'ਰਾਗ ਵਿਬੋਧ' ਵਿੱਚ ਮਲਾਰੀ ਮੇਲ ਤੋਂ ਭੂਪਾਲੀ ਨੂੰ ਜਨਯ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਵਿਅੰਕਟਮੁਖੀ ਨੇ 'ਚਤੁਰਦੰਡਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਕਾ' ਵਿਚ ਭੂਪਾਲ ਮੇਲ ਜਨਕ ਤੋਂ ਭੂਪਾਲ ਨੂੰ ਜਨਯ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ।

ਪੰਡਿਤ ਅੱਪਾ ਤੁਲਸੀ ਦੁਆਰਾ 'ਰਾਗ ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ ਸਾਰ' ਵਿੱਚ ਭੂਪਾਲੀ ਦਾ ਵਿਵਰਨ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ। 'ਆਰੋਹੀ ਅਵਰੋਹੀ ਮੇਂ ਸੁਰ ਮਨ ਕੀਨੇ ਤਿਆਗ। ਧ-ਗ ਸੰਵਾਦੀ ਵਾਦਿਤੇ ਕਹੇ ਭੂਪਾਲੀ ਰਾਗ।' ਪੰਡਿਤ ਭਾਤਖੰਡੇ ਦੇ 'ਕ੍ਰਮਿਕ ਪੁਸਤਕ ਮਾਲਿਕਾ' ਭਾਗ ਤੀਜਾ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਗ ਭੂਪਾਲੀ ਕਲਿਆਨ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਮਧਿਅਮ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਵਰਜਿਤ ਹਨ। ਜਾਤੀ-ਔੜਵ-ਔੜਵ, ਵਾਦੀ-ਗੰਧਾਰ, ਸੰਵਾਦੀ-ਪੈਵਤ ਤੇ ਗਾਇਨ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਰ ਹੈ। ਆਰੋਹ- ਸ ਰ ਗ ਪ, ਧ, ਸੰ। ਅਵਰੋਹ - ਸੰ, ਧ ਪ, ਗ, ਰ, ਸ। ਪਕੜ- ਗ, ਰ, ਸ ਧ, ਸ ਰ ਗ, ਪ ਗ, ਧ ਪ ਗ, ਰ, ਸ। ਸ਼੍ਰੀ ਵਿਮਲਾਕਾਂਤ ਰਾਏ ਚੌਧਰੀ ਦੇ 'ਰਾਗ ਵਿਯਾਕਰਨ', ਪਟਵਰਧਨ ਜੀ ਦੇ 'ਰਾਗ ਵਿਗਿਆਨ' ਭਾਗ-ਦੂਜਾ ਅਨੁਸਾਰ ਤੇ ਹੋਰ ਵੀ ਤਕਚੀਬਨ ਸਾਰੇ ਹੀ ਵਿਦਵਾਨ ਰਾਗ ਭੂਪਾਲੀ ਦੇ ਇਸ ਸਰੂਪ ਬਾਰੇ ਇਕ-ਮੱਤ ਹਨ। ਰਾਗ ਵਿਯਾਕਰਣ ਦੇ ਕਰਤਾ ਨੇ ਭੂਪ ਕਲਿਆਨ ਦਾ ਨਾਮ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਪਰ ਭੂਪਾਲੀ, ਭੂਪ ਜਾਂ ਭੂਪ ਕਲਿਆਨ ਇਹ ਸਭ ਇੱਕ ਹੀ ਰਾਗ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਨਾਮ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਲੋਕ ਧੁਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਰਾਗ ਭੂਪਾਲੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਪਰਤੱਖ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਖਾਂ ਸਾਹਿਬ ਬੜੇ ਗੁਲਾਮ ਅਲੀ ਤੇ ਹੋਰ ਵੀ ਵਿਦਵਾਨ ਰਾਗ ਭੂਪਾਲੀ ਦੀ ਉਪਜ ਹੀ ਲੋਕ ਧੁਨਾਂ ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਰਾਗ ਭੂਪਾਲੀ ਦੇ ਨਿਕਟਵਰਤੀ ਰਾਗ ਦੇਸ਼ਕਾਰ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਸਵਰ ਵੀ ਭੂਪਾਲੀ ਵਾਲੇ ਹੀ ਹਨ ਪਰ ਇਸ ਉਤਰਾਂਗ ਪਰਧਾਨ ਰਾਗ ਵਿਚ ਧ ਵਾਦੀ ਗ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ ਤੇ ਭੂਪਾਲੀ ਵਿੱਚ ਗ ਵਾਦੀ ਤੇ ਧ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ। ਸ ਧ ਸ ਰ ਗ, ਗ ਪ ਗ, ਗ ਪ ਧ ਪ ਗ, ਧ ਪ ਗ ਰ, ਗ ਪ ਧ ਸ ਧ ਪ ਗ ਰ ਸ ਐਸੇ ਹੀ ਸਵਰ ਸਮੂਹ ਦੁਆਰਾ ਰਾਗ ਭੂਪਾਲੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਜਾਗਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਰਾਗ ਕਲਿਆਨ ਭੋਪਾਲੀ ਦਾ ਮਿਸ਼ਰਤ ਸਰੂਪ ਉੱਤਰੀ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਰ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਇਸ ਰਾਗ ਵਿਚ ਰਚਿਤ ਬਾਣੀ ਉਪਲਬੱਧ ਹੈ।

ਰਾਗੁ ਕਲਿਆਨੁ ਭੋਪਾਲੀ

ਭਾਰਤੀ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਰਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਆਮ ਕਰਕੇ ਆਰੋਹ ਵਿੱਚੋਂ ਘਟ ਸਵਰ ਤੇ ਅਵਰੋਹ ਵਿੱਚ ਆਰੋਹ ਜਿੰਨੇ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਵਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਰਾਗੁ ਕਲਿਆਨੁ ਭੋਪਾਲੀ ਵਿੱਚ ਆਰੋਹ ਸੰਪੂਰਨ ਤੇ ਅਵਰੋਹ ਔੜਵ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਇਸ ਰਾਗ ਦੀ ਇਕ ਆਪਣੀ ਹੀ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਹੈ।

ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਗਾਇਕ ਗ੍ਰੰਥਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਰਾਗ ਰਤਨਾਵਲੀ' ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਗ ਕਲਿਆਨੁ ਭੋਪਾਲੀ ਵਿੱਚ ਮਧਿਅਮ ਤੀਵਰ, ਹੋਰ ਸਵਰ ਸੁਧ, ਜਾਤੀ-ਵਕਰ ਸੰਪੂਰਨ, ਵਾਦੀ-ਗੰਧਾਰ, ਸੰਵਾਦੀ-ਨਿਸ਼ਾਦ, ਤੇ ਗਾਉਣ ਸਮਾਂ-ਰਾਤ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਰ ਹੈ। ਆਰੋਹ-ਸ, ਨੁ ਯ ਨੁ ਰ ਗ, ਮੰ ਪ, ਗ ਮੰ ਧ ਨ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ- ਸੰ ਨ ਧ ਪ, ਮੰ ਗ, ਪ ਗ, ਰ ਸ। ਮੁੱਖ ਅੰਗ- ਨੁ ਯ ਨੁ ਰ ਗ, ਪ ਮੰ ਗ, ਪ ਗ ਰ ਸ। ਡਾਕਟਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਦੇ 'ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਰਾਗ-ਕੋਸ਼' ਅਨੁਸਾਰ ਕਲਿਆਨੁ ਭੋਪਾਲੀ ਰਾਗ ਦਾ ਆਰੋਹ ਕਲਿਆਨ ਤੇ ਅਵਰੋਹ ਭੋਪਾਲੀ ਜੈਸਾ ਹੀ ਹੈ। ਰਾਗ ਨਿਰਣਾਇਕ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਇਸ ਰਾਗ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਣਿਤ ਸਰੂਪ ਆਰੋਹ ਕਲਿਆਨ ਤੇ ਅਵਰੋਹ ਭੋਪਾਲੀ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕ ਵਿਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਵੀ ਉਹੀ ਸਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸ਼ਬਦ ਤਰਤੀਬ:-

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਰਾਗੁ ਤਰਤੀਬ ਵਿਚ ਰਾਗੁ ਕਲਿਆਨ ਨੂੰ 29ਵਾਂ ਅਸਥਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਇਸ ਮੁੱਖ ਰਾਗ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਕਲਿਆਨੁ ਭੋਪਾਲੀ ਮਹਲਾ ੪ ਪੰਨਾ ੧੩੨੧ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕ ॥੨॥੧॥੭॥ ਇਕ ਹੀ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ।

ਪਰੀਚੈ:-

ਰਾਗੁ - ਕਲਿਆਨੁ ਭੋਪਾਲੀ

ਬਾਟ - ਕਲਿਆਨ

ਸਵਰ - ਮਧਿਅਮ ਤੀਵਰ ਹੋਰ ਸਭ ਸੁਧ

ਵਰਜਿਤ ਸਵਰ - ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ ਮਧਿਅਮ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ

ਜਾਤੀ - ਸੰਪੂਰਨ-ਔੜਵ

ਵਾਦੀ- ਗੰਧਾਰ

ਸੰਵਾਦੀ - ਨਿਸ਼ਾਦ

ਸਮਾਂ - ਰਾਤ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਰ

ਆਰੋਹ - ਸ, ਨੁ ਰ ਗ, ਮੰ ਪ, ਮੰ ਧ ਨ ਸੰ।

ਅਵਰੋਹ- ਸੰ ਧ ਪ ਗ, ਰ, ਸ।

ਮੁਖ ਅੰਗ- ਸ, ਨੁ ਰ ਗ, ਰ ਗ ਮੰ ਪ, ਪ ਧ ਪ ਗ, ਧ ਪ ਗ ਰ, ਗ ਰ ਸ।

ਸਵਰ ਵਿਸਥਾਰ:-

1) ਸ, ਨੁ ਨੁ ਸ, ਨੁ ਰ ਸ, ਸ ਯ ਪ, ਮੰ ਧ ਪ, ਮੰ ਧ ਨੁ ਯ ਨੁ ਸ, ਸ ਰ ਸ, ਰ

ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗਤਿ ਦਰਪਣ ਭਾਗ-ਤੀਜਾ

ਗ ਰ, ਨੁ ਰ ਗ ਰ ਗ, ਗ ਮ ਪ, ਗ ਮ ਪ ਧ ਪ, ਮ ਧ ਪ, ਧ ਪ ਗ, ਗ ਮ ਪ ਮ ਧ ਪ, ਪ ਧ ਪ ਗ, ਰ ਗ ਮ ਪ, ਧ ਪ ਗ, ਧ ਪ ਗ ਰ, ਗ ਰ ਸ।

2) ਨੁ ਰ ਗ, ਮ ਪ, ਗ ਮ ਧ ਪ, ਧ ਪ ਗ, ਮ ਧ ਨ, ਮ ਧ ਪ, ਧ ਪ ਗ ਰ, ਗ ਮ ਪ, ਮ ਧ ਨ, ਧ ਨ ਸ, ਪ ਸ - ਰੇ ਸ, ਸ ਧ ਪ, ਮ ਧ ਨ ਸ, ਸ ਧ ਪ, ਸੇ ਰੇ ਸ, ਮ ਧ ਨ ਸ, ਸ ਧ ਪ ਗ, ਪ ਧ ਪ ਗ, ਗ ਮ ਪ, ਮ ਪ, ਧ ਪ ਗ ਰ, ਗ ਰ ਸ, ਧੁ ਨੁ ਰ ਸ।

3) ਗ ਮ ਪ, ਮ ਧ ਪ, ਮ ਪ ਗ ਮ ਧ ਪ, ਪ - ਧ ਪ ਗ, ਪ ਧ ਪ ਗ, ਮ ਧ ਮ ਨ, ਧ ਨ ਸ, ਨ ਰੇ ਸ, ਨ ਰੇ ਗ, ਨ ਰੇ ਗ ਮ ਰੇ ਗ, ਗ ਮ ਪ, ਧ ਪ ਗ ਰੇ, ਗ ਰੇ ਸ, ਸੇ ਰੇ ਸ, ਧ ਨ ਸ, ਸ ਧ ਪ, ਗ ਮ ਧ ਪ, ਸੇ ਰੇ ਸ ਧ ਪ, ਧ ਨ ਸ, ਸ ਧ ਪ ਗ, ਧ ਪ ਗ ਰ, ਗ ਰ ਸ, ਧੁ ਨੁ ਰ ਸ।

ਕਲਿਆਨੁ ਭੋਪਾਲੀ ਮਹਲਾ ੭ ੧੦ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥ (੧੩੨੧)

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਸੁਆਮੀ ਦੂਖ ਨਿਵਾਰਣੁ ਨਾਰਾਇਣੇ॥ ਸਗਲ ਭਗਤ ਜਾਚਹਿ ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਭਵ ਨਿਧਿ ਤਰਣ ਹਰਿ ਚਿੰਤਾਮਣੇ॥੧॥ਰਹਾਉ॥ ਈਨ ਦਇਆਲ ਜਗਦੀਸ ਦਮੋਦਰ ਹਰਿ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਗੋਬਿੰਦੇ॥ ਤੇ ਨਿਰਭਉ ਜਿਨ ਸ੍ਰੀਰਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ਗੁਰਮਤਿ ਮੁਰਾਰਿ ਹਰਿ ਮੁਕੰਦੇ॥੧॥ ਜਗਦੀਸੁਰ ਚਰਨ ਸਰਨ ਜੋ ਆਏ ਤੇ ਜਨ ਭਵ ਨਿਧਿ ਪਾਰਿ ਪਰੇ॥ ਭਗਤ ਜਨਾ ਕੀ ਪੈਜ ਹਰਿ ਰਾਖੈ ਜਨ ਨਾਨਕ ਆਪਿ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ॥੨॥੧॥੨॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਪਰਮੇਸੁਰ-ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਮਾਲਕ। ਦੂਖ ਨਿਵਾਰਣ-ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ਜਾਚਹਿ-ਮੰਗਦੇ ਹਨ। ਸੁਖ ਸਾਗਰ-ਹੇ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ! ਭਵ ਨਿਧਿ-ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ। ਤਰਣ-ਜਹਾਜ਼। ਭਵ ਨਿਧਿ ਤਰਣ-ਹੇ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਲੰਘਾਣ ਵਾਲੇ ਜਹਾਜ਼! ਚਿੰਤਾਮਣੇ-ਹੇ ਹਰੇਕ ਜੀਵ ਦੀ ਮਨੋਕਾਮਨਾ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ! ਜਗਦੀਸ-ਹੇ ਜਗਤ ਦੇ ਈਸ਼ੁਰ! ਦਮੋਦਰ-(ਦਾਮ-ਰੱਸੀ, ਉਧਰ-ਪੇਟ, ਲੱਕ, ਜਿਸ ਦੇ ਲਕ ਦੁਆਲੇ ਤੜਫਾਰੀ ਹੈ) ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਗੁਰਮਤਿ-ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਤਿ ਉੱਤੇ ਤੁਰ ਕੇ। ਮੁਰਾਰਿ-(ਮੁਰ-ਦੇਤ ਦਾ ਵੈਰੀ) ਹੇ ਦੇਤ-ਦਮਨ! ਮੁਕੰਦੇ-ਹੇ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ! ਪੈਜ-ਲਾਜ, ਇਜੱਤ।

ਰਾਗੁ ਕਲਿਆਨੁ ਭੋਪਾਲੀ ਤੀਨ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-16 ਮੱਧ ਲੈਅ ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
											ਸ	ਸ	ਰੁ	ਗ	ਮ
											ਪਾ	ਰ	ਥ	ਹ	ਮੁ
ਪ	ਪ	ਗ	ਮ	ਪ	ਧ	ਪ	ਗ	ਰ	-	ਸ	ਨੁ	ਰ	ਗ	ਮ	ਪ
ਪ	ਰ	ਮੇ	ਸ	ਸੁ	ਰੁ	ਸੁ	ਆ	ਮੀ	ਸ	ਸ	ਦੂ	ਸ	ਖ	ਸ	ਸ
ਮ	ਧ	ਨ	ਸ	ਧ	ਪ	ਗ	ਰ	ਗ	ਰ	ਸ					
ਨਿ	ਵਾ	ਰ	ਣੁ	ਨਾ	ਸ	ਰਾ	ਇ	ਣੇ	ਸ	ਸ					
x				2				0						3	

ਰਾਗੁ ਕਲਿਆਨੁ ਭੋਪਾਲੀ

ਅੰਤਰਾ

									ਮ	ਪ	ਮ	ਧ	ਨ
									ਸ	ਸ	ਗ	ਸ	ਲ
ਸ	ਨ	ਰੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਰੰਰੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਧ	ਧ	ਪ	ਨ	ਰੰ	ਸੰ
ਭ	ਗ	ਤ	ਸ	ਜਾ	ਚਹਿ	ਸੁ	ਖ	ਸਾ	ਗ	ਰ	ਭ	ਵ	ਨਿ
ਧ	ਨ	ਸੰ	-	ਸੰ	ਸੰ	ਧ	ਪ	ਗ	ਰ	ਗ			
ਤ	ਰ	ਣ	ਸ	ਹ	ਰਿ	ਕਿੰ	ਤਾ	ਮ	ਸ	ਣੇ			
x				2				0				3	

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਸਰ ਗਮ ਪਧ ਪ- ਧਪ ਗਰ ਗਰ ਸ-
- 2) ਗਮ ਪਧ ਪ- ਧਨ ਸੰਸੰ ਧਪ ਗਗ ਰਸ
- 3) ਧਨ ਸੰਰੰ ਸੰ- ਗੰਰੰ ਸੰਸੰ ਧਪ ਗਤ ਸ-
- 4) ਗਮ ਪਧ ਪ- ਮਧ ਨਸੰ ਧਨ ਸੰਰੰ ਸੰ- ਗੰਗੰ ਰੰਸੰ ਧਧ ਪਗ
ਧਪ ਗਰ ਗਰ ਸ-
- 5) ਨਰ ਗਗ ਰਗ ਮਮ ਗਮ ਪਧ ਮਧ ਨਸੰ ਸੰਸੰ ਧਧ ਧਧ ਪਗ
ਪਪ ਗਰ ਗਗ ਰਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਨੌਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 7ਵੀਂ ਤੋਂ 9ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਦੋ ਵਾਰ ਹੋਰ ਗਾ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) 12ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ 5 ਮਾਤਰਾਂ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ
- 3) ਮੁਖੜਾ ਲੈ ਕੇ ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਤੀਜੀ ਮਾਤਰ ਤੇ 'ਪਰ ਮੇ ਸੁਰੁ' ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਤਿੰਨ ਮਾਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਫਿਰ ਇਹੀ ਮੁਖੜਾ ਤੇ ਤਿੰਨ ਮਾਤਰਾਂ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਫਿਰ ਮੁਖੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਮ ਕਰਨਾ ਹੈ।

(ਸੱਵਈਏ ਮਹਲੇ ਚਉਥੇ ਕੇ ੪) (੧੪੦੩)

ਸੇਵਕ ਕੈ ਭਰਪੂਰ ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ ਵਾਹਗੁਰੂ ਤੇਰਾ ਸਭੁ ਸਦਕਾ॥ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਪ੍ਰਭੁ ਸਦਾ ਸਲਾਮਤਿ ਕਹਿ ਨ ਸਕੈ ਕੋਊ ਤੂ ਕਦ ਕਾ॥ ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸਨੁ ਸਿਰੇ ਤੈ ਅਗਨਤ ਤਿਨ ਕਉ ਮੋਹੁ ਭਯਾ ਮਨ ਮਦ ਕਾ॥ ਚਵਰਾਸੀਹ ਲਖ ਜੋਨਿ ਉਪਾਈ ਰਿਜਕੁ ਦੀਆ ਸਭ ਹੂ ਕਉ ਤਦ ਕਾ॥ ਸੇਵਕ ਕੈ ਭਰਪੂਰ ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ ਵਾਹਗੁਰੂ ਤੇਰਾ ਸਭੁ ਸਦਕਾ॥੧॥੧੧॥

ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦਰਪਣ ਭਾਗ-ਤੀਜਾ

ਪਦ ਅਰਥ:- ਸੇਵਕ ਕੈ-ਸੇਵਕਾਂ ਦੇ (ਹਿਰਦੇ-ਰੂਪ ਘਰ ਵਿਚ)। ਭਰਪੂਰ-ਨਕਾ-ਨਕ, ਵਿਆਪਕ। ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ-ਸਦਾ। ਵਾਹ-ਪੰਨ ਹੈ ਤੂੰ। ਸਦਕਾ-ਬਰਕਤਿ। ਸਲਾਮਤਿ-ਬਿਰ, ਅਟੱਲ। ਸਿਰੇ-ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ। ਅਗਨਤ-ਬੇਅੰਤ। ਸੋਹੁ ਮਨ ਮਦ ਕਾ-ਮਨ ਦੇ ਅਹੰਕਾਰ ਦਾ ਮੋਹ। ਤਦ ਕਾ- ਤਦੋਂ ਤੋਂ, ਜਦੋਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ।

ਰਾਗੁ ਕਲਿਆਨੁ ਭੋਪਾਲੀ ਤੀਨ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾ-16 ਮੱਧ ਲੈਅ ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
								ਨੁ	ਰ	ਗ	ਮ	ਰ	ਗ	ਮ	ਪ
								ਵਾ	S	ਹ	S	ਗੁ	S	ਰੂ	S
ਧ	ਧ	ਪ	ਗ	ਰ	ਰ	ਸ	-	ਮ	ਧ	ਨ	ਸ	ਧ	ਨ	ਸ	-
ਤੇ	ਰਾ	ਸ	ਭੁ	ਸ	ਦ	ਕਾ	S	ਸੇ	S	ਵ	ਕ	ਕੈ	S	S	S
ਸੰ	ਸੰ	ਧ	ਪ	ਗ	ਗ	ਰ	ਸ								
ਭ	ਰ	ਪੂ	ਰ	ਜੁ	ਗੁ	ਜੁ	ਗੁ								
x				2				0				3			

ਅੰਤਰਾ

								ਮ	ਪ	ਮ	ਧ	ਨਨ	-	ਸੰ	-
								ਨਿ	ਰੰ	ਕਾ	ਰੂ	ਪ੍ਰ	S	ਭੁ	S
ਸੰ	ਰੰ	ਸੰ	-	ਗੰ	ਰੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਨ	ਰੰ	ਗੰ	-	ਰੰ	-	ਸੰ	-
ਸ	S	ਦਾ	S	ਸ	ਲਾ	ਮ	ਤਿ	ਕ	ਰਿ	ਨ	S	ਸ	S	ਕੈ	S
ਸੰ	ਸੰ	ਧ	ਪ	ਧਪ	ਗਰ	ਗਰ	ਸ								
ਕੋ	ਊ	ਤੂ	S	ਕS	ਦS	ਕਾS	S								
x				2				0				3			

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਨੁਰ ਗਮ ਪਧ ਮਪ ਧਪ ਗਰ ਗਰ ਸ-
- 2) ਗਮ ਪਧ ਮਪ ਸੰਸੰ ਧਧ ਪਗ ਰਰ ਸ-
- 3) ਮਪ ਨਸੰ ਰੰਸੰ ਧਨ ਸੰਰੰ ਸੰਸੰ ਗੰਗੰ ਰੰਸੰ ਸੰਰੰ ਸੰਸੰ ਧਧ ਪਗ
ਧਪ ਗਰ ਗਗ ਰਸ
- 4) ਧਨ ਸੰਧ ਨਸੰ ਧਨ ਸੰਰੰ ਸੰਸੰ ਮਧ ਨਸੰ ਸੰਰੰ ਗੰਰੰ ਸੰਸੰ ਧਪ
ਧਪ ਗਰ ਗਗ ਰਸ

ਰਾਗੁ ਕਲਿਆਨੁ ਭੋਪਾਲੀ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) 9ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 13ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਜੋੜ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) 9ਵੀਂ ਤੋਂ 8ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਪੂਰੇ ਇੱਕ ਚੱਕਰ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਅਠਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤਕ ਦੁਗੁਨ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 9ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਦੀ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਦੁਗੁਨ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 13ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੀ ਦੁਗੁਨ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 3) ਬੰਦਬ ਅਨੁਸਾਰ 9ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਮ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਸਵਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਬਾਕੁ ਮਹਲਾ ੫ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥ (੧੩੮੭)

ਕਾਚੀ ਦੇਹ ਮੋਹ ਫੁਨਿ ਬਾਧੀ ਸਠ ਕਠੋਰ ਕੁਚੀਲ ਕੁਗਿਆਨੀ॥ ਧਾਵਤ ਭ੍ਰਮਤ ਰਹਨੁ ਨਹੀ ਪਾਵਤ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਗਤਿ ਨਹੀ ਜਾਨੀ॥ ਜੋਬਨ ਰੂਪ ਮਾਇਆ ਮਦ ਮਾਤਾ ਬਿਚਰਤ ਬਿਕਲ ਬਡੋ ਅਭਿਮਾਨੀ॥ ਪਰ ਧਨ ਪਰ ਅਪਵਾਦ ਨਾਰਿ ਨਿੰਦਾ ਯਹ ਮੀਠੀ ਜੀਅ ਮਾਹਿ ਹਿਤਾਨੀ॥ ਬਲਬੰਚ ਛਪਿ ਕਰਤ ਉਪਾਵਾ ਪੇਖਤ ਸੁਨਤ ਪ੍ਰਭ ਅੰਤਰਜਾਮੀ॥ ਸੀਲ ਧਰਮ ਦਯਾ ਸੁਚ ਨਾਸਿ ਆਇਓ ਸਰਨਿ ਜੀਅ ਕੇ ਦਾਨੀ॥ ਕਾਰਣ ਕਰਣ ਸਮਰਥ ਸਿਰੀਧਰ ਰਾਖਿ ਲੇਹੁ ਨਾਨਕ ਕੋ ਸੁਆਮੀ॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ:-ਕਾਚੀ-ਨਾ ਬਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ। ਦੇਹ-ਸਰੀਰ। ਮੋਹ ਬਾਧੀ-ਮੋਹ ਨਾਲ ਬੱਝੀ ਹੋਈ। ਫੁਨਿ-ਫਿਰ। ਕਠੋਰ-ਨਿਰਦਈ। ਕੁਚੀਲ-ਚੰਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ। ਕੁਗਿਆਨੀ-ਮੂੜਾ, ਮੂਰਖ। ਧਾਵਤ ਭ੍ਰਮਤ-ਭਟਕਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹਾਂ। ਗਤਿ-ਭੇਦ, ਉੱਚੀ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ। ਜੋਬਨ-ਜਵਾਨੀ। ਬਿਚਰਤ-ਖੋਂ ਭਟਕ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਬਿਕਲ-ਵਿਆਕੁਲ। ਅਪਵਾਦ-ਬੁਰੇ ਬਚਨ, ਕੌੜੇ ਬੋਲ। ਹਿਤਾਨੀ-ਪਿਆਰੇ ਲਗਦੇ ਹਨ। ਬਲਬੰਚ ਉਪਾਵਾ-ਨੱਗੀ ਦੇ ਉਪਾਵ। ਕਰਤ-ਮੈਂ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਪੇਖਤ-ਤੂੰ ਵੇਖਦਾ ਹੈ। ਸੁਨਤ-ਸੁਣਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਭ-ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਸੀਲ-ਚੰਗਾ ਸੁਭਾਉ। ਸੁਚ-ਪਵਿੱਤਰਤਾ। ਨਾਸਿ -ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਾਰਣ ਕਰਣ-ਹੇ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਮੂਲ! ਸਿਰੀਧਰ-ਹੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਪਤੀ!

ਰਾਗੁ ਕਲਿਆਨੁ ਭੋਪਾਲੀ ਏਕ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-12 ਮੱਧ ਲੈਅ

ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਗ	ਮ	ਪ	ਧ	ਮ	ਪ	ਪ	ਧ	ਪ	ਗ	ਰ	ਸ
ਰਾ	ਸ	ਖਿ	ਸ	ਲੇ	ਰੁ	ਨਾ	ਨ	ਕ	ਕੇ	ਸੁਆ	ਮੀ
ਮ	ਧ	ਨ	ਸੰ	ਰੰ	ਸੰ	ਧਧ	ਪ	ਗ	ਰੁ	ਗੁ	ਸ
ਕਾ	ਰ	ਣ	ਕ	ਰ	ਣ	ਸਮ	ਰ	ਬ	ਸਿਰੀ	ਧਸ	ਰ
x		0		2		0		3		4	

ਅੰਤਰਾ

ਮ	ਪ	ਮ	ਧ	ਨ	ਸ	ਸ	ਰੰ	ਗੰ	ਰੰ	ਸ	ਸ
ਕਾ	ਸ	ਚੀ	ਸ	ਦੇ	ਹ	ਮੇ	ਹ	ਫੁ	ਨਿ	ਬਾਂ	ਧੀ
ਧ	ਨ	ਸੰ	ਰੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਧ	ਪ	ਗ	ਗ	ਚੁ	ਸ
ਸ	ਠ	ਕ	ਠੇ	ਸ	ਰ	ਕੁ	ਚੀ	ਲ	ਕੁ	ਗਿਆ	ਨੀ
x		0		2		0		3		4	

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਨੁਰ ਗਮ ਰਗ ਮਪ ਮਧ ਨਸੰ ਸਰੰ ਸੰਸੰ ਧਪ ਗਰ ਗਰ ਸ-
- 2) ਗਮ ਪਧ ਮਧ ਨਸੰ ਨਰੰ ਸੰਸੰ ਗੰਰੰ ਸੰਸੰ ਧਧ ਪਗ ਰਰ ਸ-
- 3) ਗਮ ਪਧ ਮਪ ਧਨ ਸਰੰ ਸੰਸੰ ਗੰਗੰ ਰੰਸੰ ਧਪ ਗਰ ਗਰ ਸ-

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) ਬੰਦਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਛੇਵੀਂ ਮਾਤਰ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ 5ਵੀਂ-6ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਚੋਥੀ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 3) ਬੰਦਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ 7ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 7ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਮ ਕਰਨਾ ਹੈ।

(ਸਲੋਕ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀਉ ਕੇ)

(੧੩੭੨)

ਕਬੀਰ ਰੋੜਾ ਹੋਇ ਰਹੁ ਬਾਟ ਕਾ ਤਜਿ ਮਨ ਕਾ ਅਭਿਮਾਨੁ ॥ ਐਸਾ ਕੋਈ ਦਾਸੁ ਹੋਇ ਤਾਹਿ ਮਿਲੈ ਭਗਵਾਨੁ॥੧੪੬॥ ਕਬੀਰ ਰੋੜਾ ਹੂਆ ਤ ਕਿਆ ਭਇਆ ਪੰਥੀ ਕਉ ਦੁਖੁ ਦੇਇ॥ ਐਸਾ ਤੇਰਾ ਦਾਸੁ ਹੈ ਜਿਉ ਧਰਨੀ ਮਹਿ ਖੇਹ॥੧੪੭॥ ਕਬੀਰ ਖੇਹ ਹੂਈ ਤਉ ਕਿਆ ਭਇਆ ਜਉ ਉਡਿ ਲਾਗੈ ਅੰਗ॥ ਹਰਿ ਜਨੁ ਐਸਾ ਚਾਹੀਐ ਜਿਉ ਪਾਨੀ ਸਰਬੰਗ॥੧੪੮॥ ਕਬੀਰ ਪਾਨੀ ਹੂਆ ਤ ਕਿਆ ਭਇਆ ਸੀਰਾ ਤਾਤਾ ਹੋਇ॥ ਹਰਿ ਜਨੁ ਐਸਾ ਚਾਹੀਐ ਜੈਸਾ ਹਰਿ ਹੀ ਹੋਇ॥੧੪੯॥

ਪਦ ਅਰਥ:-ਰੋੜਾ-ਰੋੜ, ਇੱਟ ਦਾ ਟੋਟਾ। ਬਾਟ-ਰਸਤਾ, ਪਹਿਆ। ਤਜਿ-ਛੱਡ ਕੇ। ਤਾਹਿ-ਉਸੇ ਨੂੰ। ਪੰਥੀ-ਚਾਹੀ, ਮੁਸਾਫਿਰ। ਧਰਨੀ-ਧਰਤੀ। ਖੇਹ-ਮਿੱਟੀ। ਸਰਬੰਗ-ਸਾਰੇ ਅੰਗਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਰਖਣ ਵਾਲਾ। ਸੀਰਾ-ਸੀਤਲ, ਠੰਡਾ।

ਰਾਗੁ ਕਲਿਆਨੁ ਭੋਪਾਲੀ

ਰਾਗੁ ਕਲਿਆਨੁ ਭੋਪਾਲੀ ਆਡਾ ਚਾਰ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-14 ਮੱਧ ਲੈਅ
ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
ਨੁ	ਰ	ਗ	ਮੰ	ਧ	ਪ	ਧ	ਪ	ਗ	ਰ	ਗ	ਰ	ਸ	-
ਤ	ਜਿ	ਮ	ਨ	ਕਾ	ਸ	ਅ	ਸ	ਭਿ	ਸ	ਮਾ	ਸ	ਨੁ	ਸ
ਮੰ	ਧ	ਨ	ਧ	ਨ	ਸੰ	ਧ	ਧ	ਪ	ਪ	ਗ	ਰ	ਗ	-
ਕ	ਬੀ	ਰ	ਰੋ	ੜਾ	ਸ	ਹੋ	ਇ	ਰ	ਹੁ	ਬਾ	ਟ	ਕਾ	ਸ
x		2		0		3		0		4		0	

ਅੰਤਰਾ

ਮੰ	ਧ	ਪ	ਮੰ	ਧ	ਨ	ਸੰ	-	ਸੰ	-	ਸੰ	ਰੰ	ਸੰ	-
ਐ	ਸ	ਸਾ	ਕੇ	ਸ	ਈ	ਦਾ	ਸ	ਸੁ	ਸ	ਹੋ	ਸ	ਇ	ਸ
ਨ	ਰੰ	ਗੰ	-	ਰੰ	ਸੰ	ਧ	-	ਪ	-	ਗ	ਰ	ਗਰ	ਸ
ਤਾ	ਸ	ਹਿ	ਸ	ਮਿ	ਲੈ	ਭ	ਸ	ਗ	ਸ	ਵਾ	ਸ	ਨੁ	ਸ
x		2		0		3		0		4		0	

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਨੁਰ ਗਗ ਰਗ ਮੰਮ ਗਮ ਪਪ ਮਧ ਨਸੰ ਧਧ ਪਗ ਪਪ ਗਰ ਗਗ ਰਸ
- 2) ਗਮ ਪਧ ਮਪ ਗਮ ਧਨ ਸੰਰੰ ਸੰਸੰ ਰੰਸੰ ਧਪ ਧਪ ਗਗ ਰਰ ਗਗ ਰਸ
- 3) ਮਧ ਨਸੰ ਧਨ ਸੰਰੰ ਸੰਸੰ ਰੰਸੰ ਗੰਗੰ ਰੰਸੰ ਸੰਰੰ ਸੰਸੰ ਧਪ ਗਰ ਗਗ ਰਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ 6ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਬੰਦਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ ਤੀਜੀ ਤੋਂ 6ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਦੇ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) ਬੰਦਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਲੇ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 3) ਪਹਿਲੀਆਂ 4 ਮਾਤਰਾਂ ਦੇ ਸਵਰਾਂ ਤੇ 'ਤ ਜਿ ਮਨ ਕਾ' ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕਰ ਕੇ ਫਿਰ 7ਵੀਂ ਤੋਂ 14ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 5ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਮ ਕਰਨਾ ਹੈ।

(ਸਵਈਏ ਮਹਲੇ ਤੀਜੇ ਕੇ ੩)

(੧੩੯੫)

ਆਪਿ ਨਰਾਇਣੁ ਕਲਾ ਧਾਰਿ ਜਗ ਮਹਿ ਪਰਵਰਿਯਉ॥ ਨਿਰੰਕਾਰਿ ਆਕਾਰੁ ਜੋਤਿ ਜਗ ਮੰਡਲਿ ਕਰਿਯਉ॥ ਜਹ ਕਹ ਤਹ ਭਰਪੂਰੁ ਸਬਦੁ ਦੀਪਕਿ ਦੀਪਾਯਉ॥ ਜਿਹ ਸਿਖਹ

ਸੰਗ੍ਰਹਿਓਂ ਤਤੁ ਹਰਿ ਚਰਣ ਮਿਲਾਯਉ॥ ਨਾਨਕ ਕੁਲਿ ਨਿੰਮਲੁ ਅਵਤਰਿਉ ਅੰਗਦ ਲਹਣੇ
ਸੰਗਿ ਹੁਅ॥ ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ ਤਾਰਣ ਤਰਣ ਜਨਮ ਜਨਮ ਪਾ ਸਰਣਿ ਤੁਅ॥੨॥੧੬॥

ਪਦ ਅਰਥ:-ਕਲਾ ਧਾਰਿ-ਸੋਤਿਆ ਰਚ ਕੇ। ਜਗ ਮਹਿ-ਜਗਤ ਵਿਚ। ਪਰਵਹਿਯਉ-ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਨਿਰੰਕਾਰਿ-
ਨਿਰੰਕਾਰ ਨੇ। ਆਕਾਰੁ-ਅਕਾਰ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ, ਸਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ। ਜਗ ਮੰਡਲਿ-ਜਗਤ ਦੇ ਮੰਡਲ ਵਿਚ। ਜੋਤਿ ਕਰਿਯਉ-
ਜੋਤਿ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਹੈ। ਭਰਪੂਰੁ-ਵਿਆਪਕ, ਹਾਜ਼ਰ-ਨਾਜ਼ਰ। ਦੀਪਕਿ-ਦੀਵੇ ਨਾਲ। ਦੀਪਾਯਉ-ਜਗਾਇਆ ਹੈ। ਜਿਹ
ਸਿਖਰ-ਸਿੰਨ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ। ਸੰਗ੍ਰਹਿਓਂ-ਗ੍ਰਹਣ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਤਤੁ-ਤੁਰਤ, ਤਤਕਾਲ। ਨਾਨਕ ਕੁਲਿ-ਨਾਨਕ ਦੀ ਕੁਲ
ਵਿਚ। ਨਿੰਮਲੁ-ਨਿਰਮਲ। ਅਵਤਰਿਉ-ਅਵਤਾਰ ਹੋਇਆ। ਲਹਣੇ ਸੰਗਿ ਹੁਅ-ਲਹਣੇ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋ ਕੇ, ਨਾਲ
ਮਿਲ ਕੇ। ਤਾਰਣ ਤਰਣ-ਤਾਰਣ ਲਈ ਜਗਾਯ। ਤਰਣ-ਜਗਾਯ।

ਰਾਗੁ ਕਲਿਆਨੁ ਭੋਪਾਲੀ ਝਪ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-10 ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ

ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਪ	ਗਮ	ਪਪ	ਮਧ	ਪ	ਪਧ	ਪਗ	ਰ	ਗਰ	ਸ
ਆ	ਪਿਸ	ਨਰਾ	ਇਸ	ਣ	ਕਸ	ਲਾਸ	ਧਾ	ਸਸ	ਰਿ
ਮ	ਧ	ਨ	ਸੰ	ਨਸੰ	ਧ	ਪ	ਧਪ	ਗਗ	ਰਸ
ਜ	ਗ	ਮ	ਰਿ	ਸਸ	ਪ	ਰ	ਵਰਿ	ਯਉ	ਸਸ
x		2			0		3		

ਅੰਤਰਾ

ਪ	ਮਧ	ਸੰ	ਰੰ	ਸੰ	ਸੰਰੰ	ਗੰਰੰ	ਸੰ	ਧਪ	ਗ
ਨਿ	ਰੰਸ	ਕਾ	ਸ	ਰਿ	ਆਸ	ਸਸ	ਕਾ	ਸਸ	ਰੁ
ਮਧ	ਨ	ਸੰ	ਸੰਰੰ	ਸੰ	ਧਪ	ਗਗ	ਰਰ	ਗਰ	ਸ
ਜੋਸ	ਤਿ	ਜ	ਸਸ	ਗ	ਮੰਸ	ਡਲਿ	ਕਰਿ	ਯਉ	ਸ
x		2			0		3		

ਤਾਨਾਂ:-

- ਗਮਪਧ ਮਪਗਮ ਪਧਪਗ ਰਰਸਸ ਗਮਪਧ ਮਪਸੰਸੰ ਸੰਰੰਸੰਸੰ ਗੰਗੰਰੰਸੰ
ਧਧਪਗ ਰਰਸਸ
- ਨਰਗਮ ਪਧਮਪ ਮਧਨਸੰ ਨਰੰਸੰਸੰ ਧਨਸੰਰੰ ਸੰਸੰਰੰਸੰ ਸੰਰੰਗੰਰੰ ਸੰਸੰਧਪ
ਧਪਗਰ ਗਗਰਸ

ਰਾਗੁ ਕਲਿਆਨੁ ਭੋਪਾਲੀ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) ਪਹਿਲੀ-ਦੂਜੀ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੇ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ ਦੂਜੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤੀਜੀ ਤੋਂ ਪੰਜਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਤੇ 'ਇਣੁ' ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਇੱਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਤੀਜੀ ਤੋਂ ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 3) ਬੰਦਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ 6ਵੀਂ ਤੋਂ 10ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਮ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਸ਼ਬਦ - 'ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਸੁਆਮੀ' ਤੀਨਤਾਲ ਬੰਦਸ਼ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਰਾਗੁ ਕਲਿਆਨੁ ਭੋਪਾਲੀ ਜੈ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-13 ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ

ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
ਗਮ	ਪ	ਗਗ	ਮ	ਪ	ਮਧ	ਨਸੰ	ਧ	ਪ	ਗ	ਰ	ਗਰ	ਸ
ਪਾS	ਰ	ਬ	ਹ	ਮੁ	ਪਰ	ਮੇS	ਸੁ	ਰੁ	ਸੁ	ਆ	ਮੀS	S
ਨ	ਰ	ਗ	ਮ	ਪ	ਧਨ	ਸੰ	ਸੰਰ	ਸੰ	ਧਪ	ਗਰ	ਗਰ	ਸ
ਦੂ	S	ਖ	S	S	ਨਿS	ਵਾ	ਰS	ਣ	ਨਾS	ਰਾS	ਇS	ਣੇ
x					2				3		4	

ਅੰਤਰਾ

ਪ	ਗਮ	ਪ	ਮਧ	ਪ	ਸੰ	-	ਸੰਰ	ਸੰ	ਗੰਰੇ	ਸੰ	ਧ	ਪਗ
ਸ	ਗਲ	ਭ	ਗS	ਤ	ਜਾ	S	ਚਹਿ	S	ਸੁS	ਖ	ਸਾ	ਗਰ
ਮਧ	ਨਸੰ	ਨਰੰ	ਗੰਰੰ	ਸੰ	ਸੰਰੰ	ਸੰਸੰ	ਧ	ਪ	ਧਪ	ਗਰ	ਗਰ	ਸ
ਭS	ਵS	ਨਿS	SS	ਧਿ	ਤS	ਰਣ	ਹ	ਰਿ	ਚਿੰS	ਤਾS	ਮS	ਣੇ
x					2				3		4	

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਨਰਗਮ | ਪਧਮਪ | ਧਪਗਰ | ਗਰਸ- | ਗਮਪਧ | ਮਧਨਨ | ਪਧਨਸੰ | ਸੰਰੰਸੰਸੰ
- 2) ਗਮਪਧ | ਮਪਗਮ | ਧਪਗਰ | ਗਗਰਸ | ਪਧਮਪ | ਧਨਸੰਸੰ | ਪਧਮਪ | ਸੰਰੰਸੰਸੰ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ 5ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਬੰਦਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਗਾ ਕੇ ਫਿਰ 6ਵੀਂ ਤੋਂ 9ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਦੁਹਾਨ ਵਿੱਚ 2 ਮਾਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) ਅਸਥਾਈ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਲਾਈਨ 6ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਆਰੰਭ ਕਰਕੇ 5ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੱਕ ਪੂਰੀ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 10ਵੀਂ ਤੋਂ 13ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਦੋ ਵਾਰ ਹੋਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।

(ਸਵਈਏ ਮਹਲੇ ਚਉਥੇ ਕੇ ੪) (੧੪੦੩-੦੪)

ਕੀਆ ਖੇਲੁ ਬਡ ਮੇਲੁ ਤਮਾਸਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੇਰੀ ਸਭ ਰਚਨਾ॥ ਤੂ ਜਲਿ ਬਲਿ ਗਗਨਿ ਪਯਾਲਿ ਪੂਰਿ ਰਚਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤੇ ਮੀਠੇ ਜਾ ਕੇ ਬਚਨਾ॥ ਮਾਨਹਿ ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਰ੍ਵਾਦਿਕ ਕਾਲ ਕਾ ਕਾਲੁ ਨਿਰੰਜਨ ਜਚਨਾ॥ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਪਾਈਐ ਪਰਮਾਰਥੁ ਸਤਸੰਗਤਿ ਸੇਤੀ ਮਨੁ ਖਚਨਾ॥ ਕੀਆ ਖੇਲੁ ਬਡ ਮੇਲੁ ਤਮਾਸਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੇਰੀ ਸਭ ਰਚਨਾ ॥੩॥੧੩॥੪੨॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਖੇਲੁ-ਖੇਡ। ਮੇਲੁ-ਮੇਲਾ, ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਮਿਲਾਪ। ਰਚਨਾ-ਸ੍ਰਿਸਟੀ। ਬਲਿ-ਬਲ ਵਿਚ। ਗਗਨਿ-ਅਕਾਸ਼ ਉੱਤੇ। ਪਯਾਲਿ-ਪਾਤਾਲ ਵਿਚ। ਪੂਰਿ ਰਚਾ-ਵਿਆਪਕ ਹੈ। ਜਾ ਕੇ- ਜਿਸ ਦੇ। ਮਾਨਹਿ-ਸੋਚਦੇ ਹਨ, ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਰ੍ਵਾਦਿਕ-ਸਿਵ ਆਦਿਕ। ਜਚਨਾ-ਮੰਗਦੇ ਹਨ। ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ-ਹੇ ਗੁਰੂ! ਤੇਰੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ। ਪਰਮਾਰਥੁ-ਉੱਚੀ ਪਦਵੀ। ਸੇਤੀ-ਨਾਲ। ਖਚਨਾ-ਜੁੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਰਾਗੁ ਕਲਿਆਨੁ ਭੋਪਾਲੀ ਰੂਪਕ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-7 ਮੱਧ ਲੈਅ

ਅਸਥਾਈ

ਅੰਤਰਾ

1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	5	6	7
ਧ	ਨ	ਸੰ	ਧ	ਧ	ਪ	ਪ	ਮੰ	ਧੁਧ	ਧੁਧ	ਨ	ਨ	ਧ	ਨ
ਕੀ	ਆ	ਸ	ਖੇ	ਲੁ	ਬ	ਡ	ਤੂ	ਜਲਿ	ਬਲਿ	ਗ	ਗ	ਨਿ	ਸ
ਮੰ	ਧ	ਪ	ਗ	ਰ	ਗੁਰ	ਸ	ਸੰ	ਰੰ	ਸੰ	ਗੰ	ਰੰ	ਸੰ	ਸੰ
ਮੇ	ਸ	ਲੁ	ਤ	ਮਾ	ਸਾ	ਸ	ਪ	ਯਾ	ਲਿ	ਪੂ	ਰਿ	ਰ	ਚਾ
ਮੰ	ਧ	-	ਮੰ	ਧ	ਨ	-	ਧ	ਨਨੁ	ਸੰ	ਨ	ਰੰ	ਸੰ	ਸੰ
ਵਾ	ਹਿ	ਸ	ਗੁ	ਸ	ਰੂ	ਸ	ਅੰ	ਮ੍ਰਿ	ਤ	ਤੇ	ਸ	ਮੀ	ਠੇ
ਸੰ	ਧ	ਪੁਪ	ਗ	ਗ	ਰ	ਸ	ਧ	ਧ	ਪ	ਗ	ਰ	ਗੁਰ	ਸ
ਤੇ	ਰੀ	ਸਭ	ਰ	ਚ	ਨਾ	ਸ	ਜਾ	ਕੇ	ਸ	ਬ	ਚ	ਨਾ	ਸ
x			2		3		x			2		3	

੩੦-ਰਾਗੁ ਪਰਭਾਤੀ ਬਿਭਾਸ

ਰਾਗੁ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਬਿਭਾਸ ਦਾ ਸਰੂਪ ਰਾਗੁ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਤੇ ਰਾਗ ਬਿਭਾਸ ਦੇ ਮਿਸ਼ਰਨ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ। ਰਾਗੁ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਭਾਰਤੀਯ ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਰਾਗ ਪ੍ਰਭਾਤ, ਪ੍ਰਭਾਤ ਭੈਰਵ ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਤ ਪਟਤੋੜੀ ਐਸੇ ਕੁਝ ਰਾਗਾਂ ਬਾਰੇ ਵਰਨਣ ਸੰਗੀਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਜ਼ਰੂਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਰਾਗ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਰਚਿਤ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਰਾਗ ਬਾਰੇ ਵਰਨਣ 'ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦਰਪਣ' ਭਾਗ-ਦੂਜਾ ਵਿੱਚ ਪੰਨਾ ੪੩੧ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਰਾਗੁ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਦੇ ਦੋ ਸਰੂਪ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿਚ ਹਨ, ਇਕ ਭੈਰਵ ਥਾਟ ਦਾ ਤੇ ਦੂਜਾ ਸਰੂਪ ਕਲਿਆਨ ਥਾਟ ਦਾ। ਭੈਰਵ ਅੰਗ ਦੇ ਰਾਗੁ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਵਿੱਚ ਸਵਰ ਚਿਸ਼ਭ ਪੈਵਤ ਕੋਮਲ, ਮਧਿਅਮ ਦੇਨੋ, ਵਾਦੀ-ਮਧਿਅਮ, ਸੰਵਾਦੀ-ਸ਼ੜਜ, ਜਾਤੀ-ਸੰਪੂਰਨ, ਸਮਾਂ-ਦਿਨ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਰ ਹੈ। ਆਰੋਹ-ਸ ਨ ਰੁ ਗ ਮ ਮ ਗ, ਮ ਪ ਯੁ ਨ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ- ਸੰ ਨ ਯੁ ਪ ਮ, ਮ ਮ ਗ ਰੁ ਰੁ ਸ। ਮੁਖ ਅੰਗ (ਪਕੜ)- ਸ, ਰੁਸ, ਯੁ ਨ ਸ, ਗ ਮ ਯੁ ਪ, ਮ ਗ, ਗ ਮ ਮ ਗ, ਰੁ ਸ। ਰਾਗੁ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਦਾ ਦੂਜਾ ਸਰੂਪ ਕਲਿਆਨ ਥਾਟ ਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ। ਰਾਗੁ-ਪ੍ਰਭਾਤੀ, ਥਾਟ-ਕਲਿਆਨ, ਸਵਰ-ਸਾਰੇ ਸੁਧ, ਵਰਜਿਤ ਸਵਰ-ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਮਧਿਅਮ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਤੇ ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ ਮਧਿਅਮ, ਜਾਤੀ-ਔੜਵ-ਸ਼ਾੜਵ, ਵਾਦੀ-ਸ਼ੜਜ, ਸੰਵਾਦੀ-ਪੰਚਮ। ਸਮਾਂ-ਦਿਨ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਰ। ਆਰੋਹ- ਸ ਰ ਗ, ਪ ਯੋ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ- ਸੰ ਨ ਯੁ ਨ - ਪ ਗ ਰ ਸ। ਮੁਖ ਅੰਗ - (ਪਕੜ) ਪ ਯ ਸੰ ਨ ਯੁ ਨ - ਪ, ਗ ਪ ਨ ਯ - ।

ਰਾਗੁ ਪਰਭਾਤੀ ਬਿਭਾਸ ਦਾ ਦੂਜਾ ਰਾਗ ਬਿਭਾਸ ਹੈ ਜੋ ਭਾਰਤੀ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਕੁਝ ਕਠਿਨ ਪਰ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਰਾਗਾਂ ਦੀ ਗਣਨਾ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। 'ਕ੍ਰਮਿਕ ਪੁਸਤਕ ਮਾਲਿਕਾ' ਭਾਗ-੬ ਪੰਨਾ ੮੦ ਤੇ ਪੰਡਿਤ ਭਾਤਖੰਡੇ ਨੇ ਮਾਰਵਾ ਮੇਲ ਜੱਨਯ ਪ੍ਰਕਾਰ ਰਾਗ ਵਿਭਾਸ ਦਾ ਵਿਵਰਨ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਜਾਤੀ ਸੰਪੂਰਨ, ਵਾਦੀ ਪੈਵਤ, ਸੰਵਾਦੀ ਗੰਧਾਰ ਤੇ ਸਵੇਰੇ ਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗਪ ਤੇ ਮਧ ਸਵਰ ਸੰਗਤੀਆਂ ਰਸਦਾਇਕ ਹਨ। ਪੰਚਮ ਤੇ ਠਹਿਰਾਉ ਗੰਭੀਰਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਦੇਸ਼ਕਾਰ ਤੇ ਗੌਰੀ ਦੇ ਮਿਸ਼ਰਨ ਨਾਲ ਰਾਗ ਦਾ ਸਰੂਪ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਉਠਾਵ - ਨ, ਰੁਗ, ਮੰਗ, ਰੁਸ, ਗਪ, ਗਪਧ, ਮੰਗ, ਪਗ ਰੁਸ। ਇਕ ਹੋਰ ਸਰੂਪ 'ਕ੍ਰਮਿਕ ਪੁਸਤਕ ਮਾਲਿਕਾ' ਭਾਗ-੫ ਪੰਨਾ

੪੪੬ ਤੇ ਰਾਗ ਵਿਭਾਸ (ਪੂਰਵੀ ਠਾਠ) ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਪੂਰਵੀ ਠਾਠ, ਜਾਤੀ-ਸੰਪੂਰਨ, ਮਧਿਅਮ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਦੁਰਬਲ ਹਨ। ਨਿਸ਼ਾਦ ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਾਦੀ-ਧੈਵਤ, ਸੰਵਾਦੀ ਰਿਸ਼ਭ ਹੈ ਤੇ ਪੰਚਮ ਤੇ ਠਹਿਰਾਉ ਨਾਲ ਰਾਗ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਅਪ੍ਰਚਲਿਤ ਸਰੂਪ ਹੈ। ਵਿਭਾਸ ਦਾ ਤੀਜਾ ਸਰੂਪ ਭੈਰਵ ਥਾਟ ਦਾ ਹੈ ਜੋ 'ਕ੍ਰਮਿਕ ਪੁਸਤਕ ਮਾਲਿਕਾ' ਭਾਗ-੫ ਦੇ ਪੰਨਾ ੩੯੯ ਤੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਥਾਟ-ਭੈਰਵ, ਮਧਿਅਮ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਵਰਜਿਤ ਹਨ ਤੇ ਜਾਤੀ-ਔੜਵ ਹੈ। ਵਾਦੀ ਧੈਵਤ ਤੇ ਸੰਵਾਦੀ ਗੰਧਾਰ ਹੈ। ਕੋਈ ਕੋਈ ਰਿਸ਼ਭ ਨੂੰ ਸੰਵਾਦੀ ਵੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਉਤਰਾਂਗ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਾਗ ਹੈ ਤੇ ਗਾਇਨ ਸਮਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਸ਼ਾਂਤ ਤੇ ਗੰਭੀਰ ਹੈ। ਗ ਪ ਦੀ ਸੰਗਤੀ ਚੰਗੀ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਉਠਾਵ- ਧੁ, ਪ, ਗਪ, ਗਰੁਸ, ਗਪ, ਧੁ, ਪ, ਸੰ, ਧੁ, ਪ। ਭੈਰਵ ਥਾਟ ਦਾ ਇਹ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਵਿਮਲਾਕਾਂਤ ਰਾਏ ਚੌਧਰੀ ਨੇ 'ਰਾਗ ਵਿਯਾਕਰਣ' ਵਿਚ ਰਾਗ ਵਿਭਾਸ ਦੇ ਚਾਰ ਸਰੂਪ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਪਹਿਲਾ-ਔੜਵ ਜਾਤੀ - ਸ ਰੁ ਗ ਪ ਧੁ ਸੰ - ਸੰ ਧੁ ਪ ਗ ਰੁ ਸ। ਧੁ - ਰੁ ਦਾ ਸੰਵਾਦ ਹੈ। ਦੂਜਾ-ਔੜਵ-ਵਕਰ ਸੰਪੂਰਨ- ਸ ਰੁ ਗ ਪ ਧੁ ਸੰ - ਸੰ ਨ ਧ ਪ ਮ ਪ ਗ ਰੁ ਸ। ਪ-ਸੰ ਦਾ ਸੰਵਾਦ ਹੈ। ਤੀਜਾ-ਔੜਵ-ਸੰਪੂਰਨ - ਸ ਰੁ ਗ ਪ ਧ ਸੰ - ਸੰ ਨ ਧ ਪ ਮ ਗ ਰੁ ਸ। ਧ-ਗ ਦਾ ਸੰਵਾਦ ਹੈ। ਚੌਥਾ-ਔੜਵ-ਸ਼ਾੜਵ- ਸ ਰ ਗ ਪ ਧ ਸੰ - ਸੰ ਨ ਧ ਪ ਗ ਰ ਸ। ਧ - ਗ ਦਾ ਸੰਵਾਦ ਹੈ।

ਪੰਡਿਤ ਅੱਪਾ ਤੁਲਸੀ ਦੁਆਰਾ 'ਰਾਗ ਚੰਦ੍ਰਿਕਾਸਾਰ' ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਗ ਵਿਭਾਸ ਭੈਰਵ ਥਾਟ ਦਾ ਸਰੂਪ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ। 'ਕੋਮਲ ਰਿਖਬ ਰੁ ਧੈਵਤਹਿ ਸੁਰ ਮਨਿ ਬਿਨਾ ਉਦਾਸ। ਵਾਦੀ ਧ ਰਿ ਸੰਵਾਦਿ ਹੈ, ਔੜਵ ਰਾਗ ਵਿਭਾਸ॥੧੨॥' ਪਟਵਰਧਨ ਜੀ ਨੇ 'ਰਾਗ ਵਿਗਿਆਨ' ਭਾਗ ਤੀਜਾ ਵਿਚ ਭੈਰਵ ਥਾਟ ਵਾਲਾ ਇਹੀ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਸਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਵੀ.ਐਸ. ਨਿਰਮ ਨੇ 'ਸੰਗੀਤ 'ਕੋਮਦੀ' ਭਾਗ ਤੀਜਾ ਵਿਚ, ਡਾਕਟਰ ਗੀਤਾ ਬੈਨਰਜੀ ਨੇ 'ਰਾਗ ਸ਼ਾਸਤਰ' ਭਾਗ ਦੂਜਾ ਵਿੱਚ ਤੇ ਪੰਡਿਤ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਵਿਆਸ ਨੇ 'ਰਾਗ ਪ੍ਰਭਾਕਰ' ਵਿਚ ਔੜਵ ਜਾਤੀ ਦਾ ਭੈਰਵ ਥਾਟ ਦਾ ਹੀ ਸਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਹੋਰ ਵਿਦਵਾਨ ਵੀ ਰਾਗ ਦੇ ਇਸ ਸਰੂਪ ਬਾਰੇ ਇੱਕ-ਮੱਤ ਹਨ।

ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਕਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰੋ. ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਰਾਗ ਰਤਨਾਵਲੀ' ਵਿਚ ਬਿਭਾਸ ਦਾ ਸਰੂਪ ਭੈਰਵ ਥਾਟ ਦਾ ਔੜਵ ਜਾਤੀ ਵਾਲਾ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸੰਤ ਸਵਰਣ ਸਿੰਘ ਗੰਧਰਵ ਦੇ 'ਸੁਰ ਸਿਮਰਨ ਸੰਗੀਤ' ਭਾਗ-ਸੱਤਵਾਂ ਪੰਨਾ ੧੮੭ ਤੇ ਰਾਗ ਬਿਭਾਸ ਨੂੰ ਭੈਰਉ ਥਾਟ ਦਾ ਔੜਵ ਜਾਤੀ ਦਾ ਹੀ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਇਕ ਹੋਰ ਸਰੂਪ ਪੰਨਾ ੧੮੮ ਤੇ ਮਾਰਵਾ ਥਾਟ ਦਾ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਆਚੇਹ- ਸ, ਰੁ ਗ, ਮ ਗ, ਪ ਧ ਨ ਧ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ- ਸੰ ਨ ਧ, ਮ ਧ ਮ ਗ ਰੁ

ਰਾਗੁ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਬਿਭਾਸ

ਸ। ਪਕੜ - ਨ, ਰੁ ਗ, ਮ ਗ, ਰੁ ਸ, ਗ ਪ, ਗ ਪ ਧ, ਮ ਗ, ਪ ਗ, ਰੁ ਸ।
 ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਨੇ 'ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਸਾਰਾਰ' ਭਾਗ ਚੌਥਾ ਵਿਚ ਰਾਗ
 ਬਿਭਾਸ ਨੂੰ ਭੈਰਉ ਥਾਟ ਦਾ ਔੜਵ ਜਾਤੀ ਵਾਲਾ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਇਕ ਹੋਰ ਸਰੂਪ
 ਬਿਲਾਵਲ ਥਾਟ ਦਾ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਚਲਨ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ ਸ, ਗਪ, ੱਧ - ਨ ਧ -
 ਪ, ਧ ਗ, ਪ ੱਧ ਸ - ਨਧ, ਪ, ਧ ਗ, ਪ ਧ ਪ, ਗ ਪ ਗ, ਰ ਸ। 'ਗੁਰਬਾਣੀ
 ਸੰਗੀਤ' ਦੇ ਕਰਤਾ ਸਰਦਾਰ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਐਬਟਾਬਾਦ ਨੇ ਰਾਗ ਬਿਭਾਸ ਦਾ ਇਕ ਸਰੂਪ
 ਭੈਰਉ ਥਾਟ ਦਾ ਔੜਵ ਜਾਤੀ ਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤੇ ਦੂਜਾ ਸਰੂਪ ਬਿਲਾਵਲ ਥਾਟ ਦਾ ਹੈ।
 ਆਰੋਹ - ਸ ਗ, ਪ ਧ, ਧਨ, ਪ, ਸ। ਅਵਰੋਹ- ਸ ਨ ਧ ਪ ਧ, ਪ ਗ, ਰ ਸ। ਪਕੜ -
 ਪ, ਧਨ, ਪ ਧ, ਗ, ਸ। ਭਾਈ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਦੇ 'ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਰੀਤ
 ਰਤਨਾਵਲੀ' ਵਿਚ ਰਾਗ ਬਿਭਾਸ ਦਾ ਇਕ ਸਰੂਪ ਭੈਰਉ ਥਾਟ ਦਾ ਔੜਵ ਜਾਤੀ ਵਾਲਾ
 ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਦੂਜਾ ਸਰੂਪ ਮਾਰਵਾ ਅੰਗ ਦਾ ਹੈ। ਅਰੋਹੀ- ਸਨਰੁਸ, ਗਪਗ, ਗ, ਮ ਧ,
 ਨਧਨਨਸੰ। ਅਵਰੋਹ- ਸ ੱਧ ਨ ਧ ਮ ਗ, ਪ ਮਗ, ਪਗ ਰੁ ਸ।

ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਗਾਇਕ ਗ੍ਰੰਥਕਾਰਾਂ ਨੇ ਰਾਗ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਤੇ ਰਾਗ ਬਿਭਾਸ ਦੇ ਵੱਖਰੇ
 ਵੱਖਰੇ ਸਰੂਪ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਰਾਗ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਬਿਭਾਸ ਦੇ ਉਪਲਬਧ ਸਰੂਪਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਤਾਰਾ
 ਸਿੰਘ ਨੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਰਾਗ ਰਤਨਾਵਲੀ' ਵਿਚ ਰਾਗ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਬਿਭਾਸ ਦੀ
 ਉਤਪਤੀ ਭੈਰਵ ਥਾਟ ਤੋਂ ਮੰਨੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਤ ਧੈਵਤ ਕੋਮਲ, ਮਧਿਅਮ ਦੋਵੇਂ ਤੇ ਹੋਰ
 ਸਵਰ ਸ਼ੁਧ ਹਨ। ਜਾਤੀ ਵਕਰ ਸੰਪੂਰਨ ਤੇ ਸਮਾਂ ਪ੍ਰਾਤਹ ਕਾਲ ਹੈ। ਆਰੋਹ - ਸ, ਰੁ ਗ ਮ,
 ਮ ਮ ਗ, ਪਗ ਰੁ ਸ, ਗ ਮ ਧੁ ਨ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ- ਸੰਨ ਧੁਪ, ਮਮ ਗ, ਪਗ ਰੁ ਸ। ਮੁਖ
 ਅੰਗ- ਸਰੁ ਗਮ, ਮ ਮ ਗ, ਪਗ ਰੁ ਸ। ਡਾਕਟਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਦੇ 'ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਰਾਗ-
 ਕੋਸ਼' ਵਿੱਚ ਰਾਗੁ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਬਿਭਾਸ ਦਾ ਸਰੂਪ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਸਰੂਪ ਅਨੁਸਾਰ
 ਹੀ ਹੈ। ਸੰਤ ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਗੰਧਰਵ ਦੇ 'ਸੁਰ ਸਿਮਰਨ ਸੰਗੀਤ' ਭਾਗ-੭ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਗ-
 ਪ੍ਰਭਾਤ ਬਿਭਾਸ, ਥਾਟ-ਭੈਰਉ, ਰੁ ਧੁ ਕੋਮਲ, ਦੋਵੇਂ ਮ, ਮ-ਵਾਦੀ, ਸ-ਸੰਵਾਦੀ। ਵਰਜਿਤ
 ਸਵਰ-ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਜਾਤੀ-ਸੰਪੂਰਣ-ਸੰਪੂਰਣ, ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ-ਪ੍ਰਾਤਹ ਕਾਲ। ਆਰੋਹ- ਸ ਰੁ
 ਗ ਮ, ਮ ਮ, ਗ ਪ, ਧੁ ਨ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ- ਸੰ ਨ ਧੁ ਪ, ਮ ਗ, ਧੁ ਪ, ਗ ਰੁ ਸ। ਪਕੜ
 - ਸ ਰੁ ਗ ਮ, ਮ ਮ ਗ ਮ, ਗ ਪ ਧੁ ਪ, ਗ ਰੁ ਸ। ਇਹਨਾਂ ਗਾਇਕ ਗ੍ਰੰਥਕਾਰਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਭਾਤੀ
 (ਭੈਰਵ ਅੰਗ) ਬਿਭਾਸ (ਭੈਰਵ ਥਾਟ) ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਬਿਭਾਸ ਦੇ ਇਹ ਸਰੂਪ ਸਾਜੇ ਹਨ।
 ਇਥੇ ਰਾਗ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਦੇ ਪੁਰਾਤਨ ਪ੍ਰੰਗਾਰਭ ਕਲਿਆਨ ਥਾਟ ਸ਼ੁਧ ਸਵਰਾਂ ਵਾਲੇ ਸਰੂਪ ਦੇ
 ਆਰੋਹ ਨਾਲ ਬਿਭਾਸ (ਭੈਰਵ ਥਾਟ) ਦਾ ਅਵਰੋਹ ਜੋੜ ਕੇ ਰਾਗ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਬਿਭਾਸ ਦਾ ਸਰੂਪ
 ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਰਾਗ ਨਿਰਣਾਇਕ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਇਹੀ ਸਰੂਪ ਪ੍ਰਵਾਣਿਤ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਤੇ
 ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕ ਵਿਚ ਵੀ ਇਹੀ ਸਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਥੇ ਵੀ ਰਾਗ
 ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਬਿਭਾਸ ਦਾ ਇਹੀ ਸਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸ਼ਬਦ ਤਰਤੀਬ:-

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਰਾਗ ਤਰਤੀਬ ਵਿਚ ਰਾਗ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਨੂੰ ਤੀਹਵਾਂ ਅਸਥਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਇਸ ਮੁਖ ਰਾਗ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਰਾਗ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਬਿਭਾਸ, ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਦਖਣੀ ਤੇ ਬਿਭਾਸ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਤਿੰਨ ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਰਚਿਤ ਹੈ। ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਬਿਭਾਸ ਇੱਕ ਮਿਸ਼ਰਤ ਰਾਗ ਹੈ ਤੇ ਸ਼ਬਦ ਰਚਨਾ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ। ਦਾਗੁ ਪਰਭਾਤੀ ਬਿਭਾਸ ਮਹਲਾ ੧ ਚਉਪਦੇ ਘਰੁ ੧ ਪੰਨਾ ੧੩੨੭ ਤੋਂ ੧੩੩੨ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕ ॥੪॥੧॥ ਤੋਂ ॥੫॥੧੭॥ ੧੭ ਸ਼ਬਦ, ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਅਸਟਪਦੀਆ ਮਹਲਾ ੧ ਬਿਭਾਸ ਪੰਨਾ ੧੩੪੨ ਤੋਂ ੪੩ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕ ॥੮॥੧॥ ਤੋਂ ॥੮॥੩॥ ੩ ਸ਼ਬਦ ਹਨ। ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੩ ਬਿਭਾਸ ਪੰਨਾ ੧੩੪੬ ਤੋਂ ੪੭ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕ ॥੧੧॥੧॥ ਤੋਂ ॥੮॥੨॥੭॥੨॥੯॥ ੨ ਸ਼ਬਦ ਹਨ। ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੪ ਬਿਭਾਸ ਪੰਨਾ ੧੩੩੫-੩੭ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕ ॥੪॥੧॥ ਤੋਂ ॥੪॥੬॥ ੬ ਸ਼ਬਦ, ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਬਿਭਾਸ ਪੜਤਾਲ ਮਹਲਾ ੪ ਪੰਨਾ ੧੩੩੭ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕ ॥੨॥੧॥੭॥ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਹੈ। ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੫ ਬਿਭਾਸ ਪੰਨਾ ੧੩੩੭ ਤੋਂ ੧੩੪੧ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕ ॥੪॥੧॥ ਤੋਂ ॥੨॥੧੨॥ ੧੨ ਸ਼ਬਦ, ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੨ ਬਿਭਾਸ ਪੰਨਾ ੧੩੪੧, ਸ਼ਬਦ ਅੰਕ ॥੪॥੧॥੧੩॥ ੧ ਸ਼ਬਦ ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੫ ਬਿਭਾਸ ਪੜਤਾਲ ਪੰਨਾ ੧੩੪੧ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕ ॥੨॥੧॥੧੪॥ ਤੋਂ ॥੨॥੨॥੧੫॥ ਦੋ ਸ਼ਬਦ ਹਨ।

ਪਰੀਚੈ:-

ਰਾਗੁ - ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਿਭਾਸ	ਬਾਣ - ਉਪਬਾਣ - ਕਲਿਆਣ ਭੈਰਵ
ਸਵਰ - ਦੇਵੇਂ ਰਿਸ਼ਭ, ਦੇਵੇਂ ਧੈਵਤ ਹੋਰ ਸਭ ਸੁਧ	
ਵਰਜਿਤ ਸਵਰ-ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਮਧਿਅਮ ਤੇ ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ ਮਧਿਅਮ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ	
ਜਾਤੀ-ਵਕਰ ਸ਼ਾੜਵ-ਅੰੜਵ	ਵਾਦੀ-ਪੰਚਮ
ਸੰਵਾਦੀ-ਸ਼ੜਜ	ਸਮਾਂ - ਸਵੇਰ ਦਾ
ਆਰੋਹ- ਸ ਰ ਗ, ਪ ਧ - ਨ ਧ ਸੰ।	ਅਵਰੋਹ- ਸੰ ਧੁ ਪ, ਗ ਰੁ ਸ।
ਮੁਖ ਅੰਗ- ਗ ਪ ਨ ਧ - ਪ, ਧੁ ਪ ਗ ਰੁ ਸ।	

ਸਵਰ ਵਿਸਥਾਰ:-

- 1) ਸ ਰ ਗ, ਗ ਪ ਧ - ਪ, ਪ ਧੁ ਪ ਗ - ਰੁ ਸ, ਸ ਧੁ - ਪ, ਪ ਧੁ ਪ, ਪ ਧੁ ਨੁ ਧੁ, ਪੁ ਧੁ ਸ। ਸ ਰ ਗ, ਗ ਪ ਨ ਧ - ਪ, ਧੁ ਪ ਗ, ਪ ਗ ਰੁ ਸ।
- 2) ਸ ਰ ਗ, ਗ ਪ ਧ - ਪ, ਪ ਧੁ ਪ ਗ, ਗ ਪ ਨ ਧ -, ਪ ਨ ਧ - ਪ ਧ ਸੰ, ਸੰ ਧੁ - ਪ, ਗ ਪ ਧ ਪ ਨ ਧ, ਪ ਧ ਸੰ ਰੁੰ ਸੰ, ਸੰ - ਰੁੰ ਸੰ ਧੁ ਪ, ਸੰ ਧੁ - ਪ, ਧੁ ਪ ਗ, ਗ ਪ ਧ ਪ ਨ ਧ ਪ, ਧੁ ਪ ਗ - ਰੁ ਸ।

ਰਾਗੁ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਬਿਭਾਸ

3) ਗ ਪ ਧ - ਪ, ਪ ਧ ਨ ਧ - ਸੰ, ਰੁੰ ਗੰ ਰੁੰ - ਸੰ, ਸੰ ਰੰ ਗੰ ਰੰ ਗੰ, ਪੰ ਗੰ
 ਰੁੰ ਸੰ, ਸੰ - ਰੁੰ ਸੰ, ਧੁ - ਪ, ਗ ਪ ਨ ਧ - ਪ, ਪ - ਧੁ ਪ ਗ, ਧੁ - ਪ ਗ,
 ਗ - ਪ ਗ ਰੁ, ਗ ਰੁ ਸ, ਧ - ਸ।

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੧॥ (੧੩੨੯-੩੦)

ਦਿਸਟਿ ਬਿਕਾਰੀ ਬੰਧਨਿ ਬਾਂਧੈ ਹਉ ਤਿਸ ਕੈ ਬਲਿ ਜਾਈ॥ ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਕੀ ਸਾਰ ਨ ਜਾਣੈ
 ਭੂਲਾ ਫਿਰੈ ਅਜਾਈ॥੧॥ ਬੋਲਹੁ ਸਚੁ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾਰ॥ ਫੁਨਿ ਬਹੁੜਿ ਨ ਆਵਣ
 ਵਾਰ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥ ਉਚਾ ਤੇ ਫੁਨਿ ਨੀਚੁ ਕਰਤੁ ਹੈ ਨੀਚ ਕਰੈ ਸੁਲਤਾਨੁ॥ ਜਿਨੀ ਜਾਣੁ
 ਸੁਜਾਣਿਆ ਜਗਿ ਤੇ ਪੂਰੇ ਪਰਵਾਣੁ॥੨॥ ਤਾ ਕਉ ਸਮਝਾਵਣ ਜਾਈਐ ਜੇ ਕੋ ਭੂਲਾ ਹੋਈ॥
 ਆਪੇ ਖੇਲ ਕਰੇ ਸਭ ਕਰਤਾ ਐਸਾ ਬੂਝੈ ਕੋਈ॥੩॥ ਨਾਉ ਪ੍ਰਭਾਤੈ ਸਬਦਿ ਧਿਆਈਐ
 ਛੋਡਹੁ ਦੁਨੀ ਪਰੀਤਾ॥ ਪ੍ਰਣਵਤਿ ਨਾਨਕ ਦਾਸਨਿ ਦਾਸਾ ਜਗਿ ਹਾਰਿਆ ਤਿਨਿ ਜੀਤਾ॥੪॥੯॥

ਪਦ ਅਰਥ:-ਦਿਸਟਿ-ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ, ਨਿਗਾਹ, ਨਜ਼ਰ, ਸੁਰਤਿ। ਬਿਕਾਰੀ-ਵਿਕਾਰਾਂ ਵੱਲ। ਬੰਧਨਿ-ਬੰਧਨ ਨਾਲ, ਜਕੜ
 ਨਾਲ, ਰੱਸੀ ਨਾਲ। ਹਉ-ਮੈਂ। ਤਿਸ ਕੈ-ਉਸ ਬੰਦੇ ਤੋਂ। ਬਲਿ ਜਾਈ-ਮੈਂ ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। ਸਾਰ-ਅਸਲੀਅਤ।
 ਅਜਾਈ-ਵਿਅਰਥ। ਸਚੁ-ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ। ਫੁਨਿ-ਮੁੜ। ਸੁਲਤਾਨੁ-ਬਾਦਸ਼ਾਹ। ਜਾਣੁ-ਜਾਣਨਹਾਰ ਪ੍ਰਭੂ
 ਨੂੰ। ਜਗਿ-ਜਗਤ ਵਿਚ। ਤਾ ਕਉ-ਉਸ ਬੰਦੇ ਨੂੰ। ਕੋ-ਕੋਈ। ਸਬਦਿ-ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ। ਦੁਨੀ ਪਰੀਤਾ-ਦੁਨੀਆਂ
 ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ, ਮਾਇਆ ਦਾ ਮੋਹ। ਤਿਨਿ-ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ।

ਰਾਗੁ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਬਿਭਾਸ ਤੀਨ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-16 ਮੱਧ ਲੈਅ
 ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
								ਗ	ਪ	ਨ	ਧ	ਸੰ	-	ਧੁ	ਪ
								ਬੋ	ਸ	ਲ	ਰੁ	ਸ	ਸ	ਰੁ	ਸ
ਪ	ਧੁ	ਪ	ਪ	ਗ	ਰੁ	ਸ	-	ਸ	ਰ	ਗ	-	ਪ	ਨ	ਧੁ	ਪ
ਨਾ	ਮੁ	ਕ	ਰ	ਤਾ	ਸ	ਰ	ਸ	ਫੁ	ਸ	ਨਿ	ਸ	ਬ	ਰੁ	ੜਿ	ਨ
ਧੁ	ਪ	ਗ	ਗ	ਪ	ਗ	ਰੁ	ਸ								
ਆ	ਸ	ਵ	ਣ	ਵਾ	ਸ	ਰ	ਸ								
x				2				0				3			

ਅੰਤਰਾ

								ਗ	ਪ	ਨ	ਧ	ਸੰ	ਸੰ	ਰੁੰ	ਸੰ
								ਦਿ	ਸ	ਟਿ	ਸ	ਬਿ	ਕਾ	ਰੀ	ਸ
ਸੰ	ਗੰ	ਰੁੰ	ਸੰ	ਧੁ	-	ਪ	-	ਪ	ਧ	ਗ	ਪ	ਨ	ਧ	ਪ	-
ਬੰ	ਸ	ਧ	ਨਿ	ਬਾਂ	ਸ	ਧੈ	ਸ	ਹਉ	ਸ	ਤਿ	ਸ	ਕੈ	ਸ	ਸ	ਸ
ਪ	-	ਧੁ	ਪ	ਗ	-	ਰੁ	ਸ								
ਬ	ਸ	ਲਿ	ਸ	ਜਾ	ਸ	ਈ	ਸ								
x				2				0				3			

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਸੁਰ ਗੁਪ ਧੁਪ ਗੁਪ ਧੁਪ ਗੁਗ ਰੁਰੁ ਸੁ-
- 2) ਗੁਪ ਧੁਪ ਨੁਪ ਸੰਸੰ ਧੁਪ ਗੁਗ ਪੁਗ ਰੁਸੁ
- 3) ਗੁਪ ਧੁਪ ਸੰਸੰ ਰੁੰਸੰ ਧੁਪ ਧੁਪ ਗੁਗ ਰੁਸੁ
- 4) ਸੁਰ ਗੁਗ ਰਗ ਪੁਪ ਗੁਪ ਧੁਪ ਗੁਰੁ ਸੁ- ਗੁਪ ਧੁਪ ਸੁੰਰੁ ਸੰਸੰ
ਧੁਪ ਗੁਗ ਰੁਰੁ ਸੁ-
- 5) ਸੁਰ ਗੁਸੁ ਰਗੁ ਸੁਰ ਗੁਪ ਧੁਪ ਗੁਗ ਰੁਸੁ ਪੁਪ ਸੰਪ ਧੁਸੰ ਪੁਪ
ਸੰਸੰ ਧੁਪ ਗੁਗ ਰੁਸੁ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) 9ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 13ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਜੋੜ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) 9ਵੀਂ ਤੋਂ 8ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਇਕ ਪੂਰੇ ਚੱਕਰ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ 8ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤਕ ਦੁੱਗੁਨ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 9ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 13ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 3) ਬੰਦਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ 9ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਮ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੧॥

(੧੩੨੯)

ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਵਿਦਿਆ ਵੀਚਾਰੈ ਪੜਿ ਪੜਿ ਪਾਵੈ ਮਾਨੁ॥ ਆਪਾ ਮਧੇ ਆਪੁ ਪਰਗਾਸਿਆ ਪਾਇਆ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨਾਮੁ॥੧॥ ਕਰਤਾ ਤੂ ਮੇਰਾ ਜਜਮਾਨੁ॥ ਇਕ ਦਖਿਣਾ ਹਉ ਤੈ ਪਹਿ ਮਾਗਉ ਦੇਹਿ ਆਪਣਾ ਨਾਮੁ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥ ਪੰਚ ਤਸਕਰ ਧਾਵਤ ਰਾਖੇ ਜੂਕਾ ਮਨਿ ਅਭਿਮਾਨੁ॥ ਦਿਸਟਿ ਬਿਕਾਰੀ ਦੁਰਮਤਿ ਭਾਗੀ ਐਸਾ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੁ॥੨॥ ਜਤੁ ਸਤੁ ਚਾਵਲ ਦਇਆ ਕਣਕ ਕਰਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਪਾਤੀ ਧਾਨੁ॥ ਦੂਧੁ ਕਰਮੁ ਸੰਤੋਖੁ ਘੀਉ ਕਰਿ ਐਸਾ ਮਾਂਗਉ ਦਾਨੁ॥੩॥ ਖਿਮਾ ਧੀਰਜੁ ਕਰਿ ਗਉ ਲਵੇਰੀ ਸਹਜੇ ਬਛਰਾ ਖੀਰੁ ਪੀਐ॥ ਸਿਫਤਿ ਸਰਮ ਕਾ ਕਪੜਾ ਮਾਂਗਉ ਹਰਿ ਗੁਣ ਨਾਨਕ ਰਵਤੁ ਰਹੈ॥੪॥੭॥

ਪਦ ਅਰਥ:-ਪਰਸਾਦੀ-ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ, ਪਰਸਾਦਿ। ਮਾਨੁ-ਆਦਰ। ਆਪਾ ਮਧੇ-ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ। ਪਰਗਾਸਿਆ-ਰੋਸ਼ਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਰਤਾ-ਹੇ ਕਰਤਾਰ! ਜਜਮਾਨੁ-ਦਾਤਾ। ਦਖਿਣਾ-ਦੱਛਣਾ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਦੀ ਭੇਟਾ, ਦਾਨ। ਤੈ ਪਹਿ-ਤੈਥੋਂ। ਮਾਂਗਉ-ਮੈਂ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ। ਪੰਚ-ਪੰਜ। ਤਸਕਰ-ਚੋਰ। ਧਾਵਤ-ਦੌੜਦੇ। ਮਨਿ-ਮਨ ਵਿਚ। ਬਿਕਾਰੀ-ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਾਲੀ। ਦੁਰਮਤਿ-ਖੋਟੀ ਅਕਲ। ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੁ-ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ। ਜਤੁ-ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਰੋਕਣ ਦਾ ਉੱਦਮ। ਸਤੁ-ਉੱਚਾ ਆਚਰਨ। ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਪਾਤੀ-ਪੁਛੁ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ ਬਣਨਾ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਦੀ ਯੋਗਤਾ। ਧਾਨੁ-ਧਨ। ਸਹਜੇ-ਅਡੋਲ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ। ਬਛਰਾ-ਵੱਛਾ (ਮਨ)। ਖੀਰੁ-ਦੁਧ। ਸਰਮ-ਉੱਦਮ। ਰਵਤੁ ਰਹੈ-ਸਿਮਰਦਾ ਰਹੇ।

ਰਾਗੁ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਬਿਭਾਸ

ਰਾਗੁ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਬਿਭਾਸ ਏਕ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾ-12 ਮੱਧ ਲੈਅ
ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਗ	ਪ	ਧ	ਪ	ਨ	ਧ	ਪ	ਧੁ	ਪ	ਗ	ਰੁ	ਸ
ਕ	ਰ	ਤਾ	ਸ	ਤੂ	ਸ	ਮੇ	ਰਾ	ਜ	ਜ	ਮਾ	ਨੁ
ਸ	ਰ	ਗ	ਪ	ਧ	-	ਪੁ	ਧੁ	ਪ	ਗਗ	ਰੁ	ਸਸ
ਇ	ਕ	ਦ	ਖਿ	ਣਾ	ਸ	ਹਉ	ਸ	ਤੈ	ਪਹਿ	ਮਾ	ਗਉ
ਗ	ਪ	ਨ	ਧ	ਨ	ਧ	ਪ	ਧੁ	ਪ	ਗ	ਰੁ	ਸ
ਦੇ	ਸ	ਹਿ	ਸ	ਆ	ਪ	ਣਾ	ਸ	ਨਾ	ਸ	ਮੁ	ਸ
x		0		2		0		3		4	

ਅੰਤਰਾ

ਗ	ਪ	ਨ	ਧ	ਸੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਰੁੰ	ਸੰ	ਧੁ	ਧੁ	ਪ
ਗੁ	ਰ	ਪ	ਰ	ਸਾ	ਦੀ	ਵਿ	ਦਿ	ਆ	ਵੀ	ਚਾ	ਰੈ
ਗ	ਪ	ਧ	ਪ	ਨ	ਧ	ਪ	ਧੁ	ਪ	ਗ	ਰੁ	ਸ
ਪ	ਕਿ	ਪ	ਕਿ	ਪਾ	ਵੈ	ਮਾ	ਸ	ਸ	ਨੁ	ਸ	ਸ
x		0		2		0		3		4	

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਸਰ ਗਗ ਪਪ ਗਪ ਧਪ ਨਧ ਪਧੁ ਪੁਪ ਧੁਪ ਗਗ ਪਗ ਰੁਸ
- 2) ਗਪ ਧਪ ਨਧ ਸੰਸ ਧਸੰ ਰੁੰਸੰ ਸੰਰੁੰ ਸੰਸੰ ਧੁਪ ਧੁਪ ਗਗ ਰੁਸ
- 3) ਗਪ ਧਪ ਨਧ ਸੰਸ ਧਪ ਸੰਸ ਗੰਰੁੰ ਸੰਸੰ ਧੁਪ ਗਗ ਪਗ ਰੁਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਛੇਵੀਂ ਮਾਤਰ ਬੰਦਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ 5ਵੀਂ-6ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ 8ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਬੰਦਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 7ਵੀਂ-8ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ 2 ਵਾਰ ਹੋਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 3) ਬੰਦਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ 7ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ 7ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਮ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੫॥ (੧੩੪੦-੪੧)

ਕੁਰਬਾਣੁ ਜਾਈ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਅਪਨੇ॥ ਜਿਸੁ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪੁ ਜਪਨੇ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥
 ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ ਸੁਣਤ ਨਿਹਾਲ॥ ਬਿਨਸਿ ਗਏ ਬਿਖਿਆ ਜੰਜਾਲ॥੧॥ ਸਾਚ ਸਬਦ ਸਿਉ
 ਲਾਗੀ ਪ੍ਰੀਤਿ॥ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਅਪੁਨਾ ਆਇਆ ਚੀਤਿ॥੨॥ ਨਾਮੁ ਜਪਤ ਹੋਆ ਪਰਗਾਸੁ॥
 ਗੁਰ ਸਬਦੇ ਕੀਨਾ ਰਿਦੈ ਨਿਵਾਸੁ॥੩॥ ਗੁਰ ਸਮਰਥ ਸਦਾ ਦਇਆਲ॥ ਹਰਿ ਜਪਿ ਜਪਿ
 ਨਾਨਕ ਭਏ ਨਿਹਾਲ॥੪॥੧੧॥

ਪਦ ਅਰਥ:-ਜਾਈ-ਜਾਈ, ਮੈਂ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। ਜਿਸੁ ਪ੍ਰਸਾਦਿ-ਜਿਸ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ। ਜਪਨੇ-ਜਪਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।
 ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲੀ। ਨਿਹਾਲ-ਪ੍ਰਸੰਨ-ਚਿੱਤ। ਬਿਖਿਆ-ਮਾਇਆ। ਜੰਜਾਲ-ਫਾਹੀਆਂ। ਸਿਉ-ਨਾਲ।
 ਲਾਗੀ-ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ। ਚੀਤਿ-ਚਿੱਤ ਵਿਚ। ਜਪਤ-ਜਪਦਿਆਂ। ਪਰਗਾਸੁ-ਚਾਨਣ। ਸਬਦੇ-ਸਬਦਿ, ਸਬਦ ਦੀ ਰਾਹੀਂ।
 ਰਿਦੈ-ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ। ਸਮਰਥ-ਸਭ ਤਾਕਤਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ। ਜਪਿ-ਜਪ ਕੇ।

ਰਾਗੁ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਬਿਭਾਸ ਰੂਪ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-8½ ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ
 ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	8½
ਪੁ	ਗੁ	ਥ	ਨੁ	ਪ	ਗੁ	ਪੁ	ਗੁ	ਸ
ਕੁਰ	ਬਾਣੁ	ਜਾ	ਈ	s	ਗੁ	ਪੂਰੇ	ਅਪ	ਨੇ
ਸਰ	ਗੁਰ	ਗੁ	ਥ	ਪੁ	ਸੰ	ਗੁ	ਗੁ	ਸ
ਜਿਸੁ	ਪ੍ਰ	ਸਾ	ਦਿ	ਹਰਿ	ਹਰਿ	ਜਪੁ	ਜਪ	ਨੇ
x		2			3			

ਅੰਤਰਾ

ਪ	ਨੁ	ਸੰ	ਥ	ਸੰ	ਗੁ	ਸੰ	ਗੁ	ਪ
ਅੰ	ਮ੍ਰਿਤ	ਬਾ	ਣੀ	s	ਸੁਣ	ਤ	ਨਿਹਾ	ਲ
ਗੁ	ਧੁ	ਸੰ	ਧੁ	ਪ	ਗੁ	ਪ	ਗੁ	ਸ
ਬਿਨ	ਸਿ	ਗ	ਏ	s	ਬਿਖਿ	ਆ	ਜੰਜਾ	ਲ
x		2			3			

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਸਰਗੁਪੁ ਗੁਪੁਧੁ ਪੁ-ਗੁਪੁ ਗੁਰੁਸ- ਗੁਪੁਧੁ ਸੰਸੰਰੁਸੰ ਗੁਪੁਗੁਪੁ ਗੁਗੁਰੁਰੁ ਸ-
- 2) ਗੁਪੁਧੁਗੁ ਪੁਧੁਗੁਪੁ ਗੁਗੁਰੁਗੁ ਪੁਧੁਸੰਧੁ ਧੁਸੰਧੁ ਸੰਸੰਧੁ ਗੁਪੁਗੁਗੁ ਰੁਸ

ਰਾਗੁ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਬਿਭਾਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) ਪਹਿਲੀਆਂ 2 ਮਾਤਰਾਂ ਨੂੰ ਦੁਗੁਨ ਵਿਚ ਇਕ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ ਦੂਜੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਗੁਪ ਧ- ਪ ਇਸ 2½ ਮਾਤਰਾਂ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਤੇ 'ਜਾs ਈs s' ਦਾ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਉਚਾਰਨ ਕਰਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) ਧੁਪ ਗ ਇਸ 1½ ਮਾਤਰਾਂ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਤੇ ਗੁs ਰ ਦਾ ਉਚਾਰਨ 5ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਕਰਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 3) 6ਵੀਂ ਤੋਂ 8½ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 3½ ਮਾਤਰਾਂ ਦੀ ਬਜਾਏ 4 ਮਾਤਰਾਂ ਵਿਚ 6ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਬਿਭਾਸ ਪੜਤਾਲ ਮਹਲਾ ੪ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥ (੧੩੩੭)

ਜਪਿ ਮਨ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨ॥ ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਪਾਵਹਿ ਮਾਨ॥ ਜਿਨਿ ਜਪਿਆ ਤੇ ਪਾਰਿ ਪਰਾਨ॥੧॥ਰਹਾਉ॥ ਸੁਨਿ ਮਨ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਕਰਿ ਧਿਆਨੁ॥ ਸੁਨਿ ਮਨ ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਅਨਸਠਿ ਮਜਾਨੁ॥ ਸੁਨਿ ਮਨ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਵਹਿ ਮਾਨੁ॥੧॥ ਜਪਿ ਮਨ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਪਰਧਾਨੁ॥ ਖਿਨ ਖੋਵੈ ਪਾਪ ਕੋਟਾਨੁ॥ ਮਿਲੁ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਭਗਵਾਨੁ॥੨॥੧॥੨॥

ਪਦ ਅਰਥ:-ਜਪਿ-ਜਪਿਆ ਕਰ। ਮਨ- ਤੇ ਮਨ : ਨਿਧਾਨ-ਖਜ਼ਾਨਾ। ਪਾਵਹਿ-ਤੂੰ ਹਾਸਲ ਕਰੇਗਾ। ਮਾਨ-ਆਦਰ। ਜਿਨਿ-ਜਿਨਿ ਜਿਨਿ, ਜਿਸ ਜਿਸ ਨੇ। ਤੇ-ਉਹ। ਪਾਰਿ ਪਰਾਨ-ਪਾਰ ਲੰਘ ਗਏ। ਕਰਿ ਧਿਆਨੁ-ਧਿਆਨ ਧਰ ਕੇ, ਧਿਆਨ ਨਾਲ। ਕੀਰਤਿ-ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ। ਅਨਸਠਿ-ਅਠਾਹਠ ਤੀਰਥ। ਪਰਾਨੁ-ਮੌਜਨ, ਇਸ਼ਨਾਨ। ਗੁਰਮੁਖਿ-ਗੁਰੁ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਪੈ ਕੇ। ਕੋਟਾਨੁ ਪਾਪ-ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਪਾਪਾਂ। ਮਿਲੁ-ਮਿਲਿਆ ਰਹੁ।

ਰਾਗੁ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਬਿਭਾਸ ਪੜਤਾਲ

ਹਰ ਅੰਤਰੇ ਤੋਂ ਬਾਦ ਅਸਥਾਈ ਤੇ ਪਹਿਲੀ ਲੈਅ ਅਨੁਸਾਰ ਆਉਣਾ ਹੈ

ਅਸਥਾਈ ਬਿਸ਼ਵਾ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-7¼ ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ

1	2	3	4	5	6	7	7¼
ਪੁਪ	ਗੁਪ	ਨੁਪ	ਨ	ਧ	ਪੁਪੁਪਗ	ਪਗਰੁਰੁ	ਸ
ਜਪਿ	ਮਨ	ਹਰਿ	ਹ	ਰਿ	ਨਾਸੁਸ	sਨਿਧਾs	ਨ
ਸਰ	ਗਰ	ਗੁਪ	ਧ	ਨੁਪ	ਸੰ--ਧੁ	--ਪ-	ਪ
ਹs	ਰਿs	ਦਰ	ਗ	ਹs	ਪਾsਸਵ	ਹਿsਮਾs	ਨ
ਪ	ਨੁਪ	ਸੰਸੰ	ਧੁ	ਪ	ਪੁਪੁਪਗ	ਪਗਰੁ-	ਜ
ਜਿ	ਨਿs	ਜਪਿ	ਆ	ਤੇ	ਪਾsਸਰਿ	sਪਰਾs	ਨ
x		2			3		

ਅੰਤਰਾ ਜਗਪਾਲ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-11 ਦੁਗੁਨ ਲੈਅ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
ਪੁ	ਗ	ਪੁ	ਧੁ	ਨੁ	ਸੰ	ਸੰ	ਰੁੰਰੁੰ	ਸੰ	ਗੰਰੁੰ	ਸੰ
ਸੁ	ਨਿ	ਮਨ	ਹਰਿ	ਹਰਿ	ਨਾ	ਮੁ	ਕਰਿ	ਧਿ	ਆ	ਨੁ
ਸੁਨਿ	ਮਨ	ਹਰਿ	ਕੀ	ਰਤਿ	ਅਠ	ਸ	ਠਿ	ਮ	ਜਾ	ਨੁ
ਪੁ	ਗਗ	ਪੁ	ਨੁ	ਪ	ਧੁ	ਪ	ਗਗ	ਪਗ	ਰੁ	ਸ
ਸੁਨਿ	ਮਨ	ਗੁਰ	ਮੁ	ਖਿ	ਪਾ	ਸ	ਵਹਿ	ਮਾ	ਸ	ਨੁ
x					2		3		4	

ਦੂਜਾ ਅੰਤਰਾ ਏਕ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-12 ਦੁਗੁਨ ਲੈਅ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਪ	ਧ	ਪ	ਨੁ	ਪੁ	ਧ	ਸੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਰੁੰ	ਸੰ
ਜ	ਧਿ	ਮ	ਨੁ	ਪਰ	ਮੇ	ਸੁ	ਰੁ	ਪ	ਰ	ਧਾ	ਨੁ
ਪ	ਧ	ਸੰ	ਗੰ	ਰੁੰ	ਸੰ	ਸੰ	-	ਸੰ	ਧੁ	ਧੁ	ਪ
ਖਿ	ਸ	ਨ	ਖੇ	ਸ	ਫੈ	ਪਾ	ਸ	ਪ	ਕੇ	ਟਾ	ਨ
ਗ	ਪ	ਧ	ਨ	ਧ	ਪ	ਧੁ	ਪ	ਗ	ਰੁ	ਗੁਰੁ	ਸ
ਮਿ	ਸ	ਲੁ	ਨਾ	ਨ	ਕ	ਹ	ਰਿ	ਭ	ਗ	ਵਾ	ਨ
x		0		2		0		3		4	

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਸਰਗਗ ਗਪਧਧ ਨਧਸੰਸੰ ਸੰਰੁੰਸੰਸੰ ਧੁਧੁਪਪ ਧੁਪਧੁਪ ਗਗਰੁਰੁ ਸ
- 2) ਸਰਗਪ ਗਪਧਧ ਨਧਧਧ ਸੰਸੰਰੁੰਸੰ ਗੰਗੰਰੁੰਸੰ ਧੁਪਧੁਪ ਗਗਰੁਰੁ ਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੇ ਜਪਿ ਮਨ ਲੈ ਕੇ ¼ ਮਾਤਰ ਦਾ ਬਿਸਰਾਮ ਦੇ ਕੇ ਧੁਪ ਗਗ ਤੇ ਹਰਿ ਹਰਿ 2 ਮਾਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) ਚੌਥੀ-ਪੰਜਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ 'ਹਰਿ' ਨੂੰ ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਤੇ ਨੁਧ ਤੇ ਲੈਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ ਧੁਪ ਗ ਰੁਰੁ ਸ ਨਾਸ ਮੁ ਨਿਧਾ ਨ।

ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਮਾਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।

- 3) ਬੰਦਸ ਅਨੁਸਾਰ ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਪੰਜਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ

ਰਾਗੁ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਬਿਭਾਸ

ਧੁਪੁ ਗੁਰੁ ਸ
ਨਾਮੁ ਨਿਧਾ ਨ

ਇਹ 2½ ਮਾਤਰਾਂ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਖਿਸਰਾਮ ਤੇ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੫ ਬਿਭਾਸ ਪੜਤਾਲ ੧੯ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥ (੧੩੪੧)

ਰਮ ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮ ਜਾਪ॥ ਕਲਿ ਕਲੇਸ ਲੋਭ ਮੋਹ ਬਿਨਸਿ ਜਾਇ ਅਹੰ ਤਾਪ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥
ਆਪੁ ਤਿਆਗਿ ਸੰਤ ਚਰਨ ਲਾਗਿ ਮਨੁ ਪਵਿਤੁ ਜਾਹਿ ਪਾਪ॥੧॥ ਨਾਨਕੁ ਬਾਰਿਕੁ ਕਛੁ ਨ ਜਾਨੈ
ਰਾਖਨ ਕਉ ਪ੍ਰਭੁ ਮਾਈ ਬਾਪ॥੨॥੧॥੧੪॥

ਪਦ ਅਰਥ:-ਰਮ-ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ। ਕਲਿ-ਦੁੱਖ ਝਗੜੇ। ਬਿਨਸਿ ਜਾਇ-ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਹੰ-ਹਉਮੈ। ਆਪੁ-ਆਪਾ-ਭਾਵ। ਜਾਹਿ-ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਬਾਰਿਕੁ-ਅੰਝਾਣ ਖੱਬਾ। ਨ ਜਾਨੈ-ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ। ਰਾਖਨ ਕਉ-ਰਖਿਆ ਕਰ ਸਕਣ ਵਾਲਾ। ਮਾਈ-ਮਾਂ।

ਰਾਗੁ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਬਿਭਾਸ ਪੜਤਾਲ

ਹਰ ਅੰਤਰੇ ਤੋਂ ਬਾਦ ਅਸਥਾਈ ਤੇ ਪਹਿਲੀ ਲੈਅ ਅਨੁਸਾਰ ਆਉਣਾ ਹੈ

ਅਸਥਾਈ ਮੰਗਲ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-6½ ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ

1	2	3	4	5	6	6½
ਗੁਪ	ਧੁਪ	ਨਧ	ਸੰ	ਧੁਪ	ਗੁਰੁ	ਸ
ਰਮ	ਰਾਮ	ਰਾਮ	ਰਾ	ਮਸ	ਜਾਸ	ਪ
ਸਰ	ਗਰ	ਗਗ	ਪ	ਧੁਪ	ਸੰਧੁ	ਪ
ਕਸ	ਲਿਕ	ਲੇਸ	ਲੇ	ਭਸ	ਮੋਸ	ਫ
ਗੁਪ	ਧ	ਨਧ	ਪ	ਧੁਪ	ਗੁਰੁ	ਸ
ਬਿਨ	ਸਿ	ਜਾਇ	ਅ	ਚੰਸ	ਤਾਸ	ਪ
x		2			3	

ਅੰਤਰਾ ਪੰਚਮ ਸਥਾਈ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-15 ਮੱਧ ਲੈਅ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
ਗ	ਪੁ	-	ਧ	ਧ	ਨ	ਧ	ਸੰ	ਸੰ	ਰੁੰ	ਸੰਸੰ	ਗੰ	ਰੁੰ	ਸੰ	-
ਆ	ਸੁਪੁ	s	ਤਿ	ਆ	ਗਿ	s	ਸੰ	ਤ	ਢ	ਰਨ	ਲਾ	s	ਗਿ	s
ਪ	ਨੁ	ਧੁ	ਸੰ	ਧ	ਸੰ	-	ਸੰ	ਧੁ	ਪ	ਗ	ਪ	ਗ	ਰੁ	ਸ
ਮ	ਸਨੁ	ਸਸ	ਪ	ਵਿ	ਤੁ	s	ਜਾ	s	ਹਿ	s	ਪਾ	s	ਪ	s
x			2				3				4		5	

ਦੂਜਾ ਅੰਤਰਾ ਤੀਨ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ - 16 ਮੱਧ ਲੈਅ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
ਪ	ਧ	ਗ	ਪ	ਧ	-	ਨ	ਧ	ਸੰ	ਸੰ	ਰੁੰ	ਸੰ	ਗੰ	ਰੁੰ	ਸੰ	-
ਨਾ	s	ਨ	ਕੁ	ਬਾ	s	ਰਿ	ਕੁ	ਕ	ਛੂ	ਨ	s	ਜਾ	s	ਨੈ	s
ਪ	ਧ	ਗ	ਪ	ਨਨ	ਧ	ਨਨ	ਧ	ਸੰ	-	ਧੁ	ਪ	ਗ	ਰੁ	ਸ	-
ਰਾ	s	ਖ	ਨ	ਕਉ	s	ਪ੍ਰ	ਭੁ	ਮਾ	s	ਈ	s	ਬਾ	s	ਪ	s
x				2				0				3			

ਤਾਨਾਂ ਅਸਥਾਈ ਦੀਆਂ:-

- 1) ਸਰਗਗ ਰਗਪਪ ਗਪਧਪ ਨਧਸੰਸੰ ਧੁਪਗਗ ਧੁਪਗਗ ਰੁਸ
- 2) ਸਰਗਪ ਧਪਨਧ ਸੰਸੰਧਸੰ ਸੰਰੁੰਗੰਰੁੰ ਸੰਸੰਧੁਪ ਧੁਪਗਗ ਰੁਸ
- 3) ਗਪਗਪ ਧਪਨਧ ਪਧਸੰਸੰ ਧਸੰਰੁੰਸੰ ਸੰਸੰਧੁਪ ਧੁਪਗਗ ਰੁਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) ਪਹਿਲੀ-ਦੂਜੀ ਮਾਤਰ ਬੰਦਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 6ਵੀਂ ਤੋਂ 6½ਵੀਂ ਦੇ 1½ ਮਾਤਰਾਂ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਤੀਜੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) 6ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ-ਦੂਜੀ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 3) ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਪੰਜਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ ਦੂਜੀ ਤੋਂ ਪੰਜਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਦੋ ਵਾਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਮ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ਪ॥

(੧੩੪੧)

ਚਰਨ ਕਮਲ ਸਰਨਿ ਟੇਕ॥ ਉਚ ਮੂਚ ਬੇਅੰਤੁ ਨਾਕੁਰੁ ਸਰਬ ਉਪਰਿ ਤੁਹੀ ਏਕ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥ ਪ੍ਰਾਨ
ਅਧਾਰ ਦੁਖ ਬਿਦਾਰ ਦੈਨਹਾਰ ਬੁਧਿ ਬਿਬੇਕ॥੧॥ ਨਮਸਕਾਰ ਰਖਨਹਾਰ ਮਨਿ ਅਰਾਧਿ ਪ੍ਰਭੂ ਮੇਕ॥
ਸੰਤ ਰੇਨੁ ਕਰਉ ਮਜਨੁ ਨਾਨਕ ਪਾਵੈ ਸੁਖ ਅਨੇਕ॥੨॥੨॥੧੫॥

ਪਦ ਅਰਥ:-ਟੇਕ-ਆਸਰਾ। ਮੂਚ-ਵਡਾ। ਅਧਾਰ-ਆਸਰਾ। ਦੁਖ ਬਿਦਾਰ-ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।
ਦੈਨਹਾਰ-ਦੇ ਸਕਣ ਵਾਲਾ। ਬਿਬੇਕ-ਪਰਖ। ਮਨਿ-ਮਨ ਵਿਚ। ਅਰਾਧਿ-ਆਰਾਧਨ ਕਰੋ। ਮੇਕ-ਇੱਕ, ਸਿਰਫ।
ਰੇਨੁ-ਚਰਨ-ਪੂੜਾ। ਕਰਉ-ਮੈਂ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਮਜਨੁ-ਇਸ਼ਨਾਨ। ਨਾਨਕ-ਹੇ ਨਾਨਕ! ਪਾਵੈ-ਹਾਸਲ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਰਾਗੁ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਬਿਭਾਸ

ਰਾਗੁ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਬਿਭਾਸ ਪੜਤਾਲ

ਹਰ ਅੰਤਰੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਸਥਾਈ ਤੇ ਪਹਿਲੀ ਲੈਅ ਅਨੁਸਾਰ ਵਾਪਸ ਆਉਣਾ ਹੈ।

ਅਸਥਾਈ ਝਪ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾ-10 ਵਿਲੰਬਿਤ ਲੈਅ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਪ	ਗੁਪ	ਧੁਪ	ਨ	ਧ	ਪ	ਧੁਪ	ਗ	ਰੁ	ਸ
ਚ	ਚਨ	ਕs	ਮ	ਲ	ਸ	ਗਨਿ	ਟੇ	s	ਕ
ਗ	ਰ	ਸਰ	ਗੁਪ	ਨਧ	ਸੰ	ਧੁਧੁ	ਪ	ਧੁ	ਪ
ਊ	ਚ	ਮੁs	ss	ਚs	ਬੇ	ਅੰਤੁ	ਠਾ	ਕੁ	ਰੁ
ਗੁਪ	ਧੁਪ	ਨ	ਧ	ਧ	ਪ	ਧੁਪ	ਗ	ਰੁ	ਸ
ਸਰ	ਬs	ਊ	ਪ	ਰਿ	ਤੁ	ਗੀs	ਏ	s	ਕ
x		2			0		3		

ਅੰਤਰਾ ਜਗਪਾਲ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾ - 11 ਮੱਧ ਲੈਅ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
ਪਧ	ਗ	ਪ	ਧ	ਧ	ਸੰ	ਰੁੰ	ਸੰ	ਰੁੰ	ਰੁੰ	ਸੰ
ਪ੍ਰਾ	ਨ	ਅ	ਧਾ	ਰ	ਵੁ	s	ਖ	ਬਿ	ਦਾ	ਰ
ਸੰ	ਸੰ	ਗੰ	ਰੁੰ	ਸੰ	ਧੁ	ਪ	ਗ	ਰੁ	ਰੁ	ਸ
ਦੈ	ਨ	ਹਾ	s	ਰ	ਬੁ	ਧਿ	s	ਬਿ	ਬੇ	ਕ
x					2		3		4	

ਦੂਜਾ ਅੰਤਰਾ ਏਕ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾ-12 ਮੱਧ ਲੈਅ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਪ	ਗ	ਪ	ਧ	ਨ	ਧ	ਸੰ	ਰੁੰ	ਸੰ	ਗੰ	ਰੁੰ	ਸੰ
ਨ	ਮ	ਸ	ਕਾ	s	ਰ	ਰ	ਖ	ਨ	ਹਾ	s	ਰ
ਪ	ਧ	-	ਨ	ਧ	ਧ	ਸੰਸੰ	-	ਧੁ	ਧੁ	-	ਪ
ਮ	ਨਿ	s	ਅ	ਰਾ	ਧਿ	ਪ੍ਰ	s	ਭੂ	ਮੇ	s	ਕ
ਪ	ਧ	ਪ	ਸੰ	ਰੁੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਧੁਧੁ	-	ਪ	ਧੁ	ਪ
ਸੰ	s	ਤ	ਰੇ	s	ਨੁ	ਕ	ਰਉ	s	ਮ	ਜ	ਨੁ

ਪ	ਧ	ਧ	ਨ	ਧ	ਧ	ਪ	ਧੁ	ਪ	ਗ	ਰੁ	ਸ
ਨਾ	ਨ	ਕ	ਪਾ	ਸ	ਵੈ	ਸੁ	ਖ	ਅ	ਨੇ	ਸ	ਕ
x		0		2		0		3		4	

ਤਾਨਾਂ ਅਸਥਾਈ ਦੀਆਂ:-

- 1) ਸਰਗਰ ਸਰਗ- ਗਪਧੁਪ ਗਗਰੁਸ ਗਪਧਪ ਧਸੇਂਰੁੰਸੇ ਸੇਂਰੁੰਸੇ ਧੁਧੁਪਧ
ਧੁਪਗਰੁ ਗਰੁਸ-
- 2) ਗਪਧਗ ਪਧਗਪ ਧਪਨਧ ਸੇਂਰੁੰਸੇ ਪਧਸੇਂ ਸੇਂਰੁੰਸੇ ਗਗੇਂਰੁੰਸੇ ਧੁਧੁਪਗ
ਪਪਗਰੁ ਗਗਰੁਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) ਪਹਿਲੀਆਂ ਦੇ ਮਾਤਰਾਂ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੇ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ ਤੀਜੀ ਤੋਂ 5ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ 3 ਮਾਤਰਾਂ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) 5ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ 'ਲ' ਨੂੰ ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 6ਵੀਂ-7ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ 5ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 3) 6ਵੀਂ ਤੋਂ 10ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ 6ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਮ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ਪ ॥

(੧੩੪੦)

ਸਤਿਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਨਾਮੁ ਦੀਆ॥ ਅਨਦ ਮੰਗਲ ਕਲਿਆਣ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਕਾਰਜੁ ਸਗਲਾ ਰਾਸਿ
ਥੀਆ॥੧॥ਰਹਾਉ॥ ਚਰਨ ਕਮਲ ਗੁਰ ਕੇ ਮਨਿ ਵੂਠੇ॥ ਦੂਖ ਈਰਦ ਝੁਮ ਬਿਨਸੇ ਝੂਠੇ॥੧॥
ਨਿਤ ਉਠਿ ਗਾਵਹੁ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਬਾਣੀ॥ ਆਠ ਪਹਰ ਹਰਿ ਸਿਮਰਹੁ ਪ੍ਰਾਣੀ॥੨॥ ਘਰਿ ਬਾਹਰਿ
ਪ੍ਰਭੁ ਸਭਨੀ ਬਾਣੀ॥ ਸੰਗਿ ਸਹਾਈ ਜਹ ਹਉ ਜਾਈ॥੩॥ ਦੁਇ ਕਰ ਜੋੜਿ ਕਰੀ ਅਰਦਾਸਿ॥
ਸਦਾ ਜਪੇ ਨਾਨਕੁ ਗੁਣਤਾਸੁ॥੪॥੯॥

ਪਦ ਅਰਥ:-ਮੰਗਲ-ਖੁਸ਼ੀ। ਕਲਿਆਣ-ਸੁਖਸਾਦ। ਵੂਠੇ-ਆ ਵੱਸਿ। ਝੁਮ ਝੂਠੇ-ਨਾਸਵੰਤ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਖਾਤਰ ਭਟਕਣ। ਦੁਇ ਕਰ-ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ। ਕਰੀ-ਸੋਂ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਗੁਣਤਾਸੁ-ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਸ਼ਬਦਾਨਾ ਪ੍ਰਭੁ।

ਰਾਗੁ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਬਿਭਾਸ

ਰਾਗੁ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਬਿਭਾਸ ਦੀਪਚੰਦੀ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾ-14 ਮੱਧ ਲੈਅ ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
ਪੁ	ਧ	ਪ	ਨ	ਧ	ਨ	ਧ	ਸੰ	-	ਸੰ	ਧੁ	-	ਪ	-
ਸਤਿ	ਗੁ	ਰਿ	ਪੂ	ਸ	ਕੈ	ਸ	ਨਾ	ਸ	ਮੁ	ਦੀ	ਸ	ਆ	ਸ
ਪ	ਧ	ਧ	ਗ	ਪ	ਧ	ਧ	ਪੁ	ਧੁ	ਪ	ਗ	ਗ	ਰੁ	ਸ
ਅ	ਨ	ਦ	ਮੰ	ਸ	ਗ	ਲ	ਕਲਿ	ਆ	ਣ	ਸ	ਦਾ	ਸੁ	ਖੁ
ਸ	ਰ	ਗ	ਪ	ਧ	ਗ	ਪ	ਧੁ	-	ਪ	ਗ	-	ਰੁ	ਸ
ਕਾ	ਰ	ਜੁ	ਸ	ਗ	ਲਾ	ਸ	ਰਾ	ਸ	ਸਿ	ਥੀ	ਸ	ਆ	ਸ
x			2				0				3		

ਅੰਤਰਾ

ਪ	ਧ	ਧ	ਸੰ	ਸੰ	ਰੁੰ	ਸੰ	ਰੁੰ	ਗੰ	ਰੁੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਧੁ	ਪ
ਚ	ਰ	ਨ	ਕ	ਮ	ਲ	ਸ	ਗੁ	ਫ	ਕੇ	ਮ	ਨਿ	ਵੂ	ਠੇ
ਧ	ਪ	ਧ	ਸੰ	ਸੰ	ਧੁ	ਪ	ਧੁ	ਪ	ਗ	ਰੁ	-	ਸ	-
ਦੁ	ਸ	ਖ	ਦਰ	ਦ	ਝ	ਮ	ਬਿ	ਨ	ਸੇ	ਝੁ	ਸ	ਠੇ	ਸ
x			2				0				3		

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੧॥

(੧੩੨੯)

ਆਵਤੁ ਕਿਨੈ ਨ ਰਾਖਿਆ ਜਾਵਤੁ ਕਿਉ ਰਾਖਿਆ ਜਾਇ॥ ਜਿਸ ਤੇ ਹੋਆ ਸੋਈ ਪਰੁ ਜਾਣੈ
ਜਾਂ ਉਸ ਹੀ ਮਾਹਿ ਸਮਾਇ॥੧॥ ਤੂਹੈ ਹੈ ਵਾਹੁ ਤੇਰੀ ਰਜਾਇ॥ ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰਹਿ ਸੋਈ ਪਰੁ
ਹੋਇਬਾ ਅਵਰੁ ਨ ਕਰਣਾ ਜਾਇ॥੧॥ਰਹਾਉ॥ ਜੈਸੇ ਹਰਹਟ ਕੀ ਮਾਲਾ ਟਿੰਡ ਲਗਤ ਹੈ
ਇਕ ਸਖਨੀ ਹੋਰ ਢੇਰ ਭਰੀਅਤ ਹੈ॥ ਤੈਸੇ ਹੀ ਇਹੁ ਖੇਲੁ ਖਸਮ ਕਾ ਜਿਉ ਉਸ ਕੀ
ਵਡਿਆਈ॥੨॥ ਸੁਰਤੀ ਕੈ ਮਾਰਗਿ ਚਲਿ ਕੈ ਉਲਟੀ ਨਦਰਿ ਪ੍ਰਗਾਸੀ॥ ਮਨਿ ਵੀਚਾਰਿ
ਦੇਖੁ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕਉਨੁ ਗਿਰਹੀ ਕਉਨੁ ਉਦਾਸੀ॥੩॥ ਜਿਸ ਕੀ ਆਸਾ ਤਿਸ ਹੀ
ਸਉਪਿ ਕੈ ਏਹੁ ਰਹਿਆ ਨਿਰਬਾਣੁ॥ ਜਿਸ ਤੇ ਹੋਆ ਸੋਈ ਕਰਿ ਮਾਨਿਆ ਨਾਨਕ ਗਿਰਹੀ
ਉਦਾਸੀ ਸੋ ਪਰਵਾਣੁ॥੪॥੮॥

ਪਦ ਅਰਥ:-ਆਵਤੁ-ਆਉਂਦਾ, ਜੰਮਦਾ। ਨ ਰਾਖਿਆ-ਨਹੀਂ ਰੋਕਿਆ। ਜਾਵਤੁ-ਜਗਤ ਤੋਂ ਜਾਂਦਾ, ਮਰਦਾ। ਜਿਸ ਤੇ-ਜਿਸ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ। ਹੋਆ-ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸੋਈ-ਉਹੀ, ਉਹੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ। ਪਰੁ ਜਾਣੈ-ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਮਾਹਿ-ਵਿਚ। ਵਾਹੁ-ਅਚਰਜ। ਪਰੁ ਹੋਇਬਾ-ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਹਰਹਟ-ਹਰਟ। ਮਾਲਾ-ਮਾਹਲ। ਢੇਰ-ਮੁੜ। ਖੇਲੁ-ਜਗਤ-

ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦਰਪਣ ਭਾਗ-ਤੀਜਾ

ਰਚਨਾ ਦਾ ਤਮਾਸ਼ਾ। ਮਾਰਗਿ-ਰਸਤੇ ਤੇ। ਸੁਰਤੀ ਕੈ ਮਾਰਗਿ-ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਸੁਰਤਿ ਜੋੜਨ ਦੇ ਰਸਤੇ ਤੇ। ਉਲਟੀ-ਪਰਤਾਈ। ਮਨਿ-ਮਨ ਵਿਚ। ਵਿਚਾਰਿ-ਵਿਚਾਰ ਕੇ। ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ-ਹੇ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ! ਹੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਪਾਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ! ਗਿਰਹੀ-ਗਿ੍ਰਹਸਤੀ। ਨਿਰਬਾਣ-ਵਾਸਨਾ-ਰਹਿਤ। ਸੇਈ-ਉਸੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ। ਕਰਿ-ਕੇ, ਜਾਣ ਕੇ। ਮਾਨਿਆ-ਮੰਨਿਆ, ਆਪਣਾ ਮਨ ਜੋੜਿਆ। ਪਰਵਾਣ-ਕਬੂਲ।

ਰਾਗੁ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਬਿਭਾਸ ਰੂਪਕ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-7 ਮੱਧ ਲੈਅ ਅਸਥਾਈ ਅੰਤਰਾ

1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	5	6	7
ਗ	ਪ	-	ਧ	ਪ	ਨ	ਧ	ਪ	ਧ	ਪ	ਧ	ਸੰ	ਸੰ	-
ਭੂ	ਹੈ	ੜ	ਹੈ	ੜ	ਵਾ	ਹੁ	ਆ	ਵ	ਤੁ	ਕਿ	ਨੈ	ਨ	ੜ
ਪ	ਧੁ	ਪ	ਗ	ਗ	ਰੁ	ਸ	ਸੰ	ਰੁੰ	ਸੰ	ਗੰ	ਰੁੰ	ਸੰ	-
ਭੇ	ੜ	ਰੀ	ਰ	ਜਾ	ਇ	ੜ	ਰਾ	ੜ	ਖਿ	ਆ	ੜ	ੜ	ੜ
ਸ	ਰ	ਗ	ਗ	ਪ	ਧ	ਪ	ਪ	ਧ	ਪ	ਨ	ਧ	ਨ	ਪ
ਜੇ	ਕਿ	ਛ	ਕ	ਰ	ਹਿ	ੜ	ਜਾ	ਵ	ਤੁ	ਕਿ	ੜ	ਉ	ੜ
ਧੁ	ਪ	ਗਗ	ਪ	ਗ	ਰੁ	ਸ	ਸੰ	ਧੁ	ਪ	ਗ	-	ਰੁ	ਸ
ਸੇ	ਈ	ਪਰੁ	ਹੈ	ਇ	ਬਾ	ੜ	ਰਾ	ਖਿ	ਆ	ਜਾ	ੜ	ਇ	ੜ
ਅਵ	ਰੁ	ਨ	ਕਰ	ਣਾ	ਜਾ	ਇ							
x			2		3		x			2		3	

੩੧ - ਰਾਗੁ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਦਖਣੀ

ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਛੇ ਦੱਖਣੀ ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਗਉੜੀ ਦਖਣੀ, ਵਡਹੰਸੁ ਦਖਣੀ, ਬਿਲਾਵਲੁ ਦਖਣੀ, ਰਾਮਕਲੀ ਦਖਣੀ, ਮਾਰੂ ਦਖਣੀ ਤੇ ਛੇਵਾਂ ਇਹ ਰਾਗ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਦਖਣੀ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਸਰੂਪਾਂ ਲਈ ਇਹਨਾਂ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਦਖਣੀ ਸਰੂਪਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਅਧਾਰ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਗਉੜੀ ਦਖਣੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਦਖਣੀ ਪੱਧਤੀ ਦੇ ਗੌਰੀ ਰਾਗ ਦੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਰਾਗ ਵਡਹੰਸੁ ਦਖਣੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਦਖਣੀ ਰਾਗ ਬਾਲਹੰਸ ਤੋਂ ਲਿਆ ਹੈ ਤੇ ਦਖਣੀ ਪੱਧਤੀ ਦੇ ਵੇਲਾਵਲੀ ਨੂੰ ਬਿਲਾਵਲ ਦਖਣੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਰਾਮਕਲੀ ਦਖਣੀ ਲਈ ਦਖਣੀ ਪੱਧਤੀ ਦੇ ਰਾਮਕਰੀ ਰਾਗ ਦਾ ਤੇ ਮਾਰੂ ਦਖਣੀ ਲਈ ਦਖਣੀ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਮਾਰੂਵ ਦੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਅਧਾਰ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਦਖਣੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਵੀ ਦਖਣੀ ਰਾਗ ਪ੍ਰਭਾਤਰੰਗਣੀ ਦਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਇਹਨਾਂ ਦਖਣੀ ਰਾਗਾਂ ਦਾ ਗਾਇਨ ਸਾਡੇ ਉੱਤਰੀ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਵਾਰ ਵਾਰ ਕਮਾਲ ਹੈ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਐਸੀ ਅਪਾਰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ੧੯ ਮੁਖ ਰਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਬਾਣੀ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਮੁਖ ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ ਛੇ ਦਖਣੀ ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਬਾਣੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਤਰੀ ਤੇ ਦਖਣੀ ਸੰਗੀਤ ਪੱਧਤੀ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਦਾ ਇਹ ਇਕ ਬਹੁਤ ਸਾਕਾਰ ਯਤਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਇਕ ਮਹਾਨ ਦੇਣ ਹੈ।

ਰਾਗੁ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਦਖਣੀ ਦਾ ਅਧਾਰ ਦਖਣੀ ਰਾਗ ਪ੍ਰਭਾਤਰੰਗਣੀ ਦੇ ਸਰੂਪ ਬਾਰੇ ਦਖਣੀ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਵਰਨਣ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ। ਸੰਗੀਤ ਕਾਰਯਾਲਯ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ 'ਰਾਗ ਕੋਸ਼' ਪੰਨਾ ੫੦ ਲੜੀ ਨੰ. ੨੪੦ ਤੇ ਰਾਗ ਪ੍ਰਭਾਤਰੰਗਣੀ ਝੰਕਾਰਧਵਨੀ ਮੇਲ ਜਨਯ ਰਾਗ ਹੈ। ਸਵਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ। ਸ ਮ ਰ ਗ ਮ ਪ ਸੰ - ਸੰ ਨ ਯ ਪ ਮ ਗ ਰ ਸ। ਕਰਨਾਟਕ ਸੰਗੀਤ ਅੰਕ ਜਨਵਰੀ ੧੯੬੩ ਦੇ ਪੰਨਾ ੧੭੫ ਲੜੀ ਨੰ. ੪੭੭ ਰਾਗ ਪ੍ਰਭਾਤਰੰਗਣੀ, ਮੇਲ-ਝੰਕਾਰਧਵਨੀ, ਆਰੋਹ- ਸ ਮ ਰ ਗ ਮ ਪ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ- ਸੰ ਨ ਯ ਪ ਮ ਗ ਰ ਸ। ਸ੍ਰੀ ਵਿਮਲਾਕਾਂਠ ਰਾਏ ਚੌਧਰੀ ਦੇ 'ਰਾਗ ਵਿਯਾਕਰਣ' ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ ਦਖਣੀ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਸਰੂਪਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਨਾ ੫੧, ਲੜੀ ਨੰ. ੪੭੭, ਰਾਗ-ਪ੍ਰਭਾਤਰੰਗਣੀ, ਮੇਲ-ਝੰਕਾਰਧਵਨੀ, ਆਰੋਹ- ਸ ਮ ਰ ਗੁ ਮ ਪ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ-ਸੰ ਨੁ ਧੁ ਪ ਮ ਗੁ ਰ ਸ। ਝੰਕਾਰਧਵਨੀ ਮੇਲ ਦੇ ਸਵਰ ਉਤਰੀ ਸੰਗੀਤ ਪੱਧਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਨਾ ੨੩ ਲੜੀ ਨੰ. ੧੯ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ - ਸ ਰ ਗੁ ਮ ਪ ਧੁ ਨੁ ।

ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਗਾਇਕ ਗ੍ਰੰਥਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸੰਤ ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਗੰਧਰਵ ਦੇ 'ਸੁਰ ਸਿਮਰਣ ਸੰਗੀਤ' ਭਾਗ-੭ ਪੰਨਾ ੧੮੭ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਗ-ਪ੍ਰਭਾਤ ਦਖਣੀ, ਬਾਟ-ਟੇਡੀ, ਸੁਰ-ਰੁ ਗੁ ਕੋਮਲ ਤੀਵਰ ਮ, ਵਾਦੀ-ਸ, ਸੰਵਾਦੀ-ਪ, ਵਰਜਿਤ ਸਵਰ-ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਗ, ਜਾਤੀ ਸ਼ਾੜਵ-ਸੰਪੂਰਨ, ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ-ਪ੍ਰਾਤਹ ਕਾਲ। ਆਰੋਹ- ਸ ਰੁ ਮ ਪ, ਯ ਨ, ਪ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ-ਸੰ ਨ ਯ ਮ, ਪ ਮ, ਰੁ ਗੁ ਰੁ ਸ। ਪਕੜ- ਸ ਰੁ ਮ ਪ, ਯ ਮ, ਪ ਮ, ਰੁ ਗੁ ਰੁ ਸ। ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਰਾਗ ਰਤਨਾਵਲੀ' ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਗ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਦਖਣੀ, ਦੀ ਰਚਨਾ ਉੱਤਰੀ ਸੰਗੀਤ ਪੱਧਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ। ਬਾਟ-ਆਸਾਵਰੀ, ਸਵਰ-ਗੰਧਾਰ, ਧੈਵਤ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਕੋਮਲ ਹੋਰ ਸਵਰ ਸੁਧ ਹਨ। ਜਾਤੀ-ਵਕਰ ਸੰਪੂਰਨ, ਵਾਦੀ-ਧੈਵਤ-ਸੰਵਾਦੀ-ਗੰਧਾਰ, ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦਿਨ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਰ। ਆਰੋਹ- ਸ, ਮ ਰ, ਗੁ ਮ ਪ, ਨੁ ਯੁ ਪ, ਸੰ। ਅਵਰੋਹ- ਸੰ ਨੁ ਯੁ, ਪ ਮ ਗੁ, ਰ ਸ। ਮੁਖ ਅੰਗ- ਸ, ਮ ਰ, ਗੁ ਮ ਪ, ਨੁ ਯੁ ਪ। ਡਾਕਟਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਦੇ 'ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਰਾਗ-ਕੋਸ਼' ਵਿਚ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਦਖਣੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਲਗਭਗ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਸਰੂਪ ਜੈਸਾ ਹੀ ਹੈ।

ਜੇ ਦਖਣੀ ਰਾਗ ਪ੍ਰਭਾਤਰੰਗਣੀ ਹੀ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਦਖਣੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਰਾਗ ਨਿਰਣਾਇਕ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਇਸ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਹੀ ਪ੍ਰਵਾਣਿਆ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਦਖਣੀ ਦਾ ਇਹੀ ਸਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਇਥੇ ਵੀ ਇਹੀ ਪ੍ਰਵਾਣਿਤ ਸਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸ਼ਬਦ ਤਰਤੀਬ:-

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਰਾਗ ਤਰਤੀਬ ਵਿਚ ਤਤਕਰਾ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਗ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਨੂੰ ਤੀਹਵਾਂ ਅਸਥਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਇਸ ਮੁੱਖ ਰਾਗ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਪਹਿਲਾ ਮਿਸ਼ਰਤ ਰਾਗ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਬਿਭਾਸ ਤੇ ਇਹ ਦੂਜਾ ਰਾਗ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਦਖਣੀ ਹੈ। ਸ਼ਬਦ ਤਰਤੀਬ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੧ ਦਖਣੀ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਪੰਨਾ ੧੩੪੪ ਤੋਂ ੧੩੪੬ ਤਕ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕ ॥੮॥੪॥ ਤੋਂ ॥੮॥੧॥ ਤਕ ੪ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ।

ਪਰੀਚੈ:-

ਰਾਗ - ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਦਖਣੀ	ਮੇਲ ਝੰਕਾਰਧਵਨੀ
ਸਵਰ - ਗੰਧਾਰ, ਧੈਵਤ ਨਿਸ਼ਾਦ ਕੋਮਲ ਹੋਰ ਸਭ ਸੁਧ	
ਵਰਜਿਤ ਸਵਰ-ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਧੈਵਤ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ	
ਜਾਤੀ-ਅੰੜਵ-ਸੰਪੂਰਨ	ਵਾਦੀ-ਧੈਵਤ ਸੰਵਾਦੀ-ਗੰਧਾਰ
ਸਮਾਂ - ਸਵੇਰ ਦਾ	ਆਰੋਹ- ਸ ਮ ਰ, ਗੁ ਮ ਪ ਸੰ
ਅਵਰੋਹ- ਸੰ ਨੁ ਯੁ, ਪ, ਮ ਪ ਗੁ, ਰ ਸ।	
ਮੁਖ ਅੰਗ- (ਪਕੜ) ਸ ਮ ਰ ਗੁ, ਮ ਪ, ਯੁ, ਮ ਪ ਗੁ, ਰ ਸ	

ਰਾਗੁ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਦਖਣੀ

ਸਵਰ ਵਿਸਥਾਰ:-

- 1) ਸ, ਮ ਰ ਗੁ, ਮ ਪ ਗੁ, ਰ ਸ, ਨੁ ਧੁ, ਪ ਮ ਪ ਸ, ਮ ਰ ਗੁ, ਮ ਪ, ਨੁ ਧੁ, ਪ ਮ ਪ ਗੁ, ਰ ਸ, ਮ ਪ ਸ।
- 2) ਸ, ਮ ਰ ਗੁ, ਮ ਪ ਗੁ, ਮ ਪ ਨੁ ਧੁ, ਪ ਮ ਪ ਸ, ਨੁ ਧੁ ਪ, ਗੁ ਮ ਪ, ਨੁ ਧੁ ਪ, ਸੰ ਨੁ ਧੁ ਪ, ਮ ਪ ਨੁ ਧੁ, ਪ ਗੁ ਮ ਪ, ਧੁ ਪ ਮ ਪ ਗੁ, ਮ ਪ ਗੁ ਰ ਸ
- 3) ਪ, ਮ ਪ, ਨੁ ਧੁ ਪ, ਮ ਪ ਸ, ਨੁ ਧੁ, ਪ ਸ, ਸੰ ਮੰ ਰ, ਗੁੰ, ਮੰ ਪੰ ਗੁੰ, ਰੰ ਸੰ, ਸੰ ਨੁ ਧੁ, ਧੁ ਮ ਪ, ਮ ਪ ਨੁ ਧੁ, ਪ ਗੁ ਮ ਪ, ਪ ਮ ਪ ਗੁ, ਰ ਸ, ਨੁ ਧੁ ਪ ਸ

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੧ ਦਖਣੀ॥

(੧੩੪੪)

ਗੋਤਮੁ ਤਪਾ ਅਹਿਲਿਆ ਇਸਤ੍ਰੀ ਤਿਸੁ ਦੇਖਿ ਇੰਦ੍ਰੁ ਲੁਭਾਇਆ॥ ਸਹਸ ਸਰੀਰ ਚਿਹਨ ਭਗ
 ਹੂਏ ਤਾ ਮਨਿ ਪਛੋਤਾਇਆ॥੧॥ ਕੋਈ ਜਾਣਿ ਨ ਭੁਲੈ ਭਾਈ॥ ਸੋ ਭੁਲੈ ਜਿਸੁ ਆਪਿ ਭੁਲਾਏ
 ਬੂਝੈ ਜਿਸੈ ਬੁਝਾਈ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥ ਤਿਨਿ ਹਰੀ ਚੰਦਿ ਪ੍ਰਿਥਮੀ ਪਤਿ ਰਾਜੈ ਕਾਗਦਿ ਕੀਮ ਨ
 ਪਾਈ॥ ਅਉਗਣੁ ਜਾਣੈ ਤ ਪੁੰਨ ਕਰੇ ਕਿਉ ਕਿਉ ਨੇਖਾਸਿ ਬਿਕਾਈ॥੨॥ ਕਰਉ ਅਢਾਈ
 ਧਰਤੀ ਮਾਂਗੀ ਬਾਵਨ ਰੂਪਿ ਬਹਾਨੈ॥ ਕਿਉ ਪਇਆਲਿ ਜਾਇ ਕਿਉ ਫਲੀਐ ਜੇ ਬਲਿ ਰੂਪੁ
 ਪਛਾਨੈ॥੩॥ ਰਾਜਾ ਜਨਮੇਜਾ ਦੇ ਮਤੀ ਬਰਜਿ ਬਿਆਸਿ ਪੜਾਇਆ॥ ਤਿਨਿ ਕਰਿ ਜਗ
 ਅਠਾਰਹ ਘਾਏ ਕਿਰਤੁ ਨ ਚਲੈ ਚਲਾਇਆ॥੪॥ ਗਣਤ ਨ ਗਣੀ ਹੁਕਮੁ ਪਛਾਣਾ ਬੋਲੀ ਭਾਇ
 ਸੁਭਾਈ॥ ਜੋ ਕਿਛੁ ਵਰਤੈ ਤੁਪੈ ਸਲਾਹੀ ਸਭ ਤੇਰੀ ਵਡਿਆਈ॥੫॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਅਲਿਪਤੁ ਲੇਪੁ
 ਕਦੇ ਨ ਲਾਗੈ ਸਦਾ ਰਹੈ ਸਰਣਾਈ॥ ਮਨਮੁਖੁ ਮੁਗਧੁ ਆਗੈ ਚੇਤੈ ਨਾਹੀ ਦੁਖਿ ਲਾਗੈ ਪਛਤਾਈ॥੬॥
 ਆਪੇ ਕਰੇ ਕਰਾਏ ਕਰਤਾ ਜਿਨਿ ਏਹ ਰਚਨਾ ਰਚੀਐ॥ ਹਰਿ ਅਭਿਮਾਨੁ ਨ ਜਾਈ ਜੀਅਹੁ
 ਅਭਿਮਾਨੇ ਪੈ ਪਚੀਐ॥੭॥ ਭੁਲਣ ਵਿਚਿ ਕੀਆ ਸਭੁ ਕੋਈ ਕਰਤਾ ਆਪਿ ਨ ਭੁਲੈ॥ ਨਾਨਕ
 ਸਚਿ ਨਾਮਿ ਨਿਸਤਾਰਾ ਕੋ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ਅਘੁਲੈ॥੮॥੪॥

ਪਦ ਅਰਥ:- ਗੋਤਮੁ-ਇਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਤਪੀ। ਅਹਿਲਿਆ-ਗੋਤਮ ਦੀ ਇਤਸਰੀ। ਲੁਭਾਇਆ-ਮਸਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਸਹਸ-
 ਹਜ਼ਾਰ। ਚਿਹਨ-ਨਿਸ਼ਾਨ। ਮਨਿ-ਮਨ ਵਿਚ। ਜਾਣਿ-ਜਾਣ ਬੁੱਝ ਕੇ। ਭੁਲੈ-ਬੁਝਾਰੇ ਪੈਂਦਾ। ਤਿਨਿ ਹਰੀ ਚੰਦਿ ਰਾਜੈ-ਉਸ
 ਰਾਜੇ ਹਰੀਚੰਦ ਨੇ। ਕਾਗਦਿ-ਕਾਗਜ ਉਤੇ। ਕੀਮ-ਕੀਮਤ। ਨੇਖਾਸਿ-ਨਿਖਾਸ ਵਿਚ, ਮੰਤੀ ਵਿਚ। ਕਰਉ ਅਢਾਈ-
 ਢਾਈ ਕਰਮ। ਬਾਵਨ ਰੂਪਿ-ਵਉਣੇ ਰੂਪ ਵਿਚ। ਬਹਾਨੈ-ਬਹਾਨੇ ਨਾਲ। ਪਇਆਲਿ-ਪਤਾਲ ਵਿਚ। ਫਲੀਐ-ਠੀਗਿਆ
 ਜਾਂਦਾ। ਰੂਪੁ-ਵਉਣੇ ਰੂਪ ਨੂੰ। ਦੇ-ਦੇ ਕੇ। ਮਤੀ-ਮੱਤਾਂ। ਬਰਜਿ-ਵਰਜ ਕੇ, ਰੋਕ ਕੇ। ਬਿਆਸਿ-ਬਿਆਸ ਨੇ। ਤਿਨਿ-
 ਉਸ ਨੇ। ਘਾਏ-ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ। ਕਿਰਤੁ-ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਦਾ ਸਮੂਹ। ਨ ਗਣੀ-ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਗਿਣਦਾ। ਬੋਲੀ-
 ਮੈਂ ਬੋਲਦਾ ਹਾਂ। ਭਾਇ-ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ। ਤੁਪੈ-ਤੈਨੂੰ ਹੀ, ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਸਲਾਹੀ-ਮੈਂ ਸਲਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਅਲਿਪਤੁ-ਨਿਰਲੇਪ। ਲੇਪੁ-
 ਪ੍ਰਭਾਵ। ਮਨਮੁਖੁ-ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ। ਆਗੈ-ਪਹਿਲਾਂ, ਵੇਲੇ ਸਿਰ। ਦੁਖਿ ਲਾਗੈ-ਦੁੱਖ
 ਲੱਗਿਆ, ਜਦੋਂ ਦੁੱਖ ਵਿਚ ਫਸਦਾ ਹੈ। ਜਿਨਿ-ਜਿਸ ਨੇ। ਹਰਿ-ਹੇ ਹਰੀ! ਜੀਅਹੁ-ਦਿਲ ਵਿਚੋਂ। ਪੈ-ਪੈ ਕੇ। ਸਭੁ ਕੋਈ-
 ਹਰੇਕ ਜੀਵ। ਨਿਸਤਾਰਾ-ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਖਲਾਸੀ। ਪਰਸਾਦਿ-ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ। ਅਘੁਲੈ-ਖਲਾਸੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਰਾਗ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਦਖਣੀ ਤੀਨ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾ-16 ਮੱਧ ਲੈਅ
ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
								ਸ	ਮ	ਰ	-	ਗੁ	-	ਮ	ਪ
								ਕੇ	ਸ	ਈ	ਸ	ਜਾ	ਸ	ਣਿ	ਨ
ਸੰ	ਨੁ	ਧੁ	ਪ	ਗੁ	-	ਰ	ਸ	ਮ	-	ਪ	-	ਧੁ	-	ਮ	ਪ
ਭੁ	ਸ	ਲੈ	ਸ	ਭਾ	ਸ	ਈ	ਸ	ਸੇ	ਸ	ਭੁ	ਸ	ਲੈ	ਸ	ਜਿ	ਸੁ
ਸੰ	-	ਨੁ	ਧੁ	ਪ	ਮ	ਪ	-	ਗੁ	-	ਮ	ਪ	ਸੰ	ਨੁ	ਧੁ	ਪ
ਆ	ਸ	ਪਿ	ਸ	ਭੁ	ਲਾ	ਏ	ਸ	ਬੁ	ਸ	ਝੈ	ਸ	ਜਿ	ਸ	ਸੈ	ਸ
ਪ	-	ਮ	ਪ	ਗੁ	-	ਰ	ਸ								
ਬੁ	ਸ	ਝਾ	ਸ	ਈ	ਸ	ਸ	ਸ								
x				2				0				3			

ਅੰਤਰਾ

								ਪ	-	ਮ	ਪ	ਨੁ	ਧੁ	ਪ	-
								ਗੋ	ਸ	ਤ	ਮੁ	ਤ	ਸ	ਪਾ	ਸ
ਸੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਸੰ	ਪ	ਪ	ਸੰ	-	ਸੰ	ਨੁ	ਧੁ	ਪ	ਗੁ	-	ਮ	ਪ
ਅ	ਹਿ	ਲਿ	ਆ	ਇ	ਸ	ਤੀ	ਸ	ਤਿ	ਸ	ਸੁ	ਸ	ਦੇ	ਸ	ਖਿ	ਸ
ਨੁ	ਧੁ	ਪ	ਪ	ਗੁ	ਗੁ	ਰ	ਸ								
ਇੰ	ਦੁ	ਸ	ਲੁ	ਭਾ	ਇ	ਆ	ਸ								
x				2				0				3			

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਸਸ ਮਰ ਗੁ- ਮਪ ਸੰਨੁ ਧੁਪ ਗੁ- ਰਸ
- 2) ਪਪ ਮਪ ਨੁਧੁ ਮਪ ਮਮ ਪਪ ਗੁਗੁ ਰਸ
- 3) ਮਪ ਸੰਸੰ ਨੁਨੁ ਧੁਪ ਧੁਧੁ ਮਪ ਗੁਗੁ ਰਸ
- 4) ਮਪ ਮਪ ਗੁਗੁ ਰਸ ਧੁਮ ਪਪ ਗੁਗੁ ਰਸ ਮਪ ਸੰਸੰ ਨੁਧੁ ਪਪ
ਮਪ ਗੁਗੁ ਰਰ ਸਸ
- 5) ਮਪ ਧੁਧੁ ਮਪ ਨੁਧੁ ਮਪ ਗੁਗੁ ਰਰ ਸਸ ਮਪ ਸੰਸੰ ਮੰਪ ਗੁੰਰੇ
ਸੰਨੁ ਧੁਪ ਗੁਗੁ ਰਸ

ਰਾਗੁ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਦਖਣੀ

ਤਿਹਾਈਆ:-

- 1) 9ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 13ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਜੋੜ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) ਬੰਦਬ ਅਨੁਸਾਰ ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ 8ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 5ਵੀਂ ਤੋਂ 8ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਵਾਰ ਹੋਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 3) ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ 8ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 9ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 4) 9ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 9ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਮ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੧॥

(੧੩੪੫-੪੬)

ਇਕਿ ਧੁਰਿ ਬਖਸਿ ਲਏ ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਸਚੀ ਬਣਤ ਬਣਾਈ॥ ਹਰਿ ਰੰਗ ਰਾਤੇ ਸਦਾ ਰੰਗੁ ਸਾਚਾ
ਦੁਖ ਬਿਸਰੇ ਪਤਿ ਪਾਈ॥੧॥ ਝੂਠੀ ਦੁਰਮਤਿ ਕੀ ਚਤੁਰਾਈ॥ ਬਿਨਸਤ ਬਾਰ ਨ ਲਾਗੈ
ਕਾਈ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥ ਮਨਮੁਖ ਕਉ ਦੁਖੁ ਦਰਦੁ ਵਿਆਪਸਿ ਮਨਮੁਖਿ ਦੁਖੁ ਨ ਜਾਈ॥ ਸੁਖ ਦੁਖ
ਦਾਤਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਾਤਾ ਮੇਲਿ ਲਏ ਸਰਣਾਈ॥੨॥ ਮਨਮੁਖ ਤੇ ਅਭ ਭਗਤਿ ਨ ਹੋਵਸਿ ਹਉਮੈ
ਪਚਹਿ ਦਿਵਾਨੇ॥ ਇਹੁ ਮਨੁਆ ਬਿਨੁ ਉਭਿ ਪਇਆਲੀ ਜਬ ਲਗਿ ਸਬਦ ਨ ਜਾਨੇ॥੩॥ ਭੂਖ
ਪਿਆਸਾ ਜਗੁ ਭਇਆ ਤਿਪਤਿ ਨਹੀ ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਏ॥ ਸਹਜੈ ਸਹਜੁ ਮਿਲੈ ਸੁਖੁ ਪਾਈਐ
ਦਰਗਹ ਪੈਧਾ ਜਾਏ॥੪॥ ਦਰਗਹ ਦਾਨਾ ਬੀਨਾ ਇਕੁ ਆਪੇ ਨਿਰਮਲ ਗੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ॥ ਆਪੇ
ਸੁਰਤਾ ਸਚੁ ਵੀਚਾਰਸਿ ਆਪੇ ਬੂਝੈ ਪਦੁ ਨਿਰਬਾਣੀ॥੫॥ ਜਲੁ ਤਰੰਗ ਅਗਨੀ ਪਵਨੈ ਫੁਨਿ ਤ੍ਰੈ
ਮਿਲਿ ਜਗਤੁ ਉਪਾਇਆ॥ ਐਸਾ ਬਲੁ ਛਲੁ ਤਿਨ ਕਉ ਦੀਆ ਹੁਕਮੀ ਠਾਕਿ ਰਹਾਇਆ॥੬॥
ਐਸੇ ਜਨ ਵਿਰਲੇ ਜਗ ਅੰਦਰਿ ਪਰਖਿ ਖਜਾਨੈ ਪਾਇਆ॥ ਜਾਤਿ ਵਰਨ ਤੇ ਭਏ ਅਤੀਤਾ ਮਮਤਾ
ਲੇਭੁ ਚੁਕਾਇਆ॥੭॥ ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਤੀਰਥ ਸੇ ਨਿਰਮਲ ਦੁਖੁ ਹਉਮੈ ਮੈਲੁ ਚੁਕਾਇਆ॥ ਨਾਨਕੁ
ਤਿਨ ਕੇ ਚਰਨ ਪਖਾਲੈ ਜਿਨਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਾਚਾ ਭਾਇਆ॥੮॥੭॥

ਪਦ ਅਰਥ:-ਇਕਿ-ਕਈ ਥੰਦੇ, ਜਿਹੜੇ ਥੰਦੇ। ਧੁਰਿ-ਧੁਰੋਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਰਜਾ ਅਨੁਸਾਰ। ਬਣਤ-ਬਣਾਵਟ, ਮਨ ਦੀ
ਬਣਾਵਟ। ਝੂਠੀ-ਨਾਸਵੱਤ, ਨਾਸਵੱਤ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਾਲ ਪ੍ਰੇਰਨ ਵਾਲੀ। ਚਤੁਰਾਈ-ਸਿਆਣਪ। ਬਿਨਸਤ-ਨਾਸ ਹੁੰਦਿਆਂ,
ਆਤਮਕ ਮੌਤ ਹੁੰਦਿਆਂ। ਬਾਰ-ਚਿਰ। ਵਿਆਪਸਿ-ਜੇਰ ਪਾਂਦਾ ਹੈ। ਤੋ-ਤੋਂ, ਪਾਸੋਂ। ਅਭ-ਹਿਰਦਾ। ਪਚਹਿ-ਖੁਆਰ
ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਦਿਵਾਨੇ-ਪਾਗਲ। ਉਭਿ-ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ। ਪਇਆਲੀ-ਪਤਾਲ ਵਿਚ। ਜਬ ਲਗਿ-ਜਦੋਂ ਤਕ। ਤਿਪਤਿ-
ਸੰਤੋਖ। ਸਹਜ-ਆਤਮਕ ਅਭੋਲਤਾ। ਪੈਧਾ-ਸਰੋਪਾ ਲੈ ਕੇ, ਇਜ਼ੱਤ ਨਾਲ। ਦਾਨਾ-ਸਭ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਦੀ ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ।
ਬੀਨਾ-ਸਭ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਵਾਲਾ। ਸੁਰਤਾ-ਸੁਰਤਿ ਜੋੜਨ ਵਾਲਾ। ਨਿਰਬਾਣੀ-ਵਾਸਨਾ-ਰਹਿਤ। ਤਰੰਗ-ਲਹਿਰ।
ਪਵਨੈ-ਹਵਾ। ਹੁਕਮੀ-ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹੀ। ਠਾਕਿ-ਰੋਕ ਰਖਿਆ। ਖਜਾਨੈ-ਖਜਾਨੇ ਵਿਚ। ਅਤੀਤਾ-ਨਿਰਲੇਪ, ਵੱਖਰੇ।
ਪਖਾਲੈ-ਪੋਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਚਾ-ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪ੍ਰਭੂ।

ਰਾਗ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਦਖਣੀ ਏਕ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾ-12 ਮੱਧ ਲੈਅ
ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਮ	ਰ	ਗੁ	ਗੁਗੁ	ਮ	ਪ	ਗੁ	-	ਰ	ਰ	ਸ	ਸ
ੜ	s	ਠੀ	ਦੁਰ	ਮ	ਤਿ	ਕੀ	s	ਚ	ਤੁ	ਰਾ	ਈ
ਨੁਨੁ	ਧੁ	ਪੁ	ਸ	ਮ	ਰ	ਗੁ	ਮ	ਪ	ਨੁ	ਧੁ	ਪ
ਬਿਨ	ਸ	ਤ	ਬਾ	s	ਰ	ਨ	ਲਾ	ਗੈ	ਕਾ	s	ਈ
x		0		2		0		3		4	

ਅੰਤਰਾ

ਪੁਪੁ	ਪ	ਮ	ਪ	ਨੁ	ਧੁ	ਪ	ਸੰ	ਸੰਸੰ	ਨੁਧੁ	ਪ	ਸੰ
ਇਕਿ	ਧੁ	ਰਿ	ਬ	ਖ	ਸਿ	ਲ	ਏ	ਗੁਰਿ	ਪੁs	s	ਰੈ
ਸੰ	ਮੰ	ਰੰ	ਗੁੰ	ਰੰ	ਸੰ	ਨੁ	ਧੁ	ਪ	ਗੁ	ਰ	ਸ
ਸ	ਰੀ	s	ਬ	ਣ	ਤ	ਬ	ਣਾ	s	ਈ	s	s
x		0		2		0		3		4	

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਸਮ ਰਰ ਗੁਗੁ ਮਪ ਧੁਧੁ ਮਪ ਸੰਨੁ ਧੁਪ ਨੁਧੁ ਪਪ ਗੁਗੁ ਰਸ
- 2) ਧੁਪ ਮਪ ਗੁਗੁ ਰਸ ਨੁਧੁ ਪਪ ਸੰਨੁ ਧੁਪ ਧੁਪ ਮਪ ਗੁਗੁ ਰਸ
- 3) ਮਪ ਨੁਨੁ ਧੁਪ ਮਪ ਸੰਸੰ ਮੰਪ ਗੁੰਗੁ ਰੰਸੰ ਨੁਧੁ ਮਪ ਗੁਗੁ ਰਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ 6ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ ਚੌਥੀ ਤੋਂ ਛੇਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਦੇ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੇ 'ਝੁਠੀ' ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਫਿਰ ਚੌਥੀ ਤੋਂ 6ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਇਹੀ ਟੁਕੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 3) 7ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 7ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਮ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਰਾਗੁ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਦਖਣੀ

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੧॥

(੧੩੪੫)

ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਜਪਿ ਅੰਤਰਿ ਪੂਜਾ॥ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਵੀਚਾਰਿ ਅਵਰੁ ਨਹੀ ਦੂਜਾ॥੧॥ ਏਕੋ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਸਭ ਠਾਈ॥ ਅਵਰੁ ਨ ਦੀਸੈ ਕਿਸੁ ਪੂਜ ਚੜਾਈ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮਨੁ ਤਨੁ ਆਗੈ ਜੀਅੜਾ ਤੁਝ ਪਾਸਿ ॥ ਜਿਉ ਛਾਵੈ ਤਿਉ ਰਖਹੁ ਅਰਦਾਸਿ॥੨॥ ਸਚੁ ਜਿਹਵਾ ਹਰਿ ਰਸਨ ਰਸਾਈ॥ ਗੁਰਮਤਿ ਫੂਟਸਿ ਪ੍ਰਭ ਸਰਣਾਈ॥੩॥ ਕਰਮ ਧਰਮ ਪ੍ਰਭਿ ਮੇਰੈ ਕੀਏ॥ ਨਾਮੁ ਵਡਾਈ ਸਿਰਿ ਕਰਮਾਂ ਕੀਏ॥੪॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਵਸਿ ਚਾਰਿ ਪਦਾਰਥ॥ ਤੀਨਿ ਸਮਾਏ ਏਕ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ॥੫॥ ਸਤਿਗੁਰਿ ਦੀਏ ਮੁਕਤਿ ਧਿਆਨਾਂ॥ ਹਰਿ ਪਦੁ ਚੀਨਿ ਭਏ ਪਰਧਾਨਾ॥੬॥ ਮਨੁ ਤਨੁ ਸੀਤਲੁ ਗੁਰਿ ਬੂਝ ਬੁਝਾਈ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਨਿਵਾਜੇ ਕਿਨਿ ਕੀਮਤਿ ਪਾਈ॥੭॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਗੁਰਿ ਬੂਝ ਬੁਝਾਈ॥ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਗਤਿ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਈ॥੮॥੬॥

ਪਦ ਅਰਥ:-ਅੰਤਰਿ-ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ। ਵੀਚਾਰਿ-ਆਪਣੇ ਸੋਚ-ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਰੱਖ। ਰਵਿ ਰਹਿਆ-ਵਿਆਪਕ ਹੈ। ਠਾਈ-ਥਾਈ। ਜੀਅੜਾ-ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਜਿੰਦ। ਸਚੁ-ਸਦਾ-ਬਿਰ ਪ੍ਰਭੁ ਦਾ ਨਾਮ। ਰਸਨ-ਜੀਭ। ਰਸਾਈ-ਇਕ-ਸਾਰ ਕਰ ਲਿਆ। ਪ੍ਰਭਿ ਮੇਰੇ-ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭੁ ਨੇ। ਸਿਰਿ ਕਰਮਾਂ-ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਉੱਤੇ। ਤੀਨਿ-ਤਿੰਨ ਪਦਾਰਥ, (ਧਰਮ, ਅਰਥ ਤੇ ਕਾਮ) ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ-ਸਫਲ। ਮੁਕਤਿ-ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਤੋਂ ਖਲਾਸੀ। ਚੀਨਿ-ਪਛਾਣ ਕੇ। ਨਿਵਾਜੇ-ਵਡਿਆਇਆ ਹੈ। ਕਿਨਿ-ਕਿਸ ਨੇ? ਗਤਿ-ਉੱਚੀ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ।

ਰਾਗੁ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਦਖਣੀ ਝਪ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-10 ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੈਅ

ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਸ	ਮਰ	ਗੁਗੁ	ਮਮ	ਪ	ਸੰ	ਨੁਧੁ	ਮਪ	ਗੁ	ਰਸ
ਏ	ਕੇs	ਰਵਿ	ਰਹਿ	ਆ	ਸ	ਭs	ਠs	s	ਈs
ਮਮ	ਰ	ਗੁ	ਮ	ਪ	ਧੁਧੁ	ਮਪ	ਗੁ	ਰ	ਸ
ਅਵ	ਰੁ	ਨ	ਦੀ	ਸੈ	ਕਿਸੁ	ਪੂਜ	ਚ	ੜਾ	ਈ
x		2			0		3		

ਅੰਤਰਾ

ਪ	ਮਪ	ਨੁਨੁ	ਧੁ	ਪ	ਸੰ	ਸੰਸੰ	ਮੰਪੰ	ਗੁੰ	ਰੰਸੰ
ਰਾ	ਮs	ਨਾਮੁ	ਜ	ਪਿ	ਅੰ	ਤਰਿ	ਪੂs	ਜਾ	ss
ਸੰ	ਨੁਧੁ	ਪਪ	ਮਮ	ਪਪ	ਧੁਧੁ	ਮਪ	ਗੁਗੁ	ਰ	ਸ
ਗੁ	ਰs	ਸਬ	ਦੁਵੀ	ਚਾਰਿ	ਅਵ	ਰੁs	ਨਹੀ	ਦੁ	ਜਾ
x		2			0		3		

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਸਸਮਰ ਗੁਗੁਮਪ ਗੁਗੁਰਸ ਮਰਗੁਗੁ ਮਪਮਪ ਸੰਨੁਧੁਪ ਪਧੁਨੁਧੁ ਪਧੁਮਪ
ਮਪਗੁਗੁ ਰਰਸਸ
- 2) ਸਮਰਰ ਗੁਗੁਮਪ ਸੰਨੁਧੁਪ ਧੁਧੁਮਪ ਧੁਨੁਧੁਨੁ ਧੁਪਮਪ ਸੰਸੰਮਰੰ ਗੁੰਗੁਰੰਗੁੰ
ਨੁਧੁਮਪ ਗੁਗੁਰਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) ਪਹਿਲੀ-ਦੂਜੀ ਮਾਤਰ ਦਾ 'ਏਕੋ' ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੇ ਲੈ ਕੇ ਤੀਜੀ ਤੋਂ ਪੰਜਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) ਬੰਦਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ 5ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 6ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੇ 'ਸਭ' ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਤੇ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ ਅਠਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੇ 'ਸਭ' ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਫਿਰ 10ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੇ 'ਸਭ' ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 3) 6ਵੀਂ ਤੋਂ 10ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 6ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੧॥

(੧੩੪੪-੪੫)

ਆਖਣਾ ਸੁਨਣਾ ਨਾਮੁ ਅਧਾਰੁ॥ ਧੰਧਾ ਛੁਟਕਿ ਗਇਆ ਵੇਕਾਰੁ॥ ਜਿਉ ਮਨਮੁਖਿ ਦੂਜੈ ਪਤਿ ਖੋਈ॥ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਮੈ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਈ॥੧॥ ਸੁਣਿ ਮਨ ਅੰਧੇ ਮੂਰਖ ਗਵਾਰੁ॥ ਆਵਤ ਜਾਤ ਲਾਜ ਨਹੀ ਲਾਗੈ ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਬੁਝੈ ਬਾਰੇ ਬਾਰ॥੧॥ਰਹਾਉ॥ ਇਸੁ ਮਨ ਮਾਇਆ ਮੋਹਿ ਬਿਨਾਸੁ॥ ਧੁਰਿ ਹੁਕਮੁ ਲਿਖਿਆ ਤਾਂ ਕਹੀਐ ਕਾਸੁ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਵਿਰਲਾ ਚੀਨੈ ਕੋਈ॥ ਨਾਮ ਬਿਹੂਨਾ ਮੁਕਤਿ ਨ ਹੋਈ॥੨॥ ਭ੍ਰਮਿ ਭ੍ਰਮਿ ਡੋਲੈ ਲਖ ਚਉਰਾਸੀ॥ ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਬੁਝੈ ਜਮ ਕੀ ਫਾਸੀ॥ ਇਹੁ ਮਨੂਆ ਬਿਨੁ ਖਿਨੁ ਉਭਿ ਪਇਆਲਿ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਛੁਟੈ ਨਾਮੁ ਸਮਾਲਿ॥੩॥ ਆਪੇ ਸਦੇ ਢਿਲ ਨ ਹੋਇ॥ ਸਬਦਿ ਮਰੈ ਸਹਿਲਾ ਜੀਵੈ ਸੋਇ॥ ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਸੋਝੀ ਕਿਸੈ ਨ ਹੋਇ॥ ਆਪੇ ਕਰੈ ਕਰਾਵੈ ਸੋਇ॥੪॥ ਝਗੜੁ ਚੁਕਾਵੈ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਵੈ॥ ਪੂਰਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਹਜਿ ਸਮਾਵੈ॥ ਇਹੁ ਮਨੁ ਡੋਲਤ ਤਉ ਠਹਰਾਵੈ॥ ਸਚੁ ਕਰਣੀ ਕਰਿ ਕਾਰ ਕਮਾਵੈ॥੫॥ ਅੰਤਰਿ ਜੂਠਾ ਕਿਉ ਸੁਚਿ ਹੋਇ॥ ਸਬਦੀ ਧੋਵੈ ਵਿਰਲਾ ਕੋਇ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਕੋਈ ਸਚੁ ਕਮਾਵੈ॥ ਆਵਣੁ ਜਾਣਾ ਠਾਕਿ ਰਹਾਵੈ॥੬॥ ਭਉ ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਸੁਖੁ ਸਾਰੁ॥ ਹਰਿ ਜਨ

ਰਾਗੁ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਦਖਣੀ

ਸੰਗਤਿ ਪਾਵੈ ਪਾਰੁ॥ ਸਚੁ ਬੋਲੈ ਬੋਲਾਵੈ ਪਿਆਰੁ॥ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਕਰਣੀ ਹੈ ਸਾਰੁ॥੨॥
 ਹਰਿ ਜਸੁ ਕਰਮੁ ਧਰਮੁ ਪਤਿ ਪੂਜਾ ॥ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਅਗਨੀ ਮਹਿ ਭੂੰਜਾ॥ ਹਰਿ ਰਸੁ ਚਾਖਿਆ
 ਤਉ ਮਨੁ ਭੀਜਾ॥ ਪ੍ਰਣਵਤਿ ਨਾਨਕੁ ਅਵਰੁ ਨ ਦੂਜਾ॥੮॥੫॥

ਪਦ ਅਰਥ:-ਅਧਾਰੁ-ਆਸਰਾ। ਵੇਕਾਰੁ-ਵਿਅਰਥ। ਮਨਮੁਖਿ-ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਪਿਛੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ। ਦੂਜੇ-ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਆਸਰੇ ਦੀ ਭਾਕ ਵਿਚ। ਪਤਿ-ਇਜ਼ੱਤ। ਮਨ ਗਵਾਰ-ਹੇ ਅਮੋੜ ਮਨ! ਲਾਜ ਨਹੀਂ ਲਾਗੀ-ਸ਼ਰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਬਾਰੇ ਬਾਰ-ਮੁੜ ਮੁੜ। ਬਿਨਾਸੁ-ਆਤਮਕ ਮੌਤ। ਕਾਸੁ-ਕਿਸ ਨੂੰ? ਚੀਨ੍ਹੇ-ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ। ਕ੍ਰਮਿ-ਭਟਕ ਕੇ। ਉੱਭਿ-ਉੱਚਾ, ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ। ਪਇਆਲਿ-ਪਤਾਲ ਵਿਚ। ਸਹਿਲਾ-ਸੌਖਾ। ਸਹਿਜ-ਆਤਮਕ ਅਭੇਲਤਾ ਵਿਚ। ਸਚੁ-ਸਦਾ-ਬਿਚ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ। ਸੁਚਿ-ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ। ਕੋਇ-ਕੋਈ ਵਿਚਲਾ। ਨਾਕਿ-ਰੋਕ ਕੇ। ਭਉ-ਡਰ, ਅਦਬ। ਸਾਰੁ-ਸ਼੍ਰੇਣੀ। ਪਾਰੁ-ਪਾਰਲਾ ਬੰਨਾ। ਜਸੁ-ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ। ਭੂੰਜਾ-ਭੁੰਨਿਆ ਹੈ, ਸਾੜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਰਾਗੁ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਦਖਣੀ ਦੀਪਚੰਦੀ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-14 ਮੱਧ ਲੈਅ

ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
ਮੁਮ	ਪ	ਪ	ਨੁ	ਧੁ	ਪ	-	ਪ	ਮ	ਪ	ਗੁ	ਗੁ	ਰ	ਸ
ਸੁਣਿ	ਮ	ਨ	ਅੰ	ਸ	ਏ	ਸ	ਮੂ	ਰ	ਖ	ਗ	ਵਾ	ਰ	ਸ
ਸ	ਮ	ਰ	ਗੁ	-	ਮ	ਪ	ਧੁ	ਮ	ਪੁਪ	ਸੰ	ਨੁ	ਧੁ	ਪ
ਆ	ਵ	ਤ	ਜਾ	ਸ	ਤ	ਸ	ਲਾ	ਜ	ਨਹੀ	ਲਾ	ਸ	ਗੈ	ਸ
ਪੁਪ	ਸੰ	ਸੰ	ਨੁ	ਧੁ	ਪ	-	ਮ	ਪ	-	ਗੁ	-	ਰ	ਸ
ਬਿਨੁ	ਗੁ	ਰ	ਬੁ	ਸ	ਭੈ	ਸ	ਬਾ	ਰੋ	ਸ	ਬਾ	ਸ	ਰ	ਸ
x			2				0			3			

ਅੰਤਰਾ

ਪ	ਮ	ਪ	ਨੁ	ਧੁ	ਪ	-	ਸੰ	ਸੰ	-	ਪ	ਪ	ਸੰ	-
ਆ	ਖ	ਣਾ	ਸੁ	ਨ	ਣਾ	ਸ	ਨਾ	ਮੁ	ਸ	ਅ	ਧਾ	ਰੁ	ਸ
ਸੰ	ਨੁ	ਧੁ	ਪ	ਪ	ਮ	ਪ	ਮੁਮ	ਪ	ਗੁ	ਰ	ਰ	ਸ	-
ਧੰ	ਧਾ	ਸ	ਫੁ	ਟ	ਕਿ	ਸ	ਗਇ	ਆ	ਸ	ਵੇ	ਕਾ	ਰੁ	ਸ
x			2				0			3			

੩੨ - ਰਾਗੁ ਬਿਭਾਸ ਪ੍ਰਭਾਤੀ

ਰਾਗੁ ਬਿਭਾਸ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਦਾ ਰਾਗ ਬਿਭਾਸ ਤੇ ਰਾਗ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਦੇ ਮਿਸ਼ਰਨ ਤੋਂ ਸਰੂਪ ਬਣਿਆ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਕਾਰਾਂ ਇਸ ਮਿਸ਼ਰਤ ਰਾਗ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਵਰਨਣ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਇਸ ਰਾਗ ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਉਪਲਬਧ ਹੈ। ਰਾਗ ਬਿਭਾਸ ਬਾਰੇ ਵਰਨਣ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਰਾਗ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਬਿਭਾਸ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਰਾਗ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਬਾਰੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ 'ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦਰਪਣ' ਭਾਗ-ਦੂਜਾ ਪੰਨਾ ੪੩੧ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਕੁਝ ਗ੍ਰੰਥਕਾਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਕਠਿਨ ਮਿਸ਼ਰਤ ਰਾਗ ਬਿਭਾਸ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਵੈਸੇ ਕ੍ਰਿਆਤਮਕ ਪੱਖ ਤੋਂ ਵੀ ਐਸੇ ਅਪ੍ਰਚਲਿਤ ਤੇ ਮਿਸ਼ਰਤ ਰਾਗਾਂ ਦਾ ਗਾਇਣ ਕਠਿਨ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਗਾਇਕ ਗ੍ਰੰਥਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪ੍ਰੋ. ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਰਾਗ ਰਤਨਾਵਲੀ' ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਗ ਬਿਭਾਸ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਦੇ ਪੂਰਵਅਰਧ ਵਿਚ ਰਾਗ ਬਿਭਾਸ ਤੇ ਉਤਰਅਰਧ ਵਿਚ ਰਾਗ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਦੀਆਂ ਸੁਰਵਾਲੀਆਂ ਵਿਚਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਰਾਗ ਦਾ ਥਾਟ-ਭੈਰਵ, ਰਿਸ਼ਭ ਪੈਵਤ ਕੋਮਲ ਦੇ ਮਧਿਅਮ ਹੋਰ ਸਵਰ ਸ਼ੁਧ ਹਨ। ਵਾਦੀ ਪੈਵਤ ਤੇ ਸੰਵਾਦੀ ਰਿਸ਼ਭ ਹੈ ਤੇ ਗਾਉਣ ਸਮਾਂ ਸਵੇਰ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਰ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਆਰੋਹ ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ ਵਕਰ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਤ ਸਵਰ ਲਗਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਜਾਤੀ-ਵਕਰ ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਆਰੋਹ- ਸ ਰੁ ਗ ਪ, ਯੁ ਯੁ ਪ ਗ ਮ ਪ ਯੁ ਨ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ- ਸੰ ਨ ਯੁਪ, ਮ ਮੰ ਮ ਗ, ਪ ਗ ਰੁ ਸ। ਮੁਖ ਅੰਗ-ਗ ਪ ਯੁ ਯੁ ਪ, ਮ ਮੰ ਮ ਗ, ਪ ਗ, ਰੁ ਸ। ਡਾਕਟਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਦੇ 'ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਰਾਗ-ਕੋਸ਼' ਅਨੁਸਾਰ ਥਾਟ - ਭੈਰਵ, ਜਾਤੀ-ਵਕਰ ਸੰਪੂਰਨ, ਸਮਾਂ-ਸਵੇਰ, ਵਾਦੀ-ਪੈਵਤ, ਸੰਵਾਦੀ-ਰੀਧਾਰ ਜਾਂ ਰਿਸ਼ਭ। ਆਰੋਹ- ਸ ਰੁ ਗ ਪ, ਗ ਮ ਪ ਯੁ ਨ ਸੰ। ਅਵਰੋਹ- ਸੰ ਨ ਯੁ ਪ, ਮ ਮੰ ਮ ਗ, ਪ ਗ ਰੁ ਸ। ਪਕੜ- ਗ ਮ ਯੁ ਯੁ ਪ ਮ ਮੰ ਗ, ਮੰ ਗ ਰੁ ਸ।

ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਰਾਗੁ ਬਿਭਾਸ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਦੇ ਸਰੂਪ ਲਈ ਰਾਗੁ ਬਿਭਾਸ ਭੈਰਵ ਥਾਟ ਨਾਲ ਰਾਗ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਭੈਰਵ ਥਾਟ ਨੂੰ ਜੋੜਿਆ ਹੈ। ਇਥੇ ਰਾਗ ਬਿਭਾਸ ਭੈਰਵ ਥਾਟ ਤੇ ਰਾਗ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਦੇ ਕਲਿਆਨ ਥਾਟ ਦੇ ਸੀਨਾ-ਬਾ-ਸੀਨਾ ਚਲੇ ਆ ਰਹੇ ਪ੍ਰੰਪਰਾਗਤ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਹੀ ਲਿਆ ਹੈ। ਮਿਸ਼ਰਤ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਸਰੂਪਾਂ ਲਈ ਆਰੋਹ ਪਹਿਲੇ ਰਾਗ ਦਾ ਤੇ ਅਵਰੋਹ ਦੂਜੇ ਰਾਗ ਦਾ ਜੋੜ ਕੇ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਸਰੂਪ ਦਿੱਤੇ ਗਏ

ਰਾਗੁ ਬਿਭਾਸ ਪ੍ਰਭਾਤੀ

ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਇੱਥੇ ਰਾਗ ਬਿਭਾਸ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਦੇ ਸਰੂਪ ਲਈ ਆਰੋਹ ਰਾਗ ਬਿਭਾਸ ਦਾ ਤੇ ਅਵਰੋਹ ਰਾਗ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਰਾਗ ਨਿਰਣਾਇਕ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਬਿਭਾਸ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਦੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਬਿਭਾਸ ਤੇ ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਜੋੜ ਕੇ ਹੀ ਪ੍ਰਵਾਣਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕ ਵਿਚ ਵੀ ਇਹੀ ਸਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਰਾਗੁ ਬਿਭਾਸ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਦਾ ਇਥੇ ਵੀ ਇਹੀ ਸਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸ਼ਬਦ ਤਰਤੀਬ:-

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਰਾਗ ਤਰਤੀਬ ਵਿਚ ਰਾਗੁ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮੁੱਖ ਰਾਗ ਨੂੰ ਤੀਹਵਾਂ ਅਸਥਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਗ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਮਿਸ਼ਰਤ ਰਾਗਾਂ ਵਿਚੋਂ ਰਾਗੁ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਬਿਭਾਸ, ਰਾਗ ਪ੍ਰਕਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਦਖਣੀ ਤੇ ਇਥੇ ਮਿਸ਼ਰਤ ਰਾਗਾਂ ਵਿਚੋਂ ਰਾਗੁ ਬਿਭਾਸ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਵਿੱਚ ਬਾਣੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ। ਬਿਭਾਸ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੫ ਅਸਟਪਦੀਆ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਪੰਨਾ ੧੩੪੭ ਤੋਂ ੧੩੪੯ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕ 11੮11੧11 ਤੋਂ 11੮11੩11੨11੭11੧੨11 ਤਿੰਨ ਸ਼ਬਦ ਹਨ। ਭਗਤ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਪੰਨਾ ੧੩੪੯ ਤੋਂ ੧੩੫੦ ਬਿਭਾਸ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਬਾਣੀ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਕੀ ਸ਼ਬਦ ਅੰਕ 11੪11੧11 ਤੋਂ 11੩11੫11 ੫ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ।

ਪਰੀਚੈ:-

ਰਾਗੁ - ਬਿਭਾਸ ਪ੍ਰਭਾਤੀ	ਬਾਣ - ਉਪਬਾਣ-ਭੈਰਵ ਕਲਿਆਨ
ਸਵਰ - ਦੇਵੇਂ ਰਿਸ਼ਭ ਦੇਵੇਂ ਧੈਵਤ ਹੋਰ ਸ਼ੁਧ	
ਵਰਜਿਤ ਸਵਰ-ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਮਧਿਅਮ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ, ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ ਮਧਿਅਮ	
ਜਾਤੀ-ਔੜਵ-ਸ਼ਾੜਵ	ਵਾਦੀ-ਪੰਚਮ
ਸੰਵਾਦੀ-ਸ਼ੜਜ	ਸਮਾਂ - ਸਵੇਰ ਦਾ

ਆਰੋਹ- ਸ ਰੁ ਗ ਪ ਧੁ ਸੰ

ਅਵਰੋਹ- ਸੰ ਨ ਧ ਨ - ਪ, ਗ ਰ ਸ

ਮੁੱਖ ਅੰਗ- (ਪਕੜ) ਗ ਪ, ਧੁ ਪ, ਸੰ ਨਧ ਨ - ਪ, ਗ ਰ ਸ

ਸਵਰ ਵਿਸਥਾਰ:-

- 1) ਸ, ਧੁ - ਸ, ਨੁ ਧੁ ਨੁ - ਪੁ, ਪੁ ਧੁ - ਸ, ਸ ਰੁ , ਰੁ ਗ ਪ, ਗ ਪ ਧੁ ਗ ਪ, ਗ ਪ ਧ ਪ ਨ ਧ - ਪ, ਪ ਧੁ ਗ ਪ, ਧੁ ਗ ਪ, ਧ ਪ ਗ, ਧ ਪ ਗ ਰ ਸ
- 2) ਸ ਰੁ ਗ, ਗ ਪ, ਧੁ ਪ, ਗ ਪ ਧੁ ਗ ਪ, ਪ ਧ ਨ ਧ, ਧ ਪ ਗ, ਗ ਪ ਧੁ - ਸੰ, ਧੁ - ਸੰ, ਸੰ ਨ ਧ ਨ - ਪ, ਪ ਧ - ਪ, ਧ ਪ ਗ -, ਗ ਪ ਧੁ ਗ ਪ, ਧ - ਪ ਗ, ਧ ਪ ਗ ਰ, ਗ ਰ ਸ
- 3) ਪ ਧੁ - ਸੰ, ਗ ਪ ਧੁ - ਸੰ, ਸੰ ਨ ਧ ਨ - ਪ, ਧੁ - ਸੰ, ਸੰ ਰੁੰ - ਗੰ, ਗੰ ਪੰ, ਪੰ ਧੁੰ - ਗੰ ਪੰ, ਧੰ ਪੰ ਗੰ ਰੰ, ਗੰ ਰੰ ਸੰ, ਪ ਧੁ ਸੰ, ਨ ਧ ਨ - ਪ, ਪ ਧੁ ਗ ਪ, ਧ ਪ ਗ ਰ, ਗ ਰ ਸ, ਧੁ - ਸ।

ਪ੍ਰਭਾਤੀ॥(ਬਿਭਾਸ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਬਾਣੀ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਕੀ॥)(੧੩੪੯-੫੦)

ਅਵਲਿ ਅਲਹ ਨੂਰ ਉਪਾਇਆ ਕੁਦਰਤਿ ਕੇ ਸਭ ਬੰਦੇ॥ ਏਕ ਨੂਰ ਤੇ ਸਭ ਜਗੁ ਉਪਜਿਆ ਕਉਨ ਭਲੇ ਕੋ ਮੰਦੇ॥੧॥ ਲੋਗਾ ਭਰਮਿ ਨ ਭੂਲਹੁ ਭਾਈ ॥ ਖਾਲਿਕੁ ਖਲਕ ਖਲਕ ਮਹਿ ਖਾਲਿਕੁ ਪੂਰਿ ਰਹਿਓ ਸੂਬ ਠਾਂਈ॥੧॥ਰਹਾਉ॥ ਮਾਟੀ ਏਕ ਅਨੇਕ ਭਾਂਤਿ ਕਰਿ ਸਾਜੀ ਸਾਜਨਹਾਰੈ॥ ਨਾ ਕਛੁ ਪੋਚ ਮਾਟੀ ਕੇ ਭਾਂਡੇ ਨਾ ਕਛੁ ਪੋਚ ਕੁੰਭਾਰੈ॥੨॥ ਸਭ ਮਹਿ ਸਚਾ ਏਕੋ ਸੋਈ ਤਿਸ ਕਾ ਕੀਆ ਸਭੁ ਕਛੁ ਹੋਈ॥ ਹੁਕਮੁ ਪਛਾਨੈ ਸੁ ਏਕੋ ਜਾਨੈ ਬੰਦਾ ਕਹੀਐ ਸੋਈ॥੩॥ ਅਲਹੁ ਅਲਖੁ ਨ ਜਾਈ ਲਖਿਆ ਗੁਰਿ ਗੁੜੁ ਦੀਨਾ ਮੀਨਾ॥ ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਮੇਰੀ ਸੰਕਾ ਨਾਸੀ ਸਰਬ ਨਿਰੰਜਨੁ ਡੀਨਾ॥੪॥੩॥

ਪਦ ਅਰਥ:-ਅਵਲਿ-ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ, ਸਭ ਦਾ ਮੂਲ। ਅਲਹ ਨੂਰ-ਅੱਲਾਹ ਦਾ ਨੂਰ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਜੋਤ। ਉਪਾਇਆ-ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ।ਕੁਦਰਤਿ ਕੇ-ਖੁਦਾ ਦੀ ਕੁਦਰਤ ਦੇ। ਨੂਰ-ਜੋਤ।ਕੋ-ਕੋਣ। ਲੋਗਾ-ਹੇ ਲੋਕੋ! ਖਾਲਿਕੁ-ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਭੂ। ਖਲਕ-ਖਲਕਤ। ਸੂਬ ਠਾਂਈ-ਸਭ ਥਾਂ। ਭਾਂਤਿ-ਕਿਸਮ। ਸਾਜੀ-ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ, ਬਣਾਈ। ਪੋਚ-ਐਥ, ਉਣਤਾਈ। ਸੋਈ-ਉਹੀ ਪ੍ਰਭੂ। ਅਲਖੁ-ਜਿਸ ਦਾ ਮੁਕੰਮਲ ਸਰੂਪ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਗੁੜੁ- (ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਸੂਝ-ਰੂਪ) ਗੁੜ। ਗੁਰਿ-ਗੁਰੂ ਨੇ। ਸੰਕਾ-ਸ਼ੱਕ, ਭੁਲੇਖਾ। ਸਰਬ-ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ। ਨਿਰੰਜਨੁ-ਮਾਇਆ-ਰਹਿਤ ਪ੍ਰਭੂ।

ਰਾਗੁ ਬਿਭਾਸ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਤੀਨ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-16 ਮੱਧ ਲੈਅ

ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
								ਸ	ਰੁ	ਗ	ਪ	ਧੁ	ਧੁ	ਗ	ਪ
								ਲੋ	ਸ	ਗਾ	ਸ	ਭ	ਰ	ਮਿ	ਨ
ਪ	-	ਨ	ਧ	ਪ	ਗ	ਰ	ਸ	ਸ	ਰੁ	ਰੁ	ਗ	ਪ	ਧੁ	ਗ	ਪ
ਭੂ	ਸ	ਲ	ਹੁ	ਭਾ	ਸ	ਈ	ਸ	ਖਾ	ਸ	ਲਿ	ਕੁ	ਖ	ਲ	ਕ	ਸ
ਧ	ਪ	ਨ	ਧਧ	ਸੰ	ਨ	ਧ	ਧ	ਪ	-	ਧੁ	-	ਸੰ	ਸੰ	ਧੁ	ਸੰ
ਖ	ਲ	ਕ	ਮਹਿ	ਖਾ	ਸ	ਲਿ	ਕੁ	ਪੂ	ਸ	ਰਿ	ਸ	ਰ	ਰਿ	ਓ	ਸ
ਸੰਸੰ	ਨਧ	ਨ	ਪ	ਗ	ਰ	ਗਰ	ਸ								
ਸ੍ਰ	ਬਸ	ਠਾ	ਸ	ਈ	ਸ	ਸਸ	ਸ								
x				2				0				3			

ਅੰਤਰਾ

								ਗ	ਗ	ਪ	-	ਧੁ	ਗ	ਪ	ਧੁ
								ਅ	ਵ	ਲਿ	ਸ	ਅ	ਸ	ਲ	ਹ
ਸੰ	-	ਨ	ਧ	ਨ	ਨ	ਧ	ਪ	ਪ	ਧੁ	ਗ	ਪ	ਧੁ	ਸੰ	ਧੁ	ਸੰ
ਨੂ	ਸ	ਰੁ	ਸ	ਉ	ਪਾ	ਇ	ਆ	ਕੁ	ਦ	ਰ	ਤਿ	ਕੇ	ਸ	ਸ	ਸ
ਨ	ਧ	ਨ	ਪ	ਗ	ਰ	ਗਰ	ਸ								
ਸ	ਸ	ਭ	ਸ	ਬੰ	ਸ	ਦੋ	ਸ								
x				2				0				3			

ਰਾਗੁ ਬਿਭਾਸ ਪ੍ਰਭਾਤੀ

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਸੁਰੁ ਗੁਪੁ ਗੁਪੁ ਧੁਧੁ ਸੰਸੰ ਨੁਪੁ ਨੁਨੁ ਧੁਪੁ
- 2) ਗੁਪੁ ਧੁਧੁ ਪੁਧੁ ਸੰਸੰ ਨੁਨੁ ਧੁਪੁ ਗੁਗੁ ਰੁਸੁ
- 3) ਗੁਪੁ ਗੁਪੁ ਧੁਧੁ ਪੁਧੁ ਸੰਨੁ ਧੁਪੁ ਗੁ- ਰੁਸੁ
- 4) ਸੁਰੁ ਗੁਪੁ ਗੁਪੁ ਧੁਧੁ ਪੁਪੁ ਧੁਪੁ ਗੁਗੁ ਰੁਸੁ ਗੁਪੁ ਧੁਧੁ ਸੰਸੰ ਨੁਪੁ
ਨੁਪੁ ਧੁਪੁ ਗੁਗੁ ਰੁਸੁ
- 5) ਸੁਰੁ ਗੁਪੁ ਰੁਗੁ ਪੁਧੁ ਗੁਪੁ ਧੁਧੁ ਪੁਧੁ ਸੰਸੰ ਸੰਸੰ ਨੁਪੁ ਨੁਨੁ ਧੁਪੁ
ਧੁਪੁ ਗੁਗੁ ਗੁਗੁ ਰੁਸੁ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) 9ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 13ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਨਾਲ ਬਰਾਬਰ ਜੋੜ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) 9ਵੀਂ ਤੋਂ 8ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਇਕ ਚੱਕਰ ਦੀ 9ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤਕ ਦੁਗੁਨ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 9ਵੀਂ ਤੋਂ ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਦੇ 12 ਮਾਤਰਾਂ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਦੋ ਵਾਰ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 9ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 3) ਬੰਦਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ 9ਵੀਂ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਨੂੰ 9ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਮ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਭਾਤੀ॥ (ਬਿਭਾਸ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਬਾਣੀ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਕੀ॥) (੧੩੫੦)

ਬੇਦ ਕਤੇਬ ਕਹਹੁ ਮਤ ਝੂਠੇ ਝੂਠਾ ਜੋ ਨ ਬਿਚਾਰੈ॥ ਜਉ ਸਭ ਮਹਿ ਏਕੁ ਖੁਦਾਇ ਕਹਤ
ਹਉ ਤਉ ਕਿਉ ਮੁਰਗੀ ਮਾਰੈ॥੧॥ ਮੁਲਾਂ ਕਹਹੁ ਨਿਆਉ ਖੁਦਾਈ॥ ਤੇਰੇ ਮਨ ਕਾ ਭਰਮੁ
ਨ ਜਾਈ॥੧॥ਰਹਾਉ॥ ਪਕਰਿ ਜੀਉ ਆਨਿਆ ਦੇਹ ਬਿਨਾਸੀ ਮਾਟੀ ਕਉ ਬਿਸਮਿਲਿ
ਕੀਆ॥ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪ ਅਨਾਹਤ ਲਾਗੀ ਕਹੁ ਹਲਾਲੁ ਕਿਆ ਕੀਆ॥੨॥ ਕਿਆ ਉਜੂ ਪਾਕੁ
ਕੀਆ ਮੁਹੁ ਧੋਇਆ ਕਿਆ ਮਸੀਤਿ ਸਿਰੁ ਲਾਇਆ॥ ਜਉ ਦਿਲ ਮਹਿ ਕਪਟੁ ਨਿਵਾਜ
ਗੁਜਾਰਹੁ ਕਿਆ ਹਜ ਕਾਬੈ ਜਾਇਆ॥੩॥ ਤੂੰ ਨਾਪਾਕੁ ਪਾਕੁ ਨਹੀ ਸੁਝਿਆ ਤਿਸ ਕਾ
ਮਰਮੁ ਨ ਜਾਨਿਆ॥ ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਭਿਸਤਿ ਤੇ ਚੂਕਾ ਦੋਜਕ ਸਿਉ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ॥੪॥੪॥

ਪਦ ਅਰਥ:-ਮੁਲਾਂ-ਹੇ ਮੁੱਲਾਂ! ਕਹਹੁ-ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਨਿਆਉ-ਇਨਸਾਫ਼। ਆਨਿਆ-ਲਿਆਂਦਾ। ਦੇਹ-ਸਰੀਰ।
ਬਿਸਮਿਲਿ-ਖੁਦਾ ਵਾਸਤੇ ਜ਼ਬਰ ਕਰਨਾ। ਜੋਤਿ ਸਰੂਪ-ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਜਿਸ ਦਾ ਸਰੂਪ ਜੋਤ ਹੀ ਜੋਤ ਹੈ, ਜੋ ਨਿਰਾ ਨੂਰ ਹੀ

ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦਰਪਣ ਭਾਗ-ਤੀਜਾ

ਨੂਰ ਹੈ, ਹਰ ਥਾਂ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਅਨਾਹਤ-ਅਵਨਾਸੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ। ਹਲਾਲ-ਜਾਇਜ਼, ਭੇਟਾ ਕਰਨ-ਜੋਗ, ਰੱਬ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇਣ ਦੇ ਲਾਇਕ। ਉਜ੍ਜ-ਉਜ੍ਜ, ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੱਥ ਧੋਰ ਮੂੰਹ ਧੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ। ਨਾਪਾਕ-ਪਲੀਤ, ਅਪਵਿੱਤਰ, ਮੈਲਾ, ਮਲੀਨ। ਪਾਕ-ਪਵਿੱਤਰ ਪ੍ਰਭੂ। ਮਰਮੁ-ਭੇਤ। ਭਿਸਤਿ-ਬਹਿਸ਼ਤ। ਚੁਕਾ-ਖੁੰਝ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਿਉ-ਨਾਲ। ਮਾਨਿਆ-ਪਤੀਜ ਗਿਆ ਹੈ।

ਰਾਗੁ ਬਿਭਾਸ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਏਕ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾ-12 ਮੱਧ ਲੈਅ ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਗ	ਪ	ਯੁ	ਯੁ	ਗਗ	ਪ	ਨਯ	ਪ	ਗ	ਰ	ਗਰ	ਸ
ਮੁ	ਲਾਂ	ਸ	ਕ	ਹਹੁ	ਸ	ਨਿਸ	ਆ	ਉ	ਖੁ	ਦਾਸ	ਈ
ਸਰੁ	ਗ	ਪ	ਗਪ	ਯੁ	ਸੰ	ਸੰ	ਨਯ	ਨ	ਧਪ	ਗਰ	ਸ
ਤੇਸ	ਸ	ਰੇ	ਮਸ	ਨ	ਕਾ	ਭ	ਰਸ	ਮੁ	ਨਸ	ਜਾਸ	ਈ
x		0		2		0		3		4	

ਅੰਤਰਾ

ਗ	ਪ	ਯੁ	ਪ	ਯੁ	ਯੁ	ਸੰ	ਸੰਸੰ	ਸੰਸੰ	ਨਯ	ਨ	ਧ
ਬੇ	ਸ	ਦ	ਕ	ਤੇ	ਬ	ਕ	ਹਹੁ	ਮਤ	ਝੁ	ਸ	ਠੇ
ਪ	ਯੁ	-	ਸੰ	ਯੁ	ਸੰ	ਸੰਨ	ਧ	ਪ	ਗਰ	ਗਰ	ਸ
ਝੁ	ਠਾ	ਸ	ਜੇ	ਸ	ਨ	ਬਿਸ	ਚਾ	ਸ	ਰੈਸ	ਸਸ	ਸ
x		0		2		0		3		4	

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਸਰੁ ਗਪ ਯੁਯੁ ਪੁਯੁ ਸੰਸੰ ਨਯ ਨਨ ਧਪ ਧਪ ਗਰ ਗਰ ਸ-
- 2) ਗਪ ਯੁਗ ਪੁਯੁ ਗਪ ਯੁਯੁ ਸੰਸੰ ਰੰਸੰ ਨਯ ਨਪ ਧਪ ਗਗ ਰਸ
- 3) ਸਰੁ ਗਪ ਰੁਗ ਪੁਯੁ ਗਪ ਯੁਯੁ ਸੰਸੰ ਨਯ ਨਪ ਧਪ ਗਗ ਰਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) ਬੰਦਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਛੇਵੀਂ ਮਾਤਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ ਚੌਥੀ ਤੋਂ ਛੇਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਦੋ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) ਤੀਜੀ ਮਾਤਰ ਤੇ 'ਕ' ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਤੇ 'ਹਹੁ' ਦਾ ਲਗਾਉ ਦੇ ਕੇ ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।

ਰਾਗੁ ਬਿਭਾਸ ਪ੍ਰਭਾਤੀ

3) 7ਵੀਂ ਤੋਂ 12ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 7ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਮ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਭਾਤੀ॥ (ਬਿਭਾਸ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਬਾਣੀ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਕੀ॥) (੧੩੪੯)

ਅਲਹੁ ਏਕੁ ਮਸੀਤਿ ਬਸਤੁ ਹੈ ਅਵਰੁ ਮੁਲਖੁ ਕਿਸੁ ਕੇਰਾ॥ ਹਿੰਦੂ ਮੂਰਤਿ ਨਾਮ ਨਿਵਾਸੀ ਦੁਹ ਮਹਿ ਤਤੁ ਨ ਹੇਰਾ॥੧॥ ਅਲਹੁ ਰਾਮ ਜੀਵਉ ਤੇਰੇ ਨਾਈ॥ ਤੂ ਕਰਿ ਮਿਹਰਾਮਤਿ ਸਾਈ ॥੧॥ਹਰਾਉ॥ ਦਖਨ ਦੇਸਿ ਹਰੀ ਕਾ ਬਾਸਾ ਪਛਿਮਿ ਅਲਹੁ ਮੁਕਾਮਾ॥ ਦਿਲ ਮਹਿ ਖੋਜਿ ਦਿਲੈ ਦਿਲਿ ਖੋਜਹੁ ਏਹੀ ਠਉਰ ਮੁਕਾਮਾ॥੨॥ ਬ੍ਰਹਮਨ ਗਿਆਸ ਕਰਹਿ ਚਉਬੀਸਾ ਕਾਜੀ ਮਹ ਰਮਜਾਨਾ॥ ਗਿਆਰਹੁ ਮਾਸ ਪਾਸ ਕੈ ਰਾਖੇ ਏਕੈ ਮਾਹਿ ਨਿਧਾਨਾ॥੩॥ ਕਹਾ ਉਡੀਸੇ ਮਜਨੁ ਕੀਆ ਕਿਆ ਮਸੀਤਿ ਸਿਰੁ ਨਾਂਏਂ॥ ਦਿਲ ਮਹਿ ਕਪਟੁ ਨਿਵਾਜ ਗੁਜਾਰੈ ਕਿਆ ਹਜ ਕਾਬੈ ਜਾਂਏਂ॥੪॥ ਏਤੇ ਅਉਰਤ ਮਰਦਾ ਸਾਜੇ ਏ ਸਭ ਰੂਪ ਤੁਮਾਰੇ॥ ਕਬੀਰੁ ਪੂੰਗਰਾ ਰਾਮ ਅਲਹੁ ਕਾ ਸਭ ਗੁਰ ਪੀਰ ਹਮਾਰੇ॥੫॥ ਕਹਤੁ ਕਬੀਰੁ ਸੁਨਹੁ ਨਹ ਨਰਵੈ ਪਰਹੁ ਏਕ ਕੀ ਸਰਨਾ॥ ਕੇਵਲ ਨਾਮੁ ਜਪਹੁ ਰੇ ਪ੍ਰਾਨੀ ਤਬ ਹੀ ਨਿਹਚੈ ਤਰਨਾ ॥੬॥੨॥

ਪਦ ਅਰਥ:-ਕੇਰਾ-ਦਾ। ਦੁਹ ਮਹਿ-ਦੇਹਾਂ ਵਿਚੋਂ। ਹੇਰਾ-ਵੇਖਿਆ। ਜੀਵਉ-ਜੀਵਉਂ, ਮੈਂ ਜੀਵਾਂ। ਨਾਈ-ਨਾਮ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ, ਨਾਮ ਸਿਮਰ ਕੇ, ਨਾਮ ਦੀ ਰਾਹੀਂ। ਮਿਹਰਾਮਤਿ-ਮਿਹਰ ਕਰ। ਦਖਨ ਦੇਸਿ-ਜਗਨ ਨਾਥ ਪੁਰੀ ਜੋ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੇ ਵਡਨ ਬਨਾਰਸ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵਲ ਹੈ। ਪਛਿਮਿ-ਪੱਛਮ ਵੱਲ। ਅਲਹ-ਅਲਾਹ ਦਾ, ਰੱਬ ਦਾ। ਦਿਲ-ਦਿਲ ਵਿਚ। ਦਿਲੈ ਦਿਲਿ-ਦਿਲ ਹੀ ਦਿਲ ਵਿਚ। ਠਉਰ-ਥਾਂ। ਗਿਆਸ-ਇਕਾਦਸ਼ੀ। ਚਉਬੀਸਾ-ਸਾਲ ਵਿਚ, ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਇਕਾਦਸ਼ੀਆਂ। ਮਹ ਰਮਜਾਨਾ-ਰਮਜ਼ਾਨ ਦਾ ਮਹੀਨਾ। ਮਾਸ-ਮਹੀਨੇ। ਪਾਸ ਕੈ-ਲਾਭੇ ਕਰ ਕੇ। ਉਡੀਸੇ-ਉਡੀਸੇ ਪ੍ਰਾਂਤ ਦੇ ਤੀਰਥ ਜਗਨ ਨਾਥ ਪੁਰੀ। ਮਜਨੁ-ਤੀਰਥ-ਇਸ਼ਨਾਨ। ਨਾਂਏਂ-ਨਿਵਾਇਆ। ਅਉਰਤ-ਜਨਾਨੀਆਂ। ਮਰਦਾ-ਮਨੁੱਖ। ਪੂੰਗਰਾ-ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਬਾਲ, ਅੰਵਾਣਾ ਬੱਚਾ। ਨਰਵੈ-ਹੇ ਨਾਰੀਓ! ਨਿਹਚੈ-ਜ਼ਰੂਰ, ਨਿਸ਼ਚੇ ਨਾਲ।

ਰਾਗੁ ਬਿਭਾਸ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਝਪ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾਂ-10 ਵਿਲੰਭਿਤ ਲੇਖ

ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਗ	ਪੁ	ਧੁ	-	ਪੁ	ਸ	ਨੁ	ਨੁ	ਧ	ਪੁ
ਅ	ਲਹ	ਰਾ	s	ਸ	ਜੀ	ਵਉ	ਤੇਰੇ	ਨਾ	ਈs
ਗਪ	ਧੁ	ਗਪ	ਧੁ	ਗਪ	ਧਪ	ਗ	ਰ	ਗਰ	ਸ
ਤੂs	ਕਰਿ	ਮਿਹ	ਰਾ	ਮਤਿ	ਸਾs	s	ਈ	ss	s
x		2			0		3		

ਅੰਤਰਾ

ਗ	ਪੁ	ਧੁ	ਪ	ਧੁ	ਸੰਸ	ਸੰ	ਸੰ	ਨੁ	ਨੁ
ਅ	ਲੁ	ਏ	ਸ	ਕੁ	ਮਸੀ	ਤਿ	ਬ	ਸਤੁ	ਹੈਸ
ਪ	ਧੁ	ਸੰ	ਧੁ	ਸੰ	ਨੁ	ਨੁ	ਧੁ	ਗੁ	ਸ
ਅ	ਵੁ	ਮੁ	ਲ	ਖੁ	ਕਿਸ	ਸੁਸ	ਕੇਸ	ਰਾਸ	ਸ
x		2			0		3		

ਤਾਨਾਂ:-

- 1) ਸਰੁਗਰਾ ਰੁਗਪਪ ਗਪਧੁਧੁ ਸੰਸੰਧੁਸੰ ਗੰਗੰਰੰਸੰ ਸੰਸੰਨਧੁ ਨਨਧਪ ਧਪਗਰਾ
ਪਪਗਰਾ ਗਗਰਸ
- 2) ਸਰੁਗਪ ਧਪਗਗ ਰਸਗਪ ਧੁਧੁਸੰਸੰ ਨਨਧਪ ਪਧੁਸੰਸੰ ਗੰਗੰਰੰਸੰ ਨਪਨਪ
ਧਪਗਰ ਗਗਰਸ

ਤਿਹਾਈਆਂ:-

- 1) ਪਹਿਲੀ ਮਾਤਰ ਤੇ ਪਹਿਲੀ-ਦੂਜੀ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਦੁਗੁਨ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ ਤੀਜੀ ਤੋਂ ਪੰਜਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 2) ਚੌਥੀ ਮਾਤਰ ਤੇ ਪੰਜਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ 'ਮ' ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕਰਨਾ ਹੈ ਫਿਰ 6ਵੀਂ-7ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 5ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ।
- 3) ਬੰਦਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ 6ਵੀਂ ਤੋਂ 10ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ 6ਵੀਂ ਮਾਤਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਾਬਰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਮ ਤੇ ਮੁਕਾਅ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਭਾਤੀ॥ (ਬਿਭਾਸ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਬਾਣੀ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਕੀ॥) (੧੩੫੦)
ਸੁੰਨ ਸੰਧਿਆ ਤੇਰੀ ਦੇਵ ਦੇਵਾਕਰ ਅਪਧਤਿ ਆਦਿ ਸਮਾਈ॥ ਸਿਧ ਸਮਾਧਿ ਅੰਤੁ ਨਹੀ
ਪਾਇਆ ਲਾਗਿ ਰਹੇ ਸਰਨਾਈ॥੧॥ ਲੇਹੁ ਆਰਤੀ ਹੋ ਪੁਰਖ ਨਿਰੰਜਨ ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਜਹੁ ਭਾਈ॥
ਠਾਵਾ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨਿਗਮ ਬੀਚਾਰੈ ਅਲਖੁ ਨ ਲਖਿਆ ਜਾਈ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤਤੁ ਤੇਲੁ ਨਾਮੁ ਕੀਆ
ਬਾਤੀ ਦੀਪਕੁ ਦੇਹ ਉਜਾਰਾ॥ ਜੋਤਿ ਲਾਇ ਜਗਦੀਸ ਜਗਾਇਆ ਬੂਝੈ ਬ੍ਰਭਨਾਰਾ॥੨॥ ਪੰਚੇ
ਸਬਦ ਅਨਾਹਦ ਬਾਜੇ ਸੰਗੇ ਸਾਰਿੰਗਪਾਨੀ॥ ਕਬੀਰ ਦਾਸ ਤੇਰੀ ਆਰਤੀ ਕੀਨੀ ਨਿਰੰਕਾਰ
ਨਿਰਬਾਨੀ॥੩॥੫॥

ਰਾਗੁ ਬਿਭਾਸ ਪ੍ਰਭਾਤੀ

ਪਦ ਅਰਥ:-ਸੁੰਨ-ਸੁੰਵ, ਅਫੁਰ ਅਵਸਥਾ। ਦੇਵਾਕਰ-ਹੇ ਚਾਨਣ ਦੀ ਖਾਣ! ਅਧਪਤਿ-ਹੇ ਮਾਲਕ! ਆਦਿ-ਹੇ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਦੇ ਮੂਲ! ਸਮਾਈ-ਹੇ ਸਰਬ ਵਿਆਪਕ! ਸਿਧ-ਪੁੰਗੇ ਹੋਏ ਜੋਗੀ, ਜੋਗ-ਅਭਿਆਸ ਵਿਚ ਨਿਪੁੰਨ ਜੋਗੀ। ਪੁਰਖ ਨਿਰੰਜਨ ਆਰਤੀ-ਮਾਇਆ-ਰਹਿਤ ਸਰਬ ਵਿਆਪਕ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਆਰਤੀ। ਠਾਢਾ-ਖਲੋਤਾ ਹੋਇਆ। ਨਿਗਮ-ਵੇਦ। ਅਲਖੁ-ਜਿਸ ਦੇ ਕੋਈ ਖਾਸ ਚਿੰਨ੍ਹ ਚੁਕ ਨਹੀਂ। ਤਤੁ-ਗਿਆਨ। ਬਾਤੀ-ਵੱਟੀ। ਦੇਹ ਉਜ੍ਜਾਰਾ-ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਚਾਨਣ। ਜਗਦੀਸ ਜੋਤਿ- ਜਗਦੀਸ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਜੋਤ। ਬੁਭਨਹਾਰਾ-ਗਿਆਨਵਾਨ। ਅਨਾਹਦ-ਇੱਕ-ਰਸ। ਸੰਗੇ-ਨਾਲ ਹੀ। ਸਾਰੰਗਪਾਨੀ-ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਧਨੁਖ ਹੈ, ਜੋ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਭੀ ਹੈ।

ਰਾਗੁ ਬਿਭਾਸ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਦੀਪਚੰਦੀ ਤਾਲ ਮਾਤਰਾ-14 ਮੱਧ ਲੈਅ

ਅਸਥਾਈ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
ਗ	ਪ	-	ਧੁ	ਧੁ	ਗ	ਪ	ਧਨ	ਧ	ਪ	ਗ	ਗ	ਚ	ਸ
ਲੇ	ਹੁ	ਸ	ਆ	ਚ	ਤੀ	ਹੋ	ਪੁਸ	ਰ	ਖ	ਨਿ	ਰੰ	ਜ	ਨ
ਸੁਰੁ	ਗ	ਪ	ਧੁ	-	ਪ	ਧੁ	ਸੰ	ਨ	ਧ	ਨ	-	ਧ	-
ਸS	ਤਿ	S	ਗੁ	S	ਰ	S	ਪੁ	ਜ	ਹੁ	ਭਾ	S	ਈ	S
X			2				0			3			

ਅੰਤਰਾ

ਪ	ਧੁ	-	ਸੰਸੰ	ਸੰ	ਧੁ	ਸੰ	ਗੰ	ਰੰ	ਸੰ	ਨ	ਧ	ਨ	ਧ
ਠਾ	ਢਾ	S	ਬੁ	ਚ	ਮਾ	S	ਨਿ	ਗ	ਮ	ਬੀ	ਚਾ	ਚੈ	S
ਪ	ਧੁ	ਧੁ	ਗ	ਪ	ਧੁ	-	ਸੰ	ਨ	ਧ	ਪ	ਧੁਪ	ਗ	ਰਸ
ਅ	ਲ	ਖੁ	ਨ	S	S	S	ਲ	ਖਿ	ਆ	ਜਾ	SS	ਈ	SS
X			2				0			3			

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ਪ (ਬਿਭਾਸ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ਪ ਅਸਟਪਦੀਆ)(੧੩੪੮-੪੯)

ਸਿਮਰਤ ਨਾਮੁ ਕਿਲਬਿਖ ਸਭਿ ਕਾਟੇ॥ ਧਰਮ ਰਾਇ ਕੇ ਕਾਗਰ ਢਾਟੇ॥ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਹਰਿ ਰਸੁ ਪਾਇਆ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਰਿਦ ਮਾਹਿ ਸਮਾਇਆ॥੧॥ ਰਾਮ ਰਮਤ ਹਰਿ ਹਰਿ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ॥ ਤੇਰੇ ਦਾਸ ਚਰਨ ਸਰਨਾਇਆ॥੧॥ਰਹਾਉ॥ ਚੂਕਾ ਗਉਣੁ ਮਿਟਿਆ ਅੰਧਿਆਰੁ॥ ਗੁਰਿ ਦਿਖਲਾਇਆ ਮੁਕਤਿ ਦੁਆਰੁ॥ ਹਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਮਨੁ ਤਨੁ ਸਦ ਰਾਤਾ॥ ਪ੍ਰਭੂ ਜਨਾਇਆ ਤਬ ਹੀ ਜਾਤਾ॥੨॥ ਘਟਿ ਘਟਿ ਅੰਤਰਿ ਰਵਿਆ ਸੋਇ॥ ਤਿਸੁ ਬਿਨੁ ਬੀਜੋ ਨਾਹੀ ਕੋਇ॥ ਬੈਰ ਬਿਰੋਧ ਛੇਦੇ ਭੈ ਭਰਮਾਂ॥ ਪ੍ਰਭਿ ਪੁੰਨਿ ਆਤਮੈ ਕੀਨੇ ਧਰਮਾ॥੩॥ ਮਹਾ ਤਰੰਗ ਤੇ ਕਾਂਢੇ ਲਾਗਾ॥ ਜਨਮ ਜਨਮ ਕਾ ਟੂਟਾ ਗਾਂਢਾ॥ ਜਪੁ ਤਪੁ ਸੰਜਮੁ ਨਾਮੁ ਸਮਾਲਿਆ॥ ਅਪੁਨੈ ਠਾਕੁਰਿ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲਿਆ॥੪॥ ਮੰਗਲ ਸੂਖ ਕਲਿਆਣ ਤਿਥਾਈਂ॥

ਜਹ ਸੇਵਕ ਗੋਪਾਲ ਗੁਸਾਈ ॥ ਪ੍ਰਭ ਸੁਪ੍ਰਸੰਨ ਭਏ ਗੋਪਾਲ॥ ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਮਿਟੇ
 ਬਿਤਾਲ॥੫॥ ਹੋਮ ਜਗ ਉਰਧ ਤਪ ਪੂਜਾ॥ ਕੋਟਿ ਤੀਰਥ ਇਸਨਾਨੁ ਕਰੀਜਾ॥ ਚਰਨ
 ਕਮਲ ਨਿਮਖ ਰਿਦੈ ਧਾਰੇ॥ ਗੋਬਿੰਦ ਜਪਤ ਸਭਿ ਕਾਰਜ ਸਾਰੇ॥੬॥ ਉਚੇ ਤੇ ਉਚਾ ਪ੍ਰਭ
 ਥਾਨੁ॥ ਹਰਿ ਜਨ ਲਾਵਹਿ ਸਹਜਿ ਧਿਆਨੁ॥ ਦਾਸ ਦਾਸਨ ਕੀ ਬਾਂਛਉ ਧੂਰਿ॥ ਸਰਬ ਕਲਾ
 ਪ੍ਰੀਤਮ ਭਰਪੂਰਿ॥੭॥ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਨੇਚਾ॥ ਮੀਤ ਸਾਜਨ ਭਰਵਾਸਾ ਤੇਰਾ॥
 ਕਰੁ ਗਹਿ ਲੀਨੇ ਅਪੁਨੇ ਦਾਸ॥ ਜਪਿ ਜੀਵੈ ਨਾਨਕੁ ਗੁਣਤਾਸ॥੮॥੩॥੨॥੭॥੧੨॥

ਪਦ ਅਰਥ:-ਸਿਮਰਤ-ਸਿਮਰਦਿਆਂ। ਕਿਲਬਿਖ ਸਭਿ-ਸਾਰੇ ਪਾਪ। ਕਾਗਰ-ਕਾਗਜ਼। ਫਾਟੇ-ਪਾਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਮਿਲਿ-
 ਮਿਲ ਕੇ। ਰਸੁ-ਸੁਆਦ। ਰਿਦ ਮਾਹਿ-ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ। ਰਮਤ-ਸਿਮਰਦਿਆਂ। ਤੇਰੇ ਦਾਸ ਚਰਨ-ਤੇਰੇ ਚਾਸਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ
 ਦੀ। ਚੂਕਾ-ਮੁੱਕ ਗਿਆ। ਗਉਣ-ਭਟਕਣਾ। ਅੰਧਿਆਰੁ-ਹਨੇਰਾ। ਗੁਰਿ-ਗੁਰੂ ਨੇ। ਮੁਕਤਿ ਦੁਆਰੁ-ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਲੋਂ
 ਖਲਾਸੀ ਦਾ ਬੁਧ। ਰਾਤਾ-ਰੰਗਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਨਾਇਆ-ਸਮਝ ਬਖਸ਼ੀ। ਜਾਤਾ-ਸਮਝਿਆ। ਘਟਿ ਘਟਿ-ਹਰੇਕ
 ਸਰੀਰ ਵਿਚ। ਅੰਤਰਿ-ਅੰਦਰ। ਰਵਿਆ-ਵਿਆਪਕ। ਬੀਜੇ-ਦੂਜਾ। ਛੇਦੇ-ਕੱਟੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਭੈ-ਸਾਰੇ ਡਰ। ਪ੍ਰਭਿ-ਪ੍ਰਭੂ
 ਨੇ। ਪੁੰਨਿ ਆਤਮੈ-ਪਵਿੱਤਰ ਆਤਮਾ ਵਾਲੇ ਨੇ। ਧਰਮਾ-ਫਰਜ਼। ਤਰੰਗ-ਲਹਰਾਂ। ਤੇ-ਤੋਂ। ਕਾਂਢੇ-ਕੱਢੇ ਤੇ। ਗਾਂਢਾ-
 ਗੰਢ ਦਿੱਤਾ, ਜੋੜ ਦਿੱਤਾ। ਸਮ੍ਰਾਲਿਆ-ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾ ਲਿਆ। ਠਾਕੁਰਿ-ਠਾਕੁਰ ਨੇ। ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲਿਆ-
 ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆ। ਮੰਗਲ-ਖੁਸ਼ੀਆਂ। ਗੋਪਾਲ ਗੁਸਾਈ-ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਭੂ। ਬਿਤਾਲ-
 ਜੀਵਨ-ਸਫਰ ਵਿਚ ਖੁੰਝੇ ਕਦਮ। ਉਰਧ ਤਪ-ਪੁੱਠੇ ਲਟਕ ਕੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਤਪ। ਕੋਟਿ-ਕੋੜਾਂ। ਸਾਰੇ-ਸਵਾਰ ਲੈਂਦਾ
 ਹੈ। ਕਲਾ-ਤਾਕਤ। ਨੇਚਾ-ਨੇੜੇ। ਕਰੁ-ਹੱਥ। ਗਹਿ-ਵਜ਼ ਕੇ। ਗੁਣਤਾਸ-ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ।

ਰਾਗੁ ਬਿਭਾਸ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਰੂਪਕ ਤਾਲ ਮਾਰਗਾਂ-7 ਮੱਧ ਲੈਅ
 ਅਸਥਾਈ ਅੰਤਰਾ

1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	5	6	7
ਪ	ਧੁ	ਪ	ਗ	ਪ	ਧੁ	-	ਸੰਸੰ	ਪ	ਧੁ	ਸੰ	-	ਧੁ	ਸੰ
ਰਾ	ਸ	ਮ	ਰ	ਮ	ਤ	ਸ	ਸਿਮ	ਰ	ਤ	ਨਾ	ਸ	ਮੁ	ਸ
ਪੁਪ	ਧ	ਪ	ਗ	ਗ	ਰਰ	ਸ	ਸੰਸੰ	ਗੰ	ਰੰ	ਸੰ	ਨਪ	ਨ	ਧ
ਹਰਿ	ਹ	ਰਿ	ਸੁ	ਖੁ	ਪਾਇ	ਆ	ਕਿਲ	ਬਿ	ਖ	ਸ	ਭਿ	ਕਾ	ਟੇ
ਪ	ਧੁ	ਧੁ	ਪ	ਧੁ	ਸੰ	-	ਪ	ਗ	ਪ	ਧੁ	-	ਸੰ	ਸੰ
ਤੇ	ਸ	ਰੇ	ਦਾ	ਸ	ਸ	ਸ	ਧ	ਰ	ਮ	ਰਾ	ਸ	ਇ	ਕੇ
ਨ	ਧ	ਪ	ਧ	ਪ	ਨਨ	ਧ	ਸੰਨ	ਧ	ਪ	ਧਪ	ਗ	ਰ	ਸ
ਚ	ਰ	ਨ	ਸ	ਰ	ਨਾਇ	ਆ	ਕਾ	ਗ	ਰ	ਫਾ	ਸ	ਟੇ	ਸ
x			2		3		x			2		3	

ਮਿਸ਼ਰਤ ਰਾਗਾਂ ਤੇ ਰਾਗ ਪ੍ਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਸਰੂਪਾਂ ਬਾਰੇ

ਅਦੁੱਤੀ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਸੰਮੇਲਨਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਦੀ ਆਰੰਭਤਾ ਸਮੇਂ ਬਾਬਾ ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮੁਖੀ ਜਵੱਦੀ ਟਕਸਾਲ, ਲੁਧਿਆਣਾ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ੩੧ ਮੁਖ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਸਰੂਪ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮਹਿਤਾਬੇ-ਏ-ਮੌਸੀਕੀ ਪੰਡਿਤ ਦਲੀਪ ਚੰਦਰ ਜੀ ਬੇਦੀ ਦੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਹੇਠ ਉੱਘੇ ਸੰਗੀਤਕਾਰਾਂ, ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਤੇ ਕਾਲਜ ਅਧਿਆਪਕਾਂ, ਤੇ ਕੀਰਤਨ ਮਾਹਿਰਾਂ ਦੀ ਇਕ ਰਾਗ ਨਿਰਣਾਇਕ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਕਮੇਟੀ ਵਿਚ ਡਾਕਟਰ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਪੇਂਤਲ, ਸ. ਤੇਜਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਸ. ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਸਿੰਘ ਬੰਧੂ), ਪ੍ਰਿੰ. ਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਲਖਨਊ, ਪ੍ਰਿ. ਜੇ.ਐਸ. ਭੰਵਰਾ, ਭਾਈ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ, ਪ੍ਰਿ. ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ, ਪ੍ਰਿ. ਚੰਨਣ ਸਿੰਘ ਮਜਬੂਰ, ਪ੍ਰੋ. ਪਰਮਜੋਤ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਚਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਪ੍ਰਿਥੀਪਾਲ ਸਿੰਘ ਤੇ ਪ੍ਰੋ. ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ (ਦਾਸ) ਨੂੰ ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਕਿਰਪਾ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਕਈ ਇਕੱਤਰਤਾਵਾਂ ਕਰਕੇ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਸਰੂਪ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਸਿਰੇ ਚਾੜ੍ਹਿਆ। ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤੇ ਸਰੂਪਾਂ ਨੂੰ ਅਧਾਰ ਮੰਨ ਕੇ ਹੀ ੧੯੯੧ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਅਦੁੱਤੀ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਸੰਮੇਲਨ, ਜਵੱਦੀ ਕਲਾ, ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿਖੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਪੂਰਵਕ ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ ਕਲਾ ਨਾਲ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਇਆ। ੧੯੯੨ ਦੇ ਅਗਲੇ ਸਮਾਗਮ ਲਈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਰਚਿਤ ਮਿਸ਼ਰਤ ਰਾਗਾਂ ਤੇ ਰਾਗ ਪ੍ਰਕਾਰਾਂ ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਗਾਇਨ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੋਇਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਸਰੂਪ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਗੀਤ ਵਿਦਵਾਨ ਪ੍ਰਿ. ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਕਰੀਚ, ਡਾ. ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦਿਲੀ, ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੇ ਡਾ. ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਨਰੂਲਾ ਨੂੰ ਰਾਗ ਨਿਰਣਾਇਕ ਕਮੇਟੀ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ੩੧ ਮੁਖ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਸਰੂਪਾਂ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਕਾਰਜ ਬਹੁਤ ਕਠਿਨ ਸੀ, ਪਰ ਮਿਸ਼ਰਤ ਰਾਗ ਤੇ ਰਾਗ ਪ੍ਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਸਰੂਪਾਂ ਦਾ ਨਿਰਣੈ ਲੈਣਾ ਅਤਿ ਕਠਿਨ ਸੀ। ਇਸ ਕਾਰਜ ਵਿਚ ਪ੍ਰਿ. ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਕਰੀਚ, ਡਾ. ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਤੇ ਦਾਸ ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਟੀਮ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਉਪਲੱਭਤ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਘੋਖ ਕੇ ਇਹਨਾਂ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਸਰੂਪਾਂ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਸਮਿਤ ਸਮੇਂ ਅੰਦਰ ਸਿਰੇ ਚਾੜ੍ਹਿਆ।

ਭਾਰਤੀ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਮਿਸ਼ਰਤ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਸਰੂਪਾਂ ਲਈ ਕੁਝ ਐਸੇ ਨਿਯਮ ਅਪਣਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕੁਝ ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ ਆਰੋਹ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾ ਰਾਗ ਤੇ ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ ਦੂਜਾ ਰਾਗ ਜੋੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੁਝ ਰਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾ ਰਾਗ ਪੂਰਵਾਂਗ ਵਿੱਚ

ਤੇ ਦੂਜਾ ਰਾਗ ਉਤਰਾਂਗ ਵਿਚ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੁਝ ਮਿਸ਼ਰਤ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਸਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਰਾਗ ਦੇ ਗਾਇਨ ਕਰਦਿਆਂ ਦੂਜੇ ਰਾਗ ਨੂੰ ਵੀ ਜੋੜ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਅਸਥਾਈ ਇਕ ਰਾਗ ਵਿਚ ਤੇ ਅੰਤਰਾ ਦੂਜੇ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਗਾਇਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਥੇ ਮਿਸ਼ਰਤ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਸਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਪਹਿਲੇ ਰਾਗ ਦਾ ਆਰੋਹ ਤੇ ਦੂਜੇ ਰਾਗ ਦਾ ਅਵਰੋਹ ਨੂੰ ਹੀ ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਤਿੰਨ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਮਿਸ਼ਰਨ ਵਿੱਚ ਤੀਜੇ ਰਾਗ ਨੂੰ ਵੀ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਰਾਗ ਪ੍ਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਸਰੂਪਾਂ ਲਈ ਪੁਰਾਤਨ ਬੰਦਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਅਧਾਰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਦਖਣੀ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਸਰੂਪਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਦਖਣੀ ਸਰੂਪਾਂ ਨੂੰ ਅਧਾਰ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਮਿਸ਼ਰਤ ਰਾਗ:-

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਦੇ ਮਿਸ਼ਰਤ ਸਰੂਪਾਂ ਵਿੱਚ ਗਉੜੀ ਪੂਰਵੀ ਅੰਗ ਨੂੰ ਹੀ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

1. ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਦੀਪਕੀ - ਸ, ਰੁ ਗ ਰੁ, ਮ ਪ, ਨ ਸ, ਸੰ ਨ ਧ ਪ, ਧ ਪ ਮ ਗ ਸ, ਰੁ ਗ ਰੁ ਸ ਨੁ ਸ।
ਮੁਖ ਅੰਗ - ਧ ਪ ਮ ਗ ਸ, ਰੁ ਗ ਰੁ ਸ ਨੁ ਸ, ਵਾਦੀ-ਬੜਜ, ਸੰਵਾਦੀ ਪੰਚਮ, ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਰ।
2. ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਦੀਪਕੀ-ਸ ਰੁ ਗ ਰੁ, ਮ ਪ ਯੁ ਪ, ਮ ਯੁ ਨ ਸ, ਸੰ ਨ ਧ ਪ, ਮ ਗ - ਮ ਗ - ਮ ਗ ਸ, ਰੁ ਗ ਰੁ ਸ, ਨੁ ਸ।
ਮੁਖ ਅੰਗ - ਮ ਯੁ ਪ, ਨ ਧ ਪ ਮ ਗ - ਮ ਗ - ਮ ਗ ਸ, ਰੁ ਗ ਰੁ ਸ ਨੁ ਸ। ਵਾਦੀ-ਪੰਚਮ, ਸੰਵਾਦੀ-ਬੜਜ, ਸਮਾਂ - ਬਾਮ ਦਾ ਸੰਧੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼।
3. ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ - ਸ ਰੁ ਗ ਰੁ, ਮ ਪ ਯੁ ਪ, ਨ ਸ, ਸੰ ਨ ਯੁ ਪ, ਮ ਗ - ਮ ਗ, ਮ ਗ ਰੁ ਸ, ਨੁ ਰੁ ਸ।
ਮੁਖ ਅੰਗ - ਰੁ ਗ ਰੁ, ਮ ਪ, ਪ ਮ ਗ, ਮ ਗ ਮ ਗ ਰੁ ਸ, ਨੁ ਰੁ ਸ। ਵਾਦੀ-ਰਿਸ਼ਭ, ਸੰਵਾਦੀ- ਪੰਚਮ, ਸਮਾਂ - ਬਾਮ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਰ।
4. ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਮਾਝ - ਸ ਰੁ ਗ ਰੁ, ਮ ਪ ਯੁ ਪ, ਨ ਸ, ਸੰ ਨੁ ਧ ਪ, ਧ ਮ ਗ ਮ, ਰ ਪ ਗੁ, ਰ ਗੁ ਸ ਰ ਨੁ ਸ।
ਮੁਖ ਅੰਗ - ਰੁ ਗ ਰੁ, ਮ ਪ ਯੁ ਪ, ਨੁ ਧ ਪ ਮ ਗ ਮ, ਰ ਪ ਗੁ ਰ ਸ ਰ ਨੁ ਸ। ਵਾਦੀ ਪੰਚਮ, ਸੰਵਾਦੀ-ਬੜਜ, ਸਮਾਂ-ਬਾਮ।
5. ਗਉੜੀ ਭੀ ਸੋਰਠਿ ਭੀ- ਸ ਰੁ ਗ ਰੁ, ਮ ਪ ਯੁ ਪ, ਨ ਸ, ਸੰ ਨੁ ਧ ਪ, ਧ ਮ ਰੋ, ਨੁ ਸ। ਮੁੱਖ ਅੰਗ - ਰੁ ਗ ਰੁ, ਮ ਪ, ਧ ਮ ਰੋ, ਨੁ ਸ ਵਾਦੀ-ਪੰਚਮ, ਸੰਵਾਦੀ-ਬੜਜ, ਸਮਾਂ- ਰਾਤ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਰ।

6. ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਕਾਫੀ - ਸ, ਰ ਮ, ਪ ਧ, ਪ ਧ ਸੰ, ਸੰ ਨੁ ਧ ਪ, ਮ ਗੁ, ਰ, ਸ। ਮੁਖ ਅੰਗ - ਮ ਪ, ਧ ਸੰ, ਨੁ ਧ ਪ ਮ ਪ, ਮ ਗੁ ਰ, ਮ ਗੁ ਰ ਸ। ਵਾਦੀ-ਪੰਚਮ, ਸੰਵਾਦੀ-ਸ਼ੜਜ, ਸਮਾਂ-ਰਾਤ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਰ।
7. ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਆਸਾਵਰੀ - ਸ, ਰ ਮ, ਪ ਧ, ਪ ਧ ਸੰ, ਸੰ ਨੁ ਧੁ ਪ, ਮ ਪ ਗੁ ਰ ਸ। ਮੁਖ ਅੰਗ- ਰ ਮ, ਪ ਧ ਸੰ, ਨੁ ਧੁ ਪ ਮ ਪ ਗੁ, ਰ ਸ। ਵਾਦੀ-ਪੰਚਮ, ਸੰਵਾਦੀ-ਸ਼ੜਜ, ਸਮਾਂ- ਦਿਨ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਹਿਰ।
8. ਰਾਗੁ ਤਿਲੰਗ ਕਾਫੀ - ਸ ਗ, ਮ ਪ, ਨ ਸੰ, ਸੰ ਨੁ ਧ ਪ, ਮ ਪ ਮ ਗੁ, ਰ ਸ। ਮੁਖ ਅੰਗ - ਸ ਗ ਮ ਪ, ਪ ਧ ਮ ਪ ਮ ਗੁ ਰ, ਸ। ਵਾਦੀ-ਗੰਧਾਰ, ਸੰਵਾਦੀ-ਨਿਸ਼ਾਦ, ਸਮਾਂ-ਰਾਤ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਹਿਰ।
9. ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ ਕਾਫੀ - ਸ ਰ ਗ ਮ ਪ, ਨ ਧ ਨ ਸੰ, ਸੰ ਨੁ ਧ ਪ, ਮ ਪ ਮ ਗੁ ਰ, ਸ। ਮੁਖ ਅੰਗ - ਸ ਰ ਗ ਮ ਪ, ਮ ਪ ਮ ਗੁ ਰ, ਸ। ਵਾਦੀ-ਪੰਚਮ, ਸੰਵਾਦੀ-ਸ਼ੜਜ, ਸਮਾਂ- ਦਿਨ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਹਿਰ।
10. ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ ਲਲਿਤ- ਸ ਰ ਗ ਮ ਪ, ਨ ਧ ਨ ਸੰ, ਸੰ ਰੁੰ ਨ ਧੁ ਮੰ ਧੁ ਮੰ ਮ ਗ, ਮੰ ਗ ਰੁ ਸ, ਮੁਖ ਅੰਗ - ਪ ਨ ਧ ਨ ਸੰ, ਰੁੰ ਨ ਧੁ ਮੰ ਮ ਗ, ਮੰ ਗ ਰੁ ਸ। ਵਾਦੀ-ਮਧਿਅਮ, ਸੰਵਾਦੀ-ਸ਼ੜਜ, ਸਮਾਂ-ਦਿਨ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਹਿਰ।
11. ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ ਗੋਂਡ - ਸ ਰ ਗ ਮ ਪ, ਧ ਨ ਸੰ, ਸੰ ਨ ਧ ਨ ਪ, ਮ ਗ ਰ ਮ ਗ, ਪ ਰ ਸ। ਮੁਖ ਅੰਗ - ਸ ਰ ਗ ਮ ਪ, ਗ ਰ ਮ ਗ, ਪ ਰ ਸ। ਵਾਦੀ-ਗੰਧਾਰ, ਸੰਵਾਦੀ-ਧੈਵਤ, ਸਮਾਂ-ਦਿਨ ਦਾ ਤੀਜਾ ਪਹਿਰ।
12. ਰਾਗੁ ਮਾਰੂ ਕਾਫੀ - ਸ ਗ ਮ ਪ, ਪ ਧੁ ਮੰ ਪ, ਧੁ ਨ ਧੁ ਪ, ਧ ਨ ਸੰ, ਸੰ ਨੁ ਧ ਪ, ਧ ਪ ਮ ਗੁ ਰ, ਮ ਗੁ ਰ ਸ। ਮੁਖ ਅੰਗ- ਸ ਗ ਮ ਪ, ਪ ਧੁ ਮੰ ਪ, ਧੁ ਨ ਧੁ ਪ, ਧ ਪ, ਮ ਪ ਮ ਗੁ ਰ, ਮ ਗੁ ਰ ਸ। ਵਾਦੀ-ਪੰਚਮ, ਸੰਵਾਦੀ-ਸ਼ੜਜ, ਸਮਾਂ - ਰਾਤ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਰ।
13. ਰਾਗੁ ਬਸੰਤੁ ਹਿੰਡੋਲ - ਸ ਗ ਮ, ਮ ਪ ਮ, ਗ ਮ ਧ ਨ ਸੰ, ਸੰ ਨ ਧ, ਮੰ ਗ ਸ। ਮੁਖ ਅੰਗ- ਸ ਗ ਮ, ਮ ਪ ਮ, ਸੰ ਨ ਧ ਮੰ ਗ, ਮੰ ਗ ਸ। ਵਾਦੀ-ਮ, ਸੰਵਾਦੀ-ਸ, ਸਮਾਂ- ਸਵੇਰ ਤੇ ਬਸੰਤ ਰੁਤ ਵਿਚ ਹਰ ਸਮੇਂ।
14. ਰਾਗੁ ਕਲਿਆਨੁ ਭੋਪਾਲੀ- ਸ, ਨੁ ਰ ਗ, ਮੰ ਪ, ਮੰ ਧ ਨ ਸੰ, ਸੰ ਧ ਪ, ਗ ਰ ਸ। ਮੁਖ ਅੰਗ - ਗ ਮੰ ਪ, ਮੰ ਧ ਨ ਸੰ, ਧ ਪ ਗ ਰ, ਗ ਰ ਸ। ਵਾਦੀ-ਗੰਧਾਰ, ਸੰਵਾਦੀ-ਨਿਸ਼ਾਦ, ਸਮਾਂ- ਰਾਤ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਰ।
15. ਰਾਗੁ ਪਰਭਾਤੀ ਬਿਭਾਸ - ਸ ਰ ਗ, ਪ ਧ - ਨ ਧ ਸੰ, ਸੰ ਧੁ ਪ ਗ ਰੁ ਸ। ਮੁਖ ਅੰਗ- ਗ ਪ ਨ ਧ - ਪ, ਧੁ ਪ ਗ ਰੁ ਸ।

ਵਾਦੀ-ਪੰਚਮ, ਸੰਵਾਦੀ-ਸੰ, ਸਮਾਂ-ਸਵੇਰ ਦਾ।

16. ਰਾਗੁ ਬਿਭਾਸ ਪ੍ਰਭਾਤੀ- ਸ ਰੁ ਗ, ਪ ਧੁ, ਸੰ, ਸੰ ਨ ਧ ਨ - ਪ, ਗ ਰ, ਸ।
ਮੁਖ ਅੰਗ - ਗ ਪ ਧੁ, ਸੰ, ਸੰ ਨ ਧ ਨ - ਪ, ਗ ਰ, ਸ।

ਵਾਦੀ-ਪੰਚਮ, ਸੰਵਾਦੀ-ਸ਼ੜਜ, ਸਮਾਂ-ਸਵੇਰ ਦਾ।

ਰਾਗ ਪ੍ਰਕਾਰ:-

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਮੁਖ ਰਾਗ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ, ਗਉੜੀ ਚੇਤੀ, ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ, ਗੌੜੀ ਮਾਲਵਾ, ਗਉੜੀ ਮਾਲਾ ਤੇ ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ ਮੁਖ ਰਾਗ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਬਿਲਾਵਲੁ ਮੰਗਲ ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ। ਗਉੜੀ ਦੇ ਸਰੂਪਾਂ ਵਿੱਚ ਰਾਗ ਗਉੜੀ ਤੇ ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ ਮੰਗਲ ਵਿਚ ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ ਦਾ ਅੰਗ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

1. ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ- ਸ ਗ, ਮ ਧ, ਨ ਸੰ, ਸੰ ਨ ਧ, ਮ ਗ ਰੁ ਸ, ਰੁ ਗ ਰੁ ਸ ਨ। ਮੁਖ ਅੰਗ-ਸੰ ਨ ਧ, ਮ ਧ ਮ ਗ ਰੁ ਸ, ਰੁ ਗ ਰੁ ਸ ਨ।
ਵਾਦੀ-ਗੰਧਾਰ, ਸੰਵਾਦੀ-ਧੈਵਤ, ਸਮਾਂ-ਦਿਨ ਦਾ ਚੌਥਾ ਪਹਿਰ।
2. ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਚੇਤੀ- ਸ ਰੁ ਮ ਪ, ਮ ਧੁ ਨ ਸੰ, ਸੰ ਨ ਧੁ ਪ, ਧੁ ਮ, ਪ ਮ ਧੁ ਮ ਗ, ਰੁ ਗ ਰੁ ਸ। ਮੁਖ ਅੰਗ- ਨ ਧੁ ਪ ਧੁ ਮ, ਪ ਮ ਧੁ ਮ ਗ, ਰੁ ਗ ਰੁ ਸ। ਵਾਦੀ-ਪੰਚਮ, ਸੰਵਾਦੀ-ਸ਼ੜਜ, ਸਮਾਂ-ਦਿਨ ਦਾ ਚੌਥਾ ਪਹਿਰ।
3. ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ- ਸ ਰੁ, ਮ ਧੁ, ਨ ਸੰ, ਨ ਸੰ ਨ, ਸੰ ਨੁ ਧੁ, ਮ ਰੁ ਸ, ਨੁ ਸ ਰੁ ਸ। ਮੁਖ ਅੰਗ- ਸੰ ਰੁੰ ਨ ਸੰ, ਨ ਧੁ ਨ, ਸੰ ਨੁ ਧੁ, ਮ ਧੁ ਮ ਰੁ, ਰੁ ਸ ਨੁ ਸ। ਵਾਦੀ-ਧੁ, ਸੰਵਾਦੀ-ਰੁ, ਸਮਾਂ-ਸਵੇਰ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਰ।
4. ਰਾਗੁ ਗੌੜੀ ਮਾਲਵਾ- ਸ, ਰੁ ਗ ਰੁ ਸ, ਰੁ ਗ ਮ ਪ, ਧੁ ਸੰ, ਸੰ ਨ ਪ, ਮ ਗ, ਰੁ ਗ ਰੁ ਸ। ਮੁਖ ਅੰਗ- ਰੁ ਗ ਰੁ ਸ, ਨ ਪ ਮ ਗ ਰੁ ਸ। ਵਾਦੀ-ਰਿਸ਼ਭ, ਸੰਵਾਦੀ-ਪੰਚਮ, ਸਮਾਂ-ਦਿਨ ਦਾ ਚੌਥਾ ਪਹਿਰ।
5. ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਮਾਲਾ- ਸ ਰੁ, ਗੁ ਮ ਧੁ, ਨ ਸੰ, ਸੰ ਨ ਧੁ ਨ, ਧੁ ਪ ਮ ਗੁ ਰੁ, ਸ। ਮੁਖ ਅੰਗ- ਰੁ, ਗੁ ਰੁ ਸ, ਨੁ ਧੁ ਨੁ, ਨੁ ਸ, ਧੁ ਪ ਮ ਗੁ ਰੁ, ਸ। ਵਾਦੀ-ਰਿਸ਼ਭ, ਸੰਵਾਦੀ-ਧੈਵਤ, ਸਮਾਂ-ਰਾਤ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਰ।
6. ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ ਮੰਗਲ - ਸ, ਰ ਗ, ਮ ਪ, ਧ ਸੰ, ਸੰ ਧ ਪ, ਮ ਗ, ਰ ਸ। ਮੁਖ ਅੰਗ - ਰ ਗ ਮ ਗ, ਧ ਸੰ ਧ ਪ ਮ ਗ, ਰ, ਸ ਧ ਸ। ਵਾਦੀ-ਧ, ਸੰਵਾਦੀ-ਗ, ਸਮਾਂ-ਦਿਨ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਹਿਰ।

ਦਖਣੀ ਰਾਗ

ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਜਿੰਨਾ ੧੯ ਮੁੱਖ ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੀ, ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ 6 ਦਖਣੀ ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਬਾਣੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਰਾਗਾਂ

ਦੇ ਸਰੂਪ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਖਣੀ ਸਰੂਪਾਂ ਨੂੰ ਅਧਾਰ ਮੰਨ ਕੇ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ।

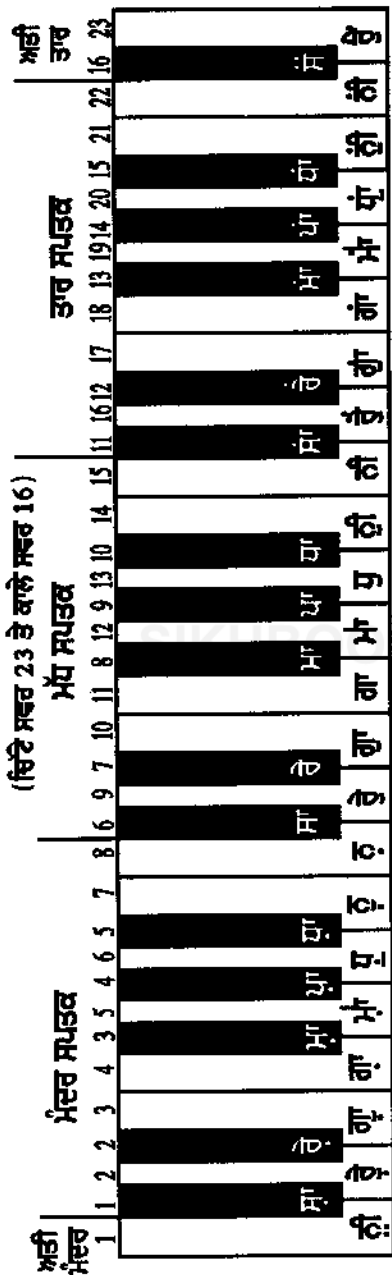
1. ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਦਖਣੀ - ਸ ਰੁ ਮ ਪ, ਨ ਸੰ, ਸੰ ਨ ਧੁ ਪ ਮ ਗ ਰੁ ਸ।
ਮੁਖ ਅੰਗ- ਸ ਰੁ ਮ ਪ, ਧੁ ਮ ਪ, ਮ ਗ ਰੁ ਸ, ਨੁ ਰੁ ਸ ਮੇਲ-ਮਾਯਾਮਾਲਵ
ਗੌੜ, ਰਾਗ-ਗੌਰੀ, ਵਾਦੀ-ਰਿਸ਼ਭ, ਸੰਵਾਦੀ-ਪੰਚਮ, ਸਮਾਂ-ਸਵੇਰ ਦਾ ਪਹਿਲਾ
ਪਹਿਰ।
2. ਰਾਗੁ ਵਡਹੰਸੁ ਦਖਣੀ-ਸ, ਰ ਮ ਪ, ਧ ਸੰ, ਸੰ ਨੁ ਧ ਪ, ਮ ਰ ਮ ਗ ਸ।
ਮੁਖ ਅੰਗ- ਸ ਰ ਮ ਪ, ਮ ਰ ਮ ਗ, ਸ ਨੁ ਧੁ ਸ। ਮੇਲ- ਹਰੀਕਾਂਭੋਜੀ,
ਰਾਗ-ਬਾਲਹੰਸ, ਵਾਦੀ-ਪੰਚਮ, ਸੰਵਾਦੀ-ਸ਼ੜਜ, ਸਮਾਂ-ਦਿਨ ਦਾ ਤੀਜਾ ਪਹਿਰ।
3. ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ ਦਖਣੀ - ਸ ਰ ਮ ਪ ਧ ਸੰ - ਸੰ ਨ ਧ ਪ, ਮ ਗੁ ਰ ਸ।
ਮੁਖ ਅੰਗ-ਸ ਰ, ਮ ਪ, ਧ ਪ ਮ ਗੁ ਰ ਸ। ਮੇਲ-ਗੌਰੀ ਮਨੋਹਰੀ,
ਰਾਗ-ਵੇਲਾਵਲੀ, ਵਾਦੀ-ਰਿਸ਼ਭ, ਸੰਵਾਦੀ-ਪੰਚਮ, ਸਮਾਂ-ਦਿਨ ਦਾ ਤੀਜਾ ਪਹਿਰ।
4. ਰਾਗੁ ਰਾਮਕਲੀ ਦਖਣੀ- ਸ ਰੁ ਗ ਮ ਪ ਧੁ ਨ ਸੰ - ਸੰ ਨ ਧੁ ਪ ਮ ਗ
ਰੁ ਸ। ਮੁਖ ਅੰਗ-ਸ ਰੁ, ਗ ਮ ਪ ਧੁ ਧੁ ਪ, ਮ ਗ ਰੁ ਰੁ ਸ।
ਮੇਲ- ਕਾਮਵਰਧਨੀ, ਰਾਗ-ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਆ, ਵਾਦੀ-ਧੈਵਤ, ਸੰਵਾਦੀ-ਰਿਸ਼ਭ,
ਸਮਾਂ-ਸਵੇਰ ਦਾ।
5. ਰਾਗੁ ਮਾਰੂ ਦਖਣੀ - ਸ ਗ, ਮ ਪ, ਧੁ ਨ ਧੁ ਪ ਸੰ, ਸੰ ਨ ਧੁ ਪ, ਮ ਧੁ ਮ
ਪ ਮ ਗ ਰੁ ਸ। ਮੁਖ ਅੰਗ- ਨ ਧੁ ਪ ਮ ਧੁ ਮ ਪ, ਮ ਗ ਰੁ ਸ।
ਮੇਲ-ਮਾਯਾਮਾਲਵਗੌੜ, ਰਾਗ-ਮਾਰੂਵ, ਵਾਦੀ-ਧੈਵਤ, ਸੰਵਾਦੀ-ਰਿਸ਼ਭ,
ਸਮਾਂ-ਦਿਨ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਰ।
6. ਰਾਗੁ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਦਖਣੀ-ਸ ਮ ਰ, ਗੁ ਮ ਪ ਸੰ, ਸੰ ਨੁ ਧੁ ਪ, ਮ ਪ ਗੁ ਰ ਸ।
ਮੁਖ ਅੰਗ- ਸ ਮ ਰ ਗੁ, ਮ ਪ, ਧੁ ਮ ਪ ਗੁ, ਰ ਸ।
ਮੇਲ-ਝੰਕਾਰਧਵਨੀ, ਰਾਗ-ਪ੍ਰਭਾਤਰੰਗਣੀ, ਵਾਦੀ-ਧੈਵਤ, ਸੰਵਾਦੀ-ਗੰਧਾਰ,
ਸਮਾਂ-ਸਵੇਰ ਦਾ।

ਸੁੰਤਰ ਰਾਗ:-

1. ਰਾਗੁ ਆਸਾਵਰੀ ਸੁੰਧੰਗ- ਇਸ ਰਾਗ ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਰਾਗ ਆਸਾ ਮੁਖ
ਰਾਗ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਰਾਗ ਦਾ ਇਕ ਸੁੰਤਰ ਰੂਪ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ
ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਇਸ ਰਾਗ ਨੂੰ ਕੋਮਲ ਰਿਸ਼ਭ ਆਸਾਵਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ
ਹੈ। ਸ ਰੁ ਮ ਪ, ਧੁ, ਸੰ, ਸੰ ਨੁ ਧੁ, ਪ, ਮ ਪ, ਮ ਗੁ ਰੁ, ਸ। ਮੁਖ ਅੰਗ-ਮ
ਪ ਧੁ ਮ ਪ, ਮ ਗੁ ਰੁ, ਸ। ਵਾਦੀ-ਧੁ, ਸੰਵਾਦੀ-ਗੁ, ਸਮਾਂ-ਦਿਨ ਦਾ
ਦੂਜਾ ਪਹਿਰ।

2. ਰਾਗੁ ਆਸਾਵਰੀ-ਰਾਗੁ ਆਸਾਵਰੀ ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਮੁਖ ਰਾਗ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਹੈ। ਵੈਸੇ ਇਹ ਇਕ ਸੁਤੰਤਰ ਰਾਗ ਹੈ ਤੇ ਭਾਰਤੀ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਆਸਾਵਰੀ ਬਾਣ ਦਾ ਆਖ਼ਿਯ ਰਾਗ ਹੈ। ਸ ਰ ਮ ਪ ਧੁ, ਸੰ, ਸੰ ਨੁ ਧੁ ਪ, ਮ ਪ ਗੁ ਰ ਸ। ਮੁੱਖ ਅੰਗ - ਮ ਪ ਧੁ, ਮ ਪ, ਗੁ ਰ ਸ, ਵਾਦੀ-ਧੁ, ਸੰਵਾਦੀ-ਗੁ, ਸਮਾਂ-ਦਿਨ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਹਿਰ।
3. ਰਾਗੁ ਦੇਵ ਗੰਧਾਰ - ਰਾਗੁ ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ ਮੁਖ ਰਾਗ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਰਾਗੁ ਦੇਵਗੰਧਾਰ ਵਿਚ 'ਅਪੁਨੇ ਹਰਿ ਪਹਿ ਬਿਨਤੀ ਕਹੀਐ' ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ। ਰਾਗੁ ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ ਤੇ ਰਾਗ ਦੇਵਗੰਧਾਰ ਵਿੱਚ ਆਸਾਵਰੀ ਅੰਗ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਵੈਸੇ ਭਾਰਤੀ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਆਸਾਵਰੀ ਬਾਣ ਦਾ ਇਹ ਇੱਕ ਸੁਤੰਤਰ ਰਾਗ ਹੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸ ਰ ਮ ਪ ਧੁ, ਮ ਪ, ਧੁ ਨੁ ਸੰ, ਸੰ ਨੁ ਧੁ ਪ, ਮ ਗੁ ਰ ਸ, ਰ ਨੁ ਸ ਰ ਗ ਮ - ਪ ਮ ਗੁ ਰ ਸ, ਮੁਖ ਅੰਗ- ਮ ਪ ਧੁ ਮ ਪ, ਗੁ ਰ ਸ, ਰ ਨੁ ਸ ਰ ਗ ਮ - ਪ ਮ ਗੁ ਰ ਸ। ਵਾਦੀ-ਧੁ, ਸੰਵਾਦੀ-ਗੁ, ਸਮਾਂ ਦਿਨ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਹਿਰ।
4. ਰਾਗੁ ਨਟ- ਰਾਗੁ ਨਟ ਨਾਰਾਇਨ ਮੁਖ ਰਾਗ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਰਾਗ ਨਟ ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਰਾਗ ਨਟ ਇਕ ਸੁਤੰਤਰ ਰਾਗ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸ ਗ ਮ, ਪ ਗ ਮ, ਰ ਗ ਮ ਪ, ਧ ਨ ਸੰ, ਸੰ ਧ, ਨ ਪ, ਮ ਗ, ਰ ਗ, ਮ ਪ, ਸ ਰ ਸ। ਮੁਖ ਅੰਗ - ਸ ਗ ਮ, ਮ ਪ ਮ, ਗ ਮ, ਰ ਗ ਮ ਪ, ਮ ਗ ਮ, ਸ ਰ ਸ। ਵਾਦੀ- ਮ, ਸੰਵਾਦੀ- ਸ, ਸਮਾਂ-ਰਾਤ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਹਿਰ।

ਹਾਰਮੋਨੀਅਮ ਤੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਲਈ ਸ਼ੁੱਧ ਕੌਮਲ ਤੇ ਤੀਵਰ ਸਵਰ ਚਿੱਤਰ ਨੰ: 1

ਇਸਤਰੀਆਂ ਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਸ਼ੁੱਧ ਕੌਮਲ ਤੇ ਤੀਵਰ ਸਵਰ ਚਿੱਤਰ ਨੰ: 2

